2° Vat

Versus Ausonii in libros Suetonii.

Cæsareos proceres in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit:
Accipe bissenos;sua quenq; monosticha signant;
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nominatres gestas uitamq; obitumq; peregit.

Cæsarum ordo.

Primus regalem patefecit Iulius Aulam
Cæsari:& Augusto nomen transcripsit:& arcem.
Priuignus post hunc regnat Nero Claudius:a quo
Caius:cognomen Caligæ cui castra dederunt.
Claudius hinc potitus regno:post quem Nero sæuus
Vltimus Aeneadum:post hunc tres nec tribus annis.
Galba senex frustra socio confisus inerti.
Mollis Otho infamis per luxum degener æui.
Nec regno dignus nec morte Vitellius ut uir.
His decimus fatoq; accitus Vespasianus.
Et Titus imperii felix breuitate; secutus
Frater:quem caluum dixit sua Roma Neronem.

Cæsarum tempora.

Iulius ut perhibent diuus trieteride regnat.
Augustus post lustra decem sex prorogat annos
Et tersseptenis geminos Nero Claudius addit.
Tertia finit hyems crassantia tempora Caii
Claudius Hebdomadem duplicem trahit:& Nero dirus
Tantundem summæ sed consul defuit unus.
Galba senex:Otho Lasciue & formose Vitelli
Tertia uos Latio regnantes nesciit æstas.
Interitus dignos uita properante probrosa.
Implet fatalem decadem sibi Vespasianus.
Ostensus ternis Titus est breuitate bienni.
Quindecies sæuis potitur dum frater habenis.

Cæsarum obitus.

Exegit pœnas de Cæsare curia mollis.
Addidit Augustum diuis matura senectus.
Sera senex campis exul non fata peregit.
Terdecies perit repetito uulnere Caius.
Claudius ambiguo conclusit fata ueneno.
Matricida Nero proprio se perculit ense.
Galba senex periit sæuo prostratus Othone.
Mox Otho famosus clara sed morte potitur.
Prodigia succedunt perimendi sceptra Vitelli.
Laudatum Imperium mors lenis Vespasiano.
At Titus orbis amor rapitur florentibus annis.
Sera grauem perimunt:sed iusta pericula fratrem.

Domitii Calderini Viri clarissimi de uita Caii Suetonii tranquilli.

AIVS SVETONIVS TRANQVILLVS Suetonii lenis filius unde etiam cognomen accepit. Nam cum pater lenis diceretur: ipse tranquillus est appellatus eadem significatione licet uerbo mutato: Cæsarum indulgentia & libertate amplissimum a patre patrimonium accepit: quod intra paucos annos abligurriuit: si Mario credimus. Egestate igitur coactus quod in gratiam acceptorum beneficiorum facere uideri uolebat: historiam de Cæsaribus scribendam suscepit. Magna fide ubiq; præterq in Nerone & Galba: quorum uitia pauciora essent: quam ea essent. A Iulio orsus in Domicianum descendit duodecimum. Neruam & Traianum quia parum diligenter suorum temporum ratione habita litteris commendauerat: post eorum mortem a superioribus duodecim separauit ne aperta in iis assentatio reliquæ historiæ fidem eleuaret. Genus dicendi sine luce & pompa theatrali domui potius quam foro accõmmodatum complexus est. Scriptores habet: quos sequitur: quorum nomina nusq dissimulat. Ante sextum decimum annum Cæsaris nihil de eo tradidit uel Cæsaris cõmentarios sequutus: qui inde initiũ sumebant: uel certo cõsilio: ne tantum imperatorẽ infantiæ lusibus ac imperiũ deformaret. Hæc Domitius Calderinus.

Comento de Calderino sobre Suetonio de Julio Cesar.

AEsar dicitur qui a cæsa parente gignitur. quod cognomen Scipio Africanus primus est sortitus. Eadem ratione Cæsones dicuntur. Iulii patrem prætermiserũt Suetonius & Plutarchus. Sed Plinius ita i septimo naturalis historiæ retulit. Nullis euidentibus causis obiere dum calciantur matutino tẽpore duo Cæsares prætor & prætura functus dictatoris Cæsaris pater hic Pisis; Ille Romæ. Habuit & hæc familia Iulium Cæsarem tragicum poetam: cuius Pedianus meminit. ANNVM AGENS CAESAR. SEQVENTIBVS CONSVLIBVS. idest sequenti anno post mortem patris. DESTINATVS. designatus. CINNAE. Cinna quater consul acerrimus hostis Syllæ post uaria prœlia Anconæ lapidibus ab exercitu obrutus est ob crudelitatem. Huius filiam duxit Cæsar: ut Marianus faueret aduersus Syllam. Nam Iulia soror patris Cæsaris nupserat Mario superiori: ex qua iunior natus est Marius Cæsaris consobrinus. COSSVTIA. Cossutia puella nobilis erat. PRAETEXTATO. idest ei ante quartum decimum annum: cum adhuc gereret prætextam. Prætexta dicitur: quoniam purpura prætexebatur: ut scribit Macrobius: ea pueri utebantur ante quartumdecimum annum. Senatores erãt equestri dignitate maiores. EX QVA. Cornelia. MOX: statim. FLAMEN DIALIS. Tres erant flamines: Iouis: qui dicebatur dialis. Quirinalis: Quirini. Martis: Martialis. dicti quasi pilamines: ut scribit Plutarchus. Cum multi alii essent sacerdotes flamines tantum: ut scribit Appianus: assidue pileum & uelum gestabant: reliqui inter sacra solum: & si flamines fuissent mittendi etiam in prouinciam: poterant a pontifice retineri sacrorum causa. Liuius auctor est. Erant præterea multi flamines focinales. Vulcanales: quorum origo incerta est auctore Varrone. VLLO MODO. ullo pollicitationis genere. Mulctatus. priuatus. sacerdotio priuatus est Cæsar aduersante Sylla: ut græce scribit Plutarchus: quod interpres male nobis reddidit. Nam scribit eum fuisse repulsum: quod Plutarchus non scribit. Mulctari dicuntur puniri citra caput. uerbum est antiquum & oscum. GENTILITIIS. Gentiles eiusdem cognominis dicebantur: ut Marcelli Marcellorum erant gentiles. Scipiones Scipionum. Mulctatus igitur Cæsar est hæreditatibus omnibus: quæ possent obuenire uxori a Cinna uel ab eius gẽtilibus. DIVERSARVM PARTIVM HABEBATVR. idest censebatur iam Marianus & hostis Syllæ. DISCEDERE E MEDIO. cum audiuisset Syllam de sua nece cogitare: ut scribit Plutarchus idest discedere ab urbe: & abire. LATEBRAS. latibula & occulta loca: ubicunq; latemus siue die siue nocte: locus ille dicitur latebra. NOCTES. hoc est nocturno tempore loca mutabat. SE REDIMERET. a Cornelio duce inquisitorum: qui erant in Sabinis: a quibus Cæsar est deprehensus: duobus talentis se redemit: quæ dedit Cornelio. Impetrauit ueniam: scilicet a Sylla. MAMERCVM AEMILIVM. Aemilii Mamerci nomen retinuerunt: quoniam se a Pythagora genus ducere dicebant: cuius filius fuit Mamercus. Huius meminit Liuius: qui scribit Asculum a. GN. Pompeio captum cæsis a Mamerco Aemilio legatis italicis. AVRELIVM COTTAM. is fuit: qui prætor ad equites iudicia transtulit coniunctus affinitate cum Cæsare ob Aureliã Cæsaris matrẽ. Aemilius erat propinquus. Cotta affinis. SATIS CONSTAT.

hoc conuenit inter omnes scriptores. DEPRECANTIBVS. scilicet pro morte Cæsaris. deprecari ad negacionem refertur aliquando. EXPVGNATVM. deuictum a sua sententia. DIVINIBVS. idest sine ulla diuinitate ducti. VINCERENT. obtinerent. TANTOPERE. tanta cura. INCOLVMEM. Nam Sylla de morte eius cogitabat. OPTIMATIVM. omniũ qui tunc rempu. gubernabant. Optimates sunt qui rempu. tutantur. M. THERMI PRAETORIS. Hoc prætermittit Plutarchus siue alios secutus annales siue a Suetonio dissentiens. Ille enim scribit cum ex Sabinis: statim cum se ab inquisitoribus redemisset: nauigasse in bythyniam. STIPENDIA FECIT. idest primo militauit. Bithinia prouincia asiæ minoris Bebricam continens: altera ultra Heracleam & regionem bithyniæ Tyniasos dicitur & a barbaris Bithynia. Tyniason dixit Propertius: DESEDIT. propter desidiam & ignauiam aliquot dies est uersatus. CORONA CIVICA. quæ erat ex quercu: quæ illi donabatur a quo esset seruatus: fiebat etiam ex Ilice: ut Cecilius in comoedijs docet. Seruilius Isauricus ab Appiano Cornelius Isauricus dicit: hic creatus est consul cum Claudio Pulchro a Sylla cũ deponeret dictaturam. Idem Isauriam totam in Romanorum dicionem redegit auctore Strabone: quo tempore Cæsar sub eo militauit. MERVIT. militauit. Isauria est prouincia finitima Ciliciæ. BREVI TEMPORE. paucis mensibus.

Hæc Calderinus.

IN HOC CO
DICE CONTINEN
TVR CAIVS SVETONI-
VS TRANQ VILLVS DE XII.
CAESARIBVS. AELIVS SPARTIA-
NVS. IVLIVS CAPITOLINVS. AELIVS LAM
PRIDIVS. TREVELLIVS POLLIO. FLAVI-
VS VOPISCVS. EVTROPIVS. ET
PAVLVS DIACONVS. DE RE
GVM AC IMPERATO-
RVM ROMANO-
RVM VITA.

C.SVETONII TRANQ. VILLI DE VITA.XII. CAESARVM LIBER PRIMVS.
DIVVS IVLIVS CAESAR.

NNVM agens Cæsar sextum decimum patrem amisit: sequẽtibusq; cõsulibus flamendialis destinatus dimissã Cossutia; quæ familia equestri: sed admodum diues prætextato desponsata fuerat. Corneliam Cinnæ quater consulis filiam duxit uxorem: ex qua illi mox Iulia nata est neq; ut repudiaret illam compelli a dictatore Sylla ullo modo potuit. Quare & sacerdotio & uxoris dote & gẽtilitiis hæreditatibus mulctatus diuersarum partium habebatur: ut etiam discedere e medio: & q̃q̃ morbo quartanæ aggrauante prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur; seq; ab inquisitoribus pecunia redimere: donec per uirgines uestales: perq; Mamercum Aemilium & Aurelium Cottam propinquos & affines suos ueniam impetrauit. Satis constat Syllam quum deprecantibus amicis & ornatissimis uiris aliquandiu denegasset: atq; illi pertinaciter contenderent: expugnatum tandem proclamasse siue diuinitus siue aliqua coniectura uincerent: ac sibi haberent: dummodo scirent eum quem incolumem tantopere cuperent: quandoq; optimatium partibus quas secũ simul defendissent: exitio futurum: Nam Cæsari multos Marios inesse.

De prima Cæsaris militia.

Tipendia prima in Asia fecit Marci Thermi prætoris contubernio a quo ad accersendam classem in Bithyniam missus desedit apud Nicomedem non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ: quem rumorem auxit intra paucos rursus dies repetita Bithynia per causam exigendæ pecuniæ: quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Reliqua militia secundiore fama fuit: & a Thermo in expugnatione mitylenarum corona ciuica donatus est.

De secunda eius militia & reditu ipsius ad urbem.

Eruit & sub Seruilio Isaurico ĩ cilicia sed breui tempore. Nam Syllæ morte cõperta simul spe nouæ dissensiõis quæ per Marcum Lepidum mouebatur: Romam propere rediit: & Lepidi quidem societate q̃q̃ magnis conditionibus inuitaretur abstinuit cum ingenio eius diffisus: tum occasione: quam minorem opinione offenderat.

De accusatione Dolobellæ.

Aeterum composita seditione ciuili Cornelium Dolobellam consularem & triumphalem uirum repetundarum postulauit: absolutoq; rhodum secedere statuit: & ad declinandam inuidiam: & ut per ocium ac requiem Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum hybernis iam mensibus traiicit circa pharmacusam insulam a prædonibus captus est: mansitq; apud eos non sine summa indignatione prope .xl. dies cum uno medico: & cubiculariis duobus. Nam comites seruosq; cæteros ĩ initio statim ad expediendas pecunias quibus redimeretur dimisit. Numeratis deinde .l. talẽtis expositus in littore non distulit quin e uestigio classe deducta persequeretur abeuntes: ac redactos in potestatem supplicio: quod illis sæpe minatus inter iocum fuerat afficeret. Vastante regiones proximas Mithridate ne desidere in discrimine uideretur sociorum ab rhodo: quo pertenderat transit in asiam: auxiliisq; cõtractis & præfecto regis prouincia expulso nutantes ac dubias ciuitates retinuit in fide.

De tribunatu militum eius: & aliis gestis ipsius.

Ribunatu militum: qui primus Romam reuerso per suffragia populi honor optigit auctores restituendæ tribunitiæ potestatis: cuius uim Sylla diminuerat enixissime iuuit. Lutio Cinnæ uxoris fratri: & qui cum eo ciuili discordia Lepidum secuti post necem consulis ad Sertorium confugerant: reditum in ciuitatem rogatione plotia confecit: habuitq; & ipse super ipsa re concionem.

De quæstura eius & aliis gestis per eum.

q. Væstor Iuliam amitã uxoremq; Corneliam defunctas laudauit e more pro rostris: sed in amitæ quidem laudatione de eius ac patris sui utraq; origine sic refert. Amitæ meæ Iuliæ maternum genus ab regibus ortum: p̃aternum cum diis ĩmortalibus cõiunctum est. Nam ab Anco Martio sunt martii reges: quo nomĩe fuit mater a Venere Iulii

cuius gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum: qui plurimum inter homines pollent: & cerimonia deorum: quorum ipsi in potestate sunt reges. In Corneliæ autē locum Pompeiam duxit Quinti Pompeii filiam Syllæ neptem: cum qua deinde diuortium fecit: adulteratam opinatus a Publio Clodio: quem inter publicas cerimonias penetrasse ad eam muliebri ueste tam constans fama erat: ut senatus quæstionem de pollutis sacris decreuerit.

De gemitu eius apud statuam magni Alexandri: & de somnio ipsius de matris concubitu.

Væstori ulterior hispania obuenit: ubi cum mandato reipu. iure dicendo conuentus circumiret: gadesq; uenisset: animaduersa apud Herculis templum magni Alexandri imagine ingemuit: & quasi pertesus ignauiam suam: q nihil tum a se memorabile actum esset in ætate qua iam Alexander orbem terrarum subegisset: missionem continuo efflagitauit ad captādas q primum maiorꝝ rerum occasiones. In urbe etiam confusum eū somnio proximæ noctis (nam uisus erat per quietem matri stuprum intulisse) cōiectores ad amplissimam spem incitauerunt. Arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes quando mater: quam subiectam sibi uidisset: non alia esset q̃ terra: quæ omnium parens habetur.

De gestis per eum in urbe.

Ecedens ergo ante tempus colonias latinas de petenda ciuitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitasset: nisi consules conscriptas in siciliā legiones paulisper ob id ipsum rennuissent; nec eo secius maiora mox in urbe molitus est.

De suspitione coniurationis eius cum Crasso & Sylla.

Iquidem ante paucos dies q̃ ædilitatem iniret uenit in suspicionem conspirasse cum Marco Crasso consulari. Item publio Sylla & L. Antonio post designationem consulatus ambitus condemnatis: ut principio anni senatum adorirentur: & trucidatis quos placitum esset: dictaturam Crassus inuaderet. Ipse ab eo magister equitum diceretur: Constitutaq; ad arbitrium repu. Syllæ: & Antonio consulatus restitueretur. Meminerunt huius coniurationis Tanusius geminus in historia: Marcus Bibulus in edictis. C. Curio pater in orationibus. De hac significare uidetur & Cicero in quadam ad Atticum epistola referens Cæsarem non in consulatu confirmasse regnum: de quo ædilis cogitarat. Tanusius adiicit Crassum pœnitentia uel metu diem cædi destinatum non obiisse: & iccirco ne Cæsarem quidem signum quod ab eo dari conuenerat dedisse. Conuenisse autem Curio ait ut togam de humero deiiceret. Idem Curio. sed & M. Actorius Naso auctores sunt conspirasse eum etiam cum Cneo Pisone adolescente: cui ob suspitionem urbanæ cōiurationis prouincia hispania ultro extra ordinem data sit: pactumq; ut simul foris ille ipse Romæ ad res nouas cōsurgerent: per umbranos & transpadanos: destitutum utriusq; cōsiliū morte Pisonis.

De ædilitate eius & gestis in ea.

Edilis præter comitium ac forum basilicasq; etiam capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis in quibus abundante rerum copia: pars apparatus exponeretur. Venationes autem ludosq; & cum collega: & separatim edidit: quo factum est ut cōmunium quoq; impensarum solus gratiam caperet. Nec dissimularet collega eius Marcus Bibulus euenisse sibi: quod Polluci. Vt enim geminis fratribus ædes in foro constituta tantum Castoris uocaretur: Ita suam Cæsarisq; munificentiam unius Cæsaris dici. Adiecit insuper Cæsar etiam gladiatorium munus: sed aliquanto paucioribus q̃ destinauerat paribus: Nā quum multiplici undiq; familia comparata inimicos exterruisset: cautū est de numero gladiatoꝝ: quo ne maiorem cuiq̃ habere Romæ liceret.

De gestis per eum in urbe.

Onciliato populi fauore tentauit per partem tribunorum ut sibi ægyptus prouincia plebiscito daretur: nactus extraordinarii imperii occasionem: q Alexandrum regem suum sociumq; atq; amicum a senatu appellatū expulerant: resq; uulgo improbabatur: nec optinuit aduersante optimanum factione: quorū auctoritatem ut quibus posset modis inuicem diminueret. Trophæa Caii Marii de Iugurtha: deq; cimbris: atq; theutonis olim a Sylla disiecta restituit: atq; in exercenda de sicariis quæstione: eos quoq; sicariorum numero habuit: qui proscriptione ob relata ciuium Romanorum capita pecunias ex ærario acceperant: q̃q̃ exceptos corneliis legibus.

De eodem.

. Vbornauit etiam qui.C.Rabitio perduellionis diem diceret: quo præcipuo adiutore aliquot ante annos Lutii Saturnini seditiosum tribunatum senatus coercuerat: ac sorte iudex in reum ductus tam cupide condemnauit: ut ad populum prouocanti nihil æq; ac iuditis acerbitas profuerit.

De pontificatu maximo eiusdem.

Eposita prouincia spe pontificatum maximum petiit non sine profusissima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni: quum mane ad comitia descenderet: prædixisse matri osculanti fertur: domum nisi se pontificem non reuersurum: atq; ita potentissimos duos competitores multumq; & ætate: & dignitate antecedentes superauit: ut plura ipse in eorum tribubus suffragia: q̃ uterq; in omnibus tulerit.

De prætura & gestis eiusdem.

Rætor creatus detecta coniuratione Catilinæ senatuq; uniuerso in socios facinoris ultimam statuente pœnam solus municipatim diuidendos: custodiendosq; publicatis bonis censuit. Quin & tantum metum adiecit asperiora suadentibus identidem ostentãs quanta eos in posterum a plebe Romana maneret inuidia: ut Decium Syllanum cõsulem designatum non piguerit sententiam suam: quia mutare turpe erat: interpretatione leniri: uelut grauius atq; ipse sensisset exceptam, optinuissetq; adeo transductis ad se iam pluribus: & in his Ciceronis consulis fratre: nisi labantem ordinem confirmasset. M. Catonis oratio. Ac ne sic quidem impedire rem destitit: quo ad usq; manus equitum Romanorum quæ armata præsidii causa circũ stabat immoderatius perseueranti necem comminata est: & is strictos gladios usq; eo intentans: ut sedentem una proximi deseruerint: uix pauci complexu togaq; obiecta protexerint. Tunc plane deterritus non modo cessit: sed etiam in reliquum anni tempus curia abstinuit.

De gestis eius in officio præturæ.

. Rimo præturæ die Quintum Catulum de refectione capitolii ad disquisitionem populi uocauit rogatione promulgata: qua curationem eam ĩ alium transferebat. Verum impar optimatium conspirationi: quos relicto statim nouorũ cõsulum officio frequentes obstinatosq; ad resistendũ concurrisse cernebat; hanc quidem actionẽ deposuit.

De priuatione eius a prætura: & eius restitutione.

. Aeterum Cecilio Metello tribuno plebis turbulentissimas leges aduersus collegarum intercessionẽ ferẽti: auctorem propugnatoremq; se pertinacissime præstitit: donec ambo administratione reipu. decreto patrum summouerentur. Ac nihilominus permanere in magistratu: & ius dicere ausus: ut comperit paratos: qui ui ac per arma prohiberét dimissis lictoribus abiectaq; prætexta domum clam refugit pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoq; biduo post sponte: & ultro confluentem: operamq; sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem compescuit: quod cum præter opinionem euenisset: senatus ob eundem cœtum festinato coactus gratias ei per primores uiros egit ac accitũq; in curiã: & amplissimis uerbis collaudatũ in integrũ restituit inducto priore decreto.

De actione eius ob coniurationem Catilinæ.

Ecidit rursus in discrimen aliud inter socios Catilinæ nominatus: & apud Nouium nigrum quæstoré a Lutio Vectio indice: & in senatu a Quinto Curio: cui q̃ primus consilia coniuratorum detexerat constituta erant publice præmia: Curius e Catilina se cognouisse dicebat. Vectius etiam chirographum eius Catilinæ datum pollicebatur. Id uero Cæsar nullo modo tolerandum existimans cum implorato Ciceronis testimonio: quædam se de coniuratione ultro ad eum detulisse docuisset: ne Curio præmia darentur effecit. Vectium pignoribus captis: & direpta supellectile male mulctatum: ac pro rostris ĩ concione pene discerptum coniecit in carcerem. Eodem modo Nouium quæstorem eo: q̃ compellari apud se maiorem potestatem passus esset.

De ulteriore hispania sibi sorte data post præturam.

. X prætura ulteriorem sortitus hispaniam: retinentes creditores interuentu sponsorum remouit: ac neq; more: neq; iure ante quam prouinciæ ordinarentur profectus est: Incertum metu ne iudicii quod priuato parabatur: an quo maturius sociis implorantibus subueniret: pacataq; prouincia: pari festinatione: non expectato successore: ad triũ-

phum simul consulatumq; decessit. Sed cum editis iam comitiis ratio eius haberi non posset: nisi priuatus introisset urbem: & ambienti ut legibus solueretur multi contradicerent: coactus est triumphum: ne consulatu excluderetur: dimittere.

De consulatu eius cum Bibulo.

Duobus consulatus cõpetitoribus Lucio Luceio Marcoq; Bibulo Luceium sibi adiunxit: pactus ut is quoniam inferior gratia esset: pecuniaq; polleret: nũmos de suo: communi nomine: per centurias pronunciaret. Qua cognita re: optimates quos metus ceperat nihil non ausurum eum in summo magistratu: concordi & consentiente collega: auctores Bibulo fuerũt tãtundẽ pollicendi: ac plærisq; pecunias cõtulerũt: ne Catone quidẽ abnuente eam largitionẽ e rep. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est: Eandẽ ob causam opera optimatibus data est: ut prouinciæ futuris consulibus minimi negocii. i. siluæ callesq; discernerentur. Qua maxime iniuria istructus omnibus officiis Cneum Pompeiũ asse ctatus est offensũ patribus: q; Mithridate rege uicto cũctantius cõfirmarentur acta sua. Põpeioq; Marcum Crassum reconciliauit ueterem inimicum ex consulatu: quẽ summa discordia simul gesserant. Ac societatem cum utroq; iniit: ne quid ageretur in repu. quod displicuisset ulli e tribus.

De gestis per eum in consulatu.

Nito honore primus omnium instituit: ut tam senatus q̃ populi diurna acta conficerentur: & publicarentur. Antiquum etiam rettulit morem: ut quo mense fasces non haberet: accensus ante eum iret: lictores pone sequerentur: lege autem agraria promulgata obnunciantem collegam armis foro expulit. Ac postero die in senatu conquestũ: nec quoq̃ reperto qui super tali consternatione referre aut censere aliquid auderet: qualia multa sæpe in leuioribus culpis decreta erant: in eam coegit desperationẽ: ut quoad potestate abiret domo abditus nihil aliud q̃ per edicta obnunciaret. Vnus ex eo tempore omnia i rep. & ad arbitrium administrauit: ut nonnulli urbanorum quum quid per iocum testãdi gratia signarent: non Cæsare & Bibulo: sed Iulio & Cæsare consulibus actum scriberent: bis eundem præponentes nomine atq; cognomine: utq; uulgo mox ferrentur hi uersus. Nõ Bibulo quicq̃ nuper: sed Cæsare factum est. Nam Bibulo fieri consule nil memini. Campum stellatem maioribus consecratum: agrumq; campanum ad subsidia Resp. uectigalem relictum diuisit extra sortem: ac uiginti milibus ciuium: quibus terni pluresq; liberi essent. Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte releuauit: ac ne in locatione nouorum uectigalium immoderatius licerentur propalam monuit: Cætera item quæ cuiq; libuissent dilargitus est contradicente nullo: ac si conaretur quis absterito: Marcum Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem duciq; in carcerem iussit. Lucio Lucullo liberius resistenti tantum calumniarum metum iniecit: ut ad genua ultro sibi accederet: Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum statum: Publium Clodium inimicum eius frustra iampridem a patribus ad plebem transire nitentem eodem die: horaq; nona transduxit. Postremo i uniuersos diuersæ factionis inductum præmiis: ut se de inferenda Põpeio nece sollicitatum a quibusdam profitetetur: productusq; pro rostris auctores ex compacto nominaret. Sed uno atq; altero frustra: nec sine suspitione fraudis nominatis desperãtam præcipitis consilii euentum intercepisse ueneno indicem creditur.

De Calphurnia uxore recepta & filia Iulia Pompeio tradita.

Vb idem tempus Calphurniam. L. Pisonis filiã successuri sibi in consulatu duxit uxorem: suamq; Iuliam Cneo Pompeio collocauit: repudiato priore sponso Seruilio Cæpione: cuius uel præcipua opera pauloãte Bibulum impugnauerat. Ac post nouam affinitatem Pompeium primum rogare sententiam cœpit: quum Crassum soleret: essetq; consuetudo ut quem ordinem interrogandi sententias consul kalendis Ianuariis istituisset: eum toto anno conseruaret.

De imperio galliarum ei concesso post consulatum.

Ocero igitur generoq; suffragãtibus ex omni puinciarũ copia gallias potissimũ elegit: cuius emolumẽto & opportunitate idonea sit materia triũphorũ. & initio quidẽ galliã cisalpinã: illyrico adiecto lege uatinia accepit: mox p senatũ comatã quoq; ueritis patribus ne si ipsi negassent populus & hanc daret: quo gaudio elatus nõ tẽpauit: qn paucos post dies frequenti curia iactaret inuitis: & gementibus aduersariis adeptum se quæ cõcupis

set: deide ex eo isultatuꝶ oium capitibus: ac negāte quodā p cōtumeliā: facile hoc ulli foeminæ fore respōdit: q̄si alludēs i assyria quoq; regnasse Semyrami: magnāq; asiæ ptē amazones tenuisse quōdā.

De accusatione gestorum consulatus eius.

Victus consulatu Caio Memmio: Lutioq; Domitio prætoribus de superioris anni actis referentibus cognitionē senatui detulit: nec illo suscipiente: triduoq; per irritas altercationes absumpto in prouinciam abiit: & statim quæstor eius in præiudicium aliquot criminibus arreptus est. Mox & ipse a Lutio Antistio tribuno plebis postulatus appellato demum collegio optinuit: quum reip. causa abesset reus ne fieret. Ad securitatem ergo posteri temporis in magno negocio habuit: obligare semper annuos magistratus: & e cōpetitoribus non alios adiuuare: aut ad honorem pati peruenire: q̄ qui sibi pepigissent propugnaturos absentiam suam: cuius pacti non dubitauit a quibusdam iusiurandum: atq; etiam Syngrapham exigere.

De Domitio minante Cæsari: & gestis per eum in gallia.

Ed quum Lutius Domitius consulatus candidatus palam minaretur consulem se effecturum: q̄ prætor nequisset: ademptumq; ei exercitus: Crassum Pompeiūq; in urbem prouinciæ suæ Lucam extractos compulit: ut detrudendi Domitii causa consulatum alterum peterent: perfecitq; utrunq;: ut in quinquennium sibi imperium prorogaretur. Qua fiducia ad legiones quas a republica acceperat. alias priuato: alias publico sumptu addidit unam etiam ex transalpinis conscriptam uocabulo quoq; gallico alauda enim appellabatur: q̄ disciplina cultuq; Romano institutam & ornatam postea uniuersam ciuitate donauit. Nec deinde ulla belli occasione iniusti quidem ac periculosi abstinuit tam foederatis: q̄ infestis: ac feris gentibus ultro lacessitis: adeo ut senatus legatos quondam ad explorandum statum galliarum mittendos decreuerit: ac nonnulli dedendum eum hostibus censuerint: sed prospere decedentibus rebus: & sæpius & plurium q̄ quisquā unq̄ dierum supplicationes impetrauit.

De gestis per eum in gallia.

Essit autem. ix. annis: quibus imperio fuit hæc fere omnem galliam: quæ a saltu pyreneo alpibusq;: & monte gebenna: fluminibus rheno: & rhodano cōtinetur: patetq; circuitu ad bis: & tricies centum milia passuum præter socias: ac bene meritas ciuitates in prouinciæ formam redegit: eiq; in singulos annos stipendii nomen imposuit. Germanos: qui trans rhenum incolūt primus Romanorum ponte fabricato aggressus: maximis affecit cladibus. Aggressus est britannos ignotos antea: superatisq; pecunias & obsides imperauit: per tot successus ter nec amplius aduersum casum expertus: in britannia classe ui tempestatis prope absumpta: & in gallia ad gergoniam legione fusa: & in germanorum finibus: Titurio & Arunculeio legatis per insidias cæsis.

De morte matris filiæ & neptis eius & aliis gestis per eum.

Odem temporis spacio matrē primo: deinde filiā: nec multo post neptem amisit. Interimq; cōsternata Publii Clodii cæde rep. quū senatus unum consulem noīatimq; Cneū Pompeiū fieri censuisset: egit cū tribunis plebis collegam se Pōpeio destinantibus id potius ad populū ferrent: ut absenti sibi: & quādocūq; imperii tempus expleri coepisset petitio secūdi consulatus daretur: ne ea causa maturius: & imperfecto adhuc bello decederet: quod ut adeptus est: altiora iam meditans: & spei plenus: nullū largitionis: aut officiorū in quēq̄ genus publice: priuatiq; omisit: forꝶ de manubiis inchoauit: cuius area sup sestertiū milies constitit munus populo epulūq; pronūciauit in filiæ memoriā: quod ante eū nemo fecit. Quoꝶ ut q̄maxime expectatio esset ea quæ ad epulū pertinerent q̄uis macellariis oblocata: etiā domesticatim apparabat. Gladiatores notos sicubi infestis spectatoribus dimicarent ui rapiendos reseruandosq; mandabat. Tyrones neq; in ludo: neq; per lanistas: sed in domibus per equites romanos: ac etiā per senatores armoꝶ peritos erudiebat præcibus enitens: quod epistolis eius ostenditur: ut disciplinā singuloꝶ susciperent: ipsiq; dictata exercentibus darent: legiōibus stipendiū in perpetuū duplicauit: frumentū quotiens copia eēt: etiā sine modo mensuraq; præbuit. Ac singula interdū mancipia & prædia uiritim dedit.

De affinitate cum Pompeio reuocata: & aliis gestis eius.

Dretinendā autem Pompeii necessitudinem ac uoluntatē Octauiam sororis suæ nepotem: quæ. C. Marcello nupta erat cōditione ei detulit: sibiq; filiam eius in matrimoniū petiit: Fausto Syllæ destinatam. Omnibus uero circa eū: atq; etiam parte magna

senatus gratuito:aut leui fœnore abstrictis ex reliquo quoq; ordinum genere:uel inuitatos uel sponte ad se commeantes uberrimo congiario prosequebatur. Libertos insuper seruulosq; cuiusq; prout domino:patronoue gratus quis esset. Tum reorum aut obæratorum aut prodigæ iuuentutis subsidium unicum ac promptissimum erat; nisi quos grauior criminú uel inopiæ luxuriaeue uis urgeret: q̃ ut subueniri posset a se. His plane palá bello ciuili opus esse dicebat.

De amicitia Regum & prouinciarum allata per eú & decreto senatus cótra eum facto propter suspicionem gestorum eius.

Ec minore studio reges:atq; prouincias per terrarum orbem alliciebat:aliis captiuorum milia dono offerens:aliis citra senatus populiq; auctoritaté quo uellent:& quotiens uellent auxilia summittés similiterq; Italiæ galliarumq; & hispaniarum Asiæ quoq;:& græciæ potentissimas urbes præcipuis operibus exornans:donec attonitis iam omnibus & quorsum illa tenderent reputantibus Marcus Claudius Marcellus consul edicto præfatus de summa se republica acturum rettulit ad senatum:ut ei succederetur ante tempus:quoniam bello confecto pax esset:ac dimitti deberet uictor exercitus:& ne absentis ratio comitiis haberetur:quando nec plebiscito Pompeius postea abrogasset. Acciderat autem ut his legem de iure magistratuum ferens eo capite quo a petitióe honorum absentes summouebat:ne Cæsarem quidem exciperet per obliuioné. Ac mox lege iam in æs incisa & in ærarium condita corrigeret errorem:nec contentus Marcellus prouincias Cæsaris & priuilegium eripere:rettulit etiam ut colonis quos rogatióe uatinia nouum comum deduxisset; ciuitas adimeretur:quod per ambitionem & ultra præscriptum data esset.

De prouisione Cæsaris contra decretum senatus.

Ommotus his Cæsar ac iudicans quod sæpe ex eo auditú ferunt difficilius se principem ciuitatis a primo ordine in secundum quam ex secundo i nouissimum detrudi summa ope restitit:partim per intercessores tribunos:partim per Seruium Sulpiciú alterum consulem in sequenti quoq; anno. C. Marcello qui fratri patrueli suo Marco in cósulatu successerat eadem tempestate collegam eius Aemilium Paulum Caiumq; Curionem uiolentissimum tribunorum ingenti mercede defensores parauit. Sed cum obstinatius omnia agi uideret:& designatos etiam consules e parte diuersa senatú litteris deprecatus est ne sibi beneficium populi adimeretur:aut ut cæteri quoq; imperatores ab exercitibus discederent:confisus ut putant facilius se simul:ad quæ libuisset ueteranos conuocaturum:quá Pópeium nouos milites. Cum aduersariis autem pepigit ut dimissis octo legionibus transalpinaq; gallia duæ sibi legiones:& cisalpina prouincia:uel etiam una legio cum illyrico concederetur quo ad consul fieret.

De causis ciuilium bellorum Cæsaris.

Erum neq; senatu interueniéte:& aduersariis negantibus ullá se de rep. facturos pactionem transit in citeriorem galliam:conuentisq; peractis rauennæ substitit bello uindicaturus:si quid de tribunis plebis intercedentibus pro se grauius a senatu constitutum esset: Et prætextum quidem illi ciuilium armorú hoc fuit: Causas autem alias fuisse opinátur Gneus Pompeius ita dictitabat:quod neq; opera consumere quæ instituerat: neq; populi expectationem:quam de aduentu suo fecerat priuatis opibus explere posset turbare omnia ac permiscere uoluisse. Alii timuisse dicunt ne eorum quæ primo consulatu aduersus auspicia legesq; & intercessiones gessisset:rationem reddere cogeretur. Quú Marcus Cato identidem nec sine iureiurando denunciaret delaturum se nomen eius simul ac primum exercitum dimisisset:quumq; uulgo fore prædicarent:ut sibi priuatus redimisset Milonis exemplo circumpositis armatis causam apud iudices diceret: Quod probabilius facit Asinius Pollio pharsalica acie cæsos profligatosq; aduersarios prospicientem hæc eú ad uerbum dixisse referens: hæc uoluerunt tantis rebus gestis Caius Cæsar condemnatus essem nisi ab exercitu auxilium petissem. Quidam putát captum imperii consuetudine:pensitatisq; suis & inimicorum uiribus usum occasione rapiendæ dominationis:quam ætate prima concupiscet quod extimasse uidebatur & Cicero scribens de officiis tertio libro semper Cæsarem in ore habuisse eos in phœnissis. εἰ πέρ γαρ ἀδικεῖν χρὴ τυράννιδος πέρι κάλλιςον ἀδικεῖν τἆλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών. Euripidis uersus:quos sic ipse conuertit. Ná si uiolandum est ius:imperii gratia uiolandum est:aliis rebus pietatem colas.

De progressu eius a Rauenna ad Rubiconem.

Vm ergo sublatam tribunorum intercessionem ipsosq; urbe cessisse nunciatum est: præmissis confestim clam cohortibus: ne qua suspicio moueretur & spectaculo publico per dissimulationem interfuit: & formam qua ludum gladiatorum erat ædificaturus considerauit: & ex consuetudine conuiuio se frequenti dedit. Deinde post solis occasum mulis e proximo pistrino ad uehiculum iunctis occultissimum iter modico comitatu ingressus est: & quum luminibus extinctis decessisset uia: diu errabundus tandem ad lucem duce reperto per angustissimos tramites pedibus euasit. Consecutusq; cohortes ad rubiconem flumen: qui prouinciæ eius finis erat: paulum constitit: ac reputans quantum moliretur: conuersus ad proximos & etiam nunc inquit regredi possumus: quod si ponticulum transierimus: omnia armis agenda erunt.

De ostento facto apud Rubiconem Cæsari dubitanti.

Vnctanti ostentum tale factum est: quidam eximia magnitudine & forma in proximo sedens repente apparuit arundine canens: ad quem audiendum quum præter pastores plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent: interq; eos & æneatores: rapta ab uno tuba prosiluit ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Tunc Cæsar eatur inquit quo deorum ostenta & inimicorum iniquitas uocat: iacta est alea inquit.

De transitu Rubiconis & eius concione.

Tque ita traiecto exercitu adhibitis tribunis plebis qui pulsi superauerant: pro concione fidem militum flens: ac ueste a pectore discissa inuocauit. Existimatur etiam equestres census pollicitus singulis: quod accidit opinione falsa. Nam quum in alloquendo, exhortandoq; sæpius digitum læuæ manus ostentans affirmaret se ad satisfaciẽdũ omnibus per quos dignitatem suam defensurus esset. Annulum quoq; æquo animo detracturum sibi extrema concio cui facilius erat uidere concionantem quam audire pro dicto accepit: quod uisu suspicabatur: promissumq; ius annulorum cum milibus quadragenis fama distulit.

De aduentu eius ad urbem & aliis gestis eius.

Rdo & summa rerum: quas deinceps gessit sic se habent. Picenum: umbriã: hetruriam occupauit: & L. Domitio: qui per tumultum successor ei nominatus corfiniũ præsidio tenebat in deditionem redacto: atq; dimisso secũdum superum mare Brũdusium tetendit: quo consules Pompeiusq; confugerant: q̃primum trãsfretaturi: hos frustra per omnes moras exitu prohibere conatus Romam iter conuertit. Appellatisq; de republica patribus ualidissimas Pompeii copias quæ sub tribus legatis. M. Petreio: & L. Affranio & M. Varrone in hispania erant: inuasit: professus ante inter suos ire se ad exercitum sine duce: & inde reuersurum ad ducem sine exercitu. Et q̃q̃ obsidioné Massiliæ quæ sibi in itinere portas clauserat: summaq; frumentariæ rei penuria retardanre: breui tamen oĩa subegit.

De uictoria eius contra Pompeium: Ptolemæum. & quosdam alios.

Inc urbe repetita Macedoniã transgressus Põpeiũ p quatuor pene mẽses maximis obsessũ operibus ad extremũ pharsalico ꝓlio fudit: & fugiẽté Alexãdriã ꝓsecutus occisũ dep̃hẽdit cũ Ptolemæo rege a quo sibi quoq; isidias tẽdi uidebat bellũ sane difficillimũ gessit. neq; loco: neq; tẽpoꝛ æquo: sed hyeme anni & itra mœnia copiosissimi: ac solertissimi hostis iops ipse reꝝ oĩũ atq; imparatus. Regnum ægypti uictor Cleopatræ: fratriq; eius minori permisit: ueritus prouinciam facere ne quandoq; uiolentiorem præsidem nacta nouarum rerum materia esset. Ab Alexandria syriam & inde pontũ transiit ut gentibus de pharnace nuncius: quem Mithridatis magni filium: ac nunc occasione temporum bellantem iamque multiplici successu præferocem intra quintum qua affuerat diem: iquatuor quibus in conspectum uenit horis: una profligauit aciem: crebro cõmemorans Pompeii fœlicitatẽ: cui præcipua militiæ laus de tam imbelli genere hostium contigisset. Dehinc Scipionem ac Iubam reliquias ꝑtium in affrica refouentes deuicit Pompeii liberos in hispania.

De cladibus eius & legatorum suorum.

Mnibus ciuilibus bellis nullam cladem nisi per legatos suos passus est: quorum. C. Curio in affrica periit. C. Antonius i illyrico in aduersariorum deuenit potestatem. P. Dolobella classem i eodé illyrico. Cn. Domitius: Caluinus in põto exercitũ ami-

serunt. Ipse prosperrime semper: ac ne ancipiti quidem unq̃ fortuna prÆterq̃ bis dimicauit. Semel ad dyrrachium ubi pulsus non instante Pompeio: negauit eum uincere scire. Iterũ in hispania ultimo prœlio cum desperatis rebus etiam de cõsciscenda nece cogitauit.

De triumphis eiusdem.

Confectis bellis quinquies triumphauit: post deuictum Scipionem quater eodẽ mense: sed interiectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeii liberos primum & excellentissimum triumphum egit gallicum: sequentem Alexandrinum: deinde põticum: huic proximum Africanum: nouissimum hispaniensem diuerso quenq; apparatu & instrumento: gallici triumphi die uelabrum prÆuehens pene curru excussus axe defracto. Ascenditq; capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra atq; sinistra lychnos gestantibus. Pontico triumpho inter põpÆ fercula trium uerborum prÆtulit titulum: ueni: uidi: uici: non acta belli significantem sicut cÆteris: sed celeriter cõfecti notam.

De prÆmiis ueteranis & liberalitate populo per eum exhibitis.

Veteranis legionibus prÆdÆ nomine in pedites singulos super bina sextertia quÆ initio ciuilis tumultus numerauerat: in equites uicena quaterna milia nummũ dedit: assignauit & agros: sed non cõtinuos: ne quis possessorum expelleretur. Populo prÆter frumenti denos modios: ac totidem olei libras: trecẽos quoq; nummos: quos pollicitus olim erat uiritim diuisit: & hoc amplius centenos pro mora. Annuam etiam habitationem RomÆ usq; ad bina milia nummum in Italia nõ ultra quingenos sextertios remisit: adiecit epulum ad uiscerationem: & post hispaniensem uictoriam duo prandia. Nam quũ prius parce: neq; pro liberalitate sua prÆbitum iudicaret: quĩto post die aliud largissimum prÆbuit.

De uariis spectaculis per eum editis.

Edidit spectacula uarii generis munus gladiatorum: ludos etiam regionatim urbe tota & quidem per omnium linguarum histriones: Item circẽses: athlÆtas: Naumachiam: munere in foro depugnauit Furius Leptinus stirpe prÆtoria & A. Calpenus senator quondam actorq; causarum piricam saltauerunt AsiÆ: bithyniÆq; principum liberi. Ludis Decius Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusq; est quingẽtis sextertiis & anulo aureo sessũ in quatuordecim scÆna per solium orchestrã transiit circensibus spacio circi ab utraq; parte producto: & in gyrũ Euripo addito: Quadrigas: bigasq; & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes. Troiam lusit turma duplex maiorum minorumq; puerorum: uenationes editÆ per dies quinq;: ac nouissime pugna diuisa in duas acies quinquagenis peditibus elephantis uicenis: tricenis equitibus hinc & inde commissis. Nam quo laxius dimicaretur sublatÆ metÆ: inque earum locum bina castra ex aduerso constituta erãt. AthlÆtÆ stadio ad tempus extructo in regione martii campi certauerunt per triduũ nauali prœlio in moré cochleÆ defosso lacu: biremes: ac triremes: quadriremesq; tyriÆ & Ægyptiæ classes magno pugnatorum numero conflixerunt: ad quÆ omnia spectacula tantum undiq; confluxit hominũ: ut plÆriq; aduenÆ aut inter uicos aut inter uias tabernaculis positis manerẽt: ac sÆpe prÆ turba elisi: exanimatiq; sũt plurimi: & in his duo senatores.

De Ordinatione anni: & fastorum dierum.

Conuersus hinc ad ordinandum reipublicÆ statum fastos correxit iampridem uitio pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos: ut neq; messium feriÆ Æstate neq; uindemiarum autumno competerent. Annumq; ad cursum solis accommodauit: ut trecentorum sexaginta quinq; dierum esset: & intercalatio mense sublato unus dies quarto quoq; anno intercalaretur: quo autem magis in posterũ e kalendis ianuariis nobis temporum ratio congrueret: inter nouembrem: ac decembrem mensem interiecit duos alios: fuitq; is annus quo hÆc constituebantur. xv. mensium cum intercalario: qui ex consuetudine in eum annum inciderat.

De senatus & officiorum supplemento & ordinatione.

Senatum suppleuit: patricios elegit: prÆtorum: Ædilium: quÆstorum: minorum etiã magistratuum numerum ampliauit: nudatos opere censorio aut sententia iudicum de ambitu condemnatos restituit. Comitia cum populo partitus est: ut exceptis consulatus competitoribus de cÆtero numero candidatorum: pro parte dimidia: quos populus uellet: pronunciarẽtur: pro parte altera quos ipse dedisset: & edebat per libellos circum tribum missos scriptura breui. CÆsar dictator illi tribui: commẽdo uobis illum & illum: ut ue-

bis illum & illum: ut uestro suffragio suam dignitaté teneant: admisit ad honores & proscriptorum liberos. Iudicia ad duo genera iudicū redegit equestris ordinis ac senatorii: tribunos ærarios: quod erat ternū sustulit. Recensum populi: nec more: nec loco solito: sed uicatim per dominos insularum egit: atq ex uiginti trecentisq milibus accipientium frumentum e publico ad centumquinquaginta retraxit. Ac ne qui noui cœtus recensionis causa moueri quandoq possent instituit quot annis in demortuorum locum ex his: qui recensiti nō essēt subsortitio a prætore fieret. Octoginta autē ciuium milibus in transmarinas colonias distributis ut exhaustæ quoq urbis frequentia suppeteret.

De Sanctionibus per eum editis.

Anxit ne quis ciuis maior uiginti annis minorue decem: qui sacramento nō teneret plus triennio continuo Italia abesset: ne quis senatoris filius nisi contubernalis: aut comes magistratus peregre ,pficisceretur: neue qui hi pecuariam rem facerēt minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent: omnesq medicinam Romæ professos & liberalium artium doctores quo libentius & ipsi urbē incolerent: & cæteri appeterent ciuitate donauit: De pecuniis mutuis disiecta nouarum tabularū expectatōe quæ crebro mouebatur decreuit tandem ut debitores creditoribus satisfacerent per extimationem possessionum quanti quasq ante ciuile bellum comparassent deducta summa æris alieni: si quid usuræ nomine numeratum aut præscriptum fuisset: qua cōditione quarta pars fere crediti depenbat: cuncta collegia præter antiquitus constituta detraxit: Pœnas facinorum auxit: & quū locupletes eo facilius scelere se obligarent: q̄ itegris patrimoniis exulabant parricidas: ut Cicero scribit: bonis omnibus: reliquos dimidia parte mulctauit.

De labore eius in iure dicendo: & legibus per eum editis.

Vs laboriosissime ac seuerissime dixit repetundarum: conuictos ét ordine senatorio mouit: diremit nuptias prætorii uiri: qui digressam a marito post biduū statim duxerat q̄uis sine probri suspitione peregrinarum mercium portoria instituit. Lecticarū usūitem conchiliatæ uestis & margaritarum: nisi certis personis: & ætatibus: pq certos dies ademit: legem precipue sumptuariam exercuit dispositis circa macellum custodibus qui obsonia contra uetitum retinerent: deportarentq ad se submissis nonnunq̄ lictoribus: atq militibus: qui se qua custodes fefellissent iam apposita e triclinio aufferent.

De Festinatione eius in ornanda urbe: & imperio ampliando.

Am de ornanda instruendaq urbe: ité de tuendo āpliandoq imperio plura: ac maiora in dies destinabat: imprimis Martis templum quantum nusquam esset extruere repleto & complanato lacu in quo naumachiæ spectaculum ediderat: theatrūq summæ magnitudinis tarpeio monti accubans: Ius ciuile ad certum modum redigere: atq ex immensa: diffusaq legū copia optima quæq & necessaria in paucissimos conferre libros bibliothecas græcas & latinas: quas maximas posset publicare data Marco Varroni cura comparādarum ac dirigēdarum. Siccare pōtinas paludes: emittere fucinū lacū: uiā munire: a mari supero per apennini dorsum ad tyberim usq perfodere isthmum: dacos qui se in pontum: & thraciam effuderāt coercere: mox parthis inferre bellum per armeniā minorē: nec nisi ante expertos aggredi prœlio. Talia agentem atq meditantē mors præuenit: de qua prius q̄ dicam ea: quæ ad formā & habitum & cultum & mores: nec minus quæ ad ciuilia & bellica eius studia pertineant non alienum erit summatim exponere.

De statura: & cultu corporis eius.

Visse traditur excelsa statura: colore candido: teretibus membris: ore paulo pleniore nigris uegetisq oculis: ualitudine prospera: nisi quod tempore extremo repente aīo linquiat: atq etiam per somnium exterreri solebat: comitiali quoq morbo bis inter res gerendas coreptus est. Circa corporis curam morosior ut non solum tonderetur diligenter: ac raderetur: sed uelleretur etiam: ut quidam exprobrauerunt. Caluitii uero: deformitatem iniquissime ferre obtrectatorum sæpe iocis obnoxiam expertus. Ideoq & deficientem capillum reuocare a uertice assueuerat & ex omnibus decretis sibi a senatu populoq honoribus non aliud aut recepit: aut usurpauit libentius q̄ ius laureæ coronæ perpetuo gestandæ etiam cultu notabilem ferunt: usum enim lato clauo ad manus fimbriato nec ut unq̄ aliter q̄ super eum cingeretur: & quidem fluxiore cinctura: unde emanasse Syllæ dictum optimates sæpius admonentis ut male præcinctum puerum cauerent.

De habitatione eius & ſtructura uillarum eius.

Abitauit primo in ſuburra modicis ædibus: poſt auté pontificatum maximũ in ſacra uia domo pub. Munditiaꝝ lautitiarum q; ſtudioſiſſimum multi prodiderũt. uillam in nemorenſi a fundamentis inchoatam: magno q; ſumptu abſolutam: quia nõ tota ad animum ei reſponderat totam diruiſſe q̃q̃ tenuem adhuc & oberatum in expeditionibus teſſellata & ſectilia pauiméta circumtuliſſe.

De Cupiditate gemmaꝝ margaritarum & ſignorum operis antiqui eius.

Ritanniam petiſſe ſpe margaritarum: quaꝝ amplitudinem cõferenté interdum ſua manu exegiſſe podus: gemmas: toreumata: ſigna: tabulas operis antiqui ſemper animoſiſſime cõparaſſe. ſeruitia recentiora politioꝗ; immenſo pretio: & cuius etiam ipſum puderet ſic ut rationibus uetaret inferri.

De cõuiuiis: & domeſtica diſciplina ſuorum.

Onuiuatum aſſidue per prouincias duobus tricliniis uno quo ſagati palliatiue: altero quo togati cũ illuſtrioribus prouinciatum diſcumberunt. Domeſticam diſciplinam in paruis ac maioribus rebus diligenter adeo ſeuereq; rexit: ut piſtorem aliũ q̃ ſibi panem conuiuis ſubiicientem compedibus uinxerit. Libertum gratiſſimum ob adulteratã equitis Romani uxorem: q̃uis nullo quærente capitali pena affecerit.

De pudicitia eius ꝓſtrata apud Nicomedem Regem.

Vdicitiæ eius famã nihil quidem præter Nicomedes contubernium læſit: graui tamen & perenni opprobrio: & ad omnium conuicia expoſito. Omitto Calui Licinii notiſſimos uerſus: bithinia quicquid & prædicator Cæſaris ũq̃ habuit: ꝓtereo actiones Dolobellæ: & Curionis. patris: in quibus cum Dolobella pellicem reginæ ſponſam interiorem regiæ lecticæ: ac Curio ſtabulum Nicomedis & bithynicum fornicem dicũt: miſſa etiã facio edicta Bibuli: quibus proſcripſit collegam ſuũ bithynicam reginã eiq; regem antea fuiſſe cordi nũc eſſe regnũ. Quo tépore ut. M. Bru. refert Octauius etiam q̃dam ualitudine mentis liberius dicax conuentu maximo: quũ põpeium regem appellaſſet ipſum reginã ſalutauit. Sed. C. Memmius etiam ad ciathum & uinũ Nicomedi ſtetiſſe obiecit cum reliquis exoletis pleno conuiuio accubantibus nonnullis urbicis negociatoribus: quorum refert nomina. Cicero uero ñon cõtentus in quibuſdam epiſtolis ſcripſiſſe a ſatellitibus eum in cubiculũ regium eductũ in aureo lecto: ueſte purpurea decubuiſſet: floremq; ætatis a uenete orti in Bithynia contaminatum: quondam etiam in ſenatu defendenti ei in ſe cauſam filiæ Nicomedis: beneficiaq; regis in ſe commemoranti remoue inquit iſtæc oro quoniã notum eſt: quid ille tibi: & q̃d illi tu dederis. Gallico deniq; triumpho milites eius inter cætera carmina qualia currum ꝓſequentes ioculatiter canunt: etiam uulgatiſſimũ illud ꝓnũciauerunt: gallias Cæſar ſubegit: Nicomedes Cæſarem. Ecce Cæſar nũc triumphat: qui ſubegit gallias: Nicomedes nõ triumphat: qui ſubegit Cæſarem.

De Luxuria & Libidine eiuſdem.

Ronum & ſumptuoſũ in libidines fuiſſe conſtans opinio eſt: plurimaſq; & illuſtres fœminas corrupiſſe: in quibus Poſthumiam Seruii Sulpicii: loliã Auli Gabinii: Tertulam. M. Craſſi: etiam. Cn. Pompeii Muriã. Nam certe Pompeio & a curionibus patre & filio: & a multis exprobatũ eſt: quod cuius cã poſt tres liberos exegiſſet uxoré: & q̃ gemens Aegiſtum appellare conſueſſet eius poſtea filiam potentiæ cupiditate in matrimonium recepiſſet: ſed ante alias dixit. M. Bruti matré Seruiliam cui & proximo ſuo cõſulatu ſexagies ſeſtertium margaritam mercatus eſt: & bello ciuili ſuper alias donationes ampliſſima prædia ex auctionibus haſtæ minimo addixit. Quum quidem pleriſq; uilitatem mirantibus: facetiſſime Cicero: quo melius inquit emptum ſciatis tertia deducta eſt: exiſtimabatur eni. Seruilia etiã filiam ſuam Tertiam conciliare Cæſari.

De luxuria eius in prouinciales matronas.

E prouincialibus quidem matrimoniis abſtinuiſſe: uel hoc diſticho apparet: iactato æque a militibus per Gallicum triumphum: urbani ſeruate uxores. Mœchum Caluum adducimus: auro in gallia ſtuprũ emiſti: hic ſumpſiſti mutuum.

De luxuria eius in uarias reginas:

Ilexit & reginas: inter quas Euriem mauram Bogudis uxoré: cui maritoq; eius plurima & immenſa tribuit: ut Naſo ſcripſit: ſed maxime Cleopatram: cum q̃a & con

niuia i primã lucẽ sæpe ꝑtraxit;& eadẽ naue thalãoq; pene æthiopia tenus ægyptũ penetra ut nisi exercitus sequi recusasset. Quam deniq; accitã in urbẽ nõ nisi maximis honoribus; præmisq; auctam remisit;filiumq; natum appellate nomine suo passus est. Quem quidem nonnulli græcorũ similem quoq; Cæsari & forma:& incessu tradiderũt.M. Antonius agni tũ et ab eo senatui affirmauit:quæ scire.C.Marciũ:& C. Oppiũ reliquosq; Cæsaris amicos quorũ Caius Oppius quasi plane defensione ac patrocinio res egeret librũ edidit nõ eẽ Cæsaris filium:quem Cleopatra dicat.Helius Cinna tribunusplebis plerisq; cõfessus est:habuisse se scriptam paratamq; legemquam Cæsar ferte iussisset:quum ipse abesset uti uxores liberorum quærendorum causa:quas & quot ducere uellent :liceret.Atq; ne cui dubiũ omnino sit & impudicitiæ eum:& adulteriorum flagrasse infamia ;Curio pater quadam eum oratiõe oĩũ mulierũ uirũ:& oĩũ uirorũ mulierẽ appellat.

De ꝑsimonia eius in cibo & potu.

Vini parcissimum ne inimici quidem negauerunt.uerbum.M.Catonis est.Vnum ex omnibus Cæsarem ad euertendam Remp.sobrium accessisse;Nam circa uictum.C. Oppius adeo indiferentem docet:ut quondam ab hospite conditum oleum pro uiri appositum aspernantibus cæteris: solum etiam largius dicat appetisse ne hospitem aut negligentiæ:aut rusticitatis uideretur arguere.

De rapacitate eius.

Abstinentiam neq; in ĩperiis:neq; in magistratibus præstitit. Vt enim quidam monumentis suis testati sunt in hispania a proconsule.& a sociis pecunias accepit emẽdicatas in auxilium æris alieni:& lusitanorũ quædã oppida:q̃q; nec ĩperata detracta rent:& aduenienti portas patefacerent:diripuit hostiliter.In gallia fana templaq; deum donis referta expilauit:urbes diruit sæpius ob prædam:quã ob delictum:unde factum ut auro abundaret:ternisq; milibus nummum in libras promercale in Italiam prouinciasq; diuenderet In primo consulatu tria milia pondo auri furatus e capitolio:tantundẽ inauiati æris reposuit.Societates ac regna pretio dedit:ut qui uni Ptolemæo prope sexmilia talentorum suo Pompeiq; nomine abstulerit:postea uero euidentissimis rapinis ac sacrilegiis & onera bellorũ ciuiliũ & triũphorũ ac numerũ sustinuit ĩpendia.

De eloquẽtia & arte oratoria.

ELoquentia militari:quare aut æquauit præstantissimorũ gloriam:aut excessit post accusationem Dolobellæ haud dubie principibus pationis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutum oratores enumerãs negat se uidere cui Cæsar debeat cedere.atq; eum elegantem splendidam quoq; ac ẽt magnificã:ac generosam quodam modo rationem dicendi tenerẽ:& ad Cornelium nepotem de eodem ita scripsit. Quid oratorum quẽ huic antepones eorum:qui nihil aliud egerunt?Quis sententiis aut acutior:aut crebrior?Quis uerbis aut ornatior:aut elegantior?genus eloquentiæ dumtaxat adolescentis adhuc Strabo nis Cæsaris secutus uidetur;cuius etiam ex oratione quæ inscribitur pro sardis ad uerbum nonnulla transtulit in diuinationem suam.Pronunciasse aut dicitur uoce acuta: ardẽti motugestuq; non sine uenustate.Orationes aliquas reliq̃t:inter quas temere quædam feruntur pro. Q .Metello:quam nõ imerito Augustus extimabat magis ab actuariis exceptam male subsequentibus uerba dicentis q̃ ab ipso editam.Nam in quibusdam exemplaribus inuenio ne inscriptam qdẽ pro Metello:sed quã scripsit Metello:quũ ex ꝑsona Cæsaris sei mo Metellũ seq; aduersus cõmuniũ obtrectatorũ criminationes purgãtis:Apud milites quoque ĩ hispania idẽ Augustus orõnẽ eẽ uix ipsius putat ;quæ tamẽ duplex ferť:una q̃si priori ꝑlio:altera posteriore:quo Asinius Pollio ne tẽpus qdẽ cõcionãdi hũisse eũ dicit subita hostiũ incursione.

De libris cõmentariis:& epistolis per eũ editis.

Eliq̃t & rerũ suarũ cõmẽtarios gallici ciuilisq; belli Põpeiãi.Nã Alexãdrini africiq; & hispãiẽsis ĩcertus auctor ẽ.Alii.n.Oppiũ putãt:alii Hirciũ:q ẽt gallici belli nouissimũ ĩpfectũq; librũ suppleuerit:de cõmẽtariis.Cæsaris Cicero ĩ eodẽ libro sic refert: Cõmẽtarios scripsit ualde qdẽ ꝓbãdos:nudi sũt:recti:& uenusti oĩ ornatu orõnis tãq̃ ueste detracta:sed dũ uoluit alios hẽre:paratã ũde sumerẽt q uellẽt scribeř historiã ĩeptis gratum fortasse fecit:q illa uolũt calamistris iurere:sanos qdẽ hoies scribẽdo deterruit. De eisdẽ cõmẽtariis Hircius ita p̃dicat:adeo ꝓbanť õniũ iudicio:ut p̃cepta nõ p̃bita facultas scriptoribus uideať:nos ẽt q̃facile atq; celeriter eos ꝑscripserit scimus.Pollio Asinius parũ diligẽter parumq; integra ueritate compositos putat.Quũ Cæsar pluraq; & quæ per alios erãt gesta temere crediderit: & quæ ꝑ se uel cõsulto uel ẽt mẽoria lapsus ꝑperã ediderit:Existimat que rescripturũ:& correcturũ fuisse .Reliq̃t & de analogia duos libros.& ãticatones totidẽ

ac præterea poema quod inscribitur, iter: quoque librorum primos in transitu alpium: quum ex citeriore gallia conuentibus peractis ad exercitum rediret: sequentes sub tempus mundensis prœlii: fecit nouissimum dum ab urbe in hispaniam ulteriorem quarto & uicesimo die peruenit, Epistolæ quoque eius ad senatum extant: quas primũ uidetur ad paginas & formá memorialis libelli conuertisse: Quum antea consules & duces nõ nisi trãsuersa charta mitterent scriptas. Extant & ad Ciceroné: item ad familiares domesticis de rebus: in quibus si qua occultius perferenda erant per notas scripsit, i. sic structo litterarum ordine: ut nullum uerbum effici posset: quæ si quis inuestigare & persequi uellet: quartam elementorum litteram idest. d. pro a. & perinde reliquas cõmutet. Feruntur & a puero & ab adolescentulo quædam scripta: ut laudes Herculis: Tragœdia Oedipi: item dicta collectanea: quos omnes libellos uetuit Augustus publicari in epistola: quum breué admodum: ac simplicem ad Pompeium Marcum: cui ordinandas biblyothecas delegauerat: misit.

De peritia & labore eius in armis.

Rmorum & equitandi peritissimus: laboris ultra fidem patiens erat: in agmine non nunquam equo sæpius pedibus anteibat capite detecto seu sol: seu imber esset. Longissimas uias incredibili celeritate confecit: expeditus meritoria rheda centena passuum milia in singulos dies: si flumina morarentur nando traiciens: uel innixus inflatis utribus: ut sæpe nuncios de se præuenerit.

De cautella: & audacia eius in expeditionibus.

N obeundis expeditionibus dubium cautior ne: an audacior. Exercitum neque per insidiosa itinera duxit unquam: nisi perspeculatus locorum situs: neque in britanniam transuexit: nisi ante per se portus: & nauigationé: & accessũ ad ĩsulã explorasset: at idé obsessione castrorum ĩ germania nũciata per stationes hostiũ gallico habitu penetrauit ad suos. A brundusio dyrrachiũ inter oppositas classes hyeme trãsmisit. Cessãtibusque copiis: quas subsequi iusserat: quũ ad accersẽdas frustra sæpe misisset: nouissime ipse clã noctu puulũ nauigium solus obuoluto capite cõscẽdit: neque aut quis eẽt ãte detexit: aut gubernatoré cedere aduersæ tépestati passus est: quam pene obrutus fluctibus.

De despectu prodigiorum eidem occurentium.

E religione quidé ulla a quoquam incepto absterritus unquam uel retardatus é. Quũ immolati aufugisset hostia profectioné aduersus Scipioné & Iubá nõ distulit. Prolapsus ét ĩ egressu nauis uerso ad melius omíe: teneo te inquit Africa. Ad eludẽdas aũt uaticinatiões quibus felix & iuictũ ĩ ea puincia fataliter Scipionũ nomé ferebat: despectissimũ quẽdã ex corneliorum genere: cui ad obprobriũ uitæ Salutioni cognomé erat: secũ ĩ castris habuit.

De prœliorum assumptione locis & téporibus inopinatis etiam apud suos.

Rœlia non tantum destinato sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim interdum spurcissimis tempestatibus: quum minime quis motum putaret: nec nisi tépore extremo ad dimicandum cunctatior factus est quo sæpius uicisset: hoc minus experiendos casus opinans: nihilque se tãtũ acquisiturum uictoria: quãtũ auferre calamitas posset. Nullum unquam hostem fudit: quem non castris quoque exueret. Ita nullum spacium perterritis dabat. Ancipiti prœlio equos dimittebat: & in primis suum: quo maior permanendi necessitas imponeretur auxilio fugæ erepto.

De equo eius insigni cum pedibus prope humanis.

Tebatur autem equo insigni pedibus prope humanis: & in modum digitorum ungulis scissis: quem natum apud se quum aruspices imperium orbis terræ significare domino pronunciassént: magna cura aluit: nec patienté sessoris alterius primus ascẽdit: cuius etiam instar pro æde ueneris genitricis postea dedicauit.

De uirtute eius in acie inclinata reparanda.

Nclinatam acié solus sæpe restituit: obsistens fugientibus retinensque singulos & contortis faucibus conuertens in hostem: & quidé adeo plærunque trepidos ut aquilifero moranti cuspide sit cõminatus. Alius in manu detinentis reliquerit signum.

De constantia & seueritate eius contra Cassium.

On minora illa constantiæ eius ímo maiora etiam indicia fuerunt post aciem pharsalicam quũ præmissis in Asiam copiis per angustias hellesponti uictor naucula traiceret. L. Cassium partis aduersæ cum decé rostratis nauibus obuium sibi neque refugit: & cõminus tendens ultro ad deditioné hortatus supplicem ad se recepit.

De mira euasione eius nando.

Lexandriæ circa oppugnationem pontis eruptione hostium subita cõpulsus in scapham pluribus eodem præcipitantibus cum desilisset in mare nando per ducentos passus euasit ad proximam nauem elata leua:ne libelli quos tenebat madefierent: paludamentum mordicus trahens ne spolio poriretur hostis.

De probatione:& disciplina eius in milites.

Ilitem neq; a moribus:neq; a fortuna probabat:sed tamen a uiribus:tractabatq; pari seruitute:atq; indulgentia. Non.n. ubiq; ac semper:sed quũ hostis in proximo esset coercebat:tum maxime exactor grauissimus disciplinæ:ut neq; itineris:neq; prœlii tempus denunciaret:sed paratum:& intentum momentis omnibus:quo uellet subito educeret:quod etiam sine causa plerunq; faciebat:præcipue pluuiis ac festis diebus:ac subinde se obseruandum admonens repente interdiu uel nocte subtrahebat:augebatq; iter:ut serius subsequentes defangaret.

De eodem.

Ama uero hostium copiaræ perteritos non negando minuendoue:sed insuper amplificando ementiendoq; confirmabat. Itaq; quum expectatio aduẽtus Iubæ terribilis esset cõuocatis ad concionem militibus:scitote inquit paucissimis his diebus regem affuturũ cum.x.legionibus equitum.xxx. leuis armaturæ.c.milibus:elephantisq;.ccc. ,pinde desinant quidam querere ultra:aut opinari.mihiq; qui compertum habeo credant:aut quidem uetustissima naue ĩpositos quocunq; uento in quascunq; terras iubeo auchi.

De coertione & cultu militum eius.

Elicta neq; obseruabat omnia:neq; pro modo exequebatur. sed desertorum ac seditiosorum inquisitor:ac punitor accerrimus conniuebat in cæteris:ac nonnunq̃ post magnam pugnam atq; uictoriam remisso officiorum munere:licentiam omnẽ passim lasciuiendi permittebat:iactare solitus milites suos etiã unguentatos bene pugnare posse:nec milites suos pro concione:sed blandiori nomine commilitões appellabat: habebatq; tam cultos:ut argento & auro politis armis ornaret simul & ad speciem:& quo tenaciores eorum in prœlio essent metu dãni:diligebat quoq; usq; adeo ut audita clade tituriana barbã capillũq; summiserit. Nec ante dẽpserit q̃ uĩdicasset:quibus rebus & deuotissimos sibi & fortissimos reddidit. De amore & fidelitate militum ad eum.

Ngresso ciuile bellum centuriones cuiusq; legionis singulos equites euiatico suo obtulerunt & uniuersi milites gratuitam:& sine frumento stipendioq; operam: quum tenuiorum tutelam locupletiores in se cõtulissent:neq; in tã diuturno spacio quisq̃ omnino desciuit:plerIq; capti concessam sibi sub conditione uitam:si militare aduersus eũ uellent:recusarunt. Famẽ & cæteras necessitates non quum obsiderentur modo: sed si alios ipsi obsiderent tantopere tolerabant:ut dyrrachium munitione, Pompeius uiso genere panis ex herba:quo sustinebantur:cum feris sibi rem esse dixerit:amouerĩq; ocius nec cuiq̃ ostendi iusserit:ne patiẽtia & ptinacia hostis animi suorum frangerentur:quanta fortitudine dimicauerint testimonio est:q aduerso semel apud dyrrachiam prœlio pœnam in se ultro depoposcerent:ut consolandos eos magis ĩperator q̃ puniendos habuerit:cæteris prælis innumeras aduersariorũ copias multis partibus ipsi pauciores facile superauerunt. Deniq; una sextæ legionis cohors præposita castello quattuor Pompeii legiones per aliquot horas sustinuit pene omnis confixa multitudine hostilium sagittarum quarum.c.ac.xxx. milia intra uallum reperta sunt. Nec mirum singulorũ si quis facta respiciat:uel Cassii Scevæ centurionis:uel.C.Acilii militis ne de pluribus referam. Sceua excusso oculo transfixus femore & humero.c.&.xx.ictibus scuto perforato custodiam portæ commissi castelli retinuit. Acilius nauali ad massiliam prœlio iniecta in puppem hostium dextra & abscissa memorabile illud apud græcos Cynegeri exemplum imitatus transiluit in nauem umbone obuios agens.

De pœna contra seditionem militarem.

Editionem per. x.annos gallicis bellis nullam omnino mouerunt:ciuilibus aliquas. sed ut celeriter ad officium redierint nec tam indulgentia ducis q̃ auctoritate:Non enim cessit unq̃ tumultuantibus:atq; etiam obuiam semper iit:& nonam quidem legionem apud Placentiam q̃q̃ adhuc in armis Põpeius esset totam cũ ignominia missam fecit:ægreq; post multas & supplices preces:nec nisi exacta de sontibus pœna restituit.

De facili reconciliatione militum iratorum.

Ecem annos auté Rome cũ ingétibus minis:sũmoq; ét urbis piculo missionem &
præmia flagitátes ardente tunc in affrica bello:neq; adire cũctatus est:q̃q̃ deterrenti-
bus amicis:neq; dimittere:sed una uoce q̃ quirites eos ,p militibus appellaret:tam fa-
cile circũ egit:& flexit:ut ei milites esse cõsesti responderint:& q̃uis recusanté ultro in affri-
cá sint secuti:ac sic quoq; seditiosissimũ quéq; & p̃dæ:& agri destinati tertia pte mulctauit

De fide & studio eius erga clientes.

Tudiũ & fides erga clientes ne iuueni quidem defuerũt. Masinthã nobilem iuuené
quũ aduersus Hiepsalem regem tam enixe defendisset:ut Iubæ Regis filio in alterca-
tiõe barbã inuaserit:stipendiũ quoq; ,pnunciari tum & abstrahentibus statim eripu-
it:occultauitq; apud se diu:& mox ex p̃tura ,pficiscens in hispaniam inter officia prosequé-
tium;fascesq; lictorum lectica sua auexit.

De cultu & dilectione amicorum.

Micos tanta semp facilitate ĩdulgétiaq; tractauit:ut.C.Appio comitãti se p siluestre
iter:correpto q; subita ualitudine:& in diuersorio loco;quod unũ erat cessent:& ipse
humi ac sub diuo accubuerit.Iam aũt regꝫ potés quosdam etiam infimi generis ad
amplissimos honores ,puexit:quũ ob id culparetur ,pfessus est palam si grassatorꝫ:& sica-
riorum ope in tuenda sua dignitate usus esset:talibus quoq; se parem gratiam relaturum.

De odiorum facili remissione.

Imultates cõtra nullos tam graues excepit unq̃:ut nõ occasione oblata libens depo-
neret.C.Mémii:cuius asprimis orationibus non minore acerbitate rescripserat:et
suffragator mox in petitione cõsulatus fuit.C.Caluo post famosa epigrãmata de re-
cõciliatione p amicos agenti ultro ac prior scripsit. Valeriũ Catullũ a quo sibi uersiculis de
Mamurra perpetua stigmata ĩposita non dissimulauerat satisfacientem eadem die adhibuit
coenæ:hospitioq; patris eius sicut consueuerat ita perseuerauit.

De lenitate:& mansuetudine eius in ulciscendo iniurias sibi factas.

Ed & in ulciscendo natura lenissimus:piratas a qbus captus est:quũ in ditione redi
gisset quoniá suffixurꝫ se cruci ante iurauerat iugulari prius iussit:deinde suffigi.Cor
nelio Phagitæ cuius quõdam nocturnas insidias æger ac latens ne perduceretur ad
Syllam:uix p̃mio dato euaserat:nũq̃ nocere sustinuit. Philemonem a manu seruum:qui ne-
cem suá p uenenum inimicis ,pmiserat non grauius q̃ simplici morte puniuit.í.P.Clodium
Põpeiæ uxoris suæ adulterũ atq; eadé de cá pollutarꝫ cerimoniarꝫ reũ,testis:citatus negauit
se qcq̃ cõpetisse:q̃uis & mater Aurelia:& soror Iulia apud eosdé iudices oía ex fide rettulis-
sent:interrogatusq; cur igitur repudiasset uxorem:quoniam inquit meos tam suspitione q̃
crimine iudico carere oportere.

De moderatione & clementia eiusdem.

Oderatiõé uero clæméntiáq; tũ ĩ administratiõe:tum in uictoria belli ciuilis admira-
bilé exhibuit:denũciáte Põpeio ,p hostibus se hiturꝫ qui.R.P.defuissent:ipse medios
& neutrius ptis suorꝫ sibi numero futurus ,pnunciauit: qbus aũt ex cõmédatione
Põpeii ordines dederat potestaté tráseũdi ad eum oibus fecit.Motis apud Hylerdá deditio-
nis cõditiõibus:quũ assiduo ĩter utrasq; ptes usu:atq; cõmercio Affranius & Petreius dep-
hensos ĩtra castra Iulianus subita p̃sentia ĩterfecisset:admissam in se pfidiá nõ sustinuit imi-
tari. Acíe pharsalica ,pclamauit:ut ciuibus pcereť: deincepsq; nemini nõ suorꝫ unũ quem
uellet:ptis aduersæ seruare cõcessit:nec ulli p̃isse:nisi in p̃lio repiuntur. Exceptis dumtaxat
Affranio & Fausto &.L.Cæsare iuuene:ac ne hos qdé uolũtate ipsius ĩterẽptos putát.Quo-
rũ tamé & Affranius & Faustus priores post ĩpetratá ueniá rebellauerũt:& Cæsaris liberta
seruisq; eius ferro & igni crudelé ĩ modum enectis:bestias quoq; ad munus populi cõpatas
trucidauerát.Deniq; tpe extremo ét qbus nũdũ ignouerat cũctis ĩ Italiá redire pmisit:ma-
gistratusq; & ĩpia cape:sed & statuas.L. Syllæ & Põpeii a plebe disiectas reposuit. Ac si qui
posthac aut cogitareñt grauius aduersus se:aut diceren̄t ĩhibere maluit:q̃ uindicare. Itaq;
& detectas cõiuratões:cõuétusq; nocturnos nõ ultra arguit:q̃ ut edicto ostéderet eé sibi no-
tas:& acerbe loquẽtibus satis hũit ,p cõditiõe denũciaŕ ne p̃seuerarẽt: Auliq; Cecinæ crimi-
nosissimo libro:& Pitholai carminibus maledicẽtissimis laceratá existimationé suam æquo
animo tulit.

De abusu dominationis & potestatis eiusdem.

Raegrauát tamé cætera facta:dictaq; eius:ut & abusus dominatióe & iure cæsus æstimet. Nō.n.honores mō nimios recepit:ut cōtinuú cōsulatú:ppetuá dictaturam:pfecturáq; moꝝ:ĩsup pnomé ipatoris:cognomé patris priæ:statuá iter reges: suggestú i orchestra:sed & ápliora ét húano fastigio decerni sibi passus é:sedé aureá i curia:& p tribunali thésá:& ferculum circensi pōpa:tépla:aras:simulacra iuxta deos:puluinar: flaminé:lupercos:appellationé mésis e suo noie:ac nō nullos honores ad libidiné cepit & dedit. Tertiú & quartú cōsulatú titulo tenus gessit cōtétus dictaturæ potestate decretæ cum cōsulatibus simul atq; utroq; áno binos cōsules substituit sibi i ternos nouissimos méses:Ita ut medio tépore coitiá nullá hūerit pter tribunoꝝ:& ædiliú plebis:pfectosq; p prætoribus cōstituerit: qui pséte se res urbanas administraret. Pridie aút kal.Ian.repétina cōsulis morte cessántem honoré in paucas horas petenti dedit.eadem licécia spreto patriæ more magistratus i plures ános ordinauit.X.prætoriis uiris cōsularia ornaméta tribuit:ciuitate donatos & quosdá semibarbaris galloꝝ recepit in curiá:pterea monetæ publicisq; uectigalibus peculiares seruos præposuit.Triú legionú qs Alexádriæ relíquebat curá & impiú Rusioni Liberti sui filio suo exoleto demandauit.

Item De abusu:& arrogatione eiusdem.

Ec minoris ipotentiæ uoces ppalá edebat:ut. T.Amprius scribit nihil ápliús. Rép. esse: appellationé mō sine corpore ac specie:Syllam nescisse líras q dictaturá deposuerit:debere hoies.cōsideratius iá loq secú ac p legibus hře quæ dicát;eoq; arrogátiæ pgressus é:aut auruspice tristia:& sine corde exta sacra quōdá núciáte futura diceret lætiora:quú uellet:nec p ostéto duced' si pecudi cor defuisset.

De inciuilitate & indignatione eiusdem.

Erú pcipuá & iexpiabilé sibi iuidiam hic maxíe mouit:adueútes se cú pluribus honorificétissimisq; decretis uniuersos.P. C.sedés pro æde Veneris genitricis excepit. qdá putant retétú a Cornelio Balbo quú conaret assurgere:alii ne conatú qdé oino:sed ét ámonenté.C.Trebatiú ut assurgeret minus familiari uultu respexisse.Idq; factum eius táto ítolerabilius é uisú:q ipse triúphanti & subsellia tribunitia ptereunti sibi unú e collegio Ponniú Aqlá nō assurrexisse adeo ídignatus sit:ut pclamauerit.Repete ergo a me Aqla Rép.tribunus:& nec destiterit p continuos dies quicq cuiq nisi sub exceptione polliceri:si tamen p Pōtium Aquilá licuerit.

De eodem & regni affectione.

Diecit ad tam insigné despecti senatus cōtumeliá multo arrogátius factú.Nam quú sacrificio latinaꝝ reuertéte eo iter modicas:ac nouas populi acclamatióes:qdá e turba statuæ eius coroná laureá cádida fascia præligatá iposuisset:& tr.pl.Epidius Marullus Cæsetiusq; flauus coronæ fasciá detrahi.hoiemq; duci in uícula iussissent:dolés seu pparū pspere morá regni métioné:siue ut ferebat ereptá sibi gloriá recusandi tribūos grauiter icrepitos potestate priuauit;neq; ex eo ífamiá affectati ét Regii nois discutere uoluit: qq & plebi Regé se salutáti Cæsaré se nō eé Regem respōderit:& lupcalibus p rostris a cōsule Antonio admotú sæpius capiti suo diadema reppulerit:atq; i capitolium Iōui optimo maxio miserit.Quin ét uaria fama percrebuit migraturū Alexádriá:uel Iliō tráslatis simul opibus ipii exhaustaq; Italia delectibus & pcuratióe urbis amicis pmissa.Proxio auté senatu pcrebuit fama.L.Cottá qndecimuiꝝ séténtiá dictuꝝ:ut quoniá libris fatalibus cōtineretur pthos nisi a Rege nō posse uici:Cæsar rex appellaretur.

De coniuratione cōspiratorum contra eum facta.

Væ cá cōiuratis maturádi fuit destinata negocia ne assentiri necesse eét. Cōsilia igit dispsim átea hita:& quæ sæpe bini terniue cepát i uniú oés cōtulerút:ne populo qdé iá psenti statu læto:sed clá palámq; detractáte dominationé atq; assertores flagitante pegrinis i senatú allectis libellus ppositus é.Bonú factum ne qs senatori nouo curiá monstrare uelit:& illa uulgo canebant;Gallos Cæsar in triúphú ducit:Iidé in curia Galli bracchas depōsuerút:latum clauú súpserunt:Quito maxio suffecto:trimestriq; consule theatrú introeunte.Quú lictor aiaduerti ex more iussisse ab uniuersis cōclamatú est:nō eé cōsulem eú post téotos Cæsetiú & Marulú tribunos:repta sút pxís comitiis cōplura suffragia cōsules eos declarátiú.Subscripsere qdam.L.Bruti statuæ:utiná uiueres.Ité ipsius Cæsaris statuæ Brutus qa Reges eiecit cōsul primus factus é:hic qa cōsules eiecit:Rex postremo factus ét Cōspiratú é in eú a sexagita áplius.C.Cassio.M.q; & Decimo Bruto principibus cōspirationis: qui primú cúctati utꝝ ne illum in cápo p comitia tribus ad suffragia uocáté ptibus di-

uisis e pôte deiicerēt: atq; exceptum trucidarēt: an i sacra uia uel in aditu theatri adorirent: postq̄ senatus idibus martiis i Pōpeii curā edictus est: facile tēpus & locū ꝑtulerunt.

De prodigiis præcedentibus mortem eius.

Ed Cæsari futura cædes euidētibus ꝓdigiis denūciata est: Paucos ante mēses quū in colōia capua deducti lege Iulia coloni ad extruēdas uillas sepulcra uetustissima disiicerēt: idq; eo studiosius facerēt ꝙ aliq̄tū uasculoꝝ opis antiq scrutantes repiebant tabula ænea in monumēto: i quo dicebat Capys cōditor capuæ sepultus: inuēta ē cōscripta lris uerbisq; græcis hac sentētia. Quādo ossa capys detecta essent fore: ut Iulo ꝓgnatus manu cōsanguineoꝝ necaret: magnisq; mox Italiæ cladibus uīdicaret. Quā rē ne qs fabulosam aut cōmētitiā putet auctor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equoꝝ greges: quos in traiciēdo rubicone flumine cōsecrarat: ac uagos sine custode dimiserat cōperit ꝑtinacissime pabulo abstinere: ubertimq; flere: & īmolātē Aruspex Spurina monuit ut caueret piculū: qđ nō ultra martias idus ꝓferret. Pridie aūt easdē idus auē Regaliolū cū laureo ramulo Pōpeianæ curiæ se īserentē uolucres uarii generis ex ꝓximo nemore ꝑsecutæ ibidē discerpserūt. Ea uero nocte cui illuxit dies cædis: & ipse sibi uisus est ꝑ q̄etē interdū supra nubes uolitare: & Calphurnia uxor imaginata est collabi fastigiū domus: maritūq; in gremio suo cōfodi: ac subito cubiculi fores spōte patuerūt. Ob hæc simul & ob īfirmā ualitudinē diu cūctatus an se cōtineret: & quæ apud senatū ꝓposuerat agere differret: tandem Decio Bruto adhortāte ne frequētes ac iā dudū opperiētes destitueret: q̄nta fere hora progressus ē: libellūq; īsidiaꝝ indicē ab obuio quodā porrectū libellis cæteris quos sinistra manu tenebat: q̄si mox lecturus cōmiscuit. Deīde pluribus hostiis cæsis quū litare nō posset: introiit curiā spreta religione: Spurināq; irridēs: & ut falsum arguēs: ꝙ sine ulla noxia idus martiæ adessent: q̄q̄ is uenisse quidem eas diceret: sed non præterisse.

De cæde ac morte Cæsaris.

Assidētē cōspirati specie officii circūsteterūt: ilicoq; Ciber Tullius q primas ptes susceperat q̄si aliq̄d rogaturus ꝓpius accessit: renuētiq; & gestū in aliud tēpus differenti ab utroq; humero togā apprehēdit: deīde clamātē ista q̄dē uis ē: alter Cassius aduersū uulnerat paulū īfra iugulū: Cæsar Cassii brachiū abrepto graphio traiecit: conatusq; ꝓsilire alio uulnere tardatus ē: utq; aiduertit ūdiq; se strictis pugiōibus peti: toga caput obuoluit: simul sinistra manu sinū ad ima crura deduxit: quo honestius caderet ēt īferioris corporis parte uelata: atq; ita tribus & uigīti plagis cōfossus est: uno mō ad primū ictū gemitu sine uoce edito: & sicut tradiderunt quidam. M. Bruto irruēti dixisse και συ τεκνον. Exanimis defugientibus cūctis aliq̄diu iacuit: donec lecticæ īpositū: depēdēte brachio tres seruuli domū retulerūt: nec ī tot uulneribus ut Antistius medicus existimabat letale ullū repertū ē nisi quod secūdo loco ī pectore acceperat: fuerat aius cōiuratis corpus occisi ī tyberim trahere: bona publicare: acta rescindere: sed metu. M. Antonii cōsulis: & magistri eq̄tū Lepidi destiterunt.

De testamēto eius recitato.

Postulāte ergo. L. Pisone socero testamētū eius aperit: recitatūq; in Antonii domo: q̄d idibus septēbris ꝓxīs ī lauicāo suo fecerat: demādeueratq; uirgini uestali maxīe. Q. Tubero tradit hæredē ab eo scribi solitū ex cōsulatu ipsius primo usq; ad īitiū ciuilis belli. Cn. Pōpeiū: idq; militibus ꝑ cōcione recitatū: sed nouissimo testamēto tres īstituit hæredes sororꝝ nepotes. C. Octauiū ex dodrāte: &. L. Pinariū: &. Q. Pediū ex q̄drante: Reliquos ī ima cæra. C. Octauiū ēt in familiā nomēq; adoptauit: pluresq; pcussorꝝ ī tutoribus filius si qs sibi nasceret noīauit. D. Brutū etiam ī secundis hæredibus: populo hortos circa tyberim publice & uiritim trecenos sestertios legauit.

De funere: rogo & pompa exequiarum eius ac luctu publico.

Fvnere indicto rogus extructus est in martio cāpo iuxta Iuliæ tumulum & ꝓ rostris aurata ædes: ac simulacrū tēpli Veneris genitricis collocata: intraq; lectus eburneus auro: ac purpura stratus: & ad caput tropheum cum ueste: ī q̄ fuerat occisus: præferentibus munera: q̄a sufficcturus dies non uidebat: ꝑceptū ē ut omisso ordine q̄bus q̄sq; uellet itineribus urbis portaret ī cāpum. Inter ludos cantata sunt q̄dā ad miserationē & inuidiam cædis eius accōmodata ex Pacuuii armoꝝ iudicio. Men seruasse: ut eēnt q me ꝑderēt: & ex Electa Acilii ad simile s̄niam laudatiōis loco: Cōsul Antonius ꝑ ꝑcōnē ꝓnunciauit senatusconsultū. quo oīa simul ei diuina atq; humana decreuerat. Itē iusiurādū: quo se cūcti ꝓ salute

mius astrixerāt:qbus ppauca a se uerba addidit: lectum,p rostris i foꝝ magr̄atus & honorī bus fūcti detulerūt.Quē quū ps i capitolini Iouis cella cremare:ps i curia Pōpeii destinaret: repēte duo qdā gladus succinti:ac bina iacula gestātes ardētibus caereis succēderūt:cōfestīq; circūstātiū turba uirgulta arida:& cū subsellii tribunalia:qcqd p̄terea ad donū aderat cōgesſit:deide tibicines & scenici artifices uestē:quā ex īstrumēto triūphoꝝ ad p̄sentē usum induerāt detractā sibi atq; discissam iniecere flāmae ueteranoꝝ militū legionarii arma sua quibus exculti funus celebrabāt .Matronae ēt pleraeq; ornamēta sua quae gerebāt:& liberoꝝ bullas atq; p̄texta:In sūmo publico luctu exteraꝝ gētiū multitudo circulatim suo quaeq; more lamētata est:p̄cipueq; iudaei:q ēt noctibus cōtinuis bustum frequentarunt.

De honoribus mortuo per plebem collatis.

Lebs statī a funere ad domū Bruti & Cassii cū facibus tetēdit atq; aegre repulsa obuiū sibi Heluiū Cinnā p errorē nomīs:q̄si Cornelius eēt is quē grauiter pridie cōcionatū de Caesare reqrebat occidit:caputq; p̄fixū eius hastae circūtulit.Postea solidam colūnā ,ppe.xx.pedū lapidis numicidi in foro statuit:scripsitq; parēti p̄riae.Apud eādē lōgo tēpore sacrificare:uota suscipere:cōtrouersias qsdā iterposito p Caesarē iureiurādo distrahere perseuerauit.

De suspicione quam suis Caesar reliquit.

Vspicionē Caesar qbusdā suoꝝ reliqt neq; noluisse se diutius uiuere:neq; curasse q ualitudine minus ,p̄spera utereť:ideoq; & quae religiōes monerēt atq; renunciarent amici neglexisse.Sūt q putēt cōsisum eū nouissimo illo senatuscōsulto:ac iureiurādo ēt custodias hispanoꝝ cū gladiis īspectātiū se remouisse.alii e diuerso opinanť īsidias undiq; īminētes subire semel cōsisum satius eē q̄ cauere semp.Alii ferūt dicere solitū nō tam sua q̄.R.P.iteresse:uti saluus esset:se iāpridē potētiae gloriaeq; abūde adeptū. Rēp.si qd̄ sibi euenisset:neq; qetā fore:& aliq̄to deteriore cōditōe ciuilia bella subituram.

De genere illatae mortis optato per eum.

Llud plane iter oēs fere cōstint talē ei mortē pene ex sētētia obtigisse:nā & quōdā cū apud Xenophōtē legisset Cyrū ultīa ualitudine mādasse q̄dā de funere suo:asp̄natus tā lētū mortis genus subitā sibi celerēq; optauerat & pridie q̄ occidereť i sermōe nato sup coenā apd.M.Lepidū:qsnā eēt finis uitae cōmodissimus repētinū iopinatūq; p̄tulerat.

De aetate eius ac stella cometa:& loco:ac die mortis eius.

Eriit sexto & qnquagesimo aetatis anno:atq; in deoꝝ numeꝝ relatus ē:non ore mō decernētiū:sed & p̄suasione uulgi.Se qdē ludis quos primo cōsecratos ei haeres Augustus edebat stella crinita p septē dies cōtinuos fulsit:exoriēs circa undecimā horā: creditūq; est animā esse Caesaris in caelū recepti:& hac de cā simulacro eius in uertice additur stella.Curiā in qua occisus ē obstrui placuit:idusq; martias parricidium nominari:ac ne unq̄ eo die senatus ageretur.

De morte occisorum Caesaris.

Ercussoꝝ aūt fere neq; triēnio quisq̄ āplius supuixit:neq; sua morte defunctus est: dānati omnes:alius alio casu periit:pars naufragio ps proelio:nonnulli semet eodem illo pugione quo Caesarem uiolauerant interemerunt.

C.SVETONII TRANQVILLI DE VITA.XII.CAESARVM LIBER.II.D.OCTAVIVS.CAES.AVGVSTVS.

Entē Octauiā uelitris p̄cipuā olim fuisse multa declarāt.Nā & uicus celeberrima pte oppidi iāpridem Octauius uocabať:& ostendebať ara Octauio consecrata q bello dux finitimo quū forte Marti rē diuinā faceret:nūciata repēte hostis icursione semicruda exta rapta foro ,p̄secuit:atq; ita proeliū igressus uictor rediit.Decretū ēt publicū extabat:quo cauebať ut quoq; anno in posterū simili modo exta Marti redderenť:reliquiaeq; ad Octauios referrentur

De origine prosapiae maiorum Octauii.

Agēs a Tarqnio prisco Rege:iter Rōanas gētes allecta i senatū:mox a Seruilio Tullo i patricias trāsducta ,pcedēte tp̄re ad plebē se cōtulit:ac rursus magna ui p diuum Iuliū i patriciatū rediit:Primus ex hac magistratū populi suffragio cepit.C. Ruffus. Is q̄storius. Cn.&. C.,pcreauit.A qbus duplex Octauioꝝ familia defluxit cōditiōe diuersa Siqdē. Cn.& deiceps ab eo reliq oēs fūcti sūt honoribus sūmis.At.Cn.eiusq; posteri seu fortuna;seu uolūtate i equestri ordine cōstitere usq; ad Augusti patrē.Proauus Augusti secūdo

punico bello stipendia in Sicilia tribunus militũ fecit Aemilio Papo iperatore. Auus municipalibus magisteriis cõtentus abũdante patrimonio tranquillissime senuit. Sed hæc alii: ipse Augustus nihil amplius q̃ equestri familia ortũ se scribit uetere ac locupleti:& in qua primus senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinũ ei proauũ exprobrat Restionẽ ex pago thurino auum argentariũ nec quicq̃ ultra de paternis Augusti maioribus repperi.

De patre Octauiani.

Ctauianus pater a principio ætatis:& re & æstimatiõe magna fuit: ut equidẽ mirer hunc quoq; a nõnullis argẽtarium:atq; etiam inter diuisores operasq; cãpestras proditũ. Amplis.n. inutritus opibus honores & adeptus est facile: & egregie administrauit:ex prætura macedoniã sortitus fugitiuos residuã Spartaci & Catilinæ manũ & turigũ agrum tenentes in itinere deleuit negocio sibi in senatu extra ordinẽ dato: prouinciæ præfuit non minore iusticia q̃ fortitudine. Nãq; bessis ac thracibus magno prœlio fusis ita socios tractauit: ut epistolæ. M. T. Ciceronis extẽt: quibus. Q. fratrem eodẽ tempore parũ secunda fama proconsulatũ asiæ administrantem hortatur & monet imitetur in promerẽdis socus uicinum suum Octauium.

De morte patris Octauiani & filiis eius.

Ecedens Macedonia priusq̃ cõfiteri se candidatũ consulatus posset morte obiit repentina superstitibus liberis Octauia maiore: quam ex Anthana & Octauia minore. Item Augusto quos ex Accia tulerat: Accia Mancio Balbo:& Iulia sorore. C. Cæsaris genita est. Balbus paterna stirpe aricinus multis in familia senatoriis imaginibus a matre magnum Pompeiũ arctissimo cõtingebat gradu: functusq; honore præturæ inter. xx. uiros agrũ cãpanum plebi Iulia lege diuisit. Verũ idem Antonius despiciens etiã maternam Augusti originem proauum eius Afri generis fuisse:& modo unguentariam tabernã: modo pistrinũ aritiæ exercuisse obiicit. Cassius quidẽ Parmensis quadã epistola non tantũ ut pistoris: sed ut nũmularii nepotem sic taxat Augustum. Materna tibi farina si ex crudissimo aritiæ pistrino hanc finxit manibus collibo decoloratis nerulonensis mensarius:

De tempore & loco natiuitatis Octauiani.

Atus est Augustus. M. T. Cicerone & Antonio cõsulibus. ix. kalendas octobris paulo añte solis ortũ regiõe palatii ad capita bubula: ubi nũc sacrariũ habet̃ aliq̃do postq̃ excessit cõstitutum. Nam ut senatus actis continetur: quũ. C. Lectorius adolescens patricii generis in deprecanda grauiore adulterii pœna p̃ter ætatẽ atq; natales: hoc quoq; patribus conscriptis allegaret: se esse possessorem ac uelut edituum soli quod primum. D. Augustus nascens attigisset: peteretq; donari quasi proprio suo ac peculiari deo: decretum est: ut ea pars domus consecraretur.

De loco ubi nutritus fuit.

Vtrimẽtorũ eius ostẽdit̃ adhuc locus i auito suburbano iuxta uelitras p̃modicus:& cellæ pẽuriæ istar: tenetq; ciuitatẽ opio tãq̃ & natus ibi sit. Huc itroire nisi necessario & caste religio est: cõcepta opinione ueteri quasi temere adeuntibus horror quidã & metus obiiciatur: sed mox cõfirmata est. Nã quũ possessor uillæ nouus seu forte: seu tẽtãdi cã cubitũ se eo cõtulisset: euenit ut post paucissimas noctis horas exturbatus inde subita ui & incerta pene semianimis cũ strato simul ante fores inueniretur.

De nominibus & cognominibus eius & causis ipsorum.

Nfãti cognomẽ Thurino ĩditũ ẽ in memoriã maiorũ originis: uel q̃ i regione thurina recens eo nato: pater Octauius aduersus fugitiuos p̃spere rẽ gesserat. Thurinum cognominatũ satis certa p̃batiõe tradiderim: natus puerilẽ imagunculam eius æreã ueterẽ ferreis: ac pene iã exolescẽtibus litteris hoc noĩe inscriptã. quæ dono a me pricipi data ĩter cubiculares colit̃. Sed & a. M. Antonio in epistolis p̃ cõtumeliã sæpe Thurinus appellat̃:& ipse nihil ãplius q̃ mirari se rescribit p̃ opprobrio prius sibi nomen obiici. Postea. C. Cæsaris & deĩde Augusti cognomẽ assũpsit: alterũ testamẽto maioris auũculi: alterum Munacii Plãtii sentẽtia: quũ q̃busdã cẽsentibus Romulũ appellari oportere: q̃si & ipsũ cõditorẽ urbis p̃ualuisset: ut Augustus potius uocaret̃: non cũ nouo sed ẽt ampliore cognoĩe: q̃ loca quoq; religiosa & ĩ q̃bus augurato q̃d cõsecrat̃ augusta dicãt̃ ab auctu: uel ab auium gestu gustuue: sicut etiã Ennius docet scribẽs: Augusto Augurio postq̃ inclyta condita Roma est.

De breui descriptione totius uitæ:& gestorum eius.

Vadrimus patrem amisit: duodecimum annú agens Auiam Iuliam defúctá pro concione laudauit: quadriennio post uirili toga súpta militaribus donis triúpho Cæsaris Affricano donatus est: q̄q̄ exps belli ꝑpter ætaté: Profectú mox auúculú in Hispanias aduersus. Cn. Pōpeii liberos uix tum firmus a graui ualitudine per infectas hostibus uias paucissimis comitibus naufragio ét facto subsecutus magnopere demeruit. Approbata cito ét moꝝ indole super itineris industriá. Cæsare post receptas hispanias expeditioné in dacos & inde in pthos destináte ꝑmissus Appoloniá studiis uacauit. Vtq; primú occisum eu hæredéq; se comperit: diu cúctatus an ꝓximas legiones iploraret. Id quidé cósiliú ut præceps imaturúq; omisit. Cæteꝝ urbe repetita hæreditaté adiit dubitante matre: Victrico uero Marcio Philippo cōsulari multú dissuadente. Atq; ab eo tépore exercitibus cōpatis: primú cú M. Antonio. M. q; Lepido: deíde tantú cú Antonio ꝑ duodecim fere annos nouissime per quatuor & .xl. solus Remp. tenuit.

De quinq; bellis ciuilibus per eum gestis.

Roposita uitæ eius uelut súma ꝑte sigillatim neq; per tépora: sed per species exeq̄r quo distinctius demōstrari cognosciq; possint. Bella ciuilia quinq; gessit: mutinense: philipense: ꝑusinum: siculú: actiacú: Ex qbus primum ac nouissimú aduersus Marcum Antoniú: secundú aduersum Brutum & Cassium: tertium aduersum. L. Antoniú triúuiri fratré: quartum aduersus sextú Pompeium. Cn. Pompeii filium. Omniú belloꝝ initium & causam hic assúpsit: nihil cōuenietius ducens q̄ necé auúculi uendicare, tueriq; acta.

De bello mutinensi & aliis gestis eius.

Onfestim ut Appolonia rediit Brutú Cassiúq; ét nec opinátes: & qa ꝑuisum piculú subterfugerant legibus aggredi: reosq; cædis absentes deferre statuit. Ludos autem uictoriæ Cæsaris nō audétibus facere: qbus optigerat id munus ipse edidit. Et quo constantius cætera quoq; exequeretur in locú. Tr. Ple. forte demortui cádidatú petitorem se ostenditq; q̄q̄ Patricius necdú senator. Sed aduersante conatibus suis M. Antonio cōsule qué uel ꝑcipuum adiutoré speraueratiac ne publicú qdé & translatitiú ulla in re sibi sine pactio ne grauissimæ mercedis ipartiente ad optimates se contulit: qbus eú inuisum sentiebat: maxime q; D. Brutú obsessum mutinæ ꝓuicia a Cæsare data: & per senatum confirmata expellere armis niteretur. Hortátibus itaq; nonnullis percussores ei subornauit. Hac fraude depꝛehensa periculum inuicem metuens ueteranos simul in suum aut Reip. auxilium quanta potuit largitione contraxit: iussusq; comparato exercitui pro prætore præesse & cum Hircio ac Pansa qui cōsulatú acceperát. D. Bruto opem ferre: demandatum bellum tertio mense cōfecit duobus prœliis: priore Antonius eum fugisse scribit: ac sine paludamento equoq; post biduum demú apparuisse. Sequenti satis cōstat non modo ducis sed etiam militis functum munere: atq; in media dimicatione aquilifero legionis suæ grauiter saucio aquilam humeris subisse: diuq; portasse.

De eodem & morte consulum.

Oc bello quú Hircius in acie Pásaq; post ex uulnere perissent: rumor increbuit: ambos opa eius occisos: ut Antonio fugato Rep. cōsulibus orbata solus uictores exercitus occuparet. Pásæ quoq; adeo suspecta mors fuit: ut Glico medicus custoditus sit quasi uenenú uulneri ididisset. Adiecit his Aquilius niger alteꝝ & consulibus Hircium in pugnæ tumultu ab ipso interemptum.

De secta optimatum per eum deserta.

Ed ut cognouit Antoniú post fugá a. M. Lepido receptú: cæterosq; duces & exercitus cōsentire ꝓ patribus: cám optimatiú sine cúctatiōe deseruit: ad ꝑtextú mutatæ uolútatis dicta factaq; quorúdá calúniatus: q̄si alii se pueꝝ: alii ornádú tollédúq; iactassent: ne aut sibi aut ueteráis par gr̄a referret. Et quo magis penitétiá prioris sectæ approbaret: nursinos grādi pecunia & quá pédere neqrét mulctatos extorres opido egit: q mutinensi acie iterémptoꝝ ciuiú tumulo publice extructo ascripserant ꝓ libertate eos occubuisse.

De bello philipensi & imperio eius Antonio dimisso.

Nita cú Antonio & Lepido societate philipése quoq; bellú q̄q̄ inualidus atq; æger duplici ꝓlio transegit: quoꝝ priore castris exutus uix ad Antonii cornu fuga euaserat: nec successú uictoriæ moderatus é. Sed capite Bruti Romá misso ut statuæ Cæsaris súmitteret: in splendidissimú quemq; captiuum non sine uerború contumelia sæuit.

Vt quidem suppliciter uni sepulturam præcanti respondisse dicatur. iam istam in uolucrũ potestatẽ fore: Alios patrem & filium pro uita rogantem sortiri: uel dimicare iussisse: ut alterutri concederetur ac spectasse utrũq; morientẽ cũ patre q se obtulerat occiso: filius quoq; uolũtaria occubuisset nece. Quare cæteri in his. M. Fauonius ille Catonis æmulus: quũ cathenati ꝓducerentur ĩperatore Antonio honorifice salutato: hunc foedissimo cõuicio corã ꝓsciderunt. Partitis post uictoriam officiis quũ Antonius orientẽ ordinandũ: ipse ueteranos in Italiam reducẽdos & municipalibus agris cõnocãdos recepisset: neq; ueteranoꝝ neq; prioꝝ gratiam tenuit. Alteris pelli se: alteris non pro se meritorum tractari quærentibus.

De bello perusino.

Vo tempore. L. Antoniũ fiducia consulatus quẽ gerebat: ac fraternæ potentiæ res nouas molientẽ confugere Perusiam coegit: & ad deditionẽ fame compulit: non tamen sine magnis & ante bellũ & in bello discriminibus. Nam quũ spectaculo ludorũ gregarium militem in. xiiii. ordinibus sedentẽ excitari per apparitorem iussisset: rumore ab obtrectatoribus dilato quasi eundẽ mox discruciatũ necasset: minimum absuit quin periret cõcursu & indignatione turbæ militaris. saluti fuit: q qui desiderabatur: repente comparuit incolumis ac sine iniuria. Circa Perusinum autem murum sacrificans pene interemptus est a manu gladiatoꝝ quæ oppido eruperat.

De pœna inflicta captiuis in bello perusino.

Erusia capta in plurimos animaduertit: orare ueniam uel excusare se conãtibus una uoce occurrens moriendum esse. Scribunt quidã trecentos ex dediticiis electos utriusq; ordinis ad aram diuo Iulio extructã idibus martiis hostiaꝝ more mactatos. Extiterunt qui traderent cõsulto eum ad arma isse: ut occulti aduersarii & quos metus magis q̃ uoluntas cõtineret facultate. L. Antonii ducis præbita detegerentur: deuictisq; his: & confiscatis promissa ueteranis præmia soluerentur.

De bello siculo & aliis gestis eius.

Ellum siculũ ĩchoauit im primis: sed diu traxit ĩtermissum sæpius: modo reparandaꝝ classiũ cã: quas tẽpestatibus duplici naufragio: & quidẽ per æstatẽ amiserat: mõ pace facta flagitante populo ob ĩterclusos cõmeatus: famemq; ĩgrauescentẽ: donec nauibus ex ĩtegro fabricatis: ac. xx. seruoꝝ milibus manumissis: & ad remũ datis: portũ Iulium apud baias ĩmisso ĩ lucrinũ: & auernũ mari lacum effecit. In quo quũ tota hyeme copias exercuisset: Põpeium inter milas & Naulocũ superauit: sub horã pugnæ tam arcto repente somno deuictus: ut ad dandũ signũ ab amicis excitaret: unde præbitam Antonio materiam putem exprobandi. ne rectis quidẽ occulis eum aspicere potuisse ĩstructam aciem. Verum supremum coelũ ĩtuentem stupidum cubuisse: nec prius surrexisse: ac militibus in cõspectum uenisse: q̃ a. M. Agrippa fugatæ sint naues hostium. Alii dictũ factumq; eius criminant: quasi classibus tẽpestate ꝑditis exclamauerit: & inuito neptuno uictoriam se adepturum. Ac die circensium ꝓximo solẽni pompæ simulacrũ dei detraxit: nec temere plura ac maiora pericula ullo alio bello adiit. Traiecto ĩ Siciliam exercitu quũ ꝑtem reliquã copiarum continẽti repeteret oppressus ex improuiso a Demochare & Apolophane præfectis Pompeii: Vno demũ nauigio ægerrime effugit. Item quũ p̃ter locros regiũ pedibus iret & ꝓspectis biremibus Pompeianis terrã legẽtibus suas ratus descẽdisset ad littus pene exceptus est. Tũc etiã ꝑ deuios tramites refugientem ser uus Aemilii Pauli comitis eius dolẽs ꝓscriptum olim ab eo patrem Paulũ: & quasi occasione ultionis oblata ĩterficere conatus est. Post Põpeii fugã collegaꝝ alterũ. M. Lepidũ: quem ex Affrica ĩ auxilium uocarat superbientem. xx. legionũ fiducia: summasq; sibi ꝑtes terrore & minis uindicantẽ spoliauit exercitu: supplicemq; concessa uita Ciceronis in perpetuum relegauit. M. Antonii societatem semp dubiam & incertam reconciliationibus uariis male focillatam abrupit tandem. Et quo magis degenerasse eum a ciuili more approbaret: testamentum: quod is Romæ etiam de Cleopatræ liberis inter hæredes nuncupatis reliquerat: aperiendum: recitandumq; pro concione curauit. Remisit tamen hosti iudicato necessitudines amicosq; omnes: atq; inter alios. C. Sosium &. T. Domitium tunc adhuc consules. Bononiensibus quoq; publice q in Antonioꝝ clientela antiquitus erant: gratiam fecit coniurandi cum tota Italia pro partibus suis. Nec multo post nauali proelio apud Actium uicit in serum dimicatione protracta: ut in naui uictor pernoctauerit.

De bello actiatico & alexandrino: & uictoria eius contra Antonium & Cleopatram.

B Actio quum Samum insulam in hiberna se recepisset: turbatus nuntiis de seditione præmia & missionem poscentium: quos ex omni numero confecta uictoria Brūdusium præmiserat repetit. Alia tempestate in traiectu bis conflictatus: primo inter promontoria peloponensi atq; ætoliæ: rursus circa montes ceraunicos: utrobiq; parte lubur nicaȝ demersa: simulq; eius in qua uehebatur fusis armentis & gubernaculo diffracto. Nec amplius q̄ septem & xx. dies donec desideria militū ordinarentur. Brundusii commoratus Asiæ Syriæq; circuitu ægyptum petit. Obsessa alexandria quo Antonius cū Cleopatra cōfugerat: breui potitus ē. Et Antoniū quidē seras cōditiōes pacis tētātē ad mortē adegit uiditq; mortuū. Cleopatræ quā seruatā triūpho magnopere cupiebat etiā psillos admouit: qui uenenū ac uirus exugerent: q; periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus cōmunē sepulturæ honorē tribuit: ac tumulū ab ipsis inchoatū pfici iussit. Antoniū iuuenem maiorē de duobus Fuluia genitis simulacro Diui Iulii: ad quod post multas & irritas preces cōfugerat arreptū interemit. Itē Cæsarionē quē ex Cæsare patre Cleopatra concepisse prædicabat: retractum e fuga supplicio affecit. Reliquos antonii reginæq; cōmunes liberos non secus ac necessitudine iunctos sibi conseruauit: & mox pro conditione cuiusq; sustinuit ac fouit.

De gestis per eum in ægypto.

Er idem tempus conditoriū: & corpus magni Alexandri quū prolatū e penetrali subiecisset oculis corona aurea imposita ac floribus aspersū ueneratus est: consultusq; nū Ptolomæū inspicere uellet: regē se ait uoluisse uidere non mortuos. Aegyptū in prouinciæ formā redactā ut feratiorē habiliorēq; ānonæ urbicæ redderet: fossas oēs in quas Nilus exestuat oblimatas longa uetustate militario opere detersit. Quoq; actiacæ uictoriæ memoria celebratior & in posteȝ esset: urbem Nicopolim apud actium condidit: ludosq; illic quinquennales constituit: & ampliato uetere Apollinis templo locū castroȝ quibus fuerat usus exornatū naualibus spoliis Neptuno ac Marti consecrauit.

De coniurationibus & conspirationibus contra eum.

Vmultus post hæc ac etiā reȝ nouaȝ initia coniurationesq; cōplures prius q̄ inualescerent indicio detectas compressit: & alias alio tempore: Lepidi iuuenis: deinde Varronis Murrenæ: & Fannii Cepionis. Mox M. Genati: exin Plauti Ruffi: Luciiq; Pauli progeneri sui ac præter has. L. Audaxii falsaȝ tabulaȝ rei: ac neq; ætate neq; corpore integri. Thenasini epidaci ex gente parthica hibridæ: ad extremum Thelephi mulieris serui nomenculatoris. Nam ne ultimæ quidem sortis hominum cōspiratione & periculo caruit. Aridasius atq; Epicadus Iuliam filiam & Agrippam nepotem ex insulis quibus cōtinebantur rapere ad extremum Thelephus quasi debita sibi faro dominatione: & ipsum & senatū aggredi destinauerant. Quin etiam quōdā iuxta cubiculum eius lixa quidam ex illyrico exercitus ianitoribus deceptis noctu deprehēnsus est: cultro uenatorio cinctus: inops ne mentis an simulata dementia incertum nihil exprimi quæstione potuit.

De bellis externis per eum gestis.

Xterna bella duo omnino per se gessit dalmaticū adolescens adhuc: & Antonio deuicto cantabricum: dalmatico etiam uulnera excepit; una acie dextrum genu lapide ictus: altera autem & crus & utrunq; brachium ruina pontis consauciatus. Reliqua per legatos administrauit: ut tamen quibusdā pannonicis atq; germanicis aut interueniret aut non longe abesset: Rauennā: uel Mediolanū: uel Aquileiam usq; ab urbe progrediens.

De prouinciis per eum domitis & in amicitiam receptis.

Omuit autē partim ductu: ptim auspiciis suis Cantabriā: Aquitaniā: Pannoniā: Dalmatiā cū illyrico omni. Itē rhetiā & uindelicos ac salassos: gentes alpinas coercuit: & dacoȝ incursiōes tribus eoȝ ducibus cū magna copia cæsis. germanosq; ultra albim fluuiū summouit: ex qbus sueuos & sicābros dedētes se traduxit in galliā: atq; in pximis rheno agris collocauit. Alias itē nationes male quietas ad obsequiū redegit. Nec ulli genti sine iustis & necessariis causis bellū intulit. Tantūq; abfuit a cupiditate quoquo modo īperiū uel bellicā gloriā augēdi: ut quorūdā barbaroȝ pricipes in æde Martis ultoris iurare coegerit mansuros se in fide ac pace quā peterent: a quibusdā uero nouum genus obsidum fœminas exigere tentauerit: quod negligere Mariū pignora sentiebat; & tamē potestatē semper oibus

fecit quotiens obsides uellent recipiendi. Neq; aut crebrius aut perfidiosius rebellantes grauiore unq̃ mulctatus est pœna: q̃ ut captiuos sub lege uenundaret: ne in uicina regione seruirent: neue intra .xxx. annos liberarent. Qua uirtutis moderationisq; fama: indos etiam ac scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiá suá populiq; Ro. ultro per legatos petendam. Parthi quoq; & armeniam uindicandi facile cesserũt: & signa militaria quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant reposcenti reddiderũt: obsidesq; insuper obtulerunt: deniq; pluribus quondam de regno cõcertantibus non nisi ab ipso electum comprobauerunt.

De Iano per eum clauso & triumphis & ouationibus eius.

IAnum Quirinum semel atq; iterũ a condita urbe ante memoriam suam clausum in multo breuiore temporis spacio terra mariq; pace parta interclusit. Bis ouans ingressus est urbem post philippense: & rursus post siculũ. Curules triumphos tres egit dalmaticũ: actiacum: alexandrinum continuo triduo.

De duabus cladibus eidem illatis.

OMnes graues ignomias cladesq; duas oĩo: nec alibi q̃ ĩ germania accepit lolianá & uarianá: sed lolianá maioris ĩfamiæ q̃ detriméti: uarianá pene exitiabilé tribus legiõibus cũ duce legatisq; & auxiliis oĩbus cæsis. Hac nũciata excubias ꝑ urbé ĩduxit ne qs tumultus existeret: & ꝓsidibus ꝓuinciaꝝ ꝓpagauit ĩperiũ: ut a suetis & a peritis socii cõtinerent. Vouit & magnos ludos Ioui magno optimo si resp. in meliorem statum uertisset: quod factum cymbrico marsicoq; bello erat. Adeo nanq; consternatum ferunt ut per continuos méses barba capilloq; summisso caput interdũ foribus illideret uociferans. Quintili Varre legiones redde: diemq; cladis quot annis mœstum habuerit ac lucubrem.

De disciplina eius circa rem militarem.

IN re militari & cõmutauit & cõstituit: atq; etiam ad antiquum morem nõnulla reuocauit: disciplinam seuerissime rexit: ne legatoꝝ quidé cuiq̃ nisi grauato hybernisq; demũ mésibus permisit uxorem interuisere. Equitem Romanũ q̄ duobus filiis adolescentibus causa detractandi sacramenti pollices amputasset: ipsum bonaq; eius subiecit hastæ: qué tamé q̄ imminere emptiõi publicanos uidebat liberto suo addixit: ut relegatũ in agro pro libero eé sineret. Decimá legioné cõtumatius parété cũ ignomia totá dimisit. Ité alias immodeste missioné postulátes circa cõmoda emeritoꝝ ꝓmioꝝ exauctorauit: cohortes si quæ cessissent loco decimatas ordeo pauit. Céturiões statiõe deserta itidé ut manipulares capitali aĩaduersione puniit: pro cætero delictoꝝ genere uariis ignominiis affecit: ut stare ꝑ totũ dié iuberet áte ꝓtoriũ ĩterdũ tunicatos distictosq; nõnũq̃ cũ decépedis: uel ẽt cespité portátes.

De gestis eius circa rem militarem.

NEq; post bella ciuilia aut in cõcione: aut per edictũ ullos militũ cõmilitones appellabat: sed milites: ac ne a filiis quidé: aut priuignis suis imperio præditis aliter appellari passus est: Ambitiosius id existimás q̃ aut ratio militaris aut tépoꝝ quies aut sua domusq; suæ maiestas postularet. Libertino milite: præterq̃ Romæ incédioꝝ causa: & si tumultus in grauiore annona metueret: usus est semel ad præsidiũ coloniaꝝ illyricũ cõtingentiũ. Ité ad tutelá ripæ rheni fluminis: eosq; seruos adhuc uiris fœminisq; pecuniosioribus indictos: ac sine mora manumissos sub priore uexillo habuerit: neq; aut cõmixtos cũ ingenuis aut eodé modo armatos: Donaria militaria aliquáto facilius phaleras & torques quicqd auro argétoq; cõstaret: q̃ ualares ac murales coronas: quæ honore precellerent dabat: has ꝗparcissime & sine ambitione ac sæpe etiá caligatis tribuit. M. Agrippá ĩ sicilia post naualé uictoriá cæruleo uexillo donauit. Solos triũphales q̃q̃ & socios expeditionũ & ꝑticipes uictoriaꝝ suaꝝ nũq̃ donis ĩpartiédos putauit: quod ipsi quoq; ius habuissent tribuéda ea qbus uellét. Nil aũt minus ĩpfecto duce q̃ festinationẽ temeritatéq; cõuenire arbitrabat. Crebro itaq; illa iactabat. σπεῦδε βραδέως ἀσφαλὴς γὰρ ἐστι ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης. id est festina tarde tutus enim est melior q̃ temerarius imperator. Et sat celeriter fieri: quicquid fiat satis bene: prœlium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat: nisi quum maior emoluméti spes q̃ dáni metus ostéderet. Ná minia cõmoda nõ minio sectátes discrimine similes aiebat eé aureo hamo piscáribus: cuius abrupti dánũ nulla captura pésari posset.

De consularibus & aliis gestis per eum.

MAgistratus atq; honores & ante tempus & quosdá noui generis perpetuosq; cœpit. Consulatũ .xx. ætatis anno inuasit: admotis hostiliter ad urbé legionibus missisq; qui

ſibi nomine exercitus depoſcerent. Quũ quidã cunctante ſenatu Cornelius Centurio princeps legationis reiecto ſagulo oſtendens gladii capulũ: nõ dubitaſſet in curia dicere hic faciet ſi non feceritis uos. Secundũ cõſulatũ poſt nouẽ annos. Tertium anno interiecto geſſit: ſequentes uſq; ad undecim continuauit. Multiſq; mox quũ deferrent recuſantis duodecimũ magno .i. ſeptẽdecĩ annoꝝ interuallo: & rurſus tertiũdecimũ biẽnio poſt ultro petiit: ut. C. & Lutiũ filios ãpliſſimo præditus magiſtratu ſuo quẽq; tyrocinio deduceret in foꝝ. Quiq; medios cõſulatus a ſexto ad undecimũ ãnuos geſſit. Cæteros aũt ſex aut. ix. aut ſex aut quatuor aut tribus mẽſibus: ſecũdũ uero paucisſimis horis. Nã die kalẽdaꝝ Ianuarii quũ mane pro æde capitolini Iouis paululũ curruli ſella pſediſſet honore abiit ſuffecto alio ĩ locũ ſuũ. Nec oẽs Romæ ſed quartũ cõſulatũ ĩ aſia: qntũ ĩ inſulis ſamo: octauũ & nonũ tarac͂oe inuit.

De geſtis per eum in officiis triumuiratus & tribunitiæ poteſtatis.

Riumuiratũ reipu. cõſtituẽdæ per decẽ annos adminiſtrauit: in quo reſtitit aliquandiu collegis ne qua fieret proſcriptio: ſed inceptã utroq; acerbius exercuit. Nãq; illis in multoꝝ ſæpe pſonã per gratiã & præces exorabilibus ſolus magnope cõtẽdit ne cui parceret: pſcripſitq; ẽt. C. Toraniũ tutorẽ ſuũ eundẽq; collegã patris ſui Octauii ĩ ædilitate. Iunius Saturninus hoc amplius tradit: quum pacta pſcriptiõe. M. Lepidus ĩ ſenatu excuſaſſet præterita: & ſpẽ clæmẽtiæ ĩ poſteꝝ feciſſet: quoniã ſatis pœnaꝝ exactum eẽt. Hunc e diuerſo pfeſſum ita modũ ſe pſcribẽdi ſtatuiſſe: ut oĩa ſibi reliquerit libera: in cuius tamẽ pertinaciæ pœnitẽtiã. T. Iunium Philopœmenẽ: quod patronum ſuũ pſcriptum cælaſſe olĩ diceret equeſtri dignitate decorauit. In eadẽ hac poteſtate multiplici flagrauit inuidia: nã & Pirarium equitẽ Romanum cum cõcionãte ſe admiſſa turba paganoꝝ apud milites ſubſcribere quædã aĩaduertiſſet: curioſũ & ſpeculatorẽ ratus corã cõfodi ĩpauit. Et Tedium Afꝝ cõſulẽ deſignatũ: qa factũ quoddã ſuũ maligno ſermõe carpſiſſet: tãtis atteruit minis: ut is ſe pcipitauerit. Et Quĩtũ Gallũ prætorẽ ĩ officio ſalutatiõis tabellas duplices ueſte tectas tenẽtẽ ſuſpicatus gladiũ occulere: ne qcq̃ ſtatĩ: ne aliud inueniret: auſus inquirere paulopoſt per cẽturiões & milites raptum e tribunali ſeruilẽ in modum torſit: & fatentẽ nihil iuſſit occidi: prius oculis eius ſua manu effoſſis: quem tamen ſcribit colloquio petito inſidiatum ſibi: cõiectũq; a ſe in cuſtodiã: deĩde urbe interdicta dimiſſum naufragio uel latronum ĩſidiis periſſe. Tribunitiã poteſtatem ppetuã recepit: in qua ſemel atq; iteꝝ per ſingula luſtra collegã ſibi coaptauit. Recepit & moꝝ legumq; regimen æque ppetuum: quo iure qq̃ ſine cenſuræ honore: cenſum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega medium ſolus.

De cogitatione reſignandi imperium: & de ornatu urbis.

E reddenda repu. bis cogitauit: primo poſt oppreſſum ſtatĩ Antoniũ memor obiectum ab eo ſibi ſæpius quaſi p ipſum ſtaret ne redderet. Ac rurſus tedio diuturnæ ualitudinis quum etiã magiſtratibus: ac ſenatu domũ accitis rationatium ĩpii tradidit ſed reputans & ſe priuatum nõ ſine piculo fore: & illã plurium arbitrio temere cõmitti in retinenda pſeuerauit: dubiũ euentu meliore an uoluntate quã uoluntatem quum præſidens identidẽ præ ſe ferret. Quodã etiã edicto his uerbis teſtatus eſt: ita mihi ſaluã ac ſoſpitem Rem publicam ſiſtere in ſua ſede liceat: atq; eius rei fructum percipere: quem peto: ut optimi ſtatus auctor dicar: & moriens ut feram mecum ſpem: manſura in ueſtigio ſuo fundamenta. R. P. quæ iecero: fecitq; ipſe ſe compotem uoti uiſus oĩ modo ne quem noui ſtatus pœniteret. Vrbem nanq; pro maieſtate ĩperii ornatam & inundationibus incendiiſq; obnoxiam excoluit: adeo ut iure ſit gloriatus marmoream ſe reliquere quam lateritiam accepiſſet. Tutam uero quantum præuideri humana ratione potuit etiam in poſteꝝ præſtitit.

De operis publicis per eum & alios inſtructis.

Vblica opa pluria extruxit: ex qbus pcipua foꝝ cũ æde Martis ultoris: tẽplũ Apollinis ĩ palatio: ædẽ tonãtis Iouis ĩ capitolio: fori extruẽdi cauſã fuit hoĩum & iudicioꝝ multitudo: quæ uidebat nõ ſufficiẽtibus duobus etiã tertio indigere. Itaq; feſtinantius nec dũ pfecta Martis æde publicatũ eſt cautumq; ut ſeparatĩ in eo publica iudicia & ſortitiões iudicũ fierẽt. Aedẽ Marti bello philippenſi pro ultione paterna ſuſcepto uouerat. Sãxit ergo ut de bellis triũphiſq; cõſuleret hic ſenatus: prouincias cũ imperio petituri hinc deducerent: quiq; uictores rediiſſent huc inſignia triũphoꝝ inferrẽt. Tẽplũ Appollinis ea pte palatinæ domus excitauit: quã fulmine ictam deſiderari a deo auruſpices pnũciarẽt: addita porticus cũ bibliotheca latina græcaq;: quo loco iam ſenior ſæpe etiã ſenatum habuit: decu

riasq; iudicũ recognouit. Tonãti Ioui ædẽ cõsecrauit liberatus periculo cũ expeditiõe cantabrica per nocturnũ iter lecticam eius fulgur perstrinxisset: seruũq; perducentẽ exanimasset. Quædã ẽt opera sub nomine alieno nepotũ scilicet & uxoris: sororisq; fecit: ut porticũ basilicamq; Lucii & Caii. Item porticus Liuiæ & Octauiæ theatrũq; Marcelli. Sed & cæteros principes uiros sæpe hortatus est: ut pro facultate quisq; monumentis uel nouis uel refectis & excultis urbem adornarẽt: multaq; a multis extructa sũt: sicut a Martio Philippo ædes Herculis musarũ: a Lutio Cornificio ædes Dianæ: ab Asinio Pollione atrium libertatis: a Munatio Planco ædes Saturni: a Cor. Balbo theatrũ: a Statilio Tauro amphitheatrum: a. M. uero Agrippa complura & egregia.

De diuisione urbis & templis ac uiis refectis: & tyberi ampliato.

Paciũ urbis in regiones uicosq; diuisit: instituitq; ut illas annui magistratus sortito tuerentur: hos magistri e plebe cuiusq; uicina electi. Aduersus incendia excubias nocturnas uigilesq; cõmẽtusq; est: ad cohercendas inundatiões alueũ tyberis laxauit: ac repurgauit cõpletũ olim ruderibus: & ædificiorũ prolapsionibus coarctatũ. Quo aũt facilius undiq; urbs adiretur desumpta sibi flaminia uia arimino tenus munienda: reliquas triũphalibus uiis ex manubiali pecunia sternendas distribuit. Aedes sacras uetustate collapsas: aut incẽdio absũptas refecit: easq; & cæteras opulentissimis donis adornauit: utpote qui in cellam capitolini Iouis sexdecim milia pondo auri gemmasq; ac margaritas quingentiens sestertium una donatione contulerit.

De gestis per eum in pontificatu maximo.

Ostq̃ uero põtificatũ maximũ quẽ nunq̃ uiuo Lepido auferre sustinuerat: mortuo deinde suscepit. Quicqd fatidicorũ librorũ græci latiniq; generis nullis uel parũ idoneis auctoribus uulgo ferebat supra duo milia cõtracta undiq; cremauit: ac solos retinuit sybillinos: hos quoq; delectu habito addiditq; duobus forulis auratis sub palatini Apollinis basi: Annũ a diuo Iulio ordinatũ: sed postea negligentia cõturbatũ: atq; cõfusũ rursus ad pristinã rationẽ redegit: in cuius ordinationẽ sextilẽ mẽsem e suo cognomie nuncupauit: magis q̃ septẽbrẽ quo erat natus: quia hoc sibi & primus cõsulatus & insignes uictoriæ optigissent: sacerdotũ: & numerũ & dignitatẽ: sed & cõmoda auxit præcipue uestaliũ uirginũ: quũq; ĩ demortuæ locũ capi aliã oporteret: ãbirẽtq; multi ne filias ĩ sortẽ darẽt: adiurauit si cuiusq̃ neptiũ suarũ cõpeteret ætas oblaturũ se fuisse eã. Nõnulla ẽt ex antiqs cerimoniis paulatĩ aboleta restituit: ut salutis augoriũ diale flaminiũ sacrũ lupcale ludos sæculares & cõpitalitios: lupcalibus uetuit currere ĩberbes. Itẽ sæcularibus ludis iuuenes utriusq; sexus phibuit ullũ nocturnũ spectaculũ frequẽtare nisi cũ aliquo maiore natu ꝓpinquorũ. Cõpitales lares ornare bis in anno ĩstituit uernis floribus & æstiuis. Proximũ a diis ĩmortalibus honorẽ memoriæ ducũ præstitit: qui ĩperiũ populi romani ex minio maximũ reddidissent. Itaq; & opera cuiusq; manẽtibus titulis restituit: & statuas oĩum triũphali effigie ĩ utraq; fori sui porticu dedicauit. Professus est edicto cõmentũ id se ut illorũ uelut exẽplar: & ipse dũ uiueret: & insequẽtiũ ætatũ principes exigerent a ciuibus. Põpeii quoq; statuã cõtra theatri eius regiã marmoreo Iano supposuit translata e curia: in qua. C. Cæsar fuerat occisus.

De correctione & reformatione abusuum & excessuum.

Læraq; pessimi exẽpli correxit: quæ in perniciẽ publicã: aut ex cõsuetudine licentiaq; bellorũ ciuiliũ durauerãt: aut per pacẽ ẽt exstiterant. Nã & grassatorũ plurimi palã se ferebant succicti ferro quasi tuẽdi sui causa: & rapi per agros uiatores sine discrimine liberiq; seruiq; ergastulis possessorũ supprimebant. Et plurimæ factiones titulo collegii noui ad nullius nõ facinoris societatem coibant. Igitur grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit: ergastula recognouit. Collegia præter antiqua & legittima dissoluit: tabulas ueterum ærarii debitorum uel præcipuam calumniandi materiam excussit: loca in urbe publica iuris ambigui possessoribus adiudicauit diuturnorum reorũ: & ex quorũ sordibus nihil aliud q̃ uoluptas inimicis quæreret noĩa aboleuit cõditione ꝓposita: ut si quem quis repetere uellet par periculũ poenæ subiret. Ne quod aut maleficiũ negociũue impunitate uel mora elaberet. xxx. amplius dies qui honoratis ludis occupabãt: actui rerũ accõmodauit. Ad tres iudicũ decurias quartũ addixit ex ĩferiore cẽsu: quæ ducenariorũ uocaret: iudicarẽtq; de leuioribus sũmis iudices a tricesimo ætatis ãno allegit: idest quinquẽnio maturius q̃ solebant. At plærisq; iudicandi munus detrectantibus uix concessit: ut singulis decuris

per uices annua uacatio esset:& ut solitæ agi nouẽbri ac decẽbri mẽse res omitterentur.

De modo & more in iure dicendo.

Pse ius dixit assidue:& in nocte nonnunq̃ si parꝝ corpore ualeret lectica pro tribunali collocata uel etiam domi cubans. Dixit autem ius non diligentia modo sũma; sed & lenitate: si quidẽ manifesti parricidii reum ne culeo insueretur: q; non nisi confessi afficiebantur hac poena ita fertur interrogasse: certe patrem tuum non occidisti: & quum de falso testamento ageretur: omnesq; senatores lege cornelia tenerentur: non tantũ duas tabellas damnatoriã & absolutoriam simul cognoscentibus dedit: sed tertiam quoq;: qua ignosceretur his quos fraude ad signandum uel errore inductos constituisset. Appellatiões quot annis urbanorum quidem litigatorum prætori delegabat ut bano: At prouincialium consularibus uiris: quos singulos cuiusq; prouinciæ negociis præposuisset.

De legibus per eum sancitis & aliis tractatis.

Eges tractauit & quasdam ex integro sanxit ut sumptuoriam: & de adulteriis: & de pudicitia: de ambitu: de maritandis ordinibus hanc quum aliquanto seuerius q̃ cætetas emendasset præ tumultu recusannum perferre non potuit: nisi adẽpta demum lenitaue parte poenarum & uacatione triennii data: auctisq; premiis. Sic quoq; abolitionem eius publico spectaculo pertinaciter postulante equite: accitos germanici liberos receptosq; partim ad se: partim in patris gremium ostentauit: manu uultuq; significans ne grauarẽtur imitari iuuenis exemplũ. Quũq; etiam ĩmaturitate sponsaꝝ & matrimonioꝝ crebra mutatione uim legis eludi sentiret: tempus sponsas habendi coarctauit: diuortiis modũ imposuit.

De reformatione senatus & modo conueniendi eiusdem:

Enatoꝝ affluentem numeꝝ deformi & incondita turba: erant enim super mille: & quidam ĩdignissimi & post necem Cæsaris per gratiam & præmiũ allecti: quos ahornuos uulgus uocabat ad modum pristinũ & splẽdorem redegit: duabus lectionibus prima ipsoꝝ arbitratu quo uir uiꝝ legit: secũda suo & Agrippæ: quo tempore æstimat̃ lorica sub ueste munitus: ferroq; cinctus præsedisse decem ualentissimi senatorii ordinis amicis sellam suam circunstantibus. Cordus Cremitius scribit: ne admissum quidem tunc quẽq̃ senatoꝝ nisi solum: & prætentato sinu. Quosdam ad excusandi se uerecundiam compulit: seruauitq; etiam excusantibus insigne uestis & spectandi in orchestra: epulandiq; publice ius. Quo autem lecti probatiq; & religiosius: & minore modestia senatoria munera fungerent̃: sanxit ut prius q̃ consideret quisq; thure ac mero supplicaret apud aram eius dei in cuius tẽplo coiretur: & ne plus q̃ bis in mense legitimus senatus ageretur: scilicet kal. & idibus: neue septẽbri octobriue mẽse ullos adesse alios necesse eẽt: q̃ sorte ductos: per quoꝝ numeꝝ decreta cõfici possent: sibiq; ĩstituit cõsilia sortiri semestria cũ quibus de negociis ad frequẽtẽ senatũ referẽdis ãte tractaret: sentẽtias de maiore negocio nõ more neq; ordĩe: sed put libuisset prorogabat: ut perinde quisq; aĩum intenderet: ac si censendũ magis: q̃ assentiendũ esset.

De eodem.

Vctor & aliarum reꝝ fuit: in quis ne acta senatus publicarentur: ne magistratus deposito honore statim in ꝓuĩcias mitterẽt̃: ut procõsulibus ad mulos & tabernacula: quæ publice locari solebant: certa pecunia cõstitueret̃: ut cura ærarii a quæstoribus urbanis ad prætorios prætoresue transiret: ut centũuiralem hastam: quam quæsturam functi consueuerant cogere decemuiri cogerent.

De officiis per eum excogitatis.

Voq; plures partem administrãdæ reip. caperent noua officia excogitauit. Curã operum publicoꝝ: uiaꝝ: & aquaꝝ aluei tyberis: frumenti populo diuidendi: præfecturã urbis: triũuiratũ legendi senatus: & alteꝝ recognoscendi turmas eqtũ quotienscũq; opus esset censores creari desitos longo interuallo creauit: numeꝝ prætoꝝ auxit: Exegit etiam ut quotiens consulatus sibi daret̃ binos pro singulis collegas haberet: nec obtinuit clamãtibus cũctis satis maiestatem eius ĩminui: quod honorẽ cũ nõ solus sed cũ altero ageret.

De bellica uirtute per eum honorata.

Ec pcior ĩ bellica uirtute honorãda sup. xxx. ducibus iustos triũphos: & aliq̃to pluribus triũphalia ornamẽta decernẽda curauit liberis senatoꝝ quo celerius. r. p. assuescerẽt; ꝑtinus uirilẽ togã latũ clauũ ĩducer̃: & curiæ ĩteresse pmisit: militiãq; auspicãtibus nõ tribunatũ mõ legionũ: sed ẽt ꝑfecturas alaꝝ dedit. At ne q̃ exps castroꝝ eẽt: binos plærũq; lati

clauos præposuit singulis alis Equitũ turmas frequẽter recognouit post longã intercapedinem reducto more transuectionis: sed neq; detrahi quenq̃ in transuehendo ab accusatore passus est: quod fieri solebat: & senio uel aliqua corporis labe insignibus permisit præmisso in ordine equo ad respondendum quotiens citarentur pedibus uenire: mox reddendi equi gratiam fecit eis qui maiores annorum quinq; & triginta retinere eum nollent.

De ratione uitæ exacta per eum ab uno quoq; equite romano.

Impetratisq; a senatu .x. adiutoribus unũquẽq; equitum rationẽ uitæ reddere coegit: atq; ex ĩprobatis alios pœna: alios ignominia notauit: plures admonitione: sed uaria. Leuissimũ genus admonitiõis fuit traditio corã pugillariũ: quos taciti & ibidẽ stati legerẽt. Notauitq; aliquos q̃ pecũias leuioribꝰ usuris mutuati grauiore fœnore collocassent.

De quibusdam eius ordinationibus circa rempublicam.

Comitiis tribunitiis si deessent candidati senatores ex equitibus Ro. creauit: ita ut potestate transacta in utro uellent ordine manerent. Quum autẽ plærisq; equitũ attrito bellis ciuilibus patrimonio spectare ludos e .xiiii. non auderent metu pœne theatralis: pronunciauit non teneri ea quibus ipsis parentibusue equester census unq̃ fuisse. Romani populi censum uicatim egit. Ac ne plebs frumentationũ causa frequẽtius a negociis auocaretur: ter in annum quaternorũ mensium tesseras dare destinauit: sed desideranti consuetudinẽ ueterem concessit rursus ut sui cuiusq; mensis acciperet. Comitiorũ quoq; pristinũ ius reduxit ac multiplici pœna coercito ambitu fabianis & scaptensibus tribubus suis de comitiorũ nequid a quoq̃ candidato desiderarent: singula milia nummũ a se diuidebat. Magni præterea existimans sincerũ atq; ab omni colluuione peregrini: ac seruilis sanguinis incorruptũ seruare populũ: & ciuitates romanas parcissime dedit: & manumittẽdi modũ terminauit. Tyberio pro cliẽte: græco petẽti rescripsit: non aliter se daturũ q̃ si præsens sibi persuasisset q̃ iustas petendi causas haberet. Et Liuiæ pro quodã tributario Gallo roganti ciuitatẽ negauit: ĩmunitatẽ optulit affirmans se facilius passurũ fisco deberi aliquid q̃ ciuitatis romanæ uulgari honorẽ Seruos nõ cõtentus multis difficultatibus a libertate iusta remouisse: quũ & de numero & de conditione ac differentia eorũ qui manu tenerentur curiose cauisset: hoc quoq; adiecit: nec uinctus unq̃ tortusue quis ullo libertatis genere ciuitatẽ adipisceret. Etiã habitũ uestitumq; pristinũ reducere studuit. Ac uisa quõdam pro conciõe pullatorũ turba ĩdignabũdus & clamitãs: en ait romanos rerũ dominos gẽtẽq; togatã: negociũ ædilibus dedit; ne quẽ posthac de cætero paterent in foro circoue: nisi positis lacernis togatũ cõsistere.

De liberalitate eiusdem.

Liberalitatẽ oĩbus ordinibus per occasiones frequenter exibuit: nã & inuecta urbi Alexandrino triũpho regia gaza: tantã copiã nũmariæ rei effecit: ut fœnore diminuto plurimũ agrorũ pretiis accesserit. Et postea quotiens ex dãnatorũ bonis pecunia superflueret: usũ eius gratuitũ his: qui cauere in duplũ possent: ad certũ tẽpus indulsit. Senatorũ censũ ãpliauit; ac pro octingentorũ miliũ sũma duodecies sestertiũ taxauit: suppleuitq; non habentibus. Congiaria populo frequenter dedit: sed diuersæ fere summæ: modo quadragenos; modo tricenos: nõnũq̃ ducenos: quĩquagenosq; nũmos: ac ne minores quidẽ pueros præterit q̃uis nõ nisi ab ũdecimo ætatis ãno accipe cõsuescerẽt: frumẽtũ quoq; ĩ ãnonæ difficultatibus sæpe leuissimo ĩterdũ nullo ꝑtio uiritĩ admẽsus ẽ: tesserasq; nũmarias duplicauit.

De seueritate eius in reprimendis populi uoluptatibus indiscretis.

Sed ut salubrẽ magis q̃ ambitiosũ principẽ scires: querentẽ de inopia: & charitate uini populũ seuerissima coercuit oratione satis prouisũ a genero suo Agrippa productis pluribus aquis: ne homĩes sitirẽt. Eidẽ populo ꝓmissũ quidẽ cõgiariũ reposcẽti bonæ fidei se eẽ respõdit. Nõ ꝓmissũ aũt flagitanti turpitudinẽ & ĩpudentiã edicto exprobrauit: affirmauitq; se nõ daturũ q̃uis dare destinaret. Nec minore grauitate atq; cõstãtia cũ ꝓposito cõgiario multos manumissos ĩcertosq; ciuiũ numero cõperisset. negauit accepturos q̃bus ꝓmissũ nõ eẽt. Cæterisq; minus q̃ ꝓmiserat dedit: ut destinata sũma sufficeret. Magna uero quadã sterilitate ac difficili remedio cũ uenalitias: & lanistarũ familias: peregrinosq; oẽs exceptis medicis & ꝓceptoribus partẽq; seruitiorũ urbe expulisset: ut tandẽ ãnona cõualuit impetum se cepisse scribit frumentationes publicas in perpetuũ abolẽdi: q̃ earum fiducia cultura agrorũ cessaret: neq; tamen perseuerasse quia certum haberet posse per ambitionem quandoq; restitui. Atq; ita post hanc rem temptauit: ut non minorem aratorum ac negoci-

antium q̃ populi rationem deduceret.

De spectaculis uarii generis per eum editis.

Pectaculorum & assiduitate & uarietate & magnificentia omnes antecessit. Fecisse ludos se ait suo nomine quater: pro aliis magistratibus qui aut abessent: aut non sufficerent ter aut uicies: fecitq; nonnunq̃ uicatim ac pluribus scænis per omnium linguarum histriones: non in foro modo nec in amphitheatro: sed in circo & ĩ septis & aliquãdo nihil præter uænationem dedit. Athlætas extructis in campo Martio sedilibis ligneis: ité nauale prælium circa tyberim cauato solo: in quo nũc Cæsarũ nemus est. Quibus diebus custodes in urbe disposuit: ne raritate remanentium grassatoribus obnoxia esset. In circo aurigas cursoresq; & confectores ferarum: & nonnunq̃ ex nobilissima iuuentute produxit: sed & troiæ ludum edidit frequentissime magnorum minorumue ut puerorum delectu: prisci decoriq; moris existimans claræ stirpis indolem sic notescere. In hoc ludicro. C. Nonium asprenatem lapsu debilitatum aureo torque donauit: passusq; est ipsum Asprenaté posterosq; Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi Asinio Pollione oratore grauiter ĩ uidioseq; in curia questo Aserninì nepotis sui casum: qui & ipse crus effregerat. Ad scænicas quoq; & gladiatorias operas & equitibus romanis aliquando usus est: uerum prius q̃ senatusconsulto interdiceretur: postea nihil sane præterq̃ adolescentulum Litium honeste natum exhibuit tantum ut ostenderet: q erat bipedali minor librarum septendecim ac uocis ĩmensæ: Quodam autem muneris dié parthorum obsides tunc primum missos per harenam mediam ad spectaculum induxit: superq; se subsellio secũdo collocauit. Solebat etiam citra spectaculorum dies si quando quid inusitatum dignumq; cognitu aduectum esset: id extra ordinem quolibet loco publicare: ut rhinocerotem apud septa: tygrim in scæna: anguem quinquaginta cubitorum pro comitio. Accidit notiuis circensibus ut correptus ualitudine lectica cubans thensas deduceret: rursus commissione ludorum quibus theatrum Marcelli dedicabat euenit: ut laxatis sellæ currulis compagibus caderet supinus. Nepotum quoq; suorum munere: quum consternatum ruinæ metu populum retinere & confirmare nullo modo posset: transiit e loco suo: atq; in ea parte consedit: quæ suspecta maxime erat. Spectandi confusissimum atq; solutissimum morem correxit: ordinauitq; motus iniuriam senatoris: quẽ puteolis per celeberrimos ludos consessu frequenti nemo receperat.

De ordine subselliorum in spectaculis.

Acto igitur decreto patrum ut quotiés quid spectandi usq̃: publice ederetur: primus subselliorum ordo uacaret senatoribus. Romæ legatos liberarum sociarumq; gentium uetuit in orchestra considere: quum quosdam etiam libertini generis mitti deprehendisset: militẽ secreuit a populo. Maritis e plebe ꝓprios ordines assignauit: prætextatis cuneum suum: & ꝓximũ pædagogis. Sanxitq; ne quis pullatorum media cauea sederet: fœminis ne gladiatores quidem: quos promiscue spectari solẽne olim erat nisi ex superiore loco spectare concessit. Solis uirginibus uestalibus locum in theatro separatim: & cõtra prætoris tribunal dedit. Athlætarum uero spectaculo muliebrem sexum omnem adeo sũmouit: ut pontificalibus ludis pugillũ par postulatũ distulerit in sequentis diei matutinũ tẽpus edixeritq; mulieres ante horam quintam uenire in theatrum non placere.

De locis unde ipse spectacula cernebat & tempore.

Pse circenses ex amicorum fere libertorũq; cœnaculis spectabat: ĩterdũ e puluinari. Et quẽ cũ cõiuge ac liberis sedẽs spectaculo plurimas horas aliq̃do totos dies aderat: petita uenia cõmẽdansq; q suã uicẽ ꝓsidẽdo fungerent: uerum quotiẽs adesset nihil ꝓterea agebat seu uitãdi rumoris causa: quo patrẽ Cæsarẽ uulgo reprehẽsum cõmemorabat: q inter spectandũ epistolis libellisq; legendis ac rescribendis uacaret: seu studio spectãdi ac uoluptate qua teneri se neq; dissimulauit unq̃: & sæpe ĩgenue ꝓfessus ẽ. Itaq; corolaria & præmia alienis quoq; muneribus ac ludis & crebra & grãdia de suo offerebat: nulliq; græco certamini ĩterfuit: quo nõ pro merito quẽq; certãtiũ honorauerit. Spectauit aũt studiosissime pugiles & maxie latinos nõ legitimos atq; ordinarios modo: quos ẽt committere cũ græcis solebat: sed & cateruarios oppidanos ĩter angustias uicorum pugnãtes temere ac sine arte: Vniuersũ denique genus operas aliquas publico spectaculo præbentiũ etiã cura sua dignatus est. Athlætis & conseruauit priuilegia & ampliauit: gladiatores sine missione edi ꝓhibuit. Coercionẽ in histriones magistratibus ĩ omni tẽpore & lõgo lege uetere ꝑmissam adẽit: præter q̃ ludos & scænã: nec tamẽ eo minus aut xisticorum certationes: aut gladiatorum pugnas seuerissi

me semper exegit. Nam histrionium licentiam adeo compescuit: ut Stephanionem togatarium: cum in puerilem habitum circum tonsam matronam ministrasse comperterat: per trina theatra uirgis cæsum telegauerit. Hylam pantominum quærente prætore in atrio domus suæ nemine excluso flagellis uerberauit. Et Piladem urbe atq; Italia summouerit: q; spectatorem a quo exibilabatur demonstrasset digito conspicumq; fecisset.

De ordinatione Italiæ facta per eum:

D hunc modum urbe urbanisq; rebus administratis italiam duo de. xxx. coloniarum numero deductarum refrequentauit: operibusq; ac uectigalibus publicis plurifariã instruxit: etiam iure ac dignatione urbi quodam modo pro parte aliqua adæquauit excogitato genere suffragiorum: quæ de magistratibus urbicis decuriones: colonici in suam quisq; coloniam ferrent: & sub die comitiorum assignata Romam mitterent: ac necubi aut honestorum deficeret copia: aut multitudinis soboles equestrem militiam petentes etiam ex commendatione publica cuiusq; oppidi ordinabat. At qui e plebe regiones sibi reuisenti filios filiasue approbarent: singula nummorum milia per singulos diuidebat.

De ordinatione aliarum prouinciarum.

Rouincias ualidiores & quas annuis magistratuum imperiis regi nec facile nec tutũ erat: ipse suscepit: cæteras pro consulibus sortito permisit: & tamen nonnullas commutauit interdum: atq; ex utroq; genere plærasq; sæpius adiit: urbium quasdam fœderatas: sed ad exitium licentia præcipites libertate priuauit. Alias aut ære alieno laborantes leuauit: aut terræmotu subuersas denuo condidit: aut merita erga remp. allegantes latinitate uel ciuitate donauit: non est (ut opinor) prouincia excepta dũtaxat affrica & Sardinia qui non adierit: in has fugato Sexto Pompeio traiicere ex Sicilia apparantem cõtinuæ & immodicæ tempestates inhibuerunt. Nec mox occasio aut causa tranciendi fuit.

De ordinatione regnorum.

Egnorũ quibus belli iure potitus est præter pauca aut iisdem quibus ademerat reddidit: aut alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos necessitudinibus iunxit mutuis: promptissimus affinitatis cuiusq; atq; amicitiæ cõciliator & fautor. Nec aliter uniuersos q̃ membra partesq; imperii curæ habuit. Rectorem quoq; solitus apponere ætate paruis: aut mente lapsis donec adolescerent aut resipiscerent: ac plurimorũ liberos & educauit simul cum suis & instituit.

De ordinatione legionum & militum.

X militaribus copiis legiones & auxilia prouinciatim distribuit: classem Miseni & alteram Rauennæ ad tutelam superi & inferi maris collocauit. Certum numerum partim in urbis: partim in sui custodiam allegit: dimissa callaguritanorum manu: quam usq; ad deuictum Antonium: item germanorum: quam usq; ad cladem uarianam inter armigeros circa se habuerat: neq; tamen unq̃ plures q̃ tres cohortes in urbe esse passus est: easq; sine castris: reliquas in hyberna & æstiua circa finitima oppida dimittere assuerat. Quicquid autem ubiq; militum esset ad certam stipendiorum præmiorumq; formulam astrinxit, definitis pro gradu cuiusq; & temporibus militiæ & commodis missionum: ne aut ætate aut inopia post missionem sollicitari ad res nouas possent: utq; perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuendos eos prosequendosq; suppeteret; ærarium militare cum uectigalibus nouis constituit: & quo celerius ac sub manu annunciari cognosciq; posset quid in p̃uincia quaq; gereretur: iuuenes primo modicis interuallis per militares uias dehinc uehicula disposuit. Commodius id uisum est: ut quia loco idem perferunt litteras interrogari quoq; siquid res exigant possint.

De sigillis eius & datis quibus in epistolis utebatur.

N diplomatibus libellisq; & epistolis signandis initio sphinge usus est: mox imagine magni Alexandri nouissime sua. Dioscoris manu sculpta: qua signare insecuti quoq; principes perseuerauerunt: ad epistolas omnes horarum quoq; momẽta: nec diei modo; sed & noctis quibus datæ significarentur: addebat.

De clæmentia & ciuilitate eiusdem.

Læmentiæ ciuilitatisq; eius multa & magna documenta sunt. Ne enumerem quot & quos diuersarum partium uenia & incolumitate donatos principem etiam in ciuitate locum tenere passus sit; Iuniũ Nouatum; & Cassium patauinũ e plebe homines

alterum pecunia:alterum leui exilio punire satis habuit. Quum ille agrippæ iuuenis nomine asperrimam de eo epistolā in uulgus edidisset: hic conuiuio pleno proclamasset: neq; uotum sibi neq; animum deesse confodiendi eū. Quadam uero cognitione cū Aemylio Eliano cordubensi inter cætera crimina uel maxime obiiceretur q̄ male opinari de Cæsare solebat: conuersus ad accusatorem: commotoq; similis: uelim inquit hoc mihi probes: faciam: sciat Elianus & me linguam habere: plura de eo enim loquar: nec quicq̄ ultra aut stati aut postea inquisiuit. Tiberio quoq; de eadem re sedulo uiolentius apud se per epistolam conquerenti ita rescripsit: Aetati tuæ mi Tiberi noli in hac re indulgere: & nimiū indignari quē q̄ esse qui de me loquatur male. Satis est eni si hoc habemus ne qs nobis malefacere possit.

De honoribus ei collatis & spretis per eum.

Empla q̄uis sciret etiam pro consulibus decerni solere: in nulla tamen prouincia nisi communi suo Romæq; nomine recepit. Nam in urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore: atq; etiam argenteas statuas olim sibi positas conflauit omnes: ex quibus aureas cortinas Apollini palatino dedicauit: dictaturam magna ui offerēte populo genu nixus deiecta ab humeris toga nudo pectore deprecatus est.

De eodem & ciuilibus gestis eiusdem.

Omini apellationem ut maledictum & opprobrium semper exhorruit. Quum spectante eo ludos pronunciatum esset in mimmo o dominum æquum & bonum: & uniuersi quasi de ipso dictum exultantes comprobassent statim manu uultuq; indecoras adulationes repressit: & in sequenti die grauissime corripuit edicto: dominūq; se post hac appellari nec a liberis qdē aut nepotibus suis uel serio uel ioco passus est: atq; huiusmodi blanditias etiā inter ipsos prohibuit. Nō temere urbe oppidoue ullo egressus: aut quoq̄ ingressus est: nisi uespere aut noctu: ne quem officii causa inquietaret. In consulatu pedibus fere extra consulatum sæpe adoperta sella per publicum incessit. Promiscuis salutationibus admittebat & plebē: tanta comitate adeuntium desideria excipiens: ut quendam ioco corripuerit: q; sic sibi libellum porrigere dubitaret: quasi elephanto stipem. Die senatus nunq̄ patres nisi in curia salutauit: & quidem sedentes ac nominatim singulos nullo submonente & discedens eo modo sedentibus singulis uale dicebat. Officia cum multis mutuo exercuit: nec prius dies cuiusq; solemnes frequētare desiit: q̄ grandi iam natu & in turba quōdam sponsaliorum die uexatus. Gallum Terrium senatorem minus sibi familiarem: sed captum repente oculis: & ob inediam mori destinantem præsens: cōsolando reuocauit ad uitā.

De patientia eius in contradictores.

N senatu uerba facienti dictum est: non intellexi: & ab alio contradicerem tibi si locum haberem: interdum ob immodicas altercationes disceptantium e curia per irā se proripienti quidam ingesserunt licere oportere senatoribus de Republica loqui. Antistius Labeo senatus lectione quum triumuirū legeret: Marcum Lepidum hostem olī eius & tunc exulantem legit: interrogatusq; ab eo an essent alii digniores: suum quēq; iudicium habere respondit: nec ideo libertas aut contumacia fraudi cuiq̄ fuit.

De libellis famosis contra eum factis.

Tiā sparsos de se icuria famosos libellos nec expauit. & magna cura redarguit: ac ne requisitis quidem auctoribus id modo censuit cognoscendum posthac de his qui libellos aut carmina ad infamiam cuiuspiam sub alieno nomine edant.

De moderatione & ciuilitate eiusdem in agendo.

Ocis quoq; quorundam inuidiosis aut petulantibus lacessitus contradixit edicto: & tamen de inhibenda testamentorum licentia: ne senatus quicq̄ constitueret intercessit. Quotiens magistratuum comitiis interesset: tribus cum candidatis suis circuībat: supplicabatq; more solemni: ferebat & ipse suffragium in tribubus: ut unus e populo: testē se in iudiciis & interrogari: & refelli æquissimo animo patiebatur. Forū augustius fecit non ausus extorquere possessoribus proximas domos. Nunq̄ filios suos populo comendauit ut non adiceret si merebuntur. eisdem prætextatis adhuc assurrectū ab uniuersis in theatro & astantibus plausum grauissime questus est: Amicos ita magnos & potentes in ciuitate eē uoluit: ut tamē pari iur eēnt: quo cæteri: legibusq; iudiciariis æque tenerēt. Quū Asprenas Nonius arctius ei iunctus causam ueneficii accusante Cassio Seuero diceret: consuluit senatum quod officii sui putaret: cunctari enim se ne si superesset eriperet legibus reum: sin de-

esset destituere ac prædamnare amicum æstimaretur. Et consentientibus uniuersis sedit in subselliis per aliquot horas: uerum tacitus & ne laudatiõe quidem iudiciali data. Affuit & clientibus: sicut scutario cuidam euocato quondam suo qui postulabatur iniuriarum: unũ omnino ex reorũ numero: ac ne eũ quidem nisi precibus eripuit exorato coram iudicibus accusatore. Castricium per quem de coniuratione Murenæ cognouerat.

De dilectione Romanorum ad eum.

Ro quibus meritis quantopere dilectus sit: facile est æstimare: Omitto senatuscõsulta quæ possunt uideri uel necessitate expressa uel uerecundia. Equites Romani natalem eius sponte atq; consensu biduo semper celebrarunt: omnes ordines in lacũ Curtii quot annis ex uoto pro salute eius stipem iaciebant. Item kalendis ianuariis strenã in capitolio etiam absenti; ex qua summa preciosissima deorum simulacra mercatus uicatim dedicabat: ut Apollinem sandaliarium: & Iouem tragœdum: aliaque in restitutionem palatinæ domus incendio absumptæ ueterani: decuriæ tribus: atq; etiam sigillatim e certo genere hominum libentes: ac pro facultate quisq; pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo summarum aceruos; neq; ex quoq̃ plus denario auferente. Reuertentem ex prouincia non solum faustis ominibus: sed & modulatis carminibus prosequebantur: obseruatum etiã est ne quotiens introiret urbem supplicium de quoq̃ sumeretur.

De honore eidem collato per senatum populumq; Romanum.

Atris patriæ cognomen uniuersi repentino maximoq; consensu detulerunt ei. Prima plebs legatione Antium missa: deindeq; non recipiebat ineunti Romæ spectacula frequens & laureata: mox in curia senatus neq; decreto: neq; acclamatione; sed per Valerium Messalam id mandantibus cunctis; quod bonum inquit faustumq; sit tibi domuiq; tuæ Cæsar Auguste: (Sic enim nos perpetuam felicitatem Reipub. & læta huic precari æstimamus); senatus te cõsentiens cum populo Romano consalutat patriæ patrem. Cui lachrymãs respondit Augustus his uerbis. (Ipsa enim sicut Messala apposui) Compos factus uotorum meorum patres conscripti: quid habeo aliud deos immortales precari q̃ ut hunc consensum uestrum ad ultimum uitæ finem mihi perferre liceat.

De honoribus eidem collatis per singulares ciues Romanos.

Edico Antonio Musæ cuius opera ex ancipiti morbo conualuerat: statuam ære collato iuxta signum æsculapii statuerunt. Nonnulli patrum familiarium testamẽto cauerunt: ut ab hæredibus suis prælato uictimæ titulo in capitolium ducerentur: uotumq; pro se solueretur: q; superstitem Augustum reliquissent. Quedam Italiæ ciuitates diẽ quo primum ad se uenisset initium anni fecerunt: prouinciarum pleræq; super templa & aras ludos quoq; quinquẽnales pene oppidatim constituerunt.

De honore ei collato per reges ac ciuitates.

Eges amici atq; socii & singuli in suo quisq; regno cæsareas urbes condiderunt: & cuncti simul ædem Iouis olympici Athenis antiquitus inchoatam perficere communi sumptu destinauerunt; genioq; eius dedicare: ac sæpe regnis relictis non Romæ modo sed prouincias pagranti quotidiana officia togati: ac sine regio insigni more clientũ præstiterunt.

De interiori & familiari uitæ.

Voniam qualis in imperiis ac magistratibus regendaq; per terrarum orbẽ pace belloq; Republica fuerit exposui: referem nunc interiorem ac familiarem eius uitam: quibusq; moribus atq; fortuna domi & inter suos egerit a iuuenta usq; ad supremũ uitæ diem. Matrem amisit in primo consulatu: sororem Octauiam quinquagesimũ & quartum agens ætatis annũ; utriq; quum præcipua officia uiuæ præstitisset, etiã defunctæ honores maximos tribuit.

De sponsis & uxoribus eius.

Ponsam habuit adolescens. P. Seruilii Isaurici filiam: sed reconciliatus post primam discordiam Antonio expostulantibus utriusq; militibus; ut ex necessitudine aliqua iungerẽtur; priuignam eius Claudiana Fuluiæ ex Publio Clodio filiam duxit uxorem: uix dum nubilem ac simultate cum Fuluia socru exorta dimisit intactam adhuc & uirginem: mox Scriboniam in matrimonium accepit nuptam ante duobus consularibusq; &

ex altero etiam matrem: Cum hac etiam diuortium fecit pertesus: ut scribit mo͠ru peruersi tatem eius: ac statim Liuiam Drusillam matrimonio Tiberii Neronis: & quidem prægnantem abduxit: dilexitq; & probauit unice ac perseueranter.

De filia Iulia & matrimoniis eius.

X Scribonia Iuliam: ex Liuia nihil liberorum tulit quũ maxime cuperet. Infans qui conceptus erat: immaturus est editus. Iuliam primũ Marcello Octauiæ sororis suæ filio tãtumq; pueritia egresso: deĩde ut is obiit. M. Agrippæ nuptui dedit: exorata sorore ut sibi genero cederet. Nam tunc Agrippa alteram Marcellarum habebat & ex ea liberos: hoc quoq; defuncto multis diu etiam ex equestri ordine circũspectis conditionibus Tiberium priuignum suum elegit: coegitq; prægnantem uxorem: & ex qua iam pater erat dimittere. M. Antonius scribit primum eum Antonio filio suo despondisse Iuliam: deinde Cotisoni Getarum regi quo tempore sibi quoq; inuicem filiã regis in matrimoniũ petisset.

De nepotibus eius ex Iulia.

Epotes ex Agrippa & Iulia tres habuit. C. & L. & Agrippã: neptes duas Iuliã & Agrippinam. Iuliam. L. Paulo censoris filio: Agrippinã Germanico sororis suæ nepoti collocauit. Caium & Lucium adoptauit domi per assem & librã emptos a patre Agrippa: tenerosq; adhuc ad curam Reip. admouit: & consules designatos circum prouincias exercitusq; dimisit. Filiam & neptes ita instituit: ut etiam lanificio assuefaceret: uetaretq; loqui aut agere quicq̃ nisi palam: & quod indiurnos comentarios referretur extraneorum quidẽ cœtu adeo ꝓhibuit: ut. L. Tucinio claro decoroq; iuuẽi scripserit: quõdã parũ modeste fecisse: eum: q filiam suam Baias salutatum uenisset. Nepotes & litteras & natare aliaq; rudimẽta per se plerũq; docuit. Ac nihil æque elaborauit q̃ ut imitarentur chirographum suum: neq; cœnauit una nisi ut in uno lecto assiderent: neq; iter fecit nisi ut uehiculo anteirẽt aut circa adequitarent.

De infortunio eius circa sobolem descendentium.

Ed lætum eum atq; fidentem & sobole & disciplina domus fortuna destituit. Iulias filiam & neptem omnibus probris cõtaminatas relegauit. C. & L. in duo de. xx. mẽsium spacio amisit ambos. Caio in Lycia: Lucio Massiliæ defunctis. Tertium nepotẽ Agrippam simulq; priuignum Tiberium adoptauit in foro lege curiata. Ex quibus Agrippã breui ob ingenium sordidum ac ferox abdicauit: sepositq; surrentum. Aliquando autem patientius mortem q̃ dedecora suorum tulit. Nam. C. Luciiq; casu non adeo fractus: de filia absens ac libello per quæstorem recitato notum senatui fecit: abstinuitq; congressu hominum: diu per pudore etiam de necanda deliberauit. Certe quum sub idem tempus una ex consciis liberta fede suspendio uitam finisset: maluisse se ait fedes patrem fuisse. Relegatæ usum uini omnemq; delicatiorem cultum ademit: neq; adiri a quoq̃ libero seruoq; nisi se cõsulto permisit: & ita ut certior fieret qua is ætate: qua statura: quo colore esset: etiam quibus coporis notis uel cicatricibus. Post quinquennium demum ex insula in continentem lenioribusq; paulo conditionibus transtulit eam. Nam ut omnino reuocaret exorari nullo modo potuit: deprecanti sæpe populo Romano & pertinacius instanti: tales filias talesq; cõiuges pro concione imprecatus. Ex nepte Iulia post damnatiõem editum infantem agnosci alique uetuit. Agrippam nihilo tractabiliorem immo in dies amentiorem in insulam transportauit sepsitq; insuper custodia militum. Cauit etiam senatusconsulto ut eodem loco in perpetuum contineretur: atq; ad omnem & eius & Iuliarum mentionem ingemiscens proclamare etiam solebat. αι θοφ᾽ ελεσ τάγονοσ Τ᾽ ἐμέναι, ἄγαμοσ τ᾽ ἀπολέσθαι: nec aliter eas appellare q̃ tres uomicas: aut tria carcinomata sua.

De receptione & cultu amicitiarum eius.

Micitias neq; facile admisit: & constantissime retinuit: & non tantum uirtutem ac merita cuiusq; digne prosecutus: sed uitia quoq; & delicta dumtaxat modica perpessus. Neq; enim temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperirentur: præter Saluidenum Ruffum: quem ad consulatum usque & Cornelium Gallum: quem ad prefecturam ægypti ex infima utrunq; fortuna prouexerat. Quorum alterum res nouas molientem damnandum senatui tradidit: alteri ob ingratum & maliuolum animum domo & prouinciis suis interdixit Sed Gallo quoq; & accusatorum denunciationibus: & senatusconsultis ad necem compulso: laudauit quidem pietatem tantopere pro se ĩdignantium. Cæte-

rum & illachrymauit:& uicem suam conquestus est:ꝙ sibi soli non liceret amicis quatenus uellet irasci. Reliqui potentia atq; opibus ad finé uitæ suæ cuiusq; ordinis principes floruerũt: q̃q̃ & offensis interuenientibus. Desiderauit enim nonnunq̃ ne de pluribus referam & Marci Agrippæ patientiam:& Mecœnatis taciturnitatem: quum ille ex leui rigoris suspicione & ꝙ Marcellus sibi anteferretur: Mitylenas se relictis omnibus contulisset:& hic secretũ de comperta Murenæ coniuratione uxori Terentiæ prodidisset. Exegit & ipse inuicem ab amicis beniuolentiam mutuam tam a defunctis q̃ a uiuis. Nam q̃uis minime appeteret hæreditates: ut qui nunq̃ ex ignoti testamento capere quicq̃ sustinuerit: amicorum tamen suprema iudicia morosissime pensitauit: neq; dolore dissimulato si parcius aut citra honorem uerborum: neq; gaudio si grate pieq; quis se prosecutus fuisset. Legata uel partes hæreditatum & a quibuscunq; parentibus relicta sibi aut statim liberis eorum concedere:aut si pupillari ætate essent die uirilis togæ uel nuptiarum cum incremento restituere cõsueuerat.

De seueritate & clæmentia eius erga libertos.

Patronus dominusq; non minus seuerus q̃ facilis & clæmens multos libertorum in honore & usu maximo habuit: ut Licinium Enceladum aliosq;. Cosimum seruũ grauissime de se opinantem non ultra q̃ compedibus coercuit. Diomedem dispensatorem a quo simul ambulante icurrenti fero apro per metum obiectus est: maluit timiditatis arguere q̃ noxæ: remq; non minimi periculi: quia tamen fraus aberat in iocum uertit. Item Proculum ex acceptissimis libertis mori coegit compertum adulterare matronas. Gallo a manu ꝙ pro epistola prodita denarios quingentos accepisset: crura effregit: Pædagogũ ministrosq; Caii filii per occasionem ualitudinis mortisq; eius superbe auareq; in prouincia grassantes oneratos graui pondere ceruicibus præcipitauit in flumen.

De infamia dedecorum primæ iuuentutis eius.

Prima iuuenta uariorum dedecorum infamiam subiit. Sex. Pompeius eum ut effœminarum insectatus est. M. Antonius adoptionem auunculi stupro meritum. Item L. Martii frater quasi pudicitiam delibatam a Cæsare. Aulo etiam Hircio in Hispania trecentis milibus nũmum substrauerit: solitusq; sit crura suburere nuce ardẽti: quo mollior pilus surgeret: sed & populus quondam uniuersus ludorum die & accepit in contumeliam eius & assensu maximo comprobauit uersum scœna pronunciatum de Gallo, matris deum tympanizante: Vides ne ut Cinædus orbem digito temperat.

De adulterio & libidine eiusdem.

Adulteria quidem exercuisse ne amici quidem negant excusantes sane non libidine sed ratione commissa: quo facilius cõsilia aduersariorum per cuiusq; mulieres exquireret. M. Antonius insuper festinatas Liuiæ nuptias obiecit:& fœminam consularẽ e triclinio uiri coram in cubiculum adductam: rursus in conuiuio rubentibus auriculis incomptiore capillo reductam:& dimissam Scriboniam: quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis:& conditiones quæsitas per amicos qui matres familias & adultas ætate uirgines denudarent: atq; perspicerent tanquam Thoranio mangone uendentes. Scribit etiam ad ipsum hoc familiariter adhuc nec dum plane inimicus aut hostis. Quid te mutauit? ꝙ reginam ineo? uxor mea est. Nunc cepi an ab hinc annos nouem? tu deinde solam Drusillam inis? Ita ualeas uti tu hanc epistolam quum leges: non inieris Tertullam: aut Terentillam: aut Drusillam: aut Saluiam Citisceniam aut omnes: An ne refert ubi & in qua arrigas?

De cœna eius & discumbentium in apparatu deorum.

Cœna quoq; eius secretior in fabulis fuit. Quæ uulgo δωδεκάθεος uocabatur: in qua deorum dearumq; habitu discubuisse conuiuas:& ipsum pro Apolline ornatũ non Antonii modo: epistolæ singulorum nomina amarissime annumerãtes exprobrant: sed & sine auctore notissimi uersus.

Quum primum istorum conduxit mensa choragum.
Sexq; deos uidit mallia sexq; deas:
Impia dum phœbi Cæsar mendacia ludit:
Dum noua diuorum cœnat adulteria:
Omnia se a terris tunc numina declinarunt.
Fugit & auratos Iuppiter ipse thronos.

Auxit cœnæ rumorem summa tunc in ciuitate penuria ac fames. Acclamatumq; est postri

die frumentum omne deos comedisse:& Cæsarem plane esse Apollinem:sed & tortorem quo cognomine is deus quadam in parte urbis colebatur.

De nota præciosæ supellectilis: & aleæ lusu.

Otatus est:& ut præciosæ supellectilis corinthiorumq; præcupidus:& aleæ idulgés. Nam & proscriptionis tempore ad statuam eius ascriptum est. Pater argétarius:ego corinthiarius:quum existimaretur quosdam propter uasa Corinthia inter proscriptos curasse referendos:& deinde bello Siciliensi epigramma uulgatum est. Postquã bis classe uictus naues perdidit:Aliquando ut uincat ludit assidue aleam. Ex quibus siue criminibus:siue maledictis infamiam impudicitiæ facillime refutauit:& præsentis & posteræ uitæ castitate.Item lautitiarum inuidiam:quum & Alexandria capta nihil sibi præter unum myrrhinum calicem ex istrumento regio retinuerit:& mox uasa aurea assiduissimi usus conflauerit omnia.Circa libidines hæsit;postea quoq;(ut ferunt)ad uiciandas uirgines promptior: quæ sibi undiq; etiam ab uxore conquirerentur. Aleæ rumorem nullo modo expauit. Lusitq; simpliciter:& palam oblectamenti causa etiam senex:ac præter q̃ decembri mense aliis quoq; festis ꝓfestiq; diebus:nec id dubium est:antigrapha quadam epistola:cœnaui(ait) mi Tiberi quum iidem accesserunt conuiuæ; Vinitius & Siluius pater inter cœnam lusimus geronticos & heri & hodie;talis enim iactatis ut quisq; canem:aut senionem miserat in singulos talos singulos denarios in medium conferebat:quos tollebat uniuersos:qui uenerem iecerat. Et rursus aliis litteris:non mi Tiberi quinquatris satis iucunde egimus: lusimus.n. per omnes dies:forumq; aleatorium calefacimus:frater tuus magnis clamoribus rem gessit ad summam tamen ꝑdidit non multum:sed ex magnis detrimentis præter spem paulatim retractus est.Ego perdidi uiginti milia nummum meo nomine;sed quum effuse in lusu liberalis fuissem:ut soleo plerunq;:nam siquas manus remisi:cuiq; exegissem:aut retinuissem quod cuiq; donaui:uicissem uel quinquaginta milia:sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cælestem gloriam effert.Scribit ad filiam:misi tibi denarios ducentos quinquaginta: quos singulis conuiuis dederam;si uellent inter se inter cœnam uel talis: uel par uel impar ludere.

De continentia:& habitationibus eiusdem.

N partibus cæteris uitæ cõtinétissimũ fuisse cõstat:ac sine suspiciõe ullius uicii.Habitauit primo iuxta Romanum forum supra scalas annularias in domo quæ Calui oratoris fuerat;postea in palatio:sed nihilominus ædibus modicis hortensianis:& neq; laxitate:neq; cultu conspicuis;ut in quibus porticus breues essent albanarum columnarum:& sine marmore ullo:aut insigni pauimento conclaui.:Ac per annos amplius. xl.eodem cubiculo hyeme & æstate mansit:quamuis parum salubrem ualitudini suæ urbẽ hyeme experiretur:assidueq; in urbe hyemaret.Si quando quid secrete:aut sine interpellatione agere proposuisset:erat illi locus in editio singularis:quem Syracusas:& Technophion uocabat:huc transibat:aut in alicuius libertinorum suburbanum.Aeger autem in domo Mecœnatis cubabat:ex secessibus præcipue frequentauit maritimã:isulasq; campaniæ:aut proxima urbi oppida:Lauinium:Preneste: Tybur:ubi etiam in porticibus Herculis templi persæpe ius dixit.Ampla & operosa prætoria grauabatur & neptis quidem suæ Iuliæ:profuse ab ea extructa etiam diruit ad solum:Sua uero quis modica non tam statuarum tabularumq; pictarum ornatu q̃ xistis:& nemoribus excoluit rebusq; uetustate:ac raritate notabilibus: q̃lia sunt capreis immanium bæluarum:ferarumq; membra prægrandia;quæ dicuntur gigãtum ossa & arma heroum.

De parsimonia:supellectilibus:& uestimentis eius.

Nstrumenti eius:& supellectilis parsimonia apparet etiam nunc residuis lectis atq; mensis:quorum pleraq; uix priuatæ elegantiæ sint:ne toro quidem cubuisse aiunt nisi humili:& modice instrato. Veste non temere alia q̃ domestica usus est:ab uxore & sorore & filia neptibusq; cõfecta:togis neq; restrictis neq; fusis: clauo nec lato:nec angusto: calciamẽtis altiusculis;ut ꝓcerior q̃ erat uideretur:& forensia auté & calceos nunq̃ nõ intra cubiculum habuit:ad subitos repentinosq; casus parata.

De conuiuiis:& cœnis eiusdem.

Onuiuabatur & assidue:nec unq̃ nisi recta:non sine magno ordinum hominumq; delectu.Valerius Messala tradit neminem unq̃ libertinorum adhibitum ab eo cœ

næ excepto Metia: sed asserto in ingenuitatem post perditam Sexti põpeii classem: ipse scribit fuisse se quendam: in cuius uilla maneret: qui speculator suus olim fuisset. Conuiuia nonnunq̃ & serius inibat: & maturius relinquebat: quum conuiuæ & cœnare inciperent: priusq̃ ille discumberet: & permanerent digresso eo. Cœnam ternis ferculis: aut quum abundantissime senis præbebat: ut non nimio sumptu ita summa comitate: nam & ad communionem sermonis tacentes: etiam summissim fabulantes prouocabat: & aut acroamata & histriones: aut etiam triuiales ex circo ludios interponebat: aut frequentissime aretalogos:

De celebratione festorum & solemnium dierum.

Festos & solennes dies profusissime: nonnunq̃ ioculariter tantum celebrabat. Saturnalibus & siquando alias libuisset modo munera diuidebat: uestem: & aurum: & argentum: modo nummos omnis notæ: etiam ueteres regios ac peregrinos: interdum nihil præter cilicia & spongias & rutabula & forpices: atq; alia id genus titulis obscuris & ambiguis. Solebat & inæqualissimarum rerum sortes & aduersas tabularum picturas in conuiuio uenditare: incertoq; casu spem mercantium uel frustrari uel explere: ita ut per singulos lectos licitatio fieret: & seu iactura seu lucrum communicaretur.

De cibis eius & horis edendis.

Ibi (nam ne hoc quidem omiserim) minimi erat atq; uulgaris fere: secundarium panem: & pisciculos minutos: & caseum bubulum manu pressum: & ficos uirides biferas maxime appetebat. Vescebaturq; ante cœnam quocunq; tempore & loco quo stomachus desiderasset: uerba ipsius ex epistolis sunt. Nos in uescendo panem & palmulas gustauimus: & iterum dum lectica ex regia domum redeo: panis unciam cum paucis acinis uuæ duracinæ comedi: & rursus: Ne iudæus quidem mi Tiberi tam diligenter sabbatis ieiunium seruat q̃ ego hodie seruaui: qui in balneo demum post horam primã noctis duas bucceas manducaui priusq̃ ungi inciperem. Ex hac obseruantia nonnunq̃ uel ante initum: uel post dimissum conuiuium solus cœnitabat quum pleno conuiuio nihil tangeret.

De parsimonia eius in potu.

Vini quoq; natura parcissimus erat: non amplius ter bibere eum solitum super cœnã in castris apud Mutinam Cornelius nepos tradit. Postea quotiens largissime se inuitaret senos sextantes non excessit: aut si excessisset reiiciebat: & maxime delectatus é rhetico: neq; temere interdiu bibit. Pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem: aut cucumeris frustum: uel lactuculæ thyrsum: aut recens aridumue pomum succi uinosioris.

De his quæ gerebat post cibum.

Post cibum meridianum ita ut uestitus calciatusq; erat retectis pedibus paulisper cõquiescebat opposita ad oculos manu. A cœna in lecticulam se lucubratoriam recipiebat: ibi donec residua diurni actus: aut omnia: aut ex maxima parte conficeret: ad multã noctem permanebat. In lectum inde transgressus non amplius: quum plurimũ q̃ septem horas dormiebat: ac ne eas quidem continuas: sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur: si interruptũ somnũ recuperare (ut euenit) nõ posset: lectoribus aut fabulatoribus accersitis resumebat: producebatq; ultra primã sæpe lucẽ: nec in tenebris uigilauit unq̃ nisi assidente aliquo. Matutina uigilia offendebatur: ac si uel officii uel sacri causa maturius uigilandũ esset: ne id contra cõmodum faceret: in proximo cuiuscunq; domesticorũ cœnaculo manebat. Sic quoq; sæpe indigens somni: & dum per uicos deportaretur & deposita lectica inter aliquas moras cõdormiebat.

De statura corporis & membrorum eius.

Forma fuit eximia & p omnes ætatis gradus uenustissima: quanq̃ & omnis lenocinii negligens: & in capite comendo tam incuriosus: ut raptim compluribus simul tonsoribus operam daret: ac modo tonderet: modo raderet barbam. Eoq; ipso tempore aut legeret aliquid: aut etiam scriberet: uultu erat uel in sermone uel tacitus adeo tranquillo serenoq;: ut quidam e primoribus galliarum confessus sit inter suos eo se inhibitum ac remollitum: quo minus (ut destinarat in transitu alpium per simulatiõem colloquii propius admissus) in præcipitium propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam existimari uolebat inesse quiddam diuini uigoris: gaudebatq; si qui sibi acrius contuenti quasi ad fulgorem solis uultum summitteret: sed in senecta sinistro minus uidit: dentes raros: & exiguos: & scabros. Capillum leuiter inflexum & subflauum: supercilia coniuncta: mediocres au

res :nasum & a summo eminentiorem:& ab imo deductiorem. Colorem inter aquilum
candidumq;:staturam breuem quam tamen Iulius Marathus libertus etiam in memoriam
eius.v.pedum & dodrãtis fuisse tradit:sed quæ commoditate & æquitate membrorũ occu
leretur:ut non nisi ex comparatione astantis alicuius procerioris intelligi posset.

De maculis corporis eius & inualidis membris.

Orpore traditur maculoso dispersis per pectus atq; aluum genitiuis notis in modũ
& ordinem ac numerum stellarum cælestis ursæ. Sed & callis quibusdam ex pruri-
gine corporis:assiduoq; & uæbementi strigilis usu plurifariam contractis ad impeti
ginis formã coxendice & fœmore & crure sinistro non perinde ualebat:ut sæpe etiam ĩde
claudicaret:sed remedio arenarum atq; arundinum confirmabatur. Dextræ quoq; manus
digitum salutarem tam imbecillum interdum sentiebat:ut torpentem contractumq; frigo
re uix cornei circuli supplemento scripturæ admoueret. Questus est & de uesica:cuius do-
lore calculis demum per urinam eiectis leuabatur.

De infirmitatibus eiudem.

Raues & periculosas ualitudines per omnem uitam aliquot expertus est: præcipue
cantabria domita:quum etiam distillationibus iecinore uiciato ad desperationẽ re-
dactus contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit:quia calida fo-
menta non proderant:frigidis curari coactus auctore Antonio Musa.Quasdam & anniuer
sarias ac tempore certo recurrentes experiebatur.Nam sub natalem suum plærũq; langue-
bat:& initio ueris præcordiorũ inflatione tentabatur:austrinis autem tempestatibus graue
dine.Quare quassato corpore neq; frigora neq; æstus facile tolerabat.

De cultu corporis eius in uia & in itinere.

Yeme quaternis cum pingui toga tunicis: & subuculæ thorace laneo:& fœminali-
bus:& tibialibus muniebatur.Aestate apertis cubiculi foribus:ac sæpe in peristylo
saliente aqua atq; etiam uentilante aliquo cubabat.Solis uero ne hyberni quidẽ pa-
tiens:domi quoq; non nisi petasatus sub dio spaciabatur. Itinera lectica & noctibus fere:ea
que lenta ac minuta faciebat:ut preneste uel tybur biduo procederet:ac si quo puenire ma
ri posset potius nauigabat. Verũ tantam infirmitatem magna cura tuebatur:in primis lauã
di raritate:ungebatur enim sæpius sudabat ad flãmam:deinde perfundebatur e gelida aqua
uel sole multo calefacta.At quotiens neruorum causa marinis albulisq; calidis utẽdũ esset
contentus hoc erat:ut insidens ligneo solio:quod ipse hyspanico uerbo duretam uocabat
manus ac pedes alternis iactaret.

De Aliis exercitiis eiusdem.

Xercitationes cãpestres equorũ & armorum statim post ciuilia bella omisit:& ad pi
lam primo folliculumq; transiit:mox nihil aliud q̃ uectabatur:& deãbulabat:ita ut ĩ
extremis spatiis subsultim decurreret sestertio uel lodicula inuolutus.Animi laxan-
di causa modo piscabat̃ hamo:modo talis aut ocellatis nucibus ludebat cũ pueris minutis
quos facie & garrulitate amabiles undiq; cõquirebat:præcipue mauros & syros.Nam pumi
lios atq; distortos:& omnis generis eiusdem ut ludibria naturæ:maliq; ominis abhorrebat

De eloquentia eius & arte oratoria.

Loquentiam studiaq; liberalia ab ætate prima cupide & laboriosissime exercuit.Mu
tinensi bello ĩ tanta mole rerum & legisse:& descripsisse:& declamasse quottidie tra
ditur.Nam deinceps neq; in senatu:neq; apud populũ:neq; apud milites locutus ẽ
unq̃ nisi meditata & composita oratione:q̃uis non deficeret ad subita extemporali faculta
te.Ac ne periculum memoriæ adiret:aut in ediscẽdo tempus absumeret: instituit recitare
omnia.Sermones quoq; cũ singulis atq; etiam cum Liuia sua grauiores non nisi scriptis:&
e libello habebat:ne plus minusue loqueretur extẽpore.Pronũciabat dulci & proprio quo
dam oris sono:dabatq; assidue Phonisco operam:sed nonnunq̃ infirmatis faucibus præ-
conis uoce ad populum concionatus est.

De libris & opusculis per eum editis.

Vita uarii generis prosa oratione cõposuit:ex quibus nonnulla ĩcœtu familiarium
uelut in auditorio recitauit:sicut rescripta Bruto de Catone:quæ uolumina quum
iam senior ex magna parte legisset:fatigatus Tiberio tradidit plegenda.Item horta-
tiões ad philosophiã:& aliqua de uita sua:quã tredecim libris cantabrico tenus bello:nec ul

tra exposuit. Poeticam summatim attigit: unus liber extat scriptus ab eo hexametris uersibus: cuius & argumentum & titulus est: Sicilia. Extat alter æque modicus epigramatũ: quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragoediam magno impetu exorsus non succedẽte stilo aboleuit: quærẽtibusq; amicis quidnã Aiax ageret: respõdit Aiacẽ suum i spõgiã icubuisse.

De stil'o & genere loquendi eiusdem.

Genus eloquẽdi secutus est elegãs: & temperatũ uitatis sententiarũ ineptiis atq; incõcinnitate & reconditorũ uerborum: ut ipse dicit: foetoribus: præcipuamq; curam duxit: sensũ animi q̃ apertissime exprimere: quod quo facilius efficeret: aut necubi lectorem: uel auditorem obturbaret ac moraretur: neq; præpositiones uerbis addere: neque coniunctiones sæpius iterare dubitauit: quæ detractæ afferũt aliquid obscuritatis: & si gratiam augent. Cacozelos: & ãtiquarios ut diuerso genere uiciosos pari fastidio spreuit. Exagitabat nonnunq̃ in primis Mecoenatem suum: cuius Myrobrechis: ut ait: cincinnos usquequaq; persequitur: & imitando per iocum irridet. Sed nec Tiberio parcit: & exoletas interdum & recõditas uoces aucupanti. M. quidem Antonium ut insanum icrepat quasi ea scribentem quæ mirent potius homines q̃ itelligant: deinde ludens malum: & inconstans in eligendo genere dicẽdi ingenium eius addidit hæc. Tuq; dubitas cimber ne Anneus an Veranius Flaccus imitãdi sint tibi: ita q; uerbis quæ Crispus Salustius excerpsit: ex originibus Catonis utaris: an potius asiaticorũ oratorũ inãibus sẽtẽtus: uerborũ uolubilitas i nostrũ sermonẽ transferẽda. Et quadã epistola Agrippinæ neptis ĩgeniũ collaudans: sed opus est inquit dare te operam ne moleste scribas & loquaris.

De usurpatione quorundam sermonũ eius.

Vottidiano sermone quædã frequẽtius & notabiliter usurpasse eũ litteræ ipsius autigraphæ ostentãt: in q bus idẽtidem quũ aliquos nunq̃ soluturos significare uult: ad kalẽdas græcas soluturos ait. Et quũ hortatur ferẽda esse p̃sentia qualiacũq; sint: contenti simus hoc Catone: & ad exprimẽdã festinare rei uelocitatem: uelocius q̃ asparagi coquant. Ponit assidue & pro stulto: baceolũ: & p̃ pullo pulleiaceũ: & pro cerito uacerosũ: & uapide se habere: pro male: & betizare pro lãguere: quod uulgo lachanizare dicitur. Item simus pro sumus: & domos genitiuo casu singulari pro domus: nec unq̃ aliter hæc duo ne quis mẽdam magis q̃ consuetudinem putet. Notaui & in chirographo eius illa præcipue non diuidere uerba: nec ab extrema parte uersuum abũdantes litteras in alterum transfert: sed ibidem statim subiicit circũducitq;.

De orthographia & modo scribendi eiusdem.

Orthographiam idest formulam: rationemq; scribendi a grãmaticis institutam non adeo custodiit: ac uidetur eorum sequi potius opinionem: qui perinde scribendum ac loquendum existiment. Nam quod sæpe non litteras modo: sed syllabas aut permutat: aut præterit: communis hominũ error est: nec ego id notarem: nisi mihi mirum uideretur tradidisse aliquos: legato eum cõsulari successorem dedisse: ut rudi & indocto, cuius manu ixi pro ipsi scriptum animaduerterit. Quotiens autem per notam scribit, b, p a, c, p, b, ac deinceps eadem ratione sequentes litteras ponit. pro x, autem duplex a.

De peritia eius & usu græcarũ litterarum & benigna audientia aliorum.

Ne græcarum quidem disciplinarum leuiore studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter magistro dicendi usus Apollodoro pergameno: quem iam grãdem natu Apolloniam quoq; secum ab urbe iuuenis adhuc eduxerat: deinde etiam eruditione uaria repletus Sperarei philosophi filiorumq; eius Dionysii & Nicanoris contubernium: non tamen ut aut loqueretur expedite: aut componere aliquid auderet. Nam & si quid res exigeret latine formabat: uertendumq; alii dabat: sed plane poematum quoq; non imperitus delectabatur etiam comoedia ueteri: & sæpe eam exhibuit publicis spectaculis. In euoluendis utriusq; linguæ auctoribus nihil æque sectabatur q̃ exempla & præcepta publice: uel priuatim salubria: eaq; ad uerbum excerpta: aut ad domesticos: aut ad exercituum prouinciarũq; rectores aut ad urbis magistratus plærũq; mittebat: prout quiq; monitione indigerent. Etiam libros totos & senatui recitauit: & populo notos per edictum sæpe fecit: ut orationes Qu. Metelli de prole augenda: & Rutilii de modo ædificiorum: quo magis persuaderet utranq; rem non a se primo animaduersam: sed antiquis iam tũc curæ fuisse. Ingenia sæculi sui omnibus modis fouit. Recitantes & benigne & patienter audiuit. Nec tantum carmina & historias: sed & oratiões & dialogos. Cõponi tamẽ aliquid de se nisi & serio & a præstãtissimis offẽdebat: admonebatq; p̃tores ne paterent nomẽ suũ cõmissiõibus obsolesieri.

De obseruatione religionum.

Irca religiones talem accepimus: tonitrua & fulgura paulo infirmius expauescebat: ut semper & ubiq; pellem uituli marini circunferret pro remedio: atq; ad omnẽ maioris tempestatis suspicionem in abditum: & concameratum locum se reciperet. Cõsternatus olim per nocturnum iter transcursu fulguris: ut supra diximus.

De obseruatione somniorum.

Omnia neq; sua neq; aliena de se negligebat. Philippensi acie q̃uis statuisset non egredi tabernaculum propter ualitudinem: egressus est tamẽ amici somnio monitus: cessitq; res prospere quando captis castris lectica eius: quasi ibi cubans remansisset concursu hostium confossa atq; lacerata est. Ipse per omne uer plurima & formidolosissima & uana & irrita uidebat: reliquo tempore rariora & minus uana. Quum dedicatam in capitolio ædem tonanti Ioui assidue frequentaret: somniauit queri capitolinum Iouem cultores sibi abduci seq; respondisse tonantem pro ianitore ei appositum. Ideoq; mox tintinnabulis fastigium ædis redimiuit: q; ea fere ianuis dependebãt: ex nocturno uisu etiam stipem quotannis die certo emendicabat a populo cauam manum asses porrigentibus præbens.

De obseruatione auspiciorum.

Vspicia omnia quædam pro certissimis obseruabat. Si mane sibi calceus perperam ac sinister pro dextero induceretur: ut dirum. Si terra marive ingrediente se longinquam profectionem forte rorasset: ut lætum: maturiq; & prosperi reditus: sed & ostẽtis præcipue mouebatur. Enatam inter iuncturas lapidum ante domum suam palmã in cõpluuium deorum penatium transtulit: utq; coalesceret magnopere curauit. Apud insulã capreas ueterrimæ ilicis dimissos iam ad terram languentesq; ramos conualuisse aduentu suo adeo lætatus est: ut eas cum repub. neapolitanorum permutauerit ænaria data. Obseruabat & dies quosdam: ne aut postridie nũdinas quoq̃ proficisceretur: aut nonis quicq̃ rei seriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud deuitans ut ad Tiberiũ scribit q̃ Δισφημίαν ominis.

De obseruatione peregrinarum cærimoniarum.

Eregrinarum cærimoniarum sicut ueteres: aut præceptas reuerendissime coluit: ita cæteras contemptui habuit. Nanq; athenis initiatus quum postea Romæ pro tribunali de priuilegio sacerdotum atticæ cæteris cognosceret: & quædam secretiora proponerentur dimisso concilio: & corona circunstantium solus adiit disceptantes. At contra non modo in peragranda ægypto paulo deflectere ad uisendũ Apin supersedit: sed & Caium nepotem: q; iudæam prætereuehens apud hierosolymam non supplicasset collaudauit.

De. xvii. præsagiis per quæ magna eius felicitas prænosci potuit.

T quoniam ad hoc uentum est: non ab re fuerit subtexere quæ ei priusq̃ nasceretur: & ipso natali die ac deinceps euenerint: quibus futura magnitudo eius & perpetua felicitas sperari: animaduertiq; posset. Velitris antiquitus tacta de cælo parte muri responsum est: eius oppidi ciuem quandoq; rerum potiturum: qua fiducia Velitrini & tũc statim: & postea sæpius pene ad exitum sui cum populo romano belligerauerant. Sero tandem documentis apparuit ostentum illud Augusti potentiam portendisse. Auctor est Iulius Marathus: ante paucos q̃ nasceretur menses prodigium Romæ factum publice: quo denunciabatur regem popu. Ro. naturam parturire. Senatum exteritum cẽsuisse: ne quis illo anno genitus educaretur. Eos qui grauidas uxores haberent: quo ad se quisq; spem traheret: curasse ne senatusconsultum ad ærarium deferretur. In Asclepiadis mendetis theologumenon libris lego Actiam: quum ad solenne Apollinis sacrum media nocte uenisset: posita in templo lectica dum cæteræ matronæ dormirent obdormisse: dracone repente irrepsisse ad eam: pauloq; post egressum: illam expergefactam quasi a concubitu mariti purificasse se: & statim in corpore eius extitisse maculam uelut depicti draconis: nec potuisse unq̃ eximi: adeo ut mox publicis balneis perpetuo abstinuerit. Augustum natum mense decimo: & ob hæc Apollinis filium existimatum. Eadem actia priusq̃ pareret somniauit intestina sua ferri ad sidera explicariq; per omnem terrarum & cæli ambitũ. Somniauit & pater Octauius utero Actiæ iubar solis exortum. Quo natus est die cum de Catilinæ coniuratione ageretur in curia: & Octauius ob uxoris puerperium serius affuisset: nota ac uulgara res est. P. Nigidium comperta moræ causa ut horam quoque partus acceperit: affirmasse dominum terrarum orbi natum. Octauio postea quum per secreta Thraciæ exercitum duceret in Liberi patris

luco barbara cærimonia de filio consulenti. Idem affirmatum est a sacerdotibus: q; infuso super altaria mero tantum flammæ emicuisset: ut supergressa fastigium templi ad cælum usq; ferretur. Vniq; olim omnino magno Alexandro apud easdem aras sacrificanti simile prouenisset ostentum: atq; etiam sequenti nocte statim uidere uisus est filium mortali specie ampliorem cum fulmine: & sceptro exuuiisq; Iouis optimi maximi ac radiata corona super laureatum currum bissenis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc: ut scriptum apud C. Drusum extat: repositus uespere in cunas a nutricula loco plano: postea luce non comparuit: & diu quæsitus tandem in altissima turri repertus ē iacens cōtra solis exortum. Quū primum fari cœpisset in auito suburbano obstrepentes forte ranas silere iussit: atq; ex eo negātur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem campanæ uiæ in nemore prandenti ex improuiso aquila panem ei e manu rapuit: & cum altissime uolasset: rursus ex improuiso leniter delapsa reddidit. Q. Catulus post dedicatum capitolium duabus continuis noctibus somniauit: prima Iouem optimum maximum prætextatis compluribus circa aram ludentibus unum secreuisse: atq; in eius sinum signum reipub. quod manu gestaret reposuisse; atq; in sequenti animaduertisse se in gremio capitolini Iouis eundem puerum: quem quum detrahi iussisset prohibitum monitu dei tanq̄ is ad tutelam reipublicæ educaretur. Ac die proximo obuium sibi Augustum: quum incognitum alias haberet non sine admiratione contuitus simillimum dixit puero de quo somniasset. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt quasi Iuppiter compluribus prætextatis tutorem a se poscentibus unum ex eis demonstrasset: ad quem omnia desideria sua referrent: eiusq; osculum delibatum digitis ad os suum rettulisset. M. Cicero. C. Cæsarem in capitolium prosecutus: somnium pristinæ noctis familiaribus forte narrabat: puerum facie liberali demissum cælo cathena aurea ad fores capitolii constitisse: eiq; Iouem flagellum tradidisse: deinde repente Augusto uiso: quem ignotum plærisq; auunculus adhuc Cæsar ad sacrificandum acciuerat: affirmauit ipsum esse: cuius imago secundum quietem sibi obuersata sit. Sumenti uirilem togam tunica lati claui resuta ex utraq; parte ad pedes decidit: fuerunt qui interpretarentur non aliud significare q̄ is ordo: cuius insigne id esset quandoq; ei subiiceretur. Apud mundam diuus Iulius castris locum capiens: quum siluam cæderet arborem palmæ repertam: conseruari ut omen uictoriæ iussit. Ex ea continuo nata soboles adeo in paucis diebus adoleuit: ut non æquipararet modo matricem: uerumetiam obtegeret: frequentareturq; columbarum nidis: q̄uis id auium genus duram & asperam frondem maxime uitet. Illo & præcipue ostento motum Cæsarem ferunt: ne quem alium sibi succedere q̄ sororis nepotem uellet. In secessu Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa ascenderat: quum Agrippæ qui prior consulebat magna & pene incredibilia prædicerentur: reticere ipse genituram suam: nec uelle edere perseuerabat metu ac pudore ne minor inueniretur. Qua tamen post multas adhortatiões uix & cunctanter edita exiliuit Theogenes: adorauitq; eum: tantam mox fiduciam fati Augustus habuit: ut thema suum uulgauerit: nummumq; argenteum nota sydeis capricorni: quo natus est: percusserit.

De prodigiis quæ post necem Cæsaris euenerunt eidem.

Ost necem Cæsaris reuerso ab Apollonia & ingrediente eo urbem repente a liquido ac puro sereno circulus ad speciem cælestis arcus orbem solis ambiit: ac subinde Iuliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine ictum est. Primo autem consulatu ei augurium capienti duodecim se uultures ut Romulo ostenderunt: & immolati omnium uictimarum iecinora replicata intrinsecus ab ima fibra patuerunt. Nemine peritorum aliter cōiectante q̄ læta per hæc & magna portendi.

De prodigiis per quæ præsensit euentum bellorum suorum.

Vin & bellorum omnium euentus ante præsensit. Contractis ad bononiam triumuirorum copiis: aquila tentorio eius supersedens duos coruos hinc & inde infestantes afflixit: & ad terram dedit: notante omni exercitu futuram quandoq; inter collegas discordiam talem qualis secuta est: ac exitum præsagiente Philippo Thessalus quidam de futura uictoria nunciauit auctore diuo Cæsare: cuius sibi species itinere auio occurrisset. Circa pusiá sacrificio nō litáte: quū augeri hostias ĩpasset: a subita eruptiõe hostes oẽm rei diuinæ apparatū abstulissent: cōstitit īter aruspices: quæ piculosa & aduersa sacrificādi denúciata eẽnt cúcta ĩ ipsos recasura q extra haberét: neq; aliter euenit. Pridie q̄ siciliẽsẽ pugnã classe

committeret deambulanti in littore piscis e mari exiluit:& ad pedes iacuit. Apud Actium descendenti in aciem asellus cum asinario occurrit: homini Euthycus: bestiæ nicon erat nomen. Vtriusq; simulacrum æneum uictor posuit in templo:in quod castrorum suorum locum uertit.

De ostentis prænunciantibus mortem eius.

Mors quoq; eius de qua dehinc dicam:diuinitasq; post mortem euidentissimis ostentis præcognita est. Quum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet;aquila eum sæpius circumuolauit;transgressaq; in uicinam ædem super nomé Agrippæ ad primam litteram sedit;quo animaduerso uota quæ in proximum lustrum susci pi mos est;collegam suum Tiberium nuncupare iussit. Nam se q̃q̃ conscriptis paratisq; iam tabulis negauit suscepturumq; non esset soluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ eius prima nominis littera effluxit. Responsumq; est centum solos dies post hac uicturum:quem numerum. c. littera notaret:futurumq; ut inter deos referretur:quod æsar idest reliqua pars e Cæsaris nomine:hetrusca lingua deus uocaretur. Tiberium igitur in illyricum dimissurus:& beneuentum usq; prosecuturus:quum interpellatores aliis atq; aliis causis iure dicendo detinerent exclamauit:quod & ipsum mox inter omina relatum est: non si omnia morarentur amplius se post hac Romæ futurum. Atq; itinere inchoato Asturam perrexit:& inde præter consuetudinem de nocte ad occasionem auræ euectus est.

De causis infirmitatis eius & gestis in eadem.

Causam ualitudinis contraxit ex profluuio alui:tunc campaniæ ora proximisq; insulis circuitis:capreaum quoq; secessui quatriduum impendit:remississimo ad ocium:& ad omnem comitatem animo. Forte puteolanum sinum prætereuehēti uectores:nautæq; de naui alexandrina: quæ tunc quidem appulerat candidati coronatiq; & thura libantes fausta omnia:& eximias laudes congesserant per illum se uiuere:per illum nauigare libertate,atq; fortunis per illum frui. Qua re admodum exhilaratus quadragenos aureos comitibus diuisit:iusq; iurandum & cautionem exegit a singulis:non alio datam summam q̃ in emptionem alexandrinarum mercium absumpturos:sed & cæteros continuos dies inter uaria munuscula togas insuper ac pallia distribuit:lege proposita ut Romani græco:græci Romano habitu & sermone uterentur. Spectauit assidue & exercentes ephebos: quorū aliqua adhuc copia ex uetere instituto capreis erat:iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit permissa immo exacta iocandi licentia diripiendiq; pomorum & obsoniorum rerumq; missilium. Nullo denique genere hilaritatis abstinuit. Vicinam capreis insulam apragopolim appellabat,a desidia secedentium illuc e comitatu suo:sed ex dilectis unum Masgabā nomine quasi conditorem insulæ κτιστὴν uocare consueuerat. Huius Masgabæ ante annum defuncti tumulum quum ex triclinio animaduertisset magna turba:multisq; luminibus frequentari uersum compositum ex tempore clare pronūciauit κτίστου δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον conuersusq; ad Thrasylum Tiberii comitem contra accubantem:& ignarum rei interrogauit cuiusnam poetæ putaret esse:quo hesitante subiecit alium: ὁρᾷς φαεσὶ Μάσγαβαν τιμώμενον de hoc quoq; consuluit. Quum ille nihil aliud responderet q̃ cuiuscunque essent optimos esse:cachinum sustulit:atq; in iocos transfusus est:mox Neapolim traiecit:& tum infirmis intestinis morbo uariante tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum perspectauit: & cum Tiberio ad destinatum locum contendit. Sed in redeundo aggrauata ualitudine tandem nolæ succubuit: reuocatumque ex itinere Tiberium diu secreto sermone detinuit neque post ulli maiori negocio animum accommodauit.

De morte eius & gestis tunc per eundem.

Supremo die identidem exquirens an iam de se tumultus foris esset petito speculo capillum sibi comi:ac malas labentes corrigi præcepit:& amicos amissos pconctatus ecquid his uideretur mimum uitæ commode transegisse:adiecit & clausulam. δότε κρότον καὶ πάντες ἡμεῖς μέταχαρᾶς τι ποιεῖτε. Omnibus deinde dimissis:dum aduenientes ab urbe de Drusi filia ægra interrogabat: repente in osculis Liuiæ & in hac uoce defecit. Liuia nostri cōiugii memor uiue ac uale:sortitus exitū facilē: & qualē semp optauerat. Nā fere quotiēs audisset cito ac nullo cruciatu defūctū quépiā sibi & suis εὐθανασίαν similē(hoc enim & uerbo uti solebat)pcabat. Vnū oīno ante afflatā aīam signū alienatæ mētis

ostendit quod subito panefactus a .xl. se iuuentibus abripi questus est: id quoque magis præ-
sagium q̄ mentis deminutio fuit. Siquidem totidem milites prætoriani extulerunt eum in
publicum.

De die mortis: & ætate: & exequiis eiusdem.

Biit in cubiculo eodem: quo pater Octauius duobus sextis Pompeio & Apuleio con-
sulibus .xiiii. kal. septembr. hora diei nona .lxx & sexto ætatis anno: diebus .v. & .xxx.
minus. Corpus decuriones municipiorum & coloniarum a nola bouillas usque depor-
tarūt noctibus propter anni tempus: quum interdiu in basilica cuiusque oppidi uel in æde sa-
crarum maxima reponeretur. A bouillis equester ordo suscepit urbique intulit: atque uestibu-
lo domus collocauit. Senatus & in funere ornando: & in memoria honoranda eo studio cer-
tatim progressus est; ut inter alia complura censuerint quidam funus triumphali porta du-
cendum præcedente uictoria: quæ est in curia canentibus nenia principum liberis utriusque
sexus. Alii exequiarum die ponendos annulos aureos: ferreosque sumendos: nonnulli legenda
ossa per sacerdotes summorum collegiorum. Fuit & qui suaderet appellationem mensis au-
gusti in septembrem transferendam: quod hoc genitus Augustus illo defunctus esset: alius ut om-
ne tempus a primo die natalis usque ad exitum eius sæculū Augustum appellaretur: & ita in fa-
stos referretur. Verum adhibito honoribus modo bifariam laudatus est pro æde diui Iulii
a Tiberio: & pro rostris ueteribus a Druso Tiberii filio: ac senatorum humeris delatus in
campum crematusque: nec defuit uir prætorius qui se effigiem cremati euntem in cælum ui-
disse iuraret. Reliquias legerunt primores equestris ordinis tunicati & discincti pedibusque
nudis: ac in mausoleo condiderunt. Id opus inter flamineam uiam: ripamque tyberis sexto
suo consulatu extruxerat; circumiectasque siluas & ambulationes & in usum populi tunc iam
publicarat.

De testamento & suprema uoluntate eiusdem.

Estamentum. L. Planco. C. Silio consulibus .iii. nonas apriles ante annum & .iiii. men-
ses q̄ decederet factum ab eo: ac duobus codicibus partim ipsius: partim libertorum
Polybii & Hilarionis manu scriptum: depositumque apud sex uirgines uestales cum tri-
bus signatis æque uoluminibus ptulerūt: quæ omnia in senatu aperta atque recitata sūt. Hæ-
redes instituit primos Tiberium ex parte dimidia & sextante: Liuiam ex parte tertia quos &
ferre nomen suum iussit. Secundos Drusum Tiberii filium ex triente: & ex partibus reliquis
Germanicum liberosque eius tres sexus uirilis. Tertio gradu propinquos amicosque compluris.
Legauit populo Romano quadringenties: tribubus tricies quinque sestertium: prætoria-
nis militibus singula milia nummorū. Cohortibus urbanis quingenos: legionariis trecenos
nummos: quam summam repræsentari iussit: nam & cōfiscatam semper repositamque habue-
rat. Reliqua legata uarie dedit: produxitque quædam ad uicena sestertia: quibus soluendis an-
nuum diem finiit excusata rei familiaris mediocritate: nec plus peruenturum ad hæredes su-
os q̄ milies & quingenties professus: quis .xx. proximis annis quaterdecies milies ex testamē-
tis amicorum percepisset: quod pene omne cum duobus paternis patrimoniis: cæterisque hæ-
reditatibus in rempublicam assumpsisset. Iulias filiam neptemque si quid his accidisset: ueu-
it sepulchro suo inferri. De tribus uoluminibus uno mandata de funere suo complexus est:
Altero indicem rerum a se gestarum: quem uellet incidi in æneis tabulis: quæ ante mauso-
leum statueretur: tertio breuiarium totius imperii quantum militum sub signis ubique essent
quantum pecuniæ in ærario: & fiscis: & uectigaliorum residuas: adiecit & libertorum seruo-
rumque nomina: a quibus ratio exigi posset.

C. SVETONII TRANQVILLI LIBER TERTIVS. TIBERIVS CAESAR.

ATRICIA gens claudia (fuit enim & alia plebeia nec potentia minor nec di-
gnitate) orta est ex regillis oppido sabinorum. Inde Romam recens conditam
cum magna clientum manu commigrauit: auctore Tito Tatio consorte Ro-
muli: uel quod magis constat: Tatio Claudio gentis principe: post reges exa-
ctos sexto fere anno a patribus in patricios cooptata. Agrum insuper trans

auienem clientibus locumq; sibi ad sepulturam sub capitolio publice accepit. Deinceps procedente tempore duo de.xxx.consulatus: dictaturas quinq;:censuras.vii.triumphos.vi. duas ouationes adepta est. Quū prænominibus cognominibusq; uariis distingueretur Lucii prænomen consensu repudiauit: postq̄ e duobus gentilibus præditis eo: alter latrocinii: cædis alter conuinctus est. Inter cognomina autem & Neronis assumpsit: quod significatur lingua sabina fortis ac strennuus.

De gente Claudiorum & eorum gestis.

Vlta multorum Claudiorum egregia merita: multa etiam secus admissa in rempublicam extant: sed ut præcipua commemorem: Appius cæcus societatem cum rege Pyrrho ut parum salubrem iniri dissuasit. Claudius Caudex primus freto classe traiecto pœnos sicilia expulit. Tiberius Nero aduenientem ex hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem priusq̄ Hannibali fratri coniungeretur oppressit. Contra Claudius Appius regillanus decemuir legibus scribendis uirginem ingenuam per uim libidinis gratia in seruitutem asserere conatus: causa fuit plebi secedendi rursum a patribus. Claudius Drusus statua sibi cum diademate ad Appii forum posita Italiam per clientelas occupare tētauit. Claudius pulcher apud siciliam non pascentibus in auspicando pullis: ac per contemptum religionis mari demersis quasi biberent quando esse nollent: prœliū nauale iniit: superatusq; quū dictatorem dicere a senatu iuberetur: uelut iterum illudens discrimini publico Ilicium uiatorem suum dixit. Extant & fœminarum exempla diuersa æque siquidem gentis eiusdem utraq; Claudia fuit: & quæ nauem cum sacris matris deum idææ obhærentem tyberino uado extraxit: precata propalam: ut ita demum sequeretur: si sibi pudicitia cōstaret. Et quæ nouo more iudicium maiestatis apud populum mulier subiit: q; in conferta multitudine ægre procedente: carpento palam optauerit: ut frater suus pulcher reuiuisceret: atq; iterum classē amitteret: quo minor turba Romæ foret. Præterea notissimum ē Claudios omnes excepto duntaxat. P. Clodio: qui ob expellendum urbe Ciceronem plebeio homini: atq; etiam natu minori in adoptionem se dedit: optimates assertoresq; unicos dignitatis: ac potentiæ patriciorum semper fuisse: atq; aduersus plebem adeo uiolentos & contumaces: ut ne capitis quidem quisq̄ reus apud populum mutare uestem: aut deprecari sustinuerit: nonnulli in altercatione & iurgio tribunos plebis pulsauerint. Etiam uirgo uestalis fratrem in iussu populi triumphantem: ascenso simul curru usq; in capitolium prosecuta est: ne uetare: aut intercedere fas cuiq̄ tribunorum esset.

De qua stirpe Tiberius genus traxit.

X hac stirpe Tiberius Cæsar genus trahit: & quidem utrunq; paternum a Tiberio Nerone: maternum ab Appio pulchro: qui ambo Appii cæci filii fuerunt: insertus ē & Liuiorum familiæ adoptato in eam materno auo: quæ familia q̄q̄ plebeia: tamen & ipsa admodū floruit octo consulatibus: censuris duabus: triumphis tribus: dictatura etiā ac magisterio equitum honorata: clara & insignibus uiris ac maxime Salinatore Drusisq;. Salinator uniuersas tribus in censum notauit leuitatis nomine. Quod quum se post priorem consulatum mulcta irrogata condemnassent: consulem iterum censoremq; fecissent. Drusus hostium duce Drauso cominus trucidato sibi: posterisq; suis cognomen inuenit. Traditur etiam propraetore ex prouincia gallia rettulisse aurum Senonibus olim in obsidione capitolii datum: nec (ut fama est) extortum a Camillo. Eius abnepos ob eximiam aduersus gracchos operam patronus senatus dictus filium reliquit: quem in simili dissensione multa uarie molientem diuersa factio per fraudem interemit.

De patre Tiberii.

Ater uero Tiberii quæstor. C. Cæsaris Alexandrino bello classi oppositus plurimum ad uictoriam contulit. Quare & pontifex in locum. P. Scipionis substitutus: & ad deducendas in galliam colonias in quibus Narbo & Arelate erant missus est: tamē Cæsare occiso cunctis turbarum metu abolitionem facti decernentibus: etiam de premiis tyrānicidarū referendū censuit. Prætura deinde functus quū exitu anni discordia inter triumuiros exorta esset: retentis ultra iustum tēpus insignibus. L. Antoniū cōsulē triūuiri fratrem ad Perusiā secutus: deditiōe a cæteris facta solus pmansit i ptibus. Ac primo preneste: inde neapoli euasit: seruisq; ad pileū frustra uocatis in siciliā pfugit: sed idigne ferens: nec statim se in conspectum Sexti Pompeii admissum: & fascium usu prohibitum ad. M. Antonium tra-

iecit in achaiam: cum quo breui reconciliata inter omnes pace Romam rediit: uxoremq; Liuiam Drusillam & tunc grauidam & ante iam apud se Tiberium enixam petenti Augusto cõcessit: nec multo post diem obiit utroq; liberorum superstite Tiberio: Drusoq; Neronibus.

De loco & tempore natiuitatis Tiberii.

Iberium quidam fundis natum existimauerunt secuti leuem coniecturam: quod materna eius auia fundana fuerit: & quod mox simulacrum felicitatis. S.C. publicatum ibi sit: sed ut plures certioresq; tradunt: natus est Romæ in palatio. xvi. kal. decembribus. M. Aemilio Lepido iterum Munatio Planco consulibus post bellum philippense: sic enim in fastis actaq; in publica relatum est: nec tamen desunt qui tum antecedente anno Hircii ac Pansæ: partim insequente Seruilii Hisaurici Antoniiq; consulatu genitum eum scribant.

De infantia & pueritia Tiberii.

Nfantiam pueritiamq; habuit luxuriosam: & exercitatam comes usq; quaq; parentum fugæ: quos quidem apud Neapolim sub irruptione hostis nauigium clam petentes uagitu suo pene bis prodidit: semel quum a nutricis ubere: item cum a sinu matris raptim auferretur ab his: qui pro necessitate temporis mulierculas leuare onere tentabant: per siciliam quoq; & achaiam circunductus a Lacedæmoniis publice: qui in tutela claudiorum erant: demandatus: digrediens inde itinere nocturno discrimen uitæ adiit: flamma repente e siluis undiq; exorta. Adeoq; omnem comitatum circumplexa: ut Liuiæ pars uestis & capilli amburerentur. Munera quibus a Pompeia Sexti Pompeii sorore in sicilia donatus est: chlamys & fibula: item bullæ aureæ durant: ostenduntur q; adhuc baiis. Post reditum in urbem a. M. Gallio senatore testamento adoptatus hæreditate adita: mox nomine abstinuit: q; Gallius aduersarum Augusto partium fuerat. Nouem natus annos defunctum patrem pro rostris laudauit. Dehinc pubescens actiaco triumpho currum Augusti comitatus est sinisteriore funali equo quum Marcellus Octauiæ filius dexteriore ueheretur: præsedit & actiacis ludis: & troianis circensibus: ductor turmæ puerorum maiorum.

De adolescentia & uxoribus eius.

Irili toga sumpta adolescentiam omnem: spaciaq; in sequentis ætatis usq; ad principatus initia per hæc fere trãsegit munus gladiatorum in memoriam patris: & alterum in aui Drusi dedit diuersis temporibus ac locis: primum in foro: secundum in amphitheatro. Rudiarus quoq; quibusdam reuocatis auctoramento centum milium dedit: dedit & ludos sed absens: cuncta magnifice impensa matris ac uictrici Agrippinam Marco Agrippa genitam neptem Pompõii attici equitis Romani: ad quem sunt Ciceronis epistolæ duxit uxorem: sublatoq; ex ea filio Druso: q̃q̃ bene conuenientem: rursusq; grauidam dimittere ac Iuliam Augusti filiam confestim coactus est ducere non sine magno langore animi. Quum & Agrippinæ consuetudine teneretur: & Iuliæ mores improbaret: ut quam sensisset sui quoque sub priore marito appetentem: quod sane uulgo etiam existimabatur. Sed agrippinam & abegisse post diuortium doluit: & semel omnino ex occursu uisam adeo contentis: & tumentibus oculis prosecutus est: ut custoditum sit ne unq̃ in conspectum eius posthac uenirét: cum Iulia primo concorditer & amore mutuo uixit: mox dissedit & aliquanto grauius: ut etiam perpetuo secubaret. Intercepto communis filii pignore: qui aquileiæ natus infans extinctus est. Drusum fratrem in germania amisit: cuius corpus pedibus toto itinere prægrediens Romam usq; peruexit.

De ciuilibus officiis eius.

Iuilium officiorum rudimentis regem Archelaum tralianos: & thessalos: uaria quoque de causa Augusto cognoscente defendit: pro laodicensis: thiatirenis: chiis terræmotu afflictis: opemq; implorantibus senatum deprecatus est. Fannium Cepionem qui cum Varrone Murena in Augustũ conspirauerat: reũ maiestatis apud iudices fecit: & cõdẽnauit. Interq; hæc duplicẽ curam administrauit: annonæ: quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota italia ergastulorum: quorum domini in inuidiã uenerãt: quasi exceptos supprimerent non solũ uiatores: sed & quos sacramenti metus ad huiusmodi latebras cõpulisset.

De militia eius: & bellis per eum gestis: & honoribus administratis.

Tipendia prima expeditione cantabrica tribunus militum fecit deinde ducto ad orientem exercitu regnũ armeniæ Tigrani restituit: ac pro tribunali diadema ĩposuit: recepit & signa quæ. M. Crasso ademerãt parthi. Post hæc comatã galliã ãno fere rectam

& barbarorum incursionibus & principum discordia inquietam: exhine rheticum: uindeli-
cumq; bellum inde pannonicum: inde germanicum gessit rhetico atq; uindelico gentes al-
pinas: pannonico brennos: & dalmatas subegit: germanico .xl. milia dedititiorum traiecit in
galliam iuxtaq; ripam rheni sedibus assignatis collocauit. Quas ob res & ouans: & curru ur
bem ingressus est: primus ut quidam putant triumphalibus ornamentis ornatus: nouo nec
antea cuiq; tributo genere honoris. Magistratus & maturius inchoauit: & pene iunctim per
cunit quæsturam: præturam: consulatum: interpositoq; tempore consul iterum: etiam tri-
buniciam potestatem in quinquennium accepit.

De secessu eius ab urbe & causis.

Ot prosperis confluentibus integra ætate: ac ualitudine statuit repente secedere: seq;
e medio q̃longissime ammouere. Dubium uxoris ne tedio quã neq; criminari aut di
mittere auderet: neq; ultra perferre posset: an ut uitato assiduitatis fastidio auctorita
tem absentia tueretur: atq; etiam augeret: siquando indiguisset sui respublica. Quidam exi-
stimant adultis iam Augusti liberis: loco quasi & possessione usurpati a se diu secundi gra-
dus: sponte cessisse exemplo. M. Agrippæ: qui Marco Marcello ad munera publica admoto
Mitylenas abierit: ne aut obstare aut obtrectare aliquid præsens uideretur: quam causam &
ipse sed postea reddidit. Tunc autem honorum satietatem ac requiem laborum prætendens
Commeatum petiit: neq; aut matri simpliciter precanti: aut Vitrico deseri se etiam in sena-
tu conquerenti ueniam dedit: quin & pertinacius retinentibus cibo per quatriduum absti-
nuit. Facta tandem abeunti potestate relictis Romæ uxore & filio: confestim hostiam descẽ-
dit: nec uerbo quidem cuiq̃ prosequẽtiũ reddito: paucosq; admodũ indigressu exosculatus.

De mora eius apud rhodum: & gestis ibidem.

B hostia hora campaniæ legens imbecillitate Augusti nunciata paululum substitit:
sed & increbrescente rumore quasi ad occasionem maioris spei commoraretur: tan-
tum non aduersis tempestatibus rhodum enauigauit: amœnitate & salubritate insu-
læ iam inde captus quum ad eam ab armenia rediens appulisset. Hic modicis cõtentus ædi-
bus: nec multo laxiore suburbano genus uitæ ciuile admodum instituit: sine lictore aut uia-
tore gymnasio interdũ obambulans: mutuaq; cum græculis officia usurpãs prope ex æquo
quondam in disponendo die mane prædixerat quicquid ægrorum in ciuitate esset uisitare
se uelle. Id a proximis aliter exceptum: iussiq; sunt omnes ægri in publicam porticum defer
ri ac per ualitudinum genera disponi: perculsus ergo inopinata re diu quid ageret incertus:
tamen singulos circuit excusans factum etiam tenuissimo cuiq; & ignoto: unum hoc tantũ
modo neq; præterea quicq̃ notatum est: in quo exercuisse ius tribunitiæ potestatis uisus sit
Quum circa scholas & auditoria professorum assiduus esset moto inter antisophistas gra-
tiore iurgio non defuit: qui eum interuenientem & quasi studiosiorem patris alterius con-
uicio incesseret. Sensim itaq; regressus domum repente cum apparitoribus prodiit: citatũq;
pro tribunali uoce præconis cõuiciatorem rapi iussit in carcerem Comperit deinde Iuliam
uxorem ob libidines: atq; adulteria damnatam: repudiumq; ei suo nomĩe ex auctoritate Au
gusti remissum: & q̃q̃ lætus nuncio tamen officii duxit quantum in se esset exorare filiæ pa
trem frequentibus litteris: & uel utrunq; meritæ quicquid unq̃ dono dedisset concedere.
Transacto autem tribunitiæ potestatis tempore confessus tandem nihil aliud secessu deui-
tasse se q̃ æmulationis cum. C. Lucioq; suspicionem: petiit ut sibi securo iam ab hac parte
corroborans his: & secundum locum facile tutantibus permitteretur reuisere necessitudi-
nes: quarum desiderio teneretur: sed neq; impetrauit: ultroq; etiam admonitus est dimitte-
re omnem curam suorum: quos tam cupide reliquisset.

Item de gestis apud rhodum.

Emansit ergo rhodi contra uoluntatem uix per matrem consecutus: ut ad uelan-
dam ignominiam quasi legatus ab Augusto abesset: enimuero tunc non priuatum
modo sed etiam obnoxium & trepidum egit mediterraneis agris abditus: uitansq;
præter nauigantium officia: quibus frequentabatur assidue nemine cum imperio: aut
magistratu tendente quoq̃ quin diuerteret rhodum: & accesserunt maioris sollicitudinis
causæ: nanq; priuignũ Caium orienti præpositum quum uisendi gratia traiecisset samum:
alieniorem sibi sensit ex criminationibus. M. Lolii comitis & rectoris eius. Venit eti-
am in suspicionem per quosdam beneficii sui centuriones a commeatu castra repeten-

res mandata ad complures dedisse ambigua: & quæ tentare singulorum animos ad nouas res uiderentur: de qua suspitione certior ab Augusto factus non cessauit efflagitare aliquẽ cuiuslibet ordinis custodem factis atq; dictis suis.

De eodem & reditu ad urbem.

Qui quoq; & armorum solitas exercitationes omisit: redegitq; se deposito primo habitu ad pallium & crepidas: atq; in tali statu biennio fere permansit contemptior in dies & inuisior: adeo ut imagines eius & statuas nemansenses subuerterint: ac familiari quodam conuiuio mentione eius orta extiterit: qui Caio polliceretur: confestim se si iuberet rhodum nauigaturum: caputq; exulis (sic enim appellabatur) relaturum: quo præcipue non iam metu: sed discrimine coactus est tam suis q̃ matris impensissimis precibus reditum expostulare: impetrauitq; adiutus aliquantum etiam casu: destinatum Augusto erat nihil super ea re nisi ex uoluntate maioris filii statueret. Is forte tunc. M. Lolio offensior facilis exorabilisq; in uitricum fuit: permittente ergo Caio reuocatus est. uerum sub conditione ne quam partem curamue reipublicæ attingeret.

De præsagiis futuri principatus eius.

Edit octauo post secessum anno magna nec incerta spe futurorum: quam & ostentis & prædictionibus ab initio ætatis cõceperat. Prægnans enim Liuia quum an marem editura esset uariis captaret ominibus ouũ incubanti gallinæ subductum nunc sua: nunc ministrarum manu per uices usq; eo fouit: quoad usq; pullus insigniter cristatus exclusus ẽ. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara spopondit etiam regnaturum quandoq;: sed sine regio insigni: ignota scilicet tunc adhuc Cæsarum potestate: & ingressa primam expeditionem: ac per macedoniam ducente exercitum in Syriam: accidit ut apud philippos sacratæ olim uictricum legionum aræ sponte subductis collucerent ignibus: & mox quum illyricum petens iuxta patauium adisset Gerionis oraculum sorte tracta qua monebatur ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos iaceret: euenit ut summum numerum iacti ab eo ostenderent hodieq; sub aqua uisuntur hi tali. Ante paucos uero q̃ reuocaretur dies aquila nunq̃ antea Rhodi conspecta in culmine domus eius assedit. Et pridie q̃ de reditu certior fieret: uestimenta mutanti tunica ardere uisa est. Thrasyllum quoq; mathematicum quem ut sapientiæ professorem contubernio admouerat tunc maxime expertus est: affirmantem naue prouisa gaudium afferri: quum quidem illum durius & contra prædicta cadentibus rebus ut falsum & secretorum temere conscium eo ipso momento dum spaciatur una præcipitare in mare destinasset.

De adoptione de eo facta ab Augusto.

Omam reuersus deducto in forum filio Druso statim e carinis ac pompeiana domo esquilias in hortos mœcenatianos transmigrauit: totumq; se ad quietem contulit: priuata modo officia obiens: ac publicorum numerum expers: Caio & Lucio intra triennium defunctis: adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum. M. Agrippa coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare: nec quicq̃ postea pro patre familias egit aut ius quod adoptione amiserat ex ulla parte retinuit. Nam neq; donauit: neq; manumisit: ne hæreditatem quidem aut legata percepit ulla aliter quam ut peculio referret accepta nihil ex eo tempore prætermissum est ad maiestatem eius augẽdam: ac multo magis postq̃ Agrippa abdicato atq; seposito certum erat uni spem successionis incũbere.

De Illyrico per eum domito.

Ata rursus potestas tribunitia in quinquennium delegatus pacandæ germaniæ status: parthorum legati mandatis Augusto Romæ redditis: eum quoq; adire in prouincia iussi: sed nũciata illyrici defectione transiit ad curam noui belli: quod grauissimũ omnium externorum bellorum post punica per. xv. legiones: paremq; auxiliorum copiam triennio gessit in magnis omnium rerum difficultatibus: summaq; frugum inopia. Et q̃q̃ sæpius reuocaretur: tamen perseuerauit: metuens ne uicinus & præualens hostis instaret ultro cedentibus: ac perseuerantiæ grande pretium tulit: toto illyrico quod intra italiam regnumq; noricum: & thraciam: & macedoniam: interq; danubium flumen: & sinum maris adriatici patet perdomito: & in dicionem redacto.

De honoribus eidem a senatu decretis & eodem.

Vi gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub id fere tẽpus

Quintilius Varus cum tribus legionibus in germania periit nemine dubitante quin uicto-res germani iuncturi se pannoniis fuerint:nisi debellatum prius illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est:multi & magni honores. Censuerunt etiam quidam ut panno nicus:alii ut inuictus:nonnulli ut pius cognominaretur:sed de cognomine intercessit Augustus eo contentũ repromittens:q̃ se defuncto suscepturus esset. Triumphum ipse distulit mœsta ciuitate clade uariana:nihilominus urbem prætextatus:& laurea coronatus intrauit: positumq; in septis tribunal senatu astante conscendit:ac medius inter duos consules cum Augusto simul sedit:unde populo cõsalutato circum templa deductus est.

De gestis eius in germania.

Roximo anno repetita germania quum animaduerteret uarianam cladem temeritate:& negligentia ducis accidisse:nihil non de consilii sententia egit:semper alias sui arbitrii:contentusq; se uno tunc præter consuetudinem cum pluribus de ratiõe belli communicauit: curam quoq; solito exactiorem præstitit. Traiecturus rhenum cõmeatũ omnem ad certam formulam astrictum non ante transmisit q̃ consistens apud ripã explorasset uehiculorum onera:ne qua deponerentur nisi concessa aut necessaria. Trans rhenum uero eum uitæ ordinem tenuit:ut sedens in cespite nudo cibum caperet:sæpe sine tentorio pernoctaret:præcepta sequẽtis diei omnia:& si quid subiti muneris iniungendum esset per libellos daret addita monitione:ut de quo quisq; dubitaret:se nec alio interprete quacunq; uel noctis hora uteretur.

De disciplina eius in re militari.

Isciplinam acerrime exegit animaduersionum:& ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis:atq; etiam legato legionis q̃ paucos milites cum liberto suo trans ripã uenatum misisset ignominia notato. Prœlia q̃uis minimum fortunæ casibusq; permitteret:aliquanto constantius inibat:quotiens lucubrante se subito:ac nullo propellente: decideret lumen & extingueretur:confidẽs:ut aiebat:ostento sibi a maioribus suis in omni ducatu expertissimo. Sed re prospere gesta non multum abfuit:quin ab Rhuteno quodam occideretur:cui inter proximos uersanti & trepidatione detecto tormentis expressa confessio est cogitati facinoris.

De triumpho illyrico & aliis gestis eius.

Germania in urbem post biennium regressus triumphum quem distulerat egit:prosequentibus etiam legatis quibus triũphalia ornamẽta impetrarat:ac priusq̃ in capitolium flecteret:descendit e curru:seq; præsidenti patri ad genua summisit. Batonẽ pannonium ducem ingentibus donatum præmiis Rauennam transtulit gratiam referens: q̃ se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusũ passus est euadere. Prandium dehinc populo mille mensis:& congiarium tricenos nummos uiritim dedit:dedicauit & Concordiæ ædẽ. Item Pollucis & Castoris suo fratrisq; nomine de manubiis.

De gestis eius:ac testimoniis Augusti:& de principatu eiusdem.

C non multo post lege per consules lata ut prouincias cum Augusto communiter administraret:simulq; censum ageret:condito Lustro in illyricum profectus est. Et statim ex itinere reuocatus:iam quidem affectum:sed tamen spirantem adhuc Augustum repperit:fuitq; una secreto per totum diem. Scio uulgo persuasũ quasi egresso post secretum sermonem Tiberio uox Augusti per cubicularios excepta sit:miserum populum ro.qui sub tam lentis maxillis erit. Nec illud quidem ignoro aliquos tradidisse Augustum palam nec dissimulanter morũ eius duritatem adeo improbasse:ut nonnunq̃ remissiores hilarioresq; sermones superueniente eo abrumperet:sed expugnatum precibus uxoris adoptionem nõ abnuisse:uel etiam ambitione tractũ:ut tali successore desiderabilior ipse quãdoq; fieret:adduci tamen nequeo quin existimem circumspectissimum & prudentissimũ principem in tanto præsertim negocio nihil temere fecisse:sed uitiis uirtutibusq; Tiberii perpensis potiores duxisse uirtutes:præsertim quum & Reip. causa adoptare se eum pro conciõe iurauerit:& epistolis aliquot ut peritissimũ rei militaris:utq; unicum. P. R. præsidium prosequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc ĩde subieci. Vale iucundissime Tiberi: & rem gere feliciter εμοι καί ταισ μουσαισ ϛρατηγων iucundissime & ita sum felix uir fortissime:& dux νομιμωτατε Vale & ordinem æstiuorum tuorum: Ego uero mi Tiberi & inter tot difficultates nõ καὶ τοσαῦτην ραθυμίαν ϛρατυεομένωσ nõ potuis-

se quoq̃ prudentius gerere se q̃ tu gesseris existimo. Hi quoq; qui tecum fuerunt omnes confitentur uersum illum in te posse dici: Vnus homo uobis uigilando restituit rem. Siue inquit quod incidit de quo sit cogitandū diligentius: siue quid stomachor ualde medius fidius Tyberium meum desidero; succurretq; uersus ille Homericus τοῦτοῦ δ᾽ ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο ἄμφω νοστήσαιμεν ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι. Attenuatum te esse continuatione laborum: quum audio & lego: dii me perdant nisi cohorrescit corpus meum teq; rogo ut parcas tibi: ne si te languere audierimus: & ego & mater tua expiremus & de summa imperii sui populus Romanus periclitetur. Nihil interest ualeam ipse necne: si tu ualebis deos obsecro ut te nobis conseruent: & ualere nunc & semper patiantur si non populo Romano perosi sunt.

De Agrippa iuuene occiso: & aliis gestis.

Xcessum Augusti non prius palam fecit q̃ Agrippa iuuene interempto. Hunc tribunus militum custos appositus occidit lectis codicillis: quibus ut id faceret iubebatur. Quos codicillos dubium fuit Augustus ne moriens reliquisset: quo materiā tumultus post se subduceret: an nomine Augusti Liuia & ea conscio Tiberio: an ignaro dictasset. Tiberius renunciāti tribuno factum esse quod imperasset: neq; imperasse se: & redditurū eum senatui rationem respondit: inuidiam scilicet in præsentia uitans: nam mox silentio rē oblitterauit.

De genitu eius & testamento Augusti in senatu recitato.

Vre autem tribunitiæ potestatis coacto senatu: inchoataq; allocutione de Repu. ... lut impar dolori cōgemuit: utq; non solum uox: sed ut & spiritus deficeret optauit ac perlegendum librum Druso filio tradidit: Illatum deinde Augusti testamentū nō admissis signatoribus nisi senatorii ordinis: cæteris extra curiam signa agnoscentibus recitauit per libertū. Testamenti initiū fuit. Quoniam sinistra fortuna Caium & Lucium filios mihi eripuit: Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia; & sextante hæres esto: quo & ipso aucta est suspitio opinantiū successorem ascitum eum necessitate magis q̃ iudicio: quando ita præfari non abstinuerit.

De acceptione principatus ad preces senatus quasi coacta.

Rincipatum q̄uis neq; occupare aperte confestim neq; agere dubitasset: & statione militum hoc est ui & specie dominationis assumpta: diu tamen recusauit impudentissimo animo adhortantes nunc amicos increpans: ut ignaros q̄ta belua esset imperium: nunc precantem senatum & procumbentem sibi ad genua ambiguis responsis: & callida cunctatione suspendens; ut quidam patientiam rumperet: atq; unus in tumultu proclamaret aut agat: aut desistat: alter coram exprobraret: cæteros quod polliciti sint tarde præstare: seipsum quod præstet tarde polliceri. Tandem quasi coactus: & querens miserā & onerosam iniungi sibi seruitutem recepit imperium: nec tamen aliter q̃ ut depositurum se quandoq; spem faceret. Ipsius uerba sunt: dum ueniam ad id tempus: quo uobis æquū possit uideri uos dare aliquam senectuti meæ requiem.

De causis propter quas principatum recusauerat: & aliis gestis eius.

Vnctandi causa erat metus undiq; imminentium discriminum: ut sæpe lupū se auribus tenere diceret. Nam & seruus Agrippæ Clæmens nomine non contemnendā manum in ultiōem domini compararat: &. L. Scribonius Libo uir nobilis res nouas clam moliebatur: & duplex seditio militū in illyrico: & in germania exorta est: flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia ut æquarent̃ stipēdio prætoriani germaniciani. Quidam etiam principem detrectabant non a se datū: summaq; ui Germanicum: qui tum his præerat ad capessendam Remp. perurgebant: q̄q̃ offirmate resistentem: quem maxime casum timens partes sibi quas senatui liberet tuendas in Repu. depoposcit: quādo uniuersæ sufficere solus nemo posset: nisi cum altero uel etiam cum pluribus. Simulauit & ualitudinem quo æquiore animo Germanicus celerem successionem: uel certe societatem principatus opperiretur. Cōpositis seditionibus Clæmentem quoq; fraude deceptum redegit in potestatem; Libonē ne quid in nouitate accerbius fieret: secundo demum anno in senatu coarguit: medio tantum temporis spacio cauere contentus. Nam & inter pontifices sacrificanti simul pro secespita plumbeū cultrū subiiciendum curauit: & secretum petēti nō nisi adhibito Druso filio dedit: dextramq; obambulantis ueluti incumbens quoad perage

retur sermo:continuit. De ciuilibus gestis eius in initio principatus.

Erum liberatum metu ciuilem admodum inter initia:ac paulominus q̃ priuatum egit.Ex plurimis maximisq; honoribus præter paucos & modicos non recepit:natalem suum plebeis incurrentem circensibus uix unius bigæ adiectiõe honorari passus est.Templa:flamines:sacerdotes decerni sibi prohibuit:etiam statuas atq; imagines nisi permittente se poni: permisitq; ea sola conditione ne intra simulacra deorum: sed intra ornamenta ædium ponerentur.Intercessit & quo minus in acta sua iuraretur:& ne mensis september Tiberius:october Liuius uocarentur:prænomen quoq; imperatoris:cognomen quoq; patris patriæ.Ciuicam in uestibulo coronam recusauit:ac ne Augusti quidem nomẽ q̃q̃ hæreditarium ullis nisi ad reges ac dinastas epistolis addidit:nec amplius q̃ omnino tres consulatus unũ paucis diebus:alterũ tribus mẽsibus:tertiũ absens usq; in idus maias gessit.

De adulationibus per eum spretis & prohibitis.

Dulationes adeo aduersatus est:ut neminem senatorum aut officii aut negocii causa ad lecticam suam admiserit.Consularem uero satisfacientem sibi ac per genua orare conantem ita suffugerit:ut caderet supinus:atq; etiam siquid in sermone uel in cõtinua oratione blandius de se diceretur:non dubitaret interpellare ac reprehendere:& commutare continuo.Dominus appellatus a quodam denunciauit: ne se amplius contumeliæ causa nominaret.Alium dicentem sacras eius occupationes:& rursus alium auctore eo senatum se adiisse uerba mutare:& pro auctore suasorem:pro sacris laboriosas dicere coegerit.

De patientia eius aduersus conuicia & maledicta.

Ed aduersus conuicia:malosq; rumores:& famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens:subinde iactabat in ciuitate libera linguam mentemq; liberas esse debere. Et quondã senatu cognitionem de eiusmodi criminibus ac reis flagitante:non tantum inquit:ocii habemus ut implicare nos pluribus negociis debeamus:si hanc fenestram aperitis nihil alud agi sinetis:omnium inimicitiæ hoc prætextu ad uos deferẽtur. Extat & sermo eius in senatu perciuilis.Siquidem locutus aliter fuerit:dabo operam ut rationem factorum meorum dictorumq; reddam:si perseuerauerit inuicem eum odero.

De ueneratione eius ad senatum.

T que hæc eo notabiliora erant q ipse in appellandis uenerandisq; singulis & uniuersis prope excesserat humanitatis modum dissentiens in curia a . Q .Haterio ignoscas inquit:rogo:siquid aduersus te liberius sicut senator dixero:Et deinde omnes alloquens dixit nunc & sæpe alias.P. C.bonũ & salutarem principem quem uos tanta & tam libera potestate instruxistis senatui seruire debere & uniuersis ciuibus sæpe & plærunq; etiã singulis neq; dixisse me poenitet:& bonos & æquos & fauentes uos habui dominos:& adhuc habeo.

Item de eodem & de pristina auctoritate senatus per eum seruata.

Vin etiam speciem libertatis quandam induxit conseruatis senatui:ac magistratibus & maiestate pristina & potestate:neq; tam paruum quicq̃:neq; magnum publici priuatiq; negocii fuit:de quo non ad P.C.referretur.De uectigalibus ac monopoliis:de instruendis reficiẽdisue operibus:etiam de legẽdo uel auctorando milite:ac legionũ & auxiliorum descriptione:deniq; quibus imperium prorogari:aut extraordinaria bella mãdari:quid & quam formam legum litteris rescribi placeret:præfectum alæ de ui & rapinis reorum causam in senatu dicere coegit.Nunq̃ curiam nisi solus intrauit:lectica quondam intro latus æger comites a se remouit.

De patientia eius contra obtrectatores.

Vædam aduersus sententiam suam decerni ne questus quidem est:negante eo destinatis magistratibus abesse oportere:ut præsentes honori acquiescerent:prætor designatus liberã legationem impetrauit.Iterũ censente ut trebianis legatam in opus noui theatri pecuniã ad munitionẽ uiæ transferre concederet:optinere nõ potuit:quin rata uolũtas legatoris esset.Quũ senatuscõsultũ p discessionẽ forte fieret trãseũtẽ eũ in alterã ptem: in qua pauciores erant:secutus ẽ nemo.Cætera quoq; non nisi p magistratus & iure ordinario agebant:tanta cõsulũ auctoritate:ut legati ex affrica adierit eos querẽtes trahi se a Cæsare ad quẽ missi forẽt:nec mi⁊ cũ palã eẽt ipsũ quoq; eisdẽ assurgere:& decedere uia.

De ciuilibus urbanis & gestis eius.

Orripuit consulares exercitibus præpositos: q non de rebus gestis senatui scriberent: quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi nō omnium tribuendorum ipse ius haberet. Prætorem collaudauit: q honore inito cōsuetudinē antiquam rettulisset de maioribus suis p cōciōe memorādi. Quorūdā illustriū exequias usque ad rogum frequētauit. Parem moderationē minoribusque psonis & rebus exhibuit: quū rhodiorum magistratus: q litteras publicas sine suscriptione ad se dederat: euocasset ne uerbo quidem insectatus: ac tātūmodo iussos subscribere remisit. Diogenes grāmaticus disputare sabbatis rhodi solitus uenientem: ut se extra ordinē audiret non admiserat: ac per seruulū suū in septimū diē distulerat. hunc Romæ salutandi sui causa pro foribus astantem nihil amplius q ut post septimū annū rediret admonuit. Præsidibus onerādas tributo prouincias suadentibus; rescripsit: Boni pastoris esse tondere pecus: non deglubere.

Item De eodem & aliis gestis eius.

Aulatim pricipem exercuit: præstitque & si uariū diu cōmodiorē tamē sæpius: & ad utilitates publicas proniorem: ac primo eatenus iteruenielbat ne qd perperam fieret. Itaque & cōstitutiones quasdam senatus rescidit: & magistratibus pro tribunali cognoscētibus plærūque se offerebat consiliariū: assidebatque mixtum uel ex aduerso in parte primori. Et si quē reorum elabi gratia rumor esset; subitus aderat: iudicesque aut e plano aut e quæstoris tribunali legū: & religionis: & noxæ de qua cognoscerent admonebat: atque etiā si qua in publicis desidia: aut mala consuetudine labarent corrigenda suscepit.

De impensis ludorū ac munerum taxatis & aliis gestis eius.

Vdorū ac munerū impensas corripuit mercedibus scænicorum rescissis: paribusque gladiatorū ad certū numerū redactis. Corinthiorum uasorū precia in imensum exarsisse: tresque mulos. xxx. milibus nūmū uænisse grauiter conquestus; adhibendū supellectili modū censuit. Annonamque macelli senatus arbitratu quot annis tēperādā: dato ædilibus negocio popinas; ganeasque usque eo inhibendi ut ne opa qdem pistoria proponi uenalia sinerent: & ut psimoniā publicā exēplo quoque iuuaret: solēnibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semesa obsonia apposuit: dimidiatūque aprū affirmās oia eadem habere quæ totum. Quotidiana oscula phibuit edicto: itē strenarum cōmerciū ne ultra kal. ianuarias exerceret. Cōsueuerat quadruplam strenam & de manu reddere; sed offensus interpellari se toto mense ab his qui potestatem sui die festo nō habuissent: ultra nō tulit.

De quibusdam bene gestis per eum.

Atronasque pstratæ pudicitiæ; qbus accusator publicus deesset: ut ppinqui maiorum more de cōi sentētia coercerēt; auctor fuit. Equiti Romano iurisiurādi gratiā fecit: uxorē i stupro generi cōptā dimitteret; quā se nūq repudiaturū ātē iurauerat. Fœminæ famosæ ut ad euitādas legū pœnas iure ac dignitate matronali exoluerent: lenocinium profiteri cæperant: & ex iuuētute utriusque ordis pfligatissimus quisque quo minus in opera scænæ arenæque edenda senatusconsulto tenerētur: famosam iudicii notā sponte subibant: eos easque omnes ne refugiū in tali fraude cuiq esset; exilio affecit. Senatori latū clauū ademit: quū cognouisset sub kal. iulii demigrasse in hortos quo: Iulius post diem ædes in urbe conduceret. Aliū & quæstura remouit: q uxorē pridie sortione ductam postridie repudiasset.

De exteris cerimoniis & ritibus per eum prohibitis.

Xternas cerimonias ægyptios iudaicosque ritus cōpescuit: coactis qui superstitione ea tenebant religiosas uestas cū uestimento omni cōburere. Iudæorū iuuentutem per speciē sacrameti in prouincias grauioris cæli distribuit: reliquos gētis eiusdē uel similia sectātes urbe sūmouit sub pœna perpetuæ seruitutis nisi obtēperassent. Expulit & mathematicos: sed deprecantibus: ac se artem desituros promittentibus ueniam dedit.

De quibusdam bene gestis per eum tam Romæ q extra.

N primis tuēdæ pacis a grassaturis ac latrociniis seditionūque licētia curā habuit: stationes militū p italiā solito frequentiore disposuit. Romæ castra cōstituit: qbus prætorianæ cohortes uagæ ante id tēpus & p hospitia dispersæ cōtinerent. Populares tumultus exortos grauissime coercuit: & ne orirent sedulo cauit. Cæde in theatro p discordiam admissa capita factionū & histriōes; pp quos dissidebat relegauit: nec ut reuocaret unq ullis populi pcibus potuit euici. Quū pollētina plebs funus cuiusdam primipilaris non prius ex foro misisset q extorta pecunia p uim hæredibus ad gladiatorū munus cohortem ab urbe:

& aliã a Cocti regno dissimulata itineris causa detectis repẽte armis: cõuenientibusq; singulis p diuersas portas in oppidũ immisit: ac ptem maiorẽ plebis: ac decurionũ in perpetua uincula coniecit: aboleuit & uim: moremq; asylorũ quæ usq̃ erant. Cyzicenis in ciues Ro. uiolẽtius quædã ausis publice libertatẽ ademit: quã mithridatico bello meruerunt. Hostiles motus nulla postea expeditione suscepta per legatos cõpescuit: nec per eos quidẽ nisi cũctãter & necessario. Reges infestos suspectosq; cõminationibus magis & querelis: q̃ ui repressit. Quosdã p blanditias atq; promissa extractos ad se nõ remisit: ut Marabodũ germanũ: Thrasypolum thracem: Archelaũ cappadocem: cuius etiã regnum in formã prouinciæ redegit.

De mora eius in urbe: & q; prouicias nõ uisitauerit.

Iennio cõtinuo post adeptũ ĩperiũ pedẽ porta nõ extulit: sequẽti tẽpore pter q̃ in ppinqua oppida: & quũ lõgissime: Antio tenus nusq̃ abfuit. Idq; p raros & paucos dies q̃uis puincias quoq; & exercitus reuisurũ se sæpe pnunciasset: & ppe quot annis pfectionẽ præpararet uehiculis cõprehẽsis cõmeatibus p municipia & colonias dispositis. Ad extremũ uota p itu & reditu suo suscipi passus: ut uulgo iam per iocum Gallipedes uocaretur: quẽ cursitate ac ne cubitiq; mẽsurã pgredi prouerbio græco notatum est.

De morte filiorum eius: & secessu suo in campaniam.

Ed orbatus utroq; filio: quorũ Germanicus in syria: Drusus Romæ obierat: secessũ cãpaniæ petit: cõstãti & opinione & sermone pene omniũ quasi neq; rediturus unq̃: & cito mortẽ etiam obiturus: quod paulo minus utiũq; euenit. Nã neq; Romã amplius rediit: sed & paucos post dies iuxta terracinam in prætorio cui speluncæ nomen erat incœnante eo cõplura & ingẽtia saxa fortuito supne dilapsa sunt: multisq; conuiuarum & ministrorum elisis præter spem euasit.

De secessu caprensi: & aliis gestis eius.

Eragrata cãpania: quũ Capuæ capitoliũ: nolæ tẽplum Augusti: quã causam profectionis prætẽderat dedicasset: capreas se contulit: præcipue delectatus insula: q uno paruoq; littore adiretur septa undiq; præruptis immensæ altitudinis rupibus & profũdo maris: statimq; reuocante assidua obtestatione populo ppter cladẽ: qua apud fidenas supra uiginti hominũ milia gladiatorio munere amphiteatri ruina perierant: trãsiit in cõtinentẽ: potestatẽq; omnibus adeũdi sui fecit: tãto magis quo ab urbe egrediens ne quis se interpellaret edixerat: ac toto itinere adeũtes summouerat.

De abiecta cura Reipublicæ per eum.

Egressus in insulã Reipublicæ qdem curã usqueadeo abiecit: ut postea non decurias equitũ unq̃ suppleret nõ tribunos militũ: pfectosq;: nõ puinciarũ præsides ullos mutauerit. Hispaniam & Syriam p aliquot annos sine cõsularibus legatis habuerit: Armeniã a pthis occupari. Mœsiam a dacis sarmatisq;: gallias a germanis uastari neglexerit magno dedecore imperii: nec minori discrimine.

De uitiis eius & potu ac cõmessationibus.

Aeterũ secreti licentiam nactus: & quasi ciuitatis oculis remotis cuncta simul uitia male diu dissimulata tandem pfudit: de quibus sigillatim ab exordio referam. In castris tyro etiam quũ ppter nimiã uini auiditatẽ pro Tiberio biberius: pro Claudio caldius: p Nerone mero uocabaẽ: postea princes in ipsa publicorũ morũ correctione cũ Põponio Flacco: & L. Pisone noctẽ cõtinuũq; biduum epulando potandoq; cõsumpsit: quorũ alteri Syriam puinciã: alteri præfecturã urbis confestim detulit: codicillisq; iucũdissimos: & oium horarũ amicos professus. Sex. Claudio libidinoso ac prodigo seni olim ab Augusto ignominia notato & a se ãte paucos dies apud senatũ increpito cœnã ea lege cõdixit: ne qd ex cõsuetudine immutaret aut demeret: utq; nudis puellis ministrãtibus cœnaretur. Ignotissimũ q̃sturæ cãdidatũ nobilissimis ãteposuit ob epotã in cõuiuio ppinante se uini amphorã. Asellio sabino sestertia ducẽta donauit p dialogo in quo boleti & ficedulæ & ostreæ & turdi certamẽ induxerat: nouũ deniq; officium instituit a uoluptatibus proposito equite Ro. & Cæsonio Prisco:

De luxuria & libidine eius.

Ecessu uero caprensi ẽt sellariam excogitauit sedem arcanarũ libidinum: in quam undiq; conquisiti puellarũ & exoletorũ greges: monstrosiq; cõcubitus repertores: quos spintrias appellabat triplici serie connexi inuicẽ incestarent se coram ipso: ut aspectu deficiẽ

tes libidines excitaret. Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lasciuissimarum pictUrarum & figurarum adornauit: librisq; elephantidis instruxit: ne cui in opera edenda exemplar ípetratæ scænæ deesset. In siluis quoq; ac nemoribus passim uenereos locos commentus est: pstantesq; per antra & cauas rupes ex utriusq; sexus pube phaniscorum & nympharum habitu: palamq; iam & uulgato nomine insulæ abutentes caprineum dictitabant.

De ineffabili abusu luxuriæ eius.

Aiore adhuc & turpiore infamia flagrauit: uix ut referri audirine nedũ credi fas sit: quasi pueros primæ teneritudinis quos pisciculos uocabat institueret: ut natãti sibi inter fœmina uersarent ac luderent: lingua morsuq; sensim appetentes: atq; ét quasi infantes firmiores nedũ tamé lacte depulsos inguini ceu papillæ admoueret: pronior sane ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parrhasii quoq; tabulã in qua Meleagro Atalanta morigeratur legatã sibi sub cõditione ut si argumẽto offenderet decies pro ea sestertiũ acciperet: nõ modo prætulit: sed & in cubiculo dedicauit. Fertur ét in sacrificãdo quodã captus facie ministri acerrã pferentis nequissime abstinere: quin pene uixdũ re diuina pacta ibidem statim seductum constupraret: simulq; fratrem eius Tibicinem: atq; utriq; mox q mutuo flagitium exprobrabant: crura fregisse.

De illusionibus eius ad fœminas.

Oeminarũ quoq; & quidem illustriũ capitibus q̃topere solitus sit illudere euidẽtissime apparuit. Malloniæ cuiusdã exitu: quã perductã nec quicq̃ ãplius pati constãtissime recusantẽ: delatoribus obiecit. Ac ne reã quidẽ interpellare desiit: ecqd peniteret: donec ea relicto iudicio domũ se arripuit: ferroq; trãsegit: obscœnitate oris hirsuto atq; olido seni clare exprobrata: unde nota in athellanico exodio pximis ludis assensu maximo excepta percrebuit: hircum uetulũ capreis naturam ligurire.

De auaritia & tenacitate eius.

Ecuniæ pcus ac tenax comites pegrinationũ expeditionũq; nũq̃ salario cibariis tantũ sustentauit. Vnã modo liberalitatẽ ex indulgẽtia uitrici psecutus: cũ tribus classibus factis p dignitate cuiusq; primæ sexcentena sestertia: secũdæ quadrigẽta distribuit: ducẽta tertiæ quã non amicorum: sed græcorum appellabat.

De operibus publicis per eũ: & spectaculis nõ factis: & pietate almõiarũ.

Rinceps neq; opa ulla magnifica fecit. Nã & quæ sola susceperat idest Augusti templũ: restitutiõemq; Põpeiani theatri ífecta post tot ãnos reliquit: neq; spectacula õnino edidit: & his quæ ab aliquo ederent rarissime interfuit: ne quid exposcerent: utique postq̃ comœdũ Actiũ coactus est manumittere. Paucorũ senatorũ inopia sustentata ne pluribus opé ferret: negauit se aliis subuenturũ: nisi senatui iustas necessitatũ causas probasset: quo pacto plærosq; modestia & pudore deterruit: in qbus Ortalũ. Q. Hortensii oratoris nepotem: qui perniodica re familiari auctore Augusto quattuor liberos tulerat.

De auaritia & parcitate & aliis gestis eius.

Vplice munificẽtiã bis oĩno exhibuit: pposito milies sestertio gratuito in triẽnii tẽpus: rursus qbusdã dominis insularũq; in mõte celio deflagrauerãt precio restituto: quorũ alterũ magna diffigultate nũmaria populo auxiliũ flagitante coactus est facere: cũ p senatuscõsultũ sanxisset: ut fœneratores duas patrimonii ptes isolo collocarẽt: debitores totidẽ æris alieni statim soluerẽt. nec res expediret: alterum ad mitigandã tẽporum atrocitatẽ: quod tamẽ beneficiũ tãti æstimauit: ut mõtem celiũ appellatione mutata uocari Augustũ iusserit. Militi post duplicata ex Augusti testamẽto legata nihil ũq̃ largitus est: prȩter q̃ singula milia denariorũ ptorianis: q Seiano se nõ accõmodassent: & quædã munera syriacis legionibus: q solæ nullã Seiani imaginẽ iter signa coluissent: atq; etiã missiones ueteranorũ rarissimas fecit ex senio mortẽ: ex morte cõpendium captans: neq; prouincias quidem ulla liberalitate subleuauit excepta asia disiectis terræmotu ciuitatibus.

De rapinis & cõcussionibus eius.

Rocedente mox tempore etiam ad rapinas conuertit animum. Sat constat. Cn. Lentulum augurem: cui census maximus fuerit metu & langorem ad fastidiũ uitæ ab eo actũ & ut ne quo nisi ipso hærede moreret. Cõdẽnatã & generosissimã fœminã Lepidã gratiã Quirini cõsularis pdiuitis & orbi: qui dimissã eã e matrimõio post uicesimũ ãnũ ueneu

oli a se cōparati arguebat. Præterea galliaꝝ & Hispaniaꝝ Syriæq; & Græciæ principes confiscatos ob tam leue ac tam imprudens calumniarum genus: ut quibusdam non aliud sit obiectum: q̄ q̄ partem rei familiaris in pecunia haberent. Plurimis ēt ciuitatibus: & priuatis immunitates: & ius metallorum ac uectigalium adempta: sed & Voconem regem parthorum: qui pulsus a suis quasi in fidem. P.R. cum ingenti gaza Antiochiam receperat: spoliatum perfidia & occisum.

De odio eius contra consanguineos & coniunctos.

Dium aduersus necessitudines in Druso primum fratre dixit: prodita eius epistola qua secum de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat: deinde & in reliquis. Iuliæ tantum uxori absfuit: ut relegatæ quod minimum est officiis aut humanitatis aliquid impertiret: ut ex constitutione patris uno oppido clausam: domo quoq; egredi & cōmercio hominum frui uetuerit: sed & peculio concesso a patre: prebitisq; annuis fraudauit per speciem publici iuris: q̄ nihil de his Augustus testamento cauisset. Matrem Liuiam grauatus uelut partes sibi æquas potentiæ uindicantem: & congressum eius assiduum uitauit: & longiores secretioresq; sermones: ne consiliis quibus tamen: interdum & ægre uti solebat: regi uideretur. Tulit etiam pindigne actū a senatu ut titulis suis quasi Augusti: & ita Liuiæ filius adiceretur. Quare nō parentem patriæ appellari nonullum insignem honorem recipere publice passus est, sed & frequenter admonuit: q̄ non maioribus nec feminæ cōuenientibus negociis abstineret: præcipue ut animaduertit incendio iuxta ædē Vestæ. & ipsam interuenisse: populumq; & milites: quo enixius opem ferrent adhortam: sicut sub marito solita esset.

Item de odio & crudelitate eius in matrem.

Ehinc ad simultatem usq; processit hac ut ferunt de causa instanti sæpius ut ciuitate donatum in decurias allegeret: negauit alia se conditione allecturum q̄ si pateretur abscribi albo extortum id sibi a matre. At illa commota ueteres quosdam ad se Augusti codicillos de acerbitate & intolerantia morum eius e sacrario protulit atq; recitauit. Hos ut custoditos tandiu & exprobratos tam infeste adeo grauiter tulit: ut quidam putēt īter causas secessus hanc ei uel præcipuā fuisse. Toto quidē triennio quo uiuēte matre abfuit: semel omnino eam nec amplius q̄ uno die paucissimis uidit horis. Ac mox neq; ægræ adesse curauit. defunctamq; & dum aduentus sui spem facit: complurium dierum mora: corrupto demum: & tabido corpore funeratam prohibuit obsecrari: quasi id ipsa mandasset: testamentumq; eius pro irrito habuit: omnesq; amicitias & familiaritates: etiam quibus ea funeri sui curam moriens demandarat: intra breue tempus afflixit: uno ex his equestris ordinis uiro & in Antiliam condemnato.

De crudelitate & odio eius contra filios.

Iliorum neq; naturalem Drusum: neq; adoptiuum Germanicum patria charitate dilexit: alterius uiciis infensus. Nam Drusus animi fluxioris remissiorisq; uitæ erat. Itaq; ne mortuo quidem perinde affectus est: sed tamen non statim a funere ad negociorum cōsuetudinem rediit: iustitio lōgiore inhibito: quin & Iliensium legatis paulo serius consolantibus quasi obliterata iam doloris memoria irridens: se quoq; respondit uicem eorum dolere. q̄ egregium ciuem Hectorem amisissent. Germanico usqueadeo obtrectauit: ut etiam præclara facta eius pro superuacuis elueret: & gloriosissimas uictorias ceu damnosas. R.P. increparet: q̄ uero alexandriam propter immensam & repentinam famem: incōsulto se adisset questus est in senatu: etiam causa mortis fuisse ei per. Cn. Pisonem legatum Syriæ creditur: quem mox huius criminis reum putant: quidam mandata prolaturum: nisi ea secreta obstarent: per quæ multifariam increpitum: & per noctes creberrime acclamatum est: redde Germanicum: quam suspicionem confirmauit ipse postea: coniuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modum afflictis.

De crudelitate & odio eius contra nurum.

Vrū Agrippinam post mortem mariti liberius quiddam questam manu apprehēdit græcoq; uersu si nō dominaris: inquit: filiola iniuriā te accipere æstimas: nec ullo mox sermōe dignatus ē. Quōdā uero inter cœnā porrecta a se poma gustare nō ausā ēt uocare desiit: simulās ueneni se criē accersitā: quū pstructū utrūq; cōsulto eēt: ut & ipse tētādi gratia offerret: & illa quasi certissimū exitū caueret. Nouissime calūniatus mō ad statuā Augusti: mō

ad exercitus confugere uelle pandatariam relegauit. Conuiciantiq; oculum per centurioné uerberibus excussit. Rursus mori inedia destinanti per uim ore diducto infulciri cibum iussit. sed & perseuerantem atq; ita absumptam criminosissime insectatus est quum diem quoq; natalis eius inter nefastos referendum suasisset. Imputauit etiam q; non laqueo strangulatam in gemonias abiecerit: proq; tali clæmentia interponi decretum passus est quo sibi gratiæ agerentur & capitolino Ioui donum ex auro faciaretur.

De crudelitate & odio eius contra nepotes.

Vum ex Germanico tres nepotes Neronem & Drusum & Caium: ex Druso unum Tiberium haberet: destitutus morte liberorum maximos natu de Germanici filiis Neronem & Drusum. P.C. commendauit: diemq; utriusq; tyrocinii congiario plebi dato celebrauit: sed ut comperit ineunte anno per eorum quoq; salute publice uota suscepta aegit cum senatu non debere talia præmia tribui nisi expertis: & ætate prouectis: atq; ex eo patefacta interiore animi sui nota omnium criminationibus obnoxios reddidit: uariaq; fraude inductos ut & concitarentur ad conuicia: & concitati perderentur: accusauit per litteras amarissime congestis etiam probris: & iudicatos hostes fame necauit. Neronem in insula põtia: Drusum in ima parte palatii: putant Neronem ad uoluntariam mortem coactum: quum ei carnifex quasi ex senatus auctoritate missus laqueos: & uncos ostentaret. Druso auté adeo alimenta subducta ut tomentum e culcitra tentauerit mandere. Amborum sic reliquias dispersas; ut uix quandoq; colligi possent.

De eius crudelitate contra amicos.

V per ueteres amicos ac familiares. xx. sibi enumero principum ciuitatis depoposcerat: uelut consiliarios in negociis publicis. Horum omnium uix duos aut tres incolumes præstitit: cæterosq; alium alia de causa perculit. In quos quum plurimorum clade Elium Seianum: quem ad summam potentiam non tam beniuolentia prouexerat q̃ ut esset cuius ministerio ac fraudibus liberos Germanici circunueniret: nepotemq; suum ex Druso filium naturalem ad successionem imperii confirmaret.

De crudelitate & seuicia eius contra grãmaticos & magistros?

Ihilo lenior in conuictores græculos; quibus uel maxime acquiescebat Zenonem quendam exquisitius sermocinantem: quum interrogasset quænam illa tam molesta dialectos esset. Et ille respondisset: Doridem: relegauit cinanam existimans exprobratum sibi ueterem secessum q; Dorice Rhodii loquãtur. Item quum soleret ex lectione quottidiana quæstiones super cœnam proponere. Et comperisset Seleucum grammaticum a ministris suis perquirere: quos quoq; tempore tractaret auctores: atq; ita præparatum uenire: primum a contubernio remouit: deinde etiam ad mortem compulit.

De crudelitate eius in iuuentute.

Acua ac lenta natura ne in puero quidem latuit: quam Theodorus gadareus rhetoricæ præceptor: & prospexisse primus sagaciter & assimulasse aptissime uisus est: subinde in obiurgando appellans eum: πηλὸν αἵματι πεφυραμένον: idest lutum a sanguine maceratum: sed aliquanto magis in principe eluxit etiam inter initia quum adhuc fauorem moderationis assimulationem captaret. Scurram: qui prætereũte funere clate mortuo mandarat: ut nunciaret Augusto nondum reddi legata: quæ plebeis reliquisset ad tractatum ad se recipere debitum: duciq; ad supplicium imperauit: & patri suo uerum referre. Nec multo post in senatu Pompeio cuidam equiti Romano quiddam pernegãti dum uincula minatur. Affirmauit ut ex Pompeio põpeianus fieret acerba cauillatione simul hominis nomen incessens ueteremq; partium fortunam.

De crimine læsæ maiestatis atrociter acto.

Vb idé tépus cõsulente prætore an iudicia maiestatis cogi iuberet: exercédas esse leges respõdit & atrocissime exercuit. Statuæ q̃dã Augusti caput depresserat: ut alterius iponeret: Acta res i senatu. Et q̃a ambigebat̃: per torméta quæsita é. Dãnato reo paulati hoc genus calũniæ eo ꝓcessit: ut hæc quoq; capitalia eént circa Augusti simulacrũ seruũ cecidisse. uesté mutasse: nũmo uel annulo effigié ipressam: latrinæ aut lupanari intulisse: dictum ullum factumue eius existimatione aliqua læsisse: periit deniq; & is qui honoré in Colonia sua eo die decerni sibi passus est: quo decreti & Augusto olim erant.

De atrociter gestis per eum sub specie grauitatis.

Vlta præterea specie grauitatis ac morum corrigendorum: sed & magis naturæ obtemperans ita sæue & atrociter factitauit: ut nonnulli uersiculis quoq; & præsentia exprobrarent: & futura denuncient mala.

Asper & imitis breuiter uis omnia dicam:
 Dispeream si te mater amare potest.
Non es eques: quare non sunt tibi milia centum.
 Omnia si quæras: & rhodus exilium est.
Aurea mutasti Saturni sæcula Cæsar:
 Incolumi nam te ferrea semper erunt.
Fastidit uinum: quia iam sitit iste cruorem.
 Tam bibit hunc auide: q̃ bibit ante merum.
Aspice felicem sibi non tibi Romule Syllam.
 Et Marium si uis aspice: sed reducem.
Nec non Antonii ciuilia bella mouentis:
 Non semel infectas aspice cæde manus.
Et dic Roma perit: regnabit sanguine multo,
 Ad regnum quisquis uenit ab exilio.

Quæ primo quasi ab impatientibus Romæ dominii: ac non tam ex animi sententia: q̃ bile & stomacho fingerentur: uolebat accipi; dicebatq; identidem oderint dum probent: deinde uera plane certaq; esse ipse fecit fidem.

De pœnis grauissimis immeritis propter modica commissa irrogatis.

N paucis diebus q̃ capreas attigit piscatori: qui sibi secretum agenti grandem mulũ inopinanter obtulerat: perfricari eodem pisce faciem iussit: territus q; is a tergo insulæ per aspera & deuia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam q; non & locustam: quam per grandem ceperat: obtulisset: locusta quoq; lacerari os impetrauit. Militem prætorianum ob surreptum e uiridario pauonem capite puniuit. In quodam itinere lectica, qua uehebatur uepribus impedita exploratorem uiæ primatum cohortium centurionem stratum humi pene ad necem uerberauit.

Item de sæuicia & omni genere crudelitatis eiusdem.

Ox in omne genus crudelitatis erupit: nunq̃ deficiente materia: quum primo matris dein nepotum & nurus: postremo Seiani familiares: atq; etiam notos persequeretur. Post cuius interitum uel sæuissimus extitit: quo maxime apparuit non tam ipsum a Seiano concitari solitum: q̃ Seianum quærenti occasiones sumministrasse. Et si commentario: quem de uita sua summatim breuiterq; composuit: ausus est scribere Seianum se punisse quod comperisset furem aduersus Germanici liberos filii sui: quorum ipse alterum suspecto iam: alterum oppresso demũ Seiano interemit. Sigillatim crudeliter facta eius exequi longũ esset. Genera uelut exemplaria sæuiciæ enumerata sat erat. nullus a pœna hominum cessauit dies ne religiosus quidem ac sacer. Animaduersum ĩ quosdam ineunte anno nouo: accusati: damnatiq; multi cum liberis atq; etiam, uxoribus suis. Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerẽt: decreta accusatoribus præcipua premia: nõnũq̃ & testibus: nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum est: etiam paucorum simpliciumq; uerborum. Obiectum est poetæ q; in tragœdia Agamemnonem lacessisset: obiectum & historico: q; Brutum Cassiumq; ultimos Romanorum dixisset: animaduersum statim in auctores scriptaq; abolita: quamuis probarentur etiam aliquot ante annos Augusto audiente recitata: quibusdam custodia traditis non modo studendi solatium ademptum: sed etiam sermonis & colloquii usus. Citati ad causam dicendam partim se domi uulnerauerunt certi damnationis: sed ad uexationem ignominiamq; uitandam: partim in media curia uenenum hauserunt: & tamen colligatis uulneribus ac semianimes: palpitantesq; in carcerem recepti. Nemo punitorum non in gemonias abiectus: uncoq; tractus. Viginti uno die abiecti inter eos pueri & fœminæ: immaturæ puellæ. qa more tradito nefas esset uirgines strangulari: uiciatæ prius a carnifice dein strangulatæ: mori uolentibus uis adhibita uiuendi. Nam mortem adeo leue supplicium putabat: ut quum audisset unum ex eis Carnulium nomĩe anticipasse eam: exclamauit: Carnulius me euasit. Et ĩ recognoscẽdis custodiis: præcãti cuidã pœnæ maturitatẽ: respondit nondum tecũ in gratiam redii. Annalibus suis uir consularis inseruit fre-

quenti quondam conuiuio cui & ipse affuerit interrogatum eum subito & clare a quodam nano astante mensæ inter capreas: cur Pauconius maiestatis reus tam diu uiueret: statim quidem petulantiam linguæ obiurgasse. Cæterum post paucos dies scripsisse senatui: ut de pœna Pauconii q̃primum statueret.

Item de crudelitate & sæuicia eiusdem auctis.

Vxit intenditq; sæuiciam exacerbatus indicio de morte filii sui Drusi: quem quum morbo & intemperantia periisse existimaret: ut tandem interemptum fraude Liuiæ uxoris atq; Seiani cognouit: neq; tormentis neq; supplicio cuiusq̃ pepercit: soli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus: ut rhodiensem hospitem: quem familiaribus litteris Romam euocabat aduenisse sibi nunciatum torqueri sine mora iusserit: quasi aliquis ex necessariis questioni adesset. deinde errore detecto: & occidi ne uulgaret iniuriam: Cornificinæ eius ostenditur locus capreis unde damnatos per longa & exquisita tormenta præcipitari coram se in mare iubebat: excipientem classiariorum manu: & contis atq; remis elidente cadauera ne cui residui spiritus cuiq̃ inesset. Excogitauerat autem inter genera cruciatus: etiam ut larga meri potione per fallaciam oneratos repente ueretris deligatis fidicularum simul urinæq; tormento distenderet: quod & nisi mors præuenisset: & Thrasyllus consulto (ut aiunt) differre quædam spe longioris uitæ compulisset: plures aliquanto necaturus Ac ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur: quum & Caium suspectum haberet: & Tiberium ut ex adulterio conceptum aspernaretur: nec abhorret a uero: namq; identidem felicem Priamum uocabat: quod superstes omnium suorum extitisset.

De suspicione in qua uixit inter facinora.

Vam uero inter hæc non modo inuisus: ac detestabilis: sed prætrepidus quoq; atq; etiam contumeliis obnoxius uixerit: multa inditia sunt: aruspices secreto ac sine testibus cõsuli uetuit: uicina uero urbi oracula disiicere conatus est: sed maiestate prænestinarum sortium territus destitit: quum obsignatas deuectasq; Romam non reperisset in arca nisi relatas rursus ad templum: unum & alterum consulares oblatis prouinciis non ausus a se dimittere usq; adeo detinuit: donec successores post aliquot annos præsentibus daret: quum interim manente officii titulo etiam delegaret plurima. Assidueq; illi per legatos & adiutores suos exequenda curarent.

De suspicione nurus & nepotum damnatorum.

Vrum ac nepotes nũq̃ aliter post damnationem: q̃ cathenatos: obsutaq; lectica loco mouit: prohibitis per militem obuiis ac uiatoribus respicere usq̃ uel consistere.

Item de diffidentia & suspicione eiusdem.

Eianum res nouas molientem: q̃uis iam & natalem eius publice celebrari: & imagines aureas coli passim uideret: uix tandem & astu magis ac dolo q̃ principali auctoritate subuertit. Nam primo ut a se per speciem honoris dimitteret: collegam sibi assũpsit in quinto consulatu: quem longo interuallo absens ob id ipsum susceperat. Deinde spe affinitatis ac tribunitiæ potestatis deceptum inopinantem criminatus est pudenda miserandaq; oratione: quum inter alia. P. C. precaretur: mitterent alterum e consulibus: qui senem se & solum in conspectum eorum cum aliquo militari præsidio perduceret. Sic quoq; diffidẽs tumultumq; metuens Drusum nepotem quem uinculis adhuc Romæ continebat: solui si res posceret: ducemq; constitui præceperat. Aptatis etiam nauibus ad quascunq; legiones meditabatur fugam: speculabundus ex altissima rupe identidem signa: quæ ne nuncii morarentur. tolli procul: ut quicquid foret sentiret: mandauerat. Verum & oppressa coniuratione Seiani nihilo securior aut constantior: per. ix. proximos menses non egressus est uilla: quæ uocatur Iouis.

De conuiciis & libellis contra eum editis.

Rebant insuper anxiam mentem uaria undiq; conuicia nullo non damnatorum probri genus coram uel per libellos in orchestra positos ingerente: quibus quidem diuersissime afficiebatur: modo ut præ pudore ignota: & celata cuncta cuperet: nonnunq̃ eadem contineret & proferret ultro ac uulgaret. Quin & Arthabani parthorum regis laceratus est litteris: parricidia: & cædes: & ignauiam: & luxuriam obiicientis: monentisq; ut uoluntaria morte maximo iustissimoq; ciuiũ odio q̃primũ satisfaceret. Postremo semet ipse pertesus talis epistolæ principio tantum non summam malorum suorũ professus est.

De epistola eius ad senatum & oratione factum suum prouinciantibus.

Vid scribam uobis. P. C. aut quo modo scribam: aut quid omnino non scribam hoc tempore. Di me deæq; peius perdant: quē quotidie perire sentio. Scio: Existimant quidam præscisse hoc cum peritia futurorum: ac multo ante quanta se quandoq; acerbitas & infamia maneret prospexisse. Ideoq; ut imperiū iniret: & patris patriæ appellationē: & ne in acta sua iuraretur obstinatissime recusasse: ne mox maiore dedecore impar tantis honoribus inueniretur. Quod sane & ex oratione eius: quam de utraq; re habuit colligi potest id quam ait similem se semper sui futurum: nec unq̄ mutaturum mores suos: q̄diu mentis sanæ fuisset: sed exempli causa cauendum ne se senatus in acta cuiusq̄ obligaret: quia aliquo casu mutari posset: & rursus siquādo autem: iquit: de moribus meis deuotoq; uobis animo dubitaueritis: quod prius q̄ eueniat opto: ut me supremus dies huic mutatæ uestræ de me opinioni eripiat: nihil honoris adiiciet mihi patris appellatio: uobis autem exprobrabit: aut temeritatem delati mihi eius cognominis: aut inconstantiam contrarii de me iudicii.

De statura: & membris: & ualitudine: & incessu.

Orpore fuit amplo: atq; robusto: statura quæ iustam excederet: latus ab humeris & pectore: cæterisq; membris usq; imos pedes æqualis & congruens: sinistra manu agiliore ac ualidiore: articulis ita firmis ut recens integrum malum digito terebraret. Caput pueri uel etiam adolescentis talitro uulneraret: colore erat candido: capillo pone occipitum summissiore: ut ceruicem etiam obtegeret: quod gentile in illo uidebatur: facie honesta in qua tamen crebri & subtiles tumores cum prægrandibus oculis: & qui quod mirum esset noctu etiam in tenebris uideret: sed ad breue & quum primum e somno patuissent deinum rursum hebescebant. Incedebat ceruice rigida & obstipa adducto ferre uultu plærūq; tacitus nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone eoq; tardissimo nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Quæ omnia ingrata atq; arrogantiæ plena: & animaduertit Augustus in eo. & excusare tentauit sæpe apud senatum: ac populum professus naturæ uitia esse non animi. Valitudine prosperrima usus est tempore quidem principatus pene toto prope illæsa: quanuis trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit sine adiumēto consilioue medicorum.

De obseruatione religionum.

Irca deos ac religiones negligentior quippe addictus mathematicæ plenusq; persuasionis cuncta fato agi tonitrua tamen præter modum expauescebat: & turbatiore cælo nunquam non coronam lauream ceruice gestauit: fulmine afflari negatur id genus frondis.

De artibus & disciplina eius.

Rtes liberales utriusq; generis studiosissime coluit. In oratione latina secutus est Coruinum Messalam: quem senem adolescens obseruauerat: sed affectatione: & morositate nimia obscurabat stilum: ut aliquanto extempore: q̄ a cura præstantior haberetur. Composuit & carmen lyricum: cuius est titulus conquestio de. L. Cæsaris morte: fecit & græca poemata imitatus Euphorionem & Arrianum & Parthenium: quibus poetis admodum delectatus scripta eorum & imagines publicis bibliothecis inter ueteres & præcipuos auctores dedicauit: & ob hoc plærīq; eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curauit noticiam historiæ fabularis usq; ad ineptias atq; derisum. Nam & grammaticos: quod genus hominum præcipue: ut diximus: appetebat: eiusmodi fere quæstionibus experiebatur. Quæ mater Hecubæ: quod Achilli nomen inter uirgines fuisset: quid sirenes cantare sint solitæ: & quo primum die post excessum Augusti curiam intrauit: quasi pietati simul ac religioni satisfacturus Minois exemplo: thure quidem ac uino: uerum sine tibicine supplicauit: ut ille olim in morte filii.

De peritia sermonis græci: & abstinentia pronunciatus eius.

Ermone græco q̄q̄ alias promptus & facilis: non tamen usquequaq; usus est: abstinuitq; maxime in senatu adeo quidem ut monopolium nominaturus prius ueniam postularet: q; sibi uerbo peregrino utendum esset: atq; etiam in quodam decreto patrū quum ἔμβλημα recitaretur commutandam censuit uocem: & pro peregrina nostratem requirendam: aut si non reperiretur uel pluribus: & perambitum uerborum rem enunciandam militem quoq; græce testimonium interrogatum nisi latine respondere uetuit.

De infirmitate eius: & quod ad urbem rediens retrocessit.

Is omnino toto secessus tempore Romam redire conatus: semel triremi usq; ad proximos naumachiæ hortos subuectus est: disposita statione per ripas Tyberis quæ obuiam prodeūtes summoueret. Item Appia usq; ad septimum lapidem: sed prospectis modo nec aditis urbis moenibus rediit. primo incertum qua de causa postea ostento territus. Erat ei in oblectamentis serpens draco: quem ex consuetudine manu sua cibaturus quū consumptum a formicis inuenisset monitus est: ut uim multitudinis caueret. Rediens ergo prope campaniam Asturæ in langorem incidit: quo paulum leuatus circeios pertendit. Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret: castrensibus ludis non interfuit solum: sed etiā emissum in arenam aprum iaculis desuper petiit: statimq; latere conuulso: & ut æstuarat afflatus aura in grauiorem recidit morbum. Sustentauit autem aliquandiu: q̄uis Misenum usq; deuectus nihil ex ordine quottidiano prætermitteret: ne conuiuia quidem ac cæteras uoluptates partim intemperantia: partim dissimulatione. Nam Caridem medicum q̄ commeatu affuturus e conuiuio egrediens manum sibi osculandi causa apprehendisset: existimans tentatas ab eo uenas remanere: ac recumbere hortatus est: cœnamq; protraxit: nec abstinuit consuetudine quin tunc quoq; instans in medio triclinio astante lictore singulos ualere dicentes appellaret.

De loco & tempore mortis eius.

Nterim quum in actis senatus legisset: dimissos ac ne auditos quidem quosdā reos: de quibus strictim: & nihil aliud q̄ nominatos ab indice scripserat: pro contempto se habitū fremens repetere capreas quoquo modo destinauit: non temere quicq̄ nisi ex tuto ausurus: sed & tēpestatibus & ingrauescente ui morbi retentus: paulopost obiit in uilla lucullana octauo & septuagesimo ætatis anno: tertio & uigesimo imperii. xvii. kal. apriles. Cn. Acertonio proculo. C. Portio Nigro consulibus. Sunt qui putent uenenum ei a Caio datum lentum atq; tabificum. Alii in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum. Nonnulli puluinum iniectum: quum extractum sibi deficienti annulum mox resipiscens requisisset. Sæneca eum scribit intellecta defectione exemptum annulum quasi alicui traditurum parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito & compressa sinistra manu iacuisse diu immobilem subito uocatis ministris: ac nemine respondente consurrexisse: nec procul a lectulo deficientibus uiribus concidisse.

De signis præcedentibus mortem eius.

Vpremo natali suo Apolliné Temenité & amplitudinis: & artis eximiæ aduectum Syracusis: ut in bibliotheca noui templi poneretur: uiderat per quietem affirmanté sibi non posse se ab ipso dedicari: & ante paucos q̄ obiret dies: turris phari terræmotu capreis concidit: ac miseni cinis fauilla & carbo ad calefaciendum triclinium illatus extinctus. & iā diu frigidus exarsit. Repente prima uespera: atq; in multā noctē pertinaciter luxit.

De lætitia Romanorum in morte eius & gestis per eos.

Orte eius ita lætatus est populus: ut ad primum nuncium discurrentes: pars Tiberiū in Tyberim clamitarent: pars terram matrem deosq; manes orarent: ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent. Alii uncum & gemonias cadaueri minarentur: exacerbati super memoriam pristinæ crudelitatis etiam recenti atrocitate. Nam cum senatusconsulto actum esset: ut pœna damnorum in decimum semper diem differretur: forte accidit ut quorundam supplicii dies is esset: quo nunciatum de Tiberio erat: hos implorantes hominum fidem: quia absente adhuc Caio nemo astabat qui adiri interpellariq; posset: custodes ne quid aduersus constitutum facerent: strangulauerunt: abieceruntq; in gemonias: creuit igitur inuidia quasi etiam post mortem tyranni sæuicia permanente: corpus ut moueri a Miseno cœpit: conclamantibus plærisq; Atellam potius deferendum: & in amphitheatro semiustulandum: Romam per milites deportatum est crematūq; publico funere.

De testamento & ultima dispositione eiusdem.

Estamentum duplex ante biennium fecerat: alterum sua: alterum liberti manu: sed eodem exemplo: obsignaueratq; etiam humillimorum signis. Eo testamento heredes æquis partibus reliquit Caium ex Germanico: & Tiberiū ex Druso nepotes: substituitq; inuicem. Dedit & legata plærisq;: inter quos uirginibus uestalibus ac militibus uniuersis: plebiq; Romanæ uiritim: atq; etiam separatim uicorum magistris.

C.SVETONII TRANQVILLI LIBER QVARTVS.
C.CALIGVLA CAESAR.

De germanico patre Caii & gestis eius.

Ermanicus.C.Cæsaris pater Drusi:& iunioris Antoniæ filius a Tiberio patruo adoptatus:quæsturam quinquénium ante q̃ per leges liceret & post eũ consulatũ statim gessit:missusq; ad exercitum in Germaniá excessu Augusti núcatio legiones uniuersas imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes:& sibi summá Reipu.deferentes incertum constantia an pietate maiore compescuit:atq; hoste mox deuicto triumphauit.Consul deinde iterum creatus:ac prius q̃ honorem iniret:ad cõponendum orientis statum expulsus:quũ armeniæ regem deuicisset: Cappadociam in prouinciæ formam redegisset:annum ætatis agens quartum & trigesimũ diuturno morbo Antiochiæ obiit:nõ sine ueneni suspitione.Nã præter liuores: qui toto corpore erant:& spumas quæ per os fluebant: cremati quoq; cor ossa incorruptum repertum est:cuius ea natura existimatur:ut tinctum ueneno igne confici nequeat.

De morte Germanici.

Biit autem(ut opinio fuit)fraude Tiberii:ministerio & opa Cn.Pisonis: qui sub idé tempus Syriæ præpositus: nec dissimulans offendendum sibi aut patré aut filium: quasi plane ita necesse esset etiam ægrum Germanicum grauissimis uerborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo affecit:propter quæ ut Romam rediit:pene discerptus a populo:a senatu capitis damnatus est.

De uirtutibus animi & corporis Germanici.

Mnes Germanico corporis animiq; uirtutes: & quantas nemini cuiq̃ contigisse satis constat:formam & fortitudinem egregiam:ingeniũ in utroq; eloquẽtiæ doctrinæq; genere præcellens:beniuolentiam singularem cõciliandæq; hominum gratiæ ac promerendi amoris mirum & efficax studium:formæ minus congruebat gracilitas crurum:sed ea quoq; paulatim repleta assidua equi uectiõe post cibum:hostem cõminus sæpe percussit:orauit causas etiam triumphales:atq; inter cætera studiorum monumenta reliq̃t & comoedias græcas domi forisq; ciuilis:libera ac foederata oppida sine lictoribus adibat. Sicubi clarorum uirorum sepulchra cognosceret:inferias manibus dabat. Cæsorum clade uariana ueteres ac dispersas reliquias uno tumulo humaturus colligere sua manu & comportare primus aggressus est:obtrectatoribus etiam qualescunq; & quãtacunq; de causa natus esset:lenis adeo & innoxius:ut Pisoni decreta sua rescindenti:clientelas diu uexanti:nõ prius succensere in animum induxerit:q̃ ueneficiis quoq; & deuotionibus impugnari se cõpensisset.Ac ne tunc quidem ultra progressus:q̃ ut & amicitiam ei more maiorum renũciaret:mandaretq; domesticis ultionem si quid sibi accideret.

De fauore & dilectione omnium ad eum.

Varum uirtutũ fructum uberrimum tulit:sic probatus: & dilectus a suis:ut Augustus(omitto enim necessitudines reliquas)diu cũctatus:an sibi successorem destinaret:adoptandum Tiberio dederit:sic uulgo fauorabilis ut plurimi tradant:quotiens aliquo adueniret:uel sicunde discederet:præ turba occurrentium:prosequentiumue:nõnũ q̃ cu discrimine uitæ adisse.E germaniá uero post compressam seditionem reuertenti prætorianas cohortes uniuersas produsse obuiam:q̃uis pronunciatum esset:ut duæ tantũmodo exirent:populi autem Romani sexum:ætatem:ordinem omnem:usq; ad uicesimum lapidem effudisse se.

De p̃sagiis:quæ dié mortis Germanici p̃uenerũt:& de luctu ẽt barbarico.

Amen longe maiora & firmiora de eo iudicia in morte:ac post morté extitere: quo defunctus est die lapidata sunt templa:subuersæ deum aræ:lares a quibusdam familiares in publicum abiecti:partus coniugum expositi:quin & barbaros ferunt: quibus intestinum:quibusq; aduersus nos bellum esset:uelut in domestico communiq; moerore consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbam posuisse:& uxorum capita rasisse ad indicium maximi luctus.Regum etiam regem & exercitatione uenandi:& cõuictu Megistanem abstinuisse: quod apud parthos iusticii instar est.

De mœstitia & luctu in urbe de morte eius.

Omæ equidem quum ad primam famá ualitudinis attonita & mœsta ciuitas sequentes nuncios opperiretur:& repente iam uesperi incertis auctoribus conualuisse tandem percrebuisset;passim cum luminibus & uictimis in capitolium concursum é ac pene reuulsæ templi fores:ne gestientes uota reddere morarentur. Expergefactus e somno Tiberius est gratulantium uocibus:atq; undiq; continentium:salua Roma:salua patria saluus est Germanicus. Et ut demum fato functum palam factum est:non solatus ullis nó edictis inhiberi luctus publicus potuit:durauitq; etiam per festos decébris mensis dies. Auxit gloriam:desideriumq; defuncti:& atrocitas insequétiú tépo¬ cunctis nisi temere opinantibus reuerentia eius: ac metu repressam Tiberii sæuiciam:quæ mox erupeit.

De uxoribus & filiis Germanici.

Abuit í matrimonio Agrippinam. M. Agrippæ filiam: & ex ea nouem liberos tulit: quo¬ duo infantes adhuc rapti:unus iam puerascens ísigni festiuitate:cuius effigie habitu cupidinis in æde capitolinæ Veneris Liuia dedicauit. Augustus in cubiculo suo positam quotienscunq; introiret exosculabatur. Cæteri superstites patri fuerút. Tres sexus fœminini: Agrippa: Drusilla: Liuia: continuo triénio natæ: totidem mares Nero & Drusus: & C. Cæsar. Neronem & Drusum senatus Tiberio criminante hostes iudicauit.

De loco & tempore natiuitatis C. Cæsaris.

Aius Cæsar natus est pridie kalendas septembres:patre suo:& C. Fonteio Capitone cósulibus:ubi natus sit incertum diuersitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus tyburi genitum scribit. Plinius Secundus in treueris uico ambitarino supra confluentes. Addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas ob Agrippinæ puerperiú. Versiculi imperante mox eo diuulgati apud hibernas legiones procreatum indicant.

In castris natus:patriis nutritus in armis:

Iam designati principis omen erat.

Ego in actis Antii inuenio editum. Gætulicum refellit Plinius quasi mentitum per adulationem ut ad laudes iuuenis gloriosiq; principis aliquid etiam ex urbe Herculi sacra sumeret:abusúq; audentius mendicio:q; ante annú fere natus Germanico filius tyburi fuerit appellatus & ipse. C. Cæsar:de cuius amabili pueritia; ímaturoq; obitu supra diximus. Plinii arguit ratio temporú. Nam qui res Augusti memoriæ mandatunt. Germanicum exacto cósulatu in galliam missum consentiunt iam nato Caio; nec Plinii opinionem inscriptio aræ quicq̃ adiuuerit:quú Agrippina in ea regione filias enixa sit. Et qualiscúq; partus sine ullo sexus discrimine puerperium uocetur;quod antiqui etiá puellas pueras:sicut & pueros puellos dictarent. Extat & Augusti epistola ante paucos q̃ obiret menses ad Agrippinam neptē ita scripta:de Caio hæc (Neq; enim quisq̃ iam alius infans nomine pari tunc supererat) puerum Caiú. xv. kalen. iunii (si dii uolent) ut ducerent Talarius & Asellius heri cum his constitui. Mitto præterea cú eo ex seruis meis medicum:quem scripsi Germanico si uellet ut retineret:ualebis mea Agrippina:& dabis operam ut ualens peruenias ad Germanicum tuum. Abunde arbitror patere non potuisse ibi nasci Caium:quo prope bimulus demum perductus ab urbe sit. Versiculo¬ quoq; fidem eadé hæc eleuant:& eo facilius q; sine auctore sūt. Sequéda igitur est (quæ sola auctori restat) & publici instruméti auctoritas. Præsertim cú Caius Antium omnibus semper locis:atq; secessibus prælatum non aliter q̃ natale solum dilexerit. Tradatur q; etiam sedé ac domicilium imperii tedio urbis transferre eo destinasse.

De cognomine Caii:& ubi primo fuerit educatus.

Aligulæ cognomen castrensi loco traxit:quia manipulario habitu inter milites educabatur:apud quos quantú præterea per hanc nutrimento¬ cósuetudiné amore & gratia ualuerit:maxime cognitú est:cú post excessum Augusti:tumultuátes & in furoré usq; præcipites:solus haud dubie cóspectu suo flexit. Nó eni prius destiterúť q̃ oblegatieú ob seditionis periculú:& in ,pximá ciuitaté demandari aiaduertissent. Túc demum ad pœnitentiam uersi represso ac retento uehiculo inuidiá quæ sibi fieret:deprecati sunt.

De loco & apud quos secundo fuerit educatus.

Omitatus est patrem;& syriaca expeditióe:unde reuersus primú í matris:deide ea relegata in Liuiæ Augustæ,pauiæ suæ cótubernio másit:quá defunctá ,ptextatus et & ,p rostris laudauit. Transiitq; ad Antoniá auiá: & inde uicesimo ætatis anno accitus

capreas a Tiberio;uno atq; eodem die togam sumpsit:barbamq; posuit sine ullo honore q̃
lis contigerat tyrocinio fratrum eius:hinc omnibus insidiis tentatus Elientium Cogentiũ
que se ad querelas;nullam unq̃ occasionem dedit.Perinde oblitteraro suorum casu; ac si ni
hil cuiq̃ accidisset:quæ uero ipse pateretur incredibili dissimulatione transmutans;tantiq;
in auum & qui iuxta erant obsequii;ut non immerito sit dictum;nec seruum meliorem ul
lum;nec deteriorem dominum fuisse.

De signis sæuiciæ eius in iuuentute.

Aturam tamen sæuam atq; probrosam nec tunc quidem inhibere poterat: quin &
animaduersionibus poenisq; ad supplicium datorum cupidissime interesset;& gane
as atq; adulteria capillamento celatus: & ueste longa noctibus ambiret:ac scænicas
saltandi canendiq; artes studiosissime appeteret:facile id sane Tiberio patiente si per has má
suefieri posset ferum eius ingenium;q; sagacissimus senex ita prorsus perspexerat;ut aliquo
tiens prædicaret exitio suo omniumq; Caium uiuere:& se natricem(serpentis id genus).P.
R.Phaetontem orbi terrarum educare.

De uxore eius & suspitione ueneficii in Tiberium.

On ita multo post Iuniá Claudillá.M. Syllani nobilissimi uiri filiá duxit uxoré. De
inde augur in locum fratris sui Drusi destinatus:priusq̃ inauguraretur:ad pontifica
tum traductus est:insigni testimonio pietatis atq; idolis quũ deserta desolataq; reli
quis subsidiis aula;Seiano hospite suspecto:mox & oppresso ad spem successionis paulatim
admoueret.Quá quo magis cõfirmaret amissa Iunia ex ptu.Enniá Neuiá Macronis uxoré
qui tũ ptorianis cohortibus perat;solicitauit ad stupꝝ: pollicitus & matrimoniũ suũ si po
titus imperio fuisset;deq; ea re & iureiurãdo & chirographo cauit;p hãc insinuatus Macroni
ueneno Tiberium aggressus est;ut quidá opinant:spirãtiq; adhuc detrahi annulũ:& quoni
am suspitioné retinẽtis dabat;puluinũ iussit inicii atq; ét fauces manu sua oppressit liberto
qui ob atrocitaté facinoris exclamauerat cõfestĩ in crucé acto.Nec abhorret a ueritate;quũ
sint qdam auctores;ipsum postea & si nõ de pfecto:at certe de cogitato quodá parricidio p
fessum:gloriatũ eni assidue:& i commemoranda sua pietate ad ulciscendá necem matris &
fratrũ introisse se cum pugione cubiculũ Tiberii dormientis ; & misericordia correctum
abiecto ferro recessisse:nec illum;q̃q̃ sensisset:aut inquirere quicq̃;aut exequi ausum.

De imperio Caio Caligulæ Cæsaris.

Ic imperiũ adeptus.P.R.uel(ut ita dicá)hoium genus;uoti cõpotem fecit:exoptatis
simus priceps maximæ parti prouincialiũ ac militum qui infanté plæriq; cognoue
rãt:sed & uniuersæ plæbi urbanæ ob memoriá Germanici patris:miserationéq; pro
pe afflictæ domus.Itaq; ut Miseno mouit q̃uis lugentis habitu; & funus Tiberii psequens
tamen inter altaria & uictimas ardentesq; tædas densissimo:& latissimo obuiorum agmine
incessit super fausta nomina;sydus:& pullum:& pupum; & alumnum appellantium.

De gestis in initio principatus eius.

Ngressoq; urbé statim consensu senatus:& irrupentis i curiá turbæ irrita Tiberii uo
lũtate:q testaméto alteꝝ nepoté suũ ptextatũ adhuc cohæredem ei dederat ius ar
bitriũq; oium reꝝ illi pmissum é tãta publica læticia:ut tribus pximis mensibus(ac
ne totis quidé)supra centũ.lx.milia uictimaꝝ cæsa tradant.Quũ deide paucos post dies in
pximas cápaniæ isulas traiecisset:uota p reditu suscepta sunt:ne minimá quidé occasioné
quoq; omittente in restificanda solicitudine & cura de incolumitate eius.Vt uero i aduer
sam ualitudiné incidit pnoctãtibus cũctis circa palatiũ non defuerũt:qui depugnaturos se
armis pro salute ægri:quiq; capita sua titulo ppposito uouerét.Accessit ad imensum ciuium
amoré notabilis etiam externoꝝ fauor.Nãq; Arthabanus parthoꝝ rex odium semper cõ
tétumq; Tiberii præferés amicitiá eius ultro petiit:uenitq; ad colloquium legati cõsularis:
& transgressus euphraté aquilas & signa Romana:Cæsarumq; imagines adorauit.

De piis & ciuilibus gestis per eum in initio principatus.

Ncédebat & ipse studia hoium oi genere popularitatis.Tiberio cũ pluris lachrymis
p cõcione laudato funeratoq; amplissime:cõfestĩ pádatariá & põtias ad trãsferédos
matris fratrisq; cineres festinauit tẽpestate turbida:quo magis pietas emineret adiit
que uenerabũdus:ac p semet i urnas cõdidit.Nec minore scæna hostiá pfixo i biremis pup
pe uexillo:& inde Romá tyberi subuectos per splendidissimũ quẽq; equestris ordinis me

dio; ac frequenti die duobus ferculis mausoleo intulit. Inferiasq; his annua religione publice instituit; & eo amplius matri circenses; carpẽnũq; quo in põpa traduceref. At in memoriam patris septembrẽ mensem germanicũ appellauit. Post hæc Antoniæ auiæ; quicquid unq̃ Liuia Augusta honorũ cepisset; uno senatusc õsulto cõgessit. Patruũ Claudium equitẽ Romanũ ad id tẽpus collegã sibi in consulatu assumpsit. Fratrem Tiberiũ die uirilis togæ adoptauit; appellauitq; principem iuuentutis. De sororibus auctor fuit ut omnibus sacramentis afficerentur. Neq; me liberosq; meos cariores; quam Caium habeo & sorores eius. Item relationibus consulũ; quod bonum felixq; sit. C. Cæsari sororibusq; eius: pari popularitate dãnatos; relegatosq; restituit. Criminũq; si qua residua ex priore tẽpore manebãt oium gratiã fecit. Cõmentarios ad matris fratrumq; suorũ causas pertinentes; ne cui post modũ delatori aut testi maneret ullus metus; cõuectos ĩ forũ; & ante clare obtestatus deos; neq; legisse neq; attigisse quicq̃ cõcremauit. Libellũ de salute sua oblatam non recepit; contendens nihil sibi admissum; cur cuiq̃ inuisus esset; negauitq; se delatoribus aures habere.

De ciuilibus gestis & moderatione eius.

Pintrias monstrosarũ libidinũ ægre ne pfundo mergeret exoratus urbe summouit. Titi Labieni, Cordii Crẽutii; Cassii Scueri scripta senatusc õsultis abolita requiri & eẽ ĩ manibus; lectitariq; pmisit; quãdo maxie sua interesset ut facta quæq; posteris tradanf. Rationes impiiab Augusto pponi solitas; sed a Tiberio intermissas publicauit. Magistratibus liberam iurisdictionẽ; & sine sui appellatione concessit; Equites Romanos seuere curioseq; nec sinẽ moderatione recognouit. Palam adempto equo: qbus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset; eorum qui minore culpa tenerenf nominibus modo in recitatione pteritis: ut leuior labor iudicãtibus foret. Ad quattuor priores qntam decuriã addidit. Tẽtauit & comitiorũ more reuocato suffragia populo reddere. Legata ex testamẽto Tiberii q̃q̃ abolito; sed & Iuliæ Augustæ; qd Tiberius suppresserat; cũ fide ac sine calũnia repræsentata psoluit. Ducẽtesimã auctionũ Italiæ remisit. Multis incẽdiorũ damna suppleuit; ac si qbus regnum restituit; afiecit & fructum omnem uectigaliorũ; & reditum medii tẽporis ut Antiocho comageno sestertium milies cõfiscatum. Quoq; magis nullius nõ boni exempli fautor uideref. mulicbri libertinæ octoginta donauit; q excruciata grauissimis tormẽtis de scelere patroni reticuisset. Quas ob res iter reliquos honores decretus est clypeus aureus; quẽ quot annis certo die collegia sacerdotũ in capitolium ferrent senatu, p sequẽte; nobilibusq; pueris; ac puellis carmine modulato laudes uirtutũ eius canentibus. Decretũ autem ut dies quo cepisset imperium palilia uocaretur; uelut argumentum rursus conditæ urbis.

De consulatibus per eum gestis: & de liberalitate eius ad populum.

Onsulatus quatuor gessit: primum ex kalendis ianuarii per duos menses; secundũ ex kalendis ianuarii per triginta dies: tertium usq; in idus ianuarii; quartũ usq; vii. idus easdem. Ex omnibus duos nouissimos coniunxit; tertium autem lugduni initsolus; non ut quidam opinantur superbia negligentiaue; sed quod defunctum sub kalendis diem collegam resciisse absens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecentos sestertios; totiens abundatissimum epulum senatui equestriq; ordini etiam coniugibus ac liberis utrorumq;. Posteriore epulo forensia insuper uiris; pueris; ac fœminis fasces purpuræ ac conchilii distribuit. Et ut læticiam publicam in perpetuum quoq; augeret; adiecit diem saturnalibus; appellauitq; Iuuenalem.

De spectaculis per eum edios.

Vnera gladiatoria partim in amphitheatro tauri; partim in septis aliquot edidit; quibus inseruit cateruas afrorum campanorumq; pugilum ex utraq; regione electissimorum. Neq; ex spectaculis semper ipse præsedit: sed interdum aut magistratibus aut amicis præsidendi munus iniunxit. Scænicos ludos: & assidue: & uarii generis; multifariam fecit quondam & nocturnos accensis tota urbe luminibus. Sparsit & missilia uariarum rerum; & panaria cum obsonio uiritim diuisit; qua epulatione equiti Romano contra se hilarius auidusq; uescenti partes suas misit. Sed & senatori ob eãdem causam codicillos; quibus prætorem eum extra ordinem designabat; edidit & circenses plurimos a mane usq; ad uesperam interiecta modo africanorum uenatione; modo Troiæ decursione; & quosdam præcipuos mynio & chrysocolla constrato circo; ne ullis nisi ex senatorio ordine aurigantibus

bus cōmisit.& subitos:quū lege iotiana apparatum circi ꝓspicientem pauci ex proximis menianis postulassent.

De nouo genere spectaculi per eum edito.

Quum præterea atq; īauditum genus spectaculi excogitauit. Nā baiarū mediū interuallū usq; ad puteolanas moles triū miliū & sexcētoꝝ fere passuū pōte cōiūxit Cōtractis undiq; onerariis nauibus & ordīe duplici ad anchoras collocatis:supiectoq; aggere terræno: ac directo ī appiæ uiæ formā,per hunc pontem ultro citro cōmeauit:biduo cōtinenti primo die phalerato equo insigniq; quercica corona & cicura & gladio:aureaq; chlamyde. Postridie quadrigario habitu curriculoq; biiugi famosorū equorum præ se ferens Dareum puerum ex parthorum obsidibus: comitante prætorianorū agmine:& in essedo cohorte amicoꝝ. Scio plærosq; existimasse talem a Caio pōtem excogitatum æmulatione Xerxis:qui non sine admiratione aliquanto augustiorem hellespontem contabulauerit. Alios ut Germaniam & Britāniam quibus imminebat alicuius immensi operis fama territaret. Sed auum meum narātem puer audiebam causam operis ab interioribus aulicis proditā q; Thrasyllus mathematicus:anxio de successore Tiberio:& in uerum nepotem proniori affirmasset:non magis Caium imperaturum: q̄ per baianum sinum equis discursurum.

De spectaculis per eum peregre factis.

Didit & pegre spectacula in Sicilia. Syracusis Atticos ludos:& ī Gallia lugduni miscellos:sed hoc certamen græcæ latinæq; facundiæ:quo certamine ferunt uictoribus præmia uictos cōtulisse:eorundem & laudes componere coactos.eos autem qui maxime displicuissent:scripta sua spongia linguaue delere iussos:nisi ferulis obiurgari aut flumine proximo mergi maluissent.

De operibus publicis per eum editis & peractis.

Pera sub Tiberio semiperfecta tēplū Augusti:theatrūq; Pompeii absoluit. Inchoauit autē aquæ ductū regione tyburti:& amphitheatrū iuxta septa. Quorū opeꝝ a successore eius Claudio:Alterū peractū:omissum alterū ē. Syracusis collapsa uetustate mœnia:deoꝝ ædes refectæ:destinauerat & sami Polycratis regiā restituere: Mileti didymeū peragere:In iugo alpium urbē cōdere:sed ante oīa isthmum ī Achaia perfodere:Miseratq; iam ad dimetiendum opus primipilarem Caium.

De uanagloria & elatione eiusdem.

Actenus quasi de principe:reliqua ut de mōstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumptis:(Nā & pius:& castroꝝ filius:& pater exercituū.& optimus maximus Cæsar uocabaᵗ) quū audiret forte reges:qui officii causa in urbē aduenerant cōcertantes apud se super cœna de nobilitate generis: exclamauit. εἶσ κοίρανοσ ἔστω εἶσ βασιλεύσ:idest unus dominus sit unus rex. Nec multum abfuit quin statim diadema sumeret:spēmq; principatus in regni formam cōuerteret. Verum admonitus & principum & regum se excessisse fastigium:diuinā maiestatem ex eo asserere sibi cœpit. datoq; negocio ut simulacra numinum religione & arte præclara:inter quæ olympici Iouis apportarent egregia:quibus capite dempto suum imponeret. partem palatii ad forū usque ꝓmouit.atque æde Castoris & Pollucis in uestibulū transfigurata cōsistēs sæpe inter fratres deos mediū adorādum se adeūtibus exhibebat:& quidē eum latialem Iouē cōsalutauerūt. Templū etiā numini suo ꝓpriū & sacerdotes:& excogitatissimas hostias instituit. In templo simulacrū stabat aureū iconium. Amiciebaturq; quotidie ueste quali ipse uteref. Magisteria sacerdotii ditissimus quisq; & ambitione.& licitatione maxīa uicibus cōparabāt. Hostiæ erant phœnicopteri pauones tetrones numidicæ meleagrides phasianæq; quæ generatim per singulos dies immolarenf:& noctibus quidē plenā fulgentēq; lunam inuitabat assidue ī amplexus:atq; cōcubitū. Interdiu uero cū capitolino Ioue secreto fabulabaf:modo īsusurrans:ac præbens inuicē aures: modo clarius: nec sine iurgiis. Nam uox cōminātis audita est:εἰσ γαῖαν Δαναῶν περάσω σε:idest ad terrā græcoꝝ trāsferā te donec exoratus ut referebat:& ī cōtuberniū ultro inuitatus. super tēplū diui Augusti pōte trāsmisso palatiū capitoliūq; cōiunxit. Mox quo ꝓprio esset ī area capitolina nouæ domus fundamenta iecit.

De eodem & de detractione & sæuicia eius contra propinquos.

Grippæ se nepotem neq; credi:neq; dici ob ignobilitatem eius uolebat: succense batq; si qui uel oratione uel carmine imaginibus cum Cæsarum inferent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto:quod Augustus cum Iulia filia admisisset procreatam. Ac non contentus hac Augusti insectatione; actiacas singulasque uictorias ut funestas populi Romani;& calamitosas uetuit solénibus feriis celebrari. Liuiam Augustam proauiam Vlyssem stolatum idétidem appellans:etiam ignobilitatis quadam ad senatum epistola arguere ausus est:quasi materno auo decurione fundano ortam. quum publicis monumentis certū sit Aufidiū Lirgoné Romæ honoribus functū. Auiæ Antoniæ secretum petéti denegauit nisi ut interueniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia causa extitit mortis dato tamé:ut quidá putant:& ueneno. Nec defunctæ ullum honoré habuit;pspexitq; e triclinio ardétem rogum. Fratrem Tiberium inopinantem repente immisso tribuno militum interemit. Syllanum item socerum ad necem secandasq; nouacula fauces cōpulit. Causatus in utroq; quod hic ingressum se turbatius mare non esset secutus;ac spe occupandi urbé si quid sibi per tépestates accidereret mansisset. Ille antidotum aboleuisset;quasi ad præcauenda uenena sua sumptū. Quum & Syllanus impatientiam nauseæ uitasset:& molestiam nauigandi:& Tiberius propter assiduam & ingrauescentem tussim medicamento usus est. Nam successorem impii Claudium patruum non nisi in ludibrium reseruauit.

De libidine eius cum omnibus sororibus.

Vm omnibus sororibus suis stupri consuetudiné fecit;plenoq; conuiuio singulas infra se uicissim collocabat uxore supra cubante. Ex his Drusillam uitiasse uirginem prætextatus adhuc creditur. Atq; etiam in concubitu eius quondam deprehensus ab auia Antonia apud quá simul educabant. Mox Lucio Cassio Longino consulari collocatam abduxit:& in modú iustæ uxoris propalam habuit. Hæredé quoq; bonorum atq; imperii æger instituit;eadem defuncta iustitiú indixit:in quo risisse:lauisse:cœnasse cum parentibus aut coniuge:liberisue capitale fuit:ac mœroris impatiens;quum repente noctuq; pfugisset ab urbe;transcurrissetq; Campaniá Syracusas petiit,rursusq; inde propere rediit;barba capilloq; promisso;nec unq̄ postea(quantiscunq; de rebus)ne p concione quidem populi:aut apud milites;nisi per nomen Drusillæ deierauit. Reliquas sorores nec cupiditate tanta:nec dignatione dilexit;ut quas sæpe exoletis suis prostrauit; quo facilius eas in causa Aemylii Lepidi condemnauit quasi adulteras:& insidiarum aduersus se conscias;nec solum chirographa omnium requisita fraude ac stupro diuulgauit;sed & tres gladios i necem sua præparatos marti ultori addito elogio consecrauit.

De matrimoniis & uxoribus eius.

Atrimonia contraxerit turpius;an dimiserit;an tenuerit non est facile discernere Liuiam Horestillam Caio pisoni nubenté quum ad officium & ipse uenisset: ad se deduci imperauit;intraq; paucos dies repudiatam biénio post relegauit;quod repetisse usum prioris mariti tpe medio uidebatur. Alii tradūt adhibitum cœnæ nuptiali mandasse ad Pisonem contra accúbentem: noli uxorem meá premere,statimq; cōuiuio abduxisse eam secum:& proximo die edixisse matrimonium sibi repertum exemplo Romuli;& Augusti. Loliá Paulinam Caii Mémii consularis exercitus regentis nuptam; facta mentione auiæ eius ut quondam pulcherrimæ subito ex prouincia euocauit;ac perductam a marito coniunxit sibi;breuiq; missam fecit interdicto cuiusquá i perpetuum coitu. Cæsoniam neq; facie insigni;neq; ætate integra; matremq; iam ex alio uiro trium filiarum: sed luxuriæ ac lasciuiæ perditæ:& ardentius & constantius amauit;ut sæpe chlamyde peltaq; & galea ornatam & iuxta adequitátem militibus ostenderit: amicis uero etiam nudam. Quam enixam uxorio nomine dignatus est;uno atq; eodem die professus & maritum se eius & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Iuliam Drusillá appellatam per omnium dearum templa circumferens Mineruæ gremio imposuit;alendamq; & instituendam commendauit. Nec ullo firmiore iudicio sui seminis eé credebat;quam feritatis;quæ illi quoque tanta iam tunc erat; ut infestis digitis ora & oculos simul ludentium infantium incesseret.

De crudelitate eius contra propinquos & cæteros.

Eueac frigidū fit his addere quo ꝓpinquos amicosq; pacto tractauit. Ptolemæum regis Iubæ filiū cōsobrinū suū (erat enim & is. M. Antonii ex Helene filia nepos) & īprimis ipsū Macronē ipsam Enniā adiutores īperii: quibus omnibus pro necessitudinis iure proq; meritorum gratia cruenta mors persoluta est. Nihilo reuerentior leniore erga senatū. quosdā summis honoribus functos ad esedū sibi occurrere togatos p aliquot passuum milia & cœnanti modo ad pluteum modo ad pedes stare succinctos linteo passus est. Alios cū clam interemisset citare nihilominus ut uiuos pseuerauerit: paucos post dies uoluntaria morte perisse mentitus. Consulibus oblitis de natali suo edicere abrogauit magistratū: fuitq; per triduū sine sūma potestate resp. Quæstorē suū in coniuratione nominatū flagellauit ueste detracta subiectaq; militū pedibus: quo firme uerberaturi insisterent. Simili superbia uiolētiaq; cæteros tractauit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in circo loca de media nocte occupantiū omnes fustibus abegit. elisi per eum tumulum uiginti amplius equites romani: totidē matronæ super innumeram turbā cæterā. Scænicis ludis inter plebem & equitem causam discordiarū ferens decima maturius dabat: ut equestres ab infimo quoq; occuparentur. Gladiatorio munere reductis interdū flagrantissimo sole uelis emitti quenq; uetabat: Remotoq; ordinario apparatu rabidis feris uilissimos senio cōfectos gladiatores quoq; pegmares: patres familiarū notos: sed insignes debilitate aliqua corporis subiiciebat. Ac nōnunq̄ horreis præclusis populo famem induxit.

Item de sæuicia & crudelitate eiusdem.

Aeuiciam ingenii per hæc maxime ostendit: quū ad saginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur: ex noxiis laniandos adnotauit: & custodiarum seriem recognoscens nullius inspecto elogio stans tantummodo intra porticum mediā a caluo ad caluum duci imperauit. Votum exegit ab eo qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat: spectauitq; ferro dimicantem: nec dimisit nisi uictorē: & post multas preces alterum qui se periturum ea de causa uouerat: cunctantantem pueris tradidit uerberatū: infulatūq; uotū reposcētes per uicos agerēt: quoad præcipitarentur ex aggere. Multos honesti ordinis deformatos prius stigmatum notis ad metalla & munitiones uiarum: aut ad bestias cōdemnauit: aut bestiarum more quadrupedes cauea coercuit: aut medios serra dissecuit. Nec omnes grauibus ex causis uerum male de munere suo opinatos: uel quod nunq̄ per genium suum deierassent: parentes supplicio filiorum interesse cogebat: quorum uni ualitudinem excusanti lecticam misit. Alium e spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit: atq; omni comitate ad hilarem & iocos prouocauit. Curatorem munerum ac uenationum per continuos dies in conspectu suo cathenis uerberatum non prius occidit: q̄ offensus putrefacti cerebri odore. Athelaniæ poetam ob ambigui loci uersiculum media amphitheatri arena igni cremauit. Equitem romanum obiectū feris: quum se innocentē proclamasset: reduxit abscissaq; lingua rursus induxit.

De sæuicia eius contra suos exules & senatorem.

Euocatum quendam a uetere exilio sciscitatus quidnam ibi facere cōsuesset: respōdente eo per adulationem deos semper orauit (quod euenit) periret Tiberius: & tu imperares: opinans sibi quoq; exules suos mortem imprecari: misit circum insulas: qui uniuersos trucidarent. Quum discerpi senatorem concupisset: subornauit qui ingredientem curiam repente hostem publicum appellantes inuaderent: graphiisq; confossum lacerandum cæteris traderent. Nec ante satiatus est: q̄ membra & artus & uiscera hominis tracta per uicos: atq; ante se congesta uidisset.

De atrocibus dictis eius.

Mmanissima facta augebat atrocitate uerborum nihil magis in natura sua laudare se: ac probare dicebat: q̄ (ut ipsius uerbo utar)

hoc est inuerecundiā. Monenti Antoniæ auiæ tanq̄ parum esset non obedire: memēto ait omnia mihi & heroïs licere. Trucidaturus fratrē: quē metu uenenorū præmuniri medicamētis suspicabat: Antidotū inqt aduersus Cæsarem. Relegans sororibus nō solum insulas habere se: sed etiam gladios minabatur. Prætorium uirum ex seccessu Anticyræ: quam ualitudinis causa petierat: propagari sibi commeatum sæpius desiderantem: quum mandasset interimi: adiecit necessarium esse sanguinis missionem: quū tam diu nō ꝓdesset helleborum. Decimo quoq; die numerum puniendorum ex custodia subscribēs

rationem se purgare dicebat. Gallis Græcisq; aliquot uno tempore cōdemnatis gloriabatur gallogræciam se subegisse.

De atrocibus & diris factis eius.

On temere in quēq; nisi crebris: & minutis ictibus animaduerti passus est: perpetuo notoq; iam præcepto ita fieri: ut se mori sentiat. Punito p errorem nominis alio: quā quē destinauerat: ipsum quoq; paria meruisse dixit. Tragicū illud subinde iactabat: oderint: dū metuāt. sæpe in cunctos pariter senatores: ut Seiani clientis matris: ac fratrū suorū delatores inuectus ē platis libellis: quos crematos simulauerat, defensaq; Tiberii sæuicia quasi necessaria: eum tot criminātibus credendū asser. equestré ordinem ut scænæ arenæq; deuotū assidue pscidit. Infensus turbæ fauenti aduersus studium suū exclamauit. Vtinā populus Romanus unā ceruicē haberet: quūq; Tetrinus latro postulareē: & qui postularēt tetrinos esse ait. Retiarii tunicati quiq; numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidē secutoribus succubuerant: quū occidi iuberētur unus resumpta fuscina omnes uictores interemit: hanc ut crudelissimā cædem & defleuit edicto: & eos qui spectare sustinuissent: execratus est.

De querela eius contra suorū temporum fœlicitatem.

Veri etiam palam de cōditione temporū suorum solebat: q; nullis calamitatibus publicis insignirentur. Augusti principatū clade uatiana: Tiberii ruina spectaculorum apud fidenas memorabile factū: sui obliuionem imminere prosperitate rerum: atq; identidē exercituū cædes: famem: pestilentiā: incēdia: hiatum aliquem terræ optabat.

De crudelitate eius etiam in cœnis ludis spectaculis & sacris.

Nimum quoq; remittenti: ludoq; & epulis dedito eadem dictorū factorūq; sæuicia aderat. Sæpe in cōspectu prādentis uel cōmessantis seriæ quæstiōes p tormenta habebanē. Miles decollādi artifex quibuscūq; e custodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis: quē excogitatū ab eo significauimus: quū multos e littore inuitasset ad se: repente omnes præcipitauit. Quosdam gubernacula apprehendētes contisemisq; detrusit in mare. Romæ publico epulo seruū ob detractā lectis argenteam laminā carnifici cōfestim tradidit: ut manibus abscissis: atq; ante pectus e collo pendētibus præcedēte titulo: qui causam pœnæ indicaret per cœtus epulātiū circunduceretur. Mirmillonem e ludo rudibus secum batuentem: & sponte pstratum confodit ferrea sica: ac more uictorum cum palma discurrit. Admota altaribus uictima succinctus poparū habitu elato alte malleo cultrarium mactauit: lautiore cōuiuio effusus subito in cachinos: consulibus qui iuxta cubabant quidnam rideret blande quærentibus: quid nisi uno meo nutu iugulari utrunq; uestrum statim posse.

De Apelle per eum flagellato: & aliis gestis eius.

Nter uarios iocos: quum assistēs simulacro Iouis: Apellem tragœdum consuluisset uter illi maior uidereē: cunctantē flagellis discidit: collandās subinde uocē deprecantis: quasi etiam i gemitu prædulcem. Quotiens uxoris uel amiculæ colli exoscularet addebat: tā bona ceruix simulac iussero demetur. quin & subinde iactabat exqsiturum semel fidiculis de Cesonia sua cur tantopere diligeret.

De malignitate & superbia eius contra omnes.

Ec minore liuore ac malignitate: quā superbia sæuiciaq; pene aduersus omne genus hominū grassatus ē. Statuas uirorū illustriū ab Augusto ex capitolia area propter angustias in martiū cāpū collatas ita subuertit atq; disiecit: ut restitui salus titulis non ualuerit. Vetuit posthac uiuētiū cuiq; usq; statuam aut imaginem nisi se consulto & auctore poni. Cogitauit etiā de Homeri carminibus abolendis: cur enim sibi nō licere dicēs quod Platoni licuisset: qui eum e ciuitate quā cōstituebat eiecerit. Sed & Virgilii & Titi Liuii scripta & imagines paulū absfuit: quin ex omnibus bibliothecis amoueret. Quorū alterū ut nullius ingenii minimæq; doctrinæ: alterum ut uerbosum in historia negligentemq; carpebat. De iuris quoq; consultis quasi scientiæ eorum omnē usum abolitutus sæpe iactauit: se mehercle effectur ū ne quid respondere possint præter æqui.

Item de eodem & de inuidia eius contra omnes.

Eteta familarū insignia nobilissimo cuiq; ademit. Torquato torquem: Cincinato crimen. Cn. Pompeio stirpis antiquæ: magni cognomē. Ptolemæū de quo rettuli

& accersitum e regno: & exceptum honorifice non alia causa repente percussit: q̃ p edente semunus ingressum spectacula conuertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ aía duertit pulchros & comatos quotiens sibi occurrerent occipitio raso deturpabat. Erat e suis proculus patre primipilari ob egregiam corporis amplitudinem & speciem colosseros dictus. Húc e spectaculis detractum: repente & in arenam deductum trahi: & mox in oplomacho comparauit: bisq; uictorem constringi sine mora iussit: & pannis obsitum uicatim circúduci: ac mulieribus ostendi: deinde iugulari. Nullus deniq; tam abiectæ conditionis: tamq; extremæ sortis fuit cuius non commodis obtrectaret. Nemoressi regi q multos iam annos potiretur sacerdotio ualidiorem aduersarium subornauit: quum quondam die muneris esedario porio ob prosperam pugnam seruum suum manumittenti studiosius plausum esset: ita se proripuit e spectaculis: ut calcata lacinia togæ præceps per gradus iret indignabundus & clamitás dominum gentium populum ex re leuissima plus honoris gladiatori tribuenté q̃ consecratus principibus: aut præsenti sibi.

De luxuria & libidine eiusdem.

Vdicitiæ neq; suæ neq; alienæ pepercit. Marcum Lepidum. M. Nestorem Pantomimum: quosdam obsides dilexisse fertur commercio mutui stupri. Valerius Catulus consulari familia iuuenis stupratum a se ac latera sibi contubcinio eius defessa etiá uociferatus est. Super sororum incesta: & notissimum prostitutæ Pyrallidis amorem nó temere ulla illustriore fœmina abstinuit: quas plærunq; cum maritis ad cœnam uocatis: prætereq; pedes suos transeuntes diligenter ac lente mercantium more considerabat: etiá facié manu alleuans si quæ pudore summitterent. Quotiens deinde libuisset egressus triclinio: quum maxime placitam seuocasset: paulo post recétibus adhuc lasciuiæ notis reuersus uel laudabat palam: uel uituperabat singula numerans bona malaue corporis atq; concubitus. Quibusdam absentium maritorum nomine repudium ipse misit: iussitq; in acta referri.

De luxuria eiusdem in cœnis: balneis: ædificiis: & aliis operibus.

Epotinis sumptibus omnium prodigiorum ingenia superauit: commentus nouum balnearum usum: portétosissima genera ciborum atq; cœnarú: ut callidis frigidisq; unguentis lauaretur: preciosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet: conuiuis ex auro panes & obsonia apponeret: aut frugi hominem esse oportere dictitans; aut Cæsaré quin & nummos non mediocris summæ e fastigio basilicæ Iuliæ per aliquot dies sparsit í plæbem: fabricauit & de cedris liburnicas: gemmatis puppibus uersicoloribus uelis: magna thermarum & porticuum & tricliniorum laxitate. magnaq; etiam uitium pomiferarum arborum uarietate: quibus discumbens de die inter choros ac simphonias littora campaniæ peragraret. In extructionibus prætoriorum atq; uillarum omni ratione posthabita: nihil tá efficere concupiscebat: q̃ q posse effici negaretur: & iactæ itaq; moles ífesto ac profúdo mari: excisæ rupes durissimi silicis & campi montibus aggere æquati: & complanata fossuris montium iuga incredibili quidem celeritate quum moræ culpa capite lueretur: ac ne singula enumerem immensas opes; totumq; illud. T. Cæsaris uicies ac septies milies sestertiú non toto uertente anno absumpsit.

De rapinis & extorsionibus eiusdem.

Xhaustus igitur atq; egens ad rapinas conuertit animum: uario & exquisitissimo calumniarum: & auctionum: & uectigalium genere. Negabat iure ciuitatem Romaná usurpare eos: quorum maiores sibi posterisq; eam impetrassent nisi filii essent: neq; enim intelligi debere posteros ultra hunc gradum prolataq; diuorum Iulii & Augusti diplomata ut uetera & obsoleta deflebat. Arguebat & perperam editos census: quibus postea quacunq; de causa quicq̃ incrementi accessisset. Testamenta primipilarium: qui ab initio principatus Tiberii neq; illum neq; se hæredem reliquissent: ut ingrata rescidit. Item cæterorum ut irrita & uana quoscunq; quis diceret hærede Cæsare mori destinasse. Quo metu iniecto quum iam & ab ignotis inter familiares: & a parentibus inter liberos palam hæres núcuparetur: derisores uocabat: q post nuncupationem uiuere perseuerarent: & multis uenenatas macteas misit. Cognoscebat auté de talibus causis taxato prius modo súmæ ad qué cóficiédum consideret: confecto demum excitabatur: ac ne paullulum quidem moræ patiens super quadraginta reos quondam ex diuersis criminibus uana sententia cödemnauit: gloriatusq; est expergefacta; somno Cæsoniæ quantum egisset dum ea meridiaret. Auctione proposita

reliquias omniũ ſpectaculoꝝ ſubiecit & uenditauit exquirens per ſe precia: & uſq; eo extendisset quidam immenſo coacti quædam emere: ac bonis exuti uenas ſibi inciderẽt. Nota res eſt: Aponio Saturnino inter ſubſellia dormitante monitum a Caio præconem ne prætorium uirum crebro capitis motu nutantem ſibi præteriret: nec dicẽdi finem factum quo ad tredecim gladiatores ſeſtertium nonagies ignoranti addicerentur.

Item de eodem & de turpibus lucris eius.

N gallia quoq; quum damnatarum ſororum ornamenta & ſupellectilem & ſeruos atq; ẽt liberos: imenſis preciis uendidiſſet: inuitatus lucro quicquid inſtrumẽti ueteris aulæ erat: ab urbe repetiit: cõprehenſis ad deportandũ meritoriis quoq; uehiculis: & piſtrinẽſibus iumẽtis: adeo ut panis Romæ ſæpe deficeret: & litigatoꝝ plærıq; quod occurrere abſentes ad uadimoniũ nõ poſſent: cauſa caderẽt: cui inſtrumento diſtrahẽdo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit: modo auaritiæ ſingulos increpans: & q non puderet eos locupletiores eſſe q̃ ſe: modo pœnitentiã ſimulans: q principaliũ reꝝ priuatis copiam faceret. Cõpererat prouincialẽ locupletem ducenta ſeſtertia numeraſſe uocatoribus: ut per fallaciam conuiuio interponeretur: nec tulerat moleſte tam magno æſtimari honorem cœnæ ſuæ: huic poſtero die ſedenti in auctione miſit: qui neſcio quid friuoli ducentis milibus traderet: diceretq; cœnaturum apud Cæſarem uocatu ipſius.

De nouis uectigalibus & tribunis & ſordidis quæſtibus.

Ectigalia noua atq; inaudita primũ per publicanos: deide quia lucrum exuberabat per centuriones tribunoſq; prætorianos exercuit. Nullo rerum aut hominum genere omiſſo: cui nõ tributi aliquid imponeret pro edulis: quæ tota urbe uænirent certum ſtatumq; exigebatur. Pro litibus atq; iudiciis ubicunq; conceptis quadrageſima ſummæ de qua litigaretur nec ſine pœna. ſiquis compoſuiſſe uel donaſſe negocium conuinceretur: gerulorum diurnis quæſtibus pars octaua ex capturis proſtitutarum quantum quæq; uno concubitu mereret. Additumq; ad caput legis ut tenerentur publico & quæ meretricium quiue lenocinium feciſſent: necnon & matrimonia obnoxia eſſent.

Item de eodem.

Vıuſmodi uectigalibus indictis neq; propoſitis: quũ per ignorãtiam ſcripturæ multa commiſſa fierent: tandem flagitante populo propoſuit quidem legem: ſed & minutiſſimis litteris & anguſtiſſimo loco uti ne cui deſcribere liceret. Ac ne quod nõ manubiarum genus expediretur: lupanar in palatio conſtituit: deſtructiſq; & inſtructis pro loci dignitate compluribus cellis: in quibus matronæ ingenuiq; ſtarent. Miſit circum fora & baſilicas nomenculatores ad inuitandos in libidinem iuuenes ſeneſq;: præbita aduenientibus pecunia fœnebris appoſitiq; qui nomina palam ſubnotarent quaſi adiuuantium Cæſaris redditus. Ac ne ex luxu quidem aleæ compendium ſpernẽs plus mendacio atq; etiam periurio lucrabatur. Et quondam proximo colluſori demandata uice ſua progreſſus in atrium domus cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes ſine mora corripi confiſcariq; iuſſiſſet exultans rediit glorianſq; nunq̃ ſe proſperiore alea uſum.

De dote pro nata filia & ſtrenis per eum petitis & receptis.

Ilia uero nata paupertatem nec iam imperatoriam modo: ſed & patria conquerens onera collationes in alimoniam atq; dotem puellæ recepit: edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum: ſtetitq; in ueſtibulo ædium kalendis ianuarii ad captandas ſtipes: quas plenis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat. Nouiſſime cõtrectandæ pecuniæ cupidine incenſus ſuper immenſos aureorum aceruos patentiſſimo diffuſos loco: & nudis pedibus ſpaciatus: & toto corpore aliquandiu uolutatus eſt.

De expeditione eius germanica.

Ilitiam reſq; bellicas ſemel attigit neq; ex deſtinato: ſed quum ad uiſendum nemus flumenq; clitumni meuaniam proceſſiſſet admonitus de ſupplendo numero batauorum: quos circa ſe habebat expeditionis germanicæ imperium cepit: neq; diſtulit, ſed legionibus & auxiliis undiq; excitis: delectibus undiq; acerbiſſime actis: cõtracto & omnis generis commeatu: q̃tos nunq̃ ante alter ingreſſus eſt: confecitq; modo tam feſtinanter & rapide: ut prætorianæ cohortes contra morem ſigna iumentis imponere: ut ita ſubſequi cogerentur: interdum adeo ſegniter & delicate ut octophoro ueheretur: atq; a propinquarum urbium plæbe uerri ſibi uias & conſpergi propter puluerem exigeret.

De gestis per eum in castris.

Ostq̃ castra attigit: ut se acrem & seuerum ducem ostenderet: legatos qui auxilia seu
us ex diuersis locis adduxerant: cum ignominia dimisit. At in exercitu recensendo
plærisq; centurionum maturis iam: & nonnullis ante paucissimos q̃ consumaturi es
sent dies primos pilos ademit: causatus senium cuiusq; & imbecillitatem: cæterorum incre
pita cupiditate commoda emeritæ militiæ ad sexcentorum milium summam rescidit. Ni
hil autem amplius q̃ a Dminocino Bellini britannorum regis filio: qui pulsus a patre cum
exigua manu transfugerat in deditionem recepto: quasi uniuersa tradita insula magnificas
Romam litteras misit: monitis sæpe latoribus ut uehiculo ad forum usq; & curiam perten
derent: nec nisi in æde Martis: ac frequente senatu consulibus traderent.

De eodem & de silua per eum truncata & militibus donatis:
& aliis gestis eius.

Ox deficiente belli materia paucos de custodia germanos traiici occuliq; trans Rhe
num iussit: ac sibi post prandium q̃ tumultuosissime adesse hostem nunciari. Quo
facto proripuit se cum amicis & parte equitum prætorianoꝝ in proximam siluam:
truncatisq; arboribus & in modum trophæoꝝ adornatis ad lumina reuersus: eorum quidẽ
qui non secuti essent timiditatem & ignauiam corripuit: comites autem & participes uicto
riæ nouo genere ac nomine coronarum donauit: quas distinctas solis ac lunæ siderumq;
specie exploratorias appellauit. Rursus obsides quosdam abductos e litterario ludo: clamq;
præmissos: deserto repente conuiuio cum equitatu insecutus ueluti profugos ac reprehen
sos in cathenis reduxit. In hoc quoq; minimo præter modum intemperans repetita cœna
renunciantes coactum agmen sicut erant loricatos ad discumbendũ adhortatus ẽ. Monuit
etiam notissimo Virgilii uersu: Durarent secundisq; se rebus seruarẽt. Atq; inter hæc absen
tem senatum populumq; grauissimo obiurgauit edicto: q Cæsare præliante & tantis discri
minibus obiecto in tempestiua conuiuia circum & theatra & amoenos secessus celebrarẽt.

De apparatu exercitus contra oceanum & gestis aliis eius.

Ostremo quasi perpetraturus bellum directa acie in littore oceani ac balistis machi
nisq; dispositis nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus esset: repente ut con-
chas legerent: galeasq; & sinus replerẽt: imperauit spolia oceani uocans capitolio pa
latioq; debita. Et in indicium uictoriæ altissimam turrem excitauit: ex qua ut ex Pharõ no'
ctibus ad regendos nauium cursus: ignes emicarent: pronunciatoq; militi donatio centenis
uiritim denariis quasi oẽ exemplũ liberalitatis supgressus abite inqt lætii: abite locupletes.

De cura triumphi & aliis gestis eius.

Onuersus hinc ad curam triumphi præter captiuos ac transfugas barbaros galliaꝝ
quoq; procerissimum quenq;: & ut ipse dicebat   ac nonnullos ex
principibus legit: ac seposuit ad pompam: coegitq; non tantum rutilare & summitte
re comam: sed & sermonem germanicum addiscere; & nomina barbarica ferre. Præcepit
etiam triremes quibus ĩtroiuerat oceanum magna ex parte itinere terrestri Romam deue-
hi. Scripsit & procuratoribus triumphum appararent q̃ minima summa: sed quantus nunq̃
fuisset: quando in omnium hominum bona ius haberent.

De nefario consilio trucidandi legiones.

Rius q̃ prouincia decederet: consilium iniit nefandæ atrocitatis legiones: quæ post
excessum Augusti seditionem olim mouerant contrucidãdi: quod & patrem suum
Germanicum ducem: & se infantẽ tunc obsedissent: uixq; a tam præcipiti cogitatio
ne reuocatus inhiberi nullo potuit modo: qn decimare uelle perseueraret. Vocatos itaq; ad
concionem inermes: atq; etiam gladiis dispositis equitatu armato circũsedit. Sed cum uide
ret suspectare plærosq; dilabi ad resumenda siqua uis fieret: arma: profugit concionem: cõ
festimq; urbem petiit deflexa omni acerbitate in senatum: cui animaduertendos tantoꝝ de
decoꝝ rumores palam minabatur: quærens inter cætera fraudatũ se iusto triũpho: quũ ipse
paulo ante ne quid de honoribus suis ageretur: etiam sub mortis poena denunciasset.

De reditu eius ad urbem: & de malo proposito: & uenenis repertis.

Ditus ergo in itinere a legatis amplissimi ordinis: ut maturaret orantibus: q̃ maxima
uoce ueniam inquit; ueniam: & hic mecum capulum gladii cerebro uerberans: quo
cinctus erat: edixit & reuerti se: sed his tantũ qui optarent equestri ordini & populo

Nam se neq; ciuem; neq; pricipem senatui amplius fore. Vetuit etiam quenq; senatorum sibi occurrere; atq; omisso uel dilato triumpho ouans urbem natali suo ingressus est. Intraq; quartum mésem periit ingentia facinora ausus & aliquanto maiora moliés. Siquidem proposuerat Antium; deinde alexandriam commigrare: interempto prius utriusq; ordinis electissimo quoq;: quod ne cui dubium uideatur in secretis eius reperti sunt: duo libelli diuerso titulo: alteri gladius: alteri pugio index erat. Ambo notas & nomina continebant morti destinatorum. Inuenta & arca ingens uariorum uenenorum plena: quibus mox a Claudio demersis: infecta maria traduntur: non sine piscium exitio: quos enectos aestus in proxima littora eiecit.

De statura corporis & ualitudine eius.

Tatura fuit eminenti: pallido colore: corpore enormi: gracilitate maxima ceruicis & crurum: & oculis & temporibus concauis: fronte lata & torua: capillo raro: ac circa uerticem nullo: hirsutus caetera. Quare transeunte eo prospicere ex superiore parte aut omnino quacúq; de causa capram nominare criminosum & exitiabile habebatur. Vultum uero natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferebar componens ad speculú in omnem terrorem ac formidinem. Valitudo ei neq; corporis neq; animi constitit. Puer comitiali morbo uexatus in adolescentia ita patiens laborum erat; ut tamen nonnunquam subita defectione ingredi: stare: colligere semet: ac sufferre uix posset: mentis ualitudinem & ipse senserat; ac subinde de secessu; deq; purgando cerebro cogitauit. Creditur potionatus a Cesonia uxore amatorio quidem medicamento: sed quod in furorem uerterit. Incitabatur in somnio maxime: neq; enim plusq́ tribus nocturnis horis quiescebat: ac ne his quidé placida quiete: sed pauida miris rerum imaginibus: ut qui inter caeteras pelagi quondam speciem colloquentem secum uidere uisus sit. Ideoq; magna parte noctis uigiliae cubandiq; taedio nunc toro residens: nunc per longissima porticus uagus inuocare identidem atq; expectare lucem consueuerat.

Item de ualitudine mentis & contemptu deorum: & aliis gestis eius.

On immerito mentis ualitudini attribuerim diuersissima in eodem uitia: summam confidentiam & contra nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret ad minima tonitrua & fulgura conniuere: caput obuoluere. Ad uero maiora proripere se e strato: sub lectumq; condere solebat. Peregrinatione quidem siciliensi irrisis multorum locorum miraculis: repente a messana noctu profugit: aetnaei uerticis fumo ac murmure pauefactus. Aduersus barbaros quoq; minacissimus: quum trans rhenum inter angustias depressumq; agmen iter essedo faceret: dicente quodam non mediocrem fore consternationem sicunde hostis appareat: equum ilico conscendit: ac propere uersus ad pontes: ut eos calonibus & impedimentis stipatos repperit: impatiens morae per manus: ac super capita hominum translatus est. Mox etiá audita rebellione germaniae fugam: & subsidia fugae classes apparabat uno solatio acquiescens trans marinas sibi superfuturas prouincias si uictores alpium iuga ut cimbri uel etiam urbem ut senones quondam occuparent: unde credo percussoribus eius: postea consilium natum apud tumultuátes milites ementiendi ipsum sibi manus intulisse nuncio malae pugnae perteritum.

De uestibus & caetero habitu eius.

Estitu calciatuq; & caetero habitu: neq; patrio: neq; ciuili: ac ne uirili quidem: ac denique humano semper usus est. Saepe depictas gemmatasq; indutus penulas: manuleatus: & armillatus in publicum processit: aliquando sericatus & cycladatus: ac modo in crepidis: uel cothurnis: modo in speculatoria caliga: nonnunq́ socco muliebri. Plaerunq; uero aurea barba fulmen tenens: aut fuscinam: aut caduceum deorum insignia: atq; etiam Veneris cultu conspectus est. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestauit. Interdum & magni Alexandri thoracem repetitum e conditorio eius.

De eloquentia eius & arte oratoria.

X disciplinis liberalibus minimum eruditioni: eloquentiae plurimum attendit: quantumuis facundus & promptus utiq; si perorandum uel in aliquem esset irato & uerba & sententiae suppetebant. Pronunciatio quoq; & uox ut neq; eodem loci prae ardore consisteret & exaudiretur a procul stantibus. Peroraturus stricturum se lucubrationis suae telum minabatur. Lenius comptiusq; scribendi genus adeo contemnens ut Senecá tú

maxime placentem commissiones meras componere:& arenam esse sine calce diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere:& magnorum in senatu reorum ac cusationes defensiōesq; meditari. Aut (pro ut stilus cesserat) uel onerare sentētia sua quēq; uel subleuare:equestri quoq; ordine ad audiendum inuitato per edicta.

De arte cantandi saltandi & aurigandi.

Ed & aliorum generum artes studiosissime & diuersissimas exercuit. Thrax & auriga idest cantator atq; saltator batuebat pugnatoriis armis. Aurigabat extructo plurifariam circo canendi ac saltandi uoluptate ita efferebatur:ut ne publicis quidem spectaculis temperaret:quo minus & tragoedo pronunciante contineret:& gestum histrionis quasi laudans uel corrigēs palam effingeret:nec alia de causa uideretur eo die quo peruigilium indixisse:q̄ ut initium in scænam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Saltabat autem nonnunq̄ etiam noctu:& quondam tres consulares secunda uigilia in palatium accitos multaq; & extrema metuentes super pulpitum collocauit;deinde repente magno tibiarum & scabellorum crepitu cum palla tunicaq; talari prosiluit;ac desaltato cantico abiit:atq; hic tam docilis ad cætera natare nesciit.

De studio eius & fauore ad plaudentes:& odio ad impedientes.

Vorum uero studio teneretur:omnibus ad insaniam fauit. M. Nestorem pantomimum etiam inter cætera spectacula osculabatur: ac si quis saltante eo uel leuiter obstreperet:detrahi iussum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti p centurionem denunciauit:ut abiret sine mora hostiam: perferretq; ad Ptolemæum regē in mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: ei quem istuc misi: neq; boni quicq; neq; mali feceris. Thraces quosdam germani corporis custodibus præposuit. Mirmilonum armaturas rescidit Columbo uictori:leuiter tamen saucio uenenum ī plagam addidit:quod ex eo columbinum appellauit. Sic certe inter alia uenena scriptum ab eo repertum est. Prasinæ factioni ita addictus & deditus:ut coenaret in stabulo assidue & maneret. Agitatori cythico comessatione quadam in apophoretis uicies sestertium contulit. Incitato. cuius equi causa pridie circenses ne inquietaretur uiciniæ silentium per milites ī dicere solebat:præter equile marmoreum;& præsepe eburneum: prætereq; purpurea tegumenta ac monile e gemmis domum etiam familiam & supellectilem dedit:quo lautius nomine eius inuitati acciperentur:consulatum quoq; traditur destinasse.

De coniuratione & conspiratione contra eum facta.

Ta bacchantem atq; grassantem non defuit plærisq; animus adoriri. Sed una & altera conspiratione detecta. Aliis per inopiam occasionis cunctantibus duo consilium communicauerunt;perfeceruntq;:non sine coscientia potentissimorum libertorum;præfectorumq; prætoru;quod ipsi quoq; & si falso in quēdam coniuratione quasi participes nominati suspectos tamen se & inuisos sentiebāt. Nam & statim seductis magnam fecit inuidiam:destricto gladio affirmans sponte se periturum: si & illis morte dignus uideref. Nec cessauit ex eo criminari alterum alteri:atq; inter se omnes committere Quum placuisset palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi:primas sibi partes Cassius Chærea tribunus cohortis prætoriæ depoposcit:quem. C. Seniorem iam & mollem & effoeminatum denotare omni probro consuerat;& modo signum petenti Priapum aut uenerem dare;modo ex aliqua causa agenti gratias osculandam manum offerre: formam commotamq; in obscoenum modum.

De prodigiis futuræ cædis eius.

Vturæ cædis multa prodigia extiterunt:olympiæ simulacrum Iouis: quod dissolui transferriq; Romam placuerat tantum cachinum repente edidit: ut machinis labefactis opifices diffugerint. Superuenitq; ilico quidam. Cassius quoq; nomine uisum se somnio affirmans immolare taurum Ioui. Capitolium Capuæ idibus martii de cælo tactum est. Item Romæ cella palatina atriensis:nec defuerunt qui coniectarent altero ostento periculum a custodibus domino portendi:altero cædem rursus insignem qualis eodem die facta quondam fuisset. Consulenti quoq; de genitura sua Sulla Mathematicus certissimam necem appropinquare affirmauit. Monuerunt & fortunæ antiatinæ ut a Cassio caueret:qua causa ille Cassium Longinum asiæ tum proconsulem occidendum delegauerat immemor Chæream Cassium nominari. Pridie q̄ periret somniauit consistere

se in cælo iuxta solium Iouis: impulsumq; ab eo dextri pedis pollice: & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita sunt etiam: quæ forte illo ipso die paulo prius acciderant: sacrificans respersus est Phœnicopteri sanguine. Et Pantomimus minister tragœdiam saltauit: quam olim Neoptolemus tragœdus ludis: quibus rex macedonum Philippus occisus est: egerat. Et quum in laureato mimmo: in quo auctor proripiens se ruina sanguinem uomuit: ut plures secundarum certatim experimentum artis darent: cruore scæna abundauit. Parabatur & in noctem spectaculum: quo argumenta inferorum per ægyptios & æthiopes explicarentur.

De cæde & morte eius.

Ono kalendas februarii: hora quasi septima cunctatus an ad prandium surgeret marcescente adhuc stomacho pridiani cibi onere tandem suadentibus amicis egressus est. Quum in crypta per quam transeundum erat: pueri nobiles ex asia ad edendas in scæna operas euocati præpararentur: ut eos inspiceret: hortareturq; restitit: ac nisi princeps gregis algere se diceret: redire ac repræsentare spectaculum uoluit. Duplex dehinc fama est alii tradunt alloquenti pueros a tergo Chæream ceruicem gladio cæsim grauiter percussisse præmissa uoce hoc age: dehinc Cornelium Sabinum alterum e coniuratis tribunum ex aduerso traiecisse pectus: alii Sabinum summota per conscios centuriones turba signum more militiæ petisse: & Caio Iouem dante Chæream exclamasse accipe ratum: respicientiq; maxillam ictu descidisse: iacentemq; contractisq; membris clamitantem se uiuere cæteri uulneribus. xxx. confecerunt. Nam signum erat omnium repete: quidam etiam per obscœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum lecticarii cum asseribus in auxilium accurrerunt. Mox germani corporis custodes ac nonnullos ex percussoribus: quosdam etiam senatores innoxios interemerunt.

De funere Caii & morte uxoris & filiæ eius.

Ixit annis. xxix. imperauit triennio & decem mensibus diebusq; octo: cadauer eius clam in hortos lamianos asportatum: & tumultuario rogo semiambustum leui cæspite obrutum est. Postea per sorores ab exilio reuersas erutum & sepultum crematumq;: satis constat priusq̄ id fieret hortorum custodes umbris inquietatos. In ea quoq; domo in qua occubuerit nullam noctem sine aliquo terrore transactam: donec ipsa domus incendio consumpta sit. Periit una & uxor Cesonia gladio a centurione confossa: & filia parieti illisa.

De gestis per senatum post mortem eius.

Onditionem temporum illorum etiam per hæc æstimare quiuis possit. Nam neq; cæde uulgata statim creditum est: fuitq; suspicio ab ipso Caio famam cædis simulatam & emissam: ut eo pacto erga se hominum mentes deprehenderet: neq; coniurati cuiq̄ imperium destinauerunt. Et senatus in asserenda libertate adeo consensit: ut consules primo non in curia: quia Iulia uocabatur: sed in capitolium conuocarent. Quidam uero sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam: ac diruenda templa censuerunt. Obseruatum autem notatumq; est inprimis Cæsares omnes: quibus Caii prænomen fuit ferro periisse iam inde ab eo qui cinnanis temporibus sit occisus.

C. SVETONII TRANQVILLI LIBER QVINTVS.
DIVVS CLAVDIVS CAESAR.

De patre Claudii & gestis eius.

ATREM Claudii Cæsaris Drusum olim decimum mox Neroné prænomine Liuia quum Augusto grauida nupsisset: intra mensem tertium peperit: fuitq; suspicio ex Vitrico per adulterii consuetudinem procreatum: statim certe uulgatus est uersus.

Is Drusus in quæsturæ præturæq; honore dux rhetorici inde germanici belli oceanū septentrionalé primus romanorum ducū nauigauit: trans rhenū fossas noui & immensi operis effecit: quæ nunc adhuc Drusinæ uocantur. Hosté etiam frequenter cæsum: ac penitus in intimas solitudines actū non prius destitit insequi: q̄ species barbaræ mulieris humana amplior uictoré tendere ultra sermone latino prohibuisset

Quas ob res ouandi ius:& triūphalia ornamenta percepit. Ac post præturā confestim in eo consulatu:atq; expeditione repetita supremū diem morbo obiit in æstiuis castris:quæ ex eo appellata sunt scelerata. Corpus eius per municipiorū coloniarūq; primores suscipientibus obuiis scribarū decuriis ad urbem deuectū: sepultūq; est in martio campo. Cæterū exercitus honorarium ei tumulum excitauit: circa quem deinceps statuto die quot annis miles decurreret:galliarumq; ciuitates publice supplicarent. Præterea senatus inter alia cōplura marmoreum arcum cum trophæis uia appia decreuit:& germanici cognomen ipsi posterisq; eius. Fuisse autem creditur non minus gloriosi q̄ ciuilis animi. Nam ex hoste super uictorias opima quoq; spolia captasse: summoq; sæpius discrimine duces germanorū tota acie insectatus:nec dissimulasse unq̄ pristinum se reip. statum quandocunq; posset restituturū. Vnde existimo nonnullos tradere ausos suspectum eum Augusto:reuocatumq; ex prouincia:& quia cunctaretur interemptum ueneno. Quod equidem magis ne præter mitterem rettuli:q̄ quia uerum aut uerisimile putem. Quum Augustus tantopere & uiuum dilexerit ut cohæredem semper filiis instituerit:sicut quondam in senatu professus est:& defunctum ita pro concione laudauit: ut deos precatus sit similes ei Cæsares suos facerent:sibiq; tam honestum quandoq; exitum darent q̄ illi dedissent:nec contentus elogium tumulo eius uersibus compositis a se exculpsisse:etiam uitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit:uerum tres omnino reliquit:Germanicum:Liuillam:Claudium.

De natiuitate Claudii & eius infantia.

Laudius natus est Iulio Antonio Fabio Affricano consulibus kalendis Augusti lugduni eo ipso die:quo primum ara ibi Augusto dedicata est. Appellatusq; Tiberius Claudius Drusus:mox fratre maiore in Iuliam familiam adoptato:Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus a patre:ac per omne fere pueritiæ atq; adolescentiæ tempus uariis & tenacibus morbis cōflictatus est:adeo ut animo simul & corpore hebetato:ne progressa quidem ætate ulli publico priuatoq; muneri habilis existimaretur. Diu etiam atq; post tutelam receptam alieni arbitrii:& sub pedagogo fuit:quem barbarū & olim super iumentarium ex industria sibi appositum:ut se quibuscunq; de causis q̄ sæuissime coerceret:ipse quodā libello conqueritur. Ob hāc eandē ualitudinē & gladiatorio munere:quod simul cū fratre memoriæ patris edebat:palliolatus nouo more præsedit:& togæ uirilis die circa mediā noctē sine solenni officio lectica in capitolium latus est.

De opera eius circa liberales disciplinas.

Isciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit:ac sæpe experimenta cuiusq; etiam publicauit:uerum ne sic quidem quicq̄ dignitatis assequi:aut spem de se commodiorem in posterū facere potuit. Mater Antonia portentum eum hominis dictitabat:nec absolutum a natura:sed tātum inchoatum: ac si quē socordiæ argueret:stultiorem aiebat filio suo Claudio. Auia augusta pro despectissimo sēper habuit:non affari nisi rarissime:non monere nisi acerbo & breui scripto:aut per internuncios solita. Soror Liuilla quum audisset quandoq; imperaturum:tam iniquam tam īdignam sortem populi Romani palam & clare detestata est. Nā & auunculus maior Augustus q̄d de eo i utrāq; ptē opiatus sit:quo certius cognoscat:capita ex ipsius epistolis posuit.

Epistolæ Augusti ad Liuiam de testimonio Claudii.

Ollocatus sum cum Tiberio ut mandasti mea Liuia:quid nepoti tuo Tiberio faciundum esset ludis martialibus. Consentit autem uterq; nostrum semel nobis esse statuendum quod consilium in illo sequamur. Nam si est artios(ut ita dicam)

quid est quod dubitemus:quin per eosdem articulos & gradus perducēdus sit:per quos frater eius perductus sit. Sin autem sentimus eum

etiam præbenda materia deridendi &

illum:& nos & non est hominibus. Nam semper æstuabimus:si de

singulis articulis temporum deliberabimus:

posse arbitremur eum gerere honores nec ne. In præsentia tamen quibus de rebus consulis curare eum ludis martialibus triclinū sacerdotū non displicet nobis:si est passurus se ab Siluani filio homine sibi affini admoueri ne quid faciat: quod conspici & derideri possit:spectare eum circa circenses ex puluinari non placet nobis. Expositus.n.

i prima frõte spectaculorum conspicietur. In albanum montem ire eum nõ placet nobis: aut esse Romæ latinarum diebus. Cur enim non præficitur urbi si potest fratrem suum sequi in montem? Habes nostras mea Liuia sententias: quibus placet semel de tota re aliquid constitui: ne semper inter spem & metum fluctuemus. Licebit autem si uoles, Antoniæ quoque nostræ des hanc partem epistolæ huius legendam: rursus alteris litteris Tiberium adolescentem: ego uero dum tu aberis quotidie inuitabo ad cœnam ne solus cœnet cum suo Sulpitio & Athenodoro: qui uellem diligentius & minus deligeret sibi aliquem: cuius motum & habitum & incessum imitaretur, misellus ubi non aberrauit eius animus satis apparet

Item tertus litteris Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse peream nisi mea Liuia admiror. Nam qui tam loquatur, qui possit quum declamat dicere: quæ dicenda sunt non uideo. Nec dubium est quid post hæc Augustus constituerit & reliquerit eum nullo præter auguralis sacerdotii honore impartitum: ac ne hæredem quidem nisi inter tertios ac pene extraneos: e parte sexta nuncuparet legatoque non amplius q̃ octingentorum sestertiorum prosecutus.

De honore consulatus eidem per Tiberium negato & secessu eius.

Iberius patruus petenti honores consularia ornamenta detulit; sed instantius legitimos flagitanti id solum codicillis rescripsit quadraginta aureos in saturnalia & sigillaria misisse ei. Tunc demum abiecta spe dignitatis ad ocium concessit modo in hortis & suburbano: modo domo: modo in campaniæ secessu delitescens: atque ex cõtubernio sordidissimorum hominum super ueterem segniciæ notam ebrietatis & aleæ quoque infamiam subiit.

De gratia & fauore eius apud homines.

Vm interim (q̃q hoc modo agenti) nunq̃ ut officium hominum: aut reuerentia publica defuit. Equester ordo bis patronum eum pferẽdæ pro se legationis elegit: semel cum deportandum romam corpus Augusti humeris suis a consulibus exposcerent. Iterum cum post oppressum Seianum apud eosdem gratularentur: quin & spectaculis aduenienti assurgere: & lacernas deponere solebant: senatus quoque ut ad numerum sodalium augustalium sorte ductorum extra ordinem addiceretur cẽsuit. Et mox ut domus ei quam incendio amiserat; publica impensa restitueretur. dicendæque inter consulares sententiæ ius esset. Quod decretum abolitum est excusante Tiberio imbecillitatem eius: ac damnum liberalitate sua relarturum pollicente. qui tamẽ moriens & in tertiis hæredibus eum ex parte tertia nuncupatum legato etiã circa sestertiũ uicies prosecutus; cõmendauit insuper exercitibus senatui. populoque romano inter cæteras necessitudines noĩatim.

De consulatibus eius & gestis per eum.

Vb Caio demum fratris filio secundum existimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente: honores auspicatus; consulatum gessit una per duos menses; euenitque ut primitus ingredienti cum fascibus forum præteruolans aquila dexteriore humero consideret. Sortitus est & altero consulatu in quartum annum. præseditque nonnunq̃ spectaculis in Caii uicem: acclamante populo feliciter partim patruo imperatoris: partim Germanici fratri.

De contumeliis eidem per ludum illatis.

Ec eo minus contumeliis obnoxius uixit. Nam & si paulo serius ad prædictam cœnæ horam occurrisset: non nisi ægre & circuito demum triclinio recipiebatur. Et quotiens post cibum addormisceret (quod ei fere accidebat) olearum ac palmularum ossibus incessebatur: interdum ferula: flagroue: uelut per ludum excitabatur: capreis; solebant & manibus stertentis socci induci. ut repente expergefactus faciẽ sibi confricaret.

De discriminibus quæ passus est.

Ed ne discriminibus quidem caruit: primum in ipso consulatu: q̃ Neronis & Drusi fratrum Cæsaris: statuas segnius locandas ponendasque curasset: pene honore summotus est. Deinde extraneo; uel etiam domesticorum aliquo deferente assidue uarieque inquietatus. Quũ uero detecta esset Lepidi & Getulici coniuratio: missus in germaniã inter legatos ad gratulandũ etiã uitæ periculũ adiit. Indignante ac frendente Caio patruũ potissimũ ad se missũ quasi ad puerum regendũ; adeo ut nõ defuerint qui traderẽt præ-

cipitatũ quoq; in flumen sicut uestitus aduenerat. Atq; ex eo nũq̃ nõ in senatu nouissimus
consularũ sententiã dixit: ignominiæ causa post omnes interrogatus. Etiam cognitio fal
si testamenti recepta est in quo & ipse signauerat. Postremo etiam sestertiũ octogies pro in
troitu noui sacerdotii coactus impendere: ad eas rei familiaris angustias decidit: ut quum
obligatam ærario fidem liberare non posset: in uacuum lege prædatoria uenalis pepende
rit sub edicto præfectorum.

De initio imperii Claudii.

Er hæc ac talia maxima ætatis parte transacta quinquagesimo anno imperium cœ
pit: quantũuis mirabili casu. Exclusus inter cæteros ab insidiatoribus Caii: quum
quasi secretũ eo desiderante turbã summouerent: in diætam cui nomen est Hermeũ
recessisset. Neq; multo post rumore cædis exterritus: prorepsit ad solarium proximum in-
terq; prætenta foribus uela se abdidit: latentẽ discurrens forte gregarius miles animaduer
sis pedibus e studio sciscitandi quisnam esset agnouit: extractumq; & præ metu ad genua
sibi accidentem: imperatorem salutauit. Hinc ad alios cõmilitones fluctuantes: nec quicq̃
adhuc frementes perduxit: ab his lecticæ impositus: & quia sui diffugerant: uicissim succol
lantibus in castra delatus est: tristis ac trepidus miserante obuia turba quasi ad pœnam ra
peretur insons. Receptus intra uallum iter excubias militum pernoctauit aliquanto mino
re spe q̃ fiducia. Nam consules cũ senatu & cohortibus urbanis forum capitoliumq; occu
parent: asserturi cõmunem libertatẽ. Accitusq; & ipse per tribunum plebis in curiã ad sua
dendũ: quæ uiderentur: ui se & necessitate teneri respondit. Postero uero die senatu segnio-
re in exequendis conatibus per tedium ac dissensionem diuersa censensium: & multitudi-
ne quæ circunstabat unum rectorem iam & nominatim exposcẽte: armatos pro concio-
ne iurare in nomen suum passus est: promisitq; singulis quinadena sestertia: primus Cæsa-
rum fidem militis etiam premio pigneratus.

De gestis per eum in initio principatus.

Mperio stabilito nihil antiquius duxit: q̃ id biduum: quo de mutando Reipublicæ
statu hæsitatum erat memoriæ eximere. Omniũ itaq; factoꝝ dictorumq; in eo ue
niam & obliuionem in perpetuũ sanxit ac præstitit. Tribunis modo ac centurioni
bus paucis e coniuratoꝝ in Caiũ numero interemptis: exempli simul causa: & q; suã quoq;
cædem depoposcisse cognouerat. Conuersus hinc ad officia pietatis iusiurandũ neq; sancti
us sibi: neq; crebrius instituit q̃ per Augustum. Auiæ Liuiæ diuinos honores: & circensi põ
pa currum elephantorum Augustino similem decernendum curauit: Parentibus inferias
publicas: & hoc amplius patri circenses annuos natalis die: matri carpentum quod circun-
duceretur & cognomẽ Augustæ: ab Auia recusatum. Ad fratris memoriã ꝑ omnem occa-
sionem celebratam. Comœdiã quoq; græcã neapolitano certamine docuit: ac de senten-
tia iudicũ coronauit. Ne Marcum qdem Antonium inhonoratum ac sine grata mentione
trãsmisit testanis quondam per edictum tanto impensius petere se ut natalem patris Dru
si celebrarẽt: quod idẽ esset & aui sui Antonii. Tiberio marmoreũ arcum iuxta Pompeii
theatrum decretũ qdem olim a senatu uerũ omissum peregit. Caii quoq; & si acta omnia
rescidit: diem tamen necis; q̃uis exordium principatus sui uetuit inter fastos referri.

De honoribus per eum spretis & aliis ciuilibus gestis eius.

Cin semet augendo parcus atq; ciuilis: prænomine imperatoris abstinuit: nimios
honores recusauit: Sponsalia filiæ: natalemq; geniti nepotis silentio: ac tantum do
mestica religione transegit. Nemiuẽ exulũ nisi ex senatus auctoritate restituit: ut
sibi in curiã præfectũ prætorii tribunosq; militũ secũ iducere liceret: utq; rata essent: quæ
procuratores sui in iudicando statuerent præcario exegit. Ius nundinarũ in priuata prædia
a consulibus petiit: cognitionibus magistratuum ut unus e consiliariis frequẽter interfuit
Eosdẽ spectacula edentes surgens & ipse cũ cætera turba uoce ac manu ueneratus est: tri-
bunĩ ple. adeũtibus se pro tribunali excusauitq; propter angustias nõ posset audire eos
nisi stantes. Quare in breui spatio tantũ amoris fauorisq; collegit: ut cũ profectũ eũ osti-
am periisse ex insidiis nunciatũ esset: magna consternatione populus & militẽ quasi pro-
ditorẽ: & senatũ quasi parricidã diris execratiõibus icessere nõ ante destiterit q̃ unus atq; al
ter & mox plures a magistratibus in rostra producti saluũ: & appropinquare cõfirmarent.

De insidiis & coniurationibus contra eum factis.

Et tamẽ expers insidiarum usquequaq; pmansit: sed & a singulis & per factionẽ & de niq; ciuili bello infestatus est. E plebe homo nocte media iuxta cubiculum eius cũ pugione deprehensus est. Repti & equestris ordĩs duo in publico cũ dolone ac uenatorio cultro: præstolantes alter ut egressũ theatro: alter ut sacrificantẽ apud Martis ædẽ adoriret. Cõspirauerãt aũt ad res nouas Gallus asinius: & Statilius Coruinius Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes assũptis cõpluribus libertis ipsius: atq; seruis. Bellũ ciuile mouit Furius Camillus Scribonianus dalmatiæ legatus. Verum ĩtra qntũ diẽ oppressus ẽ. Legiõibus quæ sacramentũ mutauerãt ĩ pœnitẽtiã religiõe cõuersis: postq̃ denũciato ad nouũ iperatorem itinere casu quodam: ac diuinitus: neq; aquila ornari: neq; signa conuelli moueriq; potuerunt.

De consulatibus eius & gestis in eis.

Onsulatus sup pristinũ. iiii. gessit. ex q bus duos primos iũctĩ sequẽtes per interuallũ: quarto quẽq; ãno semestrẽ nouissimũ bimestres cæteros. Tertiũ aũt nouo circa pricipẽ exẽplo ĩ locũ demortui suffectus. Ius & cõsul & extra honorẽ laboriosissime dixit: ẽt suis suorumq; diebus solẽnibus nõnũq̃ festis quoq; ãtiqtus & religiosis. Nec sp p̃scriptã legũ secutus duritiã lenitatẽue mulctarum: & bono & æquo pide ut afficeret moderatus est. Nam & his qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidissent: restituit actiones: & in maiore fraude conuictos legitimam pœnam supergressus ad bestias condemnauit.

De uarietate eius ĩ cognoscendo & sententiando.

N cognoscẽdo aũt ac decernẽdo mira uarietate animi fuit modo circũspectus & sagax; interdũ incõsultus ac præceps: nõnũq̃ friuolus amẽtiq; similis. Quũ decurias rerum actu expungeret: eũ qui dissimulata uacatione: q̃ beneficio liberorum habebat: responderat: ut cupidũ iudicandi dimisit. Aliũ interpellatũ ab aduersariis de ppria lite negantẽq; cognitionis rẽ: sed ordinarii iuris esse agere causam confestim apud se coegit: proprio negocio documentũ daturum q̃ equus iudex in alieno negocio futurus esset. Fœminã non agnoscentẽ filiũ suũ dubia utrinq; argumẽtorum fide ad cõfessionẽ cõpulit: indicto matrimonio iuuenis. Absentibus secundũ præsentes dabat pœnas facillime delectu culpæ: ne quis in aliqua necessitate cessasset. Proclamante quodã præcidendas falsario manus carnificẽ statim acciri cũ machæra mensaq; laniona flagitauit. Peregrinitatis reũ orta iter aduocatos leui cõtentione togatũ ne an palliatũ dicere causam oporteret: quasi æqtatẽ integrã ostentans mutare habitũ sæpius: & prout accusaret defenderetq; iussit. De quodam negocio & ita ex tabella pronũciasse credit secundũ eos se sentire: qui uera proposuissent Propter quæ usq; eo euiluit: ut passim ac propalam contẽptui esset. Excusans quidẽ testẽ e prouincia ab eo uocatũ negauit præsto esse posse dissimulata diu causa: ac post lõgas demũ interrogationes mortuus est: inquit puto licuit. Alius gratias agens: q reũ defendi pateret: adiecit & tamẽ fieri solet. Illud quoq; a maioribus natu audiebã adeo causidicos patientia eius solitos abuti: ut descendentem e tribunali non solum uoce reuocarent: sed & lacinia togæ retenta interdum pede apprehenso retinerent: ac ne cui hæc mira sint litigatori græculo uox in altercatione excidit: & tu senex & stultus es. Equitẽ quidẽ Ro. obscœnitatis in fœminas reũ: sed falso & ab ĩpotentibus inimicis conficto crimine satis constat: quũ scorta meritoria citari aduersus se & audiri pro testimonio uideret: graphium & libellos: quos tenebat in manu ita cum magna stultiæ & sæuiciæ exprobratione iecisse in faciẽ eius, ut in genam non leuiter perstrinxerit.

De officio censuræ: & gestis per eum.

Essit & censurã intermissam diu post Paulũ Plancũq; censores: sed hanc quoq; inæqualiter uariorum & animo & euentu. Recognitione equitũ iuuenẽ plenũ pbri sed quem pater probatissimũ sibi affirmabat sine ignominia dimisit: habere dicens cẽsorẽ suũ. Aliũ corruptelis adulteriisq; famosũ nihil amplius q̃ monuit: ut aut parcius ætaculæ indulgeret: aut certe cautius adderetq;. Quare enim ego scio quam amicam habeas: & quum orãtibus familiaribus dempsisset cuidam appositam notam litura tamen: inqt: extet. Splendidum uirum græciæq; prouinciæ principem; uerum latini sermonis ignarum non modo albo iudicum erasit: sed etiam in peregrinitatem redegit: nec quenq̃ nisi sua uoce utrunq; quis posset ac sine patrono rationẽ uitæ passus est reddere. Notauitque mul-

tos & quosdam inopinãtes & ex causa noui generis q̃ se inscio ac sine commeatu italia excessissent. Quendam uero & q̃ comes regis in prouincia fuisset referens maiorum temporibus. Rabirio Posthumo Ptolemæum alexãdriam crediti seruandi causa secuto crimẽ maiestatis apud iudices motum. Plures notare conatu magna inquisitorum negligentia: sed suo maiore dedecore innoxios fere repperit: quibuscunq; cælibatum: aut orbitatẽ: aut egestatẽ obiiceret maritos: patres opulentos se probantibus. Eo quidem qui sibimet uĩ ferro intulisse arguebatur illæsum corpus ueste deposita ostentante. Fuerunt & illa in censura eius notabilia: q̃ esedum argenteum sumptuose fabricatum ac uenale ad sigillaria redimi: concidique coram imperauit: quodq; uno die. xx. edicta proposuit: interq; duo quorum altero admonebat ut uberi uinearum prouentu bene dolia picarentur: altero nihil æque facere ad uiperæ morsum q̃ taxi arboris succum.

De expeditione eius britannica & triumpho.

Xpeditionẽ unam omnino suscepit: eamq; modicam quum decretis sibi a senatu ornamentis triumphalibus leuiorem maiestati principali titulum arbitraretur: uelletq; iusti triumphi decus: unde acquireret britanniã potissimũ elegit: neq; deprædatam ulli post diuum Iulium & tunc tumultuantẽ non ob reditos transfugas. Huc cũ ab ostia nauigaret: uehementi circio bis pene demersus est prope lygurtam: iuxtaq; stœchadas insulas. Quare a massilia gessoriacũ usq; pedestri itinere confecto: inde transmisit: ac sine ullo prælio aut sanguine inter paucissimos dies parte insulæ in deditionem recepta: sexto q̃ profectus erat mense Romam rediit: triumphauitq; maximo apparatu: ad cuius spectaculum cõmeare in urbẽ non solũ præsidibus prouinciarum permisit: uerũetiã exulibus quibusdam atq; inter hostilia spolia naualẽ coronã fastigio palatinæ domus iuxta ciuicam fixit: traiecti & quasi domiti oceani insigne. Currum eius Messalina uxor carpẽto secuta est: secuti & triumphalia ornamenta eodẽ bello adepti: sed cæteri pedibus & ĩ prætexta. Crassus frugi equo phalerato & in ueste palmata q̃ eum honorem iterauerat.

De cura urbis & annonæ.

Rbis annonæq; curam solicitissime semper egit. Quum Aemiliana pertinacius arderent in diribitorio duabus noctibus mansit ac deficiente militũ: ac familiarum turba auxilio plebem per magistratus ex omnibus uicis conuocauit: ac positis ante se cum pecunia fiscis ad subaudiendum hortatus est repræsentaturus pro opera dignam cuiq; mercedem. Arctiore autem annona ob assiduas sterilitates detentus quondam medio foro a turba: conuiciisq; ac simul fragminibus panis ita infestatus: ut ægre nec nisi postico euadere in palatium ualuerit nihil non ex eo cogitauit ad inuehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam & negociatoribus certa lucra proposuit suscepto in se dãno: si cui quid per tempestates accidisset: & naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda.

De uacationibus per eum cessis.

Onstituit p̃ conditione cuiusq; ciuis uacationẽ legis Papiæ: Põpeiæ: latinæ ius quiritum fœminis ius quatuor liberorum: quæ constituta hodie seruãtur.

De operibus publicis per eum factis.

Pera magna potius q̃ necessaria q̃ multa perfecit: sed uel præcipua aquæ ductum a Caio inchoatum. Item emissarium fucini lacus: portumq; hostiensem: q̃q̃ sciret ex his alterum ab augusto præcantibus assidue marsis negatũ: alterũ a diuo Iulio sæpius destinatum: ac propter difficultatem omissũ. Claudiæ aquæ gelidos & uberes fontes: quorũ alteri cæruleo: alteri curtio & albudino nomẽ est: simul q; riuũ anienis nouo lapideo opere in urbem perduxit: diuisitq; in plurimos & ornatissimos lacus: fucinũ aggressus est: non minus compẽdii spe q̃ gloriæ: quum quidam priuato sumptu emissuros se repromitterent si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum milia partim effosso monte: passim exciso canalem absoluit: ægre & post undecim annos q̃uis continuis. xxx. hominum milibus sine intermissione operantibus portum ostiæ extruxit: circunducto dextra sinistraq; brachio: & ad introitum profundo iam solo mole obiecta: quam quo stabilius fundaret: nauem ante demersit: qua magnus obeliscus ex ægypto fuerat aduectus: congestisq; pilis supposuit altissimam turrim in exemplũ alexandrini phari: ut ad nocturnos ignes cursum nauigia dirigerent. Congiaria populo sæpius distribuit.

De spectaculis per eum editis.

Pectacula quoq; cōplura magnificaq; edidit: nō usitata mō ac solitis locis: sed & cōmētitia & ex antiqtate repetita: & ubi praeterea nemo āte eū: ludos dedicatiōis pōpeiani theatri: qđ ambustū restituerat: e tribunali posito ī orchestra cōmisit: quā prius apud supiores aedes supplicasset pei q; mediā caueā sedētibus: ac silētibus cunctis descendisset: fecit & saeculares quasi anticipatos ab Augusto: nec legitimo tēpori reseruatos: q̄uis ipse in historiis suis prodat itermissos eos: Augustum multo post diligentissime annoꝶ ratiōe subducta i ordinē redegisse. Quare uox precōis irrisa ē iuitatis more solēni ad ludos: quos nec spectasset qsq̄ nec spectaturus eēt: quū supessent adhuc q spectauerāt & qdā histrionū pducti olī túc quoq; pducerēt. Circēses frequēter ēt ī uaticāo cōmisit: nōnūq̄ īteriecta p q̃nos mēses uenatiōe. Circo uero maxio marmoreis carceribus auratisq; metis: q̄ utraq; & tophia ac lignea antea fuerāt exculta. pp̄ria senatoribus cōstituit loca pmiscue spectare solitis: ac super quadrigarū certamina troiae lusum. Exibuit & affricanas cōficiēte turma equitū praetorianoꝶ ducibus tribunis. ipsoq; praefecto. Praeterea thessalos equites: qui feros tauros p spacia circi agūt: insiliūtq; defessos & ad terrā cornibus detrahūt. Gladiatoria munera plurifariā ac multiplicia exhibuit. Anniuersarium in castris praetorianis sine uenatione apparatuq; iustū atq; legitimū: ī septis ibidē extraordinariū & breue dierūq; paucoꝶ: quodq; appellare coepit sportulā qa primū daturū se dixerat uelut ad subitam cōditā coenulā inuitare se populū. Nec ullo spectaculi genere cōmunior aut remissior erat adeo ut oblatos uictoribus aureos. plata sinistra pariter cum uulgo uoce: digitisq; numeraret: ac saepe hortando rogandoq; ad hilaritatē homines puocaret: dominos identidē appellans immixtis īterdū frigidis & accersitis iocis qualis est: ut quū palūbū postulātibus daturū se pmisit: si captus esset. Illud quoq; plane grūuis salubriter & in tēpore. quū esedario pro quo quattuor filii deprecabātur magno omniū fauore idulsisset: rudē tabulam ilico misit admonens populū quātopere liberos suscipere deberet: quos uideret & gladiatori praesidio gratiaeq; esse. Edidit & in martio cāpo expugnationē direptionēq; oppidi ad imaginē bellicam & deditionem britanniae regum: praeseditq; paludatus. Quin & emissurus fucinum lacum naumachiam ante commisit: sed quū pclamantibus naumachiariis: Aue imperator morituri te salutāt: respondisset autē non: neq; post hanc uocem quasi uenia data q̄sq̄ dimicare uellet: diu cūctatus an omnes igni ferroq; absumeret: Tandē e sede sua prosiliit: ac per ambitum lacus no sine foeda uacillatione discurrens: partim minando. partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis sicula & rhodia concurrerunt. duodenarum triremium singulae excidente bucinam tritone argenteo: qui e medio lacu p machinam emerserat.

De institutione correctione & ordinatione quorūdam morum & actuum.

Vaedam circa cerimonias ciuilēq; & militarem morē: item circa omnium ordinū statum domi forisq; aut correxit: aut exolera reuocauit: aut etiā noua instituit. In cooptandis p collegia sacerdotibus nēinē nisi iuratus noiauit. obseruauitq; sedulo ut quotiens terra in urbe mouisset ferias aduocata cōcione praetor idiceret: utq; dira aut in urbe aut in in capitolio uisa obsecratio haberetur: eamq; ipse iure maximi pontificis cōmonitō p rostris populo praeiret: submotaq; operariorum seruorūq; turba rerum actui diu diuisum antea in hybernos aestiuuosq; menses coniunxit.

De institutis & sanctionibus eius.

Vrisdictionem de fidei cōmissis quot annis & tantum in urbe delegari magistratibus solitam in ppetuū: atq; etiam p prouincias potestatibus demandauit. Capiti papiae pompeiae legis a Tiberio Caesare quasi sexagenarii generare non possent: addito aborgauit. Sanxit ut pupillis extra ordinem tutores a cōsulibus darentur: ut hi q̄bus a magistratibus puinciae interdicerent: urbe quoq; & italia submouerentur. Ipse quosdam nouo exemplo relegauit. ut ultra lapidem tertium uetaret egredi ab urbe. De maiore negocio acturus in curia medius inter cōsulū sellas tribunitio subsellio sedebat. Cōmeatus a senatu petī solitos beneficii sui fecit.

De indulgentia & liberalitate eius.

Rnamēta cōsularia ēt pcuratoribus ducēariis īdulsit. Sēatoriā dignitatē recusātibus eqstrē quoq; adēit. Latū clauū quis sītio affirmasset nō lectuꝶ se senatorē nisi ciuis

Ro. ob nepotem etiam libertini filio tribuit:sed sub conditione si prius ab equite Romano adoptatus esset:ac sic quoq; reprehensionem uerens etiam Appium cæcum censorem generis sui proauctorem libertinorum filios in senatum allegisse docuit:ignarus temporibus Appii:& deinceps aliquandiu libertinos dictos non ipsos qui manumitterentur:sed ingenuos ex his procreatos. Collegio quæstorum pro statura uiarum gladiatorum munus iniunxit:decretaq; hostiensi & gallica prouincia curam ærarii Saturni reddidit:quam medio tempore prætores:aut utiq; nunc prætura functi sustinerant. Triumphalia ornamenta Syllano filiæ suæ sponso nondum puberi dedit. Maioribus uero natu tam multis:tamq; facile ut epistola communis legionum nomine extiterit petentium ut legatis consularibus simul cum exercitu & triumphalia darentur:ne causam quoquo modo belli quærerent. Aulo Plautio etiam ouationem decreuit:ingressoq; urbem obuiam progressus:& in capitolium eunti:& inde rursus reuertenti latus texit. Gabinio secundo caucis gente germanica superatis cognomen caucius usurpare concessit.

Item de quibusdam ciuilibus gestis: & ordinationibus eius.

Questres militias ita ordinauit:ut post cohorté alá:post alam tribunatú legionis daret:stipendiaq; instituit & imaginariæ militiæ genus:quod uocatur super numerum:quo absentes & titulo tenus fungerentur. Milites domus senatorias salutandi causa ingredi etiam patrum decreto prohibuit. libertinos qui se pro eqtibus Romanis agerent publicauit ingratos:& de quibus patroni quererentur:reuocauit in seruitutem aduocatisq; eorum negauit se aduersus libertos ipsorum ius dicturum. Quú quidá ægra & affecta mancipia in insula æsculapii tedio medendi exponerent. liberos esse sanxit. nec redire in ditionem domini si conualuissent:q; si quis necare mallet quenq; exponere cædis crimine teneri:uiatores nec per italiæ oppida nisi aut pedibus aut sella aut lectica transirent:monuit edicto. Puteolis & hostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocauit. Peregrinæ conditionis homines uetuit usurpare Romana noía duntaxat gentilia. Ciuitatem romaná usurpantes in campo æsquilino securi percussit. Prouincias achaiá & macedoniam:quas Tiberius ad curam suam transtulerat:senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertaté ademit. Rhodiis ob pœnitentiá ueterum delictorum reddidit. Iliésibus quasi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuú remisit:recitata uetere epistola græca senatus populiq; Ro. Seleuco regi amicitiam & societaté ita demú pollicéti si cósanguineos suos ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Iudæos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit simplicitate eorum & fiducia motus:q; in popularia deducti quú animaduertissent parthos & armenos sedentes in senatu ad eadem loca sponte transierant:nihilo deteriorem uirtutem:aut conditionem suá prædicantes. Dryadarum religionem apud gallos diræ immanitatis & tantí ciuibus sub Augusto interdictam penitus aboleuit. Cótra sacra Eleusina etiá transferre ex attica Romá conatus est. Templú quoq; in sicilia Veneris Erycinæ uetustate collapsum:ut ex ærario populi Romani reficeretur:auctor fuit. Cum regibus foedus in foro icit:porca cæsa ac uetere fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cætera totúq; adeo ex parte magna principatum non tam suo q̃ uxorum libertorumq; arbitrio administrauit talis ubiq; plærunq; qualem esse eum aut expediret illis:aut liberet.

De sponsis & uxoribus eius.

Ponsas admodum adolescens duas habuit:Aemiliá lepidá Augusti pronepté. Item Liuiam Medullinà:cui cognomen & Camillæ erat e genere antiquo dictatoris Camilli:priorem q; parentes eius Augustum offenderant:uirginé adhuc repudiauit:posteriorem ipso die:qui erat nuptiis destinatus ex ualitudine amisit. Vxores deinde duxit Plautiam Herculanillam triumphali:& mox Eliam Petiná cósulari patre:cú utraq; diuortium fecit:sed cum Petina ex leuibus offensis:cú Herculanilla ob libidinum probra & homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messallinam Barbari Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit:quam quum comperisset super cætera flagitia atq; dedecora. C. Silio etiam nupsisse:dote inter auspices consignata supplicio affecit:confirmauitque pro concione apud prætorianos quatinus sibi matrimonia male cederent:permansurum se in cælibatu:ac nisi permansisset:non recusaturum confodi manibus ipsorum. Nec durare ualuit:quin de códitionibus continuo tractaret etiam de Petinæ quam olim exegerat:

deq; Lolliæ Paulinæ; quæ C. Cæsari nupta fuerat. Verum illecebris Agrippinæ germani fratris sui filiæ per ius osculi & blanditiarum occasiones præallectus in amorem subornauit proximo senatu; qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem quasi Reipub. maxime interesset: dandamq; cæteris ueniam talium coniugiorum; quæ ad id tempus incesta habebantur: ac uix uno interposito die confecit nuptias non repertis; qui sequerentur exemplum excepto libertino quodam & altero primipilari; cuius officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celabrauit.

De liberis & generis eius.

Iberos ex tribus uxoribus tulit: ex Herculanilla Drusum & Claudiam, ex Petina Antoniam: ex Massalina Octauiam: & quem primo Germanicum mox britannicum cognominauit. Drusum Pompeiis puberem amisit piro per lusum in sublime iacto; & hiatu oris excepto strangulatum: cui & ante paucos dies filiam Seiani despondisset. Quo magis miror fuisse qui traderent fraude a Seiano necatum. Claudiam ex liberto suo Botere conceptam: quis ante quintum mensem diuortii natam; aliq; cœptam; exponi tamen ad matris ianuam & nudam iussit abiici. Antoniam Cn. Pompeio magno: deinde fausto Syllæ nobilissimis iuuenibus; Octauiã Neroni priuigno suo collocauit; Syllano ante desponsatam. Britannicum uigesimo imperii die: inq; secundo consulatu natum sibi paruulũ etiam tum & militibus pro concione manibus suis gestans; & plebi per spectacula gremio aut ante se retinens assidue commendabat: faustisq; ominibus cum acclamantium turba prosequebatur. E generis Neronem adoptauit. Pompeium atq; Syllanum non recusauit modo; sed & interemit.

De libertis ab eo prædilectis.

Ibertorum præcipue suspexit Posidem spadonem; quem etiam britannico triumpho inter militares uiros hasta pura donauit: nec minus felicem; quem cohortibus & alis prouinciæq; iudææ præposuit trium reginarum maritum: & Harpocram cui lectica per urbem uehendi: spectaculaq; publice edendi ius tribuit: ac super hos Polybium a studiis: qui sæpe inter duos consules ambulabat: sed ante omnes Narcissum ab epistolis; & Pallantem a rationibus; quos decreto quoq; senatu non premiis modo ingentibus; sed & quæstoriis prætoriisq; ornamentis ornari libenter passus est. Tantum præterea acquirere & rapere: ut querente eo quodam de fisci exiguitate: non absurde sit dictũ: abundaturum si a duobus libertis in consortium reciperetur.

De maleficiis opera libertorum & uxorum per eum patratis.

Is (ut dixi) uxoribusq; addictus non principẽ se; sed ministrũ egit. Cõpendio cuiusq; horũ; uel etiã studio; ac libidine honores; exercitus; ĩpunitates; supplicia largitus est. Et quidẽ insciens plærunq; & ignarus; ac ne sigillatim minima quæq; enumerem: reuocatas libertates; eius iudicia rescissa; suppositos aut etiam palam immutatos datorũ officiorum codicillos Appium Syllanũ consocerũ suũ: Iuliasq; alterã Drusi alterã Germanici filiam crimine incerto nec defensione ulla data occidit. Item Cn. Pompeiũ maioris filiæ uirum & L. Syllanum minoris sponsum. Ex quibus Pompeius in cõcubitu dilecti adolescentuli confossus est. Syllanus abdicare se prætura ante. iiii. kal. Ianuarias; moriq; initio anni coactus. Die ipso Claudii & Agrippinæ nuptiarum in quinq; & xxx. senatores trecentosq; amplius equites Ro. tanta facilitate animaduertentit: ut de nece consularis uiri renunciante centurione factum esse quod imperasset; negaret quicq̃ se imperasse: nihilominus rẽ cõprobaret. Affirmãtibus libertis officio milites fũctos ꝙ ad ultionẽ Imperatoris ultro ꝑcurrissent. Nã illud oẽm fidẽ excesserit; ꝙ nuptiis; quas Messalina cũ adultero Silio fecerat: tabellas dotis & ipse consignauerit: ĩductus quasi de industria simularentur: ad auertendum transferendumq; periculum; quod imminere ipsi per quædã ostenta portenderetur.

De forma & statura eius.

Vroritas dignitasq; formæ nõ defuit uel stanti uel sedenti: ac præcipue quiescenti. Nam & prolixo; nec exili corpore erat: & specie canicieq; pulchra opimis ceruicibus: cæterũ & ingredientẽ destituebant poplites minus firmi: & remississe quid uel serio agentẽ multa dehonestabãt: risus indecẽs: ira turpior: spumãte rictu humẽtibus naribus: præterea linguæ titubãtia: caputq; tũ semp: tũ ĩ quatulocũq; actu; uel maxĩe tremulũ.

De ualitudine eius.

Alitudine ficut olim grauị:ita princeps perprofpera ufus eft excepto ftomachi dolore:quo fe corruptum etiam de confcifcenda morte cogitaffe dixit.

De conuiuiis & aliis geftis eius.

Onuiuia agitauit & ampla & affidua ac fere patentiffimis locis:ut plærunq; fexcenteni fimul difcumberent. Conuiuatus & fuper emiffarium fucini lacus:ac pene fũmerfus:quum emiffa impetu aqua redundaffet. Adhibebat omni cœnæ & liberos fuos cum pueris puellifq; nobilibus:qui more ueteri ad fulcra lectorum fedentes uefcerentur. Conuiuæ qui pridie fcyphum aureum furripuiffe exiftimabatur reuocato in diem pofterum calicem fictilem appofuit. Dicitur etiam meditatus edictum quo ueniam daret:& flatum crepitumq; uentris in conuiuio emittendi. Quum periclitatum quendam præ pudore ex continentia reppeiiffet.

De cibo & potu & luxuria eius.

Ibi uiniq; quocunq; & tempore & loco appetentiffimus. Cognofcens quondam in Augufti foro ictufq; nidore prandii:quod in maxima Martis æde falus apparabatur:deferto tribunali afcendit ad facerdotes:unaq; difcubuit. Nec temere unq̃ triclinio abfceffit:nifi diftentus ac madens:& ut ftatim fupino ac per fomnum hianti pinna in os inderetur ad exonerandum ftomachum. Somni breuiffimi erat: nam ãte medium noctem plærunq; uigilabat:ut tamen interdum nonnunq̃ in iure dicendo obdormifceret: uixq; ab aduocatis de induftria uocem augentibus excitaretur. Libidinis in fœminas profufiffimæ:marium omnino expers. Alea ftudiofiffime lufit:de cuius arte librum quoq; emifit:folitus etiam in geftatorio ludere;Ita effedo alueoq; adaptatis ne lufus confunderet.

De fæuicia & crudelitate eius.

Acuum & fanguinarium natura fuiffe magnis minimifq; apparuit rebus. Tormenta quæftionum:pœnafq; parricidarum repræfentabat exigebatq; coram. Quum fpectare antiqui moris fupplicium Tyburi concupiffet:& deligatis ad palum noxiis carnifex deeffet:accitum ab urbe uefperam ufq; opperiri perfeuerauit. Quocunq; gladiatorio munere uel fuo uel alieno etiam fortaffe prolapfos iugulari iubebat maxime retiarios:ut expirantium faciem uideret. Quum par quoddam mutuis ictibus concidiffet cultellos fibi paruulos ex utroq; fero in ufum fieri fine mora iuffit. Beftiariis meredianifq; adeo delectabatur:ut a patria luce ad fpectaculum defcenderet: & meridie dimiffo ad prandiũ populo perfederet:prætereq; deftinatos etiam leui fubitaq; de caufa quofdam committeret. De fabrorum quoq; ac miniftrorum:atq; id genus numero:fi aut ornatum pegma uel quid tale aliud parum ceffiffet. Induxit & unũ ex nomẽculatoribus fuis ficut erat togatus.

De timiditate & diffidentia eius.

Ed nihil æqueq timidus ac diffidens fuit:primis imperii diebus q̃q̃(ut diximus)iactator ciuilitatis:neq; conuiuia inire aufus eft nifi ut fpiculatores cum lanceis circũftarent:militefq; uice miniftrorum fungerentur:neq; ægrum quenq̃ uifitauit nifi explorato prius cubiculo culcitrifq; & ftragulis prætentatis & excuffis. Reliquo autem tempore falutatoribus ferutatores femper appofuit:& quidem omnibus & acerbiffimos: fero enim ac uix remifit:ne fœminæ prætextatiq; pueri & puellæ contrectarentur: & ne cui uis comiti:aut librario calamariæ:& graphiariæ thecæ adimerentur. Motu ciuili quũ eum Camillus non dubitans etiam citra bellum poffe terreri: contumeliofa & minaci & contumaci epiftola cedere imperio iuberet:uitamq; ociofam in priuata re agere dubitauit adhibitis principibus uiris an obtemperaret.

De timore infidiarum & geftis aliis eius.

Vafdam infidias temere delatas adeo expauit:ut deponere imperium tẽtauit. Quodam(ut fupra rettuli)cum ferro circa facrificantem fe deprenfo fenatum per præcones prodere conuocauit:lachrymifq; & uociferatione miferatus eft conditionem fuam:cui nihil tutius q̃ effet:ac diu publico abftinuit. Meffalinæ quoq; amorem flagrãtiffimum non tam indignitate contumeliarum q̃ periculi metu abiecit:cum adultero Silio acquiri imperium crediđiffet. Quo tempore fœdum in modum trepidus ad caftra confugit:nihil tota uia q̃ effet ne fibi faluum imperium requirens.

De pœnis per eum innocentibus propter leues fufpitiones illatis.

Vlla adeo suspicio: nullus auctor tam leuis extitit: a quo non mediocri scrupulo iniecto ad cauendum ulciscendumq; compelleretur. Vnus ex litigatoribus: seductum in salutatione affirmauit se uidisse per quietem occidi eum a quodam. Deinde paulopost quasi percussorem agnosceret libellum tradentem aduersarium suum demõstrauit: confestimq; is pro deprehenso ad pœnam raptus est. Pari modo oppressum ferunt Appium Syllanum: quem cum Messalina & Narcissus conspirassent perdere diuisis partibus: alter ante lucem similis attonito patroni cubiculum irrupit affirmans somniasse se uim ei ab Appio illatam: altera in admiratione firmata: sibi quoq; eandem speciẽ aliquot iam noctibus obuersari rettulit: nec multo post ex composito irrumpere Appius nunciatus: cui pridie ad id temporis: ut adesset præceptum erat: quasi plane repræsentaretur somni fides: arcessi statim ac mori iussus est. Nec dubitauit postero die Claudius ordinem rei gestæ perferre ad senatum: ac liberto gratias agere: q pro salute sua etiam dormiens excubaret.

De ira iracundia ac stultitia eius.

Ræ atq; iracundiæ conscius sibi utrunq; excusauit edicto: distinxitq; pollicitus alteram quidem breuem & innoxiam: alteram non iniustam fore. Hostiensibus quia sibi subeunti tyberim scaphas obuiã non miserint grauiter correptis: eaq; cum inuidia ut in ordinem se coactum ascriberet repente tantummodo satisfacientibus ueniã dedit. Quosdam in publico parum tempestiue adeuntes manu sua reppulit. Item scribam quæstorium: itemq; prætura functum senatorem inauditos & innoxios relegauit: q ille aduersus priuatum se intemperantius affuisset: hic in ædilitate inquilinos prædiorum suarum contra uetitum cocta uendentes mulctasset: uillicumq; interuenientem flagellasset: qua de causa etiam coertionem popinarum ædilibus ademit. At ne stultitiam quidem suã reticuit: simulatamq; a se ex industria sub Caio: q aliter euasurus peruenturusq; ad susceptam stationem non fuerit quibusdam oratiunculis testatus est. nec ante persuasit q̃ intra breue tempus liber editus sit: cui index erat. Argumentum autem stultitiam neminem fingere.

De obliuione & aliis gestis eius.

Nter cætera in eo mirati sunt homines & obliuionem & inconsiderantiam: uel ut græce dicam occisa Messalina paulo postq in triclinio decubuit: cur domina non ueniret requisiuit. Multos ex his quos capite dãnauerat postero statim die & in consilium & ad aleæ lusum admoneri iussit: & quasi morarentur ut somniculosos per nuncium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam uxorem non cessauit omni oratione filiam & alumnam & in gremio suo natam atq; educatam prædicare: asciturus in nomen familiæ Neronem quasi parum reprehẽderetur quod adulto iam filio priuignum adoptaret: identidem diuulgauit: neminem unq̃ per adoptionem familiæ Claudiæ insertum.

De sermonibus & orationibus eius.

Ermonis uero rerumq; tantam sæpe neglegentiam ostendit: ut nec quis: nec inter quos quoue tempore ac loco uerba faceret: scire ac cogitare existimaretur. Quum de laniis aut uinariis ageretur: exclamauit in curia. Rogo uos quis potest sine offula uiuere. Descripsit abundantiam ueterum tabernarum: unde solitus esset uinum olim & ipse petere. De quæstore quodam candidato inter causas suffragationis suæ posuit: q pater eius frigidam ægro sibi tempestiue dedisset: inducta teste in senatu hæc inquit matris meæ liberta & ornatrix fuit. Sed me patronum semper existimauit: hoc ideo dixi: q quidã sunt adhuc in domo mea qui me patronum non putant: sed & pro tribunali hostiensibus quiddam publice orantibus: quum excanduisset: nihil habere se uociferatus est: quare eos demereatur si quem alium & se liberum esse. Nam illa eius quotidiana & plane omnium horarum & momẽtorum erãt: quid ego tibi theologonius uideor: & multaq; talia etiam priuatis deformia nedum principi neq; infacũdo neq; indocto: immo etiam pertinaciter liberalibus studiis dedito.

De libris & opusculis per eum editis.

Istoriam in adolescentia hortante Tito Liuio Sulpitio uero Flauo etiam adiuuante scribere aggressus est: & quum primum frequenti auditorio commisisset: ægre

plegit refrigeratus sæpe a semetipso: Nam quũ initio recitationis defractis cõpluribus subsellis obesitate cuiusdã risus exortus esset:ne sedato quidẽ tumultu temperare potuit:quin ex interuallo subinde facti reminisceref:cachinosq; reuocaret. In prĩcipatu quoq; & scripsit plurimum: & assidue recitauit per lectorẽ. Initiũ autem sumpsit historiæ post cædem Cæsaris dictatoris:sed & transiit ad inferiora tempora: cœpitq; a pace ciuili:quum sentiret neque libere:neq; uere sibi de superioribus tradẽdi potestatẽ relictam:correctus sæpe & a matre & ab auia. Prioris materiæ duo uolumina:posterioris unũ & quadraginta reliquit. Cõposuit & de uita sua octo uolumina magis inepte q̃ inelegãter. Item Ciceronis defẽsionem aduersus Asinii galli libros satis eruditam: nouas etiã cõmentus est litteras tres:ac numero ueterũ quasi maxime necessarias addidit:de quarũ ratione quũ priuatus adhuc uolumẽ edidisset:mox princeps non difficulter optinuit:ut ĩ usu quoq; pmiscuo essent. Extat talis scriptura in plærisq; libris ac diurnis titulisq; operum.

De studio græcarum litterarum & operibus eius

Ec minore cura greca studia secutus est amorem præstantiamq; linguæ occasione omni pfessus. Cuidam barbaro græce ac latine differenti: quum utroq; inquit sermone nostro sis peritus. Et in cõmendanda patribus conscriptis Achaia gratam sibi puinciam ait communium studiorum commercio:ac sæpe in senatu legatis perpetua oratione respondit. Multũ uero pro tribunali etiam heroicis locutus est uersibus. Quotiens quidem hostem uel insidiatorem ultus esset:excubitori tribuno signum de more poscenti nõ temere aliud dedit q̃

Deniq; & græcas scripsit historias thyrenicon. xx. charchedoniacon. viii. Quarum causa ueteri Alexandriæ Musio additum ex ipsius nomine: institutumq; ut quot annis in alterum thyrenicon libri; altero carchediacon diebus statutis uelut in auditorio recitarẽtur toti a singulis per uices.

De pœnitentia matrimonii Agrippinæ & adoptionis Neronis.

Vb exitu uitæ signa quædam nec obscura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ deq; Neronis adoptione dederat:siquidem commemorantibus libertis:ac laudantibus cognitionem qua pridie quãdam adulterii ream condemnauit:sibi quoq; in fatis esse iactauit omnia impudica:sed non impunita matrimonia. Et subinde obuium sibi Britannicum arctius complexus:hortatus est:ut cresceret:rationemq; a se omnium factorum acciperet græca insuper uoce prosecutus: ωρϭοσ πιετε:quumq; impubi teneroq; adhuc quando statura permitteret togam dare destinasset;adiecit ut tandem populus Romanus uerum Cæsarem habeat.

De testamento & morte eius.

On multoq; post testamentum etiam conscripsit:ac signis omnium magistratuum obsignauit. Prius igitur q̃ ultra progrederetur: præuentus est ab Agrippina quam præter hæc consciam quoq; nec minus delatores multorum criminum arguebãt: & ueneno quidem occisum conuenit:ubi autem & per quem dato discrepat. Quidam tradunt epulãti in arce cum sacerdotibus per Halotum spadonem prægustatorem:alii domestico conuiuio per ipsam Agrippinam:quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium optulerat. Etiam de subsequentibus diuersa fama est:multi statim hausto ueneno obmutuisse aiunt:excruciatumq; doloribus nocte tota defecisse prope lucem. Nonnulli interinitia consopitum:deinde cibo affluente euomuisse omnia: repetitumq; toxico incertum pulti ne addito:quum uelut exhaustum refici cibo oporteret an immisso per clystere ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subueniretur.

De morte eius cælata & tempore mortis & funere.

Ors eius cælata est:donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaq; & quasi p ægro adhuc uota suscepta sunt:& inducti per simulationem comœdi:qui uelut desiderantem oblectarent. Excessit. iii. idus octobris Asinio marcello: Acilio Auiola consulibus. lxiiii. ætatis:imperii. xiiii. anno:funeratusq; est solemni principum pompa:& ĩ numerum deorum relatus:quem honorem a Nerone destitutũ aboletumq; recepit mox per Vespasianum.

De præsagiis mortis eius.

Præsagia mortis eius præcipua fuerũt:exortus crinitæ stellæ:quam cometem uocant. Tactumq; a cælo monumentum Drusi patris. Et quod eodem anno ex omnium magistratuum genere plærıq; mortem obierant. Sed nec ignorasse aut dissimulasse ultima uitæ suæ tempora uidetur aliquot quidem argumentis. Nam & quũ consules designaret neminem ultra mensem:quo obiit: designauit:& in senatu cui nouissime interfuit:multum ad concordiam liberos suos hortatus:utriusq; ætatem suppliciter patribus commendauit.Et in ultima cognitione pro tribunali accessisse se ad finem mortalitatis:q̃q̃ abominantibus:qui audiebant semel atq; iterum pronunciauit.

C.SVETONII TRANQ VILLI LIBER SEXTVS.
NERO CLAVDIVS CAESAR.

X gente Domitia duæ familiæ claruerũt:caluinorum: & ænobarborũ. Aenobarbi auctorem originis:itemq; cognominis habent.L.Domitiũ: cui rure quondam iuuenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur nunciaret senatui ac populo uictoriam de qua incertũ adhuc erat. Atq; in fidem maiestatis adeo permulsisse malas: ut e nigro rutilum:æriq; assimilem capillum redderent:quod insigne mansit & in posteris eius ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem cõsulatibus.vii.triumpho; censuraq; duplici:& inter patricios allecti perseuerauerunt omnes in eodem cognomine. Ac ne prænomina quidem ulla:præterq̃ Cnei & Lucii usurparunt;eaq; ipsa notabili uarietate modo continuantes unumquodq; per trinas personas: modo alternantes per singulas. Nam primum secundumq; ac tertium ænobarborum Lucios:rursus sequentes ex ordine Cneos accepimus:reliquos non nisi uicissim:tum Lucios: tum Cneos: plures e familia cognosci referre arbitror:quo facilius appareat:ita degenerasse a suorum uirtutibus Nero ut tamen uitia cuiusq; quasi tradita & ingenita rettulerit.

De Cneo Domitio Atauo Neronis.

T igitur paulo altius repetam:atauus eius Cn.Domitius in tribunatu pontificibus offensior:q; alium q̃ se in patris sui locum cooptassent:ius sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transtulit;ac in consulatu allobrogibus auernisq; superatis elephanto per prouinciam inuectus est turba militum quasi inter solennia triumphi prosequente.in hunc dixit Licinius Crassus orator non esse mirandum: q; Aeneã barbam haberet cui os ferreum:cor plumbeum esset: huius filius prætor Cæsarem abeũtem cõsulatu:quem aduersus auspicia legesq; gessisse existimabat ad disquisitionem senatus uocauit:mox consul imperatorem ab exercitibus gallicis retrahere tentauit. Successorq; ex pfactionem nominatus principio ciuilis belli ad corfinium captus est:unde dimissus massilienses obsidione laborantes cum aduentu suo confirmasset:repente destituit. Acieq; demum pharsalica occubuit:uir neq; satis constans & ingenio truci In desperatione rerum mortem timore appetitam ita expauit:ut haustum uenenum pœnitentia euomeret:medicumq; manumisit:quidem sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn.Pompeio de mediis ac neutram partem sequentibus;solus censuit hostiũ numero habendos.

Item de proauo Neronis.

Eliquit filium omnibus gentis suæ proculdubio præferendum: is inter conscios Cæsarianæ necis(q̃q̃ insõns)damnatus lege pedia:quum ad Cassium Brutumq; se propinqua sibi cognatione coniunctos contulisset;primo utriusq; interitu classem olim commissam retinuit. Auxit etiã nec nisi partibus ubiq; profligatis.M.Antonio sponte & ingentis meriti loco tradidit:solusq; omnium ex his: qui pari lege damnati erant:restitutus in patriam amplissimos honores percurrit;ac subinde redintegrata dissensione ciuili eidem Antonio legatus delatam sibi summam imperii ab his:quos Cleopatræ pudebat:neq; suscipere: neq; recusare fidenter propter subitam ualitudinem ausus transiit ad Augustum:& in diebus paucis obiit nonnulla & ipse infamia aspersus. Nam Antonius eũ desiderio amicæ Seruiliæ naidis transfugisse iactauit.

De Domitio auo Neronis.

X hoc Domitius nascitur: quem emptorem familiæ pecuniæq; in testamento Augusti fuisse mox uulgo notatum est: non minus aurigandi arte in adolescentia clarus: q̃ deinde ornamentis triumphalibus ex germanico bello. Verum arrogans, profusus: immitis censorem L. Planeum uia sibi decedere ædilis coegit præturæ consulatusq; honore. Equites Ro. matronasq; ad agendum mimum produxit in scænam uenationesque & in circo & in omnibus urbis regionibus dedit. Munus etiam gladiatorium: sed tanta sæuitia ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coercere.

De patre Neronis.

X Antonia maiore patrem Neronis procreauit omni parte uitæ detestabilem: siquidem comes ad orientem. C. Cæsaris iuuenis occiso liberto suo quod quãtum potare iubebatur: recusaret: dimissus e cohorte amicorum nihilo modestius uixit: sed & in uia appiæ uico repente puerum citatis iumentis: haud ignarus obtriuit: & Romæ medio foro cuidam equiti Romano liberius iurganti oculum eruit. Perfidiæ uero tantæ ut non modo argentarios pretiis rerum coemptarum: sed & in prætura mercede palmarũ aurigarios fraudauerit. Notatus ob hæc & sororis ioco quærentibus dominis factionũ repræsentanda præmia in posterum sanxit. Maiestatis quoq; & adulteriorum: incestiq; cũ sorore Lepida sub excessu Tiberii reus mutatiõe temporum euasit. Decessitq; pyrgis morbo aquæ intercutis: sublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita.

De natiuitate & infantia Neronis & præsagiis quibusdam.

Ero natus est ante nouem menses q̃ Tiberius excessit. xviii. kal ianuarias tantum: q; ex oriente sole pene ut radiis prius q̃ terra contingeretur. De genitura eius statĩ multa & formidolosa multis coniecturantibus præsagio fuit etiam Domitii patris uox inter gratulationes amicorum negantis quicq̃ ex se & Agrippia nisi detestabile & malo publico nasci potuisse. Eiusdem futuræ infelicitatis signum euidens die lustrico extitit: Nam C. Cæsar rogante sorore ut infanti ei quod uellet nomen daret intuens Claudium patruum suum: a quo mox principe adoptatus est: eius se dixit dare: neq; ipse serio: sed per iocum & aspernante Agrippina: q; tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amisit: cuius ex parte tertia hæres ne hanc quidem integram cepit correptis per cohæredem Caium uniuersis bonis: & subinde matre etiam relegata pene inops: atq; egens apud Amitam Lepidam nutritus est: sub duobus pædagogis saltatore atq; tonsore. Verũ Claudio imperium adepto non solum paternas opes recuperauit: sed & Crispi passieni uitrici sui hæreditate ditatus est. Gratia quidem & potentia reuocatæ restitutæq; matris usque eo floruit: ut emanaret in uulgus missos a Messalina uxore Claudii: qui eum meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent: additum fabulæ & eosdem dracone e puluino se proferente conteritos refugisse: quæ fabula exorta est deprehensis in lecto eius circum ceruicalia serpentis exuuiis: quas tamen aureæ armillæ ex uoluntate matris inclusas dextro brachio gestauit aliquandiu: ac tedio tandem maternæ memoriæ abiecit: rursusq; extremis suis rebus frustra requisiuit.

De pueritia eius: & gestis in ea.

Ener adhuc nec dum matura pueritia circensibus: ludis troiam constantissime fauorabiliterq; lusit. Vndecimo ætatis anno a Claudio adoptatus est: Anneoq; Saenecæ iam tunc senatori in disciplina traditus. Ferunt Sænecam proxima nocte uisum sibi per quietem C. Cæsari præcipere: & fidem somnio Nero breui fecit prodita immanitate naturæ: quibus primum potuit experimentis. Nanq; Britannicum fratrem: q; se post adoptionem ænobarborum ex consuetudine salutasset: ut subdititium apud patrem arguere conatus est. Amitam eius Lepidam ream testimonio coram afflixit gratificans matri: a qua rea premebatur. Deductus in forum tyro populo cõgiarium militi donatiuum proposuit indicta decursione: prætorianis scutum sua manu prætulit: exinde patri gratias in senatu egit. Apud eundem consulem pro bononiensibus latine: pro rhodiis atq; iliensibus græce uerba fecit. Auspicatus est & iurisditionem præfecti urbis atq; latinarum celeberrimis patronis non translatitias ut assolet & breues: sed maximas plurimasq; postulationes certatim ingerentibus: quamuis interdictum a Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octauiam: ediditq; pro Claudii salute circenses & uenationem.

De imperio Neronis.

Eptendecim natus annos ut de Claudio palam factum est: inter horam sextam septimamq; processit ad excubitores: quum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatius uideretur: proq; palatii gradibus imperator consalutatus lectica in castra: & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est. Discessit iam uesperi ex immensis quibus cumulabatur honoribus tantum patris patriæ nomine recusato propter ætatem.

De gestis per eum in initio principatus.

Rsus hinc a pietatis ostentatione Claudium apparatissimo funere elatum laudauit: consecrauitq;. Memoriæ Domitii patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum priuatarumq; permisit: primo etiam imperii die signum excubanti tribuno dedit optimam matrem: ac deinceps eiusdem sæpe lectica per publicum simul uectus est. Antium coloniam deduxit ascriptis ueteranis e prætorio additisque per domicilii translationem ditissimis primipilarium: ubi & portum operis sumptuosissimi fecit.

De ciuilibus gestis eius.

Tq; ut certiorem adhuc indolem ostenderet: ex Augusti præscripto imperaturum se professus neq; liberalitatis: neq; clæmentiæ: nec comitatis quidem exibendæ ullam occasionem omisit. Grauiora uectigalia aut aboleuit aut minuit: præmia delatorum papiæ legis ad quartanas redegit: diuisis populo uiritim quadrigenis nummis senatorum nobilissimo cuiq; sed a re familiari destituto annua salaria: & quibusdam quingenta constituit. Item prætorianis cohortibus frumētum menstruumq; gratuitum. Et quum de supplicio cuiusdam capite damnati ut ex more subscriberet admoneretur: q̄ uellem inquit nescire litteras. Omnes ordines subinde memoriter salutauit: agenti senatui gratias respondit quum meruero. Ad campestres exercitationes suas admisit & plæbem: declamauitq; sæpius publice: recitauit & carmina non modo domi: sed in theatro tanta uniuersorum lætitia ut ob recitationem supplicio decreta sit: atq; pars carminum aureis litteris Ioui capitolino dicata.

De spectaculis per eum editis & libertate eius ad populum.

Pectaculorum plurima & uaria genera edidit: iuuenales: circenses: scænicos ludos: gladiatorium munus. Iuuenalibus senes quoq; consulares anusq; matronas recepit ad lusum. Circēsibus loca equiti secreta a cæteris tribuit. Commisitq; etiam camelorum quadrigas ludis: quos pro æthernitate imperii susceptos appellari maximos uoluit. Ex utroq; ordine & sexu plætiq; ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques Romanus elephanto supersedens per Catadromum decucurrit. Inducta est Afranii togata: quæ incendium scribitur: concessumq; ut scænici ardentis domus supellectilem diriperent: ac sibi haberent sparsa: & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quottidie millia. Auium cuiusq; generis multiplex penus: thesseræ frumentariæ: uestis: aurum: argentum: gemmæ: margaritæ: tabulæ pictæ: mancipia: iumenta: atq; etiam mansuetæ feræ: nouissime naues insulæ agri.

Item de spectaculis & unde ea spectauerit; & aliis gestis eius.

Os ludos spectauit e proscænii fastigio: munere quod in amphitheatro ligneo in regione martii campi intra anni spacium fabricato dedit: neminem occidit ne noxiorum quidem. Exibuit autem ad ferrum etiam quadrīgētos senatores: sexcentosq; equites Ro. & quosdam fortunæ atq; existimationis integræ: ex iisdem ordinibus confectoresq; ferarum & uaria harenæ ministeria. Exibuit & naumachiam marina aqua innantibus bæluis. Item pyrrhicas quasdam e numero epheborum: quibus post editam operam diplomata ciuitatis Romanæ singulis obtulit: inter pyrrhicarum argumenta taurus Pasiphaen in ligneo iuuencæ simulacro abditam iniit: ut multi spectantium crediderunt. Icarus primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit: ipsumq; cruore respersit: nam perraro præsidere cæterum accubans primum paruis foraminibus: deinde toto podio adaperto spectare consueuerat. Instituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ more græco triplex musicum: gymnicū: equestre: quod appellauit nerōia. dedicatisq; thermis atq; gymnasio. Senatui quoq; & equiti oleum præbuit. Magistros toti certamini præpositu

it consulares forte redemptorum: deinde in orchestram senatumq; descendit: & oratio-
nis quidem carminisq; latini coronam de qua honestissimus quisq; contenderat: ipsorum
consensu cōcessam sibi recepit. Citharæ autem a iudicibus ad se delatam adorauit: ferriq;
ad Augusti statuam iussit. Gymnico quod in septis edebat inter buthysiæ apparatum bar
bam primam posuit conditam in auream pyxidem & præciosissimis margaritis adornatā
capitolio consecrauit. Ad athletarum spectaculum inuitauit & uirgines uestales: quia olym
piæ quoq; Cereris sacerdotibus spectare conceditur.

De Mithridate rege per eum recepto & eius spectaculo.

On inmerito inter spectacula ab eo edita: & Mithritaditis ī urbem introitum ret-
tulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus solicitatum cum in de-
stinato per edictum die ostensurus populo propter nubilum distulisset: produxit
quo opportunissime potuit dispositis circa fori templa armatis cohortibus curuli residēs
apud rostra triumphantis habitu: inter signa militaria atq; uexilla: & primo per deuexum
pulpitum subeuntem admisit ad genua: alleuatumq; dextra exosculatus est: dein præcanti
thiaram deductam: diadema imposuit, uerba supplicis interpretata prætorio uiro multitu
dini pronunciante perductum in theatrum: ac rursus supplicantem iuxta se latere dextro
collocauit. Ob quæ imperator consalutatus: laurea in capitolium lata.

De Iano gemino per eum clauso.

Anum geminum clausit tam nullo q̄ residuo bello. Consulatus quattuor gessit pri
mum bimestrem: secundum & nouissimum semestres: tertium quadrimestrē: me-
dios duos continuauit: reliquos inter annua spatia uariauit.

De more eius in iure dicendo & sententiando: & aliis gestis eius.

N iurisdictione postulatoribus nisi sequenti die ac per libellos non temere respon
dit. In cognoscendo morem eum tenuit: ut continuis actionibus omissis: singula-
tim quæq; per uices ageret: quotiens autem ad consultandum sederet: neq; in com
mune quicq̄: neq; propalam deliberabat. Sed & conscriptas ab unoquoq; sentētias tacitus
ac secreto legens quod sibi libuisset: perinde atq; pluribus idem uideretur pronunciabat.
In curiam libertinorum filios diu non admisit: admissis a prioribus principibus honores
denegauit. Candidatos qui supranumerum essent in solatium dilationis ac moræ legioni
bus præposuit. Consulatum in senos plærunq; menses dedit. Defunctoq; circa kalendas ia-
nuarii altero consulibus neminem substituit: improbans exemplum uetus Caninii Rebu
li uno die consulis. Triumphalia ornamenta etiam quæstoriæ dignitatis & nonnullis ex
equestri ordine tribuit. Nec utiq; de causa militari: sed & de quibusdam rebus orationes ad
senatum missas præterito quæstoris officio per consulem plærunq; recitabat.

De quibusdam institutis per eum & prauis moribus emendatis.

Ormam ædificiorum urbis nouam excogitauit: & ut ante insulas ac domos porti-
cus essent: de quarum solariis incendia arcerentur: easq; sumptu suo extruxit: desti-
narat etiam ostiam tenus mœnia promouere: atq; inde fossa mare ueteri urbi in-
ducere. Multa sub eo & animaduersa seuere & coercita: nec minus instituta: adhibitus sū-
ptibus modus publicæ cœnæ ad sportulas redactæ: interdictum ne quid in popinis cocti
præter leguminia aut olera uæniret: quū antea nullum non obsonii genus proponeretur.
Afflicti suppliciis christiani genus hominum superstitionis nouæ ac maleficæ. Vetiti qua
drigariorum lusus: quibus inueterata licentia passim uagantibus fallere ac furari per iocū
ius erat. Pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatæ.

De quibusdam legibus per eum repertis & institutis.

Duersus falsarios tunc primum repertum ne tabulæ nisi pertusæ ac ter lino per fo
ramina traiecto obsignarentur. Cautum ut in testamentis primæ duæ ceræ testa-
torum modo nomine inscripto uacuæ signaturis ostenderentur. Ac ne quis alieni
testamenti scriptor legatum sibi ascriberet. Item ut litigatores pro patrociniis certam iu-
stamq; mercedem pro subselliis nullam omnino darēt præbente ærario gratuita: utq; re-
rum actu ab ærario causæ ad forum ac recuperatores transferentur: & ut omnes appella-
tiones a iudicibus ad senatum fierent.

De quibusdam gestis circa exercitum Britannicum.

Vgendi propagandiq; imperii nec uoluntate ulla neq; spe motus unq̄ etiam ex Bri

tannia deducere exercitum cogitauit:nec nisi uerecundia ne obtrectare parentis gloriæ uideretur destitit:ponti modo regnum concedente Polemone.Item alpium defuncto Cottio in prouinciæ formam redegit.

De expeditionibus Alexandriæ & Achaiæ per eum susceptis.

Peregrinationes duas omnino suscepit Alexandrinam & Achaicam:sed Alexandrina ipso profectiõis die destitit:turbatus simul religione ac periculo. Nam cum circuitis templis in æde Vestæ resedisset:consurgenti ei primum lacinia obhæsit:deinde tanta coorta caligo est:ut despicere non posset.In Achaiam isthmum perfodere aggressus prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est.tubaq; signo dato primus rastello humum effodit,& corbulæ congestam humeris extulit.Parabat & ad caspias portas expeditionem conscripta ex italicis senum pedum tyronibus noua legione:quam magni Alexandri phalangem appellabat.Hæc partim nulla reprehensione:partĩ etiã nõ mediocri laude digna in unũ cõtuli:ut secernerẽ a,pbris ac sceleribus eius:de qbus dehĩc dicã.

De studio & opera eius in cantu & musica.

Inter cæteras disciplinas pueritiæ imbutus tempore & musica:statim ut imperium adeptus est Terpnum Citharœdum ingentem tunc præter alios accessiuit:diebusq; continuis:post cœnam canenti in multam noctem assidens paulatim & ipse meditari: excitariq; cœpit:neq; eorum quicq̃ omittere:quæ generis eius artifices uel conseruandæ uocis causa:uel augendæ factitarent:sed & plumbeã carthã supinus pectore sustinere & clystere uomituq; purgari;& abstinere pomis;cibisq; officientibus:donec blandiente profectu(q̃q̃ exiguæ uocis & fuscæ)prodire in scænã cõcupiuit:subinde inter familiares græci prouerbium iactans occultæ musicæ nullum esse respectum. Et prodit neapolim primũ ac ne concusso quidem repente motu terræ theatro ante cantare destitit:q̃ inchoatum absolueret nomon.Ibidem sæpius & per cõplures cantauit dies:sumpto etiam ad reficiendã uocem breui tempore impatiens secreti a balneis in theatrum transiit:mediaq; in orchestra frequente populo epulatus:si paulum subbibisset aliquid se sufferti tinniturum græco sermone promisit.Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant:plures Alexandria euocauit. Neq; eo segnius adolescentes equestris ordinis:& .v.amplius milia e plæbe robustissimæ iuuentutis undiq; elegit:qui diuisi factiones plausuum genera condiscerent(bombos & imbrices & testas uocabant)operamq; nauarent Cantanti sibi insignes pinguissima coma & excellentissimo cultu pueri:ac sine annulo læui:quorum duces quadragena milia sestertia merebant.

De tragœdiis & aliis per eum Romæ publice decantatis.

Cum magni æstimaret cantare etiam Romæ Neroneum agona ante præstitutam diem reuocauit:flagitantibusq; cunctis cælestem uocem respondit quidem in hortis se copiam uolentibus facturum:sed adiuuante uulgi preces etiam statione militum:quæ tunc excubabat repræsentaturum se pollicitus est libens ac sine mora nomẽ suũ in albo profitentium citharœdorum iussit ascribi:sorticulaq; in urnam cum cæteris demissa intrauit ordine suo :simul præfecti prætorii citharam sustinentes:post tribuni militum iuxtaq; amicorum intimi.Vtq; constitit peracto principio Niobẽ se cantaturum per Cluuiũ ruffum consularem pronunciauit:& in horam fere decimam perseuerauit: coronãq; eam & reliquam certaminis partem in annũ sequentẽ distulit:ut sæpius canendi occasio esset: quod quum tardum uideretur:non cessauit identidem se publicare.non dubitauit etiam priuatis spectaculis operam inter scænicos dare:quodam prætorum sestertium decies offerente. Tragœdias quoq; cantauit personatus heroum deorumq;. Item heroidum ac dearum personis effectis ad similitudinem oris sui,& fœminæ prout quamq; diligeret: inter cætera cantauit Canacem parturientem:Orestem matricidam: Oedipodem excæcatum:Herculẽ insanum:in qua fabula fama est.Tyrunculum militem positum ad custodiam aditus. quũ eum ornari ac uinciri cathenis:sicut argumentum postulabat : uideret accurrisse ferendæ opis gratia.

De studio eius aurigandi cytharizandi & aliis gestis.

Quorum studio uel præcipue ab ineunte ætate flagrauit:plurimusq; illi sermo q̃q̃ uetaretur de Circensibus erat:& quondã tractũ prasinũ agitatorẽ inter cõdiscipulos quærens obiurgante magistro de Hectore se loqui ementitus est.Sed cũ inter initia

imperii eburneis quadrigis quottidie in abaco luderet: ad omnes mimos Circenses secessu cōmeabat primo clam: deinde propalā; ut nemini dubiū esset eo die utiq; affuturū: neq; dissimulabat uelle se palmaꝝ numerum ampliare. Quare spectaculum multiplicatis missilibus in serum protrahebatur: ne dominus quidem iam factionū dignantibus nisi ad totidem cursum greges ducere. Mox & ipse aurigare atq; etiam spectari uoluit sæpius positoq; in hortis inter seruitia & sordidam plæbem rudimento uniuersoꝝ se oculis in circo maximo præbuit: aliquo liberto mittente mappā: unde magistratus solent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse: achaiam (ut diximus) petit: hic maxime motus instituerat ciuitates: apud quas musici agones edi solent omnes citharœdorum coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate recipiebat ut legatos qui pertulissent non modo primos admitteret: sed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibusdam ex his rogatus ut cantaret super cœnam: exceptusq; effusius solos scire audire græcos: solosq; se & studiis suis dignos ait: nec pfectione dilata ut primum Casiopē traiecit: statim ad aram Iouis Casii cantare auspicatus est.

De certaminibus & exercitio eius in dictis disciplinis.

Certamina deinceps obiit omnia: nam & quæ diuersissimoꝝ temporꝝ sunt: cogi in unum annum quibusdam etiā iteratis iussit. Olympiæ quoq; præter consuetudinē musicū agona cōmisit. Ac ne quid circa hoc occupatū auocaret detineretue: quum præsentia eius urbicas res agere a liberto Helio admoneret: rescripsit his uerbis: quis nunc tuum consiliū sit: & uotū me celeriter reuerti: tamen suadere & optare potius debes: ut Nerone dignus reuertar. Cantāte eo nec necessaria quidem causa excedere theatro licitū erat. Itaq; & enixæ quædā in spectaculis dicunt. Multi tedio audiēdi laudādiq; clausis oppidoꝝ portis aut furtim desiluisse de muro: aut morte simulata funere elati. Quā aūt trepide anxieq; certauerit: quanta aduersarioꝝ æmulatione: quo metu iudicū uix credi pōt. Aduersarios quasi plane cōditionis eiusdē obseruare captare: īfamare secreto nonūq; ex occursu maledictis incessere: ac si qui arte præcellerēt corrūpere ēt solebat. Iudices autē priusq; inciperet reuerentissime alloquebat: omnia se faciēda fecisse: sed euētū ī manu esse fortunæ. Illos ut sapiētes & doctos uiros fortuita debere excludere, atq; ut auderet hortātibus æquiore animo recedebat: ac ne sic quidē sine solicitudine taciturnitatem pudoremq; quorundam pro tristicia ac malignitate arguens suspectosq; sibi dicens.

De obedientia eius in dictis certaminibus & aliis gestis per eum.

In certando uero ita legi obediebat: ut nūq; excreare ausus sudorē quoq; frōtis brachio detergeret. atq; ēt ī quodā tragico actu quū elapsū baculū cito resūpsisset: pauidus & metuēs ne ob delictū certamine summoueret: nō aliter cōfirmatus ē q̄ adiurante hypocrita nō aīaduersū id inter exultatiōes succlamatiōesq; populi. Victorē autē se ipse pnūciabat. Qua de cā & præconio ubiq; cōtēdit. Ac ne cuius alterius hieronicaꝝ memoria aut uestigium extaret usq; subuerti & unco trahi abiciq; ī latrinas oium statuas & imagines ipauit. Aurigauit quoq; plurifariā: olympiis uero ēt decēiugē. quis id ipsū in rege Mithridate carmine quodā suo reprehēdisset: sed excussus curru ac rursus repositus quū pdurare nō posset: destitit ante decursum: nec eo secius coronatus est. Decedens deinde prouinciam uniuersam libertate donauit: simulq; iudices ciuitate romana & pecunia grandi quæ beneficia e medio stadio isthmiorum die sua ipse uoce pronunciauit.

De triumpho eius ob uictoriam musicorum & aliis gestis.

Reuersus e græcia Neapolim: quod in ea primā artē ptulerat albis equis īntroiit disiecta pte muri: ut mos hieronicaꝝ ē simili modo Antiū: inde Albanū: inde Romā: sed & Romā eo curru quo Augustus olim triūphauerat: & in ueste purpurea: distīctaq; stellis aureis chlamyde: coronāq; capite gerēs olympicā dextra manu pythiā: præeūte pōpa cæteroꝝ cū titulis ubi & quos quo cātionū quoue fabulaꝝ argumēto uicisset: sequētibus currꝝ ouātiū ritu plausoribus augustanos militesq; se triūphi eius clamātibus. Dehic diruto circi maximi arcu: p uelabꝝ forūq; palatiū & Apollinē petiit. Incedēti passim uictimæ cæsæ sparso p uias identidē croco: ingestæq; aues ac lemnisci & bellaria: sacras coronas ī cubili circū lectos posuit. Item statuas suas citharœdico habitu: qua nota etiam nūmum percussit. Ac post hæc tantum abfuit a remittendo laxandoq; studio: ut conseruandæ uocis gratia: neque milites unquam nisi absens aut alio uerba pronunciante appel-

laret: neq; quicq̃ serio iocoue egerit nisi astante Phonasco: qui moneret parceret arteriis ac sudarium ad os applicaret:multisq; uel amicitiam suam optulerit:uel simultatem indixerit:prout quisq; se magis parciusue laudasset.

De rapinis iniuriis & aliis sceleribus clam per eum & publice cōmissis.

Etulantiam libidinem luxuriam auaritiam crudelitatem sensim quidem primo & occulte uelut iuuenili errore exercuit:sed ut tunc quoq; dubium nemini foret naturæ illa uitia non ætatis esse post crepusculum statim arrepto pilleo uel galero popinas inibat:circumq; uicos uagabatur ludibundus:nec sine pernicie tamen. Siquidem redeuntes a cœna uerberare:ac repugnantes uulnerare:cloacisq; demergere assuerat. Tabernulas etiam effringere:& expilare;quintana domi constituta parte ubi & ad licitatorem diuidendæ prædæ pretium assumeretur:ac sæpe in eiusmodi rixis oculorum & uitæ periculum adiit a quodam laticlauo:cuius uxorem attrectauerat prope ad necem cæsus. Quare nunq̃ postea publico se illud horæ sine tribunis commisit procul & occulte subsequentibus. Interdiu quoque clam gestatoria sella delatus in theatrum seditionibus pantomimorum ex parte proscænii superiori signifer simul ac spectator aderat. Quum ad manus uentum esset:lapidibusq; & subselliorum fragminibus decerneretur multa & ipse iecit in populum atq; etiam prætoris caput consauciauit.

De comessationibus & epulis eius.

Aulatim uero inualescentibus uitiis iocularia & latebras omisit:nullaq; dissimulandi causa ad maiora palam erupit. Epulas e medio die ad mediam noctem protrahebat:refotus sæpius calidis piscinis ac tempore æstiuo niuatis. Cœnitabatq; nonnunquam & in publico naumachia præclusa:uel martio campo:uel circo maximo inter scortorum totius urbis ambubaiarumq; ministeria. Quotiens ostiam thyberi defflueret:aut ad baianum sinum præter nauigaret:dispositæ per littora & ripas diuersoriæ tabernæ parabantur insignes ganeæ & matronarum institorias operas imitantium:atq; hinc inde orantium ut appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas:quorum uni mellita quadragies sestertium constitit:alteri pluris aliquanto absyrtio rosaria.

De luxuria & libidine eiusdem.

Vper ingenuorum pædagogia:& nuptarum concubinatus uestali uirgini Rubriæ uim intulit. Acciam libertam paulum abfuit:quin iniusto matrimonio sibi coniungeret summissis consularibus uiris:qui regio genere ortam peierarent. Puerum Sporum exectis testibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est. Cum dote & flammeo per soléni nuptiarum celeberrimo officio deductum ad se pro uxore habuit. Extatq; cuiusdam non inscitus iocus bene agi potuisse cum rebus humanis si Domitius pater talem habuisset uxorem. Hunc Sporum augustarum ornamentis excultum lecticaq; uectum;& circa conuentus mercatusq; græciæ:ac mox Romæ circa sigillaria comitatus identidem exosculans. Nam matris concubitum appetisse & obtrectatoribus eius ne ferox atq; impotens mulier & hoc genere gratiæ præualeret deterritum nemo dubitauit: utiq; postq̃ meretricem quam fama erat Agrippinæ simillimam inter concubinas recepit. Olim etiam quotiens lectica cum matre ueheretur libidinatum incestæ ac maculis uestis proditum affirmant.

De pudicitia eius passim prostrata

Vam quidem pudicitiam usqueadeo prostituit:ut contaminatis pene omnibus membris nouissime quasi genus lusus excogitaret:quatenus feræ pelle contectus emitteretur e cauea:uirorumq; ac fœminarum ad stipem deligatorum inguina inuaderet. Et quum affatim desæuisset:conficeretur a Doryphoro liberto:cui etiam sicut ipsi Sporus ita ipse denupsit uoces quoq; & eiulatus uim patientium uirginum imitatus. Ex nonnullis comperi persuasissimum habuisse eum neminem hominem pudicum:aut illa corporis parte purum esse:uerum plærosq; dissimulare uitium & calliditate obtegere. Ideoq; professis apud se obscœnitaté : cætera quoq; concessisse delicta.

De prodigalitate & effusione diuitiarum.

Iuitiarum & pecuniæ fructum non alium putabat q̃ profusioné:sordidos ac deprauatos eéq bus ratio ipensarũ cõstaret:prælautos uereq; magnificos qui abuteren̄t ac perderent:laudabat:mirabat̄ q; auunculũ Caiũ nullo magis nomine:q̃ q̄ ígéstã

Tiberio relictas opes in breui spacio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridatem quod uix credibile uideatur octingenta nummum milia diurna erogauit: abeuntiq; super sestertium miles contulit. Menecratem citharœdum: & spectillū mirmilonem triumphalium uirorū patrimoniis ædibusq; donauit. Cercopitecum Panerotem fœneratorem & urbanis rusticisq; prædiis locupletatum prope regio extulit funere. Nullam uestem bis induit: quadrigenis in punctum sestertiis aleam lusit. Piscatus est rete aurato: purpura coccoq; funibus nexis. Nunq̄ carrucis minus mille fecisse iter traditur: soleis mularum argenteis: canusinatis mulionibus: armillata & phalerata cum mazocum turba atq; cursorum.

De operibus publicis per eum factis & dispositis.

On in alia re damnosior q̄ in ædificando domum a palatio exquilias usq; fecit: quā primo transitoriam: mox incendio absumptam restitutamq; auream nominauit. De cuius spatio atq; cultu suffecerit hoc retulisse: Vestibulum eius fuit: in quo Colossus .c.xx. pedum staret. ipsi effigiei tāta laxitas: ut porticus triplices miliarias haberet. Itē stagnum maris instar circumseptum ædificiis ad urbium speciem. Rura insuper aruis: atq; uinetis & pascuis siluisq; uaria cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita distincta gemmis: unionumq; conchis erant: cœnationes laqueatæ tabulis eburneis uersatilibus ut flores & fistulis unguenta desuper spargerētur. præcipua cœlationum rotunda: quæ perpetuo diebus ac noctibus uice mundi circumagerētur. Balneæ marinis & albulis fluentes aquis. Eiusmodi domū cū absolutam dedicaret hactenus cōprobauit: ut diceret quasi hominē tandem habitare cœpisse. Præterea inchoabat piscinam a Miseno ad auernum lacum contectam porticibusq; conclusam: quo quicquid totis baiis calidarū aquarum esset cōmitteretur: fossam ab auerno ostiam usq; ut nauibus nec tamen mari iretur longitudinis per .clx. miliaria: latitudinis qua contrariæ quinqueremes cōmearent: quorum operū perficiēdorum gratia: quod ubiq; esset custodiæ in Italiam deportari: etiam scelere conuictos nō nisi ad opus damnari præceperat. Ad hunc impendiorum furorem super fiduciam imperii etiam spe quadam repentina immensarum & recōditarum opum impulsus est ex indicio equitis romani pro comperto pollicētis thesauros antiquissimæ gazæ: quos Dido regina fugiens Tyro secum extulisset: esse in affrica uastissimis specubus abditos: ac posse erui paruula molientium opera.

De rapinis & extorsionibus: & sacrilegiis eius.

Erum ut spes fefellit destitutus atq; ita iā exhaustus & egens ut stipendia quoq; militum & commoda ueteranorū protrahi ac differri necesse esset: calumniis rapinisq; intendit animum. Ante omnia instituit ut e libertorū defūctorum bonis pro semisse dodrans cogeretur ei qui sine probabili causa eo nomine esset. quo fuissent ullæ familiæ quas ipse contigeret. Deinde ut ingratorum in principem testamenta ad fiscū pertinerent. Ac ne impune esset studiosis iuris qui scripsissēt: uel dictassent ea tū ut lege maiestatis facta dictaq; oībus: quibus modo delator nō deessent: tenerētur. Reuocauit & præmia coronarū: quæ unq̄ sibi i certaminibus ciuitates detulissent. Et quū īterdixisset usū amethystini ac tyrii coloris: summisissetq; qui nūdinarū die pauculas uncias uēderet: præclusit cūctos negociatores: quin etiam inter canendum animaduersam matronam e spectaculis uetita purpura cultam demostrasse procuratoribus suis creditus: detractamque ilico non ueste modo: sed & bonis exuit. Nulli delegauit officium ut non adiceret: scis quid mihi opus sit: & hoc agamus ne quis quicquam habeat. Vltimo templis compluribus dona detraxit: simulacraque ex auro uel argento fabricata conflauit: in his penatium deorum quæ mox Galba restituit.

De parricidio eius in personis Claudii & Britannici.

Arricidia & cædes a Claudio exorsus est. Cuius necis & si non auctor ac conscius fuit: neq; dissimulanter ut qui boletos in quo cibi genere uenenum is acceperat quasi deorum cibum: posthac prouerbio græco collaudare sit solitus. Certe omnibus rerū uerborumq; contumeliis mortuum insectatus modo stultitiæ: modo sæuitiæ arguens. Nam & morari eum inter homines desisse producta prima syllaba iocabatur: multaq; decreta & cōstituta ut insipientis atq; deliri pro irritis habuit: deniq; bustū eius cōsepiri nisi humili leuiq; materia neglexit. Britannicū nō minus æmulatiōe uocis: quæ illi iucūdior

suppetebat q̄ metu ne quandoq; apud hominum gratiam paterna memoria præualeret: ueneno aggressus est: quod acceptum a quadam Locusta uenenariorum indice: quum opinione tardius cederet: uentre modo Britannici moto accersitam mulierem sua manu uerberauit: arguens pro ueneno remedium dedisse: excusantiq; minus datum ad occultandi facinoris inuidiam: sane inquit legem Iuliam timeo: coegitq; se coram in cubiculo q̄ posset uelocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hædo expertus: postq̄ is quinq; horas protraxit. Iterum ac sæpius recoctum porcello obiecit: quo statim exanimato inferri triclinium: dariq; cœnanti secum Britannico imperauit: & quum ille ad primum gustum concidisset: comitiali morbo ex consuetudine correptum apud conuiuas ementitus. Postero die raptum inter maximos imbres translatitio extulit funere. Locustæ pro nouata opera impunitatem prædiaq; ampla: sed & discipulos dedit.

De parricidio eius in matrem & amitam: & aliis sceleribus eius.

Matrem dicta factaq; sua exquirentem acerbius: & corrigentem hactenus primo grauabatur: ut inuidia identidē oneraret quasi cessurus ipio: rhodūq; abiturus: mox & honore omni & potestate priuauit. Abductaq; militum & germanorum statione contubernio quoq; ac palatio expulit: neq; in deuexanda quicq̄ pensi habuit: submissis & qui Romæ morantem litibus: & in secessu quiescentem per conuicia & iocos terra mariq; præteruehentes inquietarent. Verum minis eius ac uiolentia territus perdere statuit: & cum ueneno tentasset: sentiretq; antidotis præmunitam: lacūaria quæ noctu super dormientem laxata machina deciderent parauit: hoc consilio per conscios parum celato solutilem nauem: cuius uel naufragio uel cameræ ruina periret: commentus est. Atq; ita reconciliatione simulata iucundissimis litteris baias euocauit ad solennia quinquatrium simul celebranda: datoq; negocio triarchis: qui liburnicam qua aduecta erat uelut fortuito concursu confringerent: protraxit conuiuium: repetentiq; baulos in locum corrupti nauigii machinosum illud optulit: hilare prosecutus: atque in digressu papillis quoq; exosculatis reliquum temporis cum magna trepidatione uigilauit: operiens cœptorum exitum. Sed ut diuersa omnia nandoq; euasisse eam comperit: inops consilii Lagerinum libertum eius saluam & incolumem cum gaudio nunciantem abiecto clam iuxta pugione ut percussorem sibi subornatum arripi constringiq; iussit: matremq; occidi quasi deprehensum crimen uoluntaria morte uitasset. Adduntur his atrociora nec incertis auctoribus ad uisendum interfectæ cadauer accurrisse: contrectasse membra: alia uituperasse: alia laudasse: sitique interim aborta bibisse. Neque tamen sceleris conscientiam q̄q̄ & militum & senatus populiq; gratulationibus confirmaretur: aut statim aut unq̄ postea ferre potuit: sæpe confessus exagitari se materna specie: uerberibus furiarum: ac tædis ardentibus. Quin & facto per magos sacros euocare manes & exorare tentauit. Peregrinatione quidem græciæ eleusinis sacris quorum initiatione impii & scelerati uoce præconis summouerentur: interesse non ausus est. Iunxitque parricidio matris amitæ necem: quam quum ex duritia aluí cubantem uisitaret: & illa tractans lanuginem eius ut assolet iam grandis natu: per blanditias forte dixisset simul hanc excepero mori uolo: conuersus ad proximos confestim se positurum uelut irridens ait: præcepitq; medicis ut largius purgarent ægram. Nec dum defunctæ bona inuasit: suppresso testamento ne quid abscederet.

Item de parricidiis eius in uxores: affines & necessarios: & coniunctos suos commissis.

Uxores præter Octauiam duas postea duxit: Pompeiam Sabinam quæstorio patre natam & equiti Romano ante nuptam: deinde Statiliam Messalinam Tauri bis cōsulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur uirum eius Atticum Vestinum consulem in honore ipso trucidauit. Octauiæ consuetudinē cito aspernatus corripientibus amicis sufficere illi debere respondit uxoria ornamenta. Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus dimisit ut sterilem: sed improbante diuortiū populo nec parcente conuiciis etiā relegauit: deniq; occidit sub crimine adulterio: adeo ipudenti falsoq; ut i quæstione pernegantibus cunctis Anicetum pædagogum suum indicem subiecerit: qui dolo stupratam a se fateretur. Pompeiam duodecimo die post diuortiū Octauiæ in matrimoniū acceptā dilexit unice: & tamē ipsam quoq; ictu calcis occidit: q; se ex aurigatiōe sero reuersū

grauida & ægra conuiciis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam: amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est: quod non scelere perculerit: Antoniam filiam Claudii recusantem post Pompeiæ mortem nuptias suas quasi molitricem nouarum rerum interemit. Similiter item cæteros: aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate coniunctos in quibus Aulum Plautium iuuenem: quem cum ante mortē per uim conspurcasset: eat nunc inquit mater mea: & successorem meum osculetur iactans dilectum ab ea: & ad spem imperii impulsum. Priuignum Ruffium Crispinū Pompeia natū impuberem adhuc: quia ferebatur ducatus & imperia ludere mergendum mari dum piscaretur seruis ipsius demandauit. Tuscum nutricis filium relegauit: φ in procuratione ægypti balneis in aduentum suum extructis lauisset. Sænecam præceptorem ad necem compulit quanuis sæpe commeatum petenti bonisq; cedenti persancte iurasset suspectum se frustra: periturumq; potiusq̃ nociturum ei. Byrro præfecto remedium ad fauces pollicitus toxicum misit. Libertos diuites: & senes olim adoptionis mox dominationis suæ fautores atque rectores ueneno partim cibis partim potionibus indito intercepit.

De sæuitia eius contra extraneos: & cæde illustrium uirorum.

Ec minore sæuitia foris & in exteros grassatus est stella crinita: quæ summis potestatibus exitium portendere uulgo putatur per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re: ut ex Babilo astrologo didicit solere reges talia ostenta cæde aliqua illustri expiare: atq; a semet i capita procerum depellere: nobilissimo cuiq; exitium destinauit. Enimuero multo magis & quasi per iustam causam duabus coniurationibus prouulgatis quarum prior maiorq; pisoniana Romæ: posterior uiniciana beneuenti conflata atq; detecta est. Coniurati e uinculis triplicium cathenarum dixere causam. Quum quidam crimine ultro faterentur: nonnulli etiam imputarent tanq̃ aliter illi non possent nisi morte succurrere dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi urbe pulsi: enectiq; ueneno aut fame. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos: alios diurnum uictum prohibitum quærere.

Item de cæde multorum passim facta: & aliis gestis eius.

Vllus posthac adhibitus delectus aut modus interimendi quoscunq; libuisset quacunq; de causa: sed ne de pluribus referam. Saluidieno Orphito obiectum est: φ tabernas tres de domo sua circa forum ciuitatis ad stationem locasset. Cassio longino iurisconsulto ac luminibus orbato: φ in uetere gentili stemmate C. Cassii percussoris Cæsaris imagines retinuisset. Peto Thraseæ tristior & pædagogi uultus mori iussis nō amplius q̃ horarum spacium dabat. At ne quid moræ interueniret medicos admonebat: qui cunctantes continuo curarent (ita enim uocabat) uenas mortis gratia incidere. Creditur etiam Polyphago cuidam ægyptii generis crudam carnem, & quicquid daretur mandere assueto concupisse uiuos homines: laniandos: absumendosq; obiicere. Elatus inflatusq; tantis uelut successibus negauit quenq̃ principum scisse quid sibi liceret. Multasq; nec dubias significationes sæpe iecit: ne reliquis quidem se parsurum senatoribus: eumq; ordinem sublaturum quandoq; e Republica: ac prouincias & exercitus equiti Romano: ac libertis permissurum. Certe neq; adueniens: neq; proficiscens quenq̃ osculo impertiuit. Ac ne resalutatione quidē: & in auspicando opere isthmi magna frequētia clare ut sibi ac populo Romano bene res uerteret: optauit dissimulata senatus mentione.

De incendio urbis per eum facto.

Ed nec populo aut mœnibus patriæ pepercit: dicente quodā in sermone communi imo inquit: plane ita fecit: nam quasi offensus deformitate ueterum ædificiorum & angustiis flexurisq; uicorum incendit urbem tam palam ut plærīq; consulares cubicularesq; eius cū stupa tædaq; in prædiis suis deprehensos non attigerint: & quædam horrea circa domū auream: quorum spacium maxime desiderabat: ut bellicis machinis labefacta atq; inflāmata sint: φ saxeo muro constructa erant: per sex dies septemque noctes ea clade sæuitum est ad monumentorum bustorumque diuersoria plebe compulsa. Tunc præter immensum numerum insularum domus priscorum ducum arserunt hostilibus adhuc spoliis adornatæ: deorumque ædes ab regibus ac deinde punicis: & gallicis bellis uotæ dedicatæque; & quicquid uisendum atque memorabile ex antiquitate durauerat. Hoc in-

cendium e turre mœcenatica prospectans: lætusq; flammæ (ut aiebat) pulchritudine halosin illud decantauit in illo suo scænico habitu. Ac ne non hinc quoq; quãtum posset prædæ & manubiarum inuaderet pollicitus cadauerum & ruderum gratuitam egestionem nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit; collationibusq; non receptis modo uerum efflagitatis prouincias priuatorumq; census prope exhausit.

De cladibus quæ eius tempore obuenerunt; & probris contra eum dictis.

Cesserunt tantis ex principe malis probrisq; quædam fortuita pestilétia unius autũni: qua .xxx. funerum milia in rationé libitinæ uenerunt: clades britannica qua duo præcipua oppida magna ciuium sociorumq; cæde direpta sunt. Ignominia ad orientem legionibus in Armenia sub iugum missis; ægreq; Syria retenta; mirum uel præcipue notabile inter hoc fuit: nihil eum patientius q̃ maledicta & conuicia hominum tulisse: neque in ullos leniorem: q̃ qui se dictis aut carminibus lacessissent: extitisse. Multa græce latineq; proscripta aut uulgata sunt sicut illa.

Quis negat Aeneæ magna de stirpe Neronem:
Sustulit hic matrem: sustulit ille patrem.
Dum tendit citharam noster dum cornua parthus:
Noster erit pæan ille hecatebeletes.
Roma domus fiet: ueios migrare quirites.
Si nos & ueios occupat ista domus.

Sed neq; auctores requisiuit: & quosdam per indicem delatos ad senatum affici grauiore poena prohibuit. Transeuntem eum Isidorus cynicus in publico clara uoce corripuerat q; Naupli mala bene cantitaret; sua bona male disponeret. Et datus atellanarum histrio in cantico quodam. salue pater: salue mater: ita demonstrauerat ut bibentem natantemq; faceret exitum C. Claudii Agrippinæq; significans: & in nouissima clausula Orcus uobis ducit pedes senatum gestu notarent histrionem & philosophum Nero nihil amplius q̃ urbe Italiaq; summouit: uel contemptu omnis infamiæ: uel ne fatẽdo dolorem irritaret ingenia.

De defectione galliarum contra eum & aliis gestis eius.

Alem principem paulo minus .xiiii. annos perpessus terrarum orbis tandem destituit initium facientibus Gallis duce Iulio uindice: qui tum eam prouinciã proprætor optinebat. Prædictũ a mathematicis Neroni olĩ erat fore ut q̃doq; destitueretur unde illa uox eius celeberrima tota terra nutrit minũ artẽ siue articulã: quo maiore uenia meditaret cytharœdicã arté pricipi sibi gratã priuato necessariam. Spoponderunt tamen quidam destituto ei ordinationem orientis nonnulli nominatim regnum hierosolymorum plures omnis pristinæ fortũæ restitutionem. Cui spei pronior Britannia armeniaq; amissa: ac rursus utraq; recepta defunctum se fatalibus malis existimabat. Vt uero consulto delphis Appolline septuagesimum & ternum annum cauẽdum sibi audiuit quasi eo demum obiturus; ac nihil coniectans de ætate Galbæ tãta fiducia nõ modo senectã: sed etiam perpetuam singularemq; cõcepit felicitatem: ut amissis naufragio præciosissimis rebus non dubitauerit inter suos dicere pisces eas sibi relaturos. Neapoli de motu galliarum cognouit die ipso: quo matrem occiderat; adeoq; lente ac secure tulit ut gaudendi etiam suspitionem præberet tanq̃ occasione nata spoliandarum iure belli opulentissimarum prouinciarum. Statimq; in gymnasium progressus certantes athletas effusissimo studio spectauit. Cœnæ quoq; tempore interpellatus tumultuosioribus litteris hactenus excanduit ut malum his qui desissent minaretur: deniq; per octo continuos dies rescribere cui non mandare quid aut præcipere conatus rem silentio oblitterauit.

De reditu eius ad urbem: & contumeliis in eum dictis & aliis gestis eius.

Dictis tandem uidicis contumeliosis & frequentibus permotus senatum epistola in ultionem sui. Reiq; pub. adhortatus est: excusato langore faucium propter qué non adesset. Nihil autem æque doluit q̃ ut citharœdum malum se increpitum: ac p Nerone Aenobarbum appellatum: & nomen quidem gentile: quod sibi per contumeliam exprobraretur resumpturum se professus est deposito adoptiuo. Cætera conuicia ut falsa nõ

alio argumento refellebat:q̃ q̄ etiam inscitia tãtopere laboratæ perfectæq; a se artis obiice
retur:singulos subinde rogitans nossent ne quenquã præstantiorem. Sed urgentibus aliis
super alios nunciis Romam prætrepidus rediit:leuiterq; modo in itinere friuolo auspicio
mente recreata quum annotasset insculptum monumento militem gallum ab equite Ro
mano oppressum trahi crinibus ad eam speciem exiluit gaudio:cælumq; adorauit. Ac ne
tunc quidem aut senatu aut populo coram appellato quosdam e primoribus uiris demũ
euocauit:transactaq; raptim consultatione reliquam diei partem p organa hydraulica no-
ui & ignoti generis circunduxit:ostendensq; singula de ratione ac difficultate cuiusq; disse
rens:iamq; etiam prolaturum omnia in theatrum affirmauit:si per uindicem liceat.

De defectione hispaniarum:& Galbæ contra eum.

Ostq̃ deinde etiam Galbam & hispanias desciuisse cognouit collapsus animoq; ma
le fracto diu & sine uoce:& prope ĩtermortuus iacuit:utq; resipiuit ueste discissã ca
pite conuerberato actum de se pronunciauit. Consolantiq; nutriculæ & aliis quo-
que iam principibus similia accidisse memoranti se uero præter cæteros inaudita & inco-
gnita pati respondit:qui suum imperium uiuus amitteret:nec eo secius quicq̃ ex consuetu
dine luxus atq; desidiæ omisit uel minimum. Quinimo quum prosperi quidam ex proui
ciis nũciatũ esset super abundantissimam cœnam iocularia in defectionis duces: carmina:
lasciueq; modulata:quæ uulgo innotuerũt etiam gesticulatus est:ac spectaculis theatri clã
in latus cuidam scænico placenti nuncium misit abuti eum occupationibus suis.

De malis eius propositis & de consulum priuatione:& consulatus assumptione.

Nitio statim tumultus multa & immania uerum non abhorrentia a sua natura cre
ditur destinasse:successores percussoresq; summittere exercitus:& prouincias regẽ-
tibus quasi conspiratis idemq; & unum sentientibus quicquid ubiq; exulum:quic
quid in urbe hominum gallicanorum esset contrucidare illos ne descisentibus aggrega-
rentur:hos ut conscios popularium suorum atq; fautores. Gallias exercitibus diripiendas
permittere:senatum uniuersum ueneno per conuiuia necare:urbem incendere feris in po
pulum immissis:quo difficilius defenderetur:sed absterritus non tam pœnitentia q̃ perfi
ciendi desperatione:credensq; expeditionem necessariam cõsules ante tempus priuauit ho
nore:atq; in utriusq; locum solus iniit consulatum:quasi fatale esse non posse Gallias de-
bellari nisi a consule:ac susceptis fascibus:quum post epulas triclinio digrederetur innixus
humeris famulorum affirmauit simulac primum prouinciam attigisset inermem se in cõ
spectus exercituum proditurum: nec quicq̃ aliud q̃ fleturum. Reuocatisq; ad pœnitentiã
defectoribus sequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia:quæ iam nunc sibi com
poni oporteret.

De apparatu expeditionis contra gallos & exactionibus eius.

N præparanda expeditione primam curam habuit deligẽdi uehicula portandis scæ
nicis organis:concubinasq;:quas secum educeret tondendi ad uirilem modum: &
securibus peltisq; amazonicis instruendi. Mox tribus urbanas ad sacramentum ci-
tauit:ac nullo idoneo respondente certum dominis seruorum numerum indixit. Nec nisi
ex tota cuiusq; familia probatissimos ue dispensatoribus quidem aut amanuensibus exce-
ptis recepit:partem etiam census omnes ordines conferre iussit:& insuper inquilinos priua
tarum ædium atq; insularum pensionem annuam repræsentare fisco. Exegitq; ingenti fa-
stigio & acerbitate nummum asperum:argentum pustulatum:aurum aut obrizum:ut plæ
riq; omnem collationem palam recusarent consensu flagitantes a delatoribus potius reuo
canda præmia quæcunq; cepissent.

De probris contra eum scriptis:ac aliis gestis eius.

X annonæ quoq; caritate lucrantium accreuit inuidia : nam & forte accidit ut in
publica fame alexandrina nauis nunciaretur puluerem luctatoribus aulicis adue-
xisse. Quare omnium in se odio incitato nihil contumeliarum defuit:quin subiret
Statuæ eius a uertice currus appositus est cum inscriptione græca. Nunc demum agona es
se & traderet tandem. Alterius collo & scopa deligata simulq; titulus:ego quid potui : sed
tu culeum meruisti. Ascriptum & columnis iam gallos eum cantando excitasse:iam nocti
bus iurgia cum seruis plæriq; simulantes crebro uindicem poscebant.

De somniis & prodigiis mortem eius præcedentibus.

Erebatur ad hæc euidentibus portentis: somniorum & auspiciorum & omnium tum ueteribus tum nouis nunq̃ antea somniare solitus. Occisa demum matre uidit per quietem nauem sibi regenti extortum gubernaculum; trahiq; se ab Octauia uxore in arctissimas tenebras. Et modo pennatarum formicarum multitudine oppleri: modo a simulacris gentium ad Pompeii theatrum dedicatarum circumiri: arceriq; progressu. Asturconem, quo maxime lætabatur posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum: ac tantum capite integro hinnitus edere canoros. De mausoleo sponte foribus patefactis exaudita uox est: nomine cum ciens kalendis ianuarii exornati lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicanti Sporus annulum muneri optulit; cuius gemmæ sculptura erat Proserpinæ raptus. Votorum nuncupatiõe magna iam ordinum frequentia uix repertæ capitolii claues; quum ex oratione eius; qua in uindicem perorabat; recitaretur in senatu daturos pœnas sceleratos; ac breui dignum exitum facturos; cõclamatũ est ab uniuersis. Tu facies Auguste. Obseruatum etiam fuerat nouissimam fabulam cantasse eum publice: Oedipodem exulem: atq; in hoc decidisse uersu.

De uariis angustiis & cogitationibus eius; quum esset ab omnibus derelictus.

Vnciata etiam interim cæterorum exercituum defectione litteras prandenti sibi redditas conscerpit; mensam subuertit; duos scyphos gratissimi usus; quos homericos a cælatura carminum Homeri uocabat: solo illisit; ac sũpto a Locusta ueneno; & in auream pyxidem condito transiit in hortos seruilianos: ubi præmissis libertorum fidissimis ostiam; ad classem præparandam: tribunos centurionesq; prætorii de fugæ societate temptauit; sed partim & tergiuersantibus; partim aperte detrectantibus; uno uero etiam proclamante usqueadeo ne mori miserum est. uaria agitauit; parthos ne an Galbam supplex peteret; an attractus prodiret in publicum proq; rostris quanta posset maxima ueneratione ueniam præteritorum precaretur. Ac ni flexisset animos uel ægypti præfecturam concedi sibi oraret; inuentus est postea in scrinio eius hac de re sermo formatus: sed deterritum putant ne prius q̃ in forum perueniret; discerperetur: sic cogitatione in posterum diem dilata ad mediam fere noctem excitatus ut comperit stationem militum recessisse prosiluit e lecto: misitq; circum amicos; & quia nihil a quoq̃ renunciabatur: ipse cum paucis hospitia singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus respondente nullo in cubiculum rediit: unde iam & custodes diffugerent direptis etiam stragulis: amota & pyxide ueneni: ac statim spiculum ac mirmilonem: uel quemlibet alium percussorem: cuius manu periret: requisiuit: & nemine reperto. Ergo ego: inquit: nec amicum habeo nec inimicum: procurritq; quasi præcipitaturus se in thyberim.

De fuga eius ab urbe & aliis gestis.

Ed reuocato rursus impetu aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desiderauit; & offerente Phaonte liberto suburbanum suum inter salariam & nomentanam uiam circa quartum miliarium ut erat nudo pede atq; tunicatus penulam obsoleti coloris superinduit: adopertoque capite & ante faciem obtenso sudario equum ascendit quattuor solis comitantibus; inter quos & Sporus erat: statimq; tremore terræ & fulgure aduerso pauefactus audiit ex proximis castris clamorem militum: & sibi aduersa & Galbæ prospera ominantium. Et iam ex obuiis uiatoribus quendam dicentem hi Neronem persequuntur; alium sciscitantem & quid in urbe noui de Nerone. Equo autẽ odore abiecti in uia cadaueris consternato detecta facie agnitus est a quodam Missitio prætoriano & salutatus; ut ad diuerticulum uentum est dimissis equis inter fruticeta ac uepres per harũdineti semitam ægre: nec nisi strata sub pedibus ueste aduersus uillæ parietem euasit. Ibi hortante eodem Phaonte ut interim in specum egestæ arenæ conderetur: negauit se uiuum sub terram iturum: ac parumper commoratus dum clandestinus ad uillam introitus pararetur; aquam ex subiecta lacuna potaturus manu hausit. Et hæc est: inquit: Neronis decocta. Deinde diuulsa sentibus penula traiectos surculos rasit; atq; quadrupes per angustias effossæ cauernæ receptus in proximam cellam decubuit super lectum modicella culcitra: uetere pallio strato instructum; fameq; & iterum siti interpellante panem quidem sordidum oblatum aspernatus est. Aquæ autem tepidæ aliquantum bibit.

De morte eius & gestis in ea.

Vne unoquoq; hinc inde instante ut q̄primum se impendentibus contumeliis eriperet: scrobem coram fieri imperauit; dimensus ad corporis sui modulum: componiq; simul siqua inuenirentur frustra marmoris & aquam simul ac ligna conferri curando mox cadaueri flens ad singula atq; identidem dictitans. Qualis artifex pereo. Inter moras perlatos a cursore Pphaontis codicillos præripuit: legitq; se hostem a senatu iudicatum: & quæri ut puniatur more maiorum. Interrogauitq; quale esset id genus pœnæ: & quum comperisset nudi hominis ceruicem inseri furcæ corpus uirgis ad necem cædi. Conterritus duos pugiones; quos secū tulerat arripuit: tentataq; utriusq; acie rursus condidit: causatus nondum adesse fatalem horam. Ac modo Sporum hortabatur: ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat ut se aliquis ad mortem capessendam exemplo iuuaret: interdum segnitiem suam his uerbis increpabat uiuo deformiter ac turpiter

Iamq; equites appropinquabant:

quibus præceptum erat ut uiuum eum attraherent: quod ut sensit trepidanter effatus

ferrum iugulo adegit iuuante Epaphrodito

a libellis. Semianimisq; adhuc irrumpenti centurioni & penula ad uulnus apposita in auxilium se uenisse simulanti non aliud respondit q̄ sero. & sero: & hæc est fides; atq; in ea uoce defecit: extantibus rigentibus oculis usq; ad horrorem formidinemq; uisentium: nihil prius aut magis a comitibus exegerat q̄ ne potestas cuiq̄ capitis sui fieret: sed ut quoquo modo totus cremaretur. Permisitq; hoc Seius Galbæ libertus non multo ante uinculis exolutus in quæ primo tumultu coniectus fuerat.

De funere & reliquiis eius.

Vneratus est impensa ducentorum milium stragulis albis auro intextis: quibus usus kalendis ianuarii fuerat. Reliquias Aegloge & Alexandria nutrices cum Accia concubina gentili domitiorum monumento condiderunt: quod prospicitur e campo martio impositum collo hortulorum. In eo monumento solium Porphyretici marmoris superstanti lunensi ara circumseptum est lapide thasio.

De statura & cultu corporis eius.

Tatura fuit pene iuxta: corpore maculoso & fetido: sufflauo capillo: uultu pulchro magis quam uenusto: oculis cesiis & hebetioribus: ceruice obesa: uentre obiecto: gracillimis cruribus: ualitudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset ter omnino per. xiiii. annos languit: atq; ita ut neq; uino: neq; consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumq; adeo pudendus: ut comam semper in gradus formatam; peregrinatione achaica etiam pone uerticem summiserit: ac plærunq; synthesinam indutus ligato circum collum sudario prodierit in publicum sine cinctu: & discalciatus.

De studio eius circa liberales disciplinas.

liberales disciplinas omnes fere puer attigit: sed a philosophia eū mater auertit monens imperaturo contrariam esse: a cognitione ueterum oratorum Sæneca præceptor: quo diutius in admiratione sui detineret. Itaq; ad poeticam pronus: carmina libenter ac sine labore composuit: nec (ut quidam putant) aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libelliq; cum quibusdam notissimis uersibus ipsius Chirographo scriptis: ut facile appareret non translatos aut dictante aliquo exceptos: sed plane quasi a cogitante: atq; generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & super scripta inerant.

De studio eius in pingendo & fingendo & æmulatione eius ad omnes.

Abuit & pingendi fingendiq; non mediocre studium maxime autem popularitate efferebatur omnium æmulus: qui quoquo modo animum uulgi mouerent. Exiit post scænicas coronas opinio proximo lustro descensurum eum ad olympia inter athlætas. Nam luctabatur assidue: nec aliter certamina gymnica græcia tota spectauerat q̄ brabeutarum more in stadio humi assidens: ac si qua paria longius recessissent in medium manibus suis protrahens. Destinauerat etiam qui Apollinem cantu solem aurigando æquiperare æstimaretur. Imitari & Herculis facta: præparatumq; leonem aiunt: quem claua uel brachiorum nexibus in amphitheatri arena spectante populo nudus elideret.

De uoto per eum emisso si uinceret.

Vb exitu quidem uitæ palam uouerat:si sibi incolumis status permansisset proditurum se parta uictoria ludis:etiam hydraulam & coraulam & utricularium ac nouissimo die histrionem saltaturum Virgilii Turnum:& sunt qui tradant Pandem histrionem occisum ab eo quasi grauem aduersarium.

De cupidine famæ & æternitatis eius.

Rat illi æternitatis perpetuæq; famæ cupido:sed inconsulta.Ideoq; multis rebus ac locis uetere appellatione detracta nouam induxit ex suo nomine. Mensem quoq; aprilem neroneum appellauit.Destinauerat & Romam Neropolim nuncupare.

De contemptu eius & obseruantia religionum.

Eligionum usquequaq; contemptor præter unius deæ syriæ:hanc mox ita sprevit ut urina contaminaret alia superstitione captus:in qua sola pertinacissime hæsit. Siquidem acunculam puellarem:quum quasi remedium insidiarum a plæbeio quodam & ignoto muneri accepisset;detecta confestim coniuratione pro summo numine trinisq; in die sacrificiis colere perseuerauit:uolebatq; credi monitione eius futura prænoscere. Ante paucos q̃ periret menses attendit & extispitio:nec unq̃ litauit.

De ætate eius & gestis post obitum ipsius.

Biit.xxx.& secundo ætatis anno: die quo quondam Octauiam interemerat. Tantumq; gaudium publice præbuit:ut plæbs pilcata tota urbe discurreret. Et tamen non defuerunt qui per longum tempus uernis æstiuisq; floribus tumulum eius ornarent:ac modo imagines prætextatas in rostris proferrent:modo edicta quasi uiuentis & breui magno inimicorum malo reuersuri. Quin etiam Vologesus Parthorum rex missis ad senatum legatis de instauranda societate hoc etiam magnopere orauit:ut Neronis memoria coleretur. Denicq; cum post uiginti annos adolescente me extitisset conditionis incertæ:qui se Neronem esse iactaret tam fauorabile nomen eius apud parthos fuit:ut uehementer adiutus & uix redditus sit.

C.SVETONII TRANQ. VILLI LIBER SEPTIMVS. SERGIVS GALBA IMPERATOR.

De progenie Cæsarum:quæ in Nerone defecit & prodigiis hoc præcedentibus.

Rogenies Cæsarum in Nerone defecit:quod futurum in compluribus quidem signis sed euidentissimis duobus apparuit. Liuiæ olim post Augusti statim nuptias ueientanum suum reuisenti præteruolans aquila gallinam albam ramulum lauri rostro tenentem ita ut rapuerat dimisit in gremium:quumq; nutriri alitem pangi ramulum placuisset:tanta pullorum soboles prouenit:ut hodie quoq; ea uilla ad gallinas uocetur. Tale uero lauretum ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent:fuitque mox triumphantibus alias confestim eodem loco pangere:& obseruatum est sub cuiusq; obitum arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno & silua omnis exaruit radicitus:& quicquid ibi galliarum erat:interiit. Ac subinde tacta de cælo Cæsarum æde capita omnibus statuis simul deciderunt. Augustiq; sceptrum e manibus excussum est.

De prosapia & ueteri origine Galbæ:

Eroni Galba successit nullo gradu contingens Cæsarum domum:sed aut dubie nobilissimus magnaq; & uetere prosapia:ut qui statuarum titulis pronepotem se Quinti Catuli Capitolini semper ascripserit. Imperator uero etiam stemma in atrio proposuerit quo paternam originem ad Iouem:maternam ad Pasiphaen Minois uxorem referret.

De progenitoribus & cognomine Galbæ.

Magines & elogia uniuersi generis exequi longum est:familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpitiorum cognomen Galbæ tulit;cur aut unde traxerit ambiguur

Quidam putant q oppidum hispaniæ frustra diu oppugnatum: illius demum Galbano facibus succenderit. Alii q in diuturna ualitudine Galbeo, idest remediis lana inuolutis assidue uteretur: nonnulli q præpinguis fuerit uisus: quem Galbam galli uocant: uel contra q tam exilis q sunt animalia quæ in æsculis nascuntur: appellanturq; Galbæ. Familiam illustrauit Sergius Galba consularis temporum suorum eloquentissimus: quem tradunt Hispaniam ex prætura optinentem. xxx. Lusitanorum milibus perfidia trucidatis uiriatini belli causam extitisse. Eius nepos ob repulsam consulatus infensus Iulio Cæsari. cuius legatus in gallia fuerat cõspirauit cum Cassio & Bruto: propter quod pedia lege damnatus est. Ab hoc sunt imperatoris Galbæ auus & pater: auus clarior studio: q dignitate: non enim egressus præturæ gradum multiplicem nec incuriosam historiam edidit. Pater consulatu functus: qq breui corpore atq; etiam gibber modicæq; in dicendo facultatis causas industriæ achitauit. Vxores habuit Nunniam achaiam neptem Catuli proneptemq;. L. Mummii: qui Corinthum excidit. Item Liuiam occellinam ditem admodum & pulchram: a qua tamen nobilitatis causa appetitus ultro existimatur: & aliquanto enixus: postq subinde instanti uitium corporis secreto posita ueste detexit: ne quasi ignotam fallere uideretur. Ex achaia liberos Caium & Sergium procreauit: quorum maior Caius attritis facultatibus urbe cessit prohibitusq; a Tiberio sortiri anno suo proconsulatum uoluntaria morte obiit.

De natiuitate Galbæ & indiciis principatus eius.

Ergius Galba imperator. M. Valerio Messalla. Cn. Lentulo consulibus natus est. ix. kalen ianuarii in uilla colli supposita prope terracinam sinistrorsum fundos petentibus adoptatus a nouerca sua Liuia nomen & occellare cognomen assumpsit mutato prænomine. Nam Lucium pro Sergio usq; ad tempus imperii usurpauit. Constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales apprehensa buccula dixisse.

Sed & Tiberius quum comperisset eum imperaturum uerum in senecta: uiuat sane ait: quãdo id ad nos nihil pertinet. Auo quoq; eius fulgur procuranti: quum exta de manibus aquila rapuisset: & in frugiferã quercum contulisset: summum sed serum imperium portendi familiæ responsum est. Et ille irridens sane inquit quum mula peperit. Nihil æque postea Galbam tẽtantem res nouas cõfirmauit q mulæ partus: cæterisq; ut obscœnum ostentum abhorrentibus: solus pro lætissimo accepit memor sacrificii dictiq; aui. Sumpta uirili toga somniauit fortunam dicentẽ stare se ante fores defessam: & nisi ocius reciperetur cuicunq; obuio prædæ futuram: utq; uigilauit aperto atrio simulacrum æneum deæ cubitali maius iuxta limen inuenit: idq; gremio suo tusculum ubi æstiuare consueuerat: auexit: & in parte ædium consecratum menstruis deinceps supplicationibus: & peruigili anniuersario coluit: qq ætate nondum constanti ueterem ciuitatis exoletumq; morem: ac tantum in domo sua hærentem obstinatissime retinuit: ut liberti seruiq; bis die frequentes adessent: ac mane saluere: uesperi ualere sibi singuli dicerent.

De studio eius in artibus & iure: & uxoribus eius & filiis eius.

Nter liberales disciplinas attendit & iuri: dedit & matrimonio operam. Verum amissa uxore Lepida: duobusq; ex ea filiis remansit in cælibatu: neq; solicitari ulla cõditione amplius potuit: ne Agrippinæ quidem uiduatæ morte Domitii: quæ maritum quoq; adhuc nec dum cælibem Galbam adeo omnibus solicitauerat modis: ut inter conuentum matronarum correpta iurgio: atq; etiam manu pulsata sit a matre Lepida. Obseruauit ante omnes Liuiam Augustam: cuius & uiuæ gratia plurimum ualuit: & mortuæ testamẽto pene ditatus est: sestertium nanq; quingenties quum præcipuum inter legatarios habuisset: qua notata non perscripta erat summa hærede Tiberio legatum ad quingenta reuocante ne hæc quidem accepit.

De honoribus per eum gestis: & disciplina in re militari.

Onoribus ante legitimum tempus initis prætor commissione ludotum floralium nouum spectaculi genus elephantos funambulos edidit. Exinde prouinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit. Mox consulatum per sex menses ordinarium gessit. Euenitq; ut ipse. L. Domitio patri Neronis ipsi Saluius Otho pater Othonis succederet uelut præsagium insequentis casus: q medius inter utriusq; filios extitit imperator. A Caio Cæ-

sare ludis substitutus posthidie q̃ ad legiones uenit solenni forte spectaculo plaudentes inhibuit data tessera:ut manus penulis continerent:statim per castra iactatum est: disce miles militare. Galba est non getulicus pari seueritate interdixit commeatus peti. Veteranum ac Tyronem militum opere assiduo corroborauit:matureq; barbaris qui iam in Galliam usq; præruperant coercitis præsenti quoque Caio talem & se & exercitum approbauit:ut inter innumeras contractasq; ex omnibus prouinciis copias neq; testimonium: neq; præmia ampliora ulli perciperent. Ipse maxime insignis q̃ campestrem decursionem scuto moderatus etiam ad esedum imperatoris per .xx. passuum milia cucurrit.

Item de eodem & de iusticia & æquitate eiusdem.

Aede Cai nunciata multis ad occasionem stimulantibus quietem prætulit. Per hæc gratissimus Claudio receptusq; in cohortem amicorum tantæ dignationis est habitus:ut quum subita ei ualitudo nec adeo grauis incidisset;dilatus sit expeditionis Britannicæ dies. Africam proconsul biennio optinuit extra sortem electus:ad ordinandam prouinciam & intestina dissensione & Barbarorum tumultu inquietam ordinauitq; magnæ seueritatis ac iusticiæ cura etiam in paruulis rebus. Militi qui per expeditionem annona arctissima residuum cibariorum tritici modium centum denariis uendidisse arguebatur:uetuit simulatq; indigere cibo cœpisset a quoquam opem ferri:& is fame consumpsit. At in iure dicendo quum de proprietate iumenti quæreretur: leuibus utrinque argumentis & testibus:ideoq; difficili coniectura ueritatis ita decreuit:ut ad lacum ubi adaquari solebat duceretur capite inuoluto:atq; ibidem reuelato eius esset:ad quem sponte a potu recepisset.

De honoribus ei collatis:& signis futuri eius imperii.

B res & tunc in Africa & olim in Germania gestas ornamenta triumphalia accepit & sacerdotium triplex inter .xv. uiros sodalesq; titios. Item augustales cooptatus atque ex eo tempore prope ad Neronis medium principatum in secessu plurimum uixit;ne ad gestandum quidem unq̃ iter ingressus q̃ ut secum uehiculo proximo decies sestertium in auro efferret donec in oppido fundis moranti Hispania tharaconensis oblata est. Acciditq; ut cum prouinciam ingressus sacrificaret intra ædem publico puero e ministris acerram tenenti capillus repente toto capite canesceret. Nec defuerunt qui interpretarentur significari rerum mutationem:successurumq; iuueni senem:hoc est ipsum Neroni nec multo post in cantabriæ lacum flumẽ decidit:repertæq; sunt duodecim secures haud ambiguum summi imperii signum.

De uarietate eius in prouincia & de initio principatus eius.

Er octo annos uarie & inæqualiter prouinciam rexit;primo acer & uehemens & in coercendis quidem delictis uel immodicus. Nam & nummulario non ex fide uersanti pecunias manus amputauit, mensæq; eius affixit;& tutorem quod pupillum cui substitutus hæres erat ueneno necasset;cruce affecit. Implorantiq; leges & ciuem Romanum se testificanti;quasi solatio:& honore aliquo pœnam leuaturus mutari multoque præter cæteras altiorem:& dealbatam statui crucem iussit. Paulum in desidiam segnitiemque conuersus est;ne quid materiæ præberet Neroni: & ut dicere solebat q̃ nemo rationem ocii sui reddere cogeretur. Carthagine noua conuentum agens tumultuari Gallias comperit:legato aquitaniæ auxilia implorante:superuenerunt. Vindicis litteræ hortantes ut humano generi assertorem ducemq; se accommodaret : nec diu cunctatus conditionem partim metu:partim spe recepit. Nam & mandata Neronis de nece sua ad procuratores clam missa deprehenderat:& confirmabatur cum secundissimis auspiciis:& ominibus ac uirginis honestæ uaticinatione:tanto magisq; eadem illa carmina sacerdos Iouis cluniæ ex penetrali sõnio monitus eruerat ante ducentos ãnos similiter a fatidica puella pronunciata;quorum carminum sententia erat, oriturum quandoq; ex hispania principem dominumq; rerum.

Item de initio principatus eius:& aliis gestis.

Gitur cum quasi manumissioni uacaturus conscendisset tribunal propositis ante se damnatorum occisorumq; a Nerone q̃plurimis imaginibus:& astãti nobili puero quem exulantem ex proxima baleari insula ob id ipsum acciuerat: deplorauit temporum statum:consalutatusq; imperator legatum se senatus ac populi Romani professus est. Deinde iusticio indicto e plæbe quidem prouinciæ legiones & auxilia cõscripsit super exercitum ueterem legionis unius:duarumque alarum:& cohortium trium. Ac e primoribus prudentia atq; ætate præstantibus uelut instar senatus:ad quos de maiore re quotiens opus esset:referretur instituit. Delegit & equestris ordinis iuuenes:qui manente anulorum aureorum usu euocati appellarentur:excubiasq; circa cubiculum suum uice militum agerent. Etiam per prouicias edicta dimisit:auctor singulis uniuersisq; conspirandi simul:& ut qua posset:quisq; opera communem causam iuuarent. Per idem forte tempus in munitione oppidi quod sedem bello delegarat:repertus est annulus opere antiquo sculptura gemmæ uictoriam cum trophæo exprimente. Ac subinde alexandrina nauis dertosa appulit armis onusta sine gubernatore siue nauta:ac uectore ullo:ut nemini dubium esset iustum piumq; & fauentibus diis bellum suscipi. Quum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt:alarum altera castris appropinquante poenitentia mutati sacramenti destituere conata est:ægreq; retenta in officio:& serui quos a liberto Neronis ad fraudem præparatos munere acceperat:per angiportum in balnea transeuntem pene interemerunt nisi cohortantibus inuicem ne occasionem amitterent. interrogatisq; de qua occasione loquerentur expressa cruciatu confessio esset.

De consternatione eius propter mortem Vindicis:& aliis gestis.

Ccessit ad tanta discrimina mors Vindicis:qua maxime costernatus destitutoque similis non multum abfuit quin uitæ renunciaret: sed superuenientibus ab urbe nuncius ut occisum Neronem cunctosq; in uerba sua iurasse cognouit:deposita legati suscepit Cæsaris appellationem. Iterq; ingressus est paludatus: ac dependente a ceruicibus pugione ante pectus:nec prius usum togæ recuperauit q̃ oppressis qui nouas res moliebantur:præfecto prætorii Nymphidio sabino Romæ. In Germania Phonteio Capitone in aphrica Clodio macro legatis.

De sæuitia & auaritia eiusdem:& aliis gestis eius.

Ræcesserat de eo fama sæuitiæ simul atq; auaritiæ q: ciuitates Hispaniarum Galliarumq; quæ cunctantius sibi accesserant grauioribus tributis quasdam etiam murorum destructione puniisset: & præpositos procuratoresq; supplicio capitis affecisset cum coniugibus ac liberis: quodq; oblatam a tharaconensibus e uetere templo Iouis coronam auream librarum. xv. conflasset:ac tres uncias quæ ponderi deerant:iussisset exigi. Ea fama & confirmata & aucta est:ut primum urbem introiit. Nam quum classiarios quos Nero ex remigibus iustos milites fecerat:redire ad pristinum statum coegerit:recusantes atq; insuper aquilam & signa pertinacius flagitantes non modo immisso equite disiecit; sed decimauit etiam. Item Germanorum cohortem a Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam:multisq; experimentis fidelissimam dissoluit:ac sine ullo commodo remisit in patriam:quasi Cn. Dolobellæ iuxta cuius hortos tendebat promiorẽ:illa quoque uere ne an falso per ludibrium iactabantur apposita lautiore coena ingemuisse eum. Et ordinario quidẽ dispensatori breuiarium rationum offerẽti parapsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse. Cano autem Coraulæ mire placenti denarios quinque donasse prolatos manu sua pecularibus loculis suis.

De aduentu eius ad urbem.

Vare aduentus eius non perinde gratus fuit:idq; proximo spectaculo apparuit: siquidem atellanis notissimum canticum exorsus uenitione simus a uilla:cuncti simul spectatores consentiẽte uoce reliquam partem retulerunt:ac sæpius uersu repetito egerunt.

De gestis per eum in initio principatus.

Aiore adeo & fauore & auctoritate adeptus est q̃ gessit imperium;q̃q̃ multa documenta egregii principis daret:sed nequaquam tam grata erant. q̃ inuisa. quæ secus

fierent. Regebatur trium arbitrio: quos una & intra palatium habitantes; nec unquam non adhærentes pædagogos uulgo uocabant. Hi erant Liuius legatus eius in Hispania cupiditatis immensæ. Cornelius Laco ex assessore præfectus prætorii arrogantia socordiaq; intolerabilis; libertus Icelus paulo ante annulis aureis; & Martiani cognomine ornatus; ac iam summæ equestris gradus candidatus: his diuerso uitiorum genere grassantibus, adeo se abutendum permisit & tradidit ut uix sibi ipsi constaret; modo acerbior parciorq; modo remissior ac negligentior ꝗ conueniret principi electo: atq; illius ætatis. Quosdam claros ex utroq; ordine uiros suspicione minima inauditos condemnauit: ciuitatem Romanam raro dedit. Iura trium liberorum uix uni atq; alteri; ac ne his quidem nisi ad certum præfinitumque tempus. Iudicibus sextam decuriam adici precantibus: non modo negauit; sed etiam concessum a Claudio beneficium; ne hyeme initioq; anni ad iudicandum euocarētur eripuit.

De gestis eius & de liberalitatibus Neronis per eum correctis.

Xistimabatur etiam senatoria & equestria officia biennii spacio determinaturus; nec daturus nisi inuitis ac recusantibus. Liberalitates Neronis nō plus decimis concessis per quinquaginta equites Ro. ea conditione reuocandas curauit exigendasq; ut & si quid scænici aut xystici donatum olim uendidissent; auferetur emptoribus quando illi absumpto pretio soluere nequirent. At contra nihil non per comites atque libertos pretio adipisci; aut donari passus est gratia uectigalia immunitates pœnas inocentum impunitatem noxiorum. Quin etiam populo Ro. deposcente supplicium Haloti & Tigillini solos ex omnibus Neronis emissariis: uel maleficentissimos incolumes præstitit. Atq; insuper Halotum procuratione amplissima ornauit; pro Tigillino etiam sæuitiæ populi edicto increpuit.

De inuidia militum contra eum: & rebellione exercitus Germaniæ.

Er hæc propere uniuersis ordinibus offensis; uel præcipua flagrauit inuidia apud milites. Nam quum in uerba eius absentis iurantibus donatiuum grandius solito præpositi pronunciassent; neq; retu tatam habuit: & subinde iactauit se legere militem non emere consuesse. Atq; eo quidem nomine omnes qui ubiq; erant exacerbauit. Cétum prætorianos etiam metu & indignitate commouit; remouens subinde plærosq; ut suspectos: & Nimphydii socios; sed maxime fremebat superioris Germaniæ exercitus fraudari se præmiis nautæ aduersus Gallos & uindicem operæ. Ergo primi obsequium rupere: ac se kal. ianuarii adici sacramento nisi in nomen senatus recusarunt; statimq; legationem ad prætorianos cum mandatis destinauerunt: displicere imperatorem in Hispania factum. Eligerent ipsi quem cuncti exercitus comprobarent.

De adoptione Pisonis per eum facta.

Vod ut nunciatum est despectui esse non tam senectam suam: ꝗ orbitatem ratus Pisonem Frugi Licinianum egregiumq; iuuenem ac sibi olim probatissimum testamentoq; semper in bona & nomen adscitum repente & media salutantium turba apprehendit; filiumq; appellans perduxit in castra; ac pro concione adoptauit: ne tunc quidem donatiui ulla mentione facta. Quo faciliorem occasionem. M. Saluio Othoni præbuit perficiendi conata intra sextum adoptionis diem.

De prodigiis præcedentibus infelicem exitum imperii eius.

Agna & assidua monstra iam inde a principio exitum ei qualis euenit portenderāt quum per omne iter dextra sinistraq; oppidatim uictimæ cæderentur; taurus securis ictu consternatus rupto uinculo esedum eius inuasit: Elatisq; pedibus totū cruore perfudit; ac descendentem speculator impulsu turbæ lancea prope uulnerauit. Vrbem quoq; & deinde palatium ingressum excepit terra tremore; & assimilis quidam mugitui sonus; secuta sunt aliquanto maiora & tristiora; monile margaritis gemmisq; cōsertum ad ornandum fortunam suam tusculanam ex omni gaza secreuerat. Id repente quasi augustiore dignius loco capitolinæ Veneri dedicauit; ac proxima nocte somniauit speciē fortūæ querentis fraudatam se dono destinato; minantisq; erepturam & ipsam quæ dedisset. Quumq; exterritus luce plurima ad expiandum somnium præmissis qui rem diuinam apparatent:

tusculum excucurrisset:nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam:attractuq; iuxta senē
in catino uitreo thus tenentem & in calice fictili merum. Obseruatum etiam est kal. ianua
rii sacrificanti coronam de capite excidisse. Auspicanti pullos euolasse:adoptionis die:neq;
milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro tribunali oblitis ministris:& in
senatu curulem peruerse collocatam.

De cæde & morte eius:& aliis gestis.

Prius uero q̃ occideretur sacrificantem mane aruspex identidem monuit caueret
periculum non longe percussores abesse. Haud multo post cognoscit teneri castra
ab Othone:ac plærisq; ut eodem q̃primum pergeret suadentibus:posse enim aucto
ritate & præsentia præualere:nihil amplius q̃ continere se statuit:& legionariorum firma
re præsidiis:qui multifariam diuersęq; tendebant. Loricam tamen induit linteam q̃q̃ haud
dissimulans parum aduersus tot mucrones profuturā. Sed extractus rumoribus falsis quos
conspirati ut eum in publicum elicerent de industria dissiparant:paucis temere affirman-
tibus transactum negocium oppressos qui tumultuarentur aduēire frequētes cæteros gra
tulabundos:& in omne obsequium paratos. His ut occurreret prodiit tanta fiducia:ut mi
liti cuidam occisum a se Othonem glorianti:quo auctore responderit. Atq; in forum usq;
processit:ibi equites quibus mandata cædes erat quum per publicum dimota paganorum
turba equos adegissent uiso procul eo parumper restiterunt:deinde rursum incitati deser-
tum a suis contrucidarunt.

De gestis per eum in morte:& de funere:& cadauere eius.

Sunt qui tradant ad primum tumultum proclamasse eum quid agitis commilito-
nes. Ego uester sum:& uos mei:donatiuum etiam pollicitum. Plures autem prodi
derunt optulisse ultro iugulum:& ut hoc agerent ac ferirent quando ita uideretur
hortatum. Illud mirum admodum fuerit neq; præsentium quenq̃ imperatori auxilium fer
re conatum:& omnes qui accerserentur spreuisse nuncium. Excepta germanicorum uexil
latione. Hi obrecens meritum ꝙ se ægros & inualidos magnopere fouisset:in auxilium a-
uolauerunt:sed serius itinere deuio per ignorantiam locorum retardati iugulatus est ad la
cum Curtii:ac relictus ita uti erat:donec gregarius miles a frumentatione rediens abiecto
onere caput ei amputauit:& quoniam capillo præ caluitie arripere non poterat:in gremi-
um abdidit. Mox iserto per os pollice ad Othonem detulit:ille lixis calonibusq; donauit
qui hasta suffixum non sine ludibrio circum castra portarunt acclamātes identidem Gal-
ba cupide fruans ætate tua:maxime irritati ad talem iocorum petulantiam:q; ante paucos
dies exierat in uulgus laudanti cuidam formam suam:ut adhuc floridam & uegetam re-
spondisse eum   Ab his Patrobi-
lus Neronianus libertus centum aureis ademptum eo loco ubi iussu Galbæ animaduer-
sum in patronum fuerat:abiecit. Sero tandem dispensator argius. & hoc & cæterum trun-
cum in priuatis eius hortis aureliæ uiæ sepulturæ dedit.

De statura corporis & de membris eius.

Statura iusta fuit: capite caluo:oculis cærulis:adunco naso:manibus pedibusq; arti
culari morbo distortissimis:ut neq; calceum perpeti: neq; libellos euoluere aut te-
nere omnino ualeret:excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus:uel caro:ꝓ-
pendebatq; adeo ut ægre fascia substringeretur.

De cibo potu luxuria eiudem.

Cibi plurimi traditur quem tempore hiberno etiam ante lucem capere consueuerat
inter cœnam uero usq; & abundanti ut congestas super manus reliquias circumfer
ri iuberet: spargiq; ad pedes stantibus. Libidinis in mares pronior: & eos non nisi
præduros exoletosq;. ferebant in hispania Ethicellum e ueteribus cōcubinis de Nerōis exi
tu nunciantem non modo arctissimis osculis palam exceptum ab eo:sed ut sine mora uel
leretur oratum atq; seductum.

De tempore & ætate eius:& gestis per senatum post mortem.

Perit tertio & septuagesimo ætatis anno imperii mense septimo. Senatus ut primū
licitum fuit statuam ei decreuerat rostratæ columnæ superstantē in parte fori qua
trucidatus est:sed decretum Vespasianus aboleuit:percussores sibi ex hispania in iu
dæam summisisse opinatus.

C.SVETONII TRANQ. VILLI LIBER OCTAVVS. OTHO SILVIVS IMPERATOR.

De progenitoribus Othonis.

Aiores Othonis sunt orti oppido ferentino familia uetere & honorata atq; ex principibus hetruriæ. Auus. M. Siluius Otho patre equite Romano matre humili: incertum enim an ingenua per gratiam Liuiæ Augustæ in cuius domo creuerat senator est factus: nec præturæ gradum excessit. Pater. L. Otho materno genere præclaro: multarumq; & magnarum propinquitatum tam carus: tamq; non absimilis facie Tiberio principi fuit: ut plæriq; procreatum ex eo crederent. Vrbanos honores proconsulatum Africæ & extraordinaria imperia seuerissime administrauit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam q motu Camilli ex pœnitentia præpositos suos quasi defectionis aduersus Claudium auctores occiderant capite punire: & quidam ante principia se coram quamuis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum a Claudio sciret. Quo facto sicut gloriam auxit ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperauit detecta equitis Ro. fraude: quem prodentibus seruis necem Claudio parare compererat. Nanq; & senatus honore rarissimo statua in palatio posita prosecutus est eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans amplissimis uerbis: hæc quoq; adiecit. Vir quo meliores liberos habere ne opto quidem. Ex Albia Terentia splendidissima fœmina duos tulit filios. L. Titianum & minorem marcum cognominem Otho sibi: tulit & filiam: quam nondum nubilem Druso Germanici filio despondit.

De natiuitate Othonis & eius adolescentia.

Tho imperator. iiii kalendas maii natus é. Camillo Aruntio: Domitio Aenobarbo consulibus. A prima adolescentia prodigus ac procax: adeo ut sæpe flagris obiurgaretur a patre; ferebatur & uagari noctibus solitus: atq; inualidum quenq; obuiorum uel potulentum corripere: ac distincto sago impositum in sublime iactare. Post patris deinde mortem libertinam Aulicam gratiosam: quo efficacius coleret: etiam diligere simulauit quamuis anum ac pene decrepitam: per hanc insinuatus Neroni facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum: ut uero quidam tradunt: & consuetudine mutui stupri. Ac tantum potentia ualuit ut damnatum repetundis cõsularem uirum ingens præmium pactus prius q̃ plane restitutionem ei impetrasset: non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere.

De amicitia eius cum Nerone: & aliis gestis eius.

Mnium autem consiliorum secretorumq; particeps die quem Nero necandæ matri destinauerat ad couertendas suspiciones cœnam utriq; exquisitissimæ comitatis dedit. Item Pompeiam sabinam tunc adhuc amicam eius abductam marito: demandatamq; interim nuptiarum sibi specie recepit. Nec corrupisse contentus adeo dilexit ut ne riualem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe nõ modo missos ad arcessendá non recepisse: sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus astantem: miscentemq; frustra minas & preces: ac depositum reposcentem. Quare diducto matrimonio sepositus est per causam legationis in Lusitaniam: & satis uisum ne pœna acrior in unum hominem diuulgaret: qui tamen sic quoq; hoc disticho enotuit. Cur Otho mentito sit quæritis exul honore: Vxoris mechus cœperat esse suæ. Prouinciam administrauit quæstorius per decem annos moderatione atq; abstinentia singulari.

De spe eius ad imperium: & aliis gestis eius.

T tandé occasio ultionis data est: conatibus Galbæ primus accessit: eodéq; momento & ipse spé imperii cœpit: magná quidé & ex conditione tempo. sed aliquanto maioré & affirmatione Seleuci mathematici: qui cú eú olim superstité Neroni fore spopõdisset tunc ultro inopinatus aduenerat: imperaturu quoq; breui repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quenq̃ genere õmisso: quotiens cœna principé acciperet aureos excubanti cohorti uiritim diuidebat: nec eo minus aliú alia uia militú demerebat.

Cuidam etiam de parte finium cum uicino litiganti adhibitus arbiter totum agrum redemit: emancipauitq; ut iam uix ullus esset qui non sentiret & prædicaret solum successiõis imperii dignũ.

De conspiratione eius contra Galbam & causis.

Perauerat autem fore ut adoptaretur a Galba: idq; in dies expectabat: sed postq̃ Pisone prælato spe decidit: ad uim conuersus est instigante super animi dolorem etiam magnitudinem æris alieni: neq; enim dissimulabat nisi principem se stare non posse: nihilq; referre ab hoste in acie an in foro sub creditoribus crederet. Ante paucos dies seruo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat: hoc subsidium tanti cœpti fuit: ac primo. v. speculatobus commissa est res: deinde. x. aliis: quos singuli binos produxerant omnibus dena sestertia repræsentata & quinquagena promissa: per hos solicitati reliqui: nec adeo multi aut dubia fiducia in ipso negocio pluribus affuturis.

De assumptione eius ad principatum & aliis gestis.

Vlerat animus post adoptionem statim castra occupare: cœnantemq; in palatio Galbam aggredi: sed obstitit respectus cohortis: quæ tunc excubabat ne oneraretur inuidia q; eiusdem statione & Caius fuerat occisus: & desertus Nero. Medium quoq; tempus religio & Seleucus exemit: ergo destinata die ꝑmonitis cõscius ut se i foro sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur: mane Galbam salutauit: utq; consueuerat osculo exceptus etiam sacrificanti interfuit. Audiuitq; prædicta aruspicis: deinde liberto adesse architectos nunciante: quod signum conuenerat: quasi uænalem domum inspecturus abscessit. Proripuitq; se postica parte palatii ad constitutum: alii febrem simulasse aiunt: eamque excusationem proximis mandasse si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella in castra contendit: ac deficientibus lecticariis: quum descendisset: cursumq; cœpisset laxato calceo restitit: donec omnissa mora succollatus: & a præsente comitatu imperator consalutatus inter faustas acclamationes strictosq; gladios ad principia deuenit. Obuio quoq; non aliter ac si conscius & particeps foret adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est q̃ id demum se habiturum quod sibi ipsi reliquissent.

De initio principatus eius & aliis gestis.

Einde uergente iam die ingressus senatum positaq; breui oratione quasi raptus de publico & suscipere imperium ui coactus: gesturusq; communi omnium arbitrio palatium petit. Ac super cæteras gratulantium adulantiumq; blanditias ab infima plæbe appellatus. Nero nullum inditium recusantis dedit: imo: ut quidam tradiderunt etiam diplomatibus primisq; epistolis suis ad quosdam prouinciarum præsides Neronis cognomen adiecit. Certe & imagines statuasq; eius reponi passus est: & procuratores atq; libertos ad eadem officia reuocauit. Ne quicq̃ prius pro potestate subscripsit q̃ quingenties sestertium ad peragendum auream domum: dicitur ea nocte per quietem pauefactus gemitus maximos edidisse: repertusq; a concursantibus humi ante lectum iacens per omnia piaculorum genera manes Galbæ: a quo deturbari expelliq; se uiderat: propitiare tentasse. Postridie quoq; in aurigando tempestate orta grauiter prolapsum identidem obmurmurasse:

Quid mihi & cum magnis asillis.

De coniuratione Germanici exercitus contra Othonem: & aliis gestis eius.

Vb idem uero tempus Germanici exercitus in Vitelii uerba iurauit. Quod ut cõperit auctor: senatui fuit mittendæ legationis: quæ doceret electum iam principem quietem & concordiam suaderet: & tamen per internuncios ac litteras consortem imperii generumq; se Vitelio optulit. Verum haud dubio bello iam ducibus & copiis quas Vitelius præmiserat appropinquantibus animum fidemq; erga prætorianorum pene internitione amplissimi ordinis expertus est: & placuerat per classiarios arma transferri remittique nauibus. Et quum in castris sub noctem promerentur insidias quidam suspicati tumulum excitauerunt: repente omnes nullo certo duce in palatium cucurrerunt cædem senatus flagitantes: repulsisq; tribunorum qui inhibere tentabant nonnullis & occisis sicut erant cruenti ubinam imperator esset requirentes: proruperunt in triclinium usque: nec nisi uiso destiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpro-

pere inchoauit: nulla in religionum quidem cura: sed & motis: necdum conditis ancilibus quod antiquitus infaustum haberetur: & die quo cultores deum matris lamentari & plangere incipiunt. Præterea aduersissimis auspiciis: nam uictimas Diti patri cæsas litauit quum tali sacrificio contraria exta potiora sint. Et primo egressu inundationibus tyberis retardatus: ad uicesimum etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam uiam offendit.

De cõgressu Othonis cum exercitu Vitelii: & aliis gestis.

Simili temeritate quũuis dubium esset nemini: quin trahi bellum oporteret: quando & fame angustiis locorum urgeretur hostis: quãprimum tamẽ decertare statuit siue impatiens longioris solicitudinis: speransq; ante Vitelii aduentum profligari plurimũ posse: siue ĩpar militum ardori pugnam deposcentiũ. Nec illi pugnæ affuit: substititq; brixelli. Et tribus quidem uerum mediocribus prælis apud alpes circaq; placentiam & ad Castoris quod loco nomen est: uicit: nouissimoq; maximo apud bebryacum fraude superatus est: quum spe colloquii facta quasi ad conditionem pacis militibus eductis ex improuiso atq; in ipsa consultatione dimicandum fuisset: ac statim moriendi impetum cœpit: ut multi nec frustra opinantur magis pudore: ne tanto rerum hominumq; periculo dominationem si asserere perseueraret: q̃ desperatione ulla: aut diffidentia copiarum. Quippe residuis integrisq; etiam nunc quas secum ad secundos casus detinuerat: & superuenientibus aliis Dalmatia Pannoniaq; & messia ne uictis quidem adeo afflictis: ut non in ultionem ignominiæ quiduis discriminis ultro & uel solæ subirent.

De detestatione eius ciuilium bellorum: & ultima dispositione ipsius.

Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiædecimæ legionis tribunus Augusti Clauius. Iste mox referre crebro solebat Othonem etiam priuatum usq; adeo detestatum ciuilia bella: ut memorante quodam inter epulas de Cassii Brutiq; exitu cohorruerit: nec concursurũ cum Galba fuisse: nisi confideret sine bello rem transigi posse. Tunc ad despiciendam uitam exemplo manipularis militis concitatum: qui quũ cladem exercitus nunciaret: nec cuiq̃ fidem faceret: ac nunc mendacii: nunc timoris quasi fugisset ex acie argueretur: gladio ante pedes eius incubuerit: hoc uiso proclamasse ciuebat: non amplius se in periculum tales tanq; bene meritos coniecturum. Fratrem igitur fratrisq; filium: & singulos amicorum cohortatus ut sibi quisq; pro facultate cõsuleret: ab amplexu & osculo suo dimisit omnes: Secretoq; captato binos codicillos exarauit ad sororem consolatorios: sed ad Messalinam Neronis: quam matrimonio destinauerat commendans reliquias suas & memoriam. Quicquid deinde epistolarum erat: ne cui periculo aut noxæ apud uictorem forent: concremauit: diuisit & pecunias domesticis ex copia præsenti.

De morte & funere eius.

Atq; ita paratus intentusq; iam morti tumultu inter moras exorto ut eos qui discedere & abire cœptabant: corripi quasi desertores detinerique sensit. Adiiciamus inquit uitæ & hanc noctem: iis ipsis totidemq; uerbis uetuitq; uim cuiq̃ fieri: & in serum usq; patente cubiculo si quis adire uellet: potestatem sui præbuit. Post hæc sedata siti gelidæ aquæ potione arripuit duos pugiones: & explorata utriusq; acie quum alteram puluino subdidisset foribus adopertis artissimo somno quieuit. Et circa lucem demum expergefactus uno se traiecit ictu infra leuam papillam: Irrumpentibusq; ad primum gemitum modo cælans modo detegẽs plagam exanimatus est: & apud Veliternam (ita præceperat) funeratus. xxx. & octauo ætatis anno & nonagesimo & quinto imperii die.

De statura & cultu corporis eius: & aliis gestis eius.

Tanto Othonis animo nequaq̃ corporis aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ: & male pedatus: caluusq;: munditiarum uero pene muliebrium. Vulso corpore: galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato: & annexo: ut nemo dignosceret: quin & faciem quottidie rasitare: ac pane madido linire cõsuetum: idq; instituisse a prima lanugine ne barbatus unq̃ esset: sacra etiam Isidis sæpe in lintea religiosaq; ueste propalam celebrasse: per quæ factum putem: ut mors eius minime congruens uitæ maiori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes iacentis exosculati fortissimum uirum unicum imperatorem prædicantes ibidem statim nec procul a rogo uim suæ uitæ attulerint. Multi & absentium accepto nuncio præ dolore armis inter se ad internicionem concurrerunt. Denique magna pars hominum incolumem

grauissime detestata mortuum laudibus tulit: ut uulgo iactatum sit:etiam Galbam ab eo non tam dominandi q̃ Reip.ac libertatis restituendæ causa interemptum.

C.SVETONII TRANQ. VILLI LIBER NONVS. AVLVS VITELIVS IMPERATOR

De stirpe & origine Viteliorum.

Iteliorum originem alii aliam & quidem diuersissimam tradunt:partim ueterem & nobilem:partim uero nouam & obscuram atq; etiam sordidam.Quod ego per adulatores obtrectatoresq; imperatoris Viteli euenisse opinarer:nisi aliquanto prius de familiæ conditione uariatum esset.Extatq; elogii ad Q. Vitelium diui Augusti quæstorem libellus: quo continetur Vitelios Fauno aboriginum rege:& Vitelia quæ multis locis pro numine coleretur ortos toto latio imperasse.Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam:atq; inter patricios allectam.Inditia stirpis diu mansisse uiam Viteliam ab ianiculo ad mare usq;.Item coloniam eiusdem nominis:quam gentili copia aduersus æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde sanniti ci belli præsidio in apuliam misso quosdam ex Vitelius subsedisse nuceriæ:eorumq; progeniem longo post interuallo repetisse urbem:atq; ordinem senatorum.

De progenitoribus & patre Vitelii.

Ontra plures auctorem generis libertinum prodiderunt: Cassius Seuerus nec minus alii:eundem & sutorem ueteramentariũ:cuius filius sectionibus & suturis uberius compendium nactus ex muliere uulgari Antiochi cuiusdam furnariam exercentis filia equitem Ro.genuerit.Sed quod discrepat:sit in medio.Cæterum P.Vitelius domo nuceria siue ille stirpis antiquæ:siue pudendis parentibus:atq; auis eques certe Romanus:& rerum Augusti procurator quattuor filios amplissimæ dignitatis cognomines:ac tã tum prænominibus distinctos reliquit.Aulum Q.P.L. Aulus in consulatu obiit: quem cum Domitio Neronis Cæsaris patre inierat prælatus eloquio: famosusq; coenarum magnificentia.Quintus caruit ordine quum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores remoueriq; placuisset.P.Germanici comes Cn.Pisonem inimicum & interfectores eius accusauit:condemnauitq;. Ac post præturæ honorem inter Seiani conscios arreptus & in custodiam fratri datus:Scalpro librario uenas sibi incidit:nec tam mortis poenitẽtia q̃ suorum obtestatione obligari curariq; se passus in eadem custodia morbo periit.L.ex consulatu syriæ præpositus Arthabanũ parthorum regem summis artibus non modo ad colloquium suum:sed etiam ad ueneranda legionum signa pellexit.Mox cum Claudio principe duos insuper ordinarios consulatus censuramq; gessit. Curam quoq; imperii sustinuit absente eo expeditione britannica:uir innocens & industrius: sed amore Libertinæ perinfamis:cuius etiam saliuis melle percommixtis:nec clam quidem:aut raro:sed quottidie ac palam arterias & fauces pro remedio fouebat.Idem miri in adulando ingenii:primus.C.Cæsaré adorari ut deum instituit:quum reuersus ex syria non aliter adire ausus esset: q̃ capite uelato circumuertensq; se deinde procumbens.Claudium uxoribus libertisq; addictum:ne qua non arte demereretur pro maximo munere a Messalina petiit: ut sibi pedes præberet excalciádos detractumq; socculum dextrum inter togam tunicasq; gestauit assidue nonnunq̃ osculabundus.Narcissi quoq; & Pallantis imagines aureas inter lares coluit:huius & illa uox est sæpe facias:quum sæculares ludos edenti Claudio gratularetur.

De matre Vitelii & eius puerina:& de morte patris:& aliis gestis.

Ecessit paralysi altero die q̃ correptus est duobus filiis superstitibus:quos ex Sextilia probatissima nec ignobili foemina editos consules uidit:& quidem eodem ãbos totoq; anno quum maiori minor in sex menses successisset. Defũctum senatus publico funere honorauit.Item statua pro rostris cum hac inscriptiõe:pietatis immobilis erga principem.Aulus Vitelius.L.filius imperator natus est octauo kalendas octobris:uel ut quidam septimo idus septembris Druso Cæsare:Norbano Flacco consulibus geniturã eius prædictam a mathematicis ita parentes exhorruerunt:ut pater magnopere semper cõ

tenderit ne qua ei prouincia uiuo se committeretur. Mater & missum ad legiones & appellatum imperatorem pro afflicto statim lamentata sit. Pueritiam primamq; adolescentiam capreis egit inter tiberina scorta: & ipse perpetuo Spintriæ cognomine notatus: existimatusq; corporis gratia initium & causam incrementorum patri fuisse.

De adolescentia eius & gestis in ea.

Equenti quoq; ætate omnibus probris contaminatus præcipuum i aula locum tenuit. Caio per aurigandi Claudio per aleæ studium familiaris: sed aliquanto Neroni acceptior tum propter eadem hæc: tum peculiari merito: & præsidens certamini Neroneo cupientem inter citharœdos contendere: nec quamuis flagitantibus cunctis promittere audentem. Ideo egressum theatro reuocauerat quasi perseuerantis populi legatione suscepta exorandum præbuerat.

De honoribus per eum administratis.

Rium itaq; principum indulgentia non solum honoribus: uerum & sacerdotiis amplissimis auctus proconsulatum Africæ post hæc: curamq; operum publicorum administrauit & uoluntate dispari & existimatione. In prouincia singularem innocentiam præstitit biennio continuato: quum succedenti fratri legatus substitisset. At in urbano officio dona atq; ornamenta templorum surripuisse: & commutasse quædam ferebatur: proque auro: & argento stagnum & aurichalcum supposuisse.

De uxoribus & filiis eiusdem.

Xorem habuit Petroniam consularis uiri filiam: & ex ea filium Petronianum captū altero oculo: hunc hæredem a matre sub conditione institutum si de potestate patris exisset: manu emisit: breuiq; ut creditum est: interemit: insimulatum insuper parricidii: & quasi paratum ad scelus uenenum ex conscientia hausisse. Duxit mox Galeriam Fundanam prætorio patre. Ac de hac quoq; liberos utriusq; sexus tulit: sed marem titubātia oris prope mutum & elinguem.

De germania eidem decreta & de paupertate ipsius & de comitate eius erga singulos: & de gestis in castris.

Galba inferiorem germaniam contra opinionem missus est. Adiutum putant. T. Iunii suffragio tunc potentissimi. & cui iampridem per communem factionis fauorem conciliatus esset: nisi q; Galba præ se tulit nullos minus metuēdos q̄ qui de solo uictu cogitarent: ac posse prouincialibus copiis profundam eius expleri gulam: ut cuius euidens sit contemptu magis q̄ gratia electum. Satis constat exituro uiaticum defuisse tanta egestate rei familiaris ut uxore & liberis: quos Romæ relinquebat meritorio cœnaculo abditis domum in reliquam partem anni ablocaret: utq; ex aure matris detractū unionem pignerauerit ad itineris impensas. Creditorum quidem præstolantium ac detinentium turbam: & in iis sinuessanos formianosq;: quorum publica uectigalia interuerterat nō nisi terrore calumniæ amouit. Quum libertino cuidam acerbius debitum reposcenti iniuriarum formulam: quasi calce ab eo percussus intendisset. nec aliter q̄ extortis quinquaginta sestertiis remisisset. Aduenientem male animatus erga principem exercitus: pronusq; ad res nouas libēs ac supinis manibus excepit uelut dono deum obiatum: ter consulis filium ætate integra facili ac prodigo animo. Quam ueterem de se persuasionem Vitelius recentibus etiam de se experimentis auxerat tota uia caligatorum quoq; militum obuios exosculans: per quæ stabula & diuersoria mulionibus ac uiatoribus præter modum comis: ut mane singulos iam ne ientassent sciscitaretur: seq; fecisse ructu quoq; ostenderet.

De assumptione eius ad principatum facta in castris: & aliis gestis eius.

Astra uero ingressus nihil cuiq; poscenti negauit: atq; ultro ignominiosis notas: reis sordes: damnatis supplicia dempsit. Quare uis dum mense transacto neq; diei neque temporis habita ratione: ac iam uespere subito a militibus e cubiculo raptus ita ut erat in ueste domestica imperator est consalutatus: Circumlatusq; per celeberrimos uicos strictum diui Iulii gladium tenens detractum delubro Martis: atq; in prima gratulatione porrectum sibi a quodam: nec ante in prætorium rediit q̄ flagrante triclinio ex conceptu caminitum quidem consternatis: & quasi omine aduerso anxiis omnibus: inquit: bono animo estote: nobis alluxit: nullo sermone alio apud milites usus. Consciente deinde etiam iam superioris prouinciæ exercitu: qui prius a Galba ad senatum defecerat cognomen

germanici delatũ ab uniuersis cupide recepit. Augusti distulit. Cæsaris in perpetuũ recusauit.

De progressu eius uersus urbẽ contra Othonẽ & quibusdam prodigiis.

C subinde cæde Galbæ annunciata compositis germanicis rebus partitus est copias: quas aduersus Othonem præmitteret: quasq; ipse perduceret. Præmisso agmine lætum euenit auspicium: siquidem a parte dextra repente aquila aduolauit: lustratisq; signis. Ingressos uiam sensim antecessit. At contra ipso mouente statuæ equestres: quum plurifariam ei ponerentur fractis repẽte cruribus pariter corruerũt: & laurea quã religiosissime circundederat in profluentem excidit. Mox Viennæ pro tribunali iura reddẽti gallinaceus supra humerum: ac deinde in capite astitit. Quibus ostentis par respõdit exitus: nam confirmatum per legatos suos imperium per se retinere non potuit.

De gestis per eum post mortem Othonis: & reditu eius ad urbem.

E bebryacensi uictoria: & Othonis exitu quum adhuc i gallia esset audiit. Nihilq; cunctatus quicquid prætorianarum cohortium fuit. ut pessimi exempli uno exauctorauit edicto iussas tribunis tradere arma: centum autem atq; uiginti quorum libellos Othoni datos inuenerat exposcentium præmium ob editam in cæde Galbæ operam conquiri: & supplicio affici imperauit; egregie prorsus atq; magnifice: & ut summi principis spem ostenderet nisi cætera magis ex natura & priore uita sua q̃ ex imperii maiestate gessisset. Nanq; itinere inchoato per medias ciuitates ritus triumphantium uectus est: perq; flumina delicatissimis nauigiis: & uariarum coronarum genere redimitis. Inter profusissimos obsoniorum apparatus nulla familiæ aut militis disciplina rapinas; ac petulãtiam omnium in iocum uertens; qui non contenti epulo ubiq; publice præbito quoscunq; libuisset in libertatem asserebant; uerbera & plagas sæpe uulnera; nonnunq̃ necem representantes aduersantibus. Vtq; campos in quibus pugnatum est adiit abhorrentes quosdam cadauerum tabem detestabili uoce confirmare ausus est: optime olere occisum hostem: & melius ciuem. Nec eo secius ad leniendam grauitatem odoris plurimum meri propalam hausit: passimq; diuisit: pari uanitate atq; isolẽtia lapidem memoriæ Othonis inscriptum intuens dignum eo mausoleo ait: pugionemq; quo se is occiderat in agrippinensem coloniam misit matri dedicandum. In Apennini etiam iugis peruigilium egit.

De aduentu eius ad urbem & gestis per eundem in initio principatus.

Rbem quoq; ad classicum introiit paludatus: ferroq; succinctus inter signa atq; uexilla sagulatis comitibus: ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis oĩ diuino humanoq; iure neglecto alliensi die pontificatum maximum cœpit. Comitia in decem annos ordinauit: seq; perpetuum consulem. Et ne cui dubium foret: q̃ exẽplar regendæ Reipu. eligeret; medio martio campo adhibita publicorum sacerdotum frequentia inferias Neroni dedit: ac solemni conuiuio citharœdum placentem palam admonuit: ut & aliquid de Domitio diceret. Inchoantiq; neroniana cantica primus exultans etiam plausit.

De progressu eius in initio principatus.

Alibus principiis magnam imperii partem non nisi consilio & arbitrio uilissimi cuiusq; histrionum & aurigarum administrauit: & maxime asiatici liberti hũc adolescentulum mutua libidine constupratum: mox tedio profugum. cum puteolis poscam uendentem reprehendisset: coniecit in compedes: statimq; soluit: & rursus in deliciis habuit. Iterũ deinde ob nimiam contumaciam & nimiã ferocitatem grauatus circunforano lanistæ uendidit: delatumq; ad finẽ muneris repente surripuit: & prouinciã deinde accepta manumisit: ac primo ĩperii die aureis donauit annulis super cœnãcũ mãne rogantibus pro eo cunctis detestatus esset seuerissime talẽ equestris ordinis maculam.

De comessatione & epulis eiusdem.

Ed uel præcipue luxuriæ sæuitiæq; deditus epulas trifariã semp. interdũ quadrifariam dispertiebat in ientacula & prandia & cœnas cõmessationesq; facile omnibus sufficiens uomitandi cõsuetudine. Indicebat aũt aliud alii eadem die: nec cuiq̃ minus singuli apparatus quadrigenis milibus nũmũ constiterunt: famosissima super cæteras fuit cœna ei data aduentitia a fratre: i qua duo milia lectissimorũ piscium: septẽ auiũ apposita traduntur: hanc quoq; exuperauit ipse dedicatione patinæ: quã ob imensam magnitudinẽ clypeũ Mineruæ · dictitabat. In hac scarorũ iecinora: fasia-

norum & pauonum cerebella: liguas phoenicopteri murenaꝝ lactes a parthia usq; fretoq;
hispaniæ per nauarchos:ac triremes petitaꝝ commiscuit. Vt autem homo non profunde
modo:sed intempestiuæ quoq; ac sordidæ gulæ:ne in sacrifico quidem unq̃ aut itinere ul-
lo temperauit:quin inter altaria ibidem statim uiscus & farra pene rapta e foco manderet:
circaq; uiarum popinas fumantia obsonia uel pridiana atq; semesa.

De sæuitia & crudelitate eiusdem.

Ronus uero ad cuiusq; & quacunq; de causa necem atq; supplicium. Nobiles uiros
condiscipulos & æquales suos omnibus blanditiis tanrũ non ad societatem impe-
rii allicefactos uario genere fraudis occidit: etiam unũ ueneno manu sua porrecto
in aquæ frigidæ potione:quã is affectus febre poposcerat. Tum fœneratoꝝ & stipulatoꝝ
publicanoꝝq; qui unq̃ se aut Romæ debitum:aut ĩ uia portorium flagitassent:uix ulli pe-
percit. Ex quibus quendã in ipsa salutatione supplicio traditũ:statimq; reuocatum cunctis
clæmentiã laudãtibus coram interfici iussit:uelle se dicens pascere oculos. Alterius pœnæ
duos filios adiecit deprecari pro patre conatos. Sed & equitẽ Romanũ proclamãtẽ quum
raperetur ad pœnam hæres meus es exhibere testamenti tabulas coegit:utq; legit cohære-
dem sibi libertum eius ascriptum:iugulari cum liberto ĩperauit. Quosdam & de plæbe ob
id ipsum q̃ uenetæ factioni clare maledixerant interemit contẽptu sui & noua spe id ausos
obstinatus. Nullis tamen infensior q̃ uernaculis & mathematicis:ut quisq; deferretur inau-
ditum capite puniebat. Exacerbatus q̃ post edictum suum:quo iubebat intra kalẽdas octo-
bris urbe italiaq; mathematici excederẽt:statimq; libellus est propositus:& chaldæos dice-
re bonum fatum est ne Vitelius germanicus intra eundem kalendaꝝ diem usq̃ esset. Suspe-
ctus & in mortem matris fuit: quasi ægre præberi cibum prohibuisset. Vaticinante Cattha
muliere:cui uelut oraculo acquiescebat:ita deinde firmiter ac diutissime imperaturꝝ si sup-
stes parenti extitisset. Et alii tradunt ipsã tedio præsentiũ & imminentiũ metu uenenũ a fi-
lio impasse haud sane difficulter.

De apparatu exercitus contra Vespasianũ & aliis gestis eius.

Ctauo imperii mense desiuerunt ab eo exercitus mesiarum:atq; pannoniæ item ex
transmarinis iudaicus & syriaticus:ac pars in absentis pars in p̃sentis Vespasiani uer-
ba iurarunt. Ad retinendum ergo cæteroꝝ hominũ studium ac fautorem nihil nõ
publice priuatimq; nullo adhibito modo largitus est. Delectum quoq; ea conditione ĩ ur-
be egit:ut uoluntariis non modo missionem post uictoriã:sed etiã ueteranoꝝ iustaq; mi-
litiæ commoda polliceretur. Vrgenti deinde terra mariq; hosti hinc fratrem cum classe ac
tyronibus & gladiatorum manu opposuit:hinc & bebryacenses copias & duces:atq; ubiq;
aut superatus:aut proditus salutem sibi & milies sestertium a Flauio Sabino Vespasiani fra-
tre pepigit:statimq; pro gradibus palatii apud frequentes milites cedere se imperio:quod i-
nuitus recepisset professus. cunctis clamantibus rem distulit:ac nocte interposita primo di-
luculo sordidatus descendit ad rostra:multisq; cum lachrymis eadem uerba uerum e libel-
lo testatus est. Rursus interpellante milite ac populo & ne deficeret hortante:omnem ope-
ramq; suam certatim pollicente animum resumpsit. Sabinumq; & reliquos flauianos nihil
iam metuens ui subita in capitolium cõpulit:succensoq; templo Iouis optimi maximi op-
pressit quum & prælium:& incendiũ e tiberiana prospicere domo inter epulas non multo
post pœnitens facti:& in alios culpam conferens uocata concione iurauit: coegitq; iurare
cæteros nihil sibi antiquius quiete publica fore. Tunc solutum a latere pugionẽ cõsuli pri-
mum:deinde illo recusante magistratibus ac mox senatoribus singulis porrigens nullo re-
cipiente quasi in æde concordiæ positurus abscessit;sed quibusdam acclamantibus ipsum
esse concordiam rediit:nec solum retinere se ferrum affirmauit:uerumetiam concordiæ re-
cipere cognomen.

De concordia per eum tentata cum Vespasiano.

Vasit senatoribus ut legatos cum uirginibus uestalibus mitterent pacem:aut certe
tẽpus ad cõsultãdũ petituros. Postridie respõsa opperiẽti nunciatũ est per explorato-
rem hostẽ appropinquare. Continuo igitur abstrusus gestatoria sella duobus solis
comitibus pistore & coquo Auentinũ & paternam domũ clã petiit;ut inde in campaniam
fugeret. Mox leui rumore & incerto tanq̃ pax ĩpetrata esset:referri se in palatiũ passus est:
ubi cum deserta oĩa repperisset dilabentibus & qui simul erãt:zona se aureoꝝ plena circũ

dedit;confugitq; in cellulã ianitoris religato pro foribus cane: lectoq; & culcitra obiectis ;
De capitone & uilissima morte eiusdem.
Rruperãt autem iam agminis antecessores:ac nemine obuio rimabantur:ut fit: sin
gula ab iis extractus e latebra sciscitantes quis essetiná ignorabatur:& ubi eẽ Vite
lium sciret médacio elusit;deinde agnitus rogare nõ destitit;quasi quædã de salute
Vespasiani dicturus:ut custodiretur interim uel in carcere donec religatis post terga ma
nibus iniecto ceruicibus laqueo ueste discissa seminudus in forum tractus est:inter magna
rerum uerboꝝq; ludibria per totũ uiæ sacræ spaciũ reducta coma a capite:ceu noxii solẽt:
atq; etiam mento mucrone gladii subiecto:ut uisendã præberet faciem;neue summitteret
quibusdam stercore & ceno incessentibus aliis incendiarum & patinarium uociferantibus
parte uulgi etiam corporis uitia exprobrante;erat enim in eo enormis proceritas; facies ru
bida plærunq; ex uiolentia;uenter obesus:alteꝝ fœmur subdebile impulso olim quadrigæ
quũ auriganti Caio ministratorem exhiberet;tãdem apud gemonias minutissimis ictibus
excarnificatus:atq; confectus est;& inde unco tractus in tyberim.
De tempore mortis eius & interpretatione ostenti.
Erit cum fratre & filio anno uitæ.vii.quinguagesimo nec fefellit coniecturam eo
rum;qui augurio:quod factum ei Viénæ ostendimus aliud portendi prædixerant
q̃ uenturum in alicuius Gallicani hominis potestatem. Siquidem ab Antonio pri-
mo aduersarium partium duce oppressus est.Cui tololæ nato cognomine in pueritia Bec-
co fuerat id ualet gallinacii rostrum.

C.SVETONII TRANQ. VILLI LIBER DECIMVS.
DIVVS VESPASIANVS AVGV. IMPERATOR.

De gente Flauia & de progenitoribus Vespasiani.

Ebellione trium principum & cæde incertũ diu: & quasi uagũ imperium
suscepit;firmauitq; tandẽ gens flauia:obscura illa quidẽ ac sine ullis ma
ioꝝ imaginibus:sed tamẽ reip.nequaq̃ poenitẽda:cõstet licet Domitia-
nũ cupiditatis ac sæuitiæ merito poenas luisse.T.Flauius Petronius mu
niceps Reatinus bello ciuili Põpeianaꝝ partiũ centurio incertũ sponte
an reuocatus profugit ex pharsalica acie:domũq; se contulit.Vbi deinde
uenia & missione ĩpetrata coactiones argentarias factitauit:huius filius
cognomine Sabíus exps militiæ;& si quidã eũ primipilarẽ ; nõnulli quũ adhuc ordines du
ceret sacramento solutũ per cãm ualitudinis tradunt:publicũ quadragesimæ in asia egit.
Manebantq; imagines a ciuitatibus ei positæ sbt hoc titulo
idest bene tributum exigenti. Postea foenus apud Heluetios exercuit;ibiq; diem obiit:su-
perstitibus uxore Vespasia Polla & duobus ex ea liberis;quorum maior Sabinus ad præfe-
cturã urbis:minor Vespasianus ad principatũ usq; pcessit.Polla Nursiæ honesto genere or
ta patrem habuit Vespasiatũ Pollionẽ ter tribunũ militũ; præfectũq; castroꝝ: fratremq;
senatorem prætoriæ dignitatis:locus etiã nunc ad sextum miliariũ a Nursia spoletũ eun-
tibus in monte sũmo appellatur Vespasiæ:ubi uespasioꝝ cõplura monumenta extantinia
gnum indiciũ splendori familiæ & uetustatis non negauerim iactatum a quibusdã Petro-
niũ patrẽ e regione transpadana fuisse mancipẽ operaꝝ:quæ ex umbria in sabinos ad cul-
turã agroꝝ quot annis cõmeare solerent:subsedisse autẽ in oppido reatino uxore ibidẽ du
cta ipse ne uestigium quidem de hoc quanuis satis curiose inquirerem inueni.
De natiuitate Vespasiani:& eius educatione:& honoribus p eum gestis.
Espasianus natus est in sannis ultra reatem uico modico:cui nomen est Phalacrine
xv.kal.decembris uesperi Quinto Sulpitio Camerino C.Pompeio Sabino consuli-
bus:quinquennio ante q̃ Augustus excederet: educatus sub paterna auia Tertula i
prædiis consanis.quare princeps quoq; & locum incunabulorum assidue frequentauit:ma
nente uilla qualis fuerat olim: nequid scilicet oculorum consuetudini deperiret; & auiæ
memoriam tantopere dilexit:ut solennibus ac festis diebus poculo quoq; eius argẽteo po-
tare perseuerauerit;sumpta toga uirili latum clauum, q̃q̃ fratre adempto diu aduersatus ẽ

nec tandē appeteret;compelli nisi a matre potuit.Ea demum extulit magis conuicio q̄ precibus:uel auctoritate:dum eum identidem per contumeliam Anteambulonem fratris appellat. Tribunatum militū i thracia meruit:quæstor cretam:& cyrenas prouinciā sorte cœpit:ædilitatis ac mox præturæ candidatus etiam nō sine repulsa:sextoq; loco uix adeptus est. Ac prima statim petitione:& in primis prætor infensus senatui Caium ne quo non genere demereretur ludos extraordinarios pro uictoria eius germanica depoposcit pœnæq; coniuratorum addendum censuit:ut insepulti proicerentur. Egit & gratias apud amplissimum ordinem:q; se honore cœnæ dignatus est.

De uxore & filiis eius.

Nter hæc Flauiam Domicillam duxit uxorem Statilii Capellæ equitis Romani sabraceni ex africa delegatam olim latinæq; conditionis:sed mox ingenuam & ciuem Romanam recuperatorio iudicio pronunciatam patre asserente Flauio liberale Ferentini genito:nec quicq̄ amplius q̄ quæstorio scriba. Ex hac liberos tulit Titum & Domitianum & Domicillam:uxori ac filiæ superstes fuit atq; adhuc utranq; priuatus amisit. Post uxoris excessum Cenidem Antoniæ libertam adamauit:& a manu dilectam quōdam sibi reuocauit in contubernium:habuitq; etiam imperator pene iustæ uxoris loco.

De expeditione germanica & iudaica & aliis gestis per eum.

Laudio principe Narcissi gratia legatus legionis in Germaniam missus est:inde in britanniam translatus est:tricies cum hoste conflixit:duas ualidissimas gentes:superq; uiginti oppida & insulam uectem britanniæ proximam in deditionem redegit:partim Auli palatini consularis legati:partim Claudii ipsius ductu. Quare triumphalia ornamēta & in spacio breui duplex sacerdotium accepit. Præterea consulatum quē gessit per duos nouissimos anni menses:mediū tempus ad proconsulatum usq; in ocio:secessuq; egit:Agrippinam timens potentē adhuc apud filium & defuncti quoq; Narcissi amicos perosam. Exinde sortitus africam integerrime nec sine magna īdignatione administrauit:nisi q; Adrumeti seditione quadam rapa in eum iacta sunt. Rediit certe nihilo opulentior;ut qui prope labefacta iam fide omnia prædia fratri obligaret:necessarioq; ad mangonicos quæstus sustinēdæ dignitatis causa descenderit:propter quod uulgo mulio uocabatur. Conuictus quoq; dicitur ducenta sestertia expressisse iuueni:qui latum clauum aduersus patris uoluntatem impetrarat;eoq; nomine grauiter increpitus. Peregrinatione achaica inter comites Neronis:quū cantante eo aut discederet sæpius:aut præsens abdormisceret;grauissimam contraxit offensam:prohibitusq; non contubernio modo: sed etiam publica salutatione secessit in paruam ac deuiam ciuitatem:quod latenti etiāq; extrema metuenti prouincia cum exercitu oblata est. Percrebruerat oriente toto uetus & cōstans opinio esse in fatis:ut eo tempore iudæa profecti rerū potirent:id de imperatore Romano quātum euentu postea prædictum patuit:iudæi ad se trahentes rebellarunt; cæsoq; præposito legatū insuper syriæ consularē suppetias ferentē rapta aquila fugauerunt. Ad hunc motum cōprimendū cū exercitu ampliore:& strēnuo duce cui tamen tuto tanta res cōmitteretur:opus esset:ipse potissimū delectus ē:& ut industriæ expertæ nec metuēdus ullo modo ob humilitatē generis ac noīs. Additis igitur ad copias duabus legionibus.viii.alis cohortibus decem atq; inter legatos maiore filio assumpto:ut primum ꝓuinciam attigit:proximas quoq; ciuitates conuertit in se correcta statim castrorum disciplina:uno quoq; & altero prælio tam constanter inito:ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu scuto sagittas aliquot exceperit.

De prodigiis & signis præcedentibus imperium Vespasiani.

Ost Neronē Galbāq; Othone atq; Vitelio de principatu certantibus in spē imperii uenit:iam pridē sibi per hoc ostēta conceptā. In suburbano flauiorū quercus antiq; quæ erat marti sacrata per tres Vespasiæ partus;singulos repente ramos a frunce dedit:haud dubia signa futuri cuiusq; fati;primū exilē & cito arefactū: ideoq; puella nata nō perannuauit:secundum prætialidum ac prolixum; & qui magnam felicitatē portenderet: tertium uero instar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt aruspicio insuper cōfirmatū renunciasse matri nepotem ei Cæsarem genitum:nec illa quicq̄ aliud q̄ cachinnasse mirātem q; adhuc se mentis compote deliraret iam filius suus. Mox cum ædilem eum C. Cæsar succensēs propter curam uerendis uiis non adhibitam luto iussisset oppleri congesto per

milites in prætextæ sinum non defuerunt qui interpretarentur quandoq̧ percõculcatam desertamq̧ remp. ciuili aliqua perturbatione: in tutelam eius ac uelut gremium deuenturam. Prandente eo quondam canis extrarius triclinio manum humanam intulit mensæq̧ subiecit. Cœnante rursus bos arator decusso iugo tricliniũ irrupit: ac fugatis ministris quasi repẽte defessus procidit ad ipsos accubentis pedes ceruicemq̧ submisit. Arbor uero cupressus in agro auito sine ulla ui tempestatis euulsa radicitus atq̧ prostrata in sequenti die uiridior ac firmior resurrexit. At in achaica somniauit initium sibi suisq̧ felicitatis futurum simulac dens Neroni exemptus esset: Euenitq̧ ut sequenti die progressus in atrium medicus dentem ei ostenderet recenter quidem exemptũ. Apud iudæam carmeli dei oraculum consulentem ita confirmauere sortes: ut quicquid cogitaret uolueretq̧ animo quamlibet magnum id esse prouenturum pollicerentur. Et unus ex nobilibus captiuis Iosephus quũ coniiceretur in uincula: constantissime asseuerauit fore ut ab eodem breui solueretur: uerum iam imperatore. Nunciabantur & ex urbe præsagia Neronem diebus ultimis monitum per quietem ut thensam Iouis optimi maximi e sacrario in domum Vespasiani & in circum deduceret. Ac non multo post comitia secundi consulatus ineunte Galba statua diui Iulii ad orientem sponte conuersa: acieq̧ bebryacensi priusq̃ committeretur duas aquilas in cõspectu omnium conflixisse: uictaq̧ altera subuenisse tertiam a solis ortu: ac uictricem abegisse.

De assumptione eius ad imperium.

Ec tamen quicq̃ ante tentauit promptissimis atq̧ etiam instantibus suis: q̃ sollicitatus quorundam & ignotorum & absentium fortuito fauore: mesiatici exercitus bina e tribus legionibus milia: missa auxilio Othoni: postq̃ iter ingressis nunciatum est uictum eum: ac uim uitæ suæ attulisse: nihil secius aquileiam usq̧ perseuerauerunt: quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac licẽtiã omni rapinarũ genere grassati: quũ timerent ne sibi reuersis reddenda ratio ac subeunda poena esset: consilium inierunt eligendi creandiq̧ imperatoris: neq̧ enim deteriores esse aut hispaniensi exercitu: qui Galbã: aut prætoriano: qui Othonem: aut germanião: qui Vitelium fecissent. Propositis itaq̧ nominibus legatorum consulatium quot ubiq̧ tunc erant: quum cæteros alium alia de causa improbarent: & quidã e legione tertia: quæ sub exitu Neronis translata ex syria ĩ mesiam fuerat: Vespasianum laudibus ferrent: assensere cuncti: nomẽq̧ eius uexillis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc quidem compressa res est reuocatis ad officiũ numeris parumper. Cæterũ diuulgato facto Tiberius Alexander præfectus ægypti primus in uerba Vespasiani legiones adegit kal. iul. qui principatus dies in posterum obseruatus est. Iudaicus deinde exercitus. v. idus iulii apud ipsum iurauit: plurimum cœptis contulerunt iactatum exemplar epistolæ ueræ siue falsæ defuncti Othonis ad Vespasianum extrema obtestatione ultionem mandantis: & ut reipu. subueniret optantis: simul rumor dissipatus destinasse Vitellium uictorem permutare hiberna legionum: & germanicas trãsferre in orientem ad securiorem molliorem q̧ militiam. Præterea ex præsidibus prouĩciarũ Licinius Mutianus: & e regibus Vologesus parthus. Ille deposita simultate: quam in id tempus ex æmulatione nõ obscure gerebat: syriacum promisit exercitum: hic. xl. milia sagittariorum.

De quibusdam miraculis per eum factis in initio principatus.

Vscepto igitur ciuili bello ac ducibus copiisq̧ in italiam premissis interim Alexandriam transiit: ut claustra ægypti obtineret: hic quum de firmitate imperii capturus auspicium: ædem Serapidis summotis omnibus solus intrasset: ac propiciato multum deo: tandem se conuertisset. uerbenas coronasq̧ & panificia: ut illic assolet: Basilides libertus optulisse ei uisus est: quem neq̧ admissum a quoq̃: & iampridem propter neruorum ualitudinem uix ingredi longeq̧ abesse constabat: ac statim aduenere litteræ fusas apud Cremonã Vitelii copias: ipsum in urbe interemptum nunciantes. Auctoritas & quasi maiestas quædam ut scilicet inopinato & adhuc nouo principi deerat: hæc quoq̧ accessit. E plæbe quidam luminibus orbatus: item alius debili crure sedentẽ pro tribunali pariter adierunt orantes opẽ ualitudinis demonstratã a Serapide p̃ quietẽ: restituturũ oculos si inspuisset: confirmaturũ crus si dignaretur calce contingere: quũ uix fides esset rẽ ullo modo successuram: ideoq̧ ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis palam pro cõ

cione utrunq; tentauit: nec euentus defuit. Per idem tempus tegeæ in arcadia instinctu uaticinantium effossa sunt sacrato loco uasa operis antiqui: atq; in iis assimilis Vespasiano imago.

De restitutione collapsæ reipublicæ per eum facta.

Alis tantaq; cum fama in urbem reuersus octo de iudæis triumpho consulatus octo ueteri addidit; suscepit & censuram: ac & per totum imperii tempus nihil habuit antiquius q̃ prope afflictam nutantemq; remp. stabilire primo: deinde & ornare. Milites pars uictoriæ fiducia: pars ignominiæ dolore ad omnem licentiam audaciamq; processerant. Sed & prouinciæ ciuitatesq; liberæ: nec non & regna quædam tumultuosius inter se agebant. Quare uitelliãorum quidem & exauctorauit plurimos & coercuit: participibus autem uictoriæ adeo nihil extra ordinem indulsit: ut etiam legitima præmia sero persoluerit. Ac ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret: adolescentulum flagrantem unguento: quum sibi pro impetrata præfectura gratias ageret nutu aspernatus uoce etiam grauissima increpuit maluissem allium oboluisses; litterasq; reuocauit. Classiarios uero qui ab ostia & puteolis romam pedibus per uicos commeant petentes constitui aliquid sibi calciarii nomine quasi parum esset sine responso abegisse iussit: post hæc excalciatos cursitare: & ex eo ita cursitant. Achaiam: Liciam: Rhodum: Byzantium: Samum libertate adempta. Item Thraciã: Ciliciã: & Comagenem ditionis regiæ usq; ad id tempus in prouinciarum formam redegit. Cappadociæ propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit: consularemq; rectorem imposuit p equite Romano. Deformis urbs ueteribus incendiis ac ruinis erat: uacuas areas occupare & ædificare si possessores cessarent cuicũq; permisit. Ipse restitutionem capitolii aggressus ruderibus purgandis manus primus admouit: ac suo collo quædam extulit: ærearumq; tabularum tria milia: quæ simul conflagrauerant restituenda suscepit: undiq; inuestigatis exemplaribus. Instrumentum imperii pulcherrimum ac uetustissimum confecit: quo continebantur pene ab exordio urbis senatusconsulta: plæbiscita de societate & fœdere ac priuilegio cuicunq; concessis.

De operibus publicis per eum factis & supplemenro senatus.

Ecit & noua opera templum pacis foro proximum. Diuiq; Claudii in Celio monte cœptum quidem ab Agrippina: sed a Nerone prope funditus destructum: item amphitheatrũ urbe media ut destinasse compererat Augustum. Amplissimos ordines: & exhaustos cæde uaria & contaminatos ueteri negligentia purgauit; suppleuitq; recenso senatu: & equite: submotis indignissimis: & honestissimo quoq; italicorum: ac prouincialium allecto; atq; uti notum esset utrunq; ordinem non tam libertate inter se q̃ dignitate differre. De iurgio quodam senatoris equitisq; Romani ita pronũciauit non oportere maledici senatoribus: remaledici ciuile fasq; esse.

De litigus per eum compendiosissime decisis: & aliis gestis.

Itium series ubiq; maiorem in modum excreuerant manentibus antiquis intercapedine iurisdictionis accedentibus nouis ex conditione tumultuq; temporum: forte elegit per quos rapta bello restituerentur: quinq; iudicia centumuiralia: quibus peragendis uix suffectura litigatorũ ætas uidebatur extra ordinem diiudicarent: redigerentq; ad breuissimum numerum.

De quibusdam legibus per eum decretis.

Ibido atq; luxuria coercente nullo inualuerat. Auctor senatui fuit decernendi; ut quæ se alieno seruo iunxisset ancilla haberet. Ne ue filiorũ familias fœneratoribus exigendi crediti ius unq̃ esset: hoc ẽ ne post patrum quidem mortem. Cæteris in rebus statim ab initio principatus usq; ad exitum ciuilis & clæmens.

De mediocritate originis eius per eum agnita: & recusatione pompæ.

Ediocritatẽ pristinã neq; dissimulauit unq̃: ac frequẽter ẽt ipse tulit. Qui & conantes quosdã originẽ Flauii generis ad conditores reatinos comitẽq; Herculis: cuius monumẽtũ extat uia salaria referre: irrisit ultro: adeoq; nihil ornamẽtorũ extrinsecus cupide appetiuit: ut triũphi die fatigatus tarditate & tedio põpæ nõ reticuit: merito se plecti: q triũphũ quasi aut debitũ maioribus suis: aut speratũ unq̃ sibi tã inepte senex cõcupisset. Ac ne tribunitiã quidẽ potestatẽ: & patris patriæ appellationẽ nisi sero recepit. Nã consuetudinẽ salutantes scrutandi manente adhuc bello ciuili omiserat.

De modestia eius contra audacius ad eum loquentes.

Micorum libertatem:causidicorum figuras:ac philosophorum contumaciam leniss
sime tulit.Licinium Mutianum notæ impudicitiæ:sed meritorum fiducia minus
sui reuerétem:nunq̃ nisi clam & hactenus retaxare sustinuit:ut apud communem
aliquem amicum quærens adderet clausulæ.Ego tamen uir sum. Saluium liberalem in de
fensione diuitis rei ausum dicere quid ad Cæsarem:si Hipparchus sestertium milies habet
&ipse laudauit.Demetrium Cynicum in itinere obuium sibi post damnationem: ac neq;
assurgere neque salutare se dignantem:oblatrantem etiam nescio quid:satis canem habuit
appellare.

De obliuione inimicitiarum & contra eum gestorum.

Ffensarum inimicitiarumq; minime memor executorue.Vitelii hostis sui filiā splé
didissime maritauit:dotauitq; etiam & instruxit.Trepidum eum īterdicta aula sub
Nerone:quærentemq; quidnam ageret:aut quo abiret:quidam ex officio admissio
nis simul expellens:abire morbo uiam iusserat.In hunc postea deprecátem haud ultra uer
ba excanduit:& quidem totidem fere atq; eadem.Nam ut suspicione aliqua uel metu ad p
niciem cuiusq̃ compellaretur:tantum ab fuit:ut monentibus amicis cauendum esse Meti-
um Pompusianum:q; uulgo crederetur Genesim habere imperatoriam:insuper consulem
fecerit spondens quandoq; beneficii memorem futurum.

De clæmentia eius contra reos accusatos.

On temere quis punitus insons reperitur nisi absente eo & ignaro: aut certe inuito
atq; decepto.Heluidio prisco qui reuersus ex syria solus priuato nomine Vespasia-
num salutauerat:& in prætura omnibus edictis sine honore ac mentione ulla trans
miseratnon ante succensuit:q̃ altercationibus insolentissimis pene in ordinem redactus:
hunc quoq; q̃uis relegatum primo:deinde īterfici iussū magni æstimauit seruare quoquo
modo missis:qui percussores reuocarent:& seruasset:nisi iam perisse falso renunciatum es-
set. Cæterum neq; cæde cuiusq̃ unquam lætatus iustis suppliciis illachrymauit etiam &
ingemuit.

De auaricia & cupiditate in eo notatis.

Ola est in qua merito culpetur pecuniæ cupiditas;non enim contentus omissa sub
Galba uectigalia reuocasse noua & grauia addidisse:& auxisse tributa prouinciis nō
nullis & duplicasse:negociationes quoq; uel priuato pudendas p̄ropalam exercuit:
coemendo quædam tantum ut pluris postea distraheret:nec candidatis quidem honores:
reisue tam innoxiis q̃ nocentibus absolutiones uenditare cunctatus est.Creditur etiam p-
curatorum rapacissimum quenq; ad ampliora officia ex industria solitus promouere: quo
locupletiores mox condemnaret:quibus quidem uulgo pro spongiis dicebatur uti:q; qua
si & siccos madefaceret: & exprimeret humentes.Quidam natura cupidissimum tradunt:
idq; exprobatum ei a sene bubulco:qui negata sibi gratuita libertate: qua imperium ade-
ptum suppliciter orauit:proclamauerit uulpem pilum mutare.non mores. Sunt contra q
opinentur ad manubias & rapinas necessitate compulsum summa ærarii fisciq; inopia: de
qua testificatus sit initio statim principatus professus quadringenties milies opus esse: ut
resp.stare posset.Quod & uerisimilius uidetur:quando male partis optime usus est.

De libertate & magnificentia eiusdem.

N omne hominum genus liberalissimus:expleuit censum senatorum: consulares
inopes quingenis sestertiis annuis sustentauit:plurimas per totum orbem ciuitates
terræmotu aut incendio afflictas restituit in melius.

De cultu & incremento artificum per eum facto.

Ngenia & artes uel maxime fouit:primus e fisco latinis græcisq; rhetoribus annua
centena constituit:præstantes poetas nec non & artifices coemit.Item colossi refe-
ctorem insigni congiario:magnaq; mercede donauit.Mechanico quoq; grādes co-
lumnas exigua impensa perducturum in capitolium pollicenti præmium pro commento
non mediocre optulit: operam remisit:præfatus sineret se plæbeculam pascere pane.

De ludis per eum editis:& conuiuiis per eum factis.

Vdis p quos scena marcellīaī theatri restituta dedicabat:uetera quoq; accroamata
reuocauerat.Apollīari tragœdo q̃drīgēta.Tarpeio Diodoroq; Dioroq; citharœdis

ducenta:nonnullis centena quibus minimū quadragena sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed & cōuiuabatur assidue:ac sæpeius recte ac dapsile:ut marcellarios adiuuaret sicut saturnalibus dabat uiris Apophoreta:ita & kal.martii fœminis:& tamen ne sic quidem pristinæ cupiditatis infamia caruit: Alexandrini cibiotaté eū uocare perseuerauerunt cognomine unius e regibus suis turpissimaq; sordium. Sed & in funere Fauo Archimimus personam eius ferens imitansq;(ut est mos)facta ac dicta uiri interrogatis palam procuratoribus quanti funus & pompa constaret:ut audiuit sestertium centies:exclamauit: centum sibi sestertia darent:ac se uel in tyberim proiicerent.

De statura corporis & membrorum ac ualitudine eius.

Tatura fuit quadrata:compactis firmisq; membris uultu ueluti nitentis. Vnde quidam urbanorū non infacete siquidē petenti:ut & in se aliquid diceret: dicā inquit: quū uentrem exonerare desieris. Valitudine prosperrima usus est:quamuis ad tuendam eam nihil amplius q̄ fauces cæteraq; membra sibimet ad numerū in sphæristerio defricaret,medianq; unius diei per singulos menses interponeret.

De ordine uitæ quem in principatu tenuit.

Rdinem uitæ fere hunc tenuit:in principatu maturius semper ac de nocte uigilabat:deinde perlectis epistolis:officiorumq; omnium breuiariis amicos admittebat ac dum salutabatur:& decalciabat ipse se & amiciebat. Post decisa quæcunq; obuenissent negocia gestationi & inde quieti uacabat:accubāte aliqua paliatarum quas in defūctæ locum Cenidis plurimas constituerat:ac secreto in balneum tricliniumq; transibat: nec ullo tempore facilior aut indulgentior traditur: eaq; monumenta domestici ad aliqd petendum magnopere captabant.

De iocis post cœnam & quibusdam facetis dictis ipsius.

T super cœnā aūt & semper alias cū amicis multa ioco transigebat. Erat.n.dicacitatis plurimæ:& sic scurrilis ac sordidæ:ut ne prætextatis quidē uerbis abstineret:& tamen non nulla eius facetissima extant:in quibus & hoc mestrium florum consularem admonitus abeo plaustra potius q̄ plostra dicenda:die postero Flaurū salutauit. Expugnatus autem a quadam quasi amore suo deperiret:quum productæ pro concubitu sestertia quadraginta donasset:admonente dispensatore quemadmodum summam rationibus uellet referri Vespasiano inquit adamato.

De uersibus græcis per eum editis:& aliis iocis & facetis dictis eius.

Tebatur & uersibus græcis tempestiue satis.& ut de quodam proceræ staturæ improbiusq; naro Et maxime de Cerulo liberto.qui diues admodum ob subterfugiendum quandoq; ius fisci ingenuum se:& Lachetem mutato nomine cæperat ferre

Et maxime tamen dicacitaté in deformibus lucris affectabat: ut inuidiam aliqua cauillatione dilueret:transferretq; ad sales. Quendam e caris ministris dispensationé cuidam quasi fratré petenté,quū distulisset:ipsum candidatū ad se uocauit: exactāq; pecuniā:quantam is cū suffragatore suo pepigerat sine mora ordinauit. Interpellāti mox ministro alium tibi ait quære fratré:hic quem tuum putas meus est. Mulionem in itinere quodā suspicatus ad calciandas mulas desiluisse:ut adeunti litigatori spaciū moraq; præberet:interrogauit quanti calciasset:pactus est lucri partem. Reprehendenti filio Tito q; etiam urinæ uectigal cōmentus esset:pecuniam ex patria pensione admouit ad nares sciscitans num odore offenderetur.& illo negante:atqui inquit elotio est. Nunciantes legatos decretam ei publice non mediocris summæ statuam colosseam:iussit uel continuo ponerent:cauam manum ostentans:& paratam basim dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abstinuit iocis,nam quum inter prodigia cætera mauseolum Cæsarum repenté patuisset:& stella in cælo crinita apparuisset,alterum ad Iuniam Caluinam e gente Augusti pertinere dicebat:alterum ad parthorum regem:qui capillatus esset:prima quoq; morbi accessione,ut inquit,puto deus fio.

De infirmitate & morte eiusdem.

Onsulatu suo nono tētatus i cāpania mōtiūculis leuibus:ac,ptinus urbe repetita circillas ac reatina rura:ubi æstiuare quot ānis solebat petiit. Hic quū sup urgēte ualitudiné creberrio frigidæ aquæ usu ét itestina uiciasset:nec eo minus muneribus ipatoris ex

consuetudie fungeretur:ut etiam legationes audiret cubans aluo repente usque ad defectionem soluto:imperatorem ait stantem mori oportere:Dumq; consurgit:ac nititur inter manus subleuantium extinctus est.viii. kal.iul. annum gerens ætatis sexagesimum ac nonum superq; mensem ac diem septimum.,

De certitudine eius circa filios successores.

Onuenit inter omnes tam certum eum de sua suorumq; genitura semper fuisse: ut post assiduas in se coniurationes ausus sit affirmare senatui aut filios sibi successores:aut neminem.Dicitur etiam uidisse quandam per quietem stateram in media parte uestibuli palatinæ domus positam examine æquo cum altera lance Claudius & Nero starent:in altera ipse ac filii:nec res fefellit:quando totidem ãnis pariq; temporis spacio utriq; imperauerunt.

C.SVETONII TRANQ. VILLI LIBER VNDECIMVS.
DIVVS TITVS IMPERATOR AVGVSTVS.

Itus cognomine paterno amor ac delitiæ generis humani tantum illi ad promerendam omnium uoluntatem uel ingenii uel artis uel fortunæ superfuit;& quod difficillimum est imperio quando priuatus atque etiam sub patre principe; ne odio quidem necdum uituperatione publica caruit.

De natiuitate Titi & eius educatione.

Atus est.iii.kal.ianuarii insigni anno Caiana nece prope septizonium sordidis ædibus cubiculo uero perparuo & obscuro;nam manet adhuc & ostenditur.Educatus in aula cum Britannico simul ac paribus disciplinis & apud eosdem magistros institutus.Quo quidem tempore:aiunt Metoposcopum a Narcisso Claudii liberto adhibitum ut Britannicum inspiceret constantissime affirmasse illum quidem nullo modo; cæterum Titum qui prope astabat utiq; imperaturum.Erant autem adeo familiares; ut de potione qua Britannicus hausta periit.Titus quoq; iuxta cubans gustasse credatur; grauiq; morbo afflictus diu.Quorum omnium mox memor statuam ei auream in palatio posuit:& alteram ex ebore equestré:quæ circensi pompa:hodieq; præfertur:dedicauit:prosecutusq; est.

De uirtutibus & scientiis eiusdem.

N puero statim corporis animiq; dotes explenduerunt magis; ac magis deinceps p ætatis gradus forma egregia; & cui non minus auctoritatis inesset; q̃ gratiæ præcipuum robur:quanq̃ neq; procera statura; & uentre paulo proiectiore; memoria singularis:docilitas ad omnes fere tum belli;tum pacis artes:armorum & equitandi peritissimus latinæ græcæq; linguæ uel in orando:uel in fingendis poematibus promptus & facilis:sed ne musicæ quidem rudis ut qui cãtaret psalleret iucunde scienterq;.E pluribus cõperi notis quoq; excipere uelocissime solitum;cum a manuensibus suis per ludum iocũq; certamé imitari chirographa q̃cũq; uidisset;ac pfiteri sæpe maximũ falsariũ eẽ potuisse.

De officiis & studio ac moribus eius & aliis gestis;& de uxoribus eius.

Ribunus militũ & in germania & in britannia meruit sũma industria nec minore modestia & fama sicut apparet;ex imaginũ eius multitudine;ac titulis p utrãq; puĩciá.Post stipẽdia foro operá dedit honestam magis q̃ assiduá.Eodemq; tẽpore Arricidam Tertulo patre equite Romano:sed præfecto quondam prætorianarum cohortiũ duxit uxorem:& in defunctæ locum Martiam flauiam splendidi generis cum sublata filia duortum fecit.Ex quæsturæ deinde honore legioni præpositus thraciam & gamalam urbes ualidissimas iudeæ in potestatem redegit;equo quadam acie sub fœminibus amisso:alteroq; inscenso;cuius rector contra se dimicans occubuerat.

De uictoria ciuitatis hierusalem:& aliis gestis eius.

Alba mox tenente rempub.missus ad gratuladum;quaqua iret conuertit homines quasi adoptionis gratia arcesseretur.Sed ubi turbari rursus cuncta sensit;rediitq; ex itinere:aditoq; Paphiæ Veneris oraculo dum de nauigatione consuluit; etiam de imperii spe cõfirmatus est.Cuius breui compos;& ad perdomandũ iudæã relictus nouissima hierosolymoɋ; oppugnatiõe.xii.propugnatores totidẽ sagittaɋ; cõfecit ictibus cæpitq;

eam natali filiæ suæ tãto militũ gaudio ac fauore: ut in gratulatiõe imperatorem eum cõsalutauerint: & subinde decedentẽ prouincia detinuerint: suppliciter nec non & minaciter efflagitantes aut remaneret aut secum omnes pariter adduceret: unde nata suspitio est: quasi desciscere a patre orientisq; regnum sibi uendicare tentasset. Quam suspitionem auxit postq̃ Alexandriam petens in consecrando apud memphim boue Api diadema gestauit. De more siquidem rituq; priscæ religionis: sed non deerant qui secius interpretarentur. Quare festinans in italiã quũ rhegiũ: dein puteolos oneraria naue appulisset: Romam inde contendit expeditissimus: inopinantiq; patri uelut arguens rumorum de se temeritatem: ueni inquit pater ueni.

De administratione principatus cum patre: & aliis gestis in ea.

Ecq; ex eo destitit participem atq; tutorem imperii agere. Triumphauit cum patre: censuramq; gessit una: eidem collega: & in tribunitia potestate: & in septem consulatibus fuit. Receptaq; ad se prope omnium officiorum cura quum patris nomine & epistolas ipse dictaret: & edicta conscriberet: orationesq; in senatu recitaret: etiam quæstoris uice: præfecturã quoq; prætorii suscepit: nunq̃ ad id tempus nisi ab equite Romano administratam. Egitq; aliquando inciuilius & uiolentius: siquidem suspectissimum quenq; sibi summissis: qui per theatra & castra quasi consensu ad poenam deposcerent: haud cunctanter oppressit. In his Aulum Cecinnam cõsularem uix uocatum ad coenam: ac uix dũ triclinio egressum confodi iussit. Sane urgẽte discrimine: quum etiam chiropraphum eius præparatæ apud milites coniurationis deprehendisset: quibus rebus sicut in posterum securitati satis cauit: ita ad præsens plurimum traxit inuidiæ: ut non temere quis tam aduersa re magisq; inuitis omnibus transierit ad principatum.

De suspicione uirorum conuersa in laudem suam & de gratia & magnificentia eius.

Ræter sæuitiam suspecta in eo etiam luxuria erat: q; ad medias noctem commessationes cum profusissimo quoq; familiarium extẽderet: nec minus libido propter exolcrorum & spadonum greges: propterq; insignem reginæ Beronices amorem: cui etiam nuptias pollicitus ferebatur. Suspecta & rapacitas q; constabat in concionibus patris nundinari premiariq; solitum: deniq; propalam alium Neronem & opinabantur: & etiam prædicabant. At illi ea fama pro bono cessit: conuersaq; est in maximas laudes: neq; ullo uitio reperto & contra uirtutibus summis. Conuiuia instituit iucunda magis q̃ profusa: amicos elegit: quibus etiam post eum principes: ut & sibi Reipub. necessariis acquieuerunt præcipueq; sumptam sibi Beronicem statim ab urbe dimisit inuitus inuitam. Quosdam e gratissimis delicatorum q̃q̃ tam artifices saltationis ut mox scænam tenuerint: nõ modo fouere prolixius: sed spectare in publico omni cœtu supersedit. Nulli ciuium quicq̃ ademit: abstinuit alieno: ut siquis unq̃: ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit. Et tamen nemine ante munificentia maior amphitheatro dedicato thermisq; iuxta celeriter extructis: munus edidit apparatissimum largissimumq;: dedit & nauale prœlium in ueteri naumachia: ibidem & gladiatores: atq; uno die quinq; milia omne genus ferarum.

De liberalitate & ciuilibus gestis eius.

Atura autem beniuolentissimus: quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Cæsares beneficia superioribus concessa principibus aliter non haberent q̃ si eadem iisdem & ipsi dedissent: primus præterea omnia uno confirmauit edicto: nec a se peti passus est. In cæteris uero desideriis animum hominum obstinatissime tenuit: ne quem sine spe dimitteret: quin & admonentibus domesticis quasi plura polliceretur q̃ præstare posset. Non oportere ait quenq̃ a sermone principis tristem discedere atq; etiam recordatus quondam super coenam q; nihil cuiq̃ toto die præstitisset: memorabilem illam meritoq; laudandam uocem edidit. Amici diem perdidi. Populum in primis uniuersum tanta per omnes occasiones comitate tractauit: ut proposito gladiatorio munere non ad suum: sed ad spectantium arbitrium editurum se professus sit. Et plane ita fecit: nã neq; negauit quicq̃ petentibus: & ut quæ uellent peterent ultro adhortatus est: quin & studium armaturæ thracum præ se ferens sæpe cum populo & uoce & gestu ut fautor: cauillatus est. Verum maiestate salua nec minus æquitate: ne quid popularitatis prætermitteret nonnunq̃ in thermis admissa plæbe lauit. Quædam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: ut confla

gratio Vesevi montis in campania: & incendium Romæ per triduum totidemq; noctes : Itē pestilentia quanta non temere alias. In his tot aduersis ac talibus non modo principis sollicitudinē; sed parentis affectum unicū præstitit: nunc consolando per edicta: nunc opitulādo quatenus suppeteret facultas. Curatores restituendæ campaniæ e consularium numero forte duxit: bona oppressorum in uesevo; quorum hæredes non extabant restitutioni afflictarum ciuitatum attribuit. Vrbis incendio nihil nisi sibi perisse testatus est publice; cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinauit: præposuit cōplures ex equestri ordine; quo quæq; maturius peragerent. Madendæ ualitudini leniendisq; moribus nullam diuinam humanamq; opem nō adhibuit: inquisito omnium sacrificiorum remediiq; genere. Inter aduersa temporum & delatores mandatoresq; erant ex licentia ueteri: hos assidue in foro flagellis ac fustibus cæsos: ac nouissime traductos per amphitheatri arenā partim subici in seruos: ac uenire imperauit: partim in asperrima insularum auehi: utq; etiam similia quandoq; ausuros perpetuo coerceret. Vetuit inter cætera de eadem re pluribus legibus agi: quærive de cuiusq; defunctorum statu ultra certos annos.

De clæmentia & mansuetudine eius;

Ontificatum maximum ideo se professus accipere; ut putas seruaret manus; fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusq; necis nec conscius: q̄uis interdū ulciscendi causa non deesset: sed pariturę se potius q̄ puniturum adiurans: duos patricii generis cōuictos in affectione imperii nihil amplius q̄ ut desisterēt monuit: dicens principatū fato dari: nisi quod præterea desiderarent promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem: quæ procul aberat cursores suos misit: qui anxie filium saluum nunciarent. Cæterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit: sed & in sequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collatis: oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Dicitur etiam cognita utriusq; genitura immunire ambobus periculum affirmasse: uentuꝝ quoq; & ab alio sicut euenit. Fratrem insidiari sibi non desinentem: sed pene ex professo sollicitantem exercitus meditantem fugam: nec occidere neq; seponere: ac ne in minore quidē honore habere sustinuit: sed ut a primo imperii die consorrem successoremq; testari perseuerauit : nonnunq̄ secréto lachrymis & precibus orans : ut tandem mutuo erga se animo uellet esse.

De morte eius & gestis tunc per eum.

Nter hæc morte præuentus est maiore hominum damno q̄ suo spectaculis absolutis: in quorum fine populo corā ubertim fleuerat: sabinos petit aliquanto tristior: quod sacrificanti hostia aufugerat: quodq; tempestate serena tonuerat. Deinde primā stātim ad mansionem febrim nactus: quum inde lectica transferretur: suspexisse dicitur dimotis paululis cælum multumq; conquestus eripi sibi uitam immerenti; neq; enim extare ullū suum factum pœnitendum excepto duntaxat uno; id quale fuerit neq; ipse tunc prodidit: neq; cuiq facile succurrit. Quidam opinantur consuetudinem recordatum: quam cum fratris uxore habuerit: sed nullam habuisse persancte Domitia iurabat: haud negatura si qua omnino fuisset: imo etiam gloriatura: quod illi promptissimum erat in omnibus probris.

De loco & tempore mortis eius & laudibus senatus.

Xcessit in eadem qua pater uilla idibus septembris post biennium & menses duos diesq; xx. q̄ successerat altero & quadragesimo ætatis anno. Quod ut palam factum est: non secus atq; in domestico luctu mœrentibus publice cunctis. Senatus priusq̄ edicto conuocaretur: ad curiam concurrit: obseransq; adhuc foribus: deinde apertis tantas mortuo gratias egit laudesq; quantas congessit nec uiuo quidem unq̄ atq; præsenti.

C. SVETONII TRANQ. VILLI LIBER DVODECIMVS.
DIVVS DOMITIANVS IMPERATOR.

De natiuitate Domitiani & gestis eius in adolescentia.

Omitianus natus est. ix. kal. nouembris patre cōsule designato: inituroq; mense insequēti honorē: regione urbis sexta ad malum punicum domo: quā postea in templū gentis flauiæ conuertit. Pubertatis ac primæ adolescentiæ tēpora tanta inopia: tantaq; infantia gessisse fert: ut nullum uas

argenteum in usu haberet. Satisq; constat Clodiũ Pollionem prætorium uiꝝ: in quem est
poema Neronis; quod inscribitur Luscio: chirographum eius conseruasse; & nonnunq̃ pro
tulisse noctem sibi pollicenti; nec defuerunt qui affirmarent corruptum Domitianum; & a
Nerua successore mox suo. Bello uitelliano confugit in capitoliũ cum patruo Sabino; ac pa
tre præsentium copiaꝝ: sed irrumpentibus aduersariis: & ardente templo apud æditũ clã
pernoctauit: ac mane Isiaci celatus habitu: interq; sacrificulos uanæ superstitionis; quũ trãs
tyberim ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset: ita latuit: ut scrutantibus qui
uestigia subsecuti erant: deprehendi non potuerit. Post uictoriam demum progressus: & Cæ
sar consulatus honorem præturæ urbanæ cum cõsulari potestate suscepit titulotenus: quã
iurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Cæterum omnem uim dominationis tã
licenter exercuit: ut iam tum qualis futurus esset ostenderet. Nec exequar singula contrecta
tis multorum uxoribus Domitiam longinam Elio Lamiæ nuptã etiam in matrimonium
abduxit: atq; uno die super. xx. urbana officia; atq; peregrina distribuit. Mirari se Vespasiano
dictante; q; successorem non & sibi mitteret.

Item de gestis per eum ante principatum.

Xpeditionem quoq; in galliam germaniasq; neq; necessariam & dissuadentibus pa
ternis amicis incohauit: tantũ ut fratri se & operibus & dignatione adæquaret. Ob
hæc correctus quo magis ætatis & conditionis admoneretur habitabat cum patre
una; sellamq; eius ac fratris quotiens prodirent lectica sequebatur: ac triumphum utriusq;
iudaicum equo albo comitatus est: in sex consulatibus non nisi unum ordinarium gessit:
eumq; cedente & suffragante fratre. Simulauit & ipse mire modestiam. In primisq; poeticæ
studium tam insuetum antea sibi q̃ postea sprẽtum & abiectum: recitauitq; etiam publice.
Nec tamẽ eo secius quũ Vologesus ptho ꝝ rex auxilia aduersus alanos: ducẽq; alteꝝ ex Ve
spasiani liberis depoposcisset: omni ope cõtendit: ut ipse potissimum mitteretur; & quia dis
cussa res est alios orientis reges ut idem postularent donis ac pollicitationibus sollicitare tẽ
tauit. Patre defuncto diu cunctatus an duplum donatiuum militi donaret: nũq̃ iactare du
bitauit relictum se principem imperii: sed fraudem testamento adhibitam. Neq; cessauit ex
eo insidias struere fratri clam palamq;: quoad correptum graui ualitudine prius q̃ plane ef
flaret animam; pro mortuo deseri iussit: defunctumq; nullo præter q̃ consecrationis hono
re dignatus: sæpe etiam carpsit obliquis orationibus & edictis.

De gestis per eum in initio principatus.

Nter initia principatus quottidie secretum sibi horarium sumere solebat; nec quicq̃
amplius q̃ muscas captare; ac stilo præacuto configere: ut cuidam interroganti esset
ne quis intus cum Cæsare: non absurde responsum sit a Vibio Crispo ne musca qui
dem. Deinde uxorem suam Domitiam ex qua in secundo suo consulatu filium tulerat alte
roq; anno consalutauerat: ut Augustam: eandem Paridis histrionis amore deperditam repu
diauit: intraq; breue tempus impatiens dissidii quasi efflagitante populo reduxit. Circa ad
ministrationem imperii aliquandiu se uarium præstitit: mixtura quoq; inæquabili uitioꝝ
atq; uirtutum: donec uirtutes quoq; in uitia deflexit: quantum coniectare licet super inge
nii naturam: inopia rapax; metu sæuus.

De spectaculis per eum editis & liberalitate eius ad populum.

Pectacula magnifica assidue & sumptuosa edidit non in amphitheatro modo: ueꝝ
& in circo: ubi præter solemnes bigarum quadrigarumq; cursus: prælium duplex eti
am equestre ac pedestre commisit. Ac in amphitheatro nauale quoq;. Nam uenatio
nes gladiatoresq; & noctibus ad lychnos: nec uirorum modo pugnas: sed & fœminaꝝ. Præ
terea quæstoris muneribus: quæ olim omissa reuocauerat ita semper interfuit: ut populo
potestatẽ faceret, bina paria e suo ludo postulandi: quæ nouissima aulico apparatu induce
ret. Ac per omne gladiatorũ spectaculum ante pedes eius stabat puerulus coccinatus portẽ
tuoso paruoq; capite: cũ quo plurimum fabulaꝛ nonnunq̃ serio. Auditus est certe dũ ex eo
quærit & quid sciret: & quid sibi ui sum esset ordinatione proxima ægypto præficeret Meti
um Ruffũ. Edidit nauales pugnas pene iustaꝝ classiũ effosso & circũstructo iuxta tyberim
lacu: atq; in thermis imbres, pspectauit. Fecit & ludos sæculares cõputata ratione tempoꝝ
ab anno: non quo Claudius pximo; sed quo olim Augustus ediderat. In his circensium die
quo facilius centũ missus pagereꝛ; singulos a septenis spaciis ad quina corripuit. Instituit &

quinquennale certamen capitolino Ioui triplex musicũ equestre gymnicũ:& aliquanto plurium q̃ nũc est coronatorum. Certabatur etiam & prosa oratione græce latineq;: ac præter citharœdos chorocitharistæ quoq; & psilocitharistæ. In stadio uero cursu etiã uirginis certamini præsedit crepidatus purpureaq; amictus toga: germanicam capite gestans coronam auream cum effigie Iouis ac Iunonis Mineruæq;: assidentibus Diali sacerdote & collegio flauialium pari habitu: nisi q; illorum coronis inerat & ipsius imago. Celebrabat & in albano quot annis quinquatria Mineruæ cui collegium instituerat: ex quo sorte ducti magisterio fungerentur: redderentq; eximias uenerationes & scænicos ludos: superq; oratorum ac poetarum certamina. Congiarium populo nummorum trecentorum ter dedit: atq; inter spectacula muneris largissimum epulum septimontiali sacrorum quidem die senatui equitiq; panariis plebeis sportellis cum obsonio distributis. Initium uescendi primus fecit: dieq; pro mo omne genus rerum missilia sparsit: & quia pars maior intra popularia deciderat: quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestres ac senatorii ordinis pronunciauit.

De operibus publicis per eum editis.

Lurima & amplissima opera incendio absumpta restituit: in quis & capitolium qd' rursus arserat: sed omnia sub titulo tantum suo: ac sine ulla pristini auctoris memoria. Nouam autem excitauit ædem in capitolio custodi Ioui: & forum quod nunc Neruæ uocatur. Item flauiæ templum gentis: & stadium & methodium & naumachiam: e cuius postea lapide maximus circus deustis utrinq; lateribus extructus est.

De expeditionibus per eum susceptis.

Xpeditiones partim sponte suscepit: partim necessario: sponte in Cattos: necessario unam in sarmatas legione cum legato simul cæsa: in dacos duas: primam Oppio Sabino cõsulari oppresso: secundam Cornelio Fusco præfecto cohortum prætorianarum: cui belli summam commiserat. De Cattis dacisq; post uaria prælia duplicem triũphũ egit. De sarmatis lauream modo capitolino Ioui rettulit. Bellum ciuile motum a. L. Antonio superioris germaniæ præside confecit absens felicitate mira: quũ ipsa dimicationis hora resolutus repente rhenus transituras ad Antonium copias barbarorũ inhibuisset: de qua uictoria prius præsagiis q̃ nunciis comperit. Si quidem ipso quo dimicatum est die statuam eius Romæ insignis aquila circumplexa pennis clangores lætissimos edidit: pauloq; post occisum Antonium adeo uulgatum est: ut caput eius quoq; apportatum uidisse se plæriq; cõtenderent.

De quibusdam constitutis & ordinatis per eum.

Vltum etiam in communi rerum usu nouauit: sportulas publicas sustulit reuocata cœnarum rectarum consuetudine: duas circensibus græcum factiones aurati purpureiq; panni ad quattuor pristinas addidit. Interdixit histrionibus scænam: intra domum quidem exercendi artem iure concesso. Castrari mares uetuit: spadonum qui residui apud mangones erant precia moderatus est. Ad summam quondam ubertatem uini frumẽti uero inopiam existimans nimio uinearum studio negligi arua edixit ne quis in italia nouellaret: utq; in prouinciis uineta succiderentur: relicta (ubi plurimum) dimidia parte: nec exequi rem perseuerauit. Quædam ex maximis officiis inter libertinos militesq; Romanos communicauit: geminari legionum castra prohibuit: nec plus q̃ mille nummos a quoq̃ ad signa deponi: q. L. Antonius apud duarum legionum hiberna res nouas moliens fiduciam cepisse etiam ex depositorum summa uidebatur: addidit & quartum stipendium: militi aureos ternos.

De diligentia & industria in iure dicendo & aliis gestis eius.

Vs diligenter & industrie dixit: plærunq; & in foro pro tribunali extra ordinem ambitiosas centum uirorum sententias rescidit. Recuperatores ne se semper persuasoriis assertionibus accommodarent. identidem ammonuit. Nummarios iudices cũ suo quenq; consilio notauit. Auctor & tri. ple. fuit ædilem sordidum repetundarum accusandi iudicesq; in eum a senatu petendi. Magistratibus quoq; urbicis prouinciarumq; præsidibus coercendis tantum curæ adhibuit: ut neq; modestiores unq̃: neq; iustiores extiterint: e quibus plærosq; post illum reos omnium criminum uidimus. Suscepta morum correctione licentiam theatralem promiscue in æquitate spectandi inhibuit. Scripta famosa uulgoq; edita quibus primores uiri ac fœminæ notabantur: aboleuit non sine auctorum ignominia.

Quæstorium uirum ꝙ gesticulandi salutandiq; studio teneretur mouit senatu. Probrosis
fœminis lecticæ usum ademit: iusq; capiendi legata hæreditatesq;. Equitem Romanum ob
reductam in matrimonium uxorem cui dimissæ adulterii crimen intenderat: erasit iudicū
albo. Quosdam ex utroq; ordine leges cantinia condemnauit. Incesta uestalium uirginum
a patre suo quoq; & fratre neglecta uarie ac seuere coercuit: priora capitali supplicio: posteri
ora more ueteri. Nam cum oculatis sororibus: item Varonillæ liberum mortis permisisset
arbitrium: corruptoresq; earum relegasset: mox Corneliam uirginem maximam absolutam
olim: dehinc longo interuallo repetitam atq; conuictam defodi imperauit. Stupratoresq;
uirginis in comitio ad necem cædi: excepto prætorio uiro: cui dubia etiam tum causa & in
certis quæstionibus atq; tormentis de semet professo exilium indulsit: ac ne qua religio de
um impune contaminaretur: monumentum quod libertus eius e lapidibus templo capito
lini Iouis destinatis filio construxerat; diruit per milites: ossaq; & reliquias: quæ inerant: ma
ri mersit.

De clæmentia & largitate in initio principatus.

Nter initia usqueadeo ab omni cæde abhorrebat: ut absente adhuc patre recorda
tus Virgilii uersum: Impia q̃ cæsis gens est epulata iuuencis: edicere destinauerit ne
boues imolarentur. Cupiditatis quoq; atq; auaritiæ uix suspitionem ullam aut pri
uatus unq̃: aut princeps aliquandiu dedit: imo e diuerso magnæ sæpe non abstinentiæ mo
do: sed etiam liberalitatis experiméta. Omnes circa se largissime prosecutus nihil prius aut
acrius monuit q̃ ne quid sordide facerent; relictas sibi hæreditates ab his quibus liberi
erant non recepit. Legatum etiam ex testamento Rusci Cepionis qui cauerat: ut quot annis
ingredientibus curiam senatoribus certam summam uiritim præstaret hæres suus irritum
fecit. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent: uniuersos dis
crimine liberauit; nec repeti nisi intra annum eaq; conditione permisit; ut accusatori qui
causam teneret exilium pœna esset. Scribas quæstorios negociantes ex consuetudine: sed cō
tra Clodiam legem uenia in præteritum donauit. Subsiciuia quæ diuisis per ueteranos agris
carptim superfuerunt ueteribus possessoribus: ut usu capta concessit fiscales calumnias ma
gna calumniantium pœna repressit: ferebaturq; uox eius: princeps qui delatores non casti
gat: irritat.

De sæuitia & crudelitate eius contra plurimos.

Ed neq; in clæmentiæ neq; in abstinentiæ tenore permansit: & tamen aliquanto ce
lerius ad sæuitiam descīuit q̃ ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi pau
perem adhuc: etiam tum maxime ægrum ꝙ arte formaq; non absimilis magistro ui
debatur occidit. Item Hermogenem tarsensem propter quasdam in historia figuras: librari
is etiam qui eam descripserant crucifixis. Patremfamilias ꝙ thracem mirmiloni parem mu
merario imparem dixerat detractum e spectaculis in arenam canibus obiecit cum hoc titu
lo: impie locutus parmularius. Complures senatores in his aliquot consulares interemit: ex
quibus Ciuicam Cerealem in ipso asiæ proconsulatu: Saluidienum Orficum: Acilium Gla
brionem exilio quasi molitores nouarum rerum. Cæteros leuissima quenq; de causa: Aeliū
Lamiam ob suspiciosos quidem: uerum & ueteres & innoxios iocos: ꝙ post adductam uxo
rem laudanti uocem suam Eutacto dixerat: ꝙq; Tito hortati se ad alterum matrimoniū re
sponderat. Saluium Cocceanum ꝙ Othonis i
peratoris patrui sui diem natalem celebrauerat. Metium Pomposianum ꝙ habere impera
toriam genesim uulgo ferebatur: & quod depictum orbē terræ in membranis: concionesq;
regum ac ducum ex Tito Liuio circunferret: ꝙq; seruis nomina Magonis & Hannibalis in
didisset. Salustium Luculum britanniæ legatum: ꝙ lanceas nouæ formæ appellari luculeas
passus esset. Iunium Rusticum: ꝙ Peti Thraseæ & Eluidii prisci laudes edidisset: appella
retq; eos sanctissimos uiros: cuius criminis occasione philosophos omnes urbe italiaq; sum
mouit. Occidit & Eluidium filium: ꝙ quasi scænico exodio sub persona Paridis & Oeno
nes diuortium suum cum uxore tractasset. Flauium sabinum alterum e patruelibus: ꝙ eum
comitiorum consularium die destinatum perperam præco non consulem ad populum: sed
imperatorem pronunciasset. Verum aliquanto post ciuilis belli uictoriam sæuior plærosq;
partis aduersæ: dudum etiam latentes conscios inuestigato nouo quæstoris genere distor
sit immisso per obscœna igne: nonnullis & manus amputauit: satisq; constat duo solos e no

cta prædixerant. Pater quoq; super cœnam quandam fungis abstinentem palam irriserat: ut ignarum sortis suæ: q; nō ferrum potius timeret. Quare pauidus semper atq; anxius minimis etiam suspitionibus præter modum commouebatur: ut edicti de excidendis uineis propositi gratiam facere non alia magis re compulsus credatur: q̄ q; sparsi libelli cū his uersibus erant. Eadem formidine oblatum a senatu nouum & excogitatum honorem: q̄q̄ omnium talium appetentissimus recusauit: decretum erat ut quotiens gereret consulatum equites Roma. quibus sors obtigisset trabeati: & cum hastis militaribus præcederent eum inter lictores apparitoresq;. Tempore quoq; suspecti periculi appropinquante sollicitior in dies: porticuum in quibus spatiari consueuerat parietes phengite lapide distinxit: e cuius splēdore per imagines quicquid a tergo fieret: prouideret. Et nec nisi secreto atq; solus plærasq; custodias receptis quidem ī manu cathenis audiebat: utq; domesticis persuaderet: ne bono quidem exemplo audendam esse patroni necem. Epaphroditum a libellis capitali poena condemnauit: q; post destitutionem Nero in adipiscenda morte manu eius adiutus existimabatur.

De patruele per eum occiso & quibusdam prodigiis mortis eius.

Eniq; Flauium Clæmentem patruelem suum contemptissimæ inertiæ: cuius filios etiam nunc paruulos successores palam destinauerat: & abolito priore nomine alterum Vespasianum appellari iusserat: alterum Domitianum: repente ex tenuissima suspitione tantum non ipso eius consulatu interemit: quo maxime facto maturauit sibi exitum. Continuis octo mensibus tot fulgura facta nunciataq; sunt: ut exclamauerit: feriat iā quem uolet. Tactum de cælo capitolium templumq; flauiæ gentis. Itē domus palatinæ & cubiculum ipsius: atq; etiam e basi statuæ triumphalis titulus excussus ui procellæ in monumētum proximum decidit. Arbor quæ priuato adhuc Vespasiano euersa surrexerat: tūc rursus repente corruit: prænestina Fortuna toto imperii spacio annum nouum lætam eandemq; semper sortem dare assueta: extremo tristissimam reddidit: nec sine sanguinis mentione. Mineruam quam superstitiose colebat: somniauit excedere sacrario: negantemq; ultra se tueri eum posse q; exarmata esset a Ioue. Nulla tamen re perinde motus est: q̄ responso casuq; Ascletarionis mathematici. Hunc delatum nec inficiantem iactasse se quæ prouidisset ex arte: sciscitatus est quis ipsum maneret exitus: & affirmantem fore ut breui laceraretur a canibus: interfici quidem sine mora. Sed ad coarguendam temeritatem artis sepeliri quoq; accuratissime imperauit: quod quum fieret: euenit ut repentina tempestate deiecto funere semiustum cadauer discerperent canes: idq; ei cœnāti a Mimmo Latino: qui præteriens forte animaduerterat inter cæteras diei fabulas referretur.

De quibusdam signis mortis eius & gestis & de ipsa morte.

Ridie q̄ periret: quum oblatos tuberes seruari iussisset in crastinum: adiecit si modo uti licuerit: & conuersus ad proximos affirmauit fore ut sequēti die luna se in aquario cruentaret: factumq; aliquod existeret: de quo loquerentur homines per terrarum orbem. At circa mediam noctem ita est exterritus: ut ex strato prosiliret: dehinc mane aruspicem ex germania missum: qui consultus de fulgure mutationem rerum prædixerat: audiit: condemnauitq;: ac dum exulceratam in fronte uerucam uæhementius scalpit profluente sanguine: utinam inquit hactenus. Tunc horas requirenti pro quita quam metuebat: sexta ex industria nunciata est. His uelut transacto iam periculo lætum festinantemq; ad corporis curam Parthenius cubiculo præpositus conuertit: nuncians esse qui magnum nescio qui afferret: nec differendum. Itaq; summotis omnibus in cubiculum se recepit: atq; ibi occisus est.

De modo cædis & mortis ac de funere eiusdem.

E insidiarum cædisq; genere hæc fere diuulgata sunt. Cunctantibus conspiratis q̄do & quomodo udem lauantem ne an cœnantem aggrederentur. Stephanus Domicillæ procurator: & tunc interceptarum pecuniarum reus: consilium operamq; optulit. Ac sinisteriore brachio uelut ægro lanis fasciisq; per aliquot dies ad auertendam suspitionem obuoluto ad ipsam horam dolum interiecit: professusq; conspirationis indicium & ob hoc admissus legenti traditum a se libellum: & attonito suffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodius cornicularius: & Maximus Parthenii Libertus: & Saturius de

eurio cubiculariorum:& quidam e gladiatorio ludo uulneribus septem contrucidauerunt. Puer qui curæ larium cubiculis ex consuetudine assistens interfuit cædi: hoc amplius narrabat se iussum a Domitiano ad primum statim uulnus pugionem puluino subditum porrigere;ac ministros uocaret:neq; ad caput quicq̃ excepto capulo: & præterea omnia clausa repperisse:atq; illum interim arrecto:deductoq; ad terram Stephano colluctatum diu dum modo ferrum extorquere modo q̃q̃ laniatis digitis oculos effodere conatum. Occisus est. xiiii.kalen.octobris:anno ætatis.xlv.imperii.xv.Cadauer eius populari sandapila per uispiliones exportatum.Philix nutrix in suburbano suo latina uia funerauit: sed reliquias templo Flauiæ gentis clam intulit: cineribusq; Iuliæ filiæ Titi: quam & ipsa educauerat: commiscuit.

De statura corporis:& membrorum eius ac gestis.

Tatura fuit procera: uultu modesto ruborisq; pleno: grandibus oculis: uerum acie hebetiore:præterea pulcher ac decens maxime in iuuenta: & quidem toto corpore exceptis pedibus:quorum digitos strictiores habebat: postea caluitio quoq; deformis:& obscœnitate uentris:& crurum gracilitate:quæ tamen ei ualitudine longa remacru erant.Commendari se uerecundia oris adeo sentiebat:ut a ud senatum sic quondam iactauerit:usq; adhuc certe animum meum probastis & uultum.Caluitio ita offendebatur:ut in cõtumeliam suam traheret:si cui alii ioco uel iurgio obiectaretur:q̃uis libello quem de cura capillorum ad amicum edidit:etiam hoc simul seq; consolans inseruerit

Eadem remanent mecum capillorum fata: & forti animo fero comam in adolescentia senescentem. Scias nec gratius quicq̃ decore:nec breuius;

De peritia in sagittando;& impatientia laboris.

Aboris impatiens per urbem pedibus non temere ambulauit:in expeditione & agmine equo rarius:lectica assidue uectus est. Armorum nullo sagittarum uel præcipuo studio tenebatur.Centenas uarii generis feras sæpe in albano secessu conficientem spectauere plæriq;:atq; etiam ex industria ita quarundam capita figentem:ut duobus ictibus quasi cornua efficeret.Nonnũq̃ in pueri procul stantis præbentisq; pro scopulo dispensam dextræ manus palmam sagittas tanta arte direxit:ut omnes per interualla digitorum innocuæ euaderent.

De facundia & studio eius.

Iberalia studia in initio imperii neglexit: q̃q̃ biblyothecas incendio absumptas impensissime reparare curasset: exemplaribus undiq; petitis: missisq; alexandriam qui describerent:emendarentq;.Nunq̃ tamen aut historiæ carminibusue cognoscendis operam ullam:aut stilo uel necessario dedit:præter commentarios & acta Tiberii Cæsaris nihil lectitabat epistolas orationesq; & edicta alieno formabat ingenio. Sermonis tamé nec inelegantis dictorum interdum etiam notabilium;uellem inquit tam formosus esse q̃ Metius sibi uidetur:& cuiusdam caput uarietate capilli subrutilum & incanum;perfusam niuem mulso dixit.

De usu aleæ & conuiuiis eius & aliis gestis.

Onditionem principum miserrimam aiebat:quibus de coniuratione comperta nõ crederetur nisi occisis. Quotiens ocium esset alea se oblectabat:etiã ꝓfestis diebus matutinisq; horis:ac laudabat de die:prandebatq; ad satietatem: ut non temere super cœnam præter martianum malum:& modicam in ampulla potiunculam daret. Conuiuabatur frequenter ac large:sed pene raptim certe non ultra solis occasum nec ut postea comessaretur.Nam ad horam somnii nihil aliud q̃ secretum solus deambulabat.

De libidine & luxuria eiusdem.

Ibidinis nimiæ assiduitatem concubitus uelut exercitationis genus clinopalem uocabat. Eratq; fama quasi cõcubinas ipse diuelleret;nataretq; inter uulgarissimas meretrices.Fratris filiam adhuc uirginem oblatam in matrimonium sibi quum deuinctis Domitiæ nuptiis pertinacissime recusasset:non multo post alii collocatam ultro corrupit;& quidem uiuo etiam tum Tito:mox patre ac uiro orbatam ardentissime palamq; dilexit:ut etiam causa mortis extiterit coactæ conceptum a se abigere.

De mœstitia militum & læticia senatus in morte eius.

Occisum eum populus indifferenter: miles grauissime tulit: statimq; eum diuum appellare conatus: paratus & ulcisci nisi duces defuissent: quod quidem paulopost fecit: expostulatis ad pœnam pertinacissimæ cædis auctoribus. Contra senatus adeo lætatus est: ut repleta certatim curia non temperaret: quin mortuũ contumeliosissimo atq; acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiã inferri clypeosq; & imagines eius coram detrahi: & ibidem solo affigi iuberet: nouissime eradendos ubiq; titulos: abolendamq; omnem memoriam decerneret. Ante paucos q̃ occideretur menses cornix in capitolio elocuta est εἰστε πάν τα καλος. i. erunt omnia bene. Nec defuit qui ostentum sic interpretaretur.

Nuper tarpeio quæ sedit culmine cornix

Est bene non potuit dicere: dixit: erit.

Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi pone ceruicem auream enatam pro certoq; habuisse beatiorem post se lætioremq; portendi Reip. statum. Sicut sane breui euenit abstinentia & moderatione insequentium principum.

C. SVETONII TRANQ. VILLI DE VITA XII. CAESARVM LIBRI DVODECIMI AC VLTIMI FINIS.

tioribus uenia donatos tribunum laticlauium & centurionem: qui se quo facilius expertes culpæ ostenderent: impudicos probauerant: & ob id neq; apud ducem: nec apud milites ullius momenti esse potuisse.

Item de sæuitia & crudelitate eiusdem.

Rat autem non solum magnæ: sed & callidæ inopinatæq; sæuitiæ. Auctorem summarum pridie q̃ crucifigeret in cubiculum uocauit: assidere in toro iuxta coegit securum hilaremq; dimisit: partibus etiam de cœna dignatus est. Aretinum Clæmétem consularem uirum e familiaribus & emissariis suis capitis condemnaturus in eadem uel etiam in maiore gratia habuit: quoad nouissime simul gestanti conspecto delatore eius: uis inquit hunc nequissimum seruum cras audiamus? Et quo contentius abuteretur patiétia hominum nunq̃ tristiorem sententiam sine præfatione clæmentiæ pronunciauit: ut non aliud iam certius atrocis exitus signum esset q̃ principii lenitas. Quosdam maiestatis reos in curiam induxerat: & cum prædixisset experturum se illa die q̃ carus senatui esset: facile perfecerat: ut etiam more maiorum puniendi condemnarentur: deinde atrocitate pœnæ conterritus ad leniendam inuidiam intercessit his uerbis: neq; enim ab re fuerit ipsa cognoscere: permittite patres conscripti a pietate uestra impetrari: quod scio me difficiliter impetraturum: ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parcetis oculis uestris: & intelligent me omnes senatui interfuisse.

De rapinis & extorsionibus & aliis gestis eius.

Xhaustus operum ac munerum impensis stipendioq; quod adiecerat: tentauit quidem ad releuádos castrenses sumptus militum numerum diminuere. sed cum obnoxium se barbaris per hoc animaduerteret: neq; secius eo in explicandis oneribus omnibus habere: nihil pensi habuit quin prædaretur omni modo bona uiuorũ ac mortuorum usq; quaq; quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obiici qualecunque factum dictumq; aduersus maiestatem principis: confiscabantur alienissimæ hæreditates uel existente uno qui diceret audisse se ex defuncto cum uiueret hæredem sibi Cæsaré esse. Præter cæteros iudaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur qui uelut professi iudaicam intra urbem uiuerent uitam: uel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini quum a procuratione frequentissimoq; consilio inspiceretur nonagenarius senex an circunlectus esset. Ab iuuenta minime ciuilis animi confidens etiam & tum uerbis: tum rebus immodicus. Cenidi patris concubinæ ex histria reuersæ osculum: neq; ut assueuerat offerenti manũ præbuit. Generum fratris indigne ferens albatos & ipsum ministros habere proclamauit.

De elatione & uanagloria eiusdem.

Rincipatum uero adeptus neq; in senatu iactare dubitauit: & patri se & fratri imperium dedisse: illos sibi reddidisse. Neq; in reducéda post diuortium uxore dicere uocatam eam in puluinar suum: acclamari etiam in amphitheatro epulari die libenter audit domino & dominæ feliciter: sed & capitolino certamine cunctos ingenti consensu p̃cantes ut Palfurium suram restitueret pulsum olim ex senatu ac tunc de oratoribus coronatum: nullo responso dignatus tacere tantummodo iussit uoce præconis. Pari arrogantia quum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit. Dominus & deus noster sic fieri iubet: unde institutum posthac ut ne scripto quidem ac sermone cuiusq̃ appellaretur aliter. Statuas sibi i capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit: ac ponderis certi. Ianos arcusq; cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis tantos aut tot extruxit: ut cuidam græce inscriptum arcui sit. Consulatus. vii. x. cœpit: quod ante eum nemo: ex quibus septem medios continuauit: omnes aut pene titulo tenus gessit: nec quéq̃ ultra kalé. maii plures ad idus usq; ianuarias. Post auté duos triumphos germanici cognomine assumpto septembrem mensem & octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominauit: q̃ altero suscepisse imperium: altero natus est.

De coniuratione contra eum facta: & suspitione mortis quã habebat.

Er hæc terribilis cunctis & inuisus tandem oppressus est amicorum libertorumq; intimorum conspiratione simul & uxoris: annum diemq; ultimum uitæ iampridé suspectũ habebat: horam etiá necnon & genus mortis. Adolescentulo chaldæi cun

Registrum

a

Prima alba
Domitii Calderini
C SVETONII
De eodem
Semyeamin:

b

Alexandriae
Praegrauant
unius astrinxerant
Quadrimus
De bello actiatico

c

Alterum pecunia
ex altero etiam
die frumentum
resmafum
De obseruatione

d

Quintilius Varus
retur sermo
&aliam a Cocti
olim a se compatati

e

C.SVETONII
capreas a Tiberio
bus commisit

Leue ac frigidum

f

maxime placentem
Quas ob res
cipitatum quoq;
tos & quosdam

g

perlegit refrigeratus
De Domitio auo
it consulares sorte
imperii eburneis

h

alio argumento
De morte eius
Quidam putant
Igitur quum

i

grauissime detestata
germanici delatum
dedit confugitq;
milites in praetextae

k

gratio Vesuui montis
quinquennale certamen
rionibus uenia donatos
lariorum; & quidam

Tetrastica de Caesaribus post Tranquillum.

Nerua imperator.

Roximus extincto moderatur sceptra tyranno
Nerua senex princeps nomine:mente parens.
Nulla uiro soboles imitatur adoptio prolem
Quam legisse iuuet:quam genuisse uelit.

Traianus imperator.

Creditur regimen uindi Traianus in aeuo
Aelii laude prior:caetera patris habens.

Hic quoq; prole carens sociat sibi sorte legendi
Quem fateare bonum diffateare parem.

Hadrianus imperator.

Elius hinc subiit medius præsignis in actis
Principia & finem fama notat grauior.
Orbus & hic socians; uirum documenta daturum
Assumpti quantum præmineant genitis.

Antonius pius imperator.

Nionius adhinc regimen capit: ille uocatu
Consultisq; pius nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: sed lege suorum
A patria sumpsit qui regeret patriam.

M. Antonius imperator.

Ost Marco tutella datur quæsita Platonis
Serus ad imperium: patre pio melior.
Successore suo moriens sed principe prauo
Hoc solo patriæ: quod genuit nocuit.

Commodus imperator.

Ommodus insequitur pugnis maculosus harenæ
Threcidico princeps bella mouens gladio.
Elisso tandem persoluens guttura pœnas
Criminibus fassus matris adulterium.

De Suetonio.

Suetonius Lenis tertiædecimæ legionis tribunus bello q̄ iter Vitelium & Othonem apud Bebriacum gestum est imperatorisq; clauius Tranquillo Suetonio historico pater fuit. Qui cum Hadriani imperatoris epistolarum magister esset apudq; Sabinam uxorem unius Sueti familiarius se egisset q̄ reuerentia domus aulicæ postularet successorem meruit. Scripsit de regibus libros tres: quos Lepido poemate in epitomen Pontium Paulinum redegisse memoriæ proditum est. De grammaticis oratoribusq; duos. De uiribus illustribus unum: quē plæriq; Plinii oratoris esse autumant. De genere uestium unum. Reliquit & Cæsarum uitas xii. tanta cura diligentiaq; dum minima quæq; attigit conscriptas: ut præcepta non prabita scriptoribus facultas uideatur.

Item de eodem.

C. Suetonius uisus est ea libertate scripsisse Cæsarum uitas: qua uixisse illi feruntur: nemini aut demit aut adicit: quicq̄: nil ad assentationem cuiuspiam aut studium suum: omnia ad integritatem historiæ refert. Mores illorum & i imperio & priuatorum sic exprimit: ut nō legere quis Suetonii scripta: sed in ipsi speculo intueri sese uideatur uitia uirtutesq; omnium citra & inuidiam & gratiam appetit & quæ fortuna foris cuiq; fuerit aut domi habitus est duriusculus dum nec minima quidem negligit. & sūt aridiora plæraq; & minutiora q̄ quæ nitere possint aut cape eloquētiæ corpus; sed tamē est in genere ipso scribēdi multū ponderis: eruditio uero tanta: ut seueritate orationis grauit & castigata: quem huic anteponam ueterum scriptorum non uideam.

FINIS.

AELII SPARTIANI DE VITA HADRIANI IMPERATORIS AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

RIGO Imperatoris Hadriani uetustior a picentibus; posterior ab hispanensibus manat: siquidem Hadria ortos maiores suos apud italiã Scipionum temporibus resedisse in libris uitæ suæ Hadrianus ipse cõmemorat. Hadriano pater Aelius Hadrianus cognomento afer fuit: consobrinus Traiani imperatoris. mater Domitia Paulina Gadibus orta. soror Paulina nupta Seruiano. uxor Sabina. Atauus Marullinus qui primus in sua familia senator populi Romani fuit. Natus est Romæ. ix. kal. febr. Vespasiano septies & Tito quinquies consulibus: ac decimo ætatis anno patre orbatus. Vlpium Traianum prætorium tunc consobrinum suum qui postea imperium tenuit: & Celium Tacianum equitem Romanum tutores habuit. Imbutusq; impensius græcis studiis ingenio eius sic ad ea declinante: ut a nonnullis græculus diceretur. Quintodecimo anno ad patriam rediit: ac statim militiam iniit uenando usq; ad præhensionem studiosus. Quare a Traiano abductus a patria & pro filio habitus: nec multo post decemuir litibus iudicandis datus: atq; inde tribunus secundæ adiutricis legionis creatus. Post hoc in inferiorem Moesiam translatus extremis iã Domitiani temporibus ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse: quod a patruo magno Aelio Hadriano peritiam cælestium callente predictum esse compererat. Traiano a Nerua adoptato ad gratulationem exercitus missus Germaniam superiorem translatus est. Ex qua festinans ad Traianum ut prius nunciaret excessum Neruæ a Seruiano sororis uiro qui & sumptibus & ære alieno eius prodito Traiani odium in eum mouit: diu detentus: fractoq; cõsulte uehiculo tardatus pedibus iter faciens eiusdem Seruiani beneficio ad Traianũ ante uenit. Fuitq; in amore Traiani: nec tamen ei per pædagogos puerorum: quos Traianus impensius diligebat: Gallo fauente defuit. Quo quidem tempore cũ solicitaretur de imperatoris erga se iudicio uirgilianas sortes consuleret.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens: nosco crines incanaq; menta
Regis romani: primam qui legibus urbem
Fundauit curibus paruis & paupere terra
Missus in imperium magnum: cui deinde subibit.

Ors excidit quam alii ex simillimis uersibus ei prouenisse dixerunt. Habuit autem præsumptionem imperii mox futuri ex fano quodam Nicefori Iouis manante respõso quod Apollonius Syrus Platonicus libris suis indidit. Deniq; statim suffragante Sura ad amicitiam Traiani pleniorem reddit; nepte per sororẽ Traiani uxore accepta fauẽte Plotina Traiano leuiter ut Marius Maximus dicit: uolente quæsturã gessit Traiano quater & Articuleio consulibus. In qua cum orationem imperatoris in senatu agrestius pronũcians risus esset: usq; ad summam peritiam & facundiam latinis operam dedit. Post quæsturam acta senatus curauit: atq; ad bellum dacum Traianum familiarius prosecutus ẽ. Quandoquidem indulsisse uino se dicit Traiani moribus obsequentem: atq; ob hoc se Traiano locupletissime muneratum tribunus plebis factus est Candido & quadrato iterum consulibus: in quo magistratu ad perpetuam tribunitiam potestatem omen sibi factum asserit; qđ penulas amiserit: quibus uti tribuni plebis pluuiæ tempore solebant. Imperatores autem nũquam. Vnde hodieq; iperatores sine penulis a togatis uidentur. Secunda expeditione dacica Traianus eum primæ legioni Mineruiæ præposuit: secumq; duxit. Quando quidem multa egregia eius facta claruerunt. Quare adamante gemma quam Traianus a Nerua acceperat: donatus ad spem successionis erectus ẽ. Prætor factus est Subsurano bis & Seruiano iterum consulibus: cum sestertium iterum uicies ad ludos edendos a Traiano accepit; legatus postea prætorius in pannoniam inferiorem missus Sarmatas compressit: disciplinam militarem tenuit; procuratores latius euagantes coercuit: ob hoc consul est factus. In quo magistratu & a Sura comperit adoptandum se a Traiano esse: ab amicis Traiani contemni desiit ac negligi. Et defuncto quidem Sura Traiani ei familiaritas creuit causa præcipue orationũ quas pro imperatore dictauerat. Vsus Plotinæ quoq; fauore cuius studio etiam legatus

expeditionis parthicæ tempore destinatus est. Qua quidem tempestate utebatur Hadrianus amicitia Sosii Papi & Pletoni nepotis ex senatorio ordine. Ex equestri autem Acciani tutoris quondam sui: & Liuiani Turbonis in adoptionis sponsionem uenit Palma & Celso inimicis semper suis: & quos postea ipse insecutus est in suspicionem adiectæ tyrannidis lapsos: secundo cõsul fauore plonnæ factus totam præsumptionem adoptionis emeruit: corrupisse eum Traiani libertos curasse delicatos eosdemq; sepelisse per ea tempora quibus in aula familiarior fuit: opinio multa firmauit. Quinto iduum Augusti die legatus Syriæ litteras adoptionis accepit: quare & natalem adoptionis celebrari iussit. Tertio iduum earundẽ quando & natalem imperii statuit celebrandum: excessus ei Traiani nunciatus est: freques sane opinio fuit Traiano id animi fuisse: ut Neratium priscum non Hadrianum successorẽ relinqueret: multis amicis in hoc consentientibus usq; eo: ut prisco aliquando dixerit Commendo tibi prouincias: siquid mihi fatale contigerit: & multi quidem dicunt Traianum in animo id habuisse: ut exemplo Alexandri Macedonis sine certo successore moreretur: multi ad senatum eum orationem uoluisse mittere petiturum: ut siquid ei euenisset principem romanæ reip. senatus daret. Additis duntaxat nominibus ex quibus optimum idem senatus eligeret. Nec desunt: qui factione plotinæ mortuo iam Traiano Hadrianum in adoptionem adscitum esse prodiderunt: supposito qui pro Traiano fessa uoce loquebatur. Adeptus imperium ad priscum se statim morem instituit: & tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit. Nam deficientibus his nationibus quas Traianus subegerat: mauri lacessebãt sarmatæ bellum inferebant. Britanni tenen sub Romana ditione non poterant. Aegyptus seditionibus urgebatur. Licia deniq; ac palestina rebelles animos afferebant. Quare omnia trans Euphratem ac Tygrim reliquit. Exemplo ut dicebant: Catonis: qui macedonas liberos pronunciauit; quia tueri non poterant. Sarmatos syrim: quem Traianus parthis regem fecerat; quod eum non magni ponderis apud parthos uideret: proximis gentibus regem dedit. Tantum autem statim clæmentiæ studium habuit; ut cum sub primis imperii diebus ab Actiano per epistolas esset admonitus: ut & Bebius Macer præfectus urbis si renitentur: eius imperio necaretur. Et Laberius Maximus qui suspectus imperio in insula exulabat & frugi Crassus neminem læderet. Quamuis Crassum postea procurator egressum insula quasi res nouas moliretur: iniussu eius occiderit. Militibus ob auspicia imperii duplicẽ largitionem dedit. Lusium quietum sublatis gentibus mauris quos regebat: quia suspectus imperio fuerat: exarmauit Martio Turbone iudæis compressis ad deprimendum tumultum Mauritaniæ destinato. Post hoc Antiochia digressus est ad inspiciendas reliquias Traiani quas Attianus; Plotia: & Mattidia deferebãt. Quibus exceptis & naui romana dimissis ipse Antiochiam regressus præpositoq; Syriæ Catilio Seuero per Illyricum Romam uenit. Traiano diuinos honores datis ad senatum & quidem accuratissimis litteris postulauit: & cunctis uolentibus meruit ita: ut senatus multa quæ Hadrianus non postulauerat: in honorem Traiani sponte decerneret. Cum ad senatum scriberet: ueniam petiit: quod de imperio suo iudicium senatui non dedisset: salutatus scilicet præpropere a militibus imperator: quod esse resp. sine imperatore nõ posset. Cum triumphum ei senatus qui Traiano debitus erat: detulisset recusauit ipse: atq; imaginem Traiani curru triumphali uexit: ut optimus imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem. Patris patriæ nomen delatum sibi statim & iterum postea distulit: quod hoc nomen Augustus sero meruisset. Aurum coronarium Italiæ remisit: in prouinciis minuit & quidem difficultatibus ærarii ambitiose ac diligenter expositis. Audito dein tumultu Sarmatarum & rex Alanorum præmissis exercitibus Moesiam petiit. Martium Turbonem post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum Pannoniæ Daciæq; ad tempus præfecit. Cum rege mox Alanorum qui de imminutis stipẽdiis querebatur: cognito negocio pacem composuit. Nigrini insidias quas ille sacrificanti Hadriano conscio sibi lusio & multis aliis parauerat: cum etiam successorem Hadrianus sibimet destinasset: euasit. Quare Palma Tracenis: Celsus Baiis: Nigrinus Fauentiæ. Lusius in itinere senatu iubente inuito Hadriano: ut ipse in uita sua dicit: occisi sunt. Vnde statim Hadrianus ad refellendam tristissimam de se opinionem: quod occidi passus esset uno tempore quattuor consulares Romam uenit Dacia Turbone credita titulo ægyptiacæ præfecturæ quo plus auctoritatis haberet ornato & ad comprimendam de se famam cõgiarium duplex præsens populo dedit. Ternis iam per singulos aureis se absente diuisis. In senatu quoq;

excufatis quæ facta erat; iurauit se nunquam senatorem nisi ex senatus sententia punitu-
rum,Statim cursum fiscalem instituit; ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad collig n-
dam autem gratiam nihil prætermittens infinitam pecuniam quæ fisco debebatur priuatis
debitoribus in urbe atq; Italia,In prouinciis uero etiam ex reliquiis ingentes summas remi
sit singraphis in foro diui Hadriani quo magis securitas omnibus roboraretur incensis,Dā
natorum bona in fiscum priuatum redigi uetuit omni summa in ærario publico recepta.
Pueris ac puellis quibus etiam Traianus alimenta detulerat;incrementum liberalitatis adie
cit,Senatoribus qui non uicio suo decoxerāt;patrimonium pro liberorum modo senatoriæ
professionis expleuit;ita ut plærisq; in diem uitæ suæ dimensum sine dilatione restituerit.
Ad honores explendos non solum amicis sed etiam passim aliquātis multa largitus est,Fœ
minas nonnullas ad sustentandam uitam sumptibus iuuit,Gladiatorium munus per sex di
es continuos exhibuit,Et mille feras natali suo edidit, Optimos quosq; de senatu in contu
bernium imperatoriæ maiestatis adsciuit. Ludos circenses præter natalicios decretos sibi
spreuit;& in concione & in senatu sæpe dixit:ita se remp.gesturum;ut sciret populi rem esse
non propriam. Tertio consules cum ipse ter fuisset:plurimos fecit,Infinitos autem secundi
consulatus honore cumulauit,Ipsum autem tertium consulatum & quattuor mensibus tā
tum egit;& in eo sæpe ius dixit,Senatui legitimo cum in urbe uel iuxta urbem esset;semper
interfuit,Senatus fastigium in tantum extulit difficile faciens senatores;ut cū Atutinum ex
præfecto prætorii ornamentis consularibus præditum faceret senatorem; nihil se amplius
habere;quod in eum conferri posset;ostenderit. Equites Romanos nec sine se de senatori-
bus nec secum iudicare permisit,Erat enim tunc mos; ut cum princeps causas agnosceret;
& senatores & equites Romanos in consilium uocaret; sententiam ex omni deliberatione
proferret,Execratus est denique principes qui munus senatoribus detulissent, Seruiano foro
ris uiro tantum detulit;ut ei uenienti de cubiculo semper occurreret. Tertium consulatum
nec secum tamen cum ille bis ante Hadrianum fuisset;ne esset secundæ sententiæ non peté
ti ac sine precatione concessit,Inter hæc tamen & multas prouincias a Traiano acquisitas re
liquit;& theatrum quod ille in campo Martio posuerat;contra omnium uota destruxit. Et
hæc quidem eo tristiora uidebantur;quod omnia quæ displicere uidisset Hadrianus manda
ta sibi ut faceret decreto a Traiano esse simulabat Cum Tatiani præfecti sui & quōdam tu
toris potentia ferre non posset;nisus est eum obtruncare;sed reuocatus est;quia iam quattu
or consularium occisorum;quorum quidem necem in Attatiani consilia refundebat;præ-
mebatur inuidia. Cui cum successorem dare non posset;quia non petebat;id egit; ut peteret
atq; ubi primum petiit;in Turbonem transtulit potestatem,Cum quidem etiam simili alte
ri præfecto Septitium clarum successorem de ... summotis his a præfectura;quibus debe-
bat imperium;campaniam petit;eiusq; omnia oppida beneficiis & largitionibus subleuauit
optimum quenq; amicitiis suis iungens,Romæ uero prætorum & consulum officia freque
tauit;conuiuiis amicorum interfuit, Aegros bis ac ter die & nonnullos equites Romanos
ac libertinos uisitauit;solatiis refouit; consiliis subleuauit; conuiuiis suis semper adhibuit.
Omnia denique ad priuati hominis modum fecit. Socrui suæ honores præcipuos impendit
ludis gladiatoriis cæterisq; officiis.Post hæc profectus in Gallias omnes causariis liberalita
tibus subleuauit,Inde in Germaniam transiit pacisq; magis quam belli cupidus:militem qua
si bellum immineret;exercuit tolerantiæ documentis eos imbuens;ipse quoq; inter mani-
pula uitam militarem magistrans cibis etiam castrensibus in propatulo libenter utens:hoc
est lardo caseo;& posca exēplo Scipionis Aemiliani & Metelli & auctoris sui Traiani,Mul-
tos præmiis nonnullos honoribus donans;ut ferre possent ea;quæ asperius iubebat.Siqui-
dem ipse post Cæsarem Octauium labantem disciplinam incuria superiorum principum
retinuit,Ordinans & officiis & impendiis nunquam passus aliquem a castris iniuste abesse;
cum tribunos non fauor militum sed iusticia commēdaret;exemplo etiam uirtutis suæ cæ
teros adhortatus; cur etiam uicena milia pedibus armatis ambularet; triclinia de castris &
porticus & criptas & topia dirueret;uestem humillimam frequenter acciperet;sine auro bal
teum sumeret;sine gemmis fibulas stringeret;Capulo uix eburneo spatam clauderet;ægros
milites in hospitiis suis uideret, Locum castris caperet,nulli uitem nisi robusto & bonæ fa-
mæ daret;nec tribunum nisi plena barba faceret;aut eius ætatis quæ prudentia & annis tri-
bunatus robur implere;nec pateretur quicquam tribunum a milite accipere. Delicata om-

nia undiq; summoueret. Arma postremo eorum supellectilemq; corrigeret. De militum eti am ætatibus iudicabat: nequis aut minor quam uirtus posceret: aut maior quam pateretur humanitas. In castris cõtra morem ueterem uersaretur. Agebatq; ut sibi semper noti essent & eorum numerus sciretur. Laborabat præterea: ut condicta militaria diligenter agnosceret. Redditus quoq; prouinciales solerter explorans: ut si alicubi quippiam deesset: expleret Ante omnes tamen enitebatur: ne quid ociosum uel emeret aliquando: uel pasceret. Ergo conuersis regio more militibus Britanniam petiit: in qua multa correxit: murumq; per octoginta milia passuum primus duxit: qui barbaros Romanosq; diuideret. Septicio clari præfecto prætorii & Suetonio tranquillo epistolarum magistro multisq; aliis quos apud sabinam uxorem iniussu eius familiarius se tunc egerant: quam reuerentia domus aulicæ postulabat successores dedit. Vxorem etiam ut morosam & asperam dimissurus: ut ipse dicebat: si priuatus fuisset. Et erat curiosus non solum domus suæ sed etiam amicorum ita: ut p frumentarios occulta omnia exploraret: nec aduerterent amici sciri ab imperatore suam uitam prius quam ipse hoc iperator ostenderet. Vnde non iniucundũ est rem inserere: ex quo constet eum de amicis multa didicisse. Nam cum ad quendam scripsisset uxor sua: quod uoluptatibus detentus & lauacris ad se redire nollet: atq; hoc Hadrianus per frumentarios cognouisset: petente illo commeatum: Hadrianus ei lauare & uoluptates exprobrauit. Cui ille non: & tibi uxor mea quod & mihi scripsit. Et hoc quidam uitiosissimum putant: atq; huic adiungunt quæ de adulterorum amore ac nuptarum adulteriis: quibus Hadrianus laborasse dicitur: asserunt iungentes quod ne amicis quidem seruauerit fidem. Compositis in britãnia rebus transgressus in Galliam Alexandrina seditione turbatus quæ nata est ob Apidem qui cum repertus esset post multos annos: turbas inter populos creauit: apud quem deberet locari omnibus studiose certantibus. Per idem tempus in honorem plotinæ basilicam apud nemausum opere mirabili extruxit. Post hæc hispanias petit: & Terracone hyemauit ubi sumptu suo ædem Augusti restituit. Omnibus hispaniis Terraconam in cõuentum uocatis dilectumq; iocülariter: ut uerba ipsa ponit Marius Maximus: retractãtibus italicis uæhementissime cæteris prudenter caute consuluit. Quo quidem tempore nõ sine gloria grauissimum periculum adiit. Apud Terraconem spatians per uiridaria seruo in se hospitiua cum gladio furiosus irruente: quem retentum ille ministris accurrentibus tradidit: & ubi furiosum esse constitit: medicis curandum dedit in nullo omnino commotus. Per ea tempora & alias frequentes in plurimis locis in quibus barbari non fluminibus sed limitibus diuiduntur stipitibus magnis in modum muralis sepis funditus iactis atq; connexis barbaros separauit. Germanis regem constituit: motus maurorum compressit: & a senatu supplicationes emeruit. Bellum parthorum per idem tempus in motu tantum fuit: idq; Hadriani colloquio repressum est. Post hoc per asiam & insulas ad Achaiam nauigauit: & eleusinia sacra exemplo Herculis Philippiq; suscepit: multa in athenienses contulit: & pro Agonotheta resedit & in Achaiam quidem etiam illud obseruatum ferunt: quod cum in sacris multi cultros haberent: cum Hadriano nullus armatus ingressus est. Post in Siciliam nauigauit: i qua ætnam montem conscendit: ut solis ortum uideret arcus specie ut dicitur uarium. Inde romam uenit: atq; ex ea in Affricam transiit: ac multum beneficiorum prouinciis affricanis attribuit. Nec quisquam fere principum tantum terrarum tam celeriter peragrauit. Denique cum post Affricam Romam redisset: statim ad orientem profectus per Athenas iter fecit: atq; opera quæ apud Athenienses ceperat: dedicauit: ut Iouis olympii ædem & aram sibi: eodemq; modo per Asiam iter faciens templa sui nominis consecrauit. Deinde a cappadocibus seruitia castris profutura suscepit. Tetrarchas & reges ad amicitiam inuitauit. Inuitato etiam Cosdroe rege parthorum remissaq; illi filia quam Traianus ceperat ac promissa sella quæ itidem capta fuerat. Cumq; ad eum quidam reges uenissent: ita cum his egit: ut eos pœniteret: qui uenire noluerunt. Causa speciatim farasmanis qui eius inuitationem superbe neglexerit. Et circumiens quidẽ prouincias procuratores & præsides pro factis supplicio affecit ita seuere: ut accusatores per se crederetur immittere: Antiocenses inter hæc ita odio habuit: ut Syriam a phœnice separare uoluerit: ne tot ciuitatum metropolis Antiochia diceretur. Mouerunt ea tempestate & Iudæi bellum quod uetabãtur mutilare genitalia. Sed in monte Cassio cum uidendi solis ortus gratia nocte ascendisset: imbre orto fulmen decidẽs hostiam uictimarum sacrificanti afflauit. Peragrata Arabia pelusium uenit: & Pompeii tumu

lum magnificentius extruxit. Antinoum suum dum per Nilum nauigat; perdidit: quem
muliebriter fleuit:de quo uaria fama est aliis eum deuorum pro Hadriano afferenbus:ali-
is quod & forma eius ostentat & nimia uoluptas Hadriani;& græci quidem uolente Hadri
ano eum consecrauerunt.Oracula per eum dari afferentes:quæ Hadrianus ipse cōposuisse
iactatur.Fuit enim poematum & litterarum nimium studiosissimus; arithmeticæ; geome-
triæ;picturæ peritissimus.Iam psallendi & cantandi scientiam præ se ferebat. In uoluptati-
bus nimius.Nam & de suis dilectis multa uersibus composuit; amatoria carmina scripsit.
Idem armorum peritissimus & rei militaris scientissimus.Gladiatoria quoq; arma tractauit
Idem seuerus;lætus;comis;grauis;lasciuus;cunctator;tenax;libetalis simulator;sæuus;clæ-
mens& semper in omnibus uarius.Amicos ditauit & quidem non petentes;cum petenti-
bus nihil negaret.Idem tamen facile de amicis quicquid insusurrabatur:audiuit. Atq; ideo
prope cunctos uel amicissimos uel eos quos summis honoribus euexit: postea ut hostium
loco habuit Attianum & nepotem & Septicium clarum.Nam Eudæmonem prius consci-
um imperii ad egestatem perduxit:Polenum & Marcellum ad mortem uoluntariam coe-
git.Heliodorum famosissimis litteris lacessiuit. Titianum ut conscium tryannidis & argui
passus est & proscribi.Vmidium Quadratum & Catalium Seuerum & Turbonem grauiter
insecutus est.Seruianum sororis uirum nonagesimum iam annum agentem:ne sibi superui
ueret:mon coegit;Libertos demq; & nonnullos milites insecutus est.Et quamuis esset ora-
tione & uersu promptissimus & in omnibus artibus peritissimus:tamen professores omni-
um artium semper ut doctior risit:contempsit:obtriuit.Cum his ipsis professoribus & phi
losophis libris uel carminibus inuicem editis sæpe certauit.Et Fauorinus quidem cum uer
bum eius quoddam ab Hadriano repræhensum esset: atq; ille cessisset: arguentibus amicis
quod male cederet Hadriano;de uerbo quod idonei auctores usurpassent:risum iucundissi
mum mouit.Ait enim non recte suadetis familiares:qui non patimini me illum doctiorem
omnibus credere:qui habet triginta legiones.Famæ celebris Hadrianus tam cupidus fuit:ut
libros uitæ suæ scriptos a se libertis suis litteratis dederit; iubens; uteos suis nominibus
publicarent. Nam Phlegontis libri Hadriani esse dicuntur. Catacrianos libros obscuris-
simos Antimachum imitando scripsit.Floro poetæ scribenti ad se ego nolo Cæsar esse:am
bulare per Britannos;scythicas pati pruinas:rescripsit.Ego nolo Florus esse ambulare p ta-
bernas latitare per popinas;culices pati rotundos.Amauit præterea genus dicendi uetustū:
controuersias declamauit.Ciceroni Catonem.Virgilio Ennium.Salustio Cecilium prætu-
lit.Eademq; iactatione de Homero ac Platone iudicauit.Mathesim sic scire sibi uisus est;ut
sero kalendis ianuariis scripserit; quid ei toto anno posset euenire ita; ut eo anno quo periit
usq; ad illam horam:qua est mortuus;scripserit; quid acturus esset. Sed quamuis esset in re-
præhendendis musicis;nagicis;comicis;grammaticis; rhetoribus; oratoribus facilis;tamen
omnes professores & honorauit; & diuites fecit; licet eos quæstionibus semper agitauerit.
Et cum ipse auctor esset;ut multi ab eo tristes recederēt:dicebat se grauiter ferre:siquem tri
stem uideret.In summa familiaritate Epitectum & Heliodorum philosophos; & ne nomi-
natim de omnibus dicam; grammaticos rhetores; musicos; geometras; pictores; astrolo-
gos habuit præ cæteris;ut multi asserunt eminente Fauorino;doctores qui professioni suæ
inhabiles uidebantur;ditatos honoratosq; a professione dimisit.Quos in priuata uita inimi
cos habuit;imperator tantum neglexit;ita ut uni quem capitalē habuerat;factus imperator
diceret:euasisti.Is quos ad militiam ipse per se uocauit:equos:mulos;uestes;sumptus; & om
nem ornatum semper exhibuit.Saturnalicia & sigillaricia frequenter amicis inopinantibus
misit;& ipse ab his libenter accepit; & alia inuicem dedit. Ad deprahendendas obsonatorū
fraudes cum plurimis sumentibus palceret; fercula de aliis mensis etiam ultimis quibusq;
iussit apponi.Omnes reges muneribus suis uicit.Publice frequenter & cum omnibus lauit
Ex quo ille iocus balnearis innotuit.Nam cum quodam tempore ueteranum quendam no
tum sibi in militia dorsum & cæteram partem corporis uidisset atterere; percontatus cur
se marmoribus destringendum daret:ubi audiuit;hoc icciro fieri:quod seruum non habe
ret:& seruis eum donauit & sumptibus.Verum alia die cum plures senes ad prouocandā li-
beralitatem principis pariter & se attererent;euocari eos iussit:& alium ab alio inuicem de
fricari.Fuit & plæbis iactantissimus amator.Peregrinationis ita cupidus:ut omnia quæ le-
gerat de locis orbis terrarum;præsens uellet addiscere. Frigora & tempestates ita patienter

tulit:ut nunquam caput tegeret. Regibus multis plurimum detulit: a plærisq; uero etiam
pacem redemit:a nonnullis contemptus est:multis ingentia dedit munera:sed nulli maiora
quam hiberorum:qui & elephantum & quinquagenariam cohortem post magnifica dedit
dona:cũ a Srasmane ipse quoq; ingẽtia dona accepisset:atq; iter hæc auratas quoq; chlamy
des trecentos noxios cum auratis chlamydibus in harenam misit ad eius munera deriden-
da. Cum iudicaret:in consilia habuit non amicos suos aut comites solum sed iuris consul-
tos & præcipue Iulium Celsum:Saluium Iulianum:Neratium priscum:aliosq; quos tamen
senatus omnis probasset. Constituit inter cætera:ut in nulla ciuitate domus aliquæ transfe
rendæ ad aliam urbem ullius materiæ causa diruerentur. Liberis proscriptorũ duodecimas
bonorum concessit. Maiestatis crimina nõ admisit. Ignotorum hæreditates repudiauit:nec
notorum accepit:si filios haberent. De thesauris ita cauit: ut si quis in suo repperisset: ipse
potiretur:si quis in alieno:dimidium domino daret. Si quis in publico:cum fisco æqualiter
partiretur. Seruos a dominis occidi uetuit eosq; iussit damnari per iudices:si digni essent. Le
noni & lanistæ:seruum uel ancillam uændi uetuit causa non præstita. Decoctores bonorũ
suorum si suæ auctoritatis essent: catomidiari in amphitheatro & dimitti iussit. Ergastula
seruorum & liberorum tulit. Lauacra pro sexibus separauit. Si dominus in domo interem-
ptus esset:non de omnibus seruis quæstionem haberi:sed de his qui per uicinitatem pote-
rant sentire:præcepit. In ethruria præturã imperator egit. Per latina oppida dictator & ædi
lis & duumuir fuit. Apud neapolim Demarchus in patria sua q̃nquẽnalis:& itẽ Hadriæ q̃n-
quẽnalis q̃si in alia patria & Athenis Arcon fuit. In oĩbus pœne urbibus & aliq̃d ædificauit
& lusus edidit. Athenis mille ferarum uenationem in stadio exhibuit. Ab urbe nunquam
ullum uenatorem aut scænicum auocauit. Romæ post cæteras immensissimas uoluptates
in honorem socrus suæ aromatica populo donauit. In honorem Traiani balsama & crocũ
per gradus theatri fluere iussit. Fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit: Hi-
striones aulicos publicauit. In circo multas feras & sæpe centum leones interfecit. Militares
pyrricas populo frequenter exhibuit: Gladiatores frequenter spectauit. Cum opera ubiq;
infinita fecisset:nunquam ipse nisi in Traiani patris templo nomen suum scripsit. Romæ i-
staurauit pantheum:septa:basilicam Neptuni:sacras ædes plurimas:forum Augusti:lauacrũ
Agrippæ:eaq; omnia propriis & ueterum nominibus consecrauit. Fecit & sui nominis pon
tem & sepulchrum iuxta Tyberim: & ædem bonæ deæ transtulit:& colossum stantem atq;
suspensum per Detrianum architectum de eo loco in quo nunc templum urbis est ingenti
molimine ita:ut operi etiam elephantes uigintiquattuor exhiberet. Et cum hoc simulacrũ
post Neronis uultum:cui antea dicatum fuerat:soli consecrasset. Aliud tale Apollodoro ar-
chitecto auctore facere Lunæ molitus est. In colloquiis etiam humillimorum ciuilissimus
fuit:detestans eos qui sibi hanc uoluptatem humanitatis quasi seruantis fastigium princi-
pis inuiderent. Apud Alexandriam in musio multas quæstiones professoribus proposuit:&
propositas ipse dissoluit. Marius Maximus dicit eum natura crudelem fuisse:& iccirco mul
ta pie fecisse:quod timeret:ne sibi idem quod Domitiano accidit:eueniret. Et cum titulos
in operibus non amaret:multas ciuitates hadrianopolis appellauit: ut ipsam Carthaginem
Athenarum partem:aquarum ductus etiam infinitos hoc nomine nuncupauit. Fisci aduo-
catum primus instituit. Fuit memoriæ ingentis; facultatis immensæ; nam ipse orationes &
dictauit & ad omnia respondit:ioca eius plurima extant:nam fuit etiam dicaculus. Vnde il-
lud quoq; innotuit:quod cum cuidam canescenti quiddam negasset:eidem iterum petenti
sed infecto capite respondit. Iam hoc patri tuo negaui. Nomina plurimis sine nomenclatore
reddidit:quæ semel & congesta simul audiuerat:ut nomenclatores sæpius errantes emenda
uerit. Dixit & ueteranorum nomina quos aliquando dimiserat:libros statim lectos & igno
tos quidem plurimis memoriter reddidit. Vno tempore scripsit:dictauit:audiuit:& cũ ami
cis fabulatus est. Si potest credi omnes publicas rationes complexus est: ut domum priuatã
quiuis paterfamilias diligens non satis nouit. Equos & canes sic amauit:ut eis sepulchra cõ-
stitueret. Oppidum Hadriano theras in quodam loco quod illic & feliciter esset uenatus:&
ursam occidisset. aliquando constituit. De iudicibus omnibus semper cuncta scrutando rã
diu requisiuit:quam diu uerum inueniret. Libertos suos nec sciri uoluit in publico:nec ali-
quid apud se posse:dicto suo omnibus superioribus principibus uitia imputans libertorũ
damnatis omnibus libertis suis:quicunq; se de eo iactauerant. Vnde extat etiam illud seue-

re quidem sed prope ioculare de seruis. Nam cum quodam tempore seruum suum inter duos senatores e conspectu ambulare uidisset: misit: qui ei colaphum daret: & diceret noli inter eos ambulare: quorum esse adhuc potes seruus. Inter cibos unice amabat tetrapharmachum: quod erat de fasiano: sumine: perna: & crustulo. Fuerunt eius temporibus fames: pestilentia: & terraemotus: quae omnia quantum potuit procurauit: multisq; ciuitatibus uastatis per ista subuenit. Fuit etiam Tiberis inundatio per latium: multis ciuitatibus dedit tributa: multis remisit. Expeditiones sub eo graues nullae fuerunt. Bella etiam silentio poene transacta. A militibus propter curam exercitus nimiam multum amatus est: simul quod in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia semper habuit: quod inde regem retraxit: quem Traianus imposuerat. Armenis regem habere permisit: cum sub Traiano legatum habuissent: a Mesopotamiis non exegit tributum quod Traianus imposuit. Albanos & hiberos amicissimos habuit: quod reges eorum largitionibus prosecutus est cum ad illum uenire contempsissent. Reges bactrianorum legatos ad eum amicitiae petendae causa supplices miserunt. Titores saepissime dedit. Disciplinam ciuilem non aliter tenuit quam militarem. Senatores & equites Romanos semper in publico togatos esse iussit: nisi si a coena reuerterentur. Ipse cum in italia esset: semper togatus processit. Ad conuiuium uenientes senatores stans excepit: semperq; aut pallio tectus discubuit aut toga submissa. Iudicum sumptus cōstituit & ad antiquum modum redegit. Vehicula cum ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit: Sederi equos in ciuitatibus non siuit. Ante octauam horam in publico neminem nisi aegrum lauari passus est. Ab epistolis & a libellis primus equites Romanos habuit. Eos quos paupe res & innocentes uidit: sponte ditauit. Quos uero calliditate ditatos etiam odio habuit. Sacra Romana diligentissime curauit: peregrina contempsit. Pontificis maximi officium peregit. Causas Romae atq; in prouinciis frequenter audiuit adhibitis consilio suo consulibus atq; praetoribus ex optimis senatoribus. Fucinum lacum emisit. Quattuor consulares per omne italiam iudices constituit. Quando in Africam uenit ad aduentum eius post quinquennium pluit: atq; ideo ab africanis dilectus est. Peragratis sane omnibus orbis partibus capite nudo & in summis plaerunq; imbribus atq; frigoribus in morbum incidit laetalem. Factusq; de successore solicitus: primum de Seruiano cogitauit: quem postea: ut diximus: mori coegit. Fuscum quod imperium praesagiis & ostentis agitatis speraret: in summa detestatione habuit. Pletorium nepotem quem tātopere ante dilexit ut ueniens ad eum aegrotantem Hadrianus impune non admitteretur: suspicionibus adductus est. Eodem modo & Terentium Gentianum & hunc uaehementius quod a senatu diligi tunc uidebat. Omnes postremo de quorum imperio cogitauit: quasi futuros imperatores detestatus est: & omnē quidem uim crudelitatis ingenitae usq; eo repressit: donec in uilla tiburtina profluuio sanguinis poene ad exitum uenit. Tunc libere Seruianum quasi affectatorem imperii quod seruis regis scaenam misisset: quod in sedili regio iuxta lectum posito sedisset: quod erectus ad stationes militum senex nonagenarius processisset: mori coegit. Multis aliis interfectis uel aperte uel per insidias. Quandoquidem etiam Sabina uxor non sine fabula ueneni dati ab Hadriano defuncta est. Tunc Ceionium Commodum Nigrini generum insidiatoris quondam sibi forma commendatum adoptare constituit. Adoptauit ergo Ceionium Commodum Verum inuitis omnibus: eumq; Aelium Verum Caesarem appellauit. Ob cuius adoptionem ludos circenses dedit; & donatiuum populo ac militibus expendit: quem praetura honorauit. Ac statim pannoniis imposuit decreto consulatus consumptibus eundem Commodum secundo consulem designauit. Quem cum minus sanum uideret: saepissime dictitauit in caducum parietem nos inclinauimus: & perdidimus quater milies sestertium: quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Commotus autem prae ualitudine nec gratias quidem in senatu agere potuit Hadriano de adoptione. Deniq; accepto largius antidoto ingrauescente ualitudine per somnum periit ipsis kalendis Ianuariis. Quare ab Hadriano uotorum causa lugeri est uetitus. Et mortuo Aelio Vero Caesare Hadrianus ingruente tristissima ualitudine adoptauit Arrium Antonium qui postea pius dictus est. Et eadem legem ille sibi duos adoptaret Annium Verum & Marcum Antoninum. Hi sunt: qui postea duo pariter Augusti primi rempub. gubernauerunt. Antoninus quidem Pius iccirco appellatus dicitur: quod socerum fessum aetate manu subleuaret. Quamuis alii cognomē to hoc ei dicant inditum: quod multos senatores Hadriano iam saeuienti arripuisset. Alii

quod ipsi Hadriano magnos honores post mortem detulisset. Antonini adoptionem plurimi tunc factã esse doluerunt: speciatim Attilius Seuerus præfectus urbis: qui sibi præparabat imperium. Qua re prodita successore accepto dignitate priuatus est. Hadrianus autem ultimo uitæ tædio iam affectus gladio se transfigi a seruo iussit. Quod cum proditum esset: & in Antonini usq; notitiam uenisset: ingressis ad se præfectis & filio rogantibusq; ut æquo animo necessitatem morbi ferret: iratus illis auctorem proditionis iussit occidi: qui tamen ab Antonino seruatus est. Statimq; testamentum scripsit: nec tamen actus reip. prætermisit dicente Antonino parricidam se futurum si Hadrianum adoptatus ipse pateretur occidi: & post testamentum quidem iterum se est conatus occidere: subtracto pugione sæuior factus est: petiit & uenenum a medico qui se ipse ne daret occidit. Ea tempestate superuenit quædam mulier: quæ diceret somnio se monitam: ut insinuaret Hadriano ne se occideret: quo esset bene ualiturus: quod cum non fecisset, esse cæcatam. Iussam tamen iterum Hadriano eadem dicere: atq; genua eius osculare receptura uisum si id fecisset. Quod cum in somnio implesset: oculos recepit cum aqua quæ in fano erat: ex quo uenerat: oculos abluisset. Venit & de pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Hadrianum eumq; contigit: quo facto & ipse oculos recepit: & Hadrianum febris reliquit. Quanuis Marius Maximus hæc per simulationem facta commemoret. Post hoc Hadrianus Baias petiit Antonino Romæ ad imperandum relicto. Vbi cum nihil proficeret: accersito Antonino in cõspectu eius apud ipsas Baias periit die sexto iduum Iuliarum. Inuisusq; omnibus sepultus est in uilla Ciceroniana puteolis. Sub ipso mortis tempore & Seruianum nonaginta annos agẽtem ut supra dictũ est: ne sibi superuiueret: atq; ut putabat: imperaret: mori coegit. Et ob leues offensas plurimos iussit occidi: quos Antoninus reseruauit. Et moriens quidẽ hos uersus fecisse dicitur Animula uagula blandula hospes comesq; corporis: Quæ nunc abibis in loca pallidula rigida nudula: nec ut soles: dabis iocos. Tales autem nec multo meliores fecit & græcos. Vixit annis. lxxii. mensibus. v. diebus. xvii. Imperauit annis. xxi. mensibus. xi. Statura fuit procerus: forma comptus: flexo ad pectinem capillo promissa barba: ut uulnera quæ in facie naturalia erant: tegeret: habitudine robusta. Equitauit: ambulauitq; plurimum. Armisq; & pilo se semper exercuit. Venatu frequentissime leonem manu sua occidit. Venando autem iugulum & costam fregit: Venationem semper cum amicis participauit. In conuiuio tragœdias: comœdias: attellanas: sambucas: lectores: poetas pro re semper exhibuit. Tiburtinam Villam mire exædificauit ita: ut in ea & prouinciarum & locorum celeberrima nomina inscriberet: uelut licium: academiam: pritanium: canopum: picilem: tempe uocaret. Et ut nihil prætermitteret: etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit: natali suo ultimo cum Antoninum commendaret, prætexta sponte delapsa caput ei operuit. Anulus in quo imago ipsius sculpta erat: sponte de digyto delapsus est. Ante diem natalis eius nescio qui ad senatum hululans uenit. Contra quem Hadrianus ita motus est: quasi de sua morte loqueretur: cum eius uerba nullus agnosceret. Idem cum uellet in senatu dicere: post filii mei mortem: post mortem meam dixit. Somniauit præterea se a patre potionem soporiferam impetrasse. Item somniauit a leone se oppressum esse. In mortuum eum a multis multa sũt dicta. Acta eius irrita fieri senatus uolebat: nec appellatus est diuus: nisi Antoninus rogasset Templum deniq; ei pro sepulchro apud puteolos constituit: & quinquennale certamen & flamines & sodales & multa alia quæ ad honorem quasi numinis pertinerent. Quare ut supra dictum est: multi putant Antoninum Pium dictum.

Eiusdem Spartiani Aelius Verus ad Dioclicianum.

Ioclitiano Augusto Aelius Spartianus suus salutẽ. In animo mihi est Dioclitiane Auguste tot principum maxime non solum eos qui principum locum in hac statione quam temperas: retemptarunt: ut usq; ad diuum Hadrianum feci: sed illos etiam: qui uel Cæsarum nomine appellati sunt nec principes aut Augusti fuerunt: uel quolibet alio genere aut in famam aut in spem principatus uenerunt: cognitionẽ numinis tui sternere. Quorum præcipue de Aelio Vero dicendum est: qui primus tantum Cæsaris nomẽ accepit: Adoptione Hadriani familiæ principum adscitus. Et quo

nam nimis pauca dicenda sunt nec debet prologus enormior esse quam fabula: de ipso iam loquar.

Ceionius Commodus: qui & Aelius Verus appellatus est: quem sibi Hadrianus æuo ingrauescente morbis tristioribus pressus peragrato iam orbe terrarum adoptauit.

Nihil habet in sua uita memorabile nisi quod tantum Cæsar est appellatus nõ testaméto: ut antea solebat: neq; eo modo quo Traianus est adoptatus: sed eo prope genere quo nostris temporibus a uestra clæmentia Maximianus atq; Constantinus Cæsares dicti sunt: quasi quidam principum filii uiri & designati Augustæ maiestatis Hæredes: & quoniam de Cæsarum nomine in huius præcipue uita est aliquid disputandum: qui hoc solum nomen adeptus est. Cæsarem uel ab elephanto qui lingua maurorum cæsa dicitur in prælio cæso eum qui primus sic appellatus est: doctissimi uiri & eruditissimi putant dictum: uel quia mortua matre uentre cæso sit natus: uel cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: uel quod oculis cæsus & ultra humanum morem uiguerit. Certe quæcunq; illa felix necessitas fuit. Vnde tam clarum & duraturum æternitate mundi nomen effloruit. Hic ergo de quo sermo est primum. Lutius Aurelius Verus est dictus: sed ab Hadriano ascitus in Aeliorum familiam: hoc est in Hadriani transcriptus & appellatus est Cæsar. Huic pater Ceionius Cõmodus fuit: quem alii Verum: alii Lutium Aurelium multi Annium prodiderunt; maiores omnes nobilissimi: quorum origo plæraq; ex Ethruria fuit uel ex Fauentia. Et de huius quidem familia plenius in uita Lutii Aurelii Ceionii Commodi. Veri Antonini filii huiusce: qué sibi adoptare Antoninus iussus est; disseremus. Is enim liber debet omnia quæ ad stemma generis pertinent; continere: qui habet principem: de quo plura dicenda sunt. Adoptatus auté Aelius Verus ab Hadriano eo tempore quo iam ut superius diximus: parum uigebat: & de successore necessario cogitabat: statimq; prætor factus & Pannonis dux ac rector impositus mox consul creatus. Et quia erat deputatus imperio: iterum consul designatus est. Datum etiam populo congiarium causa eius adoptionis collatumq; militibus sestertium ter milies circenses editi neq; quicquam prætermissum: quod posset læticiam publicam frequétare. Tantumq; apud Hadrianum principem ualuit: ut præter adoptionis affectum quo ei uidebatur adiunctus: solus omnia quæ cuperet etiam per litteras impetraret. Nec prouinciæ quidem cui præpositus erat. defuit. Nam bene gestis rebus uel potius feliciter: & si non summi medii tamen obtinuit ducis famam. Hic tamen ualitudinis adeo miseræ fuit: ut Hadrianũ statim adoptionis poenituerit: potueritq; eum amouere a familia imperatoria. Cum sæpe de aliis cogitaret: si forte uixisset. Fertur deniq; ab his qui Hadriani uitam diligentius in litteras rettulerunt: Hadrianum Veri scisse genituram: & eum quem non multo ad rem pub. regendam probarat: ob hoc tantum adoptasse: ut suæ satisfaceret uoluptati. Et ut quidam dicunt iurando quod intercessisse inter ipsum ac Verum secretis conditionibus ferebatur. Fuisse enim Hadrianum peritum matheseos Marius Maximus usq; adeo demonstratur eum dicat cuncta de se scisse sic: ut omnium dierum usq; ad horam mortis futuros actus ante perscripsent. Satis præterea constat eum de Vero sæpe dixisse. Ostendent terris hunc tantum fata: neq; ultra esse sinent. Quos uersus cum aliquando in hortulo spatians cantitaret: atq; adesset unus ex litteratis: quorum Hadrianus speciosa societatate gaudebat: uelletq; addere nimium uobis Romana propago Visa potens superi: propria hæc si dona fuissent. Hadrianus dixisse fertur hos uersus: Vita non caput ueri illud addens manibus date lilia plenis. Purpureos spargam flores animamq; nepotis. His saltem accumulem donis & fungar inani munere. Cum quidem etiam illud dicitur cum risione dixisse. Ego mihi diuum adoptaui non filium. Nunc tamen cum eum consolaretur unus de litteratis: qui aderat: ac diceret: quid si non recte constellatio eius collecta est: quem credimus esse uicturum: Hadrianus dixisse fertur. Facile ista dicis tu: qui patrimonii tui non reip. quæris hæredem. Vnde apparet eũ habuisse in animo aliũ deligere atq; nunc ultimo uitæ suæ tépore a repu. submouere: sed eius consiliis iuuit euentus. Nã cum de prouincia Aelius redisset atq; orationem pulcherrimã quæ hodie legitur siue per se siue per scriniorũ aut dicẽdi magistros parasset: qua kalendis ianuariis Hadriano patri gratias ageret. Accepta potione qua se existimaret iuuari: kalendis ipsis ianuariis periit. Iussusq; ab Hadriano quia uota interueniebát: nõ lugeri. Fuit hic uitæ lætissimæ eruditus in litteris Hadriano ut maliuoli loquũť acceptior forma quã moribus. In aula diu nõ fuit: i uita priuata & si minus ꝑbabilis: minus tamé rephẽdé

dus ac memor familiæ fuæ:comptus:decorus:pulchritudinis regiæ:oris uenerandi:eloquē-
tiæ celsioris:uersu facilis in repub.etiam non inutilis.Huius uoluptates ab his qui uitā eius
scripserunt:multæ feruntur:equidem non infames sed aliquatenus diffluentes. Nam tetra-
pharmacum seu potius pentapharmachum quo postea semper Hadrianus est usus:ipse di-
citur repperisse.Hoc est sumen:fasianum:pauonem: crustulatam & aprunam.De quo gene-
re cibi aliter refert Marius Maximus non pentapharmacum: sed tetrapharmachum appel-
lans:ut & nos ipsi in eius uita prosecuti sumus. Fertur etiam aliud genus uoluptatis quod
Verus inuenerat.Nam lectum eminentibus quattuor anaclіteris fecerat minuto reticulo
undiq; inclusum:eumq; foliis rosæ quibus demptum esset album replebat.Iacensq; cum cō
cubinis uelamine de liliis facto se tegebat unctus odoribus persicis:iam illa frequentantur
a nonnullis;quod & accubationes ac mēsas de rosis ac liliis fecerit;& quidem purgatis:quae
& si non decora non tamen ad perniciem publicam prompta sunt. Atq; idem Ouidii ab ali-
is relata idem Apitii libros amorum in lecto semper habuisse.Idem Martialem epigramma
ticum poetam Virgilium suum dixisse. Iam illa leuiora:quod cursoribus suis exemplo cu-
pidinum alas frequenter apposuit:eosq; uentorum nominibus sæpe uocitauit. Boream ali-
um alium Notum & item aquilonem aut Circium cæterisq; nominibus appellans;& inde-
fesse atq; inhumaniter faciens cursitare.Idem uxori conquerenti de extraneis uoluptatibus
dixisse fertur: Patere me per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim dignitatis nomen est
non uoluptatis.Eius filius est Antoninus Verus qui adoptatus est a Marco. Verus certe cū
Marco & cum eodem æquale gessit imperium. Nam ipsi sunt qui primi duo Augusti appel
lati sunt:& quorum fastis consularibus sic nomina præscribuntur:ut dicantur non duo An
tonini & duo Augusti: tantumq; huius rei & nouitas & dignitas ualuit:ut fasti consulares
nonnulli ab his sumerent ordinem consulum. Pro eius adoptione infinitam pecuniam po-
pulo & militibus Hadrianus dedit. Sed cum eum uideret homo paulo argutior miserrimæ
ualitudinis ita:ut scutum solidius iactare non posset; dixisse fertur: Ter milies perdidimus
quod exercitui populoq; dependimus; siquidem satis in caducum parietem incumbimus:
& qui non ipsam rempub.sed nos ipsos sustentare uix possit. Et hæc quidem Hadrianus cū
præfecto suo locutus est. Quæ cum prodidisset præfectus:ac per hoc Aelius Cæsar in dies
magis magisq; sollicitudine utpote desperati hominis aggrauaretur: præfecto suo Hadria-
nus qui rem prodiderat:successorem dedit uolens uideri quod uerba tristia temperassent
nihil profuit. Nam ut diximus Lucius Ceionius Commodus Verus Aelius Cæsar. Nam his
omnibus nominibus appellatus est:periit:sepultusq; imperatorio funere:neq; quicquam de
regia in morte habuit dignitate. Doluit ergo illius mortem ut bonus pater: non ut bonus
princeps. Nam cum amici solliciti quærerent:qui adoptari posset: Hadrianus dixisse fertur
his etiam uiuente adhuc Vero decteuerā:ex quo ostendit aut iudiciū suū aut scientiā futu-
ro;. Post hunc deniq; Hadrianus diu anceps quid faceret: Antoninum adoptauit pium co
gnomine appellatum:cui conditionem addidit:ut ipse sibi Marcum & Verus Antoninum
adoptaret:filiamq; suam Vero non Marco daret. Ne diutius uixit grauatus langore di-
uerso genere morborum sæpe dicens sanum principem mori debere non debilem. Statuas
sane Aelio Vero per totum orbem colossas poni iussit:templa etiam in nonnullis urbibus
fieri. Deniq; illius merito filium eius Verum nepotem utpote suum qui pereunte Aelio in
familia ipsius Hadriani remanserat.adoptandum Antonino Pio cum Marco:ut iam dixi-
mus:dedit sæpe dicens. Habeat respub.quodcunq; de Vero:quod quidem contrarium his
quæ de adoptionis pœnitentia per auctores plurimos intimata sunt. Cum uerus posterior
nihil dignum præter clæmentiam in moribus habuerit:quod imperatoriæ familiæ lumen
afferret. Hæc sunt quæ de Vero Cæsare mandanda litteris fuerunt:de quo icciro non ta-
cui:quia mihi propositum fuit omnes qui uel post Cæsarem dictatorem hoc est diuum Iu-
lium uel Cæsares uel Augusti uel principes appellati sunt: quiq; in adoptionem uenirent:
uel imperatorum filii aut parentes Cæsarum nomine consecrati sunt singulis libris expone
re meæ satisfaciens conscientiæ etiam si multis nulla sit necessitas talia requirendi.

Iulii Capitolini Antoninus Pius:ad Dioclitianum Augustum.

Ito Aurelio Fuluio Boionio Antonino Pio paternum genus e Gallia trāsalpina Nemausense scilicet. Auus Titus Aurelius Fuluius qui per honores diuersos ad secundum consulatum & præfecturam urbis peruenit: Pater Aurelius Fuluius: qui & ipse fuit cōsul homo tristis & æger. Auia materna Bouinia procilla: mater Arria Fatidilla. Auus maternus Arrius Antoninus bis consul homo sanctus & qui Neruam miseratus esset: quod imperare cœpisset. Soror Vterina Iulia Fadilla. Vitricus Iulius Lupus cōsularis. Socer Annius Verus. Vxor Annia Faustina. Filii mares duo. Duæ fœminæ. Gener per maiorem filiam Lamia Syllanus: per minorem Marcus Antoninus fuere. Ipse Antoninus Pius natus est tertiodecimo kalendas octobres sub Domitiano duodecimo & Cornelio Dolobella consulibus in uilla Laurina educatus Lori in Aurelia: Vbi postea palatium extruxit: cuius hodieq; reliquiæ manent. Pueritiam egit cū auo paterno mox cum materno omnes suos religiose colens: atq; adeo & consobrinoꝝ & Vitrici & multoꝝ affinium hæreditate ditatus est. Fuit uir forma conspicuus: ingenio clarus: moribus clæmēs nobilis uultu: & placidus ingenio: singularis eloquentiæ: nitidæ litteraturæ: præcipue sobrius: diligens agri cultor: mitis: largus: alieni abstinens: & omnia hæc cum mensura & sine iactantia. In cunctis postremo laudabilis & qui merito Numæ Pompilio & bonorum sententia comparatus. Pius cognominatus est a senatu uel quod socerum fessa iam ætate manu præsente senatu leuauerit. Quod quidem non satis magnæ pietatis est argumentum: cum impius sit magis: qui ista non faciat: quam pius: qui debitum reddat. Vel quod eos quos Hadrianus per malam ualitudinem occidi iusserat: reseruauit. Vel quod Hadriano contra omnium studia post mortem infinitos atq; immensos honores decreuit. Vel quod cum se Hadrianus interimere uellet: ingenti custodia & diligentia fecit: ne id posset admittere. Vel qđ uere natura clæmentissimus & nihil temporibus suis asperum fecit. Idem fœnus trientarium hoc est minimis usuris exercuit: ut patrimonio suo plurimos adiuuaret. Fuit quæstor liberalis: prætor splendidus: consul cum Catilio Seuero. Hic in omni uita priuata in agris frequentissime uixit: sed clarus in locis omnibus fuit. Ab Hadriano inter quattuor consulares quibus Italia committebatur: electus est ad eam partem italiæ regendam: in qua plurimum possidebat: ut Hadrianus uiri talis & honori consuleret & quieti. Huic cum italiam regeret: imperii omen factum est. Nam cum tribunal ascendisset: inter alias acclamationes dictum est Auguste dii te seruent. Pro consulatum Asiæ sic egit, ut solus auum uinceret. In proconsulatu etiam sic imperii omen accepit. Nam cum sacerdos fœmina Trallis ex more proconsules semper hoc nomine salutaret: non dixit Aue proconsul: sed aue imperator. Ciliciæ etiam de simulacro dei ad statuam eius corona translata est. Et post consulatum in uiridario taurus marmoreus cornibus ramis arboribus accrescentibus appensus est. Et fulgur cælo sereno sine noxa in eius domum uenit. Et in ethruria dolia quæ defossa fuerant: supra terrā reperta sunt. Et eius in omni ethruria examen apum repleuit. Et somnio sæpe monitus se penitus eius Hadriani simulacrum interere. Proficiscens ad proconsulatum filiam maiorē amisit. De huius uxore multa dicta sunt ob nimiam libertatem & uiuendi facilitatem: quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum in consiliis Hadriani Romæ frequens uixit. De omnibus quibus Hadrianus consulebat: mitiorem sententiam semper ostēdens. Genus sane adoptionis tale fertur. Mortuo Aelio Vero quem sibi Hadrianus adoptauerat: & Cæsarem nuncupauerat dies senatus habebatur. Eo Arrius Antoninus soceri uestigia leuans uenit: atq; iccirco ab Hadriano dicitur adoptatus: quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino: nec debuit: maxime cum & semper rempu. bene egisset Antoninus: & in proconsulatu se sanctum grauemq; præbuisset. Ergo cum eum Hadrianus adoptare se uelle publicasset: acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Hadriano uellet. Adoptionis lex huiusmodi data est: ut quemadmodum Antoninus ab Hadriano adoptabatur: ita sibi ille adoptaret. M. Antoninum fratris uxoris suæ filium: & L. Verum Aelii Veri qui ab Hadriano adoptatus fuerat filiū qui postea Verus Antoninus est dictus: Adopratus est. v. kal. martias die ī senatu gratias agēs qđ de se ita sensisset Hadrianus: factusq; ē patri & īperio ꝓcōsulari & in tribunitia ptāte collega. Huius primū hoc fert̄: qđ cū ab uxore argueret̄ quasi paꝝ nescio qđ suis largiēs dixerit. Stulta posteaq̄ ad impiū trāsiuimus: & illud qđ habuimus āteꝑdidimus. Cōgiariū militibus ac populo de ꝑprio dedit: & ea q̄ pater ꝓmiserat

Et ad opera Hadriani plurimum contulit & aurum coronarium quod adoptionis suæ cau
sa oblatum fuerat:italicis totum:medium prouincialibus reddidit. Et patri quoad uixit reli
giosissime patuit. Sed Hadriano apud Baias mortuo:reliquias eius Romam peruexit. San-
cte ac reuerenter atq; in hortis Domitiæ collocauit etiam repugnantibus cunctis inter di-
uos eum rettulit. Vxorem Faustinam Augustam appellari a senatu permisit. Pii appellatio-
nem recepit. Patri & matri atq; auis & fratribus iam mortuis statuas decretas libenter acce-
pit. Circenses natali suo dicatos non respuit. Aliis honoribus refutatis:clypeum Hadriano
magnificentissimum posuit:sacerdotes instituit. Factus imperator nulli eorum quos Hadri
nus prouexerat:successorem dedit. Fuitq; ea cõstantia:ut septennis & nouénis annis in pro-
uincus bonos præsides detineret. Per legatos suos plurima bella gessit. Nam & britannos p
Lollium urbicum legatum uicitalio muro Cespicio summotis barbaris ducto & mauros
ad pacem postulandam coegit;& Germanos & Dacos & multas gentes atq; Iudæos rebellã
tes contudit:per præsides ac legatos. In Achaia etiam atq; ægyptum rebelliones repressit.
Alanos molientes sæpe refrænauit:procuratores suos & modeste suscipere tributa iussit:ex
cedentes modum rationem factorum suorum reddere præcepit:nec unquam lætatus est lu
cro:quo prouincialis opressus est. Contra procuratores suos conquerentes libenter audiuit
His quos Hadrianus damnauerat in senatu indulgentias petiit dicens etiam ipsum Hadria-
num hoc fuisse facturum. Imperatorium fastigium ad summam ciuilitatem deduxit. Vnde
plus creuit recusantibus aulicis ministris qui illo nihil per internuncios agente nec terrere
poterant homines aliquando:nec ea quæ occulta non erant uendere. Senatui tantum detu-
lit imperator:quantum cum priuatus esset deferri sibi ab alio principe adoptauit. Patris pa-
triæ nomen delatum a senatu quod primo distulerat:cum ingenti gratiarum actione susce
pit. Tertio anno imperii sui Faustinam uxorem perdidit:quæ a senatu consecrata est:delatis
circensibus atq; templo & flaminicis & statuis aureis atq; argenteis cum etiam ipse hoc cõ
cesserit:ut imago eius cunctis circensibus poneretur. Statuam auream delatam a senatu po
sitam suscepit. M. Antonium quæstorem consulem petente senatu creauit. Annium Verum
qui postea dictus est Antoninus ante tempus quæstorem designauit:neq; de prouinciis:ne-
que de ullis actibus quicquam constituit:nisi quod prius ad amicos rettulit; atq; ex eorum
sententia formas composuit. Visus est sane ab amicis & cum priuatis uestibus & domestica
quædam gerens. Tanta sane diligentia subiectos sibi populos rexit:ut omnia & omnes qua
si sua essent:curarent. Prouinciæ sub eo cunctæ floruerunt; quadruplatores extincti sunt.
Publicatio bonorum rarior quam unquam fuit ita:ut unus tantum proscriberetur affecta
tæ tyrannidis reus:hoc est Attilius Titianus senatu puniente:a quo conscios requiri uetuit
filio eius ad omnia semper adiuto. Periit & Priscianus reus affectatæ tyrannidis sed morte
uoluntaria. De qua coniuratione quæri uetuit. Victus Antonini Pii talis fuit:ut esset opulẽ
tia sine repræhensione:parsimonia sine sordibus:& mensa eius per proprios seruos:propri-
os aucupes:piscatores & uenatores instrueretur:Balneum quo usus fuisset sine mercede po
pulo exhibuit:nec omnino quicquã de uitæ priuatæ qualitate mutauit. Salaria multis sub-
traxit:quos ociosos uidebat accipere dicens. Nihil esse sordidius imo crudelius quam si rem
pub. ii arroderent:qui nihil in eam suo labore conferrent. Vnde etiam Mesomedi lyrico sa-
larium imminuit. Rationes omnium prouinciarum apprime sciuit;& uectigalium patrimo
nium priuatum in filiam contulit. Sed fructus reip. donauit. Species imperatorias superflu-
as & prædia uændidit:& in suis propiis fundis uixit uarie ac pro temporibus:nec ullas expe
ditiones obiit:nisi quod ad agros suos profectus est ad campaniam dicens grauem esse pro
uincialibus comitatum principis etiam nimis parci:& tamen ingenti auctoritate apud om-
nes gentes fuit:cum in urbe propterea sederet:ut undiq; nuncios medius utpote citius pos
set accipere. Congiarium populo dedit:militibus donatiuum addidit: Puellas alimentarias
in honorem Faustinæ faustinianas constituit: Opera eius hæc extant Romæ: Templum
Hadriani honori patris dicatum:græco stadium post incendium restitutum: instauratum
amphitheatrũ. Sepulchrum Hadriani. Templũ Agrippæ:pons sublicius:phan restitutio Ca
ieræ portus transiens. portus restitutio:lauacrum ostiense. Antiatium aquæ ductus. Templa
lauuniana. Multas etiam ciuitates adiuuit pecunia:ut opera uel noua facerent uel uetera re
stituerent. ita:ut & magistratus adiuuarent & senatores urbis ad functiones suas. Hæredita
tes eoꝝ qui filios hẽbant:repudiauit. Primus cõstituit:ne poene causa legatũ relictũ mane-

ret.successorem uiuenti bono iudici nulli dedit:nisi orsito præfecto urbi sed petenti. Nam Gauius Maximus præfectus prætorii usq; ad uicesimum annum sub eo peruenit uir seuerissimus:Cui Tatius Maximus successit.In cuius demortui locum duos præfectos sustinuit Fabium repentinum & Cornelium Victorinum.Sed Repentinus famosa uoce percussus ē: quod per concubinam principis ad præfecturam uenisset:usq;adeo sub eo nullus percussus est senator:ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur:quia uiuere illi naturæ legibus non licebat. Vini:olei:& trinci penuriam per ærarii sui damna emendo & gratis populo dando sedauit. Aduersa eius temporibus hæc;prouenerunt.Fames:de qua diximus:circi ruina:terræmotus:quo rhodorum:& Asiæ oppida conciderunt:quæ omnia mirifice instaurauit.Et Romæ incendium:quod trecentas quadraginta insulas uel domos absumpsit. Et Narbonensis ciuitas & Antiocense oppidum & carthaginense forum arsit.Fuit & inundatio Tiberis.Apparuit & stella crinita.Natus est & biceps puer:& uno partu mulieris quinque pueri æditi sunt.Visus est in Arabia iubatus anguis maior solitis: qui se a cauda medium comedit.Lues etiam in Arabia fuit.Hordeum in Mœsia in culminibus arborum natū est.Quattuor præterea leones mansueti sponte se capiendos in Arabia præbuerunt:Pharasmanes rex ad eum Romam uenit:plusq; illi q̃ Hadriano detulit.Pacorum regem ladiis dedit.Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione solis litteris reppulit. Abagarum regem ex orientis partibus sola auctoritate deduxit.Causas regales terminauit.Sellam regiam parthorum regi repetenti:quam Traianus ceperat:pernegauit.Rimethalcem in regnū bosphoranum audito inter ipsum & curatorem negocio remisit Olbio politis contra Tauroscythas in pontum auxilia misit:& Tauroscythas usq; ad dandos olbiopolitis obsides uicit Tantum sane auctoritatis apud exteras gentes nemo habuit:cum semper amauerit pacem eo usq;:ut Scipionis sententiam frequentarit:qua ille dicebat malle se unum ciuem seruare q̃ mille hostes occidere.Menses septembrem atq; octobrem Antoninum atq; faustinum appellandos decreuit senatus:sed id Antoninus respuit.Nuptias filiæ suæ Faustinæ cum Marco Antonino eam coniungeret:usq; ad donatiuum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quæsturam consulem fecit.Cum Apollonium quem calchide acciuerat ad tiberinam domum:in qua habitabat:uocasset:ut ei.M.Antoninum traderet:atq; ille dixisset non magister ad discipulum debet uenire sed discipulus ad magistrum:risit eum dicens.Facilius fuit Apollonio a Calchida Romam uenire q̃ a domo sua in palatium. Cuius auaritiam etiam mercedibus notauit.Inter argumenta pietatis eius & hoc habetur:quod cū Marcus mortuum educatorem suum fleret:uocareturq; ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis ipse dixerit:permittite inquit illi: ut homo sit:neq; enim uel philosophia uel imperiū tollit affectus.Præfectos suos & locupletauit:& ornamentis consularibus donauit. Si quos repetundarum damnauit:eorū liberis bona paterna restituit. Ea tamen lege ut illi prouincialibus redderent:quod parentes acceperant. Ad indulgentias pronissimus fuit:edita munera in quibus elephantos & corocotas:& tigrides & rinocerotos & crocodillos etiam atq; hippopatomos & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. Centum etiam leones una missione edidit. Amicis suis in imperio suo non aliter usus est q̃ priuatus: quia & ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum aliquid uendiderunt:siquidem libertis suis seuerissime usus est.Amauit histrionum artes:piscando se & uenando multum oblectauit & deambulatione cum amicis atq; sermone.Vindemias priuato modo cum amicis agebar. Rhetoribus & philosophis per omnes prouincias & honores & salaria detulit.Orationes plærīq; alienas esse dixerunt:quæ sub eius nomine feruntur.Marius Maximus eius proprias fuisse dicit.Conuiuia cum amicis & priuata communicauit & publica:nec ullum sacrificium per uicarium fecit:nisi cum æger fuit.Cū sibi & filiis honores peteret:omnia quasi priuatus fecit:frequentauit & ipse amicorum suorum conuiuia. Inter alia etiam hoc ciuilitatis eius præcipuum argumentum est:quod cum domum Omuli uisens mirans q; colūnas porphyriticas requisisset unde eas haberet:atq; Omulus ei dixisset cum in domū alienam ueneris:& mutus & surdus esto:patienter tulit.Cuius Omuli multa ioca semper patienter accepit.Multa de iure sanxit:ususq; est uiris peritis Vindio:Vero:Saluio: Valente: Volusio:Metiono: Vlpio:Marcello:& Iaboleno.Seditiones ubi cūq; factas nō crudelitate sed modestia & grauitate compressit.Intra urbes sepeliri mortuos uetuit.Sumptū muneribus gladiatoriis instituit:Vehicularium cursum summa diligentia subleuauit.Omnium quæ ges-

sit:& in senatu & per edicta rationem reddidit. Periit anno septuagesimo: Sed quasi adolescens desyderatus est. Moes autem eius talis fuisse narratur. Cum alpinum caseum in cœna edisset auidius: nocte reiectauit: atq; alia die febre commotus est. Tertia die cum se grauari uideret. M. Antonino remp. & filiam præsentibus præfectis commendauit. Fortunamq; auream quæ in cubiculo principum poni solebat: transferri ad eũ iussit: signum tribuno æquanimitatis dedit: atq; ita conuersus quasi dormiret: spiritum reddidit. Apud lorium alienatus in febri nihil aliud quam de rep. & de his regibus quibus irascebatur: locutus est. Priuatum patrimonium filiæ reliquit. Testamento autem omnes suos legatis idoneis prosecutus est. Fuit statura eleuata decorus. Sed cum esset longus & senex incuruareturq; tiliatitus tabulis in pectore positis fasciabatur: ut rectus incederet. Senex etiam anteq̃ salutatores uenirent: panem siccum comedit ad sustentandas uires. Fuit uoce rauca & sonora. Cum iucunditate a senatu diuus est appellatus cunctis certatim admittentibus: cum omnes eius pietatem: clæmentiam: ingenium: sanctimoniam laudarét: decreti etiam sunt omnes honores qui optimis principibus ante delati sunt. Meruit & flaminem & circenses & templum & sodales Antonianos: solusq; omnium prope principum prorsus sine ciuili sanguine & hostili quantum ad se ipsum pertinet: uixit. Et qui rite comparetur Numæ: cuius felicitatem pietatemq; & securitatem cerimoniasq; semper obtinuit.

M. Antonini philosophi eiusdem Iulii Capitolini.

Arco Antonino in omni uita philosophanti uiro & qui sanctitate uitæ omnibus principibus antecellit pater Annius Verus qui in prætura decessit. Auus Annius Verus iterum consul & præfectus urbi ascitus i patricios a principibus Vespasiano & Tito censoribus: Patruus Annius Libo consul. Amita Galleria Faustina Augusta: Mater Domitia Caluilla Caluisii Tulli bis consulis filia. Proauus Paternus Annius Verus prætorius ex Succubitano municipio ex hispania factus senator. Proauus maternus Catillius Seuerus bis consul & præfectus urbi. Auia paterna Rupilia Faustina Rupilii Boni consularis filia fuere. Natus est Marcus Romæ sexto kalendas Maias in mõte Celio in hortis auo suo iterum & Augure consulibus. Cuius familia in originem recurrens a Numa probatur sanguinem trahere: ut Marius Maximus docet. Item a rege Sallentino Mallennio Dasummi filio qui lopias condidit. Educatus est in eo loco in quo natus est: & in domo aui sui Veri iuxta ædes laterani. Habuit & uxorem natu minorem Anniam Cornificiam. Vxorem Anniam Faustinam consobrinam suam. M. Antoninus principio aui sui nomen habuit & Catilii Seueri materni proaui. Post excessum uero patris ab Hadriano Annius Verissimus uocatus est. Post uirilem autem rogam Annius Verus patre mortuo ab auo paterno adoptatus est & educatus. Fuit a prima infantia grauis. At ubi egressus est annos qui nutricum fouentur auxilio: magnis præceptoribus traditus ad philosophiæ scita peruenit. Vsus est magistris ad prima elementa Euphorione litteratore & Gemino comœdo: musico Androne eodemq; geometra. Quibus omnibus ut disciplinarum auctoribus plurimũ detulit. Vsus præterea grammaticis græco Alexandro: quottidianis latinis Trosio: Apro: & Polione & Eutichio Proculo siccensi. Oratoribus usus est græco Annio Macro Caninio Celere & Herode Attio Collatino Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit. Cui & statuam in senatu petiit. Proculum uero usq; ad proconsulatum prouexit. Honoribus in se receptis: philosophiæ operam uæhementer dedit & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingressus habitum philosophi sumpsit: & deinceps tolerantiam cum studeret in pallio & humi cubaret. Vix autem matre agente in strato pellibus lectulo accubaret. Vsus est etiam Commodo magistro: cuius ei affinitas fuerat destinata. Vsus est & Apollonio Calcedonio stoico philosopho. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit: ut ascitus iam in imperatoriam dignitatem: tamen ad domum Apollonii discendi causa ueniret. Audiuit & Sextum Cheronensem Plutarchi nepotem. Iunium Rusticum. Claudium Maximum & Cinnã Catullũ stoicos. Peripateticæ uero studiosos audiuit Claudium Seuerum & præcipue Iuniũ rusticum: quẽ & reueritus est & sectatus: qui domi militiæq; pollebat stoicæ disciplinæ peritissimũ: cũ quo oĩa cõmunicauit publica priuataq; consilia. Cui et ante ꝑfectos præto

rio semper osculum dedit: quem & consulem iterum designauit. Cui post obitum a senatu statuas postulauit. Tantum autem honoris magistris suis detulit: ut imagines eorum aureas in ærario haberet ac sepulchra eorum aditu hostiis floribus semper ornaret. Studuit & iuri audiens Lucium Volusium Metianum: tantumq; operis & laboris studiis impedit: ut corpus afficeret. Atq; in hoc solo pueritia eius repræhenderetur. Frequentauit & declamatorum scholas publicas. Amauitq; ex condiscipulis præcipuos senatorii ordinis Seiutu Fuscianum & Aufidium Victorinum: ex equestri Bebium Longum & Callenum: in quos maxime liberalis fuit. Et ita quidem: ut quos non posset ob qualitatem uitæ reip. præponere locupletatos teneret. Educatus est in Hadriani gremio: qui illum: ut supra diximus: Verissimum nominabat: & qui ei honorem & qui publicis exenniis detulit. Octauo ætatis anno in saliorum collegium rettulit. In saliatu omen accepit imperii coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus alia aliis locis hæserunt. Huius uelut manu capiti Martis apta est. Fuit in eo sacerdotio & præsul & uates & magister: & multos inaugurauit: atq; exaugurauit nemine præeunte: quod ipse carmina cuncta didicisset. Virilem togam sumpsit quintodecimo ætatis anno: statimq; ei. L. Ceionii Commodi filia desponsata est ex Hadriani uoluntate. Nec multo post præfectus feriarum latinarum fuit. In quo honore præclarissime se pro magistratibus agentem & in conuiuiis Hadriani principis ostendit. Post hoc patrimonium paternum sorori totum concessit. Cum eum ad diuisionem mater uocaret: responditq; aui bonis se esse contentum addens: ut & mater si uellet: in sororem suum patrimonium conferret: ne inferior esset soror marito. Fuit autem uitæ indulgentia: ut cogeretur nonnunquam uel in uenationes pergere uel in theatrum descendere uel spectaculis interesse. Operá præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit. Amauit pugilantium luctamina: & cursum & aucupatus: & pila lusit appritue: & uenatus est. Sed ab omnibus his intentionis studium eum philosophiæ abduxit: seriumq; & grauem reddidit: nõ tamen prorsus abolita in eo comitate: quam præcipue suis mox amicis atq; etiam minus notis exhibebat: cum frugi esset sine contumacia: uerecundus sine ignauia: sine tristicia grauis. His ita se habentibus cũ post obitum. L. Cæsaris. Hadrianus successorem imperii quæreret: nec idoneus utpote decem & octo annos agens Marcus habetur. Amitæ Marci uirum Antoninum Pium Hadrianus ea lege in adoptionem legit: ut sibi Marcum Pius adoptaret. Ita tamen ut & Marcus sibi Lucium Commodum adoptaret. Sane ea die qua adoptatus est Verus in somnis se humeros eburneos habere uidit: sciscitatusq; an apti essent oneri ferũdo: solito repperit fortiores. Vbi autem comperit se ab Hadriano adoptatum: magis est deterritus q̃ lætatus. Iussusq; Hadriani priuatam domum migrare: inuitus de maternis hortis recessit. Cumq; ab eo domestici quærerent: cur tristis in adoptionem regiam transiret: disputauit: quæ mala in se contineret imperium. Tunc primum pro Annio Aurelius cœpit uocari: quod in Aureliani hoc est Antonini adoptionis iura transisset. Octauo decimo ergo ætatis anno adoptatus in secundo consulatu Antonini iam patris sui Hadriano ferente gratia ætatis facta quæstor est designatus: adoptatus in aulicam domum omnibus parentibus suis tantam reuerentiam quantam priuatus exhibuit. Eratq; haud secus rei suæ quam in priuata domo parcus ac diligens pro instituto patris uolens agere: dicere: cogitare. Hadriano Baiis absumpto cum Pius ad uehendas eius reliquias esset profectus: relictus Romæ auo busta impleuit. Et gladiatorum quasi priuatus quæstor edidit munus. Post excessum Hadriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est: & cum dissolutis sponsalibus quæ cum. L. Ceionii Commodi filia despõderi uoluerat: impar adhuc ætati esset de habita deliberatione cogitare uelle se dixit: His ita gestis adhuc quæstorem & consulem secum Pius Marcum designauit: & Cæsaris appellatione donauit. & Seuerum turmis equitum romanorum iam consulem designatum creauit. Et edenti cum collegis ludos se uirales adsedit: & in tiberinam domum transgredi iussit; & aulico fastigio renitentem ornauit. Et in collegia sacerdotum iubente senatu recepit: secundum etiam consulem designauit: cum ipse quartum pariter inierit: per eadem tempora cum tantis honoribus occuparetur: & cum formandus ad regendum statum reip. patris actibus interesset: studia cupidissime frequentauit. Post hæc Faustinam duxit uxorem & suscepta filia tribunicia potestate donatus est: atq; imperio extra urbem proconsulari addito iure quintæ relationis: tantumq; apud Pium ualuit: ut nunq̃ quenquã sine eo facile promoueit. Erat autem in summis obsequiis patris Marcus: quanuis non deessent: qui aliqua aduer

fum cum insusurrarent:& præ cæteris Valerius Homullus:qui cum Lucillam matrem Marci in uiridario uenerantem simulacrum Apollinis uidisset; insusurrauit:illa nunc rogat; ut diem tuum claudas:& filius imperet:quod omnino apud Pium nihil ualuit. Tãta erat Marci probitas & tanta in imperatorio principatu modestia:æstimationis autem tantam curam habuit:ut & procuratores suos puer semper moneret;ne quid arrogantius facerent:& hæreditates delatas reddens proximis aliquando respuerit. Denique per uiginti & tres annos in domo patris ita uersatus:ut eius quottidie amor cresceret:nec præter duas noctes per tot annos ab eo mãsit diuersis uicibus. Ob hoc Antoninus Pius cum sibi adesse finem uitæ uidere;uocatis amicis & præfectis:ut successorem eum imperii omnibus commendauit atq; firmauit;statimq; signo æquanimitatis tribuno dato fortunam auream quæ in cubiculo solebat esse:ad Marci cubiculum transire iussit. Bonorum maternorum partem Muninio Quadrato Sororis filio quia illa iam mortua erat;tradidit. Post excessum diui Pii a senatu coactus regimen publicum capere:fratrem sibi participem in imperio designauit;quem. L. Aurelium Verum commodum appellauit: Cæsaremq; atq; Augustum dixit:atq; ex eo pariter cœperunt remp. regere. Tuncq; primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit lictum cum alio participasset. Antoninum mox ipso nomen recepit:& quasi pater. L. Cõmodi esset:& Verum eum appellauit addito Antonio nomine:filiamq; suam Lucillam fratri despondit. Ob hanc coniunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ præceptioni ascribi præceperunt. Actis igitur quæ agenda fuerant in senatu pariter castra prætoria petiuerunt: & uicena milia nummum singulis ob participatum imperium militibus promiserunt:& cæteris pro rata. Hadriani autem sepulchro corpus patris intulerũt magnifico exequiarum officio:mox iusticio secuto publico quoq; funeris expeditus est ordo. Et laudauere uterq; ꝓ rostris patrẽ:flaminẽq; ei ex affinibus & sodales ex amicissimis aurelianos creauere. Adepti ĩperiũ ita ciuiliter se ambo egerũt:ut lenitatẽ Pii nemo desyderaret. Cum eos Marullus sui tẽporis mimographus cauillãdo ĩpune ꝑstringeret. Funebre munus patri dederũt. Dabat se Marcus totũ & philosophiæ amorẽ ciuiũ affectãs. Sed interpellauit istã felicitatẽ securitatẽq; imperatoris prima Tiberis inundatio:quæ sub illis grauissima fuit:quæ res & multa urbis ædificia uexauit:& plurimũ animaliũ interemit:& famẽ grauissimã peperit. Quæ oĩa mala Marcus & Verus sua cura & præsentia tẽperauit. Fuit eo tẽpore etiã parthicũ bellũ qđ Vologessus paratũ sub Pio Marci & Veri tẽpore ĩdixit fugato Atidio Corneliano:qui Syriã tunc administrabat. Imminebat etiam Britannicũ bellum:& gatthi in Germaniam ac Retiam irruperant:& aduersus britannos quidem Calphurnius agricola missus est:contra Gatthos Aufidius Victorinus. Ad parthicum uero bellum senatu consentiente. Verus frater eius missus est. Ipse Romæ remansit:quod res urbanæ imperatoris præsentiam postularent. Et Verum quidem Marcus Capuam usq; prosecutus amicis comitantibus e senatu ornauit:additis officiorum omniũ prĩcipibus. Sed cum Romã redisset Marcus;cognouissetq; Verum apud Canusium ægrotare:ad eum uidendum cõtendit;susceptis in senatu uotis:quæ postea q̃ Romã rediit audita Veri trãsmissione statim reddidit. Et Verus quidem postea quam in Syriam uenit in delitiis apud Antiochiam & Daphen uiuitarnisq; se gladiatoriis & uenatibus exercuit:cum per legatos bellum parthicum gerens imperator appellatus esset:cum Marcus horis omnibus reip. actibus incubaret: patienterq; delitias fratris & prope inuitus ac uolens ferret. Denique omnia quæ ad bellum erant necessaria Romæ positus & disposuit Marcus & ordinauit. Gestæ sunt res in Armenia prospere per statutũ Priscum artaxatis capitis. Delatumq; Armeniacum nomẽ utriq; principum. Quod Marcus per uerecundiam primo recusauit: postea tamen recepit. Profligato autem bello uterq; Parthicus appellatus est. Sed hoc quoq; Marcus delatum nomen repudiauit; quod postea recepit. Patris patriæ autem nomen delatum est fratre absente in eiusdem præsentiam distulit:medio belli tempore & ciuicam patrum Veri & filiam suam nupturam:commissam sororis suæ eandem locupletatam Brundusium usq; deduxit. Ad eum misit Romã statimq; rediit reuocatus eorum sermonibus:qui dicebant Marcum uelle finiti belli gloriam sibimet uendicare:atq; iccirco in Syriam proficisci. Ad proconsulem scribit:ne quis filiæ suæ iter facienti occurreret:Inter hæc liberales causas ita muniuit:ut primus iuberet apud præfectos ærarii Saturni unumquenq; ciuium natos liberos profiteri intra tertium diẽ nomine imposito per prouincias:tabulariorum publicorum usum instituit. Apud quos idem

de originibus fieret:quod Romæ apud præfectos ærarii:Vt si forte aliquis in prouincia na
tus causam liberalem diceret:testationes inde ferret:atq; hanc totam legem de assertioni-
bus firmauit. Aliasq; de mẽsariis & auctionibus tulit. Senatum multis cognitionibus & ma
xime ad se pertinentibus iudicem dedit. De statu etiam defunctorum intra quinquennium
quæri iussit:neq; quisquam principum amplius senatui detulit. In senatus autem honorifi-
centia multis prætoriis & consularibus priuatis decidenda negocia delegauit:quo magis eo
rum cum exercitio iuris auctoritas cresceret. Multos ex amicis in senatum allegit cum ædi
litiis aut prætoriis dignitatibus:multis senatoribus uel pauperibus sine crimine dignitates
tribunitias ædilitiasq; concessit: nec quenquam in ordinem legit:nisi quem ipse bene scis-
set. Hoc quoque senatoribus detulit:ut quotiens de eorum capite esset iudicandum:secre-
to pertractaret atque ita in publicum prodiret. Nec pateretur equites Romanos talibus
interesse causis. Semper autem cum potuit: interfuit senatui : etiam si nihil esset referen-
dum si Romæ fuit. Si uero aliquid referre uoluit: etiam de Campania ipse uenit. Co-
mitiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit:neque unquam recessit de cu
ria nisi consul dixisset: nihil uos moramur patres conscripti. Sin autem appellationibus a
consule factis iudicem dedit. Iudiciariæ rei singularem diligentiam adhibuit. Fastis di-
es iudiciarios addidit:ita:ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disce-
ptandis constitueret. Prætorem tutelarem primus fecit:cum ante tutores a consulibus po-
scerentur:ut diligentius de tutoribus tractaretur. De curatoribus uero cum ante non nisi ex
lege lectoria uel propter lasciuiam uel propter clæmentiam daretur. Ita statuit ut oẽs adul-
ti curatores acciperent non redditis causis. Cauit & sumptibus publicis & calumniis quadru-
platorum intercessit apposita falsis delatoribus nota. Delationes quibus fiscus augeretur :
contempsit. De alimentis publicis multa prudenter inuenit. Curatores multis ciuitatibus
quo latius senatorias tenderet dignitates a senatu dedit. Italicis ciuitatibus famis tempore
frumentũ ex urbe donauit. Omniq; frumentariæ rei consuluit. Gladiatoria spectacula om-
nifariam temperauit. Temperauit autem scænicas donationes iubens ut quinos aureos scæ
nici acciperent:ita tamen ut nullus editor decem aureos egrederetur. Vias etiam urbis atq;
iterum diligentissime curauit. Rei frumentariæ grauiter prouidit. Datis iuridicis italiæ con
suluit ad id exemplum:quo Hadrianus consulares uiros reddere iura præceperat. Hispanis
exhausit italica allectione contra Traiani præcepta uerecunde consuluit. Leges etiam addi-
dit de uicesima hæreditatum:de tutelis liberorum: de bonis maternis: & item de filiorum
successionibus pro parte materna:utq; senatores peregrini quartam partem in italia posside
rent. Dedit præterea curatoribus regionum ac uiarum potestatẽ:ut uel punirent uel ad præ
fectum urbi puniendos remitterent eos:qui ultra uectigalia quicq; ab aliquo exegissent. Ius
autem magis uetus restituit:quam nouum fecit. Habuit secum præfectos:quorum & aucto
ritate & periculo semper iura dictauit. Vsus autem est Scæuola præcipue iuris perito. Cum
populo autem non aliter egit:quam est actum sub ciuitate libera. Fuitq; per omnia modera
tissimus in hominibus deterendis a malo. Inuitandis ad bona remunerandis copia indulgẽ
tia liberandis. Fecitq; ex malis bonos ex bonis optimos:moderate etiam cauillationes non
nullorum ferens. Nam cum quendam Vetetasinum famæ detestandæ honorem petentem
moneret:ut se ab opinionibus populi uendicaret:& ille contra respondisset multos qui se-
cum in harena pugnassent se prætores uidere. patienter tulit:ac ne in quenquam facile uin-
dicaret prætorẽ quicq; dũ pessime gerat non abdicare se prætura iussit:sed collegæ iurisdicti
onem mandauit. Fisco in causis compendii nunquam iudicans fauit sane quamuis esset cõ-
stans erat etiam uerecundus. Posteaq; autem a Syria uictor rediit frater:patris patriæ nomẽ
ambobus decretum est. Cum se Marcus absente Vero erga omnes senatores atq; homines
moderatissime gessisset. Corona præterea ciuica oblata est ambobus. Petitq; L. ut secum
Marcus triumpharet. Petit præterea. L. ut filii Marci Cæsares appellarentur. Sed marcus tã
ta fuit moderatione:ut cum simul triumphasset:tamen post mortem Lucium tantum Ger
manicum se uocaret:quod sibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci
utriusq; sexus secum uexerunt. Ita tamen:ut & puellas uirgines ueherent. Ludos etiam ob tri
umphum decretos spectauerunt habitu triumphali. Inter cætera pietatis eius hæc quoq;
moderatio prædicanda est cunabulis. Post puerorum lapsum culcitras subici iussit. Vnde
hodieq; recte prætenditur. Dum parthicum bellum geritur:natum est Marcomanicum:qđ

diu eorum qui aderant arte suspensum est:ut finito iam oriētali bello Marcomani cum agi
posset. Et cum famis tempore populo insinuasset de bello: fratre post quinquennium re-
uerso in senatu egit ambos necessarios dicens bello germanico imperatores. Tantus autem
timor belli Marcomanici fuit:ut undiq; sacerdotes Antoninus acciuerit:peregrinos ritus im
pleuerit. Romam omni genere lustrauerit. Retardatusq; bellica profectione sic celebrauit &
Romano ritu lectisternia per septem dies. Tanta autem pestilentia fuit:ut uehiculis cadaue
ra sint expôrtata serracisq;. Tunc autem Antonini leges sepeliendi sepulchrorumq; asperri-
ma sanxerunt. Quandoquidem cauerunt:ut siquis uellet fabricaret sepulchrum: quod ho-
dieq; seruatur;& multa quidem milia pestilentia consumpsit:multosq; ex proceribus quoq;
amplissimis Antoninus statuas collocauit. Tantaq; clæmētia fuit:ut & sumptu publico uul
garia funera iuberet ex eo fieri:& uano cuidam: qui diripiendæ urbis occasionem cum qui
busdam conscius requirens de caprifici arbore in campo Martio cōcionabundus ignem de
cælo lapsurū finemq; mundi affore diceret:si ipse lapsus ex arbore in ciconiam uerteretur.
Cum statuto tempore decidisset:atq; ex sinu ciconiam emisisset perducto ad se atq; confes
so ueniam daret. Profecti tamen sunt paludati ambo imperatores parthis & marcomannis
cuncta turbantibus aliis etiam gentibus quæ pulsæ a superioribus barbaris fugerant:nisi re
ciperentur bellum inferentibus. Nec parum profuit ista profectio cum Aquileiam usq; ue-
nissent. Nam plæriq; reges & cum populis suis se retraxerunt: & tumultus auctores intere-
merunt. Quadi autem amisso rege suo non prius se confirmaturos eum qui erat creatus:di
cebant:quam id nostris placuisset imperatoribus. Lucius tamen inuitus profectus est. Cum
plæriq; ad legatos imperatorum mitterent defectionis ueniam postulantes. Et Lucius qui-
dem quod admissus esset præfectus prætorio: Furius Victorinus:ut quæ pars exercitus in-
terisset: redeūdum esse censebant. Marcus autē fingere barbaros existimans & fugam & cæ
tera quæ securitatem bellicam ostenderent:ob hoc ne tanti apparatus mole præmeretur:in
standum esse dicebat. Deniq; trāscensis alpibus longius processerunt:composueruntq; om
nia:quæ ad munimen italiæ atq; illyrici pertinebant. Placuit autem urgente Lucio: ut præ
missis ad senatum litteris Lucius Romam rediret. Via quoq; posteaquam iter ingressi sunt
sedens cum fratre in uehiculo Lucius apoplexi arreptus periit. Fuit autem consuetudo Mar
co:ut in circensium spectaculo legeret:audiretq;:ac subscriberet. Ex quo quidem sæpe iocis
popularibus dicitur lacessitus. Multum sane potuerūt liberti sub Marco & Vero Geminas
& Agaditus. Tantæ aute sanctitatis fuit Marcus:ut Veri uitia & celauerit: & defenderit.cū
ei uæhementissime displicerent:mortuumq; eum diuum appellauerit. Amitasq; eius & so-
rores honoribus & salariis decretis subleuauerit:atq; prouexerit:sacrisq; eum plurimis ho-
norauerit:flaminem & antonianos sodales & omnes honores qui diuis habentur:eidem de
dicauit. Nemo est principum quem non grauis fama perstringat usq;adeo:ut etiam Marcus
in sermone uenerit:quod Verum uel ueneno ita tulerit:ut parte cultri ueneno lita uuluam
inciderit uenenatam partem fratri edendam propinans:& sibi innoxiam reseruans: uel cer-
te per medicum Posidippum qui ei sanguinem intempestiue dicitur emisisse. Cassius post
mortem Veri a Marco desciuit. Nam in suos tanta fuit benignitate Marcus:ut cum in om
nes propinquos cuncta bonorum ornamenta contulerit tum in filium & Commodū qui-
dem scelestum atq; impurum cito nomen Cæsaris & mox sacerdotium statimq; nomen im
peratoris ac triumphi participationem & consulatum. Quo quidem tempore sine impera-
toris filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit. Post Veri obitum Marcus An-
toninus solus remp. tenuit multo melior & feracior ad uirtutes quippe qui nullis Veri iam
impediretur aut simulatis callidæ seueritatis quo ille ingenito uitio laborabat erroribus.
Aut his qui præcipue displicebat. M. Antonino iam inde a primo ætatis suæ tempore uel in
stitutis mentis prauæ uel moribus. Erat enim ipse tantæ tranquillitatis: ut uultum nunq̄
mutauerit mærore uel gaudio philosophiæ deditus stoicæ:quam & per optimos quoq; ma
gistros acceperat:& undiq; ipse collegerat. Nam & Hadrianus hunc eundem successorem
parauerat.nisi & ætas puerilis obstitisset. Quod quidem apparet ex eo: quod generum Pio
hunc eundem delegit:ut ad eum dignum utpote uirum quandocunq; romanum peruenī-
ret imperium. Ergo prouincias post hæc ingenti moderatione ac benignitate tractauit. Con
tra Germanos res feliciter gessit. Spectale ipse bellum marcomanicum sed quanta nulla un
quam memoria fuit:tum uirtute:tum etiam felicitate trāsegit. Et eo quidem tempore quo

pestilentia grauis multa milia & popularium & militum interemerat:Pannonias ergo Mar
comannis:Sarmatis:Vuandalis:simul etiam Quadis extinctis seruitio liberauit. Et Romæ
cum Commodo quem iam Cæsarem fecerat:filio ut diximus suo triumphauit. Cum autem
ad hoc bellum omne ærarium exhausisset suum neq; in animum induceret: ut extra ordi-
nem prouincialibus aliquid imperaret:In foro diui Traiani auctionem ornamentorum im
perialium fecit. Vænditeq; aurea pocula & cristallina & myrrina. Vasa etiam regia & uestē
uxoriam sericam & auratam:gemmasq; etiam quas multas in repositorio sanctiore Hadria
ni reppererat & per duos quidem menses hæc uænditio celebrata est. Tantumq; auri reda-
ctum:ut reliquias belli Marcomannici ex sententia persecutus postea dederit potestatē em
ptoribus:ut siquis uellet:empta redderet atq; aurum recipere sciret:liceret. Nec molestus illi
fuit:qui uel non reddidit empta uel reddidit. Tunc uiris claribus permisit: ut eodem cultu
quo & ipse uel ministris similibus conuiuia exiberent. In munere autem publico tam ma-
gnanimus fuit:ut centum leones una missione simul exiberet & sagittis interfectos. Cum
igitur in amore omnium imperasset; atq; ab aliis modo frater modo pater modo filius: ut
cuius ætas sinebat;& diceretur & amaretur. Octauo decimo anno imperii sui sexagesimo &
primo uitæ diem ultimum clausit. Tantusq; illius amor eo die regii funeris claruit:ut nemo
illum plangendum censuerit;certis omnibus quod ab aliis commodatus ad deos redisset.
Deniq; priusq̄ funus conderetur: ut plæriq; dicunt: quod nunq̄ antea factum fuerat: neq;
postea:senatus populusq; non diuisis locis sed in una sede propicium deum dixit. Hic sane
uir tantus & talis ac diis uitæ & morte coniunctus filium Commodum dereliquit: qui si
felix fuisset:filium nō reliquisset. Et parum sane fuit:quod illi honores diuinos omnis ætas:
omnis sexus:omnis conditio ac dignitas dedit;nisi quod etiam sacrilegus iudicatus est: qui
eius imaginem in sua domo non habuit;qui per fortunam uel potuit habere uel debuit. De-
niq; hodieq; in multis domibus. M. Antonini statuæ consistunt. Inter deos penates nec de-
fuerunt homines qui somnis eum multa prædixisse augurantes futura & uera concinue-
runt. Vnde etiam templum ei constructum dati sacerdotes Antoniani & sodales & flami-
nes & omnia quæ de sacratis decreuit antiquitas. Aiunt quidam:quod uerisimile uidetur:
Commodum Antoninum successorem illius ac filium non esse de eo natum sed de adulte-
rio. Ac talem fabellam uulgari sermone contexunt. Faustinam quondam Pii filiam Marci
uxorem cum gladiatores transire uidisset: Vnius ex his amore succensam:cum longa ægri-
tudine laboraret:uiro de amore cōfessam. Quod cum ad chaldæos Marcus rettulisset: illo
rum fuisse consilium:ut occiso gladiatore: sanguine illius sese Faustina subleuaret: atq; ita
cum uiro concumberet. Quod cum esset factum: solutum quidem amorem: natum uero
Commodum gladiatorem esse non principem: Qui mille prope pugnas publice populo in
spectante gladiatorias imperator exhibuit:ut in uita eius docebitur. Quod quidem uerisi-
mile ex eo habetur;quod tam sancti principis filius his moribus fuit:quibus nullus lanista:
nullus scænicus: nullus harenarius: nullus postremo ex omnium dedecorum ac scelerum
colluuione concretus. Multi autem ferunt Commodum omnino ex adulterio natum:siqui
dem Faustinam satis constet:apud Caietam condiciones sibi & nauticas & gladiatorias ele-
gisse:De quo cum diceretur Antonino Marco. ut eam, repudiaret:si non occideret: dixisse
fertur:Si uxorem dimitrimus:reddamus & dotem:Dos autem quid habebatur:nisi imperi
um quod ille ab socero uolente Hadriano adoptatus acceperat. Tantū sane ualet boni prin
cipis uita. sanctitas: tranquillitas: pietas: ut eius famam nullius proximi decoloret inuidia.
Deniq; Antonino cum suos mores semper teneret:neq; alicuius insusurratione mutaretur:
non obfuit gladiator filius:uxor infamis:deus usq; etiam nunc habetur:ut uobis ipsi sacra-
tissime imperator Diocletiane & semper uisum est & uidetur:qui eum inter numina uestra
non ut cæteros sed specialiter ueneramini ac sæpe dicitis uos uita & clæmentia talis esse cu
pere:qualis fuit Marcus. Etiam si philosophia nec Plato esse possit:si reuerator uita & qui-
dem hæc breuiter & congeste. Sed. M. Antonino hæc sunt gesta. Post fratrem primum cor
pus eius Romam deuectum est & illatum maiorum sepulchris:diuini honores decreti. De-
inde cunq; gratias ageret senatui quod fratrem consecrasset:occulte ostendit omnia bellica
consilia sua fuisse:quibus superati sunt parthi. Addidit præterea quædam: quibus ostendit
nunc demum se quasi a principio acturum esse rempu. amoto eo qui remissior uidebatur.
Necaliter senatus accepit: quam Marcus dixerat:ut uideretur gratias agere: quod Verus

excessisset uita. Omnibus deinde sororibus & affinibus & libertis iuris & honoris & pecuniæ plurimum detulit. Erat enim famæ suæ curiosissimus requirens ad uerum quid quisq; de se diceret: emendans quæ bene repræhensa uidetentur. Proficiscens ad bellum germanicum filiam suam non decurso luctus tempore grandæuo equitis romani filio Claudio Pompeiano dedit genere antiocensi nec satis nobili: quem postea bis consulem fecit: cum filia eius augusta esset & Augustæ filia. Sed has nuptias & Faustina & ipsa quæ dabatur inuita habuerunt. Cum mauri hispanias prope omnes uastarent: res per legatos bene gestæ sunt. Et cum per ægyptum bucolicis milites grauia multa fecissent: per Auidium Cassium retusi sunt: qui postea tyrannidem arripuit. Sub ipsis profectionis diebus in secessu prænestino agens filium nomine Verum Cæsarem execto sub aure tubere septennem amisit: quem nō plus quinq; diebus luxit. Consolatusq; etiam medicos actibus publicis reddidit. Et quia ludi Iouis optimi maximi erant: interpellari eos publico luctu noluit. Iussitq; ut statuæ tantummodo filio mortuo decernerentur & imago aurea circensibus per pompam ferenda. E ut saliari carmini nomen eius inferretur. Instante sane adhuc pestilentia & deorum cultum diligentissime restituit: & seruos quemadmodum bello punico factum fuerat: ad militiam parauit: quos uoluntarios exemplo uolonum appellauit. Armauit etiam gladiatores: quos obsequentes appellauit latrones. Etiam dalmatiæ atq; dardaniæ milites fecit: Armauit & diocmitas: emit & germanorum auxilia contra germanos. Omni præterea diligentia parauit legiones ad germanicum & marcomanicum bellum & ne prouincialibus esset molestus auctionem rerum aulicarum: ut diximus: fecit in foro diui Traiani: in qua præter uestes & pocula & uasa aurea etiam signa cum tabulis magnorum artificum uændidit. Marcomannos in ipso transitu Danubii deleuit: & prædam prouincialibus reddidit. Gentes omnes ab illyrici limine usq; in galliam conspirauerant: ut Marcomanni: Varistæ: Hermunduri: & Quadi: sueui: sarmatæ: lacringes: & burei: hi aliiq; cum uictuali: sosibes: sicobotes: roxolani: basternæ: alani: peutini: costoboci. Imminebat & parthicum bellum britannicum. Magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas uicit militibus sese imitantibus ducentibus etiam exercitum legatis & præfectis prætorio. Accepitq; in deditionem marcomannos plurimis in italiam traductis. Semper sane cum optimatibus non solum bellicas res: sed etiam ciuiles prius quam faceret: aliquid contulit. Deniq; sententia illius præcipua semper hæc fuit. Aequius est: ut ego tot talium amicorum consilium sequar: quam ut tot tales amici meam unius uoluntatem sequantur. Sane quia durus uidebatur ex philosophiæ institutione Marcus ad militiæ labores atq; ad omnem uitam grauiter carpebatur. Sed male loquentium dictis uel litteris uel sermone respondebat. Et multi nobiles bello germanico siue marcomannico imo plurimarum gentium interierunt. Quibus omnibus statuas in foro ulpio collocauit. Quare amici frequenter suaserunt: ut a bellis discederet: Romam ueniret: Sed ille contempsit ac perstitit. Nec prius recessit: q̄ omnia bella finiret. Prouincias ex proconsularibus consulares aut ex consularibus proconsulares aut prætorias pro belli necessitate fecit. Res etiam in Sequanis turbatas censura & auctoritate repressit. Compositæ res in hispania quæ per lusitaniam turbatæ erant filio Commodo accersito ad limitem togam uirilem dedit. quare congiarium populo diuisit. Et eum ante tempus cōsularem designauit: Siquis unq̄ proscriptus est a præfecto urbi: non libenter accepit. Ipse in largitionibus pecuniæ publicæ parcissimus fuit: quod laudi potius datur quam reprehensioni: sed tamen & bonis uiris pecunias dedit: & oppidis labentibus auxilium tulit. Et tributa uel uectigalia ubi necessitas cogebat: remisit. Absens populi romani uoluptates curari uæhementer præcepit per ditissimos editores. Fuit enim populo hic sermo. Cum sustulisset ad bellum gladiatores: quod populum sublatis uoluptatibus uellet cogere ad philosophiam. Iurasset enim ut ne mercimoniani impedirent: tardius pantomimos exhiberi non totis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit sermo: ut superius diximus. Sed hæc omnia per epistolas suas purgauit. Idem Marcus sederi in ciuitatibus uetuit in equis siue uehiculis: lauacra mixta submouit. Mores matronarum composuit diffluentes. Et iuuenum nobilium sacra Serapidis a uulgaritate pelosiæ submouit. Fama fuit sane quod sub philosophorum specie quidam rempub. uexarent & priuatos: quod ille purgauit. Erat mos iste Antonino: ut omnia crimina minore supplicio quam legibus plecti solent: puniret. Quamuis nonnunquam contra manifestos & grauium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales causas hominum honestorum ipse cogno

uit & quidem summa æquitate:ita:ut prætorem repræhenderet:qui cito reorum causas au
dierat.iuberetq; illum iterum cognoscere dignitatis eorum interesse dicens:ut ab eo audire
tur:qui pro populo iudicaret. Aequitatem etiam circa captos hostes custodiuit. Infinitos ex
gentibus in romano solo collocauit. Fulmen de cælo præcibus suis contra hostium machi
namentum extorsit:Suis pluuia impetrata cum siti laborarent. Voluit Marcomanniam pro
uinciam. Voluit etiam Sarmatiam facere:& fecisset:nisi Auidius Cassius rebellasset sub eo-
dem in oriente qui imperatorem se appellauit: Vt quidam dicunt;Faustina uolente:quæ de
mariti ualitudine desperaret. Alii dicunt ementita morte Antonini Cassium imperatorem
se appellasse:Cum diuum Marcum appellasset: & Antoninus quidem non est sans motus.
Defectione Cassii:nec eius affectus seui:sed per senatum hostis est iudicatus. Bonaq; eius p
scripta per ærarium publicum. Relicto ergo sarmatico marcomannicoq; bello cõtra Cas-
sium profectus est. Romæ turbæ etiam fuerunt:quasi Cassius absente Antonino aduenta-
ret:Sed Cassius statim interfectus est:caput eius allatum est ad Antoninum. Marcus tamen
non exultauit interfectione Cassii;caputq; eius humari iussit. Metianum etiam filium Cas-
sii cui Alexandria erat commissa;exercitus occidit. Nam & præfe.præto. sibi fecerat:qui &
occisus est. In conscios defectionis uetuit senatum grauiter iudicare. Simul petit ne quis se-
nator tempore principatus sui occideretur:ne eius pollueretur imperium. Eos etiam qui de
portati fuerant:reuocari iussit. Cum paucissimi centuriones capite essent puniti. Ignouit &
ciuitatibus:quæ Cassio cõsenserant:ignouit Antiocensibus qui multa in Marcum pro Cas-
sio dixerant:quibus & spectacula & conuentus publicos tulerat:& omnium concionum ge
nus contra quos edictum grauissimum misit. Seditiosos autem eos & oratio Marci indicat
indita Mario Maximo:qua ille usus est apud amicos. Deniq; noluit Antiochiam uidere: cũ
Syriam peteret. Nam nec Cyprum uoluit uidere:ex qua erat Cassius. Fuit Alexandriæ cle-
menter cum iis agens. postea tamen Antiochiam uidit. Multa egit cum regibus:& pacem cõ
firmauit sibi occurrentibus cunctis regibus & legatis persarum;omnibus orientalibus pro
uinciis carissimus fuit. Apud multas etiam philosophiæ uestigia reliquit. Apud ægyptios ci
uem se egit & philosophum in omnibus studiis:templis:locis. Et cum multa alexandrini in
Cassium dixissent fausta:tamen omnibus ignouit:& filiam suam apud eos reliquit. Faustinã
suam in radicibus monti Tauri in uico Halale exanimatam subito morbi amisit. Petiit a se
natu:ut honores Faustinæ ædemq; decernerent. Laudata eadem cum pudicitiæ fama graui
ter laborasset:quæ Antoninus uel nesciuit:uel dissimulauit. Nouas puellas Faustinianas in-
stituit in honorem uxoris mortuæ: Diuam etiam Faustinam a senatu appellatam gratula-
tus est:quam secum & in æstiuis habuerat:ut matrem castrorum appellaret. Fecit & coloni
am uicum in quo obiit Faustina,& ædem illi extruxit. Sed hæc postea ædes heliogabalo de
dicata est. Ipsum Cassium pro clæmentia occidi passus est:non occidi iussit: Deportatus est
Heliodorus filius Cassii:& alii liberum exilium acceperunt cum bonorum parte. Filii autẽ
Cassii & Aurelius mediam partem acceperunt paterni patrimonii & auro atq; argento ad-
iuti. Mulieres autem etiam ornamentis:ita:ut Alexandria filia Cassii & Druncianus gener li
beram uagandi potestatem haberet commendari amitæ marito. Doluit deniq; Cassium ex
tinctum dicens uoluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere. Orientalibus rebus
ordinatis Athenis fuit:& in italia Cereris templum adiit: ut se innocentem probaret: & sa-
crarium solum ingressus est. Reuertẽs ad italiam nauigio tempestatem grauissimam passus
est. Per Brundusium ueniens in italiam togam & ipse sũpsit: & milites togatos eẽ iussit; nec
unquam sagati fuerunt sub eo milites. Romam ut uenit triumphauit. Exinde Lauinium
profectus est. Commodum deinde sibi collegam in tribuniciam potestatem iunxit:congia-
rium populo dedit & spectacula mirifica. Dein ciuilia multa correxit. Gladiatorii muneris
sumptus modum fecit: sententia Platonis semper in ore illius fuit; Florere ciuitates: si aut
philosophi imperarent:aut imperatores philosopharentur. Filio suo Brutii præsentis filiam
iunxit nuptiis celebratis exemplo priuatorum. Quare etiam congiarium dedit populo. De-
inde ad conficiendum bellum conuersus in administratione eius belli obiit labentibus iam
filii moribus ab instituto suo:triennio bellum postea cum marcomannis : Hermunduris :
sarmatis:quadis etiam egit:& si anno uno superfuisset:prouincias ex his fecisset. Ante bidu-
um quam expirasset:admissis amicis dicitur ostendisse sententiam de filio eandem; quam
Philippus de Alexandro:cum de hoc male sentiret addens minime se ægre ferre filium su-

perstitem relinquens. Nam iam Commodus turpem se & cruentum ostentabat. Mors autem talis fuit. Cum ægrotare cœpisset: filium aduocauit: atq; ab eo primum petit ut belli reliquias non contemneret: ne uideretur rempub. prodere: & cum filius ei respondisset cupere se primum sanitatem ut uellet: permisit. Petens tamen: ut expectasset paucos dies aut simul proficisceretur. Deinde abstinuit cibo potuq; mori cupiens: auxitq; morbum. Sexta die uocatis amicis & ridens res humanas mortem autem contemnēs ad amicos dixit. Quid me fletis: & non magis de pestilentia & communi morte cogitans: & cum illi uellent recedere: ingemiscens ait: Si iam me dimittitis: uale uobis dico uos præcedens. Et cum ab eo quæreretur cui filium commendaret: ille respondit uobis: si dignus fuerit: & diis immortalibus. Exercitus cognita mala ualitudine uæhementissime dolebant: quia illum uice amauerunt. Septimo die grauatus est: & solum filium admisit: quem statim dimisit: ne in eum morbus transiret: Dimisso filio caput operuit quasi uolens dormire: sed nocte animā efflauit. Fertur filium mori uoluisse: cum eum talem uideret futurum: qualis extitit post eius mortem: ne ut ipse dicebat similis Neroni Caligulæ & Domitiano esset. Crimini ei datum est: quod adulteros uxoris promouerit. Tertullum & Vtilium & Orfitum & Moderatum ad uarios honores cum Tertullum etiam prandentem cum uxore depræhenderit: De quo mimus in scæna præsente Antonino dixit: Cum stupidus nomen adulteri uxoris a seruo quæreret: & ille diceret: Tertullus & adhuc stupidus quæreret respondit ille: Iam tibi dixi Tertullus dicitur. Et de hoc quidem multa populus: multa etiam alii dixerunt patientiam Antonini incusantes. Ante tempus sane mortis priusquam ad bellum marcomannicum rediret: in capitolio iurauit nullum senatorem tu se sciente occisum. Cum etiam rebelliones dixerit se seruaturum fuisse: si scisset. Nihil enim magis & timuit & deprecatus est quam auaritiæ famam. De qua se multis epistolis purgat. Dederunt & uitio quod ei uictus fuisset nec tam simplex quam uideretur aut quam uel Pius uel Verus fuisset. Dederunt etiam crimini quod aulicam arrogantiam confirmauerit submouendo amicos a societate communi & a conuiuiis: parentibus consecrationem decreuit. Amicos parentum etiam mortuos statuis ornauit. Suffragatoribus non cito credidit sed semper diu quæsiuit quod erat uerum. Enisa est Fabia ut Faustina mortua in eius matrimonium coiret: sed ille cōcubinam sibi asciuit Procuratoris uxoris suæ filiam: ne tot liberis superduceret nouercam.

Eiusdem Verus ad Diocltianum Augustum.

Cio plærosq; ita uitam Marci ac Veri litteris atq; historiæ dedicasse: ut priorem Verum intimandum legentibus darent: non imperandi secuti sunt ordinem sed uiuendi. Ego uero quod prior Marcus imperare cœpit deinde Verus: qui superstite periit Marco: priorem Marcum dehinc Verum credidi celebrandum. Igitur. L. Ceionius Aelius Commodus. Verus Antoninus: qui ex Hadriani uoluntate Aelius appellatus est ex Antonini coniunctione Verus & Antoninus neq; inter bonos neq; inter malos principes ponitur: quem constat non obruisse uitiis nec abundasse uirtutibus. Vixisse deinde non in suo libero principatu sed sub Marco in simili ac pari maiestatis imperio. A cuius secta lasciuia morum & uitæ licentionimietate dissensit. Erat enim morum simpliciumi: & qui adumbrare nihil posset. Huic naturalis pater fuit. L. Aelius Verus: qui ab Hadriano adoptatus primus Cæsar est dictus: & in eadem statione constitutus periit. Aui ac proaui & item maiores plurimi consulares. Natus est Lucius Romæ in prætura patris sui decimo octauo kalendas Ianuarias die quo & Nero qui rerum potitus est. Origo eius paterna plæraq; ex ethruria fuit: materna ex Fauentia. Hac prosapia genitus patre ab Hadriano adoptato in familiam aliam deuenit. Mortuoque patre Cæsare in Hadriani familia remansit. A quo Aurelio datus est adoptandus: cum sibi ille Pium filium: Marcum nepotem esse uoluisset posteritati satis prouidens: & ea quidem lege ut filiam Pii Verus acciperet: quæ data est Marco iccirco: quia hic ad hoc impar uidebatur ætate: ut in Marci uita exposuimus. Duxit autem uxorem Marci filiam Lucillam: edu-

catus est in domo tiberiana. Audiuit Scaurum grammaticum latinum Scauri filium: qui grammaticus Hadriani fuit. Græcos Telephum atq; Phertionem Arpocrationem. Rhetores Apollonium: Celerem Caninum: Herodem atticum: Latinum Cornelium Frontoné. Philosophos Apollonium & Sextum: hos omnes amauit unice: atq; ab his inuicem dilectus est: nec tamen ingeniosus ad litteras. Amauit autem in pueritia uersus facere: post oratiões. & melior quidem orator fuisse dicitur quam poeta. Imo ut uerius dicam peior poeta quam rhetor. Nec desunt: qui dicant eum adiutum ingenio amicorum: atq; ab aliis ei illa ipsa quæcunque sunt scripta. Si quidem multos disertos & eruditos semper secum habuisse dicitur. Educatorem habuit Nicomedem. Fuit uoluptarius & nimis lætus: & omnibus deliciis ludis: iocis decenter aptissimus. Post septimum annum in familiam Aureliam traductus. Marci moribus & auctoritate formatus é. Amauit uenatus: Palestras: & omnia exercitia iuuentutis. Fuitq; priuatus in domo imperatoria uiginti & tribus annis. Qua die togam uirilem Verus accepit: Antoninus Pius ea occasione qua patris templum dedicabat: populo liberalis fuit: mediusq; inter Pium & Marcum idem resedit: cum quæstor populo munus daret. Post quæsturam statim consul est factus cum Sextillo laterano: interiectis annis cú Marco fratre iterum factus est consul. Diu autem & priuatus fuit: & ea honorificentia caruit: qua Marcus ornabatur. Nanque in senatu ante quæsturam sedit. Neq; in itinere cum patre sed cum præfecto prætorii uectus est. Nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adiunctum est; quam quod Augusti filius appellatus est. Fuit studiosus etiam circensium haud aliter quam gladiatorii muneris. Hic cum tantis deliciarum & luxuriæ quateretur erroribus: ab Antonino uidetur ob hoc retentus: quod eum pater ita in adoptionem Pii transire iusserat: ut nepotem appellaret: cui quantum uidetur fidem exhibuit non amorem. Amauit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii puritantemque uiuendi. Hortatusq; est: ut imitaretur & fratrem. Defuncto Pio Marcus in eum omnia contulit participatu etiam imperatoriæ potestatis indulto: sibiq; consortem fecit: cum illi soli senatus detulisset imperium. Dato igitur imperio & indulta tribunitia potestate. Post consulatus etiam honorem delatum Verum uocari præcepit suum in eum transferens nomen: cum ante Commodus uocaretur. Lucius quidem Marco uicem reddens si susciperet obsecutus: ut legatus proconsuli uel præ se imperatori iam primum eum Marcus pro ambobus ad milites est locutus: & proconsulis imperio grauiter se ad Marci mores egit. Vbi uero in Syriam profectus est: nõ solum licentia uitæ liberioris sed etiam adulteriis & iuuenturis amoribus infamatus est. Si quidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur: ut etiam postea quam de Syria rediit: popinam domi instituerit. Ad quam post conuiuium Marci diuertebat ministrantibus sibi omni genere turpium personarum. Fertur & nocte perpeti alea lusisse: cum in Syria concepisset id uitium: atq; in tantum uitiorum gaianorum & Neronianorum ac uitellianorum fuisse æmulum: ut uagaretur nocte per tabernas ac lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio: & commisceretur cum triconibus: committeret rixas dissimulans quis esset: sæpeq; afflictum liuida facie redisset. Et in tabernis agnitum cum sese absconderet: iaciebat & nummos í popinas maximos: quibus calices frangeret. Amauit & aurigas Prasino fauens gladiatorum etiam frequentius pugnas in conuiuio habuit trahens cænam in noctem & in thoro conuiuali condormiens, ita; ut leuatus cum stromatibus in cubiculum perferretur. Somni fuit permodici: digestionis facillimæ. Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens dissimulabat rem; pudore illo ne repræhenderet fratrem. Et notissimum eius quidem fertur tale conuiuium in quo primum duodecim accubuisse dicitur. Cum sit notissimum dictum de numero conuiuarum septem conuiuium: nouem uero conuicium. Donatos autem pueros decoros: qui ministrabant singulis. Donatos etiam structores & lances singulis quibusq;: donata & uiua animalia uel cicurum uel ferarum: auium uel quadrupedum: quorum cibi appositi erant. Donatos ét calices singulis p singulas potiones murinos & cristallinos alexandrinos ac quotiens bibitum est. Data etiam aurea atq; argentea pocula & gemmata. Coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis & alieni temporis floribus. Data & uasa aurea cum unguentis ad speciem alabastrorum. Data & uehicula cum mulabus ac mulionibus cum iuncturis argenteis; ut ita de conuiuio redirent. Omne auté conuiuiũ æstimatũ dicit sexagies cétenis milibus sesternoꝝ. Hoc conuiuiũ postea q̃ Marcus audiuit: ingemuisse dicitur & doluisse publicũ fatum. Post conuiuium lulum est tessaris usq; ad lucem. Et hæc quidem post

parthicum bellum:ad quod eum misisse dicitur Marcus:ne uel in urbe ante oculos omnium peccaret:uel ut parsimoniam peregrinatione addisceret:uel ut timore bellico emendatior rediret:uel ut se imperatorem esse cognosceret. Sed quantum profecerit cum alia uita tum hæc quam narrauimus cæna monstrauit. Circensium tantam curam habuit:ut frequenter prouincialibus litteras causa circensium & miserit:& acceperit. Denique etiam præsens & cum Marco sedens multas a uenetianis est passus iniurias: quod turpissime contra eos faueret. Nam & uolucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat:quod secum portabat. Cui quidem passas uuas & nucleos inuicem hordei in præsepe ponebat:quem sagis fuco tinctis coopertum in tiberiana ad se adduci iubebat. Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primum cœperunt equi aurei uel brauia postulari. In tanto auté equus ille honore fuit:ut ei a populo parsimanorum sæpe modius aureorum postularetur. Profectum eum ad parthicum bellum Marcus Capuam prosecutus est. Cumque inde per omnium uillas se ingurgitaret:morbo implicitus apud Canusium ægrotabat:quo ad eum uisendum frater contendit. Multa in eius uita ignaua & sordida etiam belli tempore deteguntur. Nam cum interfecto legato cæsis legionibus syriis defectionem cogitátibus oriens uastaretur:ille in Apulia uenabatur. Et apud Corinthum & Athenas inter symphonias & cantica nauigabat. Et per singulas maritimas ciuitates Asiæ, Pamphiliæ:ciliciæque clariores uoluptatibus immorabatur. Antiochiam postea quam uenit:ipse quidem se luxuriæ dedit. Duces autem cōfecerunt parthicum bellum Statius priscus & Auidius Cassius & Marius Verus per quadriennium ita ut Babylonem & Mœdiam peruenirent: & Armeniam uendicarent. Partumque est ipsi nomen Armenici:Parthici: Mœdici:quod etiam Marco romæ agenti delatum est. Egit autem per quadriennium Verus hyemem laodociæ:æstatem apud Damnem:reliquam partem Antiochiæ: risui fuit omnibus syris: quorum multa ioca in theatro in eum dicta extant. Vernas in triclinium saturnalibus & diebus festis semper admisit. Ad euphratem tamen impulsu comitum suorum secundo profectus est. Ephesum etiam rediit:ut Lucillam uxorem missam a patre Marco susciperet:& iccirco maxime ne Marcus cum ea in Syriam ueniret:ac flagitia eius agnosceret: Nam senatui Marcus dixerat se filiam in Syriam deducturum. Confecto sane bello regna regibus prouincias uero comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad triumphum inuitus:quod Syriam quasi regnum suum relinqueret:rediit:& pariter cum fratre triumphauit susceptis a senatu nominibus:quæ in exercitu acceperat. Fertur præterea ad amicæ uulgaris arbitrium in Syria posuisse barbam. Vnde in eum a syris multa sunt dicta. Fuit eius fati:ut in eas prouincias per quas rediit: Romam usque luem secum deferre uideretur. Et nata fertur pestilentia in Babylonia:ubi de templo Apollinis ex arcula aurea:quam miles forte inciderat: spiritus pestilens euasit; atque inde parthos orbemque complesse. Et hoc non L. Veri uitio, sed Cassii a quo contra fidem Seleucia quæ ut amicos milites nostros receperat:expugnata est. Quod quidem inter cæteros etiam quadratus belli parthici scriptor incusatis Seleucenis qui fidem primi ruperant:purgat. Habuit hanc reuerentiam Marci Verus:ut nomina quæ sibi delata fuerant:cum fratre communicaret die triumphi:quem pariter celebrarunt. Reuersus a parthico bello minore circa fratrem cultu fuit Verus. Nam & libertis inhonestius indulsit:& multa sine fratre disposuit. His accessit quod quasi reges aliquos ad triumphum adduceret:sic histriones eduxit e Syria quorum præcipuus fuit Maximus:quem Paridis nomine nuncupauit. Villam præterea extruxit in uia Clodia famosissimam:in qua per multos dies & ipse ingenti luxuria debacchatus est cum libertis suis & amicis paribus:quorum præsentia nulla inerat reuerentia. Et Marcū rogauit:qui uenit:ut fratri uenerabilem morum suorum & imitandam ostenderet sanctitudinem:& quinque diebus in eadem uilla residens cognitionibus continuis operam dedit aut conuiuante fratre aut conuiuia comparante. Habuit Agrippum histrionem:cui cognomentum erat Memphi:quem & ipsum e Syria uelut trophæum parthicum adduxerat:quē Apolaustum nominauit: Adduxerat secū & fidicinas & tibicines & histriones scurrasque mimarios & præstigiatores & omnia mancipiorum genera:quorum Syria & Alexandria pascitur uoluptate. Prorsus ut uideretur bellum non parthicum sed histrionicum confecisse. Et hæc uitæ diuersitas atque alia multa inter Marcum & Verum simultates fecisse nō aperta ueritas indicabat:sed occultus tumor inseuerat. Verum illud præcipuum quod cum Libonem quendam patruelem suum Marcus legatum in Syriam misisset:atque ille se insolentius quam uere

cundus senator efferret:dicēs ad fratres suos scripturum esse:si qui forte dubitaret: nec Verus præsens pati posset:subitoq3 morbonotis prope uenem existentibus interisse: Visum ē nomnallis non tamen Marco quod eius fraude putaretur occisus. Quæ res simulatum auxit rumorem.Liberti multum potuerunt apud Verum:ut in uita Marci diximus Geminas & Agachtus:cui dedit iuito.M.Libonis uxorem. Deniq3 nuptiis ab hero celebratis Marcus cōuiuio in interfuit.Habuit & alios libertos Verus improbos Coedem & Teclctum:cæterosq3quos omnes Marcus post mortem Veri specie honoris abiecit Eulecto retento: qui postea Commodum filium eius occidit.Ad bellum germanicum Marcus quod nollet Lucium sine se uel ad bellum mittere uel in urbe dimittere. Causa luxuriæ simul profecti sūt atq3 Aquileiam uenerunt:Inuitoq3 Lucio alpes transgressi, Cum Verus apud Aquileiam tā tum uectatus conuiuatusq3 esset:Marcus autem omnia prospexisset.De quo bello quidem per legatos barbarorum pacem petentium quidem per duces nostros gestum est: in Marci uita plenissime disputatum est.Composito autem bello in Pannonia urgente Lucio Aquileiam rediret quoq3 urbanas desyderabat Lucius uoluptates in urbem destinatus est:sed nō longe ab Altino subito in uehiculo morbo quem Apoplexin uocant correptus Lucius depositus e uehiculo detracto sanguine Altinum perductus cum triduo mutus uixisset:apud Altinum periit.Fuit sermo quod & socrum Faustinam incestasset. Et dicitur Faustinæ socrus dolo aspersis ostreis ueneno extinctus esse:ideo quod consuetudinem quam cū matre habuerat:filiæ prodidisset: q̄uis & illa fabula quæ in Marci uita posita est, abhorrens a talis uiri uita sit exorta. Cum multi etiam uxori eius flagitium mortis assignent: & iccirco quod Fabiæ nimium indulserat Verus.Cuius potentiam uxor Lucii uel Marci ferre nō posset. Tanta sane familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit:ut si hoc quoq3 usurpauerit rumor;quod inierint consilium ad Marcum e uita tollendum. Idq3 cum esset per Agacitum libertum proditum Marco ante aduentum Lucii Faustina præueniret. Fuit dedecorus corporeuultu gemmatus:barba prope barbarice demissa procerus:& fronte in supercilia adductiore uenerabilis.Dicitur sane tantum habuisse curam flauentium capillorum: ut capiti auri ramenta respergeret:quo magis coma illuminata flauesceret: lingua impeditor fuit.Aleæ cupidissimus:uitæ semper luxuriosæ atq3 in pluribus Nero præter crudelitatem & ludibria.Habuit iter alium luxuriæ apparatum calicem cristallinum nomine uolucrem ex eius æqui nomine quem dilexit: humanæ potionis modum supergressum uixit annis quadraginta duobus.Imperauit cum fratre annis undecim. Illatumq3 eius corpus est Hadriani sepulchro:In quo & Cæsar pater eius naturalis sepultus est.Nota est fabula quam Marci non capit uita:quod partem uuluæ ueneno illitam cum eam execuisset cultro una parte uenenato Marcus uero porrexit.sed hoc nefas est de Marco putari:quamuis Veri & cogitata & facta mereantur:quod nos non in medio relinquemus:sed totam purgatam confutatamq3 respuimus.Cum adhuc post Marcum præter uestram clæmentiam Diocliciane Auguste imperatorem talem nec adulatio uideatur potuisse confingere.

Didius Iulianus Aelii Spartiani ad Dioclitianū Augustum.

Idio Iuliano qui post Pertinacem imperium adeptus est:proauus fuit Salbius Iulianus bis consul præfectus urbi & iurisconsultus: quod magis eū nobilem fecit. Mater Clara Aemilia. Pater Petronius Didius Seuerus. Fratres Didius Proculus & Nummius Albinus.Auunculus Saluius Iulianus.Auus paternus insubris mediolanensis. Maternus ex Adrumentina colonia.Educatus est apud Domitiam Lucillam matrem Marci imperatoris.Inter uiginti uiros electus est suffragio matris Marci: Quæstor ante annum quam legitima ætas sinebat.designatus est. Aedilitatem suffragio Marci consecutus est. Prætor eiusdem suffragio fuit.Post præturam legioni præfuit. In Germania uicesimæ secundæ primigeniæ inde bellicam sancte ac diu rexit.Ibi cauchis germaniæ populis qui Albim fluuiū accolebant:erumpētibus restitit tumultuatis auxilus prouincialiū ob quæ consulatū meruit testimonio impatoris.Cattos etiam debellauit.Inde Dalmatiam regendam accepit;Eamq3 a confinibus hostibus uindicauit. Post Germaniam

inferiorem rexit. Post hoc culpam alimentorum in italiam meruit. Tunc factus est reus per
quendam Seuerum clarissimum militem coniurationis cum Saluio contra Commodum:
Sed a Commodo quia multos iam senatores occiderat & quidem nobiles ac potentes in
causis maiestatis, ne tristius grauaretur. Didius liberatus est accusatore damnato. Absolutus
iterum ad regendam prouinciam missus est. Bithyniam deinde rexit: sed non ea fama qua
cæteras. Fuit consul cum Pertinace & in proconsulatu Africæ eidem successit: & semper ab
collega est & successor appellatus maxime eo die cum filiam suam Iulianus despondens affi
ni suo ad Pertinacē uenisset idq; intimasset. Dixitq; debita reuerentia quia collega & succes
sor meus est. Statim enim mors Pertinacis secuta est. Quo interfecto consul Pitianus impe
rator in castris appellari uellet. Et Iulianus cum genero ad senatum uenisset: quem indictū
acceperat. Cumq; clausas ualuas inuenisset: atq; illic duos tribunos repperisset. P. Florianum
& Vectium Aprum: cœperunt cohortari tribuni: ut locum arriperet: quibus diceret iam ali
um imperatorem appellatum. Retinentes eum ad prætoria castra duxerunt. Sed postea qui
in castra uentum est: consul Pitiano præfecto urbi socero Pertinacis concionante sibiq; im
perium iudicante. Iulianum e muro ingentia pollicēte nullus admitteret. Primum Iulianus
monuit prætorianos: ne eum facerent imperatorem: qui Pertinacem uindicaret. Deinde scri
psit in tabulis se Commodi memoriam restiturum: atq; ita & admissus est: & imperator ap
pellatus rogantibus prætorianis ne Sulpiciano aliquid noceret: quod imperator esse uolu
set. Tunc Iulianus Flauium Generialem & Tullium Crispinum suffragio prætorianorum
præf. prætorii fecit. Stipatusq; est caterua imperatoria per Maurentium: qui & ante se Sulpi
ciano coniunxerat. Sane cum uicena quina milia militibus promisisset: tricena dedit. Inde
habita concione militari uespera in senatum uenit. Totumq; se senatui permisit. Factoq; se
natu consulto imperator est appellatus. Et tribunitiam potestatem ius proconsulare in pa
tricias familias relatus emeruit. Vxor etiam Mallia Scantilla & filia eius Didia Clara Augu
stæ sunt appellatæ. Inde se ad palatium recepit uxore ac filia illuc uocatis trepidis inuitis
eo transeuntibus quasi iam imminens exitium præsagirent. Præfectum urbi Cornelium
Repentinum generum suum fecit in locum Sulpiciani. Erat interea in odio populi Didi
us Iulianus ob hoc, quod creditum fuerat emendationem temporum Commodi Pertina
cis auctoritate reparandam: Habebaturq; ita quasi Iuliani consilio esset Pertinax interem
ptus. Etiam hi primum qui Iulianum odisse cœperant: disseminarunt: prima statim die Per
tinacis cæna despecta luxuriosum parasse conuiuium ostreis & altilibus & piscibus adorna
tum: quod falsum fuisse constat. Nam Iulianus tantæ parsimoniæ, fuisse perhibetur: ut per
triduum porcellum: per triduū leporem diuideret: si quis ei forte misisset. Sæpe autem nul
la existente religione holeribus leguminibusq; contentus sine carne cænauerit. Deinde ne
que cænauit prius quam sepultus esset Pertinax: & tristissimus cibum ob eius necem sum
psit. Et primam noctem uigiliis continuauit de tanta necessitate solicitus. Vbi uero primū
illuxit: senatum & equestrem ordinem in palatium uenientem admisit: atq; unum quemq;
ut erat ætas: uel patrem uel filium uel parentem affatus blandissime est. Sed populus in ro
stris atq; ante curiam ingentibus eum conuiciis lacessebat sperans deponi ab eo posse im
perium: quod milites dederant. Lapidationem quoq; facere descendenti cum militibus &
senatu in curiam diras imprecati sunt rem diuinam facienti ne litaret: optarunt. Lapides eti
am in eum iecerunt. Cum Iulianus manu eos semper placare cuperet. Ingressus autem curi
am placide & prudenter uerba fecit. Egit gratias quod esset adscitus: quod & uxor & filia
eius augustorum nomen acceperit. Patris patriæ quoq; nomen recepit. Argenteam statuā
respuit: Et senatui in capitolium peragenti populus obstitit: sed ferro & uulneribus & polli
citationibus aureorum quos digytis ostendebat ipse Iulianus: ut fidem faceret summotus
atq; depulsus est: inde ad circense spectaculum itum est. Sed occupatis indifferenter omni
um subsellis populus geminauit conuiuia in Iulianum: Pescennium Nigrum: qui iam impe
rare dicebatur: ad urbis præsidium uocauit. Hæc omnia Iulianus placide tulit totoque im
perii sui tempore mitissimus fuit. Populus autem in milites uehementissime inuehebatur
qui ob pecuniam Pertinacem occidissent. Multa igitur quæ Commodus statuerat: Perti
nax tulerat: ad conciliandum fauorem populi restituit. De ipso Pertinace neq; male neq;
bene quicquam egit. Quod grauissimum plurimis uisum est. Constitit propter metum mi
litum de honore Pertinacis tacitū esse. Et Iulianus quidem neq; Britannicos exercitus neq;

illyricos timebat. Nigrum uero misso primipilario occidi præceperat timens præcipue sy-
riacos exercitus. Ergo Poscennius niger in lyrico. Septinius Seuerus in Syria cum exerciti-
bus quibus prædebant: a Iuliano desciuere. Sed cum ei nunciatū esset Seuerum desciuisse
quem suspectum non habuerat: perturbatus est: ad senatum uenit: imperauitq;: ut hostis Se
uerus renunciaretur militibus etiam qui Seuerum secuti fuerant: dies præstitutus: ultra quē
si cum Seuero fuissent: hostium numero haberentur. Missi sunt præterea legati a senatu cō
sulares ad milites: qui suaderēt: ut Seuerus repudiaretur & is esset imperator: quem senatus
elegerat. Inter cæteros legatus est. Vespronius Candidus Vetus consularis olim militibus
inuisus ob durum & sordidum imperium. Missus est successor Seuero Valerius Carulinus
quasi posset ei succedi: qui militem iam sibi tenebat. Missus præterea Aquilius Centurio
notus cædibus senatoriis: qui Seuerum occideret. Ipse autem Iulianus prætor ianos in cam
pum deduci iubet; muniri turres: sed milites desides & urbana luxuria dissolutos inuitissi-
mos ad exercitium militare produxit. Ita ut uicarios operis quod unicuiq; præscribebatur
mercede conducerent. Et Seuerus quidem ad urbem infesto agmine ueniebat. Sed Didius
Iulianus nihil cum exercitu prætoriano proficiebat; quem quotidie populus & magis ode
rat & ridebat. Et Iulianus sperans lætum fautorem Seueri cum per eum Commodi manus
euasisset: ingratus tanto beneficio iussit eum occidi. Iussit etiam Marci manum īterfici. Sed
dudum hæc egit Iulianus: Seuerus classem rauennatem occupat legati senatus qui Iuliano
promiserant operam suam ad Seuerum transierunt. Tullius Crispinus præfectus prætorio
contra Seuerum missus; ut classem produceret: repulsus Romam redit. Hæc cum Iulianus
uideret: senatum rogauit: ut uirgines uestales & cæteri sacerdotes cum senatu obuiam exer
citui Seueri prodirent: & prætentis infulis rogarent inanem contra barbaros milites parās.
Hæc tamen agenti Iuliano Fausthus Quintillus consularis augur contradixit: asserens non
debere imperare eum: qui armis aduersario non posset resistere: Cui multi senatores consen
serunt. Quare iratus Didius milites e castris petiit; qui senatum ad obsequium cogerēt; aut
obtruncarent. Sed id consilium displicuit; neq; enim dicebat: ut cum senatus hostem Seue-
rum Iuliani causa iudicasset: eundem Iulianum pateretur infestum. Quare meliore consi-
lio ad senatum uenit; petiitq;: ut fieret senatus consultum de participatione imperii. Quod
statim factum est. Tūc omen quod sibi Iulianus cum imperium acciperet: fecerat: omnibus
uenit in mentem. Nam cum consul designatus de eo sententiam dicens; ita pronunciasset
Didum Iulianum imperatorem appellandum esse censeo: Iulianus suggessit: adde & Seuerū
quod cognomentum aui & proaui sibi Iulianus adsciuerat. Sunt tamen qui dicant nullum
fuisse Iuliani consilium de obtruncando senatu; cum tanta in eum senatus contulisset. Post
senatuscōsultum statim Didius Iulianus unum ex præfectis Tullium Crispinum misit. Ipse
autem tertium fecit præfectum Veturium Macrinum: ad quem Seuerus litteras miserat ut
esset præfectus. Sed pacem simulatam esse tantamq; cædem Seueri Tullio Crispino præfe-
prætorii: & populus locutus est & Seuerus suspicatus. Deniq; hostem se Iuliano Seuerus ma
luit q̃ principem consensum militum. Seuerus autem statim & ad plurimos Romam scri-
psit: & occulte misit edicta quæ proposita sunt. Fuit præterea in Iuliano hæc amentia: ut p
magos plæraq; faceret: quibus uitaret uel odium populi deleniri uel militum arma compe
sci. Nam & quasdam non conuenientes romanis sacris hostias immolauerunt: & carmina
profana incantauerunt: & ea quæ ad speculum dicunt fieri. In quo pueri præligatis oculis ī
cantando uertice respicere dicuntur: Iulianus fecit. Tuncq; puer uidisse dicitur & aduentū
Seueri & Iuliani decessionem. Et Crispinus quidem cum occurrisset præcursoribus Seueri
Iulio lacio auctore a Seuero interemptus est. Deiecta sunt etiam e senatu. Iulianus conuoca
to senatu quæsitisq; sententiis quid facto opus esset: certi nihil comperit a senatu. Sed po-
stea sponte sua gladiatores Capuæ iussit armari per Lollianum Titianum & Claudium Pō-
peianum & Arratinensem ad Participatum euocauit. Quod & gener imperatoris fuisset: &
diu militibus præfuisset. Sed hoc ille recusauit senem se & debilem luminibus respondens
Transierant & ex umbria milites ad Seuerum: & præmiserat quidem litteras Seuerus: qui-
bus iubebat interfectores pertinacis seruari. Breui autem desertus est ab omnibus Iulianus
& remansit in palatio cum uno de præfectis suis Geniali & genero repentino actum est de-
niq; in Iuliano senatus auctoritate abrogaretur imperium: & abrogatum est. Appellatusq;
statim Seuerus impator. Cū fingeret: quod ueneno se absumpsisset Iulianus. Missi tamen a
senatu quoq; cura p militē gregariū in palatio idem Iulianus occisus est. Fidem Cæsaris im

plorans hoc est Seueri filiam suam potius imperio: dato patrimonio emancipauerat: quod ei cum Augustæ nomine statim sublatum est. Corpus eius a Seuero uxori Manliæ Scantillæ ac filiæ ad sepulchrum est redditum & in proaui monumento translatum miliario quinto uia lauicana. Obiecta sane sunt Iuliano hæc: quod gulosus fuisset: quod aleator: quod armis gladiatoriis exercitus esset: eaq; omnia senex fecerit. Cum antea nunq̃ adolescens his esset uitiis infamatus. Obiecta est etiam superbia cum ille etiã in imperio fuisset humillimus. Fuit autem contra humanissimus ad conuiuia: benignissimus ad subscriptiones: moderatissimus ad libertatem. Vixit annis quinquaginta sex mensibus quatuor. Imperauit mensibus duobus diebus quinq;: repræhensum in eo præcipue: quod eos quos regere auctoritate sua debuerat: regendæ reip. præsules ipse fecisset.

Commodus Antoninus Aelii Lampridii ad Diocltianum Augustum.

E Commodi Antonini parentibus in uita Marci Antonini satis est disputatum. Ipse autem natus est apud Lanubium cum fratre Antonino Gemino pridie kalendas septembres patre patruoq; consulibus. Vbi & Auus maternus dicitur natus. Faustina cum esset Commodo cum fratre prægnans uisa est in somnis serpentes parere: sed ex his unum ferociorem. Cũ autem peperisset Commodum atq; Antoninum: Antoninus quadrimus est elatus: quem parem astrorum cursu Commodo mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre Commodum Marcus & suis præceptis & etiam magnorũ atq; optimorum uirorum erudire conatus est. Habuit litteratorem græcum Onesicratem Latinum Capellam Antistium. Orator ei Arteius sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerũt. Tantum ualet aut ingenii uis aut eorum qui ĩ aula institutores habẽtur. Nam a prima statim pueritia turpis: improbus, crudelis: libidinosus: ore quoq; pollutus & construpatus fuit. Iam in his artifex quæ stationis imperatoriæ non erant: ut calices fingeret: saltaret: cantaret: sibilaret. Scurram denicq; & gladiatorem se perfectum ostenderet. Auspicium crudelitatis apud Centumcellas dedit anno ætatis duodecimo. Nam cum tepidius forte lætus esset: balneatorem in fornacem conici iussit quando a pædagogo cui hoc iussũ fuerat ueruecina pellis in fornace consumpta est: ut fidem pœne de fœtore nidoris impleret. Appellatus est autem Cæsar puer cum fratre Seuero: quartodecimo ætatis anno in collegium sacerdotis ascitus est. Cooptatus inter tres solos principes iuuentutis cum togã sumpsit: adhuc in prætexta puerili congiarium dedit: atq; ipse in basilica Traiani præsedit. Indutus autem toga est nonarum Iuliarum die: quo in terris Romulus non apparuit: & eo tempore quo Cassius a Marco desciuit. Profectus est commendatus militibus cum patre in Syriam & ægyptum: & cum eo Romam rediit. Post hæc uenia legis annariæ impetrata cõsul est factus: & cum patre imperator est appellatus quinto kalendas decembres die Pollione & Apro consulibus: & triumphauit cum patre. Nam & hoc patres decreuerant. Profectus & cum patre & ad Germanicum bellum adhibitos custodes uitæ suæ honestiores ferre nõ potuit: pessimos quosq; detinuit. & submotos usq; ad ægritudinem desyderauit: quibus per patris molliciem restitutis popinas & ganeas in palatinis semper diebus fuit. Neq; unq̃ pepercit uel pudori uel sumptui. Hidonio aleam exercuit. Mulierculas formæ scitioris: ut prostibula mancipia perficiem lupanarium & ludibrium pudicitiæ contraxit. Imitatus esse propolas: circumforaneos equos curules sibi comparuit. Aurigæ habitu currus rexit: gladiatoribus conuixit: aquam gessit: ut lebronum minister: in probis natum magis q̃ ei loco exin crederet: ad quem fortuna præuexit. Patris ministeria seniora summouit. Amicos senes abiecit. Filium Saluii Iuliani qui exercitibus præerat: ob impudicitiam frustra temptauit: atq; exinde Iuliano retendit insidias. Honestissimos quosq; aut per contumeliam aut per honorem indignissimum abiecit. Appellatus est a mimis quasi obstupratus: eosdemq; ita ut non apparerent: subito deportauit. Bellum etiam quod pater pœne cõfecerat: legibus hostium addictus remisit: ac Romam reuersus est. Romam ut redit: sub actore suo Autero post se i curru locato: ita triumphauit: ut eum serius ceruice reflexa publice oscularetur: etiam in orchestra hoc idem fecit. Et cum potaret in lucem elueretur q; uiribus romatu imperii. Vespera etiã per tabernas ac lupanaria uolitauit. Misit homines ad prouincias regẽdas uel criminum socios uel a criminosis commẽdatos. In senatus odium ita uenit: ut & ipse crudeliter in tanti

ordinis perniciem sæuiret:fieretq; contento crudelis uita Commodi. Quadratum & Lucil
lam compulit ad eius interfectionem consilia inire non sine præfecti prætorii Tarruntem
paterni consilio. Datum autem est negocium peragendæ necis Claudio Pompeiano propin
quo: qui ingressus ad Commodum destricto gladio cum faciendi potestatem habuisset in
hæc uerba prorumpens. Hunc tibi pugionem senatus mittit. Detexit facinus fatuus: nec im
pleuit: mulris cum eo principantibus causam. Post hæc interfecti sunt Pompeianus primo
& quadratus dein Narbana atq; Norbanus & Paralius & mater eius & Lucilla & in exilium
exacta. Cum præfecti prætorio uidisset Commodum in tantum odium incidisse: obtentu
autem cuius potentiam præfecti ferre non poterāt: urbane Auterum eductú a palatio sacro-
rum causa & redeuntem in hortos suos per frumentarios occiderunt. Id uero grauius q̃ de
se ipso Commodo fuit. Paternum autem & huius cædis auctorem & quantum uidebatur
paratæ necis Commodi conscium & interuentorem, Ne coniuratio latius puniretur: insti-
gante Tigidio per laticlaui honorem a præfecturæ administratione submouit. Post paucos
dies insimulauit eum coniurationis cum diceret: ob hoc promissam Iuliani filio filiam pa-
terni: ut in Iulianum transferretur imperium. Quare & paternum & Iulianum & Vitruuiú
secundo paterni familiarissimum qui epistolas imperatorias curarat: interfecit. Domus præ
terea Quintiliorum omnis extincta quod sextus Condiciani filius specie mortis ad defecti
onem diceretur euasisse: interfecta & Vitrasia Faustina & Velius Ruffus & Cenatius Capi-
to consularis. In exilium autem acti sunt Aemylius iunctus est Atilius Seuerus & consules
& in multos alios uarie sæuitum. Post hæc Commodus nunquam facile in publicum pro-
cessit: neq; quicq; sibi nunciari passus: nisi quod Perhennis ante tractasset. Perhennis autem
Commodi animum persciens inuenit: quemadmodum ipse potens esset. Nam persuasit Cō
modo: ut ipse deliciis uacaret. Idem uero Perhennis curis incumberet: quod Commodus
lætanter accepit. Hac igitur lege uiuens ipse cum trecentis concubinis: quas ex matronarú
meretricumq; delectu ad formæ speciem concilii: trecentisq; aliis puberibus exoletis quos
æque ex plebe ac nobilitate nuptusq; forma disceptatrice collegerat: in palatio per cōuiuia
& balneas bacchabantur. Inter hæc habitu uictimarii uictimas immolauit: in harena rudi-
bus inter cubilarios gladiatores pugnauit lucentibus aliquando mucronibus. Tunc tamen
Perhennis cuncta sibimet uindicauit: quos uoluit: interemit: spoliauit plurimos: omnia iu-
ra subuertit: prædam omnem in sinum contulit. Ipse autem Commodus Lucillam sororem
cum ea promisisset: occidit sororibus dein suis cæteris: ut dicitur: constupratis. Consobrina
patris complexibus suis iniuncta uiri etiam & concubinis matris nomen imposuit & uxo-
ris. Quam deprehensam in adulterio exegit: exactam relegauit: & postea occidit. Ipsas concu
binas suas sub oculis suis stuprari iubebat. Nec irruentium in se iuuenum carebat infamia
omni parte corporis atq; ore in sexum utrunq; pollutus: occisus est. Eo tempore etiam Clau
dius quasi a latronibus cuius filius cum pugione quondam ad Commodum ingressus est.
Multiq; alii senatores sine inditio interempti fœminæ quoq; diuites. Et nonnulli per pro-
uincias a Perhenni ob diuitias insimulate spoliati sunt: uel etiam interempti. His autem qui
bus deerat ficti criminis apposito obiiciebatur quod scribere uoluissent Commodum Hæ
redem. Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios duces in filium suum Perhennis re
ferebat. Hic tamen Perhennis qui tantum potuit subito quod bello Britannico militibus
equestris loci uiros præfecerat: amotis senatoribus prodita re p legatos exercitus hostis ap-
pellatus lacerandusq; militibus est deductus. In cuius potentiæ locum Cleandrum ex cubi
cularis subrogauit: Multa sane post interfectum Perhennem eiusq; filium quasi a se non ge
sta rescidit uelut in integrum restituens. Et hanc quidem pœnitentiam scelerum ultra tri-
ginta dies tenere non potuit: grauiora per Cleandrú faciens quam fecerat per supradictú Pe
rhennem. Et in potentia quidé Cleander Perhenni successerat. In præfectura uero Niger q
sex tantú horis præf. præt. per horas ac dies Commodo peiora omnia q̃ fecerat ante facien
te. Fuit aút Marcus quartus præf. præt. diebus quinq;. Hoȝ successores ad arbitrium Cleá
dri aut retenti sunt aut occisi. Ad cuius nutú etiam libertini in senatu atq; in patricios lecti
sunt. Tuncq; primú uigintiquinq; consules in unú annum uænditæq; oēs prouinciæ. Om-
nia Cleander pecunia uænditabat: reuocatos de exilio dignitatibus ornabat: res iudicatas re
scindebat. Qui tantum per stulticiam Commodi potuit: ut Byrrum sororis Commodi uiȝ
reprehendenté nunciantéq; Cōmodo quæ fiebant: in suspicioné regni affectati traheret: &

occideret. Multis aliis qui Byrrum defendebant pariter interemptis. Præf. etiam Ebutianus inter hos est interemptus. In cuius locum ipse Cleander cum aliis duobus: quos ipse delegat. Præfectus est factus. Tuncq; primum tres præf. præt. fuere. Inter quos Libertinus qui a pugione appellatus est. Sed & Cleandro dignus tandem uitæ finis impositus. Nam cum insidiis illius Arius Antoninus factis criminibus in tali gratiam quem in proconsulatu Asiæ damnauerat: esset occisus: nec eam inuidiam populo sæuiente Commodus ferre potuisset: plæbi ad pœnam donatus est. Cum etiam Apolaustus aliiq; liberti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter cætera etiã concubinas eius cõstuprauit: de q̃bus filios suscepit: qui post eius interitum cum matribus ĩterempti sunt. In cuius locum Iulianus & Regilus subrogati sunt. Quos & ipsos postea pœnis affecit. His occisis interemit Seruilium & Dulium Syllanos cum suis. Mox Antium lupum & Petronios Mamertinum & Syram filiumq; Mamertium Antonianum ex sorore sua genitum. Et post eos sex simul ex consulibus Allium Fuscum: Celium Felicem: Luceium Torquatum: Latium Eurupianum: Valerium Bassianum: Pactuleium Magnum cum suis atq; in Asia Sulpitium Crassum proconsulem & Iulium Proculum cum suis. Claudiumq; Lucanum consularem: & consobrinam patris sui Faustinam Anniam in Achaia. Et alios infinitos: destinauerat & alios quattuordecim occidere cum sumptus eius iniuriis romani imperii sustinere non possent. Inter hæc Commodus senatu semet tradente cum adulterum matris consulem designasset: appellatus est Pius: cum occidisset Perhennem: appellatus est Felix. Inter plurimas cædes multorum ciuium quasi quidam nouus Sylla: idem Commodus ille Pius: ille felix. Finxisse etiam quandam contra se coniurationem dicitur: ut multos occideret. Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri qui postea se & suos interimit: & sororis Lucillæ. Appellatus est Commodus etiam Britannicus ab adulatoribus: cum Britanni etiam imperatorem contra eum deligere uoluerunt. Appellatus est etiam Romanus Hercules: quod feras Lanuuium in amphitheatro occidisset. Erat enim hæc consuetudo: ut domi bestias interficerent. Fuit præterea ea dementia: ut urbem Romam coloniam commodianam uocari uoluerit: Cui furor dicitur inter delcamenta Martiæ iniectus. Voluit etiam in Circo quadrigas agitare. Dalmaticatus in publico processit: atq; ita signum quadrigis emittẽdis dedit: & eo quidem tempore quo ad senatum rettulit de commodiana facienda Roma: non solum senatus hoc libenter accepit per irrisionem: quantum intelligitur: sed etiam se ipsum Commodianum uocauit. Commodũ Herculem & deum appellans. Simulauit se & in Africam iturum, ut sumptum itinerarium exigeret: & exegit: eumq; in conuiuia & aleam conuertit. Motilenum præf. prætorii per ficus ueneno interemit. Accepit statuas in Herculis habitu: eiq; immolatum est ut deo. Multos præterea parauerat interimere: quod per Prauolum quendam proditum est: qui tabulam cubiculo eiecit: in qua occidendorum erant nomina scripta. Sacra Isidis coluit: ut & caput raderet & Anubin portaret: bellonæ seruientes uere execare brachium præcepit studio crudelitatis. Isiacos uero pineis usq; ad perniciem pectus tundere cogebat: cum Anubin portaret. Capita Isiacorum grauiter obtundebat ore simulacri: clauanon solum leones in ueste muliebri & pelle leonina: sed etiam multos homines afflixit. Debiles pedibus & eos qui ambulare non possent in gigantum modum formauit: ita: ut ab agetitibus de pannis & linteis quasi dracones detegerentur: eosdemq; sagittis confecit. Sacra mithriaca homicidio uero polluit. Cum illic aliquid ad speciem timoris uel dici uel fingi soleat. Etiam puer & gulosus & impudicus fuit: Adolescẽs omne genus infamauit hominum: quod erat secum: Et ab omnibus est infamatus: irridentes se feris obiiciebat. Eum etiam qui Tranquilli librum uitam Caligulæ continentem legerat: feris obiici iussit: quia eundem diem natalis habuerat: quẽ & Caligula. Siquis sane se mori uelle prædixisset: hunc inuitum præcipitari iubebat. In iocis quoq; perniciosus. Nam eum quem uidisset albescentes inter nigros capillos quasi uermiculos habere: sturno apposito qui se uermes sectari crederet: capite suppuratũ reddebat. Obtonsi oneris pinguem hominem medio uentre disiecit: ut eius intestina subito funderẽtur. Monopodios & luscinos eos qui aut singulos tulisset oculos aut singulos pedes fregisset: appellabat. Multos præterea passim extinxit: alios quia barbarico habitu occurrerant: alios quia nobiles & speciosi erant. Habuit in deliciis homines appellatos nominibus uerẽdorum utriusq; sexus: quos libentius suis oculis applicabat. Habuit & hominem pene prominentem ultra modum animalium: quem onon appellabat: sibi carissimum: quem & di

tauit: & sacerdotio Herculis rustici præposuit. Dicitur sæpe preciosissimis cibis humana stercora miscuisse: nec abstinuisse gustu aliis: ut putabat: irrisis. Duos Gilbos retortos in lance argentea sibi sinapi perfusos exhibuit: eosdemq; statim promouit: ac ditauit. Præf. præt. suum Iulianum togatum præsente officio suo in piscinam detrusit. Quem saltare etiam nudum ante concubinas suas iussit quatientem cymbala. Deformato uultu genera leguminum coctorum ad conuiuium propter luxuriæ continuationem reuocauit. Lauabat per diem septies atq; octies: & i ipsis balneis edebat deorum templa pollutus stupris & humano sanguine. Imitatus est & medicum: ut sanguinem hominibus semitteret scalpris feralibus. Menses quoq; in honorem eius pro Augusto Commodum pro Septembri Herculem: pro Octobri inuictum: pro Nouembri Exuperatorium: pro Decembri Amazonium ex signo ipsius adulatores uocabant. Amazonius autem uocatus est ex amore concubinæ suæ Martiæ: quam pictam in Amazone diligebat: propter quam & ipse Amazonico habitu in Harenam Romanam procedere uoluit. Gladiatorum etiam certamen subiit: & nomina gladiatorum recepit eo gaudio: quasi acciperet triumphalia. Ludum semper ingressus est: & quotiens ingrederetur publicis monumẽtis indi iussit. Pugnasse autem dicitur septingenties tricies quinquies nominatus inter Cæsares quartum Iduum octobrium: quas Herculeas postea nominauit Pudente & Pollione consulibus. Appellatus Germanicus idibus Herculeis Maximo & Orphito consulibus. Assumptus est in omnia collegia sacerdotalia sacerdos. xiii. kalendas inuictas Pisone & Iuliano consulibus. Profectus in germaniam. xiiii. kalendas Aelias: ut postea nominauit: iisdem consulibus. Togam uirilem accepit cum patre appellatus imperator v. kalendas exuperatorias. Pollione iterum & Apro consulibus. Triuphauit. x. kalendas ianuarias iisdem cõsulibus. Iterũ ꝓfectus. iii. nonas Cõmodias. Orphito & Ruffo cõsulibus: datus in perpetuum ab exercitu & senatu in domo palatina Commodiana conseruandus. xi kalendas romanas. Præsente iterum consule tertio. Meditans de pfectione a senatu & populo suo retentus est. Vota pro eo facta sunt nonis Piis Fusciano iterum consule: Inter hæc refertur in litteras pugnasse illum sub patre trecenties sexagies quinquies. Item postea tantum palmatum gladiatorarum confecisse. Vel uictis retiariis uel occisis ut mille contingeret. Ferarum autem diuersarum manu sua occidit multa milia. Ita: ut elephãtos occideret. Et hæc fecit sæpe spectante populo ro. Fuit autem ualidus ad hæc: alias debilis & ĩfirmus. Vitio etiam inter inguina prominenti ita: ut eius tumorẽ ꝑ sericas uestes populus romanus agnosceret. Versus in eum multi scripti sunt: de quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur. Virium ad conficiendas feras tantarum fuit: ut elephantum conto transfigeret: & origis cornu hasta trãsmiserit: & singulis ictibus multa milia ferarũ ingentiũ cõficeret. Impudẽtiæ tãtæ fuit: ut cum muliebri ueste in amphitheatro uel theatro sedens publice sæpissime biberit. Victi sunt sub eo tamen: cum ille sic uiueret: per legatos mauri. Victi daci. Pannoniæ quoq; compositæ in Britannia an germania & in dacia imperium eius recusantibus ꝓuincialibus. Quæ omnia ista per duces sedata sunt. Ipse Commodus in subscribendo tardus & negligens: ita ut libellis una forma multis subscriberet. In epistolis autẽ plurimis uale tantum scriberet. Agebanturq; omnia per alios. qui etiam condemnationes in sinum uertisse dicuntur. Per hanc autem negligentiam cum & annonam uastarent hi qui tunc remp. gerebant etiam inopia ingens Romæ exorta est. cum fruges non deessent: & eos quidem q omnia uastabant: postea Commodus occidit: atq; proscripsit. Ipse uero sæculum aureum Commodianum nomine assimulans uilitatem proposuit: ex qua maiorem penuriam fecit: multi sub eo & alienam pœnam & suam salutem pecunia redemerunt. Vændidit etiam suppliciorum diuersitates & sepulturas & immunitiones maloq;: & alios pro aliis occidit. Vændidit etiam prouincias & administrationes: cum hi per quos uænderet: partem acciperent: partem uero Commodus. Vændidit nonnullis & inimicorum suorum cædes. Vændiderũt sub eo etiam euentus litium liberti. Præfectos Paternum & Perhennem non diu tulit. Ita tamen: ut etiam de his præfectis: quos ipse fecerat: triennium nullus impleret. Quorũ plurimos interfecit uel ueneno uel gladio. Et præfectos urbi eadem felicitate mutauit. Cubicularios suos libenter occidit: cum omnia ex nutu eorum semper fecisset. Electus cubicularius cum uideret eum tam facile cubicularios occidere: præuenit eum: & factioni mortis eius interfuit. Spectator gladiatoria sumpsit arma panno purpureo nudos humeros aduelans. Habuit præterea morem ut omnia quæ turpiter: quæ impure: quæ crudeliter: quæ gla

diatorie: quæ lenonice faceret: actis urbis indi iuberet: ut Marii Maximi scripta testantur. Commodianum etiam præt. dixit quo sæpissimæ præsente gladiator pugnauit. Sane cum illi sæpe pugnanti ut deo populus fauisset: irrisum se credés populum romanum a multibus classiariis: qui uela ducebant in amphitheatro interimi præceperat. Vrbem incendi iusserat: utpote coloniam suam. Quod factum esset: nisi Lætus præf. præt. Commodum deterruisset. Appellatus est sane inter cætera triumphalia nomina etiam sexcenties uicies Paulus primus secutorum. Prodigia eius imperio & publice & priuatim hæc facta sunt. Crinita stella apparuit. Vestigia deorum in foro uisa sunt exeuntia. Et ante bellum desertorum cælum arsit. & repentina caligo ac tenebra in circo kalendis ianuariis aborta est & ante lucem. Fuerant etiam incendiariæ aues ac diræ de palatio. Ipse ad Celium montem in uectilianas ædes migrauit negans se in palatio posse dormire. Ianus Geminus sua sponte apertus est: & Anubis simulacrum marmoreum moueri uisum est. Herculis signum æneum sudauit in minutia per plures dies. Bubo etiam supra cubiculum eius deprehensus est tam Romæ quam lanuuii. Ipse autem prodigium non leue sibi fecit. Nam cum in gladiatoriis occisi uulnus manu misisset: ad caput sibi detersit: & contra consuetudinem penulatos iussit spectatores nō togatos ad munus conuenire: quod funebribus solebat. Ipse in pullis uestimentis præsidés galea eius bis per portam libitinensem elata est. Congiarium dedit populo singulis denarios septingenos uicenos quinos: circa alios omnes parcissimus fuit. Quod luxuriæ sumptibus earum minueret: Circenses multos addidit ex libidine potius quam religione. Et ut dominos factionum ditaret. His incitati licet nimis sero Quintus Aelius Lætus præf & Martia concubina eius inierunt coniurationem ad occidédū eum. Primum ei uenenum dederunt quod cum minus operaretur: per athletam cum quo exerceri solebat: eum strangularunt. Fuit forma quidem corporis iusta uultu insubido: ut ebriosi solent. & sermone incondito: capillo semper fucato: & auri irradiamentis illuminato adurens comam & barbam timore tonsoris. Corpus eius ut unco traheretur atq; in Tiberim mitteretur senatus & populus postulauit. Sed postea iussu Pertinacis in monumentum Hadriani translatum est. Opera eius præter lauacrum quod Cleander nomine ipsius fecerat: nulla extant. Sed nomé eius alienis operibus incisum senatus erasit. Nec patris autem sui opera perfecit. Classem africanam instituit: quæ subsidio esset: si forte alexandrina frumenta cessassent. Ridicule etiā carthaginem Alexandriam: Commodianam rogatam appellauit. Cum classem quoq; africanam Commodianam Herculeam appellasset. Ornamēta sane quædā colosso addidit: quæ postea cuncta sublata sunt. Colossi autem caput dempsit: quod Neronis esset: ac suum imposuit: & titulum more solito subscripsit ita: ut illum gladiatorium effœminatum non prætermitteret. Hunc tamen Seuerus imperator amantissimus noīs sui odio ut uidetur senatus inter deos rettulit flamine addito: quem ipse uiuus sibi parauerat. Herculaneo Commodiano sorores tres superstites reliquit: ut natalis eius celebraretur: Seuerus instituit. Acclamationes senatus post mortem Commodi graues fuerunt. Vt autem sciretur quod iudicium senatus de Commodo fuerit: ipsas acclamatiões de M. Maximo indidi. Et sentétiam senatus consulti: hosti patriæ honores detrahantur: parricidæ honores detrahantur: parricida trahatur. Hostis patriæ, parricida gladiator in spoliario lanietur. Hostis deorum: carnifex senatus. Hostis deorum parricida senatus: hostis deorum: hostis senatus: gladiatorem in spoliario. Qui senatum occidit in spoliario ponatur. Qui senatum occidit: unco trahatur. Qui innocentes occidit: unco trahatur; hostis: parricida uere ueere. Qui sanguini suo non pepercit: unco trahatur. Qui te occisurus fuit: unco trahatur. Nobiscum timuisti nobiscum periclitatus es: ut salui simus Iuppiter optime maxime serua nobis Pertinacem. fidei prætorianorum feliciter: prætoriis cohortibus feliciter. Exercitibus Romanis feliciter. Pietati senatus feliciter. Parricida trahatur. Rogamus Auguste parricida trahatur. Hoc rogamus parricida trahatur. Exaudi Cæsar. Delatores ad leonem: exaudi Cæsar. Speratum ad leonem. Victoriæ populi Romani feliciter. Fidei militum feliciter. Fidei prætorianorum feliciter. Cohortibus prætoriis feliciter: Hostis statuas undiq; parricidæ statuas undiq;: gladiatoris statuas undiq; gladiatoris & parricidæ statuæ detrahantur. Necator ciuium trahatur: parricida ciuium trahatur. Gladiatoris statuæ detrahātur. Te saluo salui & securi sumus; uere; uere modo uere; modo digne; modo uere; modo libere. Nunc securi sumus: delatoribus metum. Vt securi simus: delatoribus metū; salui simus: delatores de senatu. Delatoribus fustē te saluo.

Delatores ad leonem te imperatore. Delatoribus fustem: parricidæ gladiatoris memoria aboleatur: parricidæ gladiatori statuæ detrahantur. Impuri gladiatoris memoria aboleatur: gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar. Carnifex unco trahatur. Carnifex senatus more maiorum unco trahatur. Sæuior Domitiano: impurior Nerone: sic fecit: sic patiatur. Memoriæ innocentium seruentur: honores innocentium restituas. Rogamus: parricidæ cadauer unco trahatur: gladiatoris cadauer unco trahatur: gladiatoris cadauer in spoliario ponatur. Præroga: præroga: omnes censemus unco trahendum. Qui omnes occidit: unco trahatur. Qui omnem ætatem occidit: unco trahatur. Qui utrunq; sexum occidit: unco trahatur. Qui sanguini suo nō pepercit: unco trahatur. Qui templa spoliauit: unco trahatur. Qui testamēta deleuit unco trahatur. Qui uiuos spoliauit: unco trahatur. Seruis seruiuimus. Qui pretia uitæ exegit: unco trahatur. Qui pretia uitæ exegit: & fidem non seruauit: unco trahatur. Qui senatum uændidit: unco trahatur. Qui filiis abstulit hæreditatem: unco trahatur. Indices de senatu: delatores de senatu: seruorum subornatores de senatu: & tu nobiscum timuisti: omnia scis: bonos & malos nosti: omnia scis: omnia emenda: pro te timuimus. O nos felices te uiro imperante. De parricida refer: refer: perroga: præsentiam tuam rogamus. Innocentes sepulti non sunt. Parricidæ cadauer trahatur. Parricida sepulto seruit. Parricidæ cadauer trahatur. Et cum iussu Pertinacis Liuius laurensis procurator patrimonii Fabio Chiloni consuli designato dedisset: per noctem Commodi cadauer sepultum est. Senatus acclamauit: quo auctore sepelierunt. Parricida sepultus eruatur: trahatur. Cingius Seuerus dixit iniuste sepultus est. Quia pontifex dico: hoc collegium pontificum dicit: quoniam Lætam percensui. Non conuertar ad necessaria. Censeoq; is qui non nisi ad perniciem ciuium & ad dedecus suum uixit. Ob honorem suum decerni coegit. Abolendas statuas quæ undiq; sunt abolendæ: nomenq; ex omnibus priuatis publicisq; monumentis eradendum. Mensesq; his nominibus nuncupandos: quibus nuncupabantur: cum primum illud malum in republica incubuit.

Pertinax Iulii Capitolini.

Vblio Heluio Pertinaci pater Libertinus Heluius successus fuit: qui filio nomen & continuatione lignariæ negociationis quod Pertinaciter eam rem gereret: imposuisse fatetur. Natus est Pertinax in Appennino in Villa Martis: equus pullus ea hora qua natus est: in tegulas ascendit: atq; ibi breuiter commoratus decidit: atq; expirauit. Hac re motus pater ad Chaldæum uenit. Qui cum illi futura ingentia prædixisset: stirpem se pdidisse dixit. Puer litteris elemētariis & calculo imbutus: datus etiā græco grammatico: atq; inde Sulpitio Apollinari. Post quem idem Pertinax grammaticen professus est. Sed cum in ea minus quæstus proficeret: per Lollianum Auitū consulatem uirum patris patronum dicendi ordinis dignitatem petiit. Dein præfectus cohortis in Syriam profectus, T. Aurelio imperatore a præside syriæ: quod sine diplomatibus cursum usurpauerat: pedibus ab Antiochia ad legationem suam iter facere coactus est. Bello parthico industria sua promeritus in Britanniam translatus est ac retentus. Post in mœsia rexit alam deinde alimentis diuidendis in uia Aemilia procurauit. Inde classem germanicam rexit. Mater eum usq; in germaniam profecuta est: ubiq; obiit. Cuius etiam sepulchrū stare nunc dicitur. Inde ad ducentū sestertiorum stipendium translatus in Daciam suspectusq; a Marco quorundam a partibus remotus est. Et postea per Claudium Pompeianum generum Marci quasi adiutor eius futurus uexillus regendis ascitus est. In quo munere approbatus lectus est in senatu. Postea iterum re benegesta prodita est factio: quæ illi concinnata fuerat. Marcusq; imperator ut compensaret iniuriam: prætorium eum fecit: & primæ legioni regendæ imposuit. Statimq; Rhetias & Noricū ab hostibus uindicauit. Ex quo eminente industria studio Marci imperatoris consul est designatus. Extat oratio apud Mariū Maximum laudes eius continens: & omnia uel quæ fecit uel quæ perpessus est. Et præter illam orationem quam longum fuit connectere sæpissime Pertinax a Marco & in concione militari & in senatu laudatus est. Doluitq; palam Marcus quod senator esset præf. præt. fieri a se non posset. Cassiano motu composito syria ad Danubii tutelam profectus est: Atq;

inde Mœsiæ utriusq; mox Daciæ regimen accepit. Bene gestis his prouinciis Syriam meru
it. Integre se usq; ad Syriæ regimen Pertinax tenuit. Post excessum uero Marci pecuniæ stu
duit: quare etiam dictis popularibus lacessitus curiam Romanam post quattuor prouinci-
as consulares quia consulatum absens gesserat. Iam diues ingressus est: cum eam senator an
tea non uidisset. Iussus est præterea statim a Perhenne in Liguriam secedere in Villam pa-
ternam. Nam pater eius tabernam coctiliciam in Liguriam exercuerat. Sed posteaq̃ in Li-
guriam uenit: multis agris coemptis tabernam paternam manente forma priore infinitis
ædificiis circundedit. Fuitq; illic per triennium: & mercatus est per suos seruos. Occiso sane
Perhenni Commodus Pertinaci satisfecit: eumq; petiit per litteras: ut ad Britanniam profi
cisceretur. Profectusq; milites ab omni seditione deterruit. Cum illi quemcunq; imperatoré
uellent habere & ipsum specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax maliuolentiæ notam subiit:
quod dictus est insimulasse apud Commodum affectati imperii Antistium Burrum & Ar
rium Antoninum: & seditiones quidem contra ipse compescuit. In Britanniam uerum in-
gens periculum adit. Seditione legionis pœne occisus certe inter occisos relictus. Quam q
dem rem idem Pertinax acerrime uindicauit. Deniq; postea ueniam legationis petit dicens
sibi ob defensam disciplinam infestas esse legiones: accepto successore alimentorum ei cu-
ra mandata est. Deinde proconsul Affricæ factus est. In quo proconsulatu multas seditiões
perpessus dicitur uaticinationibus earum quæ de templo cælesti emergunt. Post hoc præf.
urbi factus: in qua præfectura post Fuscianum hominem Seuerum Pertinax mitissimus &
humanissimus fuit. & ipsi Commodo plurimum placuit.: quia illi esset iterum: cum Perti-
nax factus est. Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis nõ
fugit. Commodo autem interempto Lætus præf. præt. & Electus cubicularius ad eum ue-
nerunt: ut eum confirmarent: atq; in castra duxerunt. Illic Pertinax milites allocutus est. Do
natiuum promisit: Ingeri sibi imperium a Lecto & Electo dixit. Fictũ est autem quod mor
bo esset Commodus extinctus: quia & milites ne tentarentur: pertimescebant. Denique a
paucis primum est Pertinax imperator appellatus. Factus est autem sexagenario maior im
perator. Pri. kal. Ianuarias de castris nocte cum ad senatum uenisset: & cellam curiæ iussisset
aperiri: neq; inueniretur aditus: in templo concordiæ resedit. Et cum ad eum Claudius Põ
peianus Germanici uenisset: casumq; Commodi lachrymasset: eum hortatus est Pertinax:
ut imperium sumeret: sed ille recusauit: quia iam imperatorem Pertinacem uidebat. Statim
ergo omnis magistratus cum consule ad curiam uenerunt: Ingressumq; Pertinacem nocte
imperatorem appellauerunt. Ipse autem Pertinax post laudes suas a cõsulibus dictas: & post
uituperationem Cõmodi acclamationibus senatus ostensam egit gratias senatui & præcipue
Læto præfecto prætorii: quo auctore & Commodus interemptus & ipse imperator est fa-
ctus. Sed cum Læto gratias egisset Pertinax: Falco consul dixit. Qualis imperator es futu-
rus: hinc intelligimus: quod Lætum & Martianum ministros scelerum Commodi post te
uidemus: Cui Pertinax respondit: Iuuenis es consul nec parendi scis necessitatem. Paruerũt
inuiti Commodo: sed ubi habuerunt facultatem: quid semper uoluerint: ostenderunt. Ea-
dem die qua Augustus est appellatus & Flauia Titiana uxor eius Augusta est appellata. His
horis quibus ille in capitolium uota soluebat: primus sane omnium ea die qua Augustus é
appellatus: etiam patris patriæ nomen recepit. Nec non simul etiam imperium proconsula
re. Nec non ius quartæ relationis: quod omnis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Perti
nax profectus: quod tunc uacuum erat: quia Commodus in uectilianis occisus est. Petenti si
gnum prima die tribuno dedit: Militi munus exprobrans utiq; in segnitiem temporum su
periorum: quod quidem etiam ante in omnibus ducatibus dederat. Exprobrationem autẽ
istam milites non tulerunt: statimq; de imperatore mutando cogitarunt. Ea die etiam ad cõ
uiuium magistratus & proceres senatus rogauit. Quam consuetudinem Commodus præ-
termiserat: sane cum postero kalendarum die statuæ Commodi deiicerentur gemuerũt mi
lites simul: quia signum idem dederat imperator: timebatur autem militia sub sene impera-
tore. Deniq; tertiũ nonarũ diem notis ipsis milites Triariũ maternũ lasciuiũ senatoré nobi-
lem ducere in castra uoluerunt: ut eũ rebus romanis imponerent: sed ille nudus fugit: atq;
ad Pertinacem in palatium uenit: & post ex urbe decessit. Timore sane Pertinax coactus oĩa
quæ Cõmodus militibus & ueteranis dederat cõfirmauit. Suscipere se etiã imperiũ a senatu
dixit: quod iá spõte inierat. Quæstioné maiestatis penitus tulit cũ iureiurãdo. Reuocauit et

eos:qui deportati fuerât crimine maiestatis eo℞ memoria restituta:qui occisi fuerât: Filiũ
eius Pertinacẽ secutus Cæsarem appellauit. Sed Pertinax nec uxoris Augustæ appellationẽ
recepit,& de filio dixit cũ meruerit:& cũ Cõmodus alectionibus inumeris ꝑtorias miscuis
set:senatusconsultũ Pertinax fecit:iussitq; eos qui præturas nõ gessissent:sed alectione acce
pissent:post eos esse:qui uere prætores fuissent Sed hinc quoq; grande odiũ sibi multo℞ cõ
mouit. Census retractari iussit. Delatores uinctos grauiter puniri iussit:& tamen mollius q̃
priores imperatores. Vnicuiq; dignitati si delationis crimine incurretent:pœnã statuẽs. Le-
gem sane tulit:ut testaméta priora nõ prius essent irrita:q̃ alia perfecta essent. Ne ue ob hoc
fiscus aliquãdo succederet. Ipseq; professus est nullius se aditurum hæreditatẽ: quæ aut adu
latione alicuius delata esset aut lite aut perplexa:ut legitimi hæredes & necessarii priuaren-
tur. Additq; senatus cõsulto hæc uerba: Sanctius ẽ. P.C. inopem rẽp. obtinere:q̃ ad diuitia
rum cumulũ per discriminũ atq; dedeco℞ uestigia peruenire. Donatiua & cõgiaria quæ Cõ
modus promiserat. soluit. Annonæ cõsultissime prouidit. Et cũ tantã pecuniã ærarii habe-
retur præter decies sestertium nõ se inuenisse fateretur coactus ẽ ea exigere: quæ Cõmodus
indixerat:cõtra quã ꝓfessus fuerat. Deniq; aggressus cũ Lollianus Getianus cõsularis:quod
cõtra ꝓmissum faceret:necessitatis rationẽ accepit. Auctionem re℞ Commodi habuit ita:
ut & pueros & cõcubinas uændi iuberet:exceptis his qui per uim palatio uidebantur inser
ti. Et de his quos uændi iussit:multi postea reducti ad ministeriũ oblectauerũt senẽ: q pali
os principes usq; ad senatoriã dignitatẽ peruenerunt. Scurras turpissimo℞ noium dedecora
perferẽtes ꝓscripsit:ac uændidit. Cuius nundinationis pecuniã quæ ingẽs fuit: militibus do
natiuo dedit. A libertis etiã ea exegit:quibus Cõmodo uændẽte ditati fuerant. Auctio sane
re℞ Cõmodi in his insignior fuit. Vestis sub tegmine serico aureis filis insignior p tunicas
penulasq; lacernas & chiroditas dalmata℞ & cirratas militares purpureasq; chlamydes græ
canicas atq; castrenses & cuculli bardaici. Et toga armaq; gladiatoria gemmis auroq; cõposi
ta & macheras herculaneas & torques gladiatorias uasaq; eluto auro: ebore: argẽto: citroq;
cõpositaq; etiã phandouitroboli & materie eadem & uasa samnitica calfactandæ resinæ
ac pici debellẽdis hominibus ac libiginandis. Nec non uehicula arte fabrice noua ꝑplexis
diuisisq; rotarum orbibus & exquisitis sedilibus:nunc ad solem declinandum nunc ad spi-
ritus opportunitatem per uertiginem:& alia iter metientia orasq; monstrantia & cætera ui
tiis eius conuenientia Reddidit præterea dominis eos:qui se ex priuatis domibus in aulam
contulerant. Conuiuium imperatorium ex immenso ad certum reuocauit modum: sum-
ptus etiam omnes Commodi reddidit. Exemplo autem imperatoris cum ille parcius se age
ret:ex omnium continentia uilitas nata est. Nam imperatorium sumptum pulsis non neces
sariis ad solit dimidium detraxit. Præmia militantibus posuit. Aes alienum quod primo ĩ-
perii tempore contraxerat:soluit. Aerarium in suum statum restituit. Ad opera publica cer
tum sumptum constituit. Reformandis suis pecuniam contulit. Stipendia plurimis retro
debita exsoluit. Obeundis postremo cunctis muneribus fiscum parem fecit. Alimenta eti-
am compendia quæ nouem annorum ex instituto Traiani debebantur:obdurata ui recun
dia sustulit. Auaritiæ suspitione priuatus non caruit Cum apud uada sabatia oppressis fœ-
nore possessoribus latius suos teneret fines Deniq; ex uersu Luciuiano Grarius Mergus est
appellatus. Multi autem eum etiam in prouinciis quas consularis gessit:sordide se egisse in
litteras rettulere. Nam uacationes & legationes militares dicitur uændidisse. Deniq; cum
parentum minimum esset patrimonium:& nulla hæreditas obuenisset:subito diues est fa-
ctus. Omnibus sane possessiones suas reddidit:quibus Commodus ademerat: sed non sine
pretio. senatu legitimo semper interfuit:ac semper aliquid rettulit. Ciuilem se salutantibus
& interpellantibus semper exhibuit. Eos qui calumnius appetiti per seruos fuerant:damna
tis seruis delatoribus liberauit: in crucem sublans talibus seruis:aliquos etiam mortuos uĩ
dicauit. Insidias parauit ei Falco uolens imperare: de quo conquestus est in senatu: quo
quidem senatus credidit. Dum sibi quidam seruus quasi fauiæ esset filius: qui ex Ceio-
nii Commodi familia palatinam domum ridicule uindicasset: cognitusq; iussus est flagel-
lis cæsus domino restitui. In cuius uindicta hi qui oderant Pertinacem: occasionem se-
ditionis inuenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit & a senatu impunitatem eius petiit.
Denique Falco in rebus suis securus uixit: & hærede filio periit. Quamuis multi Falco-
nem nescisse dixerant; imperium sibi parari. Alii etiam seruis qui rationes interuerterant:
falsis testimoniis appetitum eum esse dixerunt. Sed Pertinaci factio præparata est per

Lætum præf.præt.& eos quos Pertinacis sanctimonia offenderat. Lætum enim pœnituerat: quod imperatorem fecerat Pertinacem: icirco quia eum uelut stultum intimatorem nonnullarum rerum repræhendebat. Graue præterea militibus uisum quod in causa Falconis multos milites ad unius serui testimonium occidi præceperat. Trecenti igitur de castris armati ad imperatorias cædes cuneo facto milites uenere. Eadem tamen die immolante Pertinace negatur in hostia cor repertum. Et cum id uellet procurare caput extorum nō depræhendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manserunt. Qui cum de castris ad obsequium principis conuenissent: & Pertinax eo die processionem quam ad Atheneum parauerat: ut audiret poetam ob sacrificii præsagium distulisset: hi qui ad obsequium uenerant: redire in castra cœperunt. Sed subito globus ille in palatium peruenit. Neq; aut arceri potuit aut imperatori nunciari. Enimuero tantum odium in Pertinacem omnium aulicorum fuit: ut ad facinus milites hortarentur. Superuenerunt Pertinaci cum ille aulicum famulitium ordinaret. Ingressiq; porticus palatii usq; ad locum qui appellatur Sicilia & Iouis cœnatio. Hoc cognito Pertinax Lætum præf.præt.ad eos misit. Sed ille declinatis militibus per porticus egressus adoperto capite domum se contulit. Verum cum ad interiora prorumperent: Pertinax ad eos præcessit: eosq; longa & graui oratione placauit. Sed cum Tausius quidam unus e tungris in iram & in timorem milites loquendo adduxisset: Hastam in pectus Pertinacis obiecit. Tunc ille precatus Iouem ultorem: toga caput operuit atq; a cæteris confossus est: & Electus quidem confossis duobus cum eodem periit. Reliqui autem cubicularii palatini: nam suos statim ut imperator factus est: filiis emancipatis dederat: diffugerunt. Multi sane dicunt etiam cubiculum milites irrupisse: atq; illic circa Lectum fugiétem Pertinacem occidisse. Fuit autem senex uenerabilis immissa barba: reflexo capillo. Habitudine corporis pinguiore: Ventre prominulo: statura imperatoria: eloquentia mediocri. & magis blandus q̄ benignus: Nec unq̄ creditus simplex. Et cum uerbis esset affatabilis: re erat illiberalis ac prope sordidus: ut dimidiatas lactucas & cardos in priuata uita conuiuis apponeret. Et nisi quid missum esset edulium: quot quot essent amici nouem libras carnis per tres missus ponebat. Si autem plus aliquid missum esset: etiam in alium diem differebat. Cum semper ad conuiuium multos uocaret. Imperator etiam si sine conuiuis esset: eadem consuetudine cœnitabat. Amicis siquando de prandio suo mittere uoluit: misit offulas binas aut omasi partem: aliquando lumbos gallinacios. Fasianum nunq̄ priuato conuiuio comedit aut alicui misit. Cum sine amicis cœnaret: adhibebat uxorem suam & Valerianum: qui cum eodem docuerat: fabulas litteratus haberet. Sane nullum ex his quos Commodus rebus agendis imposuerat: mutauit expectans urbis natalem: quod eum die rerum principiū uolebat esse. Atq; ideo etiam in balneis ei Commodiani ministri necem parasse dicuntur. Imperium & omnia imperialia sic horruit: ut sibi semper ostenderet displicere. Deniq; non alium se q̄ fuerat: uideri uolebat. Fuit in curia honorificentissimus ita: ut senatum fauenté adoraret. Et quasi præfectus urbi cum omnibus sermonem participaret. Voluit etiam imperium deponere: atq; ad priuatam uitam redire. Filios suos in palatio nutriri uoluit. Tam parcus autem & tam lucri cupidus fuit: ut apud uada sabatia mercaturas exercuerit imperator per homines suos: non aliter q̄ priuatus solebat: nec multum tamen amatus est. Siquidem omnes qui libere fabulas conferebāt male Pertinacem loquebantur chrystologum eū appellātes: qui bene loqueretur: & male faceret. Nam & ciues sui qui ad eum confluxerāt iam imperatorem: & nihil de eo meruerant: sic eum appellabant. Munera quoq; lucri libidine libéter accepit. Reliquit filium & filiam superstites. Habuit uxorem Flauii Sulpitiani filiā: qué præf.urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit: cum palam citharœdum illa diligeret. Ipse præterea Cornificiam infamissime dicitur dilexisse. Libertos aulicos uehementissime compressit. Vnde grande quoque odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt. Ipse ante triduum quam occideretur: in piscina sibi uisus est uidere hominem eum cum gladio infestantem. Et ea die qua occisus est: negabant in oculis suis pupillas cum imaginibus: quas reddunt spectantibus uisas. Et cum apud lares sacrificaret: carbones uiuacissimi extincti sunt: cum inflamari soleant. Et ut supra dictum est: cor & caput in hostiis non est repertum. Stellæ etiam iuxta solem per diem uisæ sunt clarissimæ ante dies quā obiret. Et ipse omen de Iuliano successore dedisse dicitur. Nam cum ei Didius Iulianus fratris filium obtulisset: cui respōdebat filiam suam. Adhortatus iuuenem

ad pꝛtrui obſeruationem adiecit. Obſerua collegam & ſucceſſorem meum. Nam ante Iulianus ei & in conſulatu collega fuerat. & in proconſulatu ſucceſſerat. Milites eum & aulici odio habuerunt. Populus mortem eius indigniſſime tulit: quia uidebat omnia per eum antiqua poſſe reſtitui. Caput eius conto fixum milites: qui eum occiderant: per urbem in caſtra pertulerunt. Reliquiæ eius recuperato capite in ſepulchro aui uxoris locatæ ſunt. Et Iulianus ſucceſſor illius corpus eius quanto potuit honore funeratus eſt. Cum id in palatio repperiſſet: qui nunquam eius ullam mentionem uel apud populum uel apud ſenatum publice fecit: ſed cum ipſe quoq; a militibus deſertus iam eſſet: per ſenatum & populum Pertinax in deos relatus eſt. Sub Seuero autem imperatore cum ſenatus ingens teſtimonium habuiſſet Pertinax. Funus imaginarium ei & cenſorium ductum eſt: & ab ipſo Seuero funebri laudatione hortatus eſt. Ipſe autem Seuerus amore boni pꝛīcipis a ſenatu Pertinacis nomen accepit. Filius Pertinacis patris flamen eſt factus Martiani ſodalis: qui diui Marci ſacra curabant Heluiani ſunt dicti propter Heluium Pertinacem: circenſes & imperii natalis additi: qui a Seuero poſtea ſublati ſunt: & geniti aliqui manent. Natus autem kalen. Auguſtas Vero & Bibulo conſulibus. Interfectus eſt. v. kalen Apri. Falcone & Claro conſulibus. Vixit annis. lx. menſibus. vii. diebus. xxvi. Imperauit mēſibus. ii. diebus. xxv. Congiarium dedit populo denarios centenos. Prætorianis promiſit duodena milia nummum: ſed dedit ſena. Quod exercitibus promiſſum eſt: datum nō eſt: quia mors eum præuenit. Horruiſſe autem illum imperium epiſtola docet: quæ uitæ illius a Mario Maximo oppoſita eſt: quam ego inſeri ob nimiam longitudinem nolui.

Auidius Vulcatii Gallicani. V. C.

Vidius Caſſius ut quidam uolunt: ex familia Caſſiorum fuiſſe dicitur: patrem tamen nouo genitus Auidio Seuero qui ordines duxerat: & poſt ad ſummas dignitates prouenerat. Cuius Quadratus in hiſtoriis meminit: & quidem grauiter: cum illum ſummum uirum & neceſſarium reip. aſſerit Et apud ipſum Marcum præualidum. Nam iam eo imperante periiſſe fatali ſorte perhibetur. Hic ergo Caſſius ex familia: ut diximus: Caſſiorum: qui in ciuilium conſpirauerant. Oderat tacite principatum: nec ferre poterat imperatorium nomen. Dicebatq; eſſe grauius nomen imperii: quod non poſſet e repu. tolli niſi per alterum imperatorem. Deniq; tentaſſe in pueritia dicitur extorquere etiam Pio principatum: ſed per patrem uirum ſanctum & grauem affectionem tyrannidis latuiſſe. Habitum tamen ſemper ducibus ſuſpectum. Vero autem illū paraſſe inſidias: ipſius Veri epiſtola indicat: quam inſerui ex epiſtola Veri. Auidius Caſſius auidus eſt imperii: quantum & mihi uidetur: & iam inde ſub auo meo patre tuo innotuit: quem uelim obſeruari iubeas. Omnia enim noſtra diſplicent: opes non mediocres parat: litteras noſtras ridet. Te philoſophiam āniculam: me luxurioſum morionem uocat. Vide qd agendum ſit: Ego hominem non odi: ſed uide: ne tibi & liberis tuis non bene conſulat Cū tales inter præcinctos habeas: qualem milites libenter audiunt: libenter uident. Reſcriptū Marci de Auidio Caſſio Epiſtolam tuam legi & ſolicitam potius imperatoriam & non noſtri temporis. Nam ſi ei diuinitus debetur imperium: non poterimus interficere: etiam ſi uelimus. Scis enim proaui tui dictum. Succeſſorem ſuum nullus occidit: ſin minus: ipſe ſponte ſine noſtra crudelitate fatales laqueos īciderit. Adde quod non poſſum reum facere: quē nullus accuſat: & ut ipſe dicis: milites amant. Deinde in cauſis maieſtatis hæc natura eſt: ut uideantur uim pati etiam quibus probatur. Scis enim ipſe quid auus tuus Hadrianus dixerit: miſera conditio imperatorum: quibus de affectu tyrannidis niſi occiſis non poteſt credi. Eius autem exemplum ponere quā Domitiani qui hoc primus dixiſſe fertur: malui. Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis: quantum debent. Sibi ergo habeat ſuos mores: maxime cum bonus dux ſit & ſeuerus & fortis & reip. neceſſarius Nam quod dicis liberis meis cauendum eſſe morte illius: plane liberi mei pereant: ſi magis amari merebiť Auidius ꝙ illi: & ſi reip. expedit Caſſiū uiuere ꝙ liberos Marci. Hæc de Caſſio Verus: hæc Marcus. Sed nos hominis naturam & mores breuiter explicauimus. Neq; enim plura de his ſciri poſſunt: quorum uitam illuſtrare nullus audet: eorum cauſa a qui-

bus oppressi fuerit. Addemus autem quemadmodum ad imperium uenerit:& quemadmo
dum sit occisus:& ubi uictus. Proposui enim Dioclitiane Auguste: omnes qui imperatori
um nomen siue iuste siue iniuste habuerunt:in litteras mittere:ut omnes purpuratos augu
stos cognosceres. Fuit his moribus: ut nunq̄ trux & asper uideretur. Aliquando mitis & le
nis:sæpe religiosus. Alias contemptor sacrorum:auidus uini: item abstinens: cibi appetens:
& inediæ patiens. Veneris cupidus & castitatis amator:nec defuerant: qui illum Catilinam
uocarent. Cum & ipse se ita gauderet appellari: addens futurum se Sergium: si dialogistam
occidisset: Antoninum hoc nomine significans qui tantum enituit i philosophia:ut iturus
ad bellum marcomannicum timentibus cunctis:ne quid fatale proueniret:rogatus sit non
adulatione sed serio:ut præcepta philosophiæ æderet:nec ille timuit:sed per ordinem pare
neseos hoc est præceptionum per triduum disputauit. Fuit præterea disciplinæ militaris
Auidius Cassius tenax:& qui se Marium dici uellet. Quoniam de seueritate illius dicere cœ
pimus:multa extant crudelitatis potius quam seueritatis eius inditia. Nam primum milites
qui aliquid prouincialibus tulissent per uim in illis ipsis locis in quibus peccauerant:in cru
cem sustulit. Primus etiam id supplicii genus inuenit:ut stipitē grandem poneret pedum oc
toginta & centum idest materiam. Et a summo usq; ad imum damnatos ligaret:& ab imo
focum apponeret:incensisq; alios alios fumi cruciatu timore etiam necaret:idem denos ca
thenatos in profluentem mergi iubebat uel in mare. Idem multis desertoribus manus exci
dit:aliis crura incidit:ac poplites dicens maius exemplum esse uiuentis miserabiliter crimi
nosi quam occisi. Cum exercitum duceret:& inscio ipso manus auxiliaria centurionibus su
is auctoribus tria milia sarmatarum negligentius agentium in danubii ripis occidissent:&
cum præda ingenti ad eum redissent:sperantibus centurionibus præmium quod per parua
manu tantum hostium segnius agentibus tribunis & ignorantibus occidissent: rapi eos iussit:& in crucem tolli:seruiliq; supplicio affici. Quod exemplum non extabat dicens euenire
potuisse:ut essent insidiæ:ac periret Romani imperii reuerentia: & cum ingens seditio in
exercitu orta esset:processit nudus campestri solo tectus & ait percutite inquit me:si audie
tis & corruptæ disciplinæ facinus addite. Tunc conquiescentibus cunctis meruit timeri quia
non timuit. Quæ res tantum disciplinæ romanis addidit:tantum terroris barbaris iniecit:
ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent. Siquidem uiderant damnatos
Romani ducis iudicio etiam eos:qui contra fas uicerant. De hoc multa grauia contra mili
tum licentiam facta inueniuntur. Apud Aemylium Parthenianum qui assectores tyranni
dis iam inde a ueteribus historiæ tradidit. Nam & uirgis cæsit in foro:& in mediis castris
securi percussit;qui ita meruerunt & manus multis amputauit. Et præter laridum ac bucel
latum atq; acetum militem expeditione portare prohibuit. Et si aliquid quippiam repperit
luxuriem non leui supplicio affecit. Extat de hoc epistola diui Marci ad præfectum suum
talis: Auidio Cassio legiones syriacas dedi diffluētes luxuria & daphnidis moribus agentes:
quas totas excaldantes se repperisse Cesonius Vectilianus scripsit:& puto me non errasse:si
quidem & tu notum habeas Cassium hominem cassianæ seueritatis & disciplinæ: neq; enī
milites regi possunt:nisi uetere disciplina. Scis enim uersum a bono poeta dictum & omni
bus frequentatū. Moribus antiquis res stat romana uirisq;. Tu tantu fac adsint legionibus
abunde cōmeatus. Quos si bene Auidium noui:scio non perituros. Præfecti ad Marcum:
Recte consuluisti mi domine quod Cassium præfecisti syriacis legionibus. Nihil enim
tā expedit:quam homo seuerior græcanicis militibus. Ille sane oēs excaldationes oēs flores
de capite collo & sinu militi excutiet. Annona militaris oīs parata est:neq; quicq deest sub
bono duce:non enim multū aut quæritur aut impeditur: Nec fefelit de se iudicium habi
tū. Nā statim & ad signa edici iussit & programma in parietibus fixit:ut siquis cinctus inue
niretur apud Daphné discinctus rediret. Arma militū septima die semper respexit. Vestimē
ta ēt & calciamenta & ocreas delitias oēs de castris submouit:iussitq; eos hyemē sub pelli
bus agere:nisi corrigerent suos mores:& egissent nisi honestius uixissent. Exercitū septimi
diei fuit oīum militu ita:ut sagittas mitteret:& armis luderent. Dicebat.n. mile esse cū ex
ercerētur athletæ uenatores & gladiatores:non exerceri milites quibus minor esset futurus
labor:si consuetus esset. Ergo correpta disciplina & in Armenia & in Arabia & in Aegypto
res optime gessit. Amatusq; ē ab oībus orientalibus:& speciatim ab Antiocensibus:qui eti
am imperio eius cōsenserunt:ut docet Marius Maximus in uita diui Marci. Nam & cū hi

colici milites per Aegyptum grauia multa facerent. Ab hoc retunsi sunt;ut idem Marius
Maximus refert in eo libro;quem secundum de uita Marci & Antonini edidit.Hic impe-
ratorem se in oriente appellauit;ut quidam dicunt;Faustina uolente:quæ ualitudini Marci
iam diffidebat;& timebat;ne infantes filios tueri sola non posset;atq; aliquis existeret; qui
capta statione regia infantes de medio tolleret. Alii autem dicũt hanc artem adhibuisse mi-
litibus & prouincialibus Cassium contra Marci amorem;ut sibi posset consentiri;quo dice
ret Marcum diem suum obiisse. Nam & diuum eum appellasse dicitur;ut desyderium illius
leniret imperatorio animo cum processisset eum;qui sibi aptauerat ornamenta regia;statim
præfectum prætorii fecit;qui & ipse occisus est Antonino inuito ab exercitu;qui & Metia
num cui erat commissa Alexandria: quiq; consenserat spe participatus Cassio inuito atq;
ignorante Antonino interemit:Nec tamen Antoninus grauiter est iratus rebellione cogni
ta;nec in eius liberos aut effectus sæuit.Senatus illum hostem appellauit; bonaq; eius pro-
scripsit.Quæ Antoninus in priuatum ærarium congeri noluit. Quare senatu præcipiente
in ærarium publicum sunt relata.Nec Romæ terror defuit:cum quidam Auidium Cassi-
um dicerent absente Antonino;qui nisi a uoluptariis unice amabatur,Romam esse uentu-
rum atq; urbem tyrannide direpturum;Maxime senatorum causa:qui eum hostem iudica
uerant bonis proscriptis:& amor Antonini hoc maxime enituit; quod consensu omnium
præter Antiochenses Auidius interemptus est;quem quidem occidi non iussit sed passus é:
cum apud cunctos clarum esset:si potestatis suæ fuisset: parsurum illi fuisse. Caput eius ad
Antoninum cum delatum esset;ille non exultauit;non elatus est:sed etiam doluit ereptam
sibi esse occasionem misericordiæ;cum diceret se uiuum illum uoluisse capere:ut illi expro
baret beneficia sua;eumq; seruaret.Deniq; cum quidam diceret reprehendendum Anto-
ninum;quod tam mitis esset in hostem suum eiusq; liberos & affectus atq; omnes quos cõ
scios tyrannidis repperisset;addente illo qui reprehendebat. Quid si ille uicisset;dixisse di-
citur.Non sic deos colimus:nec sic uiuimus:ut ille nos uinceret. Enumerauit deinde om-
nes principes:qui occisi essent; habuisse causas quibus mererentur occidi:ne quenq̃ facile
bonum uel uictum a tyranno uel occisum dicens meruisse Neronem debuisse Caligulam.
Othonem & Vitellium nec impetrare uoluisse. Nam de Pertinace & Galba parin sentiebat
cum diceret in imperatore auariciam esse acerbissimum malum. Deniq; non Augustum;
non Traianum:non Hadrianum:non patrem suum a rebellibus potuisse superari. Cum &
multi fuerint & ipsis uti inuitis uel inscius extincti.Ipse autem Antoninus a senatu petiit:ne
grauiter in conscios defectionis animaduerteretur. Eo ipso tempore quo rogauit ne quis
senator tẽporibus suis capitali supplicio afficeretur quod illi maximum amorem concilia
uit Deniq; paucissimis centurionibus punitis deportatos reuocari iussit Antiochensibus q
Auido Cassio consenserant;sed & his & aliis ciuitatibus:quæ illum iuuerant ignouit,Cum
primo Antiocẽsibus grauiter iratus esset:his spectacula sustulisset;& multa alia ciuitatis or
namenta:quæ postea reddidit. Filios Auidii Cassii Antoninus Marcus parte media paterni
patrimonii donauit;ita ut filias eius auro argẽto & gemmis honestaret. Nam & Alexandriæ
filiæ Cassii & genero Druentiano liberam euagandi ubi uellent;potestatem dedit. Vixerũt
q; non quasi tyranni pignora:sed quasi senatorii ordinis in summa securitate. Cum illis eti
am i lite obiici fortunam proprie uetuisset:domus damnatis aliquibus ob iniuriam qui in
eos petulantes fuissent quos quidem amitæ suæ marito commendauit. Siquis autem om-
nem hanc historiam scire desyderat;legat Marii Maximi secundum librum de uita Marci:
in quo ille ea dicit:quæ solum Marcus mortuo iam Vero egit. Tunc enim Cassius rebella-
uit;ut probat epistola missa ad Faustinam;cuius hoc exemplum est; Verus mihi de Auidio
uerum scripserat: quod cuperet imperare. Audisse enim te arbitror; quod ærispatores de
eo nunciarent. Veni igitur in Albanum: ut tractemus omnia diis uolentibus nil timens;
hic autem apparet Faustinam ista nescisse;Cum dicat Marius isamari eam cupiens: quod
ea conscia Cassius imperium sumpsisset. Nam & ipsius epistola extat ad Verum: qua urget
Marcum;ut in eum grauiter uindicet. Exemplum epistolæ Faustinæ ad Marcum;Ipsa in
Albanum cras; ut iubes; mox ueniam. Tamen iam Hortor; ut si amas liberos tuos;
istos rebelliones acerrime prosequaris. Male enim assueuerunt; & duces; & milites;
qui nisi opprimentur ; opprimient. Item alia epistola eiusdem Faustinæ ad Marcum.
Mater mea Faustina patrem tuum Pium eiusdem in defectione Celsi sic hortata est; ut

pietatem primum circa suos seruaret sic circa alienos. Non enim plus est imperator: qui nõ cogitat uxorem & filios. Commodus noster uides in qua ætate sit: Pompeianus gener & senior est & peregrinus. Vide quid agas de Auidio Cassio & de eius consciis. Noli parcere hominibus: qui tibi non pepercerunt: & nec mihi nec filiis nostris parcerent: si uicissent. Ipsa iter tuum mox consequor: quia Fadilla nostra ægrotabat: in Formianum uenire non potui. Sed si te formiis inuenire non potero: assequar Capuam: quæ ciuitas & meam & filiorũ nostrorum ægritudinem poterit adiuuare. Soteridam medicum in formianum ut dimittas rogo: ego autem disitheo nihil credo: qui puellæ uirgini curationem nescit adhibere. Signatas mihi litteras Calphurnius dedit: ad quas rescribam: si tardauero per Cæcilium senem spadonem hominem: ut scis fidelem. Cui uerbo mandabo quid uxor Auidii Cassii & filii & gener de te iactare dicantur. Ex his litteris intelligitur Cassio Faustinam consciam non fuisse: quin etiam supplicium eius grauiter exegisse: siquidem Antoninum quiescentem & clementiora cogitantem ad uindictæ necessitatem impulit. Cum Antoninus quid rescripserit subdita epistola perdocebit. Tu quidem mea Faustina religiose pro marito & pro nostris liberis agis. Nam relegi epistolam tuam in formiano: qua me hortaris: ut in Auidii conscios uindicem. Ego uero & eius liberis parcam & genero & uxori & ad senatum scribam: ne aut proscriptio grauior sit aut pœna crudelior. Non enim quicquam est: quod imperatorẽ romanum melius commendet gentibus q̃ clæmentia. Hæc Cæsarem deum fecit. Hæc Augustum consecrauit. Hæc patrem tuum in primis Pii nomine ornauit. Deniq; si ex mea sententia de bello iudicatum esset: nec Auidius esset occisus. Esto igitur secura: dii me tuentur diis pietas mea cordi est. Pompeianum nostrum in annum sequentem consulem dixi. Hæc Antoninus ad coniugem. Ad senatum autem qualem orationem miserit: interest scire ex oratione Marci Antonini: habetis igitur patres conscripti pro gratulatione uictoriæ generum meum consulem Pompeianum dico. Cuius ætas olim reuerenda fuerat consulatu: nisi uiri fortes interuenissent: quibus reddi debuit: quod a re publica debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet uos oro atq; obsecro. P. c. ut censura uestra deposita meam pietatem clæmentiamq; seruetis imo uestram. neq; quenquam ullum senatus occidat. Nemo senatorum puniatur: nullius fundatur uiri nobilis sanguis: deportati redeant: proscripti bona recipiant. Vtinam possem multos etiam ab inferis excitare. Non enim unquã placet in imperatore uindicta sui doloris: quæ & si iustior fuerit: acrior uidetur. Quare filiis Auidii Cassii & genero & uxori ueniam dabitis. Et quid dico ueniam: cum illi nihil fecerint. Viuant igitur securi scientes sub Marco uiuere. Viuant in patrimonio parentum pro parte donato: auro: argento: uestibus fruantur sint diuites sint securi sint uagi & liberi & p ora omnium ubiq; populorum circunferant meæ: circunferant uestræ pietatis exemplum. Nec magna hæc est. p. c. clæmentia ueniam proscriptorum liberis & coniugibus dari. Ego uero a uobis peto ut conscios senatorii ordinis & equestris a cæde. proscriptione: a timore: ab infamia ab inuidia: & postremo ab omni uendicetis iniuria. Detisq; hoc meis temporibus: ut in causa tyrannidis qui in tumultu cecidit: probetur occisus. Hanc eius clæmentiam senatus his acclamationibus prosecutus est. Antonine Pie dii te seruent. Antonine clæmens dii te seruent. Antonine clæmens dii te seruent. Tu uoluisti: quod licebat: nos fecimus quod decebat. Commodo imperium iustum rogamus: progeniem tuam robora. Fac securi sint liberi tui. bonum imperium nulla uis lædit. Commodo Antonino tribunitiam potestatem rogamus: præsentiam tuam rogamus: philosophiæ tuæ: patientiæ tuæ: doctrinæ tuæ: nobilitati tuæ: innocentiæ tuæ. Vincis inimicos: hostes exuperas: dii te tuentur: & reliqua. Vixerunt igitur posteri Auidii Cassii securi: & ad honores admissi sunt. Sed eos Commodus Antoninus post excessum diui patris sui omnes uiuos incendi iussit quasi in factione deprehensos. Hæc sunt quæ de Cassio Auidio comperimus. Cuius ipsius mores: ut supra diximus uarii semper fuerunt. Sed ad censuram crudelitatemq; propensiores: qui si obtinuisset imperium: fuisset non modo clæmens: sed bonus: sed utilis & optimus imperator. Nam extat epistola eius ad generum suum iam imperatoris huiusmodi. Misera resp. quæ istos diuitiarum cupidos & diuites patitur misera. Marcus homo sane optimus: qui dum clæmens dici cupit: eos patitur uiuere: quorum ipse non probat uitam. Vbi L. Cassius cuius nos frustra tenet nomen? Vbi Marcus ille Cato censorius. Vbi omnis disciplina maiorum quæ olim quidem itercidit? Nunc uero nec quæritur. Marcus Antoninus philosophatur. & quærit de clæ

mētis& de animis& de honesto & iusto nec sentit pro republica. Vides multis opus esse gladiis;multis elogiis:ut in antiquum statum publica forma reddatur. Ego uero istis præsidibus prouinciarum:an ego proconsules:an ego præsides putem: qui ob hoc sibi a senatu& ab Antonino prouincias datas credunt:ut luxurientur:ut diuites fiant. Audisti præf. pretorii nostri philosophi ante triduum quam fieret mendicum & pauperem: sed subito diuitem factum: Vnde quæso: nisi de uisceribus reipublicæ prouincialiumq; fortunis: Sint sane diuites: sint locupletes: ærarium publicum referient. Tantum dii faueant bonis patribus ted dant Casiani reipublicæ principatum. Hæc epistola eius indicat quam seuerus & quam tristis futurus fuerit imperator.

Aelii Spartiani Seuerus.

Nterfecto Didio Iuliano Seuerus Africa oriundus imperium obtinuit: Cui ciuitas Lepti: pater Geta: maiores equites Romani ante ciuitatem omnibus datam. Mater Fuluia pia patrui. M. Agrippa & Seuerus cōsulares Auus maternus Macer: paternus Fuluius pius fuere. Ipse natus est Erucio claro bis & Seuero consulibus sexto idus apriles. In prima pueritia prius quam latinis græcisq; litteris imbueretur: quibus eruditissimus fuit: Nullum alium iter pueros ludum nisi ad iudices exercuit: cum ipse prælatis fascibus ac securibus ordine puerorum tircunstante sederet: ac iudicaret. Octauo decimo anno publice acclamauit. Postea studiorum causa Romam uenit. Latum clauum a diuo Marco petiit: & accepit fauente sibi Septimio Seuero affine suo bis iam consulari. Cum Romam uenisset hospitem nactus qui Hadriani uitam imperatoriam eadem hora legeret: quod sibi omen futuræ felicitatis arripuit: habuit & aliud omen imperii: Cum rogatus ad cœnam imperatoriam palliatus uenisset: qui togatus uenire debuerat: Togam præsidiariam ipsius imperatoris accepit. Eadem nocte somniauit lupæ se uberibus ut Remum inhærere uel Romulum Sedit: & in sella imperatoria temere a ministro posita: ignarus quod non liceret. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit: & sine noxa expergefactis & acclamantibus familiaribus abiit: Iuuentam plenam furorum nonnunquam criminum habuit: Adulterii causam dixit: absolutusq; est a Iuliano proconsule: cui & in proconsulatu successit: & in consulatu collega fuit: & in imperio item successit. Quæsturam diligēter egit: omnis sortibus natu militari post quæsturam sortem bethicam accepit: atque inde Africam petiit: ut mortuo patre rem domesticam componeret: Sed dū in Africa est pro Bethica Sardinia ei attributa est: quod bethicam mauri populabantur: Acta igitur quæstura sardiniensi legationem proconsulis Africæ accepit. In qua legatione cum eum quidam municipum suorum leptitanus præcedentibus fascibus ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset: fustibus eum sub elogio eiusdem præcōis cecidit legatum p. r. homo plebeius temere amplecti noli. Ex quo factum est: ut in uehiculo etiam legati sederent qui ante pedibus ambulabant. Tunc in quadam ciuitate africana cum sollicitus mathematicum consuluisset: positaq; hora ingentia uidisset: astrologus dixit ei. Tuam non alienam pone genituram. Cumque Seuerus iurasset suam esse omnia ei dixit: quæ postea facta sunt. Tribunatum plebis Marco imperatore decemente promeruit: eūque seuerissime exertissimeq; egit. Vxorem tunc Martiam duxit: de qua tacuit in historia uitæ priuatæ. Cui postea in imperio statuas collocauit: prætor designatus a Marco est non in candida sed in competitorum grege anno ætatis trigesimo secundo. Tunc ad hispaniam missus somniauit primo sibi dici: ut templum tarraconense Augusti: quod iam leuabatur: restitueret. Deinde ex altissimi montis uertice orbem terrarum Romamq; despexit: concinentibus prouinciis lyra uoce uel tibia ludos absens edidit. Legionibus quattuor scythicæ deinde præpositus est circa massiliam. Post hoc Athēas petiit studiorum sacrorumque causa & operum ac uetustatum: ubi cum iniurias quasdam ab atheniensibus pertulisset: inimicus his factus minuendo eorum priuilegia iam imperator seultus est. Deinde lugdunensem prouinciam legatus accepit. Cum amissa uxore aliam uellet ducere: genituras sponsarū requirebat: ipse quoque matheseos peritissimus & cum audisset esse in syria quandam quæ id genituræ haberet: ut regi iungeretur: eandem uxorem petiit Iuliam scilicet: & accepit interuentu amicorum: ex qua statim pater factus est. A gallis ob seueritatem & honorificentiam &

D

abstinentiam tantum quantum nemo dilectus est. Deinde pannonias proconsulari imperio rexit. Post hoc Siciliam proconsularem sorte meruit: suscepitque Romæ alterum filium in Sicilia quasi de imperio uel uates uel chaldæos consuluisset: reus factus est præfe. prætorii: quibus audiendus datus fuerat. Iam Commodo in odio uenientea bsolutus est calumniatore in crucem acto. Consulatum cum Apuleio Ruffino primum egit Commodo se inter plurimos designante. Post consulatum anno ferme fuit ociosus. deinde Læto sufflagrante exercitui germano præponitur. Proficiscens ad germãos exercitus hortos spatiosos comparauit cum antea ædes breuissimas Romæ habuisset: & unum fundum. Inuenit etiam in his hortis cum humi iacens epularetur cum filiis parca cæna pomaque apposita maior filius qui tunc quinquennis erat cum lusoribus puerulis manu largiore diuideret: paterque illum reprehendens dixisset. Parcius diuide: non enim regias opes possides: quinquennis puer respondit: sed possidebo inquit. Ingermaniam profectus ita se in ea legione egit: ut famam nobilitatemque iam ante cumularet. Et hactenus militarem priuatus egit. Dehinc a germanis legionibus ubi auditum est Commodum occisum: Iulianum autem cum odio cunctorum imperare multis hortantibus repugnans imperator est appellatus apud Carnutum idibus augustis. Quiettiam sestertia quod nemo unquam principum militibus dedit Deinde firmatis quas post tergum relinquebat prouinciis: Romam iter contendit cedentibus sibi cunctis quacunque iter fecit: cum iam illyricianam exercitus & gallicani cogentibus ducibus in eius uerba iurassét: excipiebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. Per idem tempus auctore Iuliano Septimius Seuerus a séatu hostis est appellatus: legatis ad exercitum senatus uerbis missis qui iuberent: ut ab eo milites senatu præcipiente discederent. Et Seuerus quidem cum audisset senatus consentientis auctoritate missos legatos: primo pertimuit: postea id egit corruptis legatis: ut apud exercitum pro se loquerentur: transientque in eius partes. His compertis Iulianus senatus consultum fecit fieri de participando imperio cum Seuero. Incertum uero id an dolo fecerit: Cum iam ante misisset notos ducum interfectores quosdam: qui Seuerum occiderent: ita ut ad Pescennium Nigrum interficiendum miserat: qui & ipse imperium contra eum susceperat auctoribus syriacis exercitibus. Verum Seuerus euitatis eorum manibus quos ad se interficiédum Iulianus miserat missis ad prætorianos litteris signum uel deserendi uel occidendi Iuliani dedit. Statimque auditus est, nam & Iulianus occisus est in palatio: & Seuerus Romam inuitatus ita quod nulli unquam contingit nutu tantum Seuerus uictor est factus armatusque Romam contendit. Occiso Iuliano cum Seuerus in castris ex tentoriis quasi per hosticum ueniens adhuc maneret: centum senatores legatos ad eum senatus misit ad gratulandum rogandumque: qui ei occurrerunt interamne: armarumque circunstantibus armatis salutarunt excussi: ne quid ferri haberent. Et postera die occurrente omni familicio aulico septuagenos uicenos aureos legatis dedit: eosdem præmisit facta potestate si qui uellent remanere ac secum Romam redire. Fecit etiam statim præfectum Flauium Iuuenalem: quem etiam Iulianus tertium præf. præt. sibi assumpserat. Interim Romæ ingens trepidatio militum ciuiumque quod armatus contra eos Seuerus ueniret qui se hostem iudicassent. his accessit: quod comperit Pescennium Nigrum a syriacis legionibus imperatorem appellatum: cuius edicta & litteras ad populum uel senatum intercepit: per eos qui missi fuerant ne uel præponerentur populo uel legerentur in curia. Eodem tempore etiam de Clodio Albino sibi substituendo cogitauit: cui Cæsarianum decretum aut Commodianum uidebatur imperium. Sed eos ipsos pertimescens de quibus recte iudicabat: Heraclitum ad obtinendas britannias: Plautianum ad occupandos Nigri liberos misit. Cum Romam Seuerus uenisset: prætorianos cum subarmalibus inermes sibi iussit occurrere: eosdem sic ad tribunal uocauit armatis undique circundatis. Ingressus deinde Romam armatus cum armatis militibus capitolium ascendit. Inde palatium eodem habitu perrexit prælatis signis quæ prætorianis ademerat supinis nõ erectis. Tota deinde urbe milites in templis: in porticibus: in ædibus palatinis quasi in stabulis manserunt: Fuitque ingressus Seueri odiosus atque terribilis cum milites inépta diriperét uastationem urbi minantes: Alia die armatis stipatus non solum militibus sed etiam amicis in senatum uenit. In curia reddidit ratõem suscepti imperii. Causatusque est: quod ad se occidendum Iulianus notos ducum cædibus misisset. Fieri etiam senatus consultum coegit: ne liceret imperatori in consulto senatu occidere senatorem. Sed cum in senatu esset: milites per seditionem dena milia poposcerút a senatu exé

plo eorum qui Augustum Octauianum Romam deduxerant: tantum que acceperant.
Et cum eos uoluisset cõprimere Seuerus: nec potuisset: tamen mitigatos ad dita libera
litate dimisit. Funus deinde censorium Pertinacis imagini duxit: eumque inter diuos
sacrauit addito flamine & sodalibus heluuianis qui Martiani fuerant: se quoque Perti
nacem uocari iussit quanuis postea id nomen aboleri uoluerit: querimonia amicorum
Dehinc æs alienum dissoluit. Filias suas dotatas maritis Probo & Etio dedit. Et cum
Probo genero suo præfecturam urbis obtulisset: ille recusauit: dixitque minus sibi ui
deri præfectum esse quam principis generum. Vtrunque autem generum statim con-
sulem fecit, utrunque ditauit. Alia die ad senatum uenit: & amicos Iuliani incusatos
proscriptioni ac neci dedit. Causas plurimas audiuit: Accusatos a prouincialibus iudi
ces probatis rebus grauiter puniuit. Rei frumentariæ quam minimam reppererat: ita
consuluit: ut excedens ipse uita septem annorum canonem pater relinqueret. Ad orien
tis statum confirmandum profectus est: nihil adhuc de Nigro palam dicens. Ad Afri-
cam tamen legiones misit: ne per Lybiam atque Aegyptum Niger Africam occuparet:
ac pater penuria rei frumentariæ perurgeret: Domitium Dextrum in locum Bassi præ
fecti urbi reliquit: atque intra triginta dies quam Romam uenerat: est profectus. Egres
sus ab urbe ad saxa rubra seditionem ingentem ob locum castrorum metandorum ab
exercitu passus est. Occurrit ei & statim Geta frater suus: quem prouinciam sibi credi
tam regere præcepit aliud sperantem Nigri liberos ad se adductos in eo habuit hono-
re quo suos. Miserat sane legionem quæ græciam thraciamque præciperet: ne eas Pe-
scennius occuparet. Sed iam Byzantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger uolens
occupare plurimos de exercitu interfecit. Atque ideo hostis cum æmyliano est appella
tus. Cumque Seuerum ad participatum uocaret: contemptus est. Promisit sane Nigro
tutum exilium: si uellet, æmyliano autem non ignouit. æmylianus dehinc uictus in hel
lesponto a Seueri ducibus Cyzicum primum confugit: atque inde in aliam ciuitatem in
qua eorum iussu occisus est. Fusæ sunt eædem copiæ ab iisdem ducibus etiam Nigri.
His auditis ad senatum Seuerus Pertinax quasi confectis rebus litteras misit. deinde cõ
flixit cum Nigro: eumque apud Cyzicum interemit. Caputque eius pilo circuntulit.
Filios Nigri post hoc quos suorum liberorum cultu habuerat: in exilium cum matre
misit. Litteras ad senatum de uictoria dedit. Neque quenquam senatorum qui Nigri
partium fuerant: præter unum supplicio affecit. Antiochensibus iratior fuit: quod &
administrantem se in orientem riserant: & Nigrum etiam uictum iuuerant. Denique
multa his ademit. Neapolitanis & Palestinensibus ius ciuitatis tulit: quod pro Nigro
diu in armis fuerunt. In multos animaduertit præter ordinem senatorum: qui Nigrum
fuerant secuti. Multas etiam ciuitates eiusdem patris iniuriis affecit & damnis. Eos se-
natores occidit: qui cum Nigro militauerant ducum uel tribunorum nomine. Deinde
circa Arabiam plura gessit parthis etiam in ditionem redactis necnon etiam Adiabe-
nis. Qui quidem omnes cum Pescennio senserant. Atque ob hoc reuersus triumpho de
lato appellatus est Arabicus: Adiabenicus: Parthicus. Sed triumphum respuit: ne uide
tur de ciuili triumphare uictoria. Recusauit & parthicum nomen: ne parthos lacesse-
ret. Redeunti sane Romam post bellum ciuile Nigri aliud bellum ciuile Clodii Albi-
ni nunciatum est: qui rebellauit in Gallia. Quare postea occisi sunt filii. P. Nigri cum
matre. Albinum igitur statim hostem iudicauit: Et eos qui ad illum mollius uel scri-
pserunt uel rescripserunt. Et cum iret contra Albinum in itinere apud Viminatium fili
um suum maiorem Bassianum apposito Aurelii Antonini nomine Cæsarem appella-
uit: ut fratrem suum Getam ab spe imperii: quam ille conceperat: submoueret. Et no-
men quidem Antonini idcirco filio apposuit: quod somniauerat Antoninum sibi succes
surum. Vnde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum: ut & ipse succederet i
imperio. Aliqui putant iccirco illum Antoninum appellatũ: quod Seuerus ipse in Mar
ci familiam transire uoluerit. Et primo quidem ab Albinianis Seueri duces uicti sunt.
Tunc sollicitus cum consuleret: a Pannõ/acis auguribus comperit se uictorem futurum
Aduersarium uero nec in potestatem uẽturum nec euasurum: sed iuxta aquam esse pe
riturum. Multi statim amici Albini desertentes uenere: multi duces capti sunt: in quos
Seuerus animaduertit. Multis interim uarie gestis in Gallia Primo apud Tinurtium
contra Albinum felicissime pugnauit Seuerus. Cum quidem ingens periculum equi ca
su adiit ita: ut mortuus ictu plumbeæ crederetur: ita ut alius iam pene imperator ab ex-
ercitu deligeretur. Eo tempore lectis actisque de Clodio Celsino laudando qui Adru

mentinus & affinis Albini erat facta sunt iratus senatui Seuerus quasi hoc Albino senatus præstitisset sed Commodum inter diuos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de senatu posset ulcisci: primusque inter milites diuum Cōmodum pronunciauit: idque ad senatū scripsit addita oratiōe uictoriæ senato. Deīde qui in bello erāt inter empti: cadauera dissipari iussit. Deīde Albini corpore allato pœnæ femineciscaput abscidi iussit: Romamque deferri, idque litteris proscriptus est. Victus est Albinus die .x. Kalendas martias. Reliquum autem cadauer eius ante domum propriam exponi ac diu uidere iussit. Equum præterea ipse residens supra cadauer Albini egit expauescentemque admonuit: ut effrenatum audacter protereret. Addunt alii quod idem cadauer in Rhodanum abiici præcepit simul etiam uxoris liberorumque eius. Interfectis innumeris Albini partium uiris: Inter quos multi principes ciuitatis: multæ fœminæ illustres fuerunt. Omnium bona publicata sunt ærariumque auxerunt: cum eis & hispanorum & gallorum proceres multi occisi sunt. Denique militibus tantum stipendiorum quantum nemo pricipum dedit. Filiis etiam suis ex hac proscriptione tantum reliquit: quantum nullus imperatorum. Cum magnam partem auri per gallias & hispanias, per Italiam imperator iam fecisset. Tūcque primum priuatarum rerum procuratio constituta est. Multi sane post Albinum fidem ei seruantes bello a Seuero superati sunt. Eodem tempore etiam legio arabica defecisse ad Albinum nunciata est. Vltus igitur grauiter Albinianam defectionem interfectis plurimis genere quoque eius extincto, Iratus populo & senatoribus romam uenit. Commodum in senatu & concione laudauit. Deum appellauit. Infamibus displicuisse dixit: ut appareret eum apertissime furere. Post hoc de sua clæmentia disseruit: cum crudelissimus fuerit & senatores infrascriptos occiderit. Occidit autem sine causæ edictione hos nobiles Mummium, Secundinum Aeliū. Claudianum Claudium, Rufum, Vitalium, Victorem: Papium, Faustum, Aelium, Cellum, Iulium Rufum, Lollium professum, auruncu leium, Cornelianum, Antoninum, Balbum, Postumium, Seuerum, Sergium, Lustralem, Fabium, Paulinum, Nonium, Græcum, Mallium, Fabianum, Casperium agrippinum, Ceionium albinū, Claudicum, Supplicianum, Memmium, Rufinum, Casperium Aemylianum, Coccerum Verum, Erucium Clarum, L. Stilonem, Clodium Rufum, Egnatuleium Honoratum, Petronium Iuniorem Pescennios, Festum & Veratianum: & Aurelianum & Materianum & Iulianum & Albinum, Gerellios Macrinum & Faustinianum & Iulianum, Herennium nepotem Sulpium canum, Valerium Catulinum, Nouium Rufum, Claudium arabianum Marcum Asellionem. Horum igitur tantorum ac tam illustrium uirorum: nā multi in his cōsulares: multi prætorii: omnes certe summi uiri fuere interfecti. Abastis ut deus habetur. Cincium Seuerum calumniatus est: quod se ueneno appetisset: atque ita interfecit. Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus obiecit. Multos prætetea obscuri loci homines interemit: præter quos ius prælii absumpsit. Post hæc cum se uellet commēdare hominibus: uehicularium munus a priuatis ad fiscum traduxit. Cæsarē deinde Bassianum Antoninum a Senatu appellari iussit decretis imperatoriis insignibus. Rumore deinde belli parthici extincto patri matri, auo & uxori priori per se statuas collocauit. Plautianum ex amicissimo cognita eius uita ita odio habuit: ut & hostem publicū appellaret: & repositis statutis eius per orbē terræ graui eū insigniret iniuria. Iratus præcipue quod inter propinquorum & affinium Seueri simulacra suam statuam ille posuisset: Palæstinis pœnam remisit: quam ob causam Nigri meruerat. Postea iterum cum Plaucio in gratiam rediit: & ueluti ouans urbem ingressus capitolium petiit. Quamuis & ipsum procedenti tempore occiderit. Getæ minori filio togam uirilem dedit. Maiori Plautinam filiam uxorem iunxit. Hi qui hostem publicū Plautianum dixerant: deportati sunt. Ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. Filios deinde consules designauit. Getam fratrem extulit. Profectus dehinc ad bellum parthicum est edito gladiatorio munere & congiario populo dato. Multos inter hæc causis uel ueris uel simulatis occidit. Damnabantur autem plætique: cur iocati essent; Alii cur tacuissent. Alii cur plæraque figura dixissent: ut esse imperator uere nominis sui uere pertinax: uere Seuerus. Erat sane in sermone uulgari parthicum bellum affectare Septimium Seuerum gloriæ cupiditate non aliqua necessitate deductum. Traiecto denique exercitu a Brundusio continuato itinere uenit in Syriā: Parthosque summouit. Sed postea in Syriam rediit ita ut se pararet: ac bellum parthis inferret. Inter hæc Pescennianas reliquias Plautiāo auctore persequebatur. Ita ut nonnullos etiam ex

amicis suis quasi uitæ suæ insidiatores appeteret. Multos etiam quasi Chaldæos aut uates de sua salute consuluissent: interemit. præcipue suspectos unumquenque idoneum imperio rum ipse paruulos adhuc filios haberet: idque dici ab his uel crederet uel audiret: qui sibi augurabantur imperium. Denique cum occisi essent nonnulli: Seuerus se excusabat. Erpost eorum mortem negabat fieri iussisse: quod factum est. Quod de lato præcipue Marius Maximus dixit. Cum soror sua Lepritana ad eum uenisset uix latine loquens ac de illa multum imperator erubesceret dato filio eius lato clauo: atque ipsi multis muneribus redire mulierem in patriam præcepit. Et quidem cum filio quibus seui uita defunctus est. Aestate igitur iam exeunte parthiam ingressus Thesiphontem pulso rege peruenit & cepit. Hyemali prope tempore quod in illis regionibus melius per Hyemem bella tractãtur: cum culparum radicibus milites uiuerent: atque inde morbos ægritudinesque contraherent: quare cum obsistentibus parthis fluente quoque per insuetudinem cibi aluo militum longius ire non posset: tamen perstitit: & oppidum cepit: & regem fugauit: & plurimos interemit: & parthicum nomen meruit. Ob hoc etiam filium eius Bassianum Antoninum: qui Cæsar appellatus iam fuerat annum tertium decimum agentem participem imperii dixerunt milites: Getam quoque minorem filium Cæsarem dixerunt eundem Antoninum: ut plærique in litteras tradunt appellantes: harum appellationum causa donatiuum militibus largissimum dedit. Concesta omni præda oppidi parthici quod milites quærebant. Inde in Syriam redit uictor & parthirum deferentibus sibi patribus triumphum iccirco recusauit: quod consistere in curru affectus articulari morbo non posset: filio sane concessit: ut triumpharet. Cui senatus iudaicum triumphum decreuerat: iccirco quod & in Syria res bene gestæ fuerant a Seuero. Deinde cum Antiochiam transisset: data uirili toga filio maiori secum eum consulem designauit: & statim in Syria consulatum inierunt: Post hoc dato stipendio cumulatiore militibus Alexandriam petiit. In itinere palestinis plurima iura fundauit. Iudæos fieri sub graui poena uetuit. Item etiam de christianis sanxit. Deinde Alexandrinis ius buleutarum dedit: qui sine publico cõsilio ita ut sub regibus ante uiuebant uno iudice contenti: quem Cæsar dedisset. Multa præterea his iura mutauit: iucundam sibi peregrinationem hanc propter religionem dei Serapidis: & propter nouitatem animalium bello eorum fuisse Seuerus ipse postea semper ostendit. Nam & menfan & Memnonẽ & Pyramides & Labyrinthum diligenter inspexit: & quoniam longum est minora persequi huius magnifica illa quod uicto & occiso Iuliano prætorianas cohortes exauctorauit: Pertinacem contra uoluntatem militum in deos rettulit. Saluii Iuliani decreta iussit aboleri quod non obtinuit. Denique cognomentum Pertinacis non tam ex sua uoluntate quam ex morum parsimonia uidetur habuisse. Nam & infinita multorum cæde crudelior habitus: & rum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset: dixisserque ille quod facturus esset: non est mollitus tam prudente dicto interfici eum iussit: Fuit præterea delendarum cupidus factionum prope a nullo congressu nisi uictor persarum regem Abagarum subegit. Arabas in ditionem accepit. Adiauenas ui tributarios coegit. Britanniam quod maximum eius imperii decus est muro per transuersam insulam ducto: uterque ad finem oceani muniuit: Vnde etiam Britannici nomen accepit. Tripolim unde oriundus erat contusis bellicosissimis gentibus securissimam reddidit ac pacem diuturnam: oleum gratuitum & fæcundissimum in æternum dõauit. Idem cum implacabilis delictis fuit: tum ad erigendos industrios quosque iudicii singularis philosophiæ ac dicendi studiis satis deditus. Doctrinæ quoque nimis cupidus. Latronum ubique hostis: uitam suam priuatam publicamque ipse composuit. Ad fidem solum tamen uitium crudelitatis excusans. De hoc senatus ita iudicauit illum aut nasci non debuisse aut mori: quod & nimis crudelis & nimis utilis reipublicæ uideretur. Domi tamẽ minus cautus: qui uxorem Iuliam famosam adulteriis tenuit tam etiam coniurationis. Idem cum pedibus æger bellum moraretur: idque milites anxie ferrent: eiusque filium Bassianum qui una erãt: Augustum fecissent: tolli se atque in tribunal ferri iussit. Adesse deinde omnes tribunos centuriones duces & cohortes quibus auctoribus id acciderat. Sisti deinde filium qui Augusti nomen acceperat: Cumque animaduerti in omnes auctores facti præter filium iuberet: rogareturque omnibus ante tribunal prostratis: caput manu contingens ait. Tandẽ sentitis caput imperare non pedes. Huius dictum est cum eum ex humili per litterarum & militiæ officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset: omnia inquit sui & nihil expedit Peris

eboraci in britannia subactis gentibus quæ Britanniæ uidebantur infestæ: anno impe-
rii.xviii.morbo grauissimo extinctus iam senex reliquit filios duos Antoninum Bassia
num & Getam: cui & ipsi in honorem Marci Antonini nomen iposuit illatus sepulchro
Marci Antonini: quem ex omnibus imperatoribus tātum coluit: ut & Commodum i di
uos referret: & Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti ascribendum putaret.
Ipsi a senatu agentibus liberisque eius funus amplissimum exhibitum fuit atque inter
diuos est relatus. Opera publica præcipue eius extant Septizonum & Thermæ Seueria
næ. Eius denique etiam ianuæ in transtyberina regione ad portam nominis sui quarum
forma intercidens statim usum publicum inuidit. Iudicium de eo post mortem ma-
gnum omnium fuit: maxime quod diu nec a filiis eius boni aliquid reipublicæ uenit. Et
postea inuadentibus multis rempublicam res romana prædonibus direptui fuit. Hic ta-
men exiguis uestibus usus est: ut uix tunica eius aliquid purpuræ haberet. Cum hirta
chlamyde humero ualeret: cibi parcissimus: leguminis patrii auidus: uini aliquādo cu
pidus: carnis frequenter ignarus. Ipse decorus: ipse ingens promissa barba: cano capite &
crispo. Vultu reuerendus: canorus uoce: sed afrum quiddam usque ad senectutem so-
nans: ac multum post mortem amatus uel inuidia deposita uel crudelitatis metu. Le-
gisse me apud Aelium Maurum Phelegontis Hadriani libertum memini Septimium
Seuerum immoderatissime cum moreretur lætatū: quod duos Antoninos pari impe-
rio reipublicæ relinqueret exemplo Pii: qui Verum & Marcum Antoninos per adoptio
nem filios reipublicæ reliquit. Hoc melius quod ille filios per adoptionem: hic per se
genitos rectores Romanæ rei publicæ daret: Antoninum scilicet Bassianum quē ex prio
re matrimonio susceperat: & Getam quē de Iulia genuerat. sed illum multum spes se-
fellit. Nam unū parricidium: alterum sui mores reipublicæ inuiderunt: sanctumque il
lud nomen in nullo diu bene mansit. Et reputanti mihi Diocliciane Auguste neminem
prope magnorum uirorum optimum & utilem filium reliquisse satis claret. Denique
aut sine liberis uiri interierunt: aut tales habuerunt plærique: ut melius fuerit de rebus
humanis sine posteritate discedere. Et ut ordiamur a Romulo: hic nihil liberorum
reliquit: nihil Numa Pompilius: quod utile posset esse reipublicæ. Quid Camillus.
Num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones? qui magni fuerunt. Iam
uero quid de Homero: Demosthene: Virgilio: Crispo: & Terentio Plauto cæterisque
aliis loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio: cui soli melius fuerat liberos non habe
re? Quid de Augusto: qui nec adoptiuum bonum filium habuit? Cum illi eligendi po
testas fuisset ex omnibus. Falsus est etiam ipse Traianus in suo municipe ac nepote deli
gendo. Sed ut omittamus adoptiuos: ne nobis Antonini pius & Marcus numina republi
cæ occurrant. Veniamus ad genitos: Quid Marco felicius fuisset: si Commodum non
reliquisset hæredem? Quid Seuero Septimio si Bassianum non genuisset? qui statim
insimulatum fratrem insidiarum cōtra se cogitatarum parricidiali etiam figmento
peremit? qui nouercam matrem? quinimo in cuius sinu Getam filium eius occiderat:
uxorem duxit: qui Papinianum iuris asylum: & doctrinæ legalis thesaurum quod parri
cidium excusare noluisset: occidit & præfectum suum ne omni per se & per scienti-
am suam magno deesset & dignitas. Denique ut alia omittam ex huius moribus fa-
ctum puto ut Seuerus tristior uir ad omnia: imo etiam crudelior pius & dignus deo-
rum altaribus duceretur. Qui quidem diu imo Salustii orationem qua Micipsa fili-
os ad pacem hortatur: ingrauatus morbo misisse filio dicitur maiori. Idque frustra &
hominem tantum ualitudine. Vixit denique in odio populi diu Antoninus. Nomen-
que illud uenerabile diu minus amatum est. Quamuis & uestimenta populo dederit:
Vnde Caracallus est dictus: & thermas magnificentissimas fecerit. Extat sane Romæ
Seueri porticus gesta eius exprimēs a filio quantum plurimi docent structa. Signa mor
tis eius hæc fuerunt. Ipse somniauit quattuor aquilis & gēmato curru præuolante ne-
scio qua ingenti humana specie ad cælum esse raptum: cumque raperetur octoginta &
nouem numeros explicuisse. Vltra quot annos ne unum quidem annum uixit: nam
ad imperium senex uenit. Cumque positus esset in circulo ingenti æreo diu solus & de-
stitutus stetit. Cum uereretur autem ne præceps rueret: a Ioue se uocatum uidit: atque
inter Antoninos locatum. Die circensium cum tres uictoriæ more solito essēt locatæ gy
pseæ cum palmis media: quæ ipsius noīe ascriptū orbē palmis tenebat: uento icta de po
dio stans decidit: & humi constitit. Ea quæ Getæ nomine inscripta erat: corruit: & omnis
comminuta est. Illa uero quæ Bassiani titulum præferebat: amissa palma uenti turbi-

ne uix constitit: Post maurum apud uallum missum in Britannia cum ad proximam mansionem rediret: non solum uictor sed etiam in æternum pace fundata uoluens animo quid ominis sibi occurreret. Ethiops quidam e numero militari claræ inter scurras famæ & celebratorum semper iocorum cum corona & cupressu facta eidem occurrit: Quem cum ille iratus remoueri ab oculis præcepisset: & coloris eius tactus omine & coxisse ille dicitur ioci causa. Totum fusisti: totum uicisti. Iam deus esto uictor. Et in ciuitatem ueniens cum rem diuinam uellet facere: primum ad Bellonæ templum ductus est errore haruspicis rustici. Deinde hostiæ furuæ sunt applicitæ. Quod cum esset aspernatus: atque ad palatium se reciperet: negligentia ministrorum nigræ hostiæ usque ad limen domus palatinæ imperatorem secutæ sunt. Sunt per plurimas ciuitates opera eius insignia. Magnum uero illud in ciuitate eius: quod Romæ omnes ædes publicas quæ uitio temporum labebantur: instaurauit: nusquam prope suo nomine ascripto: seruatis tamen ubique titulis conditorum: moriens septem annorum canonem: ita ut quottidiana septuaginta quinque milia modiorum expendi possent: reliquit. Olei uero tantum: ut per quinquennium non solum usibus: sed & totius Italiæ: quæ oleo egeret: sufficeret. Vltima uerba eius dicuntur hæc fuisse. Turbatam rempublicam ubique accepi: pacatam etiam britannis relinquo: senex & pedibus æger firmum imperium Antoninis meis relinquens: si boni erunt: imbecillum: si mali. Iussit deinde signum tribuno dari. Laboremus quia Pertinax quando in imperium ascitus est: signum dederat: militemus. Fortunam deinde regiam quæ comitari principes & in cubiculis poni solebat geminare statuerat: ut sacratissimum simulacrum utrique relinqueret filiorum: Sed cum uiderit se pecurgeri sub hora mortis iussisse fertur: ut alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis fortuna poneretur. Quod Bassianus prius contempsit: quam faceret parricidium. Corpus eius a Britannia Romam usque cum magna prouincialium reuerentia susceptum est. Quamuis aliqui urnulam auream tantum fuisse dicant Seueri reliquias continentem. Eandemque Antoninorum sepulchro illatam: cum Septimius Pertinax Seuerus illic ubi uita functus est: esset incensus: cum septimodium faceret: nihil aliud cogitauit: quam ut ex Africa uenientibus suum opus occurreret: & nisi absente opere perfectum urbis medium simulacrum eius esset locatum additum palatinis ædibus id est regium atrium ab ea parte facere uoluisse perhibetur. Quod etiam post Alexander cum uellet facere ab aruspicibus dicitur esse prohibitus cum hoc sciscitatus non litasset.

Spartiani Pescennius Niger.

r Arum atque difficile est: ut quos tyrannos aliorum uictoria fecerit: bene mittantur in litteras. Atque ideo uix omnia de his plene in monumentis atque annalibus habentur. Primum enim quæ magna sunt in eorum honorem ab scriptoribus deprauantur: deinde alia supprimuntur. Postremo non magna diligentia eorum generatio ac uita requiratur. Cum satis sit audaciam eorum & bellum: in quo uicti fuerint: ac pœnam proferre. Pescennius ergo Niger: ut alii tradunt: modicis parentibus: ut alii nobilibus fuisse dicitur patre Annio Fusco: matre Lampridia: auo curatore Aquini. Ex qua familia originem ducebat. Quod quidem dubium etiam nunc habetur. Hic eruditus mediocriter: moribus ferox: diuitiis immodicus: uita parcus. libidinis effrenatæ. Ad omne genus cupiditatum ordines diu duxit: multisque ducatibus peruenit. Vt exercitus syriacos iussu Comodi regeret suffragio maxime athletæ: qui Commodum strangulauit: ut omnia tunc fiebant. Is posteaquam comperit occisum Commodum: Iulianum imperatorem appellatum: eundemque iussu Seueri & senatus occisum. Albinum etiam in Gallia sumpsisse nomen imperatoris ab exercitibus syriacis: quos regebat: appellatus est imperator: ut quidam dicunt: magis in Iuliani odium: quam in æmulationem Seueri. Huic ob detestationem Iuliani primis imperii diebus ita Romæ factum est a senatoribus duntaxat: qui & Seuerum oderant: ut inter lapidationes execrationesque omnium illi feliciter optaretur: illum principem superi: & illum Augustum populus acclamaret. Iulianum autem oderant populares: quod Pertinacem milites occidissent & illum imperatorem aduersa populi uoluntate appellassent. Denique ingentes ob hoc seditiones

fuerunt. Ad occidendum autem Nigrum primipilarem Iulianus miserat stulte ad eum qui haberet exercitus: & se tueri posset: proinde quasi qualislibet imperator a primipilario posset occidi: Eadem autem clæmentia etiam Seuero iam principi Iulianus successorem miserat: Denique etiam Aquilium Centurionem notum cædibus ducum miserat: quasi imperator tantus a Centurione posset occidi. Par denique insania fuit: quod cum Seuero ex interdicto de imperio egisse fertur: ut iure uideretur ad principatum peruenisse. Et de Pescennio Nigro iudicium populi ex eo apparuit: quod cum ludos circenses Iulianus Romæ daret: & indiscrete subsellia Circi Maximi repleta essent: ingentique iniuria populus affectus esset: per omnes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis est expeditus: odio ut diximus Iuliani: & amore occisi Pertinacis. Cum quidem Iulianus dixisse fertur neque Pescennio longum imperium deberi: sed Seuero qui magis esset odio habendus a senatoribus: militibus: prouincialibus: popularibus: quod probauit rei euentus. Et Pescennius quidem Seuero eo tempore quo Lugdunensem prouinciam regebat: amicissimus fuit: Nam ipse missus erat ad comprehendendos desertores: qui innumeri gallias tunc uexabant. In quo officio quod se honeste gessit: iucundissimum fuit Seuero: ita ut de eo ad Commodum Septimius referret asserens necessarium reipublicæ uirum: & re uera in re militari uæhemens fuit. Nunquam sub eo miles prouinciali lignum oleum: operam extorsit. Ipse a milite nihil accepit: cũ tribunatus ageret: nihil accipi passus est. Nam & imperatorum tribunos duos quos constituit: stellaturas accepisse: lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. Extat epistola Seueri: quam scribit ad Ragonium Celsum gallias regentem. Miserum est: ut imitari eius disciplinam militarem non possumus: quem per bellum uicimus: milites tui uagantur: Tribuni medio die lauant: pro tricliniis popinas habent: pro cubiculis meritoria: saltãt bibunt: cantant: & mensuras conuiuiorum uocant: cum hoc sine mensura potare: hæc si ulla uena paternæ disciplinæ uiueret: fierent. Emenda igitur primum tribunos: deinde militem quem quandiu timueris: tandiu timebis. Sed scias id de Nigro militem timere non posse: nisi integri fuerint tribuni & duces militum. Hæc de Pescennio Seuerus Augustus adhuc milite. M. Antoninus ad Cornelium Balbum. Pescennium mihi laudas. Agnosco: nam & decessor tuus eum manu strennuum uita grauem etiam tum plusquam militem dixit. Itaque nisi litteras recitandas ad signa quibus eum trecentis armeniis & centum sarmathis & mille nostris præesse iussi. Tuum est ostendere hominem non ambitione quod nostris non conuenit moribus: sed uirtute uenisse ad eum locum: quem auus meus Hadrianus quem Traianus proauus non nisi exploratissimis dabat. De hoc eodem Commodus: Pescennium fortem uirum noui: & ei tribunatus iam duos dedi. Ducatum mox dabo ubi per senectutem Aelius Corduenus rempublicam recusauerit. Hæc de eo iudicia omnium fuerunt Sed & Seuerus ipse sæpe dixit ignoturum se Pescennio nisi perseuerasset. A Commodo denique Pescennius cõsul declaratus Seuero præpositus est. Et quidem irato: quod primipilarius commendantibus consulatum Niger mereretur. In uita sua Seuerus dicit se priusquam filii sui id ætatis haberent: ut imperare possent ægrotantem id in animo habuisse: ut siquid forte sibi accidisset. Niger Pescennius eidem & Clodius Albinus succederent. Qui ambo Seuero grauissimi hostes extiterant. Vnde apparet: quod etiam Seueri de Pescennio iudicium fuerit. Si Seuero credimus: fuit gloriæ cupidus Niger: uita fictus: moribus turpis: ætatis prouectæ cum imperium inuasit: ex quo cupiditates eius incusat: Proinde quasi Seuerus minor ad imperium uenerit: qui annos suos contrahit: cum decem & octo annis imperauit: & octogesimo nono periit. Sane Seuerus Heraclitum ad obtinendam Bithyniam misit. Fuluium autem ad occupandos adultos Nigri filios: nec tamen in senatu quicquam de Nigro Seuerus dixit: cum iam audisset de eius imperio. Ipse autem proficisceretur ad componendum orientis statum. Tantum sane illud fecit proficiscens: ut legationes ad Africam mitteret: ne eam Pescennius occuparet: & famæ populum Romanũ perurgeret. Et uidebatur autem id facere posse per lybiam ægyptumque uicinas Africæ difficili licet itinere ac nauigatione. Et Pescennius quidem ueniente ad orientem Seuero Græciam: Thracias: Macedoniam interfectis multis industribus uiris tenebat ad participatum imperii Seuerum uocans. A quo causa eorum quos occiderat: cum Aemyliano hostis est appellatus: Deinde a ducibus Seueri per Aemylianum pugnans uictus est. Et cum illi tutum exilium promitteret: si ab armis recederet. Persistens iterum pugnauit: & uictus est: atque apud Cyzicum circa paludem fugiens

fauciatus:& sic ad Seuerum adductus; atque statim mortuus. Huius caput circunlatum
pilo Romam missum. Filii occisi; necata uxor: patrimonium publicatum; familia om/
nis extincta. Sed hæc omnia posteaquam de Albini rebellione cognitum est: facta sunt.
Nam prius & filios Nigri & matrem in exilium miserat. Sed exarsit secundo ciuili bel/
lo: immo iam tertio: & factus est durior. Tunc cum innumeros senatores interemit Se/
uerus ab aliis Syllæ: ab aliis punici: ab aliis Marii nomen accepit. Fuit statura Pescenni/
us prolixa; forma decorus: capillo in uerticem ad gratiam reflexo; uocis canoræ ita: ut
in campo loquens per mille passus audiretur; nisi uentus aduersaretur. Oris uerecundi
& semper rubidi; ceruice adeo nigra; ut quemadmodum multi dicunt: ab ea Nigri no/
men acceperit. Cætera corporis parte candidus & magis pinguis: uini auidus: cibi par/
cus; rei ueneræ nisi ad creandos liberos prorsus ignarus. Denique etiam sacra quædam
in gallia quæ a castissimis decemuntur: consensu publico celebranda suscepit. Hunc in
Commodianis hortis in porticu curua pictum de musibo inter Commodi amicissimos
uidemus sacra Isidis ferentem; quibus Commodus adeo deditus fuit: ut & caput rade/
ret & Anubim portaret: & omnis parcas expleret. Fuit ergo miles optimus: tribunus sin/
gularis: dux præcipuus; legatus seuerissimus; consul insignis; uir domi forisque conspi/
cuus; imperator infelix: usui denique reipublicæ sub Seuero homine tetrico esse potuis/
set: si cum eo esse uoluisset. Sed deceptus est consiliis Seueri Aureliani: qui filias suas eius
filiis despondens persistere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit auctoritatis: ut ad Mar/
cum primum: deinde ad Commodum scriberet: cum uideret prouincias facili admini/
strationum mutatione subuerti. Primum ut nulli ante quinquennium succederetur pro
uinciæ præsidi uel legato uel proconsuli: quod prius deponerent potestatem; quam scirent
administrare. Deinde ne noui ad regendam remp. accederent: præter militares admi/
nistrationes intimauit: ut assessores in quibus prouinciis assedissent in his administra/
rent. Quod postea Seuerus; & deinceps multi renuerunt: ut probant Pauli & Vlpiani
præfecturæ: qui Papiniano in consilio fuerunt: ac postea cum unus ad memoriam alter
ad libellos paruisset; statim præfecti facti sunt. Huius etiam illud fuit: ut nemo asside/
ret in sua prouincia; nemo administraret nisi Romæ romanus hoc est oriundus urbe.
Addidit præterea consiliariis salaria: ne eos grauarent: quibus assidebant dicens iudi/
cem nec dare debere nec accipere. Hic erga milites tanta fuit censura: ut cum apud ægy/
ptum ab eo limitanei milites uinum peterent: responderit Nilum habetis & uinum quæ
ritis. Siquidem tanta fuit illius fluminis dulcedo: ut accolæ uina non quærant. Idem tu
multuantibus his qui a sarracenis uicti fuerant: & dicentibus uinum non accepimus: pu
gnare non possumus. Erubescite inquit: illi qui uos uincunt: aquam bibunt. Idem Pale/
stinis rogantibus: ut eorum censitio leuaretur: iccirco quod esset grauata: respondit uos
terras uestras leuari censitione uultis: ego uero etiam aerem uestrum censere uellem. De
nique delphici Apollin. suares in motu reipublicæ maxime cum nunciaretur tres esse
imperatores Seuerum Septimium; Pescennium Nigrum; Clodium Albinum; consul/
tum quem expediret reipublicæ imperare: uersum græcum huiusmodi fudisse dicitur
Optimus est Fuscus; bonus afer; pessimus albus. Ex quo intellectum Fuscum Nigrum ap
pellatum uaticinatione. Seuerum Afrum: Album uero Albinum dictum. Nec defuit a/
lia curiositas: qua requisitum est: qui esset obtenturus rempublicam. Ad quod ille re/
spondit alium uersum talem. Fundetur sanguis Albi Nigrique minantis. Imperium mũ
di pœna reget urbe profectus. Item cum quæsitum esset: quis illi successurus esset: re/
spondisse itidem græco uersu dicitur. Cui dederint superi nomen habere Pii. Quod
omnino intellectum non est: nisi cum Bassianus Antonini; quod uerum signum Pii fuit
nomen accepit. Item cum quæreretur quandiu imperaturus esset: respondisse græce
dicitur: Bis denis italum conscendit nauibus æquor; Si tamen una ratis transiliet pela/
gus. Ex quo intellectum Seuerum uiginti annos expleturum. Hæc sunt Diocltiani Ma/
xime Augustorum: quæ de Pescennio didicimus ex pluribus libris. Non enim facile ut
in principio libri diximus; quisquam uitas eorum mittit in libros qui aut principes in
republica non fuerunt: aut a senatu appellati non sunt imperatores; aut occisi citius
ad famam uenire nequiuerunt. Inde quod latet Vindex: quod Piso nescitur: quod om/
nes illi qui aut tantum adoptati sunt: aut a militibus imperatores appellati; ut sub Do/
mitiano Antonius: aut cito interempti uitam cum imperii usurpatione posuerunt.
Sequitur nunc: ut de Claudio Albino dicam: qui quasi socius huius habetur; quod
& pariter contra Seuerum rebellauerunt: & ab eodem uicti atque occisi sunt.

De quo ipso neque satis clara extant: quia eadem fortuna illius fuit: quae Pescennii etiam si uita satis dispar. Ac ne quid ex his quae ad Pescennium pertinent: praeterisse uideamur: licet aliis libris cognosci possint. De hoc Seuero Septimio uates dixerunt: quod neque uiuus neque mortuus in potestatem Seueri uenturus esset: sed iuxta aquas illi pereundum esset. Quod quidem dicunt ipsum Seuerum de mathesi quam callebat: dixisse. Nec abfuit responsis ueritas: cũ ille inuẽtus sit iuxta paludem semiuiuus. Hic tantae fuit seueritatis: ut cũ milites quosdã in cauco argenteo expeditionis tempore uiuere uidisset: iusserit omne argentum summoueri de usu expeditionali: addito eo: ut ligneis uasis uterentur. Quod quidem illi odium militare concitauit. Dicebat enim posse fieri ut sarcinae militares in potestatem hostium uenirent: ne se barbarae nationes argento nostro gloriosiores facerent: cum alia minus apta hosticam uiderentur ad gloriam. Idẽ iussit uinum in expeditione neminem bibere: sed aceto uniuersos esse contentos: Idem pistores sequi expeditionem prohibuit: bucellato iubens milites & omnes contentos esse. Idem ob unius gallinacei direptionem decem commanipulones: qui raptum ab uno comederant securi percuti iussit: & fecisset: nisi ab omni exercitu prope usque ad metũ seditionis esset rogatus & cum pepercisset: iussit: ut denorum gallinaceorum pretia prouinciali redderent decem: qui simul furto coniuxerant addito eo: ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret: ne unquam recens coctum cibum sumerent: sed pane ac frigidis uescerentur appositis speculatoribus qui id curarent. Idem iussit: ne zonas milites ad bellum item aureos uel argenteos nummos portarent: sed publice commendarent recepturi postea praelia quod dederant. Addẽs liberis eorum & uxoribus haeredibus certe reddendum qui uenisset: ne ad hostes aliquid praedae perueniret si quid forte aduersi fortuna fecisset. Sed haec omnia ut se habuerat Commodi temporum dissolutio aduersa eidem fuere. Denique & si nemo fuit: qui suis temporibus dux seuerior uideretur: ad perniciem illi magis ista fuere quam mortuo. Vbi & inuidia & odium deposita erant: talia exempla ualuerunt. Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem. nec sibi unquam uel contra solem uel contra imbres quaesiuit tecti suffragium: si miles non habuit: tantum denique belli tempore ratione militibus demonstrata sibi & seruis suis uel contubernalibus: portauit quantum a militibus ferebatur. Cum seruos suos annona oneraret: ne illi securi ambularent honusti milites: Id que ab exercitu cum suspirio uideretur. Idem in concione iurauit se quam diu in expeditionibus fuisset esseque adhuc futurus: non aliter esse acturum q̃ militem. Marium ante oculos habentem & duces tales: nec alias fabulas unquam habuit nisi de Annibale: caeterisque talibus. Denique cum imperatori facto quidam pãægyricum recitare uellet. Dixit ei. Scribe laudes Marii uel Annibalis: uel alicuius ducis optimi uita functi: & dic quid ille fecerit: ut eum nos imitemur. Nam uiuentes laudare irrisio est maxime imperatores: a quibus speratur: qui timentur: qui praestare publice possunt: qui possunt necare: qui proscribere. Se autem uiuum placere: uelle mortuum etiam laudari. Amauit de principibus Augustum: Vespasianum: Titum: Traianum: Pium: Marcum: reliquos foemineos uel uenenatos uocans: Maxime tamen ĩ historiis Marium: & Camillum: & Qu. Macrinium Coriolanum dilexit. Interrogatus autem quid de Scipionibus sentiret: dixisse fertur felices illos fuisse magis quam fortes: idque probare domesticam uitam & iuuentutem: quae in utroque minus speciosa domi fuisset apud omnes constat: quod si rerum potitus fuisset: omnia correcturus fuerit: quae Seuerus uel non potuit emendare uel noluit. Et quidem sine crudelitate: immo etiam cum lenitate: sed remilitari non remissa & inepta atque ridicula: Domus eius hodie Romae uisitur in campo Iouis: quae appellatur Pescenniana: in qua simulacrum eius in thrico ro constituit. Statim post annum ex thebaico marmore: quod ille ad similitudinem sui factum a rege thebaeorum acceperat. Extat etiam epigramma graecum quod latine hanc habet sententiam. Terror aegyptiaci Niger astat militis ingens: Thebaidos socius aurea saecla uolens: Hũc reges: hunc gentes amant: hunc aurea roma. Hic Antoninis carus & imperio. Nigrum nomen habet: nigrum formauimus ipsi: Vt consentiret forma metalle tibi. Quos quidem uersus Seuerus eradi noluit: cum hoc ei & praefecti suggererent: & officiorum magistri addens si talis fuit: sciant omnes qualem uicerimus. Si talis non fuit: putent omnes nos talem uicisse: immo sic sit: quia fuit talis.

Antoninus Caracallus Aelii Spartiani.

X duobus liberis quos Septimius Seuerus reliquit Getam & Bassianum: quorum unum exercitus; alterum pater dixit: Geta hostis est iudicatus. Bassianum autem obtinuisse imperium constat. De cuius maioribus frustra putamus iterandum: cum omnia in Seueri uita satis dicta sint. Huius igitur pueritia blanda; ingeniosa: parentibus affabilis; amicis parentum iucunda; populo accepta; grata senatui; ipse etiam ad amorem conciliādum salutaris fuit; non ille in litteris tardus; non in beniuolentiis segnis; non tenax in largitate; non lentus in clæmentia sed sub parentibus uisus. Denique si quando feris obiectos damnatos uidit: fleuit aut oculos auertit; quod populo plus quam amabile fuit. Septēnis puer cum collusorem suum puerum ob iudaicam religionem grauius uerberatum audisset: neque patrem suum neque patrem pueri uel auctores uerberum diu respexit. Antiochēsibus & byzantiis interuentu suo iura uetusta restituit; quibus iratus fuit Seuerus: quod Nigrum iuuerant. Plautini odium crudelitatis causa cōcepit; quæ a parentibus gratia sigillariorum acceperat: id uel clientibus uel magistris sponte donauit. Sed hæc puer; Egressus uero puericiam seu patris monitis; seu calliditate ingenii; siue quod se Alexandro Magno Macedoniæ æquandum putabat; restrictior grauior uultu etiam truculentior factus est prorsus; ut eum quem puerum scirent multi esse non crederent. Alexandrum magnum eiusque gesta semper in ore habuit. Tiberium & Syllam in cōuentu plærumque laudauit. Patri superbior fuit. Fratrem magna eius humilitate despexit. Post patris mortem in castra prætoria pergens apud milites conquestus est; circumueniri se fratris insidiis: atque ita fratrem in palatio fecit occidi. Eius corpus statim cremari præcepit. Dixit præterea in castris fratrem sibi uenenum parasse; matri eum irreuerentē fuisse. Egitque publice his gratias; qui eum occiderūt. Addidit dēique his qui fidelioribus erga erant se stipendium. Pars militum apud Albam Getam occisum ægerrime accepit; dicēnbus cunctis duobus se fidem promisisse liberis Seueri; duobus seruare debere. Clausisque portis diu imperator nō admissus nisi delinitis animis non solum querelis de Geta & criminationibus editis; sed enormitate stipendii militibus; ut solet; placatis: atque inde Romam rediit. Tunc sub ueste senatoria loricam habens cum armatis militibus curiam ingressus est. Hos in medio iter subsellia duplici ordine collocauit; & sic uerba fecit. Questus est de fratris insidiis inuolute & incondite ad illius accusationem: sui uero excusationem; quod quidem nec senatus libenter accepit. Cum ille dixisset fratri se omnia permisisse; fratrem ab insidiis liberasse. Et illum tamen sibi grauissimas insidias fecisse; nec uicem amori reddidisse fraterno. Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit. Inde ad prætorianos processit; & in castris mansit. Altera die Capitolium petiit; eos quos occidere parabat: affabiliter est allocutus. Innitensque Papiniano & Giloni ad palatium rediit. Cum flentem matrem Getæ uidisset aliasque mulieres; post necem fratris mulieres occidere conatus est. Sed ob hoc retētus; ne augeretur fratris occisi crudelitas; Lætum ad mortem coegit misso a se ueneno: ipse enim inter suasores Getæ mortis primus fuerat; qui & primus interemptus ē. Ipse mortem eius sæpissime fleuit. Multos qui cædis eius conscii fuerant; interemit; & eum qui imaginem eius honorauit. Post hoc fratrem patruelem Afrum cui pride partes de cœna miserat: iussit occidi. Qui cum se præcipitasset percussorum timore & ad uxorem crure fracto erepsisset; tamen per ludibrium a percussoribus deprehensus est & occisus. Occidit etiam Pompeianum Marci nepotem ex filia natum & ex Pompeiano cui nupta fuerat Lucilla. Post mortem Veri imperatoris; quem & consulem bis fecerat: & omnibus bellis præposuerat; quæ grauissima tunc fuerunt: & ita quidem ut uideretur a latronibus interemptus. Deinde in conspectu eius Papinianus securi percussus a militibus occisus est quo facto percussori dixit gladio te exequi oportuit meum iussum. Occisus est etiam eius iussu Petronius ante templum Diui Pii; tractaque sunt eorum per plateam cadauera sine aliqua humanitatis reuerentia. Filium autem Papiniani qui ante triduum quæstor opulētum munus ediderat: interemit. Iisdem diebus occisi sunt innumeri; qui fratres eius partibus fauerant. Occisi etiam liberti; qui Getæ administrauerant: cædes deinde in omnibus locis & in balneis factæ: occisique nonnulli etiam cœnantes: Inter quos etiam Sammoniacus Serenus; cuius libri plurimi ad doctrinam extant: in sūmū

discrimen etiam Chilo iterum præfectus & consul uenit: ob hoc quod concordiam inter fratres suaserat. Et cum idem Chilo sublata ueste senatoria nudis pedibus ab urbanicis raptus esset: Antoninus seditionem compressit. Multas præterea postea cædes in urbe fecit passim raptis a militibus nōnullis hominibus & occisis quasi seditionem uindicans. Aelium Pertinacem suffectum consulem ob hoc solum quod filius esset imperatoris: occidit. Neque cessauit unquam sub diuersis occasionibus eos interficere; qui fratris amici fuissent. Sæpe in senatum sæpe in populum superbe inuectus est; aut edictis præpositis aut orationibus editis; Syllam se etiam ostendens futurum; his gestis galliam petiit; atque ut primum in eam uenit; Narbonensem proconsulem occidit. Cunctis deinde turbatis qui in gallia res regebant: odium tyrannicum meruit; quamuis aliquando fingeret se benignum; cum esset natura truculentus. Et cum multa contra homines & contra iura ciuitatum fecisset; morbo implicitus grauiter laborauit. Circa eos qui eum curabant; crudelissimus fuit; Deinde ad orientem profectionem parans omisso itinere in Dacia resedit circa Rheticam nōpaucos barbaros interemit; militesque suos quasi Syllæ milites & cohortatus est: & donauit. Deorum sane se nominibus appellari uetuit; quod Commodus fecerat; cum illi eum quod leonem aliasque feras occidisset Herculem dicerent. Et cum germanos subegisset; Germanicum se appellauit uel ioco uel serio; ut erat stultus & demens; Asserens si lucanos uicisset; Lucanicum se appellādum. Damnati sunt eo tempore; qui urinam in eo loco fecerunt; in quo statuæ aut imagines erant principis. Et qui coronas imaginibus eius detraxerunt; ut alias ponerent. Dānati sunt; & qui remedia quartanis tertianisque collo annexa gestarent; per thracias cum præfecto prætorii iter fecit. Inde cum in Asiam traiceret; naufragii periculum adiit antemna fracta ita; ut in scapham cum protectoribus descenderet. Vnde in triremē a præfecto classis receptus euasit: excepit apros frequenter; contra leonem etiam stetit. Quo etiam missis ad amicos litteris gloriatus est; seque ad Herculis uirtutem accessisse se iactauit: Post hoc ad bellum armeniacum parthicumque cōuersus ducem bellicum qui suis competebat moribus; fecit. Inde Alexandriam petiit; in gymnasium populum conuocauit; eumque obiurgauit; legi etiam ualidos ad militiam præcepit. Eos autem quos legerat; occidit exemplo Ptolæmæi Euergetis; qui octauus hoc nomie appellatus est. Dato præterea signo militibus ut hospites suos occiderent; magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc per cadusios & Babylonios ingressus tumultuarie cum parthorum satrapis manum contulit feris etiam bestiis in hostes immissis. Datis ad senatum quasi post uictoriam litteris Parthicus appellatus est. Nam Germanici nomē patre uiuo fuerat cōsecutus. Deinde cum iterum uellet parthis bellum inferre atque hibernare Aedessæ; atque inde carras luni dei gratia uenisset; die natalis sui octauo idus apriles ipsis Megalensibus cum ad requisita naturæ discessisset insidiis a Macrino præf. prætorii positis qui post eum inuasit imperium; interemptus est: Conscii cædis fuerunt Nemesianus; & frater eius Apollinaris; Reatinusque qui præf. legionis secundæ parthicæ militabat; & qui equitibus extra ordinariis præerat non ignorantibus Martio Agrippa qui classi præerat; & præterea plærisque officialiū impulsu Martialis Occisus est autē in medio itinere inter Carras & Hedessam cum leuādæ uessicæ gratia ex equo descendisset. Atque inter protectores suos coniuratos cædis ageret; Deniq; cū illū in equū strator eius leuaret pugione latus eius confodit. Conclamatumque ab omnibus est; id Martialem fecisse. Et quoniam dei luni fecimus mentionem; sciendum a doctissimis quibusque id memoriæ traditum. Atque ita nunc quoque a carrenis præcipue haberi; ut qui lunam fœmineo nomine ac sexu putauerit nuncupandam; is addictus mulieribus semper inseruiit. At qui uero marem deum esse crediderit; is dominetur uxori. Neque ullas muliebres patiatur insidias. Vnde quamuis græci uel ægyptii eo genere quo fœminam hominem etiam Lunam deum dicant; Mystice tamen deum dicunt. Scio de Papiniani nece multos ita in litteras rettulisse; ut cædis non adsciuerint causam aliis alia referentibus. Sed ego malui ueritatem opinionum edere; quam de tanti uiri cæde reticere. Papinianum amicissimum fuisse imperatori Seuero: & ut aliqui loquuntur affinem etiam per secundam uxorem memoriæ traditur; ad hoc præcipue utrunque filium a Seuero commendatum eumque cum Seuero professum sub Scæuola; & Seuero in aduocatione fisci successisse. atque ob hoc cōcordiam fratrū Antoninorū fuisse egisse quin etiā ne occideretur. Cū iā de insidiis eius Bassianus quereretur; atq; ideo una cū his qui fautores fuerāt Getæ a militibus nō solū permittēte uerū etiā suadēte Antonino occisū. Multi

dicit Baſſianũ occiſo fratre illi mãdaſſe: ut & in ſenatu per ſe & apud populũ facinus dilue
ret: illum aũt reſpondiſſe: Non tã facile parricidiũ excuſari poſſe q̃ fieri. Eſt etiã hæc fabel-
la: quod dictare noluerit orationẽ: qua inuehendũ erat in fratrẽ: ut cauſa eius melior fieret:
qui occiderer. Illũ aũt negantẽ reſpondiſſe aliud eſt parricidiũ: aliud accuſare innocentem
occiſum. Sed hoc omnino non cõuenit. Nam neque præf. poterat dictare orationẽ: & cõſtat
eumq; aſi fautorẽ Getæ occiſum. Et fertur quidẽ Papinianus cũ raptus a militibus ad pala
tium traheretur occidendus prædiuinaſſe dicentẽ ſtultiſſimum fore: qui in ſuũ ſubrogare-
tur locũ niſi appetitã crudeliter præfecturã uindicaret: quod factũ eſt. Nam Macrinus occi
dit ut ſupra expoſuimus: qui cũ filio factus i caſtris imperator filium ſuũ qui Diadumenus
uocatus Antonnũ uocauit: idcirco quod a prætorianis multũ Antoninus deſideratus ẽ. Baſ-
ſianus uixit annis quadraginta tribus. Imperauit annis ſex. Publico funere elatus eſt: Filium
reliquit: qui poſtea & ipſe M. Antoninus heliogabalus eſt dictus. Ita eni nomen Antonino
rũ inoleuerat: ut uelli ex animis hoĩum nõ poſſet. Quod oĩum pectora uelut Auguſti nomẽ
obſiderat. Fuit male morigeratus & patre duro crudelior. Auidus cibi: uini etiã appetens. ſu
is odioſus: & præter milites prætorianos oĩbus caſtris exoſus. Prorſus nihil inter fratres ſimi
le. Opera Romæ reliquit Thermas nominis ſui eximias: quarũ cellã ſoleaẽ architecti negãt
poſſe ulla imitatione qua facta eſt fieri. Nam & ex ære uel cupro cancelli ſuperpoſiti eſſe di-
cuntur: quibus cameratio tota concredita eſt: & tantum eſt ſpatii: ut idipſum fieri negant
potuiſſe docti mechanis. Reliquit & porticũ patris nomine: quæ geſta illius contineret & tri
umphos & bella: Ipſe Caracalli nomen accepit a ueſtimento quod populo dederat demiſſo
uſque ad talos: quod ante nõ fuerat. Vnde hodieque Antoninianæ dicuntur Caracallæ. Hu
iuſmodi in uſu maxime Romanæ plebis frequẽtatæ. Idẽ uiã nouam muniuit: quæ ẽ ſub eius
thermis Antoninianis ſcilicet qua pulchrius inter Romanas plateas nõ facile quicq̃ inuenias.
Sacra Iſidis Romã deportauit: & tẽpla ubique magnifice eidem deæ fecit. Sacra etiã maiore
reuerentia celebrauit quã antea celebrabãtur. In quo quidẽ mihi mirũ uidetur quẽadmodũ
ſacra Iſidis primũ per hunc Romã ueniſſe dicantur. Cum Antoninus Cõmodus ita ea cele-
brauerit: & ut anubin portaret & pauſa ſederet: niſi forte iſte addidit celebritati nõ eam pri
us uexit. Corpus eius Antoninorũ ſepulchro illatum eſt: ut ea ſedes reliquias eius acciperet
quæ nomen addiderat. Intereſt ſcire quemadmodũ nouercã ſuã Iuliam uxorẽ duxiſſe dica
tur. Quæ cũ eſſet pulcherrima & quaſi per negligẽtiã ſe maxima corporis parte nudaſſet: di
xiſſetque Antoninus uellẽ ſi liceret reſpondiſſe fertur: ſi libet licet. An neſcis te imperatorẽ
eſſe: & leges dare non accipere? Quo audito furor inconditus ad effectum criminis robora-
tus eſt: nuptiaſque eas celebrauit. quaſi ſciret ſe leges dare: cum uere ſolus prohibere debu-
iſſet: matrem enim: non alio dicẽda erat nomine: duxit uxorẽ & ad parricidiũ iunxit ince-
ſtum. Si quidẽ eam matrimonio ſociauit: cuius filiũ nuper occiderat. Non abre eſt etiã dia-
ſirticum quiddã in eũ addere dictũ. Nam cũ germani & parthici & arabici & alamanici no-
men aſcriberet: nam alamanorũ gentẽ deuicerat. Heluius pertinax filius pertinacis dicitur
ioco dixiſſe: adde ſi placet etiã Geticus maximus: quod Getã occiderat fratrem: & Gotti ge
tæ dicerentur: quos ille dũ ad oriẽtẽ trãſit tumultuariis p̃liis deuicerat. Occidẽdi Getæ mul
ta prodigia extiterunt: ut in uita eius exponemus. Nam quãuis prior ille e uita exceſſerit: nos
tamen ordinem ſecuti ſumus: ut qui & prior natus eſt: & qui prior imperare cœperat: prior
ſcriberetur. Eo ſane tempore quo ab exercitu appellatus ẽ Auguſtus uiuo patre quod ille pe
dibus æger gubernare non poſſe uideretur imperium. Confuſis animis militum & tribuno-
rũ Seuerus dicitur animo uolutaſſe: ut & hũc occideret: niſi repugnaſſent præf. eius graues
tum. Aliqui cõtradicunt præf. uoluiſſe id fieri: ſed Septimium noluiſſe: ne & ſeueritas illius
crudelitatis nomine inquinaretur. Et cum auctores criminis milites fuerint adoleſcens ſtul-
te temeritatis pœnas lueret tam grauis ſupplicii titulo: ut a patre uideretur occiſus. Hic ta
men oĩum duriſſimus: & ut uno cõplectamur uerbo parricida & inceſtus patris: matris: fra
tris inimicus a Macrino qui eum occiderat: timore militum ac maxime prætorianorum inter
deos relatus eſt: habet templũ hẽt ſalios habet ſodales Antoninianos qui Fauſtinæ templũ
quod ei ſubtrauit radicibus fundauerat maritus. In quo poſtea filius huius Heliogabalus An
toninus ſibi uel Ioui ſyrio uel ſoli incertum id eſt: templum fecit.

Antoninus Geta eiuſdem Spartiani.

Cio Conſtantine Auguſte & multos & clementiã tuã quæſtionẽ mouere
poſſe: cur etiã Geta Antoninus a me tradatur. De cuius priuſq̃ uel uita uel
ſ nece dicã: diſſerã cur & ipſi Antonino a Seuero p̃ſe ſit nomẽ appoſitũ. Ne
que enĩ multa ĩ eius uita dici poſſũt: q prius rebus humanis ĩxẽptus eſt q̃
cũ fratre teneret ĩpiũ. Septimius Seuerus quodã ĩpẽ cũ cõſuluiſſet acperi
iſſet: ut ſibi ĩdicaretur: quo eẽt ſucceſſore moriturus: ĩ ſomnis uidit Anto

ninũ sibi successurũ. Quare statim ad milites processit & Bassianũ filiũ maiorẽ natu M. Aurelium Antoninũ appellauit. Quod cum fecisset: & paterna cogitatione: uel ut quidã dicũt a Iulia uxore cõmonitus: quæ gnara erat somnii: quod minori filio hoc facto ipse interclusisset aditum imperandi: etiã Getã minorẽ filium Antoninum uocari iussit. Itaque semper ab eo in epistolis familiaribus dictus est Antoninus: cum si forte abesset: scriberet. Salutate Antoninos filios & successores meos. Sed nihil ualuit patris matrisue cautio. Nã ei solus ille successit: qui primus Antonini nomen accepit. Et hæc de Antonini nomine. Geta autẽ dictus est uel a patrui nomine uel aui paterni: de cuius uita & moribus in uita Seueri Marius Maximus primo septenario satis copiose rettulit. Fuit aũt Antoninus Geta etiã ob hoc ita dictus: quod in animo habuit Seuerus: ut omnes deinceps principes quemadmodũ Augusti: ita etiam Antonini dicerẽtur. Atque amore Marci uel fratrẽ suum semet dicebat: & cuius philosophiam litterarumque institutionẽ semper imitatus est. Dicunt aliqui non in Marci honorem tanũ Antonini nomini delatum: cum id Marcus adoptiuus habuerit: sed in eius qui Pius cognominatus. Hadriani scilicet successoris: & quidem ob hoc quod Seuerum ille ad fisci aduocationem delegerat ex formula forensi: cum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus uel honoris auspicium: simul quod nemo ei uidetur felicior imperator accõmodandum nomen eo principe: cuius proprium nomen iam per quattuor principes cõcurrisset. De hoc eodẽ Seuerus gnarus genituræ illius: cuius ut plærique afrorum peritissimus fuit: dixisse fertur. Mirum mihi uidetur Iuuenalis amãtissimus Geta noster diuus futurus cuius nihil imperiale in genitura uideo. Erat enim Iuuenalis præf. eius prætorii: nec eum fefellit. Nam Bassianus cum eum occidisset: ac uereretur tyrannicam ex parricidio notam: audiretque posse mitigari facinus: si diuum fratrem appellaret: dixisse fertur: sit diuus: dum non sit uiuus Denique cum inter diuos rettulit: atque ideo utcunque redit fama in gratiam parricidia. Natus est Geta Seuero & Vitellio consulibus Mediolani: & si aliter alii prodiderunt. vi. Kal. iunias ex Iulia: quam iccirco Seuerus uxorem duxerat: quod eam in genitura habere compererat: ut regis uxor esset. Isque priuaeus sed iam optimi i rep. loci. Statim ut natus est: nuntiatum est ouum gallinam in aulam peperisse purpureũ. Quod cũ allatum Bassianus frater eius accepisset: & quasi paruulus applosum ad terrã fregisset: Iulia dixisse fertur ioco Maledicte parricida fratrem tuum occidisti. Idque ioco dictum: Seuerus altiusq̃ quisq̃ præsentium accepit. A circunstãtibus aũt postea uelut diuinitus effosum approbarumẽ. Fuit etiã aliud omen. Nã cum in uilla cuiusdã Antonini plebei hominis agnus natus esset: qui ellus in fronte purpureum haberet: eadem die atque hora qua Geta natus est: audissetque ille ab aruspice post Seuerum Antoninum imperaturum: ac de se ille auguraretur: sed tamen tale fati timeret indicium: ferro eum adegit: quod & ipsum signo fuit Getam ab Antonino interiendum: ut postea satis claruit. Fuit etiã aliud omen ingens postea: ut exitus docuit huius facinoris: quod euenit. Nam cum infantis Getæ natalẽ Seuerus cõmendare uellet: hostiam popa nomine Antoninus percussit: quod tunc nec quæsitum nec animaduersum: post uero intellectum est. Fuit adolescens decorus: moribus asper: sed non ipius: A natbore tractator: gulosus: cupidus ciborum: & uini uarie conditi. Huius illud pueri fertur insigne: quod cũ uellet partium diuersarũ uiros Seuerus occidere: & inter suos dicere hostes uobis eripio: cõsentiretque adeo usque Bassianus: ut eorum etiã liberos si sibi consulerent: diceret occidendos Geta interrogasse fertur quantus esset interficiendorum numerus: cunque dixisset pater: ille interrogauit: isti habent parentes: habent propinquos: cum responsum esset habere complures: plures ergo in ciuitate tristes erunt q̃ læti: quod uicimus. Et obtinuisset eius sententia: nisi Plantianus præfectus uel Iuuenalis instituissent spe proscriptionũ: ex quibus ditati sunt. His accedebat Bassiani fratris nimia crudelitas q cũ contenderet: & diceret quasi ioco quasi serio omnes cum liberis occidendos partium diuersarum: Geta ei dixisse dicitur. Tu qui nulli pacis: potes etiã fratrem occidere. Quod dictum eius tunc nihil post uero pro præsagio fuit. Fuit in litteris assequendis & tenax ueterum scriptorum: paternarum etiã sententiarum memor: fratri semper inuisus: matri amabilior q̃ frater: subbalbe tamẽ canorus. Vestitus nitidi cupidissimus ita: ut patri doleret: siquid accepit a præsentibus: ad suum contulit cultũ neque quicq̃ cupiam dedit. Post parthicum bellum cũ ingenti gloria floreret Bassiano participe imperii appellato: Geta quoque Cæsaris & Antonini: ut quidam dicunt: non accepit Familiare illi fuit has quæstiones grammaticis proponere: ut dicerent singula animalia quo modo uocem emitterent: uelut agni ballant: porcelli grunniunt: palumbes minarriunt: ursi sæuiunt: leones rugiunt: leopardi rictant: elephanti barriunt: ranæ coanxant: equi hinniunt asini rugiunt: tauri mugiunt: easque de ueteribus approbare. Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit: quos ille ad Antoninum scripsit. Habebat etiam istam consuetudinẽ: ut conuiuia & maxime prandia per singulas litteras iuberet scientibus seruis: uelut in quo erat

anser apruna:anas item pullus:perdix:pauus:porcellus:piscis:perna. Et quæ in eam litterā genera edulium caderent.& item fasianus sartaficus:& talia:quare comes etiam habebatur in adolescentia. Occiso eo pars militum quæ incorrupta erat:parricidium ægerrime accepit dicentibus cunctis duobus se liberis fidem promisisse duobus seruare debere. Clausisque portis diu non est imperator admissus. Denique nisi querelis de Geta editis & animis militū delinitis enormibus etiā stipendiis datis Romā Bassianus redire nō potuit. Post hæc denique & Papinianus & multi alii interempti sunt:qui uel concordiæ fauerant uel qui partiū Getæ fuerāt:ita ut utriusque ordinis uiri & in balneum cœnantes & in publico percuterentur. Papinianus ipse securi percussus sit improbante Bassiano quod non gladio res peracta sit. Ventum denique est usque ad seditionem urbanicianorum militum: quos quidem non leui auctoritate Bassianus compressit tribuno eorum ut alii dicunt interfecto:ut alii relegato. Ipse autem tantum timuit:ut loricam sublato habens clauo etiam curiam sit ingressus: atque ita rationem facti sui & necis geticæ reddiderit. Quo quidem tempore Heluius Pertinax filius Pertinacis:qui postea est ab eodem Bassiano interemptus:recitanti faustum prætorii & dicēti Sarmaticus Maximus & Parthicus maximus:dixisse dicitur adde & Geticus Maximus q̄si Gotticus;quod dictum altius in pectus Bassiani descendit:ut postea nece Pertinacis est approbatum:nec solum Pertinacis:sed & aliorum ut supra dictum est passim & inique. Heluium autem etiam suspectum habuit affectatæ tyrannidis:quod esset in amore omnium & filius Pertinacis imperatoris:quæ res nulli facile priuato satis tuta est. Funus Getæ accuratius fuisse dicitur:q̄ eius qui fratri uideretur occisus. Illatusque est maiorū sepulchro hoc est Seueri:quod est in Appia uia euntibus ad portam dextrā specie septizonii extructum:quod sibi ille uiuus ornauerat. Occidere uoluit & matrem Getæ nouercam suam quod fratrem lugeret:& mulieres quas post reditum de curia flentes repperit. Fuit præterea eius immanitatis Antoninus:ut his præcipue blandiretur:quos ad necem destinabat:ut eius magis blandimentum timeretur:q̄ iracundia. Mirum sane omnibus uidebatur:quod mortem Getæ totiens ipse etiam fleret:quotiens nominis eius mentio fieret:quotiens imago uideretur aut statua. Varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani:imo tanta sitis cædis:ut modo fautores Getæ:modo inimicos occideret:quos fors obtulisset:quo facto magis Geta desiderabatur.

Aelii Lampridii Antoninus Heliogabalus.

u

Itam Heliogabali Antonini impurissimā qui uarius etiam dictus ē;nunq̄ in litteras misissem:ne quis fuisse Romanorū principem sciret:nisi ante Caligulas & Nerones & Vitellios hos idem habuisset imperium: sed cū eadem terra & uenena ferat & frumentum atque alia salutaria: ea dē serpentes;& cicures:compensationem sibi lector diligens faciet:cum legerit Augustum: Vespasianum: Traianum: Hadrianum: Pium: Marcum. Cōtra hos prodigiosos tyrannos simul intelliget romanorū iudicia: quod illi & diu imperarent: & exitu naturali functi sunt. Hi uero interfecti:tracti:tyranni etiam appellati:quorum nec nomina libet dicere. Igitur occiso Macrino eiusque filio Diadumeno: q pari potestate imperii Antonini etiam nomen acceperat:in Varium Heliogabalum imperiū collatum est:iccirco quod Bassiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabali uel Iouis uel Solis sacerdos:atque Antonini sibi nomen asciuerat:uel in argumentum generis:uel quod id nomen usqueadeo carum esse cognouerat gentibus:ut etiam parricidia Bassianus causa nominis amaretur. Et hic quidem prius dictus est Varius. Post Heliogabalus a sacerdotio dei Heliogabali:Cui templum Romæ in eo loco constituit:in quo prius ædes Horci fuit:quē e Syria secum adduxit. Postremo cum accepit imperium: Antoninus appellatus est. Atque ipse i Romano imperio altissimus Antoninorum fuit. Hic tantum Symiamiræ matri deditus fuit ut sine illius uoluntate nihil in rep. faceret. Cum ipsa meretricio more uiuens in aula omnia turpia exerceret. Antonino autem Caracallo stupro cognita:ita ut hinc uel Varius & Heliogabalus uulgo conceptus putaretur. Et aiunt quidem Varii etiam nomen iccirco eidem inditum a cōdiscipulis;quod uario semine de meretrice;utpote conceptus uideretur. Hic fertur occiso Macrini factione patre:ut dicebatur: Antonino in templum dei Heliogabali confugisse uelut in asylum:ne interficeretur a Macrino:qui sæuissime cum filio luxurioso & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hactenus;quāuis sanctum illud Antoninorum nomē polluerit. Quod tu Constantine sacratissime ita ueneraris:ut Marcum & Pium inter Constantinos Claudiosque uelut maiores tuos aureos formaueris adoptans uirtutes ueterum tuis moribus congruentes & tibi amicas caras. Sed ut ad Antoninum Varium reuertamur:nactus iperium;Romam nuncios misit. Excitatisque omnibus ordinibus omni etiam populo ad no-

men Antoninum quod non solum titulo: ut in Diadumeno fuerat: Sed etiam in sanguine red
ditum uidebatur: cum se Antoninum Bassiani filium scripsisset: ingens eius desyderium fa
ctum est. Erat præterea etiam rumor: qui nobis post tyrannos solet damnari principibus: qui
nisi ex summis uirtutibus non permanet. Et quem multi mediocres principes amiserunt. De
nique ubi in senatu lectæ sūt līæ Heliogabali: stati infausta in Antoninū: & dira in Macrinū
eiusque filium dicta sunt. Appellatusque Antoninus princeps uolentibus cunctis: & studiose
credentibus ut sese habent uota hominum ad credulitatem festinantium: cum quod optant
uerum esse desyderant. Sed ubi primum ingressus est urbem omissis his quæ in prouincia
gerebantur: Heliogabalum in palatino monte iuxta ædes īperatorias consecrauit: eique tē
plum fecit studēs & matris typum & uestæ ignem & palladium & ancylia & omnia Romanis
ueneranda in illud transferre templum: & id agens ne quis Romæ deus nisi Heliogabalus co
leretur. Dicebat præterea Iudæorum & Samaritanorum religiones: & Christianam deuotio
nem illuc transferendam: ut omnium culturarum secretum Heliogabali sacerdotium tene
ret. Deinde ubi primum diem senatus habuit: matrem suam in senatum rogari iussit. Quæ
cum uenisset uocata ad consulum subsellia scribendo affuit: id est senatus consulti conscien
di testis: solusque omnium imperatorum fuit: sub quo mulier quasi clarissima loco uiri se
natum ingressa est. Fecit & in colle Quirinali senatulum id est mulierum senatum: in quo
ante fuerat conuentus matronalis solennibus duntaxat diebus. Et si unquam aliqua matro
na consularis coniugii ornamentis esset donata: quod ueteres imperatores affinibus detule
runt. Et his maxime: quo nobilitatos maritos non habuerant: ne in nobilitate remanerent.
Sed Symiamira facta sunt senatus consulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo uesti
tu incederent: quæ cui crederent: quæ ad cuius osculum uenirent: quæ pilento: quæ equo sa
gmario: quæ asino ueheret: quæ carpento mulari: quæ boū: quæ sella ueheretur: quæ utrū
pellicio an ossea an eborata an argentata & quæ aurum uel gemmas in calciamentis haberent.
Ergo cum hibernasset Nicomediæ atque omnia sordide ageret: inireturque a uiris & subige
ret: statim milites facti sui pœnituit quod in Macrinum cōspirauerant: ut hunc principem
facerēt. Atque in consobrinum eiusdem Heliogabali Alexandrum quem Cæsarem senatus
Macrino interempto appellauerat: inclinauere animos. Quis enim ferre posset principem p
cuncta caua corporis libidinem recipientem: cum ne belluam quidem talem quisquā ferat.
Romæ denique nihil egit aliud nisi: ut emissarios haberet qui ei bene nasatos perquirerent:
eosque ad aulam perducerent: ut eorum conditionibus frui posset. Agebat præterea domi
fabulam Paridis ipse: Veneris personā subiens ita: ut subito uestes ad pedes defluerent nu
dusque una manu ad māmam: altera pudendis adhibita igeniculasset posterioribus emine
tibus in subactorem reiectis & oppositis. Uultum præterea eodem quo uenus pingitur sche
mate figurabat corpore toto expolitus: eum fructum uitæ præcipuum existimans: si dignus
atque aptus libidini plurimorum uideretur. Vendidit & honores & dignitates & potestates
tā p se q̄ per oēs seruos ac libidinū ministros. In senatū legit sine discrīe ætatis cēsus generis pe
cuniæ merito militaribus ēt ꝓpositiuris & tribunatibus & legatiōibus & ducatibus: uēdidit ēt
ꝓcuratoībus & palatinis officiis. Aurigas Protogenē & Cordiū prio ī certamie curuli socios
post ī omni uita & actu ꝑcipes habuit. Multos quorū corpora placuerant de scena & circo
& harena in aulā traduxit. Herodē uero sic amauit: ut eidem inguina oscularetur: quod di
ctu etiam uerecundum est. Foralia sacra se asserens celebrare in uirginem uestalem incestū
admisit. Sacra p. r. sublatis penetralibus profanauit. Ignem perpetuum extinguere uoluit:
Nec Romanas tantum extinguere uoluit religiones: sed per orbem terræ unum studens: ut
Heliogabalus deus unus ubique coleretur: & in penum uestæ quod solæ uirgines solique pō
tifices adeunt: irrupit pollutus ipse omni contagione morum: cum his qui se polluerant. Et
penetrale sacrum est auferre conatus: cumque seriam quasi ueram rapuisset: quam uirgo
maxima falsam mōstrauerat: atque in ea nihil repperisset: applosam fregit: nec tamen quic
quam religioni dempsit: quia plures similes factæ dicuntur esse: ne quis ueram unquam pos
sit auferre. Hæc cum ita essent: signum tamen quod paladium esse credebat: abstulit. Et au
ro uictum in sui dei templo locauit. Matris etiam deinde sacra accepit: & a deo ebacchatus ē
ut typhum eriperet: & alia sacra quæ penitus habentur condita lactauit autem caput inter
præcisos phanaticos & genitalia sibi deuinxit: & omnia fecit: quæ galli facere solent. Ablatū
que sanctum nomen in penetrale dei sui transtulit. Salambonem etiā omni plāctu & iactatio
ne syriaci cultus exhibuit: omen sibi faciens imminētis exitii. Omnes sane deos sui dei mini
stros esse aiebat: cum alios eius cubicularios appellaret: alios seruos: alios diuersarum rerū
ministros. Lapides qui diui dicūtur ex proprio templo Dianæ Laodiceæ ex adyto suo in quo
id Orestes posuerat: afferre uoluit. Et Orestem quidem ferunt non unum simulacrum Dia
næ: nec uno in loco posuisse: sed multa in multis: Postea quod se apud tria flumina circa he

brum ex responso purificanit etiam Orestam condidit ciuitatem; quam sæpe cruentari ho
minum sanguine necesse é. Et Orestã qui dé urbé Hadriãus suo nomine uindicari iussit. Eo
tépore quo furore cœperat laborare; ex responso cum ei dictum esset: ut in furiosi alicuius
domum uel nomen irreperet. Nam ex eo emollitã insaniam ferũt; per quam multos senato
res occidi iusserat. Quibus seruatis Antoninus Pii nomen meruit; quod eos post ad senatum
adduxit; quos omnes iussu principis interfectos credebant. Cædit & humanas hostias lectis
ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis & matrimis; credo ut maior
esset utrique parenti dolor. Omne denique magorũ genus aderat illi; operaburque quot-
tidie hortante illo & gratias diis agente quod amicos eorum inuenisset; cum inspiceret exta
puerilia & excruciaret hostias ad ritum gentilem suum. Cum collatum inisset in populum
non nummos uel argẽteos uel aureos uel bellaria uel minuta animalia; sed boues optimos &
camellos & asinos & ceruos populo diripiendos abiecit; imperatorium id esse dictitans. Inse-
cutus est famam Macrini crudeliter; sed multo magis Diadumeni quod Antoninus dictus é:
Pseudo Antoninum & pseudophilippum eum appellans; simul quod cum luxuriosissimus
extitisset: uir fortissimus; optimus; grauissimus; seuerissimus diceretur. Coegit denique scri
ptores nonnullos de nefanda imo potius non ferenda eius dicta luxuria disputare: ut inuita
eius. Lauacrum publicum in ædibus aulicis fecit; simul & palam populo exhibuit; ut ex co
conditiones bene nasatorum hominum colligerent. Idque diligenter curatum est; ut ex tota
penitus urbe atque ex nauticis monobolos quærerẽt; sic eos appellabant; qui uiriliores uide-
bantur. Cum Marcomãnis bellum inferre uellet; quos Antoninus pulcherrime profligaue
rat: dictum est quibusdam per chaldæos & magos Antoninum Marcum id egisse: ut marco
mãni .p.r. semper deuoti essent atque amici; idque factis carminibus & consecratione; cum
quæreret quæ illa esset; uel ubi esset; suppressum est. Constabat enim illum ob hoc côsecra-
tionem quærere; ut eam dissiparet spe belli concitãdi. Et iccirco maxime quod audierat re
sponsum fuisse ab Antonino bellum Marcomã[illegible] finiendum. Cum hic Varius & Helio
gabalus & ludibrium publicum diceretur; nomen autem Antonini pollueret; in quod inua-
serat. Prodebatur autem per eos maxime: qui dolebant sibi homines ad exercendas libidi-
nes bene nasatos & maioris peculii opponi. Vnde etiam de nece eius cogitari cœpit. Et hæc q
dem domi. Sed milites pati pestem illam uelari imperatoris nomine nequiuerunt. Ac pri-
mum inter sese deinde per coronas iecere sermones in Alexandrum omnes inclinantes: qui iã
Cæsar erat a senatu dictus eo tempore; quo Macrinus huius Antonini: Nã uaria una his erat
uia. Vnde Heliogabalus Varius dicebatur. Zoticus sub eo tantum ualuit; ut ab omnibus of
ficiorum principibus sic haberetur; quasi domini maritus esset. Erat præterea idem zoticus
qui hoc familiaritatis nomine abutens omnia Heliogabali dicta & facta uẽderet; fumis quã
maxime diuitias enormes sperans cũ aliis polliceretur; omnes falleret. Egrediensque ab illo
singulos audiret dicens de te hoc locutus sum; de te hoc audiui; de te hoc futurum est; ut sũt
homines huiusmodi; qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem principũ famam nõ
solum malorum; sed & bonorum principum uendunt. Et qui stulticia uel ĩnocentia impera-
torum qui hoc non perspiciunt; infami rumigeratione poscuntur. Nupsit; & coiit; ut & pro-
nubem haberet; clamaretque concide magire. Et eo quidem tẽpore quo Zoticus ægrotabat
quærebat deinde a philosophis & grauissimis uiris an & ipsi in adolescentia perpessi essent;
quæ ipse pareretur quidem impudentissime; neque enim unquã uerbis pepercit infamibus;
cum & digitis impudiciciam ostentaret; nec ullus in conuentu & audiente populo esset pu-
dor. Fecit libertos præsides; legatos; consules; duces; omnesque dignitates polluit ignobili
tate hominum perditorum. Cũ ad uindemias uocasset amicos nobiles; & ad corbes sedisset;
grauissimum quenque percũctari cœpit; an promptus esset in Venerem; erubescẽtibusque
senibus exclamabat; erubuit; salua res est; silentium ac ruborem pro cõsensu ducẽs. Addidit
præterea ipse quæ faceret sine ullius pudoris uelamẽto. Posteaquam senes uidit erubescere
ac tacere; uel qa ætas uel qa dignitas talia refutabat; cõtulit se ad iuuenes; & ab his cœpit oĩa
exquirere; a qbuscũ audiret ætati cõgrua; gaudeř cœpit; & dicere uere liberã uidemiã eẽquã
se celebraret. Ferũt multi ab ipso primũ reptũ; ut i uidemiatũ festiuo multa i dños iocularia
& audiẽtibus dñis dicerentur q ipse cõposuerat & græca maxĩe. Horũ plæraque Marius Ma
ximus dicit in uita ipsius Heliogabali. Erant amici improbi & senes quidam & specie philo-
sophi; qui caput reticulo componerent; qui improba quædam pati se dicerent; qui maritos
se habere iactarent. Quos quidem finxisse dicunt; ut illi fierent uitiorum imitatione cario-
res. Ad præfecturã prætorii saltatorem qui histrionicam Romæ fecerat; asciuit. Præfectũ
uigilum Gordium aurigam fecit; præfectum annonæ Claudium censorem ad honores reli
quos promouit. Commendatos sibi pudibilium enormitate membrorum ad uicesimum hæ
reditatum mulionem curare iussit. Iussit & cursorem; iussit & cocum; & claustraliũ artificẽ

Cum ingressus est uel castra uel curiam auiam suam Variam nomine de qua superius dictum est: secum induxit: ut eius auctoritate honestior fieret: quia per se non poterat: nec ante eum: quod iam diximus: senatum mulier ingressa est: ita: ut ad scribendum rogaretur: & sententiam diceret. In conuiuiis exoletos maxime iuxta se ponebat. eorumque attrectatione & tactu præcipue gaudebat. Nec quisquam ei magis poculum cum bibisset: dabat. Inter hæc mala uitæ impudicissimæ Alexandrum quem sibi adoptauerat: a se amoueri iussit dicens se poenitere adoptionis: mandauitque ad senatum: ut Cæsaris ei nomen abrogaretur. Sed in senatu hoc prodito ingens silentium fuit. Si quidem erat optimus iuuenis. Alexander postea comprobatus genere imperii eius cum ideo displiceret patri: quod impudicus non esset. Erat autem ei idem consobrinus: & ut quidam dicunt: a militibus etiam amabatur: & senatui acceptus erat & equestri ordini. Nec defuit tamen furor usque ad exitum uoti pessimi. Nã ei percussores immisit. Et hoc quidem modo ipse secessit ad hortos spei ueteris quasi contra nouum iuuenem uota concipiens relicta in palatio matre & auia & consobrino suo: iussitque: ut trucidaretur iuuenis optimus & reip. necessarius. Misit & ad milites litteras: quibus iussit: ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro. Misit: qui & in castris statuarum eius titulos luto tegeret: ut fieri solet de tyrannis. Misit & ad nutritores eius: qbus imperauit sub præmiorum spe atque honorum: ut eum occiderent: quo uellent modo uel in balneis uel ueneno uel ferro. Sed nihil agunt improbi contra innocentes. Nam nulla ui quis adduci potuit: ut tantum facinus impleret: cum in ipsum magis conuersa sint tela: quæ parabat aliis abhisque sit interfectus: quibus alios appetebat. Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarum: milites omnes exarserunt. Et pars in palatium pars in hortos: in quibus erat Varius: ire tendunt: ut Alexandrum uindicarent: hominemque impurum eundemque parricidalis animi tãdem a rep. depellerent. Et cum in palatium uenissent: Alexandrum cum matre atque auia custoditum diligentissime postea in castra duxerunt. Secuta autem erat illos Symiamira mater Heliogabali pedibus sollicita filio. Inde itum est in hortos: ubi Varius inuenitur certamen aurigandi parans: expectans tamen intentissime quando eidem nunciaretur consobrinus occisus. Qui subito militum strepitu exterritus in angulum se condit: obiectuque ueli cubicularis: quod in introitu erat cubiculi: se texit. Misit ex præfectis alios ad compescendos milites in castra: alios uero ad eos placandos: qui iam in hortos uenissent. Antiochianus igitur ex præfectis unus milites qui in hortos uenerant & sacramenti admonitione exorauit: ne illũ occiderent: quia nec multi uenerant: & plærique cum uexillo quod Aristomachus tribunus retinuerat: remanserat. Hæc in hortis. In castris uero milites precanti præfecto dixerunt se parsuros esse Heliogabalo: si & impuros homines & aurigas & histriones a se dimoueret: atque ad bonam frugem rediret. His maxime submotis qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant: & qui omnia eius uendebant uel ueritate uel fumis. Remoti sunt denique ab eo Herodes: Cordus: & Murissimus: & duo improbi familiares: qui eum ex stulto stultiorem faciebant. Mandatum præterea a militibus præfectis: ne paterentur illum ita diutius uiuere: & ut Alexãder custodiretur: ne uel illi aliqua uis afferretur: simul ne Cæsar quempiam amicum Augusti uideret: ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus & ingenti prece Herodem reposcebat impudicissimum hominem: & insidias in dies Cæsaris propagabat. Denique Kalendis Ianuariis cum simul tum designati essent consules: noluit cum consobrino procedere. Ad extremũ cum ei auia & mater dicerent imminere milites ad eius exitiũ nisi concordiam uiderent inter se consobrinorũ: sumpta prætexta hora diei sexta processit ad senatum auia sua ad senatum uocata: & ad sellam producta. Deinde in capitolium ad uota cõcipienda & perficienda solennia ire noluit: omnia per. pr. urbanum facta sunt: quasi consules illic non essent. Nec distulit cædem consobrini: sed timens ne senatus ad aliquem se inclinaret: si ille cosobrinum occidisset: iussit subito senatum urbe decedere. Omnesque etiã quibus aut uehicula aut serui deerant: subito proficisci iussi sunt. Cum alii per batulos alii per fortuita animalia & mercede cõducta ueherentur: Sabinum cõsularem uirum ad quem libros Vlpianus scripsit: quod in urbe remãsisset: uocato centurione mollioribus uerbis iussit occidi. Sed cẽturio aure surdior imperari sibi credidit ut urbe pelleretur. Itaque fecit: sic uitium centurionis Sabino saluti fuit. Remouit & Vlpianũ iuriscõsultũ: ut bonũ uirũ: & Siluinum rhetorem: quem magistrum Cæsaris fecerat. Et Siluinus quidem occisus est: Vlpianus uero reseruatus. Sed milites & maxĩe prætoriani uel scientes qui mala in Heliogabalum pararent: uel quod sibi uiderent inuidiam: factaque conspiratione ad liberãdam rempublicam: primum conscii genere mortis cum alios uitalibus exemptis necarent: alios ab ima parte perfoderent: ut mors esset uitæ consentiens. Post hoc in eum impetus factus est: atque in latrina ad quam confugerat: occisus. Tractus deinde per publicum addita iniuria cadaueri est: ut id in cloacula milites mitterent. Sed quum non coepisset cloacula fortuito per pon

sem æmylium annexo pondere ne fluitaret: in tiberim abiectum est: ne unquam sepeliri posset. Tractum est cadauer eius etiam per circi spacia: priusquam in tiberim præcipitaretur. Nomen eius id est Antonini erasum est senatu iubente: remansitque Varii Heliogabali: siquidem illud affectatio retinuerat: cum uult uideri filius Antonini: appellatus est post mortem Tiberinus & tractatitius & impurus. Et multa si quando ea erant designanda: quæ sub eo facta uidebantur. Solusque omnium principum & tractus est: & in cloacam missus: & in Tiberim præcipitatus. Quod odio communi omnium contigit: a quo speciatim cauere debent imperatores: siquidem nec sepulchra mereantur: qui amorem senatus populi ac militum non merentur. Opera publica ipsius præter ædem Heliogabali dei: quem Solemalii: alii Iouem dicūt. Et amphitheatri instauratio post exustionem: & lauacrum in uico Sulpitio: quod Antoninus Seueri filius cœperat: nulla extant. Et lauacrum quod Antoninus Caracallus dedicauerat: & lauando & populum admittendo. Sed porticus defuerant: quæ postea ob hoc sub Decio Antonino extructæ sunt: & ab Alexandro perfectæ. Hic ultimus Antoninorum fuit: quamuis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent: qui Antonii dicti sunt nō Antonini: Vita: moribus: improbitate ita odibilis: ut eius nomen senatus eraserit: quem nec ego Antoninum uocassem: nisi causa cognitionis: quæ cogit plærunque dici ea etiā nomina: quæ sunt abolita. Occisa est cum eo & mater Symiamira probrosissima mulier & digna filio. Cautumque ante omnia post Antoninum Heliogabalum: ne unquam mulier senatum ingrederetur. Vtique inferis eius caput dicaretur: deuoueretur que: per quem id esset factum. De huius uita multa in litteras missa sunt obscœna: quæ digna memoratu non sunt: ea solum prodenda censui: quæ ad luxuriam pertinebant: quorum aliqua priuatus: aliqua iam imperator fecisse perhibetur. Cum ipse priuatus diceret se Apicium: imperator uero Neronē: Othonem: & Vitelium imitari: nam primus omnium priuatorū toros aureis toralibus texit: quia tūc ex Antonini Marci auctoritate id fieri licebat: qui omnem apparatum imperatorium publice uendiderat. Deinde æstiua conuiuia coloribus exhibuit: ut hodie prasinum uitreum: alia die uenetum deinceps exhiberet: semper uarie per dies omnes æstiuos. Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit. Primus etiam cacabos. Vasa deinde centenaria argentea sculpta: & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata. Et masticatum & pulentarum: & omnia hæc quæ nunc luxuria retinet: primus inuenit. Nam rosatum ab aliis acceptum. Pinearum etiam attritione moderatus reddidit. Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur. Nec erat ei ulla uita nisi exquirere nouas uoluptates. Primus fecit de piscibus isitia: primus de ostreis & lithostreis & aliis huiusmodi marinis conchis: & locustis: & cammaris: & scyllis. Strauit & triclinia de rosa & lectos & porticus: ac sic per ea deambulauit: idque omni florum genere liliis: uiolis: hyacinthis: & narcissis. Hic non nisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natauit. Nec cubuit in accubitis facile: nisi his quæ pilum leporinū haberent: aut plumas perdicum subalares sæpe culcitras mutans. Senatum nonnunquam ita contempsit: ut mancipia togata appellaret. P.R. unius fundi cultorem: equestrem ordinem in nullo loco habens: præfectum urbi cum sæpe post cœnam ad potandum uocabat: adhibitis & præfectis prætorio: ita ut si recusarent: magistri eorum eos cogerent. Voluit & per singulas urbes lenones præfectos urbi facere. Et ut essent in urbe quattuordecim: & fecisset: si uixisset promoturus omnes turpissimos & ultimæ professionis homines. Hic solido argento habuit lectos & triclinares & cubiculares. Comedit sæpius ad imitationem Apicii calcanea camelorum: & cristas uiuis gallinaceis demptas: linguas pauonum & lusciniarū: quod qui ederet: ab epilepsia tutus diceretur. Exhibuit & palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas: & cerebellis phenicopterū & perdicum ouis: & cerebellis turdorum: & capitibus psittacorū & fasianorum & pauonum. Barbas sane mullorum tantas iubebat exhiberi: ut pro nascentis apiasteris & facelaribus & fœno græco exhiberet plenis fabatariis & discis: quod præcipue stupendum est. Canes iocineribus anserum pauit. Habuit leones & leopardos exarmatos in delitiis: quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam mensam iubebat accumbere: ignorantibus cunctis quod exarmati essent ad pauorem & ridiculum excitandum. Misit & uuas apamenas in præsepia equis suis: & psittacis atque fasianis leones pauit: & alia animalia exhibuit & sumina aprina per dies decem tricena quottidie cum suis bulbis: pisum cū aureis: lentem cum cerauniis: fabam cum electris: & orizam cum albis exhibens uasis. Albas præterea inuicem piperis piscibus & tuberibus conspersit. Oppressit in tricliniis uersatilibus parasitos suos uiolis & floribus sic: ut animam aliqui efflauerint: cum eripi ad summum nō possent: condito piscinas & solia temperauit: & rosato atque absynthio uulgus ad bibendum inuitauit & ipse cum populo tantum bibit: ut in piscina eum bibisse intelligeretur: uiso quod unus bibisset: eunuchos pro aphroditis dedit. Dedit quadrigas: equos stratos: mulos: basternas: & rhedas. Dedit & aureos millenos: & centena pondo argenti. Sortes sane conuiuales

scriptas in coclearibus habuit tales: ut alius exhiberet decem camelos: alius decem muscas: alius decem libras auri: alius decem plumbi: alius decem strutiones: alius decem oua pullina: ut ueræ sortes essent. Et fata temptarentur: quod quidem & ludis suis exhibuit. Cum & ursos decem: & decem glires: & decem lactucas: & decem auri libras in sorte habuit. Primusque hunc morem sortis instituit: quem nunc uidemus. Sed uere ad sortem scænicos uocauit: cum & canes mortuos: & libram bubalæ carnis haberet in sorte. Et item centum aureos & mille argenteos: & centum folles æris: & alia talia: quæ populus tam libenter accepit: ut eum postea imperare gratularetur. Fertur in euripis uino plenis nauales circenses exhibuisse. Pallia deo enanthio fudisse: & elephantorum quattuor quadrigas in uaticano agitasse dirutis sepulchris: quæ obsistebant. Iunxisse etiam camelos quaternos ad currus in circo priuato spectaculo. Serpentes per marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur: eosque subito ante lucem ut solet populus ad ludos celebres couenire effudisse: multosque afflictos morsu et fuga. Vsus aurea omni tunica: usus et purpurea: usus et de gemmis persica cum grauari se diceret onere uoluptatis. Habuit & in calciamentis gemmas et quidem sculptas quod risum omnibus mouit: quasi possent sculpturæ nobilium artificum uideri in gemmis: quæ pedibus adhærebant uoluit uti & diademate gemmato: qui pulchrior fieret: & magis ad fœminatum uultum aptus: quo & usus est domi. Fertur & promisisse phœnicem conuiuiis: uel pro ea libras auri mille: ut in prætorio eas dimitteret. Marinæ aquæ columbos exhibuit. In mediterraneis locis maxime eosdem & singulis amicis natantibus dimisit. Et iterum cum piscibus impleuit: montem niuium in uiridario domus æstate fecit aduectis niuibus: ad mare piscem nunq̄ comedit: in longissimis a mari locis omnia marina semper exhibuit: murenarum lactibus & luporum in locis mediterraneis rusticos pauit. Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura ueneta comedit: momentarias de rosato & rosis piscinas exhibuit: & bibit cũ omnibus suis caldaria de nardo exhibens. Idem in lucernis balsamum exhibuit. Idem mulieres nunq̄ iterauit præter uxorem. Lupanaria domi amicis clientibus & seruis exhibuit. Idẽ nũq̄ minus centum sestertiis cœnauit: hoc est argenti libris triginta. Aliquando autem tribus millibus sestertiis cœnauit omnibus supputatis: quæ impendit. Cœnas uero & Vitellii & Apicii uicit. Pisces ex uiuariis suis bubus traxit per macellum transiens mendicitatem publicam flevit. Parasitos ad rotam aquariam ligabat: & cum uertigine sub aquas mittebat: rursusque in summũ reuoluebat. Eosque ixionios amicos uocauit. Strauit & saxis lacedæmoniis ac porphyreticis plateas in palatio: quas Antoninianas uocauit: quæ saxa usque ad nostram memoriam manserunt: sed nuper eruta & execta sunt. Constituerat & columnam unam dare ingẽtem: ad quam ascenderetur intrinsecus: ita ut in summo Heliogabalũ deum collocaret: sed tantum saxum non inuenit: cum id de thebaide afferre cogitaret. Ebrios amicos plærunque claudebat & subito nocte leones & leopardos & ursos exarmatos immittebat: ita ut expergefacti in cubiculo eodem leones: ursos: pardos cum luce uel quod est grauius nocte inuenirent Ex quo plærique exanimati sunt. Multis uilioribus amicis folles pro accubitis sternebat: eosque reflabat prandentibus illis: ita ut plærunque subito sub mensis inuenirentur prandentes. Primus denique inuenit sygma in terra sternere nõ lectulis: ut a pedibus utres per pueros ad reflandũ spiritum soluerentur. Inimicis adulteriis ea quæ solent simulato fieri: effici ad uerum iussit. Meretrices a lenonibus cunctis redemit sæpe: & manumisit. Cũ inter fabulas priuatas sermo esset ortus quanti herniosi esse possent in urbe Roma: iussit oẽs notari: eosque ad balneas suas exhibere: & cum iisdem lauit nonnullis etiam honestis. Gladiatores ante cõuiuium pugnantes sibi frequenter exhibuit. Strauit sibi triclinium in summo lusorio. Et dũ pranderet noxios & uenationes sibi exhibuit. Parasitis in secunda mensa sæpe ceream cœnã: sæpe ligneam: sæpe eburneam: aliquando fictilem: nonnunquam etiam uel marmoream uel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis exhiberentur uidenda de diuersa materia: quæ ipse cœnabat. Cum tantum biberet per singula fercula: & manus quasi comedissent: lauarent. Primus Romanorum holoserica ueste usus fertur: cum iam subserica in usu essent: linteamen lotum nunquam attigit mẽdicos dicens: qui linteis lotis uterẽtur. Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe uisus est. Gurgitem Fabium: & Scipionem se appellans: quod cum ea ueste eẽt: cum qua Fabius & Cornelius a parentibus ad corrigendos mores adolescentes in publicum essent producti. Omnes de circo: de theatro: de stadio: et omnibus locis et balneis meretrices collegit i ædes publicas: et apd̄ eas cõcionẽ habuit q̄si militarẽ: dicẽs eas cõmilitões. Disputauitque de generibus schematũ & uoluptatũ. Adhibuit i tali cõciõe postea lenões exoletos undique collectos: & luxuriosissimos puerulos & iuuenes. Et cũ ad meretrices muliebri ornatu ꝓcessisset papilla erecta exoletos hitu puerorũ q ꝓstituũtur post cõcionẽ ꝓnũciauit his q̄si militibus ternos aureos donatiuũ. Petitque ab his: ut a diis peterẽt: ut alios hẽret ipsis cõmẽdãdos. Iocabatur sane ita cũ seruis: ut eos iuberet millẽ a põdo sibi aranearũ deferre ꝓposito

præmio: collegisseque dicitur decē milia pondo aranearum dicens ex hic intelligendum: q̃ magna esset Roma. Mittebat parasitis porcellarios salarii annua uasa cum ranis: & scorpiis & cum serpentibus, & huiusmodi monstris: claudebat in eiuscemodi uasis infinitum muscarū apis mansuetas eas appellans. Quadrigas circensium in triclinis & in porticibus sibi semper exhibuit. Pransitans & cœnitans conuiuas senes agitare cogens nonnullos honoratos iam imperatori: iubebat sibi & decem milia murium exhiberi: mille mustellas: mille forices: dulciarios & lactarios tales habuit: ut quæcūque coqui de diuersis edulibus exhibuissēt uel structores uel pomarii: illi modo de dulciis modo de lactariis exhiberent: exhibuit parasitis cœnas & de uitreis: & nonnunq̃ tot picta mātilia in mensam mittebat his edulibus picta quæ apponerentur quod missus esset habiturus: ita ut de acu aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunq̃ tamen & tabulæ illis pictæ exhibebantur ita: ut quasi omnia illis exhiberentur: & tamen fame macerarentur. Miscuit gemmas pomis ac floribus iecit: & per fenestram cibos totidem quot exhibuit amicis, iusserat & canonem. p. r. unius anni meretricibus: lenonibus exoletis intramuranis dari: extramuranis alio promisso: cum eo tempore iuxta prouisionem Seueri & Traiani septem annorum canon fructuarius Romæ esset: Canes quaternos ingētes iūxit ad currum: & sic est uectatus intra domum regiam. Idque priuatus in agris suis fecit: proressit in publicum & quattuor ceruis iunctis ingentibus. Iunxit sibi & leones matrem magnā se appellans. Iunxit & tigres Liberum sese uocans. Eodemque habitu agens quo dii pingūtur quos imitabatur. Aegyptios dracunculos Romæ habuit & hippopotamos & crocodilū & rhinocerotem: & omnia ægyptia: quæ per naturam sui exhiberi poterant. Strutiones & camelos exhibuit in cœnis aliquotiēs dicēs p̃ceptū iudæis ut ederēt. Illud sane mirum uidetur quod dicitur ab eo factum: ut de croco sigma strauerit cum summos uiros rogasset ad prandium p̱ eorum dignitate se dicens fœnum exhibere. Traiecit & dierum actus noctibus: & nocturnos diebus æstimans hoc inter instrumenta luxuriæ ita: ut de sero de somno surgeret: & salutari inciperet. mane autem dormire inceptaret. Amicis quottidie, nec quenq̃ facile indonatū relinquebat: nisi quem frugi quasi perditum repperisset. Habuit gemmata uehicula & aurata cōtemptis argentatis & eboratis & æratis. Iunxit & quaternas mulieres pulcherrimas & binas ad papillum uel ternas & amplius: & sic uectatus est. Sed plærunque nudus cum illum nudæ traherent. Habuit & hanc consuetudinem ut octo caluos rogaret ad cœnam: & item octo luscos: & item octo podagrosos: octo surdos: octo nigros: octo longos: & octo pingues cum capi non possent uno sigmate: ut de his omnibus risus citaret. Donauit & argentum omne conuiuis: quod habuit in conuiuio: & omnem apparatum poculorum: idque sæpius. Idrogarum Romanorum ducum primus publice exhibuit: cum antea militaris mensa esset: quā postea statim Alexander reddidit. Proponebat præterea his quasi themata: ut iura noua dapibus condiendis inuenirent: & cuius placuisset commentum: ei dabat maximum præmium: ita ut & sericam uestem donaret: quæ tunc & in raritate uidebatur & in honore. Si aliquis autē displicuisset: iubebat: ut semper id comedisset: quandiu tamen melius inuenisset. Semper faneaut inter flores sedit: aut inter odores pretiosos. Amabat sibi pretia rerum maiora dici earum rerum: quæ mensæ parabantur. Orexin conuiuio hanc esse asserens: pinxit se ut coppedinarium: ut plasiarium: ut popinarium: ut tabernarium: ut lenonem: idque totum domi semper exercuit. Sexcentorum struthionum capita una cœna multis mensis exhibuit ad edēda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium: ut haberet uiginti & duo fercula ingentium epulatum: sed per singula lauarent: & mulieribus uterentur: & ipse & amici cum iureiurando quod efficerent uoluptatem. Celebrauit item tale conuiuium: ut apud amicos singulos singuli missus appararentur: & cum alter maneret in capitolio: alter in palatio: alter super aggerem: alter in celio: alter transtiberim: & ut quisque mansisset: tamen per ordinem ĩ eorum domibus singula fercula ederentur. Ireturque ad omnium domos: sic unum conuiuium uix toto die finitum est. Cum & lauarent per singula fercula: & mulieribus uterentur. Sybariticum missum semper habuit ex oleo & garo: quem quo anno sybaritæ reppercrūt: perierunt. Dicitur & balneas fecisse multis locis: ac semel lauisse: atque statim destruxisse: ne ex usu balneas haberet. Hoc idem de domibus: de prætoriis de zetis fecisse dicitur. Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia credo esse ficta ab his: qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformarē uoluerūt. Fertur & meretricē notissimā & pulcherrimā redemisse centū sestertiis eāque intactā uelut uirginē coluisse: huic eidē priuato cū quidā diceret nō times paup fieri? dixisse dicitur. Quid melius q̃ ut ipse mihi hæres sim & uxori meæ. Habuerat p̃terea facultates a multis dimissas grā patris. Idē filios se nolle dicebat: neqs ei frugi cōtingeret. Odores īdicos sine carbonibus ad uaporādas zetas iubebat incēdi. Iter priuatus nūq̃ minus lexagīta uehiculis fecit a uia sua uaria reclamāte q̄d oīa pditurus eēt. Impator uero etiā sexcēta uehicula dicitur duxisse asserēs decē milibus camelorū psarū regē iter facere: & Neronē qngētis

carrucis iter misse causa uehiculorum. erat lenonum: lenarum meretricum: exoletorum subactorum etiam bene nasatorum multitudo. in balneis semper cum mulieribus fuit ita: ut eas ipse psilotro curaret. Ipse quoque barbam psilotro accurans: quodque pudendum dictu est: eo die quo mulieres accurabantur: & eadem hora rasit uirilia subactoribus suis nouacula manu sua: qua postea barbam fecit. Scobe auri porticum strauit & argenti dolens quod non posset & electri. Idque frequenter quacunque fecit iter pedibus usque ad equum uel carpentum: ut fit hodie de auro sabarea. Calciamentum nunquam iterauit. ãnulos etiã negatur iterasse. Pretiosas uestes sæpe conscidit: uel lanam cepit: & appendit: atque ad eius estimationem ponderis pisces amicis exhibuit. Naues onustas mersit in portum magnanimitatis hoc esse dicens. Onus uentris auro excepit in myrrinis & onychis minxit. Ideo dixisse fertur: Si habuero hæredem dabo illi tutorem: qui illum hæc facere cogat: quæ ipse feci: facturusque sum: Habuit etiam istam cõsuetudinem: ut cœnas sibi exhiberet tales. Vna die non nisi fasianis totum edere. Omnesque missus sola fasianorum carne strueret. Itẽ alia die de pullis: alia de pisce illo & item illo. Alia de porcis: alia de structionibus: alia de holeribus: alia de pomis: alia de dulciis: alia de opere lactario. Sæpe amicos suos cũ æthiopibus ãniculis inclusit nocturnis mãsionibus: & usque ad lucem detinuit: cum pulcherrimas his dicere tapparatas. Fecit hoc idem etiam de pueris. & tũcante philippum ut pote licebat. Ridebat autem sic nonnunquam: ut publice in theatro solus audiretur: ipse cantauit: saltauit ad tibias dixit: tuba cecinit: pandurizauit: organo modulatus est. Fertur & una die ad oẽs circi & theatri & amphitheatri & omnium urbis locorum meretrices tectus cucullione mulioni co ne agnosceretur ingressus: Cum tamen omnibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret. Addens nemo sciat. Antoninus hæc donat. Libidinum genera quædam inuenit: ut spintrias ueterum malorum uinceret: & omnis apparatus Tiberii & Caligulæ & Neronis norat. Et prædictum eidem erat a sacerdotibus syris biothanatum se futurum. Parauerat igitur funes blatta & serico & cocco intortos: quibus si necesse esset: laqueo uitã finiret. Parauerat & gladios aureos: quibus se occideret: si aliqua uis urgeret. Parauerat & in cerauniis & iacinthis & in smaragdis uenena: quibus se interimeret: si quid grauius immineret. Fecerat & altissimam turrem substratis aureis gemmatisque ante se tabulis: ex qua se præcipitaret dicẽs etiam mortem suam pretiosam esse debere: & ad speciem luxuriæ ut diceretur nemo sic periisse. Sed nihil ista ualuerunt. Nam: ut diximus: & occisus est per scurras: & per plateas tractus est sordidissime per cloacas ductus: & ĩ Tyberim submissus est. Hic finis Antoninorum nomini in rep. fuit scientibus cunctis istum Antoninũ tam uita falsum fuisse q̃ nomine. Mirum fortasse cuipiam uideatur Constantine uenerabilis quod hæc clades quam rettuli loco principum fuerit: & quidem prope triennio: ita ut nemo inuentus fuerit: qui istũ a gubernaculis Romanæ maiestatis abduceret. Cũ Neroni: Vitellio: Caligulæ: cæterisque huiusmodi nũq̃ tyrannicida defuerit. Sed primũ omniũ ipse ueniam peto: q̃d hæc quæ apud diuersos reperi litteris tradidi. Cum multa improba reticuerim: & quæ ne dici quidem sine maximo pudore possunt. Ea uero quæ dixi prætextu uerborũ adhibito quantũ potui: texi. Deinde illud q̃d clementia tua solet dicere credidisse reficiendũ imperatorem esse: fortunæ est. Nam & minus boni reges fuerũt & pessimi. Agedũ uero quod pietas tua solet dicere: ut sint impio digni: quos ad redigendi necessitatẽ uis fatalis adduxerit. Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit: neque postea hoc nomen in rep. loco principũ frequentatũ est. Etiam illud addẽdum est: ne quis error oriatur: cũ duos Gordianos narrare cœpero: patrem & filiũ q̃ se de Antoninorum genere dici uolebant: non nomen in illis primum fuit: sed prænomen. Deinde ut plærisque libris inuenio: Antonii dicti sunt non Antonini: hæc sunt de Heliogabalo: cuius uitam me inuitum & retractantem ex græcis latinisque collectam scribere: ac tibi afferre uoluisti: cũ iam aliorũ ante tulerimus. Scribere aũt ordiar: q̃ post sequẽtur: quorũ Alexander optimus & cũ uera dicendus assertione: & annorũ tredecim princeps: semestres alii & uix annui & bimi: Aurelianus pcipuus & horũ omniũ decus auctor tui generis Claudius. De quo uereor ad clæmentiam tuam scribens uera dicere: ne maliuolis adularũ uideat esse. Sed absoluat contra liuorem improborum: cum & apud alios clarum esse perspexerim. His iungẽdi sunt Dioclitianus aurei parens sæculi: & Maximianus: ut uulgo dicitur: ferrei: cæterique ad pietatem tuam. Te uero Auguste uenerabilis multis paginis iisdemque disertioribus illi prosequentur: quibus id felicior natura detulerit: his addendi sunt Licinius Seuerus: Alexãder: atque Maxentius. Quorum omnium ius in ditionem tuam deuenit. Sed ita: ut nihil corum uirtuti derogetur. Non enim ego id faciam: quod plærique scriptores solẽt: ut de his detraham: qui uicti sunt: cum intelligam gloriæ tuæ accedere: si omnia de illis quæ bona in se habuerunt: uera prædixero.

Diadumenus Antotinus Eiusdem Lampridii.

Ntonini Diadumeni pueri: quem cum patre Opilio Macrino imperatorem di
xit exercitus: occiso Bassiano factione Macriniana nihil habet uita memorabi
le: nisi quod Antoninus est dictus: & quod ei stupenda omina sunt facta impe
rii non diuturni: ut euenit. Nam cum primum innotuit per legiones occisum
esse Bassianum: ingens mæror obsedit omniũ pectora: qđ Antoninũ in rep. nõ
haberẽt: existimãtiũ qđ cũ eo Romanũ eẽt iperiũ periturũ: Id ubi Macrino iã
impatori nũciatũ ẽ: ueritus ne i aliquẽ Antoninorũ: q multi ex affinibus Antonini Pii erant:
inter duces exercitus iclinaret: statī cõcionẽ parari iussit: filiũque suũ hunc puerũ Antoninũ
appellauit. Cõcionis uerba eiusdẽ. Videtis cõmilitones & meæ ætatis iã, puectæ & Diadumenũ
puerũ: quẽ diu principẽ: si dii faueãt: hẽbitis. Intelligo p̄terea desideriũ igẽs Antoniani nois
apđ uos manere: q̄re qm̄ mihi p cõditionem fragilitatis hũanæ nõ multũ supesse uidetur ad
uitã: hũc puerũ Antoninũ uobis auctoribus nũcupo diu uobis Antoninũ repsẽtaturũ. Accla
matũ Macrine ĩpator dii te seruent Antonine Diadumene dii te seruent. Antoninũ diuũ om
nes rogamus: Iuppiter optime maxime Macrino & Antonino uitã; tu scis Iuppiter Macrinus
uinci non potest: tu scis Iuppiter Macrinus uinci non potest. Antoninum habemus: omnia ha-
bemus. Antoninum nobis dii dederunt patrem: Antoninus dignus imperio: Macrinus impe-
rator dixit. Habete igitur commilitones pro imperio aureos ternos: pro Antonini nomine au
reos quinos & solitas promotiones: sed geminatas dii faciant ut hæc sæpius fiant. Dabimus
autem per cuncta quinquennia id quod hodie deputauimus. Post hoc ipse puerulus Diadu-
menus Antoninus imperator dixit gratias ago uobis commilitones: quod me & imperio do-
nastis & nomine: siquidem dignos & me & patrem meum duxistis: quos imperatores Roma-
nos diceretis: & quibus cõmitteretis remp. Et pater quidem meus curabit: ne desit imperio. Ego
autem elabotabo: ne desim nomini Antoninorum. Scio enim me Pii me Marci me Veri susce
pisse nomen: quibus satisfacere perdifficile est. Interim tamen causa imperii causa nominis
id omne quod pater & tantundem promitto honoribus: ut & uenerandus Marinus pater præ
sens promisit duplicatis. Herodianus græcus scriptor hæc præteriens Diadumenũ tantũ Cæ
sarem dicit puerum a militibus nuncupatum: & cum patre occisum. Hac habita cõcione sta
tim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est. Macrinique ad
iussum senatus delata est. Missæ etiam ad senatum litteræ quibus nomen Antonini indicatũ
est. Quare etiam senatus imperium id libenter dicitur recepisse: quanuis alii Antonini Cara
calli odio id factum putent. Parauerat sane penulas populo coloris rosei dare Macrinus im-
perator in honorem Antonini filii sui: quæ uocarentur Antonianæ: ut Caracallæ Bassiani di
ctæ sunt. Asserens melius filium suum penuleum uel penularium dicendum q̄ Caracallus
esset: & dictus Bassianus cõgiarium etiam prædictum Antoninianum promisit: ut ipsum edi
ctum poterit indicare uerba edicti. Vellem quirites iam præsentes essemus. Antoninus ue-
ster uobis congiarium sui nominis daret: incideret: præterea & pueros Antoninianos & puel
las Antoninianas; quæ tam grati nominis gloriam propagarent: & reliqua. His ita gestis si-
gna in castris & uexilla fieri Antoniniana iussit. Fecitque Bassiani simulachra; ex auro at-
que argento: atque dies septem supplicatio pro Antonini nomine celebrata est. Puer fuit om
nium speciosissimus: statura longiuscula: crine flauo: nigris oculis: naso deducto ad om-
nem decorem: mento composito: ore ad oscula parato: fortis naturaliter: exercitio delitati-
or. Hic ubi primum indumenta coccea & purpurea: cæteraque castrensia imperii insignia ac
cepit quasi sydereus & cælestis emicuit: ut amaretur ab omnibus gratia uenustatis. Hæc sunt
quæ de imperio pueri dicenda putaui. Nunc ueniamus ad omina imperii: quæ cum aliis tum
in hoc præcipue sunt stupenda. Die qua natus est: pater eius purpuras tunc forte procurator
iam ætarii maioris inspexit. Et quas claras probauit: in id conclaue redigi p̄cepit: in quo post
duas horas Diadumenus natus est. Solent deinde pueri pileo insigniri naturali: quod obste-
trices rapiunt: & aduocatis credulis uendunt: siquidem causidici hoc iuuari dicantur: at iste
puer pileum non habuit: sed diadema tenue sed ita forte ut rumpi non potuerit uiris inter se
dentibus specie neruis agitari ferunt: denique diadematum puerum appellatum. Sed ubi ad
oleuit aui sui nomine materni Diadumenum uocatum quanuis nõ multum abhorruerat ab
illo signum diadematis nomen Diadumei. In agros patris eius oues purpureas duodecim fe
runt natas; quarum una tantũ uaria fuerat. Eadem die qua hic natus est aquilam ei constat
sensim palumbum regium paruulum attulisse: & posuisse in cunis dormienti: ac recessisse si
ne noxa. Panthagathi in domo patris eius nidum posuerunt. His diebus quibus ille natus est
mathematici accepta genitura eius exclamauerunt & ipsum filium imperatoris esse: & impe
ratorem mater eius adulterata esset: quod fama retinebat. Hinc eidem aquila pileum ĩ agro
ambulanti tulit. Et cum comitum infantis clamor esset factus in monumẽto regio quod iux
ta uillam esset: in qua tunc pater agebat supra statuam regis posuisse: ita ut capiti eius apta-

ret: quod multi ominosum putatẽt: & morti accõmodum. Clarum autẽ euentus ostendit: Natus est præterea natali Antonini & ea hora & signis prope continentibus quibus & Antoninus Pius: quare dixerunt mathematici & imperatoris illum filium futurum & imperatorẽ sed non diu. Die qua natus est: quod Antonini esset natalis: mulier quædã propinqua dicitur exclamasse Antoninus uocetur. Sed Macrinum timuisse quod nullos ex eius genere hoc nomine censeretur: abstinuisseque nomine imperatorio: simul quod iã rumor de uigenituræ illius emanasset. Hæc atque alia omnia fuisse multi in litteras retulerũt. Sed illud pcipue qđ cum in cunis esset Diadumenus: & leo ruptis uinculis & quidem ferus effugisset: atque ad incunabula eius uenisset: puerum delinxit: & inuiolatum reliquit: cum nutrix se in leonẽ misisset: atque eius morsu affecta perisset: quæ sola forte in areola inuenta erat: in qua infans iacebat. Hæc sunt quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno esse uideantur: Cuius uitã iunxisset in patris gestis: nisi Antoninorum nomen me ad edendã pueri iis specialem expositionem uitæ coegisset. Et fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum: ut qui eo nomine non niteretur: mereri non uideretur imperiũ. Vnde etiam quidam & Seuerũ & Pertinacẽ & Iulianũ Antoninorũ prænominibus honorandos putant. Vnde postea duos Gordianos patrẽ & filiũ Antoninos cognominatos putent. Sed aliud est cũ pnomẽ adsciscitur aliud cũ ipsum nomen imponitur. Nam Pius uerum nomen Antonini habuit: cognomen Pii Marcus uerum nomen uerissimi habuit. Sed hoc sublato atque abolito non prænomen Antonini: sed nomen accepit. Verus autẽ Commodi nomen habuit: quo abolito Antonini non pnomen sed nomen accepit. Cõmodum autem Marcus Antoninum appellauit: atque ita in publicum edidit diem natalis sui. Iam Caracallum Bassianum satis constat uel somnii causa: quod Seuerus uiderat: cum sibi Antoninum successorem pdictum sensisset. Anno demũ tertiodecimo Antoninum dixit: quando ei etiam imperatoriã addidisse dicitur potestatem Getam uero quem multi Antoninũ negant dictum eadem ratione qua Bassianũ appellatum satis constat: ut patri Seuero succederet quod minime factum est. Post hoc ipse Diadumenus ut cõmẽdaretur exercitui: senatui: populoque Romano: essetque ingens desiderium Bassiani Caracalli. Antoninũ appellatũ satis cõstat. Extat epistola Opilii Macrini patris Diadumeni: qua gloriatur nõ tã se ad imperiũ peruenisse, qui esset secũdũ remp q̃ quod Antoniniani nominis esset pater factus: quo clarior' illis tẽporibus nõ fuerat uel deorũ. Quã epistolã priusq̃ interserã: libet uersus inserere in Cõmodũ dictos: qui se Herculẽ appellauerat: ut intelligant omnes tam clarum fuisse Antoninorũ nomen: ut illi ne deorum nomen commode uideretur adiungi. Versus in Commodum Antoninum dicti:

Commodus Herculeum nomen habere cupit:
Antoninorum non putat esse bonum.
Expers humani iuris & imperii
Sperans quin etiam clarius esse deum
Quam si sit princeps nominis egregii:
Non erit iste deus nec tamen ullus homo:

Hi uersus a græco nescio quo cõpositi a malo poeta in latinum translati sunt. Quos ergo iccirco inserendos putaui: ut scirent omnes Antoninos pluris fuisse q̃ deos: ac trium principũ amore: quos sapientia bonitas pietas consecrata sit. In Antonino pietas: in Vero bonitas: in Marco sapientia. Redeo nunc ad epistolam Macrini Opilii. Opilius Macrinus Nonæ Cellæ coniugi. Quod boni adepti sumus mea uxor caret æstimatione: & fortassis de imperio me putes dicere. Non magnum est istud: quod etiam indignis fortuna concessit. Antonini pater factus sum. Antonini mater es facta: o nos beatos: o fortunatam domum: præclaram laudem nunc demum felicis imperii. Dii faxint & bona Iuno quam colis: ut & ille Antonini meritum effingat: & ego qui sum pater Antonini dignus omnibus uidear. Hæc epistola indicat quantũ gloriæ adeptus sibi uideretur: quod uocatus est filius Antoninus. Hic tamen quartodecimo mense imperii ob inciuilem patris atque asperum principatum interfectus est cum patre non suo nomine. Quamuis etiam istum ultra ætatem sæuisse in plærosque reperiam: ut docent litteræ ab hoc eodem ad patrem missæ. Nam cum quidam defectionis suspitionem incurrissẽt, & eos Macrinus sæuissime punisset filio forte absente: atque hic audisset auctores quidem defectiõis occisos, quorũ tñ unus dux armeniæ erat: & itẽ legatus asiæ atque arabiæ ob antiquã familiaritatem tamen dimissos: his litteris conuenisse patrem dicitur paribus missis etiam ad matrem: quarum exemplum historiæ causa inserendum putaui. Patri Augusto filius Augustus. Non satis mi pater uideris in amore nostro tenuisse tuos mores: qui tyrannidis affectatæ conscios reseruasti sperans eos uel amiciores tibi futuros si iis parceres uel ob antiquam familiaritatem dimittendos. Quod nec debuit fieri: nec potuit. Nam primum omnium iam te exulceratis suspitionibus amare non possunt. Deinque crudeliores inimici sunt: qui obliti

ueteris familiaritatis se inimicissimis tuis iunxerunt. Ad de quod exercitus adhuc habent. Si te nulla mouet tãtarum gloria rerum: Ascanium surgentem & spes hæredis Iuli Respice: cui regnum italiæ romanaque tellus Debetur. Ferendi sunt isti si uis esse securus. Nam ut tio generis humani alii non sint defuturi; cui isti seruantur. Hanc epistolam quidam ipsius; quidã magistri eius Celiani ferunt afri quondam rhetoris. Ex qua apparet quam asper futurus iuuenis si uixisset. Extat alia epistola ad matrem ab eodem destinata talis. Dominus noster & Augustus nec te amat nec ipsum se; qui inimicos suos seruat. Age igitur; ut Arabianus; & Tuscus & Gellius ad palum deligentur: ne si occasio fuerit nos interimant. Et quantum Lollius Vibicus in historia sui temporis dicit: Istæ litteræ per notarium proditæ illi puero multum apud milites obfuisse dicuntur. Nam cum patrem occidissent; quidam hunc seruare uoluerunt; sed extitit cubicularius; qui has epistolas concioni militum legit. Interfectis igitur ambobus; & capitibus pilo circunlatis in Marcum Aurelium Antoninum caritate nominis inclinauit exercitus. Is filius Bassiani Caracalli ferebatur; erat autem templi Heliogabali sacerdos homo omnium impurissimus; & qui fato quodam Romanum deformauerat imperium. De quo quidem quia multa sunt dicenda; loco suo disteram.

Opilius Macrinus Iulii Capitolii.

Itæ illorum principum seu tyrannorum siue Cæsarum; qui non diu imperauerunt; in obscuro latent. Iccirco quod neque de priuata eorum uita digna sunt quæ dicantur: cum omnino nescirentur quidem: nisi aspirassent ad imperium. Et de imperio quod non diu tenuerũt: non multa dici possunt. Nos tamen ex diuersis historiis erutam lucem proferemus: & ea quidem quæ memoratu digna erunt. Non enim est quisquam in uita: qui non ad diem quodcunque fecerit; sed eius qui uitas aliorum scribere orditur; officium est digna cognitione perscribere. Et Iunio quidem Cordo studium fuit eorũ imperatorum uitas edere; quos obscuriores uidebat: qui non multum profecit. Nam & pauca repperit & indigna memoratu asserens se minima quæque persecuturum quasi uel de Traiano; aut Pio; aut Marco sciendum sit; quotiens processerit; quando cibos uariauerit; & quãdo uestem mutauerit; & quos quando promouerit; quæ illa omnia exequendo libros mythistoriis repleuit talia scribendo; cum omnino rerum uilium aut nulla scribenda sint: aut nimis pauca: si tamen ex his mores possint animaduerti; qui reuera sciendi sunt sed ex parte conscribam; ut ex ea cætera colligantur. Occiso ergo Antonino Bassiano Opilius Macrinus præfectus prætorii eius qui antea priuatus cubabat; imperium arripuit. Humili natus loco; & animi atque oris inuerecundi; seque nunc Seuerum nunc Antoninum cum in odio esset omnium & hominum & militum nuncupauit. Statimque ad bellum parthicum profectus; & uidicandi se de militibus seu rumoribus quibus premebatur: adolescenti potestatem dedit. Quamuis senatu eum imperatorem odio Antonini Bassiani libenter acceperit: cum in senatu omnibus una uox esset; quẽuis magisq̃ parricidam; quẽuis magisq̃ incestum; quẽuis magisq̃ impurum; quẽuis magisq̃ interfectorem & senatus & populi. Et mirum omnibus fortasse uideatur: cur Diadumenus filius Macrini Antoninus uoluerit nuncupari; cum auctor necis Antoninianæ fuisse dicatur. De ipso quæ in annales relata sunt: proferam. Vates cælestis apud Carthaginem quæ deo repleta solebat uera canere sub Antonino Pio. Cum sciscitante procõsule de statu ut solebat publico: & de suo imperio futura prædiceret: ubi ad principes uentũ est; clara uoce numerari iussit; quotiens diceret Antoninum. Tuncque attentis omnibus Antonini nomen Augusti octauo edidit. Sed credentibus cunctis quod octo annis Antoninus Pius imperaturus esset; & ille transcendisset hunc annorum numerum. Et constitit apud credẽtes uel nunc uel postea per uatem aliud designatum. Denique adnumeratis o͞ibus qui Antonini appellati sunt; is Antoninorum numerus inuenitur. Eninuero Pius primus; Marcus secundus; Verus tertius; Cõmodus quartus; Quintus Caracallus; sextus Geta; Septimus Diadumenus; Octauus Heliogabalus Antonini fuere. Nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani; aut qui prænomen tantũ Antoninorum habuerunt; aut etiam Antonii dicti sunt non Antonini. Inde est quod se & Seuerus Antoninũ uocauit; & plurimi fuerunt & Pertinax & Iulianus & idem Macrinus; & ab ipsis Antoninis qui ueri successores Antonini fuerunt; hoc nomen magisq̃ proprium retentũ est. Hæc alii; Sed alii iccirco Antoninum Diadumenũ a Macrino patre appellatũ ferunt; ut suspicio a Macrino interfecti Antonini militibus tolleretur. Alii uero tantũ desiderium no͞is huius fuisse dicunt: ut nisi populus & milites Antonini nomen audirent; imperatoriũ non putarent. Et de Macrino quidẽ in senatu multi quando nunciatum est; Varium Heliogabalũ imperatorẽ; cum iam Cæsarem Alexandrũ senatus dixi.

set: ea dicta sunt: ut appareat ignobilem sordidum spurcum fuisse: uerba denique Aurelii Victoris cui primo cognomen erat: hæc fuerunt. Macrinum libertinum hominem prostibulum seruilibus officiis occupatum in domo imperatoria uænali fide: uita sordida sub Commodo a Seuero remotum etiam a miserrimis officiis: relegatumque in africam ubi ut infamiam damnationis tegeret lectioni operam dedisse: egisse clausulas: declamasse in postremo dixisse. Donatum autem annulis aureis patrocinante sibi Vero liberto suo Festo: aduocatū fisci factum sub Vero Antonino. Sed & hæc dubia ponuntur: & alia dicuntur ab aliis: quæ ipsa quoque non tacebimus. Nam plærique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt. Et accepta rudi ad Africam isse uenatorem primo: post etiam tabellionem fuisse: deinceps aduocatum fuisse fisci: ex quo officio ad amplissima quæque peruenit. Deinde cum esset præfectus prætorii collega ablegato Antoninum Caracallum imperatorem suum interemit tanta factione: ut ab eo non uideretur occisus. Nam stratore eius redempto & spe ingenti proposita id egit: ut quasi militaribus insidiis: quod uel ob parricidiū uel incestum displiceret: interemptum diceretur. Statim denique arripuit imperium filio Diadumeno in participatū ascito: quem continuo ut diximus Antoninum appellari a militibus iussit. Deinde corpus Antonini Romam remisit sepulchris maiorum inferēdum. Mandauit collegæ dudum suo præfecto prætorio: ut munus suum curaret: ac præcipue Antoninum honorabiliter sepeliret ducto funere regio: quod sciebat ob uestimenta populo & congiaria data multum Antoninū a plebe dilectum: Accedebat etiam illud: quod militarem motum timebat. Ne eo interueniente suum impediretur imperium quod raptum ierat: sed quasi inuitus acceperat: ut sūt homines: qui ad ea se cogi dicunt: quæ uel sceleribus comparant. Timuit autem etiam collegā: ne & ipse imperare cuperet sperantibus cunctis quod si unius numeri cōsensus accederet: neque ille recusaret: & omnes cupidissime id facerent odio Macrini uel propter uitam improbam: uel propter ignobilitatem: cum omnes superiores nobiles fuissēt imperatores: insiluit præterea in nomen Seueri cum illius nulla cognatione tangeretur: unde iocus extitit. Sic Macrinus est Seuerus: quomodo Diadumenus Antoninus. Statī tamē ad delendū militū motū stipendium & legionariis & prætorianis dedit solito uberius: utpote qui extenuare cuperet imperatoris occisi crimen: profuitque pecunia ut solet: cui innocentia prodesse non poterat. Retentus est enim aliquanto tempore in imperio homo uitiorum omnium: ad senatum deinde litteras misit de morte Antonini diuum illum appellās excusansque se & iurans quod de cæde illius nescierit. Ita sceleri suo more hominum perditorū iunxit periurium: a quo incipere decuit hominem improbum: cum ad senatum scriberet. Interest scire cuiusmodi oratio fuerit: qua se excusauit ut & impudentia hominis noscatur: & sacrilegium a quo initium sumpsit improbus imperator: capita ex oratione Macrini & Diadumeni imperatorum. Vellemus. p. c. & incolumi Antonino nostro & reuecti cum triumpho uestram clementiam uidere tunc demum enim florente rep. & omnes felices essemus: & sub eo principe uiueremus quem nobis Antoninorum loco dii dederant. Verum quia id uenire per tumultum militarem non potuit: nunciamus primum quid de nobis exercitus fecerit: deinde honores diuinos quod primum faciēdum est: decernimus ei uiro: in cuius uerba iurauimus: cum exercitus ultorem cædis Bassiani neminem digniorem præfecto eius putauit: cui & ipse utique uindicandam factionem mandasset: si uiuus deprendere potuisset. Et infra detulerunt ad me imperium: cuius ego. p. c. interim tutelam recepi: tenebo regimen si: & uobis placuerit: quod militibus placuit quibus: iam & stipendium dedi: & omnia imperatorio more iussi. Item infra. Diadumenum filium meum uobis notum & imperio miles donauit & nomine Antoninum uidelicet appellās: ut quo honestetur prius nomine sic etiam regni honore quod uos. p. c. bono faustoque omine approbatis: petimus ne nobis desit Antoninorum nomen: quod maxime diligitis. Item infra. Antonino autem diuinos honores & miles decreuit: & nos decreuimus: & uos. p. c. ut decernatis: cum possimus imperatorio iure præcipere: tamen rogamus dicātes: & duas statuas equestres: pedestres duas habitu militari sedentes: ciuili habitu duas. Item diuo Seuero duas triumphales: quæ omnia. p. c: uos impleri iubebitis nobis religiose pprioribus ambientibus. Lectis igitur in senatu litteris contra opinionem omnium & mortem Antonini status gratanter accepit: & Opiliū Macrinū libertatē publicā curaturū sperans. Primū in patricios allegit nouū hominē: & qui pauloante procurator priuatæ fuisset: eundē cū scriba pōtificū esset: quos hodie pontifices minores uocant: pontificē optimū appellauit: Pii nomine decreto. Diu tamen lectis litteris cū omnino nemo crederet de Antonini morte: silentiū fuit Sed postea q̄ constitit occisū: senatus in eū uelut in tyrannū inuectus est. Denique statim Macrino & proconsulate imperiū & potestatē tribuniciā detulerunt. Filiū sane suū cū ipse felicis nomen recepisset: ut suspitionē occisi a se Antonini remoueret: Antoninū uocauit Diadumenū antea dictū. Quod quidē nomen etiā Varius Heliogabalus qui se Bassiani filiū diceret:

homo fordidiſſimus:& ex meretrice conceptus idē postea nomen accepit. Denique uerſus ex
tant cuiuſdā poetæ;quibus oſtenditur Antonini nomen cœpiſſe a Pio:& paulatim per Anto-
ninos uſque ad ſordes ultimas perueniſſe. Si quidem Marcus nomen illud ſanctū uitæ gene-
re auxiſſe uideatur. Verus autem degeneraſſe. Cōmodus uero etiam poluiſſe ſacrati nomi-
nis reuerentiam. Iam quid de Caracallo Antonino: quidue de hoc poteſt dici? Poſtremo
enā quid de Heliogabalo? qui Antoninorum ultimus in ſūma impuritate uixiſſe memoratur
Appellatus igitur imperator ſuſcepto bello cōtra parthos profectus eſt magno apparatu ſtu
dens ſordes generis & prioris uitæ infamiam uictoriæ magnitudine abolere: Sed conflictu
habito contra parthos defectu legionū quæ ad Varium Heliogabalum confugerant: inter-
emptus eſt. Sed anno amplius imperauit. Sane cum eſſet inferior in eo bello quod Antōinus
geſſerat Artabane grauiter necem ſuorum ciuium uindicante primo Macrinus repugnauit.
Poſtea uero miſſis legatis petiit pacem: quam libenti animo interfecto Antonino parthus cō
ceſſit. Inde cum ſe Antiochiam recepiſſet: ac luxuriæ operam daret iuſtam cauſam interfi-
ciendi ſui præbuit exercitui: ac Baſſiani ut putebatur: filium ſequenti id eſt Heliogabalum
Baſſianum Varium: qui poſtea & Baſſianus & Antoninus appellatus eſt. Fuit quædam muli
er Maſſa ſiue Varia ex Emiſſēa urbe ſoror Iuliæ uxoris Seueri Pertinacis afri: quæ poſt mor
tem Antonini Baſtiani ex aulica domo fuerat expulſa per Macrini ſuperbiam; cui quidem
omnia conceſſit Macrinus: quæ diu illa collegerat. Huic erant duæ filiæ Symiamira & Ma-
mea: quarum maioribus filius erat Heliogabalus: qui & Baſſiani & Antonini nomē accepit.
Nam Heliogabalum phœnices uocant Solem. Sed Heliogabalus pulchritudine ac ſtatura &
ſacerdotio conſpicuus erat; ac notus omnibus hominibus: qui ad templum ueniebant mili-
bus præcipue. His Meſa ſiue Varia dixit Baſſianū filium eſſe Antonini: quod paulatim om-
nibus militibus innotuit. Erat præterea Meſa ipſa ditiſſima: ex quo etiam Heliogabalus
luxurioſiſſimus: qua promittēte militibus legiones abductæ ſunt a Macrino. Suſcepta enim
illa noctu in oppidum cum ſuis nepos eius Antoninus eſt appellatus imperii delatis inſigni-
bus. Hæc ubi ſunt Macrino apud Antiochiam poſito nunciata: miratus audaciam muliebrē
ſimul etiam contemnens: Iulianum præfectum ad obſidēdos eos cum legiōibus miſit: Qui-
bus cum Antoninus oſtenderetur miro amore in eum omnibus inclinatis: occiſo Iuliano præ-
fecto ad eum omnes tranſierunt: Deinde parte exercitus coniuncta uenit contra Macrinum
Antoninus contra ſe feſtinantem: commiſſoque prælio Macrinus eſt uictus proditione mili-
tum eius: & amore Antonini. fugiens ſane Macrinus cum paucis & filio: in uico quodam bithi
niæ occiſus eſt cum Diadumeno. Ablatumque eius caput eſt: & ad Antoninū platum. Scien-
dum præterea quod Cæſar fuiſſe dicatur nō Auguſtus Diadumenus puer: quem plærique
pari fuiſſe cum patre imperio tradiderūt: occiſus eſt etiam filius cui hoc ſolum attulit impi
um: ut interficeretur a milite. Non enim aliquid dignū in eius uita erat; quod dicatur: præ
ter hoc quod Antonino tum nomini eſt uelut notus appoſitus. Fuit tamen in uita imperato
ria paulo rigidior & auſterior ſperans ſe anteacta omnia poſſe obliuioni dare: cum ipſe ſeue
ritatis illius occaſionem reprehendendi & lacerandi eius aperiret. Nam & Seuerum ſe & Per
tinacem uoluerat nuncupari. Quæ duo illi aſperitatis nomina uidebantur. Et cum illum ſe
natus pium ac felicem nūcupaſſet: felicis nomen recepit: Pii habere noluit. Vnde in eum epi
grāma illatum græci cuiuſdam poetæ uidetur extare: quod latine hac ſententia continetur.
Hiſtrio iam ſēior turpis; grauis; aſper; iniquus; Impius; & felix ſic ſimul eſſe cupit. Vt nolit pi
us eſſe uelit tamē eſſe beatus. Quod natura negat nec recipit ratio. Nā pius & felix poterat di
ci atque uideri. Cui iperiū infelix eſt: erit ille ſibi. Hos uerſus neſcio quis de latinis iuxta eos
qui græci erant propoſiti; in foro poſuit. Quibus acceptis Macrinus his uerſibus reſpondiſſe
fertur. Si talē graiū retuliſſent fata poetā: Qualis latinus Gabalus iſte fuit: Nil populus noſ
ſet: nil noſſet curia magno: Nullus ſcripſiſſet carmina terra mihi. His uerſibus Macrinus lon
ge peioribus q̃ illi latini ſunt: reſpondiſſe ſe credidit: Sed non minus riſui eſt habitus: q̃ poeta
ille; qui de græco latine coactus eſt ſcribere. Fuit igitur ſuperbus & ſanguinarius & uolens mi
litariter imperare incuſans quin etiā ſuperiorū temporū diſciplinā: ac ſolū Seuerū præ cæte
ris laudans. Nā & in crucē milites tulit: & ſeruilibus ſuppliciis ſemper affecit: & cū ſeditiones
militares pateretur: multos ſæpius decumauit. Aliquando etiā centeſimauit: quod uerbū p
priū ipſius eſt: cū ſe clæmentē diceret: qn̄ eos centeſimaret: qui digni eēnt decumatione atque
uiceſimatione. Longū eſt eius crudelitates omnes aperire. At tamē unā oſtendā non magnam
ut ipſe credebat; ſed omnibus tyrannicis imanitatibus triſtiorē. Cū quidā milites ancillæ ho
ſpitis pudorē deprauaſſe ſuſpecti eēnt: atque per quendā frumentariū ille didiciſſet: addu-
ci eos iuſſit. Interrogauitque utrū eſſet factū; quod cū conſtitiſſet: duos boues miræ magni-
tudinis uiuos ſubito aperiri iuſſit: atque his ſingulos milites inſeri capitibus ut ſecū colloqui
poſſent exertis. Itaque poena hos affecit cū ne adulteris quidē talia apud maiores ſui tēporis

eẽnt cõſtituta ſupplicia. Pugnauit tamen & contra parthos & contra armenos & contra arabes: quos eudæmones uocant: non minus fortiter q̃ feliciter. Tribunũ qui excubias deſeri paſſus eſt: carpento rotali ſuper adnexũ per totũ iter uiuũ atque exanimẽ traxit. Reddidit etiã Mezentii ſuppliciũ: quod ille uiuos mortuis illigabat: & ad mortẽ cogebat longa tabe confectos. Vnde etiã in circo cũ fauor publicus in Diadumenũ ſemper fuiſſet: acclamatũ egregius forma iuuenis cui pater haud Mezentius eſſet: uiuos etiã homines parietibus incluſit: & ſtruxit. Adulterii reos ſemper uiuos ſimul incẽdit iunctis corporibus. Seruos qui a dominis fugiſſent: repertos ad gladiũ ludi deputabat. Delatores ſi nõ probarent: capite affecit. ſi probarent delato pecuniæ præmio infames dimiſit. Fuit in iure non incallidus: adeo ut ſtatuiſſet omnia reſcripta ueterũ principũ tollere: ut iure non reſcriptis ageretur. Nefas eſſe dicens leges uideri Cõmodi & Caracalli & hominũ imperitorũ uolũtates: cũ Traianus nunquã libellis reſponderit: ne ad alias cauſas facta præferrẽtur: quæ ad gratiã compoſita uiderentur. In annonis tribuẽdis largiſſimus fuit. In auro parciſſimus. In uenerandis uel aulicis tam impius tam pertinax: tam aſper: ut ſerui illum ſui nõ Macrinũ dicerent ſed Macellinũ: quod macelli ſpecie domus eius cruẽtaretur ſanguine uernularũ. Vini cibique auidiſſimus: nonũquã uſque ad ebrietatem: ſed ueſpertinis horis nam ſi prandiſſet uel priuatim parciſſimus: in cœna effuſiſſimus. Adhibuit cõuiuio litteratos ut loquens de ſtudiis liberalibus neceſſario abſtineret. Sed eius uilitatem homines antiquã cogitarent: crudelitatẽ nimiã uiderent. hominẽ putidulũ in imperio ferre non poſſent & maxime milites: qui multa eius meminerant funeſtiſſima & aliquando turpiſſima inita factione illum occiderũt cum puero ſuo Diadumeno ſcilicet Antonino cognomine: de quo dictũ eſt: quod in ſomniis Antoninus fuiſſet. Vnde etiã uerſus extant huiuſmodi. Vidimus in ſomnis ciues niſi fallor & iſtud Antoninorũ nomen puer ille gerebat. Qui patre uænali genitus ſed matre pudica: Centũ nã mœchos paſſa eſt centũque rogauit: Ipſe etiã caluus mœchus fuit inde maritus: En Pius en Marcus Verus nam nõ fuit ille Et iſti uerſus ex græco tranſlati ſunt in latinũ. Nã græce ſunt diſertiſſimi. Videntur autẽ mihi ab aliquo poeta ulgari tranſlati eſſe. Quod cum Macrinus audiſſet: fecit iambos: qui non extant: iucundiſſimi autẽ fuiſſe dicuntur: qui quidem perierũt in eo tumultu: i quo ipſe occiſus eſt: quãdo & omnia eius a militibus peruerſa ſunt. Genus mortis: ut diximus tale fuit: cum in Antoninũ Heliogabalũ exercitus inclinaſſet: ille fugit: belloque uictus eſt & occiſus in ſuburbano Bithyniæ ſuis partim deditis: partim occiſis: partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus creditus eſt: quod uideretur patris uindicaſſe mortẽ: atque inde in imperium uenit: quod dedecorauit uitiis ingentibus. Luxuria: turpitudine: abligurritione: ſupbia: imanitate: qui & ipſe ſimilẽ exitũ uitæ ſuæ ſortitus eſt. Hæc de Macrino nobis ſunt cognita: multis aliqua uariãtibus: ut ſe habet omnis hiſtoria. Quæ de plurimis collecta ſũt ſerenitati tuæ Dioclitiane Auguſte detulimus: quia te cupidum ueterum imperatorũ eſſe perſpeximus.

Vita Clodii Albini Iulii Capitolini.

No eodẽque tempore poſt Pertinacẽ qui auctore Albino interemptus ẽ: Iulianus a ſenatu romæ Septimius Seuerus ab exercitu in Syria: Peſcennius Niger in oriente: Clodius Albinus in Gallia imperatores appellati ſũt Et Clodius quidem Herodianus dicit Seuerũ Cæſarẽ fuiſſe. Sed cũ alterũ indignaretur imperare: nec galli ferre poſſent aut germãi exercitus quod & ipſi ſuum ſpecialẽ principem haberent: undique cuncta turbata ſunt. Fuit autẽ Clodius Albinus familia nobili Hadrumentinus tamẽ ex Africa. Quare ſortẽ illã quia Seuerũ laudatũ in Peſcennii uita diximus: ad ſe trahebat nolens intelligi peſſimus Albinus quod eodem uerſu cõtinebatur: quo & Seueri laus & approbatio Nigri Peſcẽnii. Sed prius q̃ uel de uita eius uel de morte dixero: etiã hoc dicẽdũ eſt quod eũ nobilẽ fecit. Nã adhũc eundẽ quõdã Cõmodus cũ eũ ſucceſſorẽ Albino daret: litteras dedetat: quibus iuſſerat: ut Cæſar eſſet: exemplũ indidi. Imperator Cõmodus Clodio Albino. Alias ad te publice de ſucceſſore atque honore tuo miſi: ſed hanc familiarẽ & domeſticã oẽm ut uides: manu mea ſcriptã epiſtolã dirrigo: qua tibi do facultatẽ ut ſi neceſſitas fuerit: ad milites prodeas: & tibi cæſareũ nomen aſſumas. Audio enĩ & Septimiũ & Seuerũ & Nonium Murcũ male de me apud milites loqui: ut ſibi parent ſtationis Auguſtæ procurotionem. Habebis præterea cũ id feceris dandi ſtipendii uſque ad tres aureos liberã poteſtatẽ: quia & ſuper hoc ad procuratores meos litteras miſi: quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazonæ. Et cũ opus fuerit: rationabilius dabis ne te nõ audiant: cũ de ærario uolueris imperare. Sane ut ubi inſigne aliquod imperialis maieſtatis accedat: habebis utẽdi coccinei pallii facultatem me præſente: & ad me. Et cũ mecũ fueris habiturus & purpureã & ſine auro: quia ita & pro-

auusmeus Verus:qui puer uita functus ē: ab Hadriano:qui eū adoptauit:accepit:His litte
ris acceptis a Nonio facere id quod iubebat:noluit:timens odiosū Cōmodū propter mores
suos quibus remp. perdiderat:& se dedecorauit:quandocunque feriendū:ne ipse pariter oc
cideretur. Extat denique illius concio:quæ cū accepit imperium & quidē Seueri ut quidam
uolunt ante firmatū:huius rei memoriā facit:cuius hoc exemplū est. Inuitum me cōmilito-
nes ductum ad imperiū etiā illud probat:quod Cōmodum donantē me Cæsareiano nomi-
ne contempsi:sed & uestræ uoluntati & Seueri Augusti parendū est. Quia credo sub homine
optimo & uiro forti posse bene rēp. regi. Nec negari potest. Marius Maximus dicit hunc ani
mum Seuero primū fuisse:ut siquid ei cōtingeret:Pescenniū Nigrum & Clodium Albinum
sibi substitueret. Sed postea & filiis iam maiusculis studens & Albini amori inuidens:senten-
tiam mutasse:atque illos utrosque bello oppressisse maxime precibus uxoris adductus. De-
nique Seuerus eum cōsulē designauit:quod utique nisi de optimo uiro non fecisset homo
in legendis magistratibus diligens:sed ut ad eum redeā: Fuit ut dixi: Albinus Hadrumenti-
nus oriundus sed nobilis apud suos:& originē a Romanis familiis trahens posthumiorum
scilicet & Albinorum Ceioniorum:Quæ familia hodie quoque Constantine Maxime nobi
lissima est & parte aucta & augenda:quæ per Galienū & Gordianos plurimū creuit. Hic ta-
men natus lare modico:patrimonio pertenui:Parentibus sanctis patre Ceionio Posthumio:
matre Aurelia Messalina primus suis parentibus fuit:cū exceptus utero quod contra consue
tudinē puerorū qui nascūtur & solēt rubere:esset cādidissimus:Albinus est dictus. Quod
uerū esse patris epistola ad Aeliū Bassianū tunc proconsulē Africæ data designat affinē quā
tū uidetur eorū ipsorū. Epistola Ceioni Posthumi ad Aeliū Bassianū. Filius mihi natus est
vii. Kalendas decembres ita candidus statim toto corpore:ut linteamen quo exceptus est:uin
ceret. Quare susceptū eum Albinorū familiæ:quæ mihi tecū communis est:dedi Albini no
mine imposito. Fac ut remp. & te & nos ut facis diligas. Hic ergo omnē pueritiā in Africa trā s
egit eruditus litteris græcis ac latinis mediocriter:quod esset animi iā militaris & supbi. Fer-
tur in scholis sæpissime cantasse inter puerulos Arma amens capio:nec sat rationis in armis
repetens arma amens capio. Huic multa imperii signa cū esset natus:facta dicuntur. Nam &
bos albus purpureis ad plenū colorē cornibus natus est:quod mirādū fuit cū cornibus: quæ
tamē in tēplo Apollinis cumani ab eodē posita iam tribuno diu fuisse dicuntur:quod cum il
lis sortē de fato suo tolleret his uersibus eidē dicitur esse responsū:Hic rem Romanā magno
turbante tumultu Sistet eques, sternet pœnos gallumque rebellē. Et in Gallia quidē cū mul
tas gentes domuisse constat. Ipse autem suspicabatur de Seuero sibi prædictū:sternet pœnos
quod Septimius Afer esset. Fuit & aliud signum futuri imperii. Nā cū Cæsariana familia
hoc speciale habuerit:ut paruuli domus eius iu testudineis alueis lauarentur nato infātulo
testudo ingens patri eius munere piscatoris allata est:quod ille homo litteratus omen acipiēs
& testudinē libenter accepit:& eam curari iussit:atque infantulo ad excaldariones pueriles
dicari:nobiliādum etiā hunc sperans. Cum rarum esset aquilas in his locis:uideri in qui-
bus natus est Albinus:septima eius diei hora conuiuio quod celebritati pueri deputabatur:
cum ei fierēt nomina:septē aquilæ paruulæ de nidis allatæ sunt:& quasi ad iocū circa cunas
pueri cōstitutæ:nec hoc omē pater abnuit:iussit aquilas ali & diligēter curari. Accessit omen
quod cum pueri eius familiæ russulis fasciolis illigarentur:quod forte lotæ atque udæ essēt
russulæ fasciolæ:quas mater prægnās parauerat:purpurea matris illigatus est fascia. Vnde
illi ioco nutricis etiā prophirii nomen inditum ē. Hæc atque alia signa imperii futuri fuere.
Quæ qui uolet nosse; Aelium Cordium legat:qui friuola super huiusmodi omnibus cun-
cta persequitur. Adolescens igitur statim se ad militiam contulit:atque Antoninis per Iuliū
Serenum & Bebium Matianum & Geionium Posthumianum suos affines innotuit; Egit tri
bunus equites dalmatas:egit & legionem quartanorum & primanorū:bithynicos exercitus
eo tēpore quo Auidius rebellabat:fideliter tenuit. Deinde per Cōmodum ad Galliā trāsla-
tus:in qua fusis fugientibus transrhenanis:celebre nomen suum & apud Romanos & apud
barbaros fecit. Quibus rebus accensus Cōmodus Cæsarianum ei nomen obtulit:& dandi sti
pendii facultatē:& pallii coccini utēdi. Quibus omnibus ille prudenter abstinuit dicēs Cō-
modū q̄rere q aut cum eo pirēt:aut quos cum causa ipse posset occidere. Quæsturæ gratia il
li facta est:qua cōcessa ædilis non amplius q̄ decē diebus fuit quod ad exercitū festināter mit
teretur. Deinde præturā egit sub Cōmodo famosissimā. Nā eiusdē ludis Commodus & in
foro & in theatro pugnas exhibuisse phibetur. Consul a Seuero declaratus est; eo tempore:
quo illum sibi parauerat Pescennio subrogatē:ad imperium uenit. Nam iam grādior & ma-
ior Pescēnio Nigro erat:ut Seuerus ipse in uita sua testatur. Sed uicto Pescēnio cum & filiis su
is imperium seruare cuperet:& uoluntatem senatus maiorē circa Clodium Albinum uideret
quod esset uir antiquæ familiæ:litteras ad eum per quosdā summi honoris ac summæ perfe

ctionis misit: quibus hortabatur: ut qm̃ occisus esset Pescennius Niger: ipse cum eo fideliter remp. regeret. Quarum exẽplum hoc eẽ Cordus oñdit. Imperator Seuerus Augustus Clodio Albino Cæsari fratri amãtissimo & desyderantissimo salutẽ. Victo Pescẽnio litteras Romam dedimus: quas senatus tui amãtissimus libenter accepit. Te quæso: ut eo aĩo rempu. regas: quo dilectus es frater animi mei frater sperii. Bassianus & Geta te salutãt. Iulia nostra & te & sororem salutat. Infantulo tuo Pescẽnio prineo munera digna suo loco tuoque mittẽus: Tu uelim exercitus reip. ac nobis retẽtes mi unanime: mi carissime: mi amãtissime. Et has qdem lr̃as missis stipatoribus fidelissimis dedit: qbus præcepit: ut epistolã publice darẽt: postea uero dicerẽt se uelle plæraque occulte suggerere: quæ ad res bellicas ptinerent: & ad secreta castrorũ atque aulicam fidẽ. Vbi uero in secretum uenisset: quasi mãdata dicturi quinque ualidissimi eum interimerẽt gladiolis infra uestẽ latentibus. Nec illorum qdem fides defuit. Nam cum ad Albinũ uenissent: & epistolã dedissent: qua lecta cum dicerent quædã secretius suggerẽda: & locum semotum ab oĩbus arbitris postularent: & cum omnino neminem pateretur ad porticum longissimã cum Albino progredi: ea specie ne mandata pderentur. Albinus intellexit ĩsidias. Denique indulgẽs suspicionibus eos tormẽtis dedit. Qui diu primo pnegarunt: sed postea uicti necessitate cõfessi sunt ea: quæ Seuerus iis dẽ præceperat: Tunc iam pditis rebus & aptis insidiis: ea quæ suspicabatur Albinus clara esse intelligẽs exercitu ingenti collecto: cõtra Seuerũ atque eius duces uenit: & primo quidẽ conflictu habito cõtra duces Seueri potior fuit. Post aũt Seuerus ipse cum id egisset: apud senatũ ut hostis iudicaretur Albinus cõtra eum, pfectus acertime fortissimeque pugnauit in Gallia nõ sine uanitate fortunæ. Denique cum sollicitus augures consuleret: responsum illi est: ut dicit Marius Maximus uenturũ quidẽ in potestate eius Albinũ: sed non uiuum nec mortuum: quod & factum est. Nam cum ultimũ pliũm cõmissum esset: innumeris suorum cæsis: plurimis fugatis: multis etiã deditis Albinus fugit: & ut multi dicũt: se ipse pcussit: ut alii a seruo suo percussus semiuiuus ad Seuerũ deductus est. Vnde cõfirmatum est augurium quod fuerat ante pdictum. Multi præterea dicunt a militibus: cuius necẽ a Seuero gratiã requirebant. Fuit Albino unus: ut aliqui dicunt filius. Maximus dicit duo. Quibus primum ueniã dedit. Postea uero eos cum matre pcussit: & in pfluentem abiici iussit. Caput eius excisum pilo circuntulit. Romamque misit lr̃is ad senatum datis: qbus insultabat qd Albinum tãtopere dilexisset: ut eius affines & fratrẽ præcipue ingẽti honore tumularent. Iacuisse ante prætorium Seueri Albini corpus per dies plurimos dicitur usque ad fetorẽ: laniatũque a canibus in pfluẽtem abiectũ est. De moribus eius uaria dicuntur. Et Seuerus quidẽ ipse hæc de eodem loquitur: ut cum dicat turpem: maliciosum: iprobum: inhonestum: cupidum: luxuriosum. Sed hæc belli tẽpore uel post bellum: qñ ei iam uelut de hoste credi non poterat. Cum & ipse ad eum quasi ad amicissimum frequẽtes miserit litteras: & multi de Albino bene senserint: & Seuerus ipse Cæsarem suum eundẽ appellari uoluerit. Et cum de successore cogitaret: hunc primum habuerit ante oculos. Extãt p̃terea Marci epistolæ de hoc eodẽ: quæ testimonium & uirtutum eius ferant & morum: quarum unã inserere ad præfectos datam super eius nomine absurdum non fuit. Marcus Aurelius Antonius præfectis suis salutem. Albino ex familia ceioniorum afro quidem homini: sed non multa ex afris habenti: placet ut illi genero duas cohortes alares regendas dedi. Est homo exercitatus: uita tristis: grauis moribus: puto eum rebus castrensibus profuturum: certe obfuturum non esse satis noui. Huic salarium duplex decreui uestem militarem simplicem: sed loci sui stipendium quadruplum. Hunc uos adhortamini: ut se reipublicæ ostentet habiturus præmium: quod merebitur. Est ea alia epistola: qua idem Marcus Auidii Cassii temporibus de hoc eodem scripsit: cuius exemplum hoc est. Laudanda est Albini constantia: qui grauiter deficientes exercitus tenuit: cum ad Auidium Cassium confugerent. Et nisi hic fuisset: omnes defecissent. Habemus igitur uirum dignum consulatu: quem sufficiam in locum Cassii Papirii: qui mihi exanimis prope iãnũciatus est. Quod interim a te publicari nolo: ne aut ad ipsum Papirium: aut ad eius affectos perueniat. Nosque uideamur in locum uiuentis consulem subrogasse. Et istæ igitur epistolæ testãtur Albinum uirũ utilẽ fuisse. Indicant & illud p̃cipue: qd ad eas ciuitates instaurãdas: quas Niger attriuerat: pecuniã misit: quo facilius sibi earũ accolas conciliaret. Gulosum eum Cordus q talia psequitur: ĩ suis uoluminibus fuisse dicit. Et ita qdem: ut pomorũ tm̃ hauserit: q̃tum rõ humana nõ patitur. Nã & qngẽtas ficus passarias: q̃s græci callistrucias uocãt: ieiunũ comedisse dicit: & cẽtũ psica cãpana: & mellões hostiẽses decẽ: & uuarum lauicanarũ põdo uiginti: & ficedulas centũ: & ostrea q̃dringẽta. Vini sane pcũ fuisse dicit: qd Seuerus negat: q eũ asserit ebriũ ẽt in bello fuisse: cũ suis etiã nunq̃ cœnauit: uel propter uinolentiã: ut dicit Seuerus: uel pp̃ter morũ acrimoniã: uxori odiosissimus fuit: seruis iniustus: atrox circa militẽ. Nã sæpe & ordinarios cẽturiones ubi cãæ q̃litas non postulabat: in

crucẽ sustulit. Verberauit certe uirgis sæpissime: neque unq̃ delictis pepcit. In uestitu nitidis
simus fuit: i cõuiuio sordidissimus: & soli studẽs copiæ: mulierarius inter prios amatores ad-
uersæ ueneris sẽp ignarus & taliũ psecutor. Agri colẽdi peritissimus: ita ut etiã georgica cõscri-
pserit. Millesias nõnulli eiusdẽ ẽe dicũt: q̃rũ fama nõ ignobilis hẽtur: quis mediocriter scri
ptæ sint. A senatu tñ amatus ẽ: q̃tũ nemo pricipũ in odiũ speciati Seueri: quẽ uæhementer ob
crudelitatẽ oderãt senatores. Deique uecto eo plurimi senatores a Seuero iterfecti sũt q eius
partiũ uel uere fuerãt: uel eẽ uidebãtur. Denique cũ apd lugdunũ eũdẽ iterfecisset: statĩ lr̃as
iqri iussit: ita ut iueniret uel ad quos ipse scripsisset: uel q ad eũ rescripsisset: oẽsque illos quo
rũ epistolas reppit: hostes iudicari a senatu fecit: nec his pepcit: sed & ipsos iteremit: & bõa eo
rũ pposuit: atque in ærariũ publicũ tetulit. Extat epistola Seueri: quæ ostendit aĩum suũ
missa ad senatũ: cuius hoc exẽplũ est. Nihil mihi gratius potest euenire p.c. quã ut uestrum
iudicium Albinus haberet potiusq̃ Seuerus. Ego frumenta reip. detuli: ego multa bella pro
rep. gessi: ego populo romano tñ olei detuli: quantũ rerum natura uix habuit. Ego interfe-
cto Pescennio Nigro uos a malis tyrannicis liberaui. Magnã sane mihi reddidistis uicem: ma
gnã gratiã: unum ex afris & quidẽ Hadrumentinis fingentẽ quod de Ceioniorum stẽmate sã
guinẽ duceret: usque adeo extulistis: ut eum principẽ habere uelitis me principe: saluis libe-
ris meis: defuit ne quæso tanto senatu: quẽ amare deberetis: qui uos amaret: huius fratrẽ ho-
noribus extulistis: ab hoc cõsulatus: ab hoc præturas: ab hoc iperatis cuiusuis magistratus in
signia: non eam gratiã mihi redditis: quã maiores uestri cõtra pisonianã factionem: quã item
pro Traiano: quã nuper contra Auidium Cassium præstiterunt: fictum illum & ad oia men
daciorum genera paratum: qui nobilitatẽ quoque mentitus est mihi præposuistis: qui etiam
audiendus in senatu fuit Statilius Corfulenus: qui honores Albino & eius fratri decernendos
ducebat: cui hoc superfuit: ut de me ille decerneret homo nobilis ad triumphũ: maior fuit
dolor: quod illum pro litterato laudãdum plærique duxistis: cum ille neniis quibusdã anili
bus occupatus inter milesias punicas Apuleii sui & ludicra litteraria cõsenesceret. Hinc appa
ret quanta seueritate factionem uel Pescennianã uel Clodianam uindicauerit. Quæ quidẽ
omnia in uita eius posita sunt. Quæ qui diligentius scire uelit: legat Marium maximum de
latinis scriptoribus: de græcis Herodianum: qui ad fidem plæraque dixerunt. Fuit statura
procerus: capillo renodi & crispo: fronde lata: candore mirabili: & ut plærique putant: ex eo
nomen acceperit: uoce muliebri & prope ad eunuchorum sonum: motu facili: iracundia gra
ui: furore tristissimo: in luxuria uarius. Nã sæpe appetens uini: frequenter abstinens. Armo
rum strennuus prorsus ut non male sui temporis Catilina diceretur. Non ab re esse credimus
causas ostendere: quibus amorẽ senatus Clodius Albinus meruerit. Cum britannicos exerci
tus regeret iussu Cõmodi: atque illum interemptum ad huc falso compertisset: cũ sibi ab ipso
Cõmodo Cæsarianum nomen esset delatũ: processit ad milites & hac concione usus est. Si se
natus P.C. suum illud uetus haberet imperium: nec in unius potestate res tanta consisteret:
non ad Vitellios: neque ad Nerones: neque ad Domitianos publica fata uenissent in imperio
consulari. Nostræ illæ gentes Ceioniorum: Albinorum: Posthumiorum: de quibus patres ue
stri qui & ipsi ab auis suis audierant: multa didicerunt: & certe Africam romano imperio se-
natus adiunxit. Galliã senatus subegit & hispanias: orientalibus populis senatus dedit leges:
parthos temptauit senatus: & subegisset: nisi tam auarum principẽ romano exercitui fortuna
reip. tunc dedisset. Britannias Cæsar subegit certe senator nondum tamen dictator. Hic ipse
Commodus quanto melior fuisset: si timuisset senatum. Et usque ad Neronem quidem se-
natus auctoritas ualuit: qui sordidum & impurum principem damnare non timuit: cum sen
tentiæ in eum dictæ sint: qui uitæ necisque potestatem atque imperium tunc tenebat. Qua-
re commilitones ego Cæsareum nomen quod mihi Commodus detulit: nolo: dii faxint: ut
ne alii quidem uelint. Senatus imperet: prouincias diuidat: senatus nos consules faciat: & qd
dico senatus uos ipsi senatores & patres uestri enim eritis. Hæc concio uiuo adhuc Commo-
do Romam delata est: quæ Commodum in Albinum exasperauit: statimque successorem
misit Iunium Seuerum unum ex contubernalibus suis. Senatui autem tantum placuit: ut mi
ris acclamationibus absentem eum ornaret & uiuo Commodo & deinceps interempto: ita ut
nonnulli etiam Pertinaci auctores fuerint: ut eum sibi socium adsciscerer. Apud Iulianum
de occidendo Pertinace ipsius plurimum auctoritas ualuerit. Vt autem hoc uerum intelliga
tur: epistolam Commodi ad præf. præt. suos datam inserui: qua de occidendo Iuliano signi
ficauit suam mentem. Aurelius Commodus Seuerus præfectis salutem: Audisse uos credo
primum factum esse: quod ego in meorum consilio interfectus essem: deinde concionem
Clodii Albini apud milites meos habitam: qui se multum senatui commendat: idque quan-
tum uidemus non frustra. Nam qui principem unum in repub. negat esse debere: quique as-
serit a senatu oportere totam rempublicã regi: is per senatum sibi petit ĩperiũ. Cauete igitur

diligẽtissime: iã enĩ hoĩem scitis uobis militibus populoque uitãdũ has litteras cũ Pertinax sumisset: i Albini odiũ publicauit. Quare Albinus occidẽdi Pertinacis Iuliano auctor fuit.

Alexander Seuerus Aelii Lampridii.

i

Nterfecto Vario Heliogabalo: sic enim maluimus dicere q̃ Antoninum: quia & nihil Antoninorũ pestis illa ostendit: & hoc nomen ex annalibus senatus auctorite erasum est ad remediũ generis humani. Aurelius Alexander urbe Arcena genitus Varii filius Variæ nepos & consobrinus ipsius Heliogabali: accepit imperiũ: cũ ante Cæsar a senatu esset appellatus mortuo scilicet Macrino: Augustumque nomen idẽ recepit. Addito eo ut & patris patriæ nomen: & ius proconsulare & tribunitiã potestatẽ & ius quintæ relationis deferente senatu uno die assumeret. Et ne præceps ista honorum cõtinuatio uideatur: exponã causas: quibus id & senatus coactus est facere: & ille perpeti. Non enim aut grauitati senatus congruebat oĩa simul deferre: aut bono principi raptũ ire tot simul dignitates. Milites iam insueuerant sibi imperatores & tumultuario iudicio facere: & itẽ facile mutare asserentes nõnunq̃ ad defensionẽ se iccirco fecisse: quod nescissent senatũ principẽ appellasse. Nã & Pescẽniũ Nigrum: & Clodium Albinũ: & Audium Cassium: & antea Lutium Vindicẽ: & L. Antoninum: & ipsum Seuerum cũ senatus iã Iulianũ dixisset principẽ ĩperatores fecerant: atque ista res bella ciuilia seuerat: quibus necesse fuit militẽ cõtra hostẽ paratũ parricidaliter perire. Hac igitur causa festinatũ est: ut oĩa simul Alexander quasi iã uetus ĩperator acciperet. Huc accessit nimia & senatus & populi inclinatio post illã cladẽ: quæ nõ solum Antoninorũ nomen decolorauit: sed etiã romanũ dehonestauit imperiũ. Certatim denique oĩa decreta sunt: & noĩum genera & p̃tãtum. Primus denique oĩum cunct. insignia & honorificẽtiæ genera simul recepit suffragante sibimet Cæsaris noĩe: quod iã ante aliquot annos meruerat: & magis suffragante uita & moribus: cum illi magnũ cõciliasset fauorẽ: quod eũ Heliogabalus occidere conatus est: nec potuit & militibus repugnãtibus & senatu refragante. Atque hæc parua sũt: nisi quod dignũ se exhibuit: quẽ senatus seruaret: quẽ saluum milites cuperent: quẽ oĩum bonorum sentẽtia principẽ diceret. Alexãder igitur cui Mamea mater fuit: nã & ita dicitur a plærisque: a prima pueritia artibus bonis imbutus tam ciuilibus q̃ militaribus: ne unum quidẽ diẽ spõte sua trãsire passus est: quo se nõ & ad litteras uel ad militiã exerceret. Nã in prima pueritia litteratores habuit Valerium Cordium: & T. Veturium: & Aurelium Philippum libertum patris qui uitã eius postea in litteras misit. Grãmaticum in patria græcũ Nebonẽ: rhetorẽ Serapionẽ: philosophum Stilionẽ. Romæ grãmaticos Scaurinũ Scaurini filium doctorẽ celeberrimum: rhetores Iulium Fontinũ: & Bebium Macrinum: & Iulianũ Granianũ: cuius hodieque oratiões declamatæ feruntur. Sed in latinis nõ multũ profecit: ut ex eiusdẽ orationibus apparet: quas in senatu habuit uel in cõcionibus: quas apud milites uel apud populum: nec ualde amauit latinã facundiã: sed amauit litteratos homines uæhemẽter eos etiã reformidãs: ne quid de se asperum scriberẽt. Denique eos dignos adesse iubebat singula quæque quæ publice priuatique agebat se ipso docẽte uolebat addiscere: si forte ipsi non affuissent: eoque parebat: ut si uera essent in litteras mitterent: Dominũ se appellari uetuit. Epistolas ad se quasi ad priuatum scribi iussit seruato tantum noĩe imperatoris. Gẽmas de calciamẽtis & uestibus tulit: quibus usus fuerat Heliogabalus ueste: ut & pingitur alba usus est: nec aurata penulis togisque cõmunibus. Cum amicis tã familiariter uixit: ut cõmunis esset et sæpe cõsessus: iret & ad cõuiuia eorum aliquos autẽ hẽret quottidianos etiam nõ uocatus: salutaretur uero quasi unus de senatoribus patente uelo admissionalibus remotis aut solis his: qui ministri ad fores fuerant: salutare principem non liceret: quod eos uidere non poterat. Et erat corporis uenustate decorus: ut hodie in picturis & statuis uidemus. Fuit & staturæ militaris robur militis: ualitudo eius qui uim sui corporis sciret ac semper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis: & ab aliis pius appellabatur: ab oĩbus certe sanctus & utilis reip. Huic sors in tẽplo Prænestinæ uestæ talis extitit: cum illi Heliogabalus insidiaretur. Si qua fata aspera rumpas. Tunc marcellus eris. Alexandri nomen accepit: quod in tẽplo dicato apud Arcenã urbẽ Alexandro Magno natus esset: cum casu illuc die festo Alexãdri mater cum uxore patris solẽnitatis implendæ causa: cui rei argumẽtum est: quod eadem die natalem habet. Hic Mãmeæ Alexãder: quo ille magnus excessit e uita. Delatum sibi Antonini nomen a senatu recusauit: cum hic magis affinitate Caracalli iungeretur: q̃ ille Heliogabalus subdititius. Siquidem ut Marius Maximus dixit in uita Seueri nobilem orientis mulierem Seuerus: cuius hanc genituram esse compererat: ut uxor imperatoris esset adhuc priuatus & nõ magni satis loci duxit uxorẽ. Ex qua affinitate hic Alexãder fuit: cui uere p matrẽ suã consobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recusauit & Magni nomen: quod ei quasi Alexã-

dro est oblatú senatus iudicio. Interest retexere orationé: qua nomen Antonini & Magni dela-
tum sibi a senatu recusauit: quá priusquá præferam: etiá acclamatióes senatus: quibus id de
cretú est ex actis urbis ad pridie nonas martias. Cú senatus frequens in curiá hoc est in ædem
Concordiæ templú inauguratú couenisset. Rogatusque esset Aurelius Alexáder Cæsar Au
gustus: ut cócineret: ac primo recusasset: quod sciret de honoribus suis agendú: deide postea
uicisset: acclamatú Auguste innocens dii te seruent. Alexander imperator dii te seruent. Dii te
nobis dederunt. Dii conseruét. Dii te ex manibus impuri eripuerunt. Dii te perpetuent. Im-
purum tyrannú & tu perpessus es: impurú & obscœnú & tu uidere doluisti. Dii illum eradi-
cauerunt. Dii te seruent. Infamis imperator rite damnatus. Felices nos imperio tuo: felicem
remp. Infamis unco tractus est ad exéplú timoris: Luxuriosus imperator iure punitus est. Có
taminator honorú iure punitus est. Dii imortales Alexandro uitá: iudicia deorú hinc appa-
rent. Et cú egisset gratias Alexander: acclamatú est Antonine Alexander dii te seruent. Anto
nine Aureli dii te seruent. Antonine Pie dii te seruent. Antonini nomé suscipias rogamus. Præ
sta bonis imperatoribus: ut Antoninus dicaris. Nomen Antoninorú tu purifica. Quod ille in
famauit tu purifica. Redde in integrum nomen Antoninorú. Sanguis Antoninorú se cogno-
scat. Iniuriá Marci tu uindica. Iniuriá Veri tu uindica. Iniuriá Bassiani tu uindica. Peior Có-
modo solus Heliogabalus: nec imperator: nec Antoninus: nec ciuis: nec senator: nec nobilis: nec
Romanus. In te salus: in te uita ut uiuere delectet. Antoninorú Alexandro uitá ut uiuere dele
ctet: & Antoninus uocatur. Antoninorú templa Antoninus dedicet. Parthos & Persas Antoni
nus uincat. Sacrú nomen sacratus accipiat. Sacrú nomen castus accipiat. Antonini nomen ut
agnoscant Antoninorú honoré: dii conseruent in te omnia: per te omnia Antonine habeas. Et
post acclamationes Aurelius Alexander Cæsar Augustus. Gratias uobis, p.c. nó nunc primú
sed & de Cæsareo nomine & de uita seruata & Augusti nomine addito: & de pontificatu ma-
ximo & de tribunitia potestate & proconsulari imperio. Quæ oia nouo exemplo uno die in
me contulistis. Et cú diceret: acclamatú, hæc suscepisti: Antonini nomen suscipi mereatur: se
natus Antonini mereatur. Antonine Auguste dii te seruent: dii te Antoninú cóseruent: mone
te nomen Antonini reddatur. Templa Antoninorú Antoninus cósecret. Aurelius Alexáder
Augustus: ne quæso, p.c. ne me ad hanc certaminis necessitaté uocetis: ut ego cogar tanto no-
mini satisfacere: cum etiá hoc ipsum nomen licet peregrinú: tamen grauare uideatur. Hæc
enim nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Ciceroné diceret mutú? quis indoctú Varro
nem? quis impiú Metellú? Et ut hoc dii auertant: quis nó æquitaté nomina ferat digerentem
in clarissimá spem dignitatú. Ité acclamata quæ supra. Ité imperator dixit. Antoninorú uel
tam numen potiusq́ fuerit meminit uestra clæmétia: si pietaté: quid Pio sanctius? si doctriná
quid Marco prudentius? si innocétiá: quid Vero simplicius? si fortitudiné: quid Bassiano for
tius? Nam túc Cómodi meminisse nolo: si hoc tépore deterior se fuit: quod cú illis moribus
Antonini nomen obtinuit. Diadumenus auté nec tépus habuit nec ætaté: & arte patris hoc no
men incurrit. Item acclamatú ut supra. Item imperator dixit. Nuper certe, p. meministis: cum
ille ipsum non solú bipedú: sed etiá quadrupedú spurcissimus Antonini nomen præferret: &
in turpitudine atque luxuria Nerones: Vitellios: & Cómodos uinceret: qui gemitus omniú
fuerint: cum per populi & honestorú coronas una uox esset hunc in te Antoninú dici per hanc
pestis Heliogabalus tactum uiolari nomen: & cú diceret acclamatú est. Dii mala prohibeant.
Hæc te imperante non timemus: de his te duce securi sumus. Vicisti uitia: uicisti crimina: ui
cisti dedecora. Antonini nomen ornauisti: certi sumus: bene præsumimus: nos te & a pueritia
probauimus: & nunc probamus. Item imperator. Neque ego, p.c. iccirco timeo istud uenera-
bile omnibus nomen accipere: quod uerear ne in hæc uitia delabatur uita: aut quod nos no-
minis spudeat: sed primú displicet alienæ familiæ nomen assumere: deinde quod grauari me
credo: & cum hæc diceret: acclamatú est ut supra. Item dixit. Si enim Antonini nomen acci-
pio possum & Traiani: possú: & Titi: possum & Vespasiani: & cú diceret acclamatú é. Quo-
modo Augustus sic & Antoninus. Túc imperator. Video patres cóscripti quid uos moueat ad
hoc nobis nomen addendú Augustus primus: primus est huius auctor imperii: & in eius om-
nes uelut quadá adoptióe aut iure hæreditario succedimus: Antonini ipsius Augusti dicti súť
Antoninus idem sæpius Marcú & ité Verú iure adoptionis uocauit. Cómodo auté hæredita
rú fuit: susceptú Diadumeno: affectatú in Bassiano: ridiculú in Aurelio. Et cú diceret: accla
matú est. Alexander Auguste dii te seruent uerecúdiæ tuæ: prudétiæ tuæ: innocétiæ tuæ: ca-
stitati tuæ: hinc intelligimus qualis futurus sis: hinc probamus: tu facies: ut senatus bene prin
cipes eligat. Tu facis optimú esse iudicium senatus. Alexáder Auguste dii te seruent. Templa
Antoninotum Alexáder Augustus dedicet. Cæsar noster: Augustus noster: imperator noster
dii te seruent. Vincas: ualeas: multis annis imperes. Alexáder imperator dixit. Intelligo, p. c.
me obtinuisse: quod uolui: & in acceptú refero plurimas gratias sed agens & habés senis ore:

ut hoc nomen quod in imperiũ detulimus tale sit: ut ab aliis desyderetur: & bonis uestræ pie-
tatis iudiciis offeratur. Post hæc acclamatũ est magne Alexander dii te seruent. Si Antonini
nomen repudiasti: Magni prænomen suscipe. Magne Alexander dii te seruent: & cum sæpius
dicerent. Alexander Augustus ait facilius fuit. p. c. ut Antoninorum nomen acciperẽ: aliquid
enim uel affinitati deferrem uel consortio nominis imperialis. Magni uero nomen cur accipi-
tur? quid enim iam magnũ feci? cum id Alexãder post magna gesta: Pompeius uero post ma-
gnos triumphos acceperit. Quiescite igitur uenerandi patres: & uos ipsi magnifici unum me
de uobis esse censete: quam Magni nomen ingerite. Post hæc acclamatũ est: Aureli Alexãder
Auguste dii te seruẽt. Et reliqua ex more: dimisso senatu cum & alia multa eo die essent acta
quasi triumphans domũ se recepit. Multo clarior uisus est alienis nominibus non receptis: q̃
si recepisset: atque ex eo constantiæ ac plenæ grauitatis famam obtinuit. Siquidem uni ado-
lescenti potius senatus totus persuadere non potuit: sed q̃uis senatu rogante non potuerit per-
suaderi: ut uel Antonini uel Magni nomina susciperet: tamen ob ingentem uigorem animi &
mirandam singularemque constantiã contra militum insolentiam Seueri nomen a militibus
eidem inditum est: quod illi ingentem in præsentia reuerentiã magnam apud posteros gloriã
peperit: cum eo accessisset: ut de animi uirtute nomen acceperit: siquidem solus inuentus sit:
qui tumultuantes legiones exauctorauerit: ut suo loco ostendetur. In milites autem grauissi-
me animaduerterit: qui forte incurrerunt aliquid: quod uideretur iniustum: ut & ipsum lo-
cis suis declarabimus. Omina imperii hæc habuit. Primũ quod ea die natus est: qua defun-
ctus uita Magnus Alexander dicitur: deinde quod in templo eius mater enixa est. Tertio q̃
ipsius nomen accepit: Tum præterea quod ouum purpurei coloris eadem die natum qua ille
natus est. Palumbinũ anicula quædam matri eius obtulit: ex quo quidem aruspices dixerũt
imperatorem quidem illum: sed non diu futurum: & cito ad imperium peruenturũ. Tum
præterea quod tabula Traiani imperatoris: quæ geniali lecto patris imminebat: dum ille in tẽ-
plo pareretur: in lectum eius decidit. His accessit quod nutrix ei Olympias data est: quo no-
mine mater Alexandri appellata ẽ. Nutritor Philippus prouenit casu unus ex rusticis: quod
nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis toto die apud arcam Cæsareã
stella primæ magnitudinis uisa: & sol circa domum patris eius fulgido ambitu coronatus cũ
eius natalem aruspices cõmendarent: dixerunt eum summã rerum tẽturũ: iccirco quod ho-
stiæ de ea uilla quæ esset Seueri imperatoris adductæ essent: & quas in illius honorem colo-
ni parassent. Nata in domo Laurus iuxta persici arborem intra unum annum persici arborẽ
uicit. Vnde etiam coniectores dixerunt persas ab eo esse uincendos. Mater eius pridieq̃ pare-
ret: somniauit se puerum dracunculum parere. Pater eadem nocte in somniis uidit alis se Ro-
manæ uictoriæ quæ in senatu ad cælum uehi. Ipse cum uatem consuleret de futuris: hos ac-
cepisse dicitur uersus. Adhuc paruulus & primum qui dẽ sortibus Te manet imperium cæli
terræque. Intellectum est quod inter diuos etiam referetur. Te manet imperium quod tenet
imperium. Ex quo intellectum est Romani illum imperii principem futurum. Nam ubi est
imperium nisi apud romanos: quod tenet imperium. Et hæc quidem de græcis uersibus sũt
prodita. Ipse autẽ cum parentis hortatu animum a philosophia & musica ad alias artes tra-
duceret: Virgilii sortibus huiusmodi illustratus est: Excudent alii spirantia mollius æra
Credo equidem uiuos ducent de marmore uultus. Orabunt causas melius cælique meatus
Describent radio: & surgentia sydera ducent. Tu regere imperio populos romane memento.
Hæ tibi erunt artes: pacique imponere morem. Parcere subiectis & debellare superbos. Fue-
runt multa alia signa quibus principem humani generis esse constaret. Nimius ardor oculo-
rum & diutius intuentibus grauis: & diuinatio mentis frequentissima in rerum memoria sin-
gularis: quã nemo nicoacholius ferebat ad uitam. Et cum puer ad imperium peruenisset: fe-
cit cuncta cum matre: ut & illa uideretur pariter imperare mulier sancta sed auara & auri at-
que argenti cupida. Vbi ergo Augustum agere cœpit imperium: primũ remouit iudices oẽs
a rep. & a ministeriis atque muneribus: quos impurus ille Heliogabalus ex genere hoĩum tur-
pissimo prouexerat. Deĩde senatũ & equestrẽ ordinẽ purgauit. Ipsas deĩde tribus: & eos q̃ mili-
taribus nitũtur p̃rogatiuis purgauit. Et palatiũ suũ comitatũque oẽm abiectis ex aulico mi-
nisterio cũctis obscœnis & ĩfamibus: nec quẽq̃ passus est eẽ in palatinis: nisi necessariũ hoiem
iureiurãdo deĩde cõstrinxit: ne quẽ ascriptũ id est uagãtiũ hẽret: ne annonis rẽp. grauaret di-
cẽs malũ pupillũ eẽ imperatorẽ: q ex uisceribus prouincialiũ hoĩes nõ necessarios nec reip. utiles
pasceret: fures iudicare iussit. In ciuitatibus ullis nunq̃ uideri: & si eẽnt: nisi deportari p recto-
res prouinciarũ. Annonã militũ diligẽter inspexit tribunos qui stellaturas militibus aliquid tu-
lissent: capitali pœna affecit. Occiso Heliogabalo ubi primũ fecisset & tẽplare reliq̃a deserẽ-
da. In iocis Alexãder dulcissimus fuit: ĩ fabulis amabilis: ĩ cõuiuiis comis ita: ut qsque posce-
ret qd uellet. Ad autũ colligẽdũ attẽtus: ad seruãdũ cautus: ad inueniẽdũ sollicitus: sed sine

cuiusq; excidio. Syrum se dici nolebat; sed a maioribus Romanum. Et stēma generis depinxe
rat; quo ostendebatur genus eius a Merellis descendere. Rhetoribus: grāmaticis: medicis aru
spicibus; mathematicis: mecanicis: architectis salaria instituit. Et auditoria decreuit: & disci
pulos cum annonis pauperum filios modo ingenuos dari iussit. Etiam in prouinciis oratori/
bus forensibus multū detulit; plærisque etiam annonas dedit: quos constitisset gratis age/
re. Leges in annos firmauit: easque etiam ipse diligentissime seruauit. Theatralia spectacula
sæpe obiit. Theatrum Marcelli reficere uoluit; multis ciuitatibus: quæ post terræmotus de/
formes essent: sumptus ad instaurationem operum & publicorum & priuatorum pecuniam
ex uectigalibus dedit. In templis sane nunq̃ præter quattuor aut quinque argenti libras: auri
ne guttulam quidem; aut bratteolam posuit susurrans uersum Persii: In sanctis quid facit au/
rum: Expeditiones bellicas habuit: de quibus ordine suo edisseram. Primum tamen eius cō
sueuit tamen dicam de rebus uel tacendis uel prodendis. Tacebantur secreta bellorum: itine
rum autem dies publice proponebantur; ita ut edictum penderet ante menses duos: in quo
scriptum esset illa die: illa hora ab urbe sum exiturus. Et si dii uoluerint: in prima mansione
mansurus. Deinde per ordinem mansiones: deinde statiuæ: deinde ubi annona esset accipien
da. Et id quidem eo usque quandiu ad fines barbaricos ueniretur. Et iam enim inde taceba
tur: & omnes ambulabant: ita ne dispositionem Romanam barbari scirent. Certum est autē
eum nunq; id quod proposuerat: fefellisse: cū diceret: Nolle a baulicis suas uendi dispositio/
nes: quod factum fuerat sub Heliogabalo cum ab eunuchis omnia uenderentur. Quod ge/
nus hominum icirco secreta omnia in aula esse cupiunt: ut soli aliquid scire uideātur. Et ha
bent unde uel gratiam uel pecuniam requirant. Et quia de publicanis dispositionibus mentio
cōtingit: ubi aliquos uoluisset uel rhetores prouinciis dare; uel præpositos facere uel procu
ratores: id est rationales ordinare. Nomina eorum proponebat hortans populum: ut si quis
quid haberet criminis probaret manifestis rebus: si non probasset: subiret pœnam capitis: Di
cebat quę graue esse cum id christiani & iudæi facerent in prædicandis sacerdotibus qui ordi
nandi sunt: non fieri in prouinciarum rectoribus: quibus & fortunæ hominum committeren
tur & capita. Assessoribus salaria instituit: quamuis sæpe dixerit eos esse promouendos: qui
per se remp. gerere possent non per assessores; addens militares habere suas administrationes
habere litteratos. Et ideo unumquenque hoc agere debere: quod nosset: thesauros repertos
his qui reppererant donauit: & si multi essent; addidit his eos quos in suis habebat officiis; co
gitabat secū & descriptū habebat: cui quid præstitisset: & si quos sciret uel nihil petisse uel
non multum: unde sumptus suos augerent: uocabat eos; & dicebat. Quid est cur nihil peris?
an me tibi uis fieri debitorem; pete ne priuatus de me queraris. Dabat autem hæc in benefici
is quæ famam eius non læderent bona punitorum. Sed nunq̃ cum auro; argento; uel gemmis
nam id omne in ærarium reponebat. Dabat præposituras locorum ciuilium non militū; da/
bat eas administrationes; quæ ad procurationes pertinerent. Rationales cito mutabat; ita ut
nemo nisi annum compleret; eosque si boni essent; oderant malum necessarium uocans. Præ
sides uero proconsules & legatos nunq̃ fecit ad beneficium sed ad iudicium uel suum uel le/
natus. Milites expeditionis tempore sic disposuit; ut in mansionibus annonas acciperent; nec
portarent cibaria decem & septem ut solent dierum nisi in barbarico; quamuis & illic mulis
eosdem atque camelis adiuuerit; dicens milites se magis seruare quam seipsum; quod salus
publica in his esset. Aegrotantes ipse uisitauit per tentoria; milites etiam ultimos & carpen/
tis uexit: oībus adiuuit. Et si forte grauius laborassent; per ciuitates & agros patribus famili/
as hominibus & sanctioribus matronis eo distribuebat; reddens impendia; quæ fecissent: si/
ue conualuissent illi; seu perissent. Cum quidā Ouinius Camillus senator antiquæ familiæ
delicatissimus rebellare uoluisset tyrannidem affectans; eique nunciatum esset; ac statim ꝑ
batum; ad palatium eum rogauit; eique gratias egit; quod curam reip. quæ recusantibus bo/
nis imponeretur; sponte reciperet. Deinde ad senatum ꝓcessit; & timentem ætate conscientiæ
tabe confectum participem imperii appellauit. In palatium recepit; conuiuio adhibuit; or/
namentis imperialibus & melioribusq̃ ipse utebatur; affecit. Et cū expeditio barbarica esset
nūciata uel ipsum si uellet ire; uel ut secū proficisceretur; hortatus est. Et cū ipse pedes iter
facere tallum inuitauit ad laborem; quem post quinque milia cunctanté equo sedere iussit;
Cūque post duas mansiones equo etiam fatigatus eēt; carpēto iposuit. Hoc quoque seu timo
re seu uere spuētē abdicantē qnetiā īperiū & mori paratū dimisit. Cōmédatūque militi/
bus a qbus Alexāder unice amabatur; tutū ad uillas suas re pcepit; ī qbus diu uixit, sed post
iussu īperatoris occisus ē; qd ille militaris eēt & a militibus amatus. Scio uulgū hāc rem quā
cōtex ui Traiani putare; sed neque in uita eius id Marius Maximus ita exposuit; neque Fabi/
us Marcellinus; neque Aurelius Verus; neque Statius Valēs q oēm eius uitam i lfas miserūt
Centra autem & Septimius & Acholius & Encolpius uitæ scriptores cæterique de hoc talia

prædicarunt:quod ideo addidi:ne quis uulgi magis famam sequeretur quam historiam:
quæ rumore utique uulgi uerior reperitur honores iuris gladii nunquam uendi passus est di
cens necesse est:ut qui emit:uendatur ego non patior mercatores potestatum:quos si panat
damnare non possim. Erubesco enim punire illum hominem:qui emit:& uendit. Pontifica/
tus & quindecim uiratus & augiratus codicillares fecit ita:ut in senatu allegarentur. Desip/
pus dixit uxorem eum cuiusdam Martiani filiam duxisse eundemque ab eo Cæsarem nun
cupatum. Verum cum uellet insidiis occidere Alexandrum Martianus detecta factione &
ipsum interemptum & uxorem abiectam. Idem dicit fuisse patruum Antoninum Heliogа/
balum Alexandri non uxoris sororis eiusdem filium. Cum christiani quendam locum qui
publicus fuerat:occupassent:contra popinarii dicerent sibi eum deberi: rescripsit melius
esse:ut quomodocunque illic deus colatur:quam popinariis dedatur. Cum igitur tātus ac
talis imperator domi ac foris esset:iniit parthicam expeditionem:quam tanta disciplina tan
ta reuerentia sui egit:non ut milites sed senatores transire diceretur. Quacunque iter legiōes
faciebant:Tribuni acciti:Centuriones uerecundi:milites amabiles erant. Ipsum uero ob hoc
toto & tanta bona prouinciales ut deum suscipiebant. Iam uero ipsi milites iuuenem impera/
torem sic amabant ut fratrem:ut filium:ut parentem:uestiti honeste:calciati etiam ad deco
rem armati nobiliter equis etiam instructi & ephipiis ac frenis decentibus prorsus:ut Roma
nam remp. intelligeret:quicunque Alexandri uidisset exercitum. Elaborabat denique ut di
gnus illo nomine uideretur immo ut Macedonem illum uinceret dicebatque inter romanū
Alexandrum & macedonem multum interesse debere. Fecerat denique sibi agroaspidas &
chrysoaspidas fecerēt & phalangem trigita milium hominum:quos phalāgatios uocari iuf
serat:Et cum quibus multum fecit in perside:quæ quidem erat ex sex legionibus similium
armorū stipendiorum uero post persicum bellum maiorum:dona regia in templis posuit.
gemmas sibi oblatas uendidit muliebre esse existimans gemmas possidere:quæ neque mili/
ti dari possint:neque a uiro haberi. Cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ipsū
obtulisset magni ponderis & inusitatæ mensuræ:uendi eos iussit cum pretium non inuenirēt
ne exemplum malum a regina nasceretur:si eo uteretur:quod emi non posset:in auribus Ve
neris eos dicauit. Vlpianum pro tutore habuit. Primum repugnante matre deinde gratias
agente quem sæpe a militum ira obiectu purpuræ sūme defendit:atque ideo summus impa
tor fuit:quod eius consiliis præcipue remp. rexit. In procinctu atque in expeditiōibus apert/
tis papilionibus prandit atque cœnauit:cum militarem cibum cunctis uidentibus atque gau
dentibus sumeret:circumiret prope tota tentoria:a signis abesse neminem pateretur. Siquis
de uia in alicuius possessionem deflexisset:pro qualitate loci aut fustibus subiciebatur in
conspectu eius:aut uirgis:aut cōdēnationi:aut si hæc omnia transiret dignitas hominis:gra/
uissimis contumeliis:cum diceret:uis ne hoc i agro tuo fieri quod alteri facis:clamabatque
sæpius quod a quibusdam siue iudæis siue christianis audierat:& tenebat:idque per præco/
nem cum aliquem emendaret:dici iubebat. Quod tibi non uis alteri ne feceris. Quam sentē
tiam usque adeo dilexit:ut & in palatio & in publicis operibus perscribi iuberet. Idem cum
quandam aniculam affectam iniuriis a milite audisset exauctoratum eum militia seruum
ei dedit:quod artifex carpentarius esset:ut eam pasceret. Et cum dolerent hoc milites factū
persuasit omnibus:ut modeste ferrēt:& eos terruit animatum imperium eius cum fuerit du
rus & tetricus:iccirco uocatus est:quod senatorem nullum occiderit:ut Herodianus græcus
scriptor refert in libris temporum suorum. Seueritatis autem tantæ fuit in milites:ut sæpe le
giones integra exauctorauerit ex militibus quirites appellans nec:exercitum unquam timu/
erit:iccirco quod in uitam suam dici nihil posset:quod unq̄ tribuni uel duces de stipendiis
militum quicq̄ accepissent dicens. Miles nō timet nisi uestitus:armatus:calciatus:& satur:&
habens aliquid in zonula:iccirco quod mendicitas militaris ad omnem disperationem uoca
ret armatum. Apparitores denique nullos esse passus est tribunis aut ducibus nisi milites an
teire uoluit. Iussitque:ut ante tribunum quattuor milites ambularent:ante ducem sex:ante
legatum decem. Hique ad domos suos reciperentur:& ut seueritas eius agnosci posset:unā cō
cionem militarem uidendam putauit:quæ illius in rem militarem mores ostenderet. Nam
cum Antiochiam uenisset:ac milites lauacris muliebribus & delitiis uacarent:eique nuncia/
tum esset:omnes eos comprehēdi iussit:& in uincula coniici. Quod ubi compertū est:mota
seditio est a legione:cuius socii erant in uincula coniecti. Tum ille tribunal ascendit:uictis/
que omnibus ad tribunal adductis circunstantibus etiam militibus & quidem armatis ita cœ
pit. Commilitones si tamen ista uobis:quæ a uestris facta sunt displicent:disciplina maiorū
rempublicā tenet:quæ si dilabitur:& nomen Romanum & imperiū amittemus. Neque eni
sub nobis ista facienda sunt:quæ sub impura illa bestia nuper facta sunt:Milites Romani
uestri socii mei contubernales & cōmilitones amant:potant:lauant græcorū more:& quidē

se instituunt. Hoc ego diutius ferã? & non eos capitali dedam supplicio? Tumultus post hoc ortus est: atque iterum qui in concione estis uocem in bello contra hostem non cõtra imperatorem uestrũ necessariã certe campi doctores uestri hanc uos docuerunt; contra sarmatas & germanos ac p̃sas emittere non cõtra eum; qui acceptã a prouincialibus annonã: qui uestẽ: qui stipendia uobis attribuit. Continete igitur uocem truculentã: & campo ac bellis necessariam; ne uos hodie oẽs uno ore atque una uoce quirites dimittã: & incertum an quirites. Non enim digni estis; qui uel romanæ plebis sitis; si ius romanũ non agnoscitis. Et cum uæhementius fremerent; ac ferro quoque minarẽtur; deponite inquit dextras contra hostem erigẽdas si fortes estis; me enim ista non terrent. Si enim unũ hominem occideritis: non nobis deerit resp. non senatus: non. P. R. qui me de uobis uindicet. Cum nihilominus post istã fremerent: exclamauit. Quirites discedite: atque arma deponite. Mirando exemplo: depositis armis: depositis etiã sagulis militaribus: oẽs non ad castra; sed ad diuersoria uaria recesserũt. Tũc que primum intellectum est: q̃tum eius seueritas posset. Denique etiã signa stipatores & hi q imperatorẽ circundederant: in castra retulerunt; arma collecta populus ad palatium tulit; eam tñ legionem quam exauctorauit rogatus per dies triginta priusq̃ ad expeditionẽ persicam ꝓficisceretur: loco suo restituit; eaque pugnante maxime uicit. Cũ tamen tribunos eius capitali affecerit supplicio; q̃d per negligentiã illorũ milites apud Daphnem luxuriati cẽnt uel per cõniuentiam seditionẽ fecissent. Exercitus magno igitur apparatu inde i persas profectus: Artaxerxem regẽ potentissimum uicit: cum ipse Alexander cornua adiret; milites admõeret: sub ictus tæli uersaretur; manu plurimũ faceret: singulos quosque milites ad laudẽ uerbis adduceret. Fuso denique fugatoque tãto rege; q cum septingẽtis elephãtis falcatisque mille & octingentis curribus ad bellũ uenerat equitum multis milibus statim Antiochiã redit: & de p̃da quam persis diripuit: suum ditauit exercitum: cum & tribunos ea quæ per uicos diripuerãt; & duces & ipsos milites hẽre iussisset. Tumque primũ persæ serui apd Romanos fuerunt; quos quidẽ quia indigne ferunt persarum reges quẽpiam suorũ alicubi seruire acceptis pretiis reddidit; pretiumque uel his q manu ceperãt: seruos dedit: uel in ærarium contulit. Post hoc Romam uenit: triũphoque pulcherrimo acto: apud senatum primũ hæc uerba habuit ex actis senatus die septimo kalendas octobres. Persas. p. c. uicimus: longæ eloquentiæ opus nõ est: tñ scire debetis quæ illorũ arma fuerint: q apparatus. Iam primum elephanti septingẽti: idẽque turriti cũ sagittatis & onere sagittarũ. Ex his trecentos cepimus: ducẽti interfecti iacent. Decẽ & octo perduximus. Falcati currus mille; sed adducere interfectorum aĩalium currus ducẽtos potuimus; sed id quia & fingi poterat: facere supsedimus. Centũ & uiginti milia eqtum cõfudimus; cataphractarios quos illi clibanarios uocãt: decẽ milia in bello interemimus; eorũ armis nr̃os armauimus. Multos persarũ accepimus: eosdẽque uẽdidimus. Terras interamnas Mesopotamiæ scilicet neglectas ab ĩpura illa bellua recepimus. Artaxerxẽ potentissimũ regem tam re q̃ noĩe fusum fugauimus: ita ut eum terra p̃sarum fugientẽ uideret: & quæ ducta fuerãt quondã signa nr̃orum: ea rex ip̃e signis effugit relictis. Hæc sunt. p. c. gesta: eloquentia opus nõ est: milites diuites redeunt: laborẽ in uictoria nemo sentit. Vestrum est supplicationẽ decernere: ne diis uideamur ingrati. Acclamatio senatus. Alexãder Auguste dii te seruẽt. Persice maxime dii te seruẽt. Vere Parthicus: uere Persicus. Trophæa tua & nos uidemus: uictorias & nos uidemus. Iuueni impatori patri patriæ: põtifici maximo: per te uictoriã undique p̃sumimus: ille uincit q milites regit: diues senatus: diues miles: diues. p. r. Dimisso senatu capitoliũ ascẽdit: atque inde re diuina facta & tunicis p̃sicis in tẽplo locatis concionẽ huiusmõi habuit. Quirites uicimus p̃sas: milites diuites reduximus: uobis congiariũ pollicemur: cras ludos circẽses p̃sicos dabimus. Hæc nos & in annalibus: & apud multos repperimus. Sed q̃dam dicunt a seruo suo eum ꝓditum non uicisse regẽ: sed ne uinceretur fugisse. Quod cõtra multorum opinionẽ dici nõ dubiũ ẽ his: qui plurimos legerint. Nã & amisisse illum exercitũ dicunt fame: frigore ac morbo: ut Herodianus auctor est cõtra multorũ opinionẽ. Post hoc cũ ingẽti gloria comitante senatu equestri ordine atque oĩ populo circũfusisque undique mulieribus & infantibus maxime militũ cõiugibus pedes palatiũ conscẽdit: cũ retro currus triũphalis a quattuor elephãtis traheretur. Leuabatur manibus oĩum Alexander: uixque illi p horas quattuor ambulare permissum est undique oĩbus clamantibus. Salua Roma: quia saluus est Alexãder. Alia die actis circensibus & item ludis scænicis deinceps cõgiarium populo Romano dedit. Puellas & pueros quẽadmodum Antonius Faustinianas instituerat. Mãmeanas & Mãmeanos istituit. Actæ sũt res feliciter & in Mauritania tingitana p Furium Celsum: & in Illyrico p Variũ Macrinum affinẽ eius: & in Armenia p Iuniũ Palmatũ: atque ex oĩbus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ: q̃bus in senatu & apud populũ lectis. Negocia & causas prius a scriniorũ principibus: & doctissimis iurisperitis & sibi fidelibus: quorum primus tunc Vlpianus fuit: tractari ordina

rique: atque ita referri ad se p̃cepit: leges de iure populi & fisci moderatas & infinitas sanxi. neque ullã constitutionẽ sacrauit sine uiginti iurisperitis & doctissimis: ac sapientibus uiris: iis denique disertissimis non minus q̃nquaginta: ut nõ minus in cõsilio eẽnt sententiæ q̃ senatus consultũ conficeret: & id quidẽ ita: ut iretur per sententias singulorũ: ac scriberetur qd quisque dixisset: dato tñ spatio ad disquirendũ cogitandũque priusq̃ dicerent: ne incogitati dicere cogerẽtur de rebus ingẽtibus. Fuit p̃terea illi cõsuetudo: ut si de iure aut de negociis tractaret: solos doctos & disertos adhiberet. Si uero de re militari milites ueteres & senes benemeritos & locorũ peritos ac bellorum & castrorũ & oẽs litteratos & maxime eos qui historiã norant: requirens quid in talibus causis quales in disceptatione uersabãtur: ueteres ipe ratores uel Romani uel exterarũ gentiũ fecissent. Referebat Encolpius: quo ille familiarissimo usus est: illũ si unq̃ furem iudicẽ uidisset: paratum habuisse digitum: ut illi oculũ erueret. Tantũ odiũ eũ tenebat, eorũ: de q̃bus apud se ꝓbatũ esset: quod fures fuissent. Addit Septimius qui uitã eius non mediocriter executus est: tanti stomachi fuisse Alexandrum i eos iudices: q furtorũ fama laborassent: etiã si dãnati nõ eẽnt: ut si eos casu aliquo uiderẽt cõmotione aĩ stomachi cholerã euomeret toto uultu inardescẽte: ita ut nihil posset loqui. Nã cũ quidã Septimius Arabinus famosus crimine furtorũ & sub Heliogabalo iam liberatus inter senatores principẽ salutatum uenisset: exclamauit o maria: o Iuppiter: o dii imortales. Arabinus non solũ uiuit: uerum etiã in senatum uenit: fortassis etiã de me sp̃at tam fatuũ: tam stultum esse me iudicat. Salutabatur aũt noĩe hoc. Aue Alexãder. Si quis caput flexisset: aut blãdius aliquid dixisset: ut adulator: uel abiiciebatur: si loci eius qualitas pateretur: uel ridebatur ingẽti cachino: si eius dignitas grauiori subiacere non posset iniuriæ. Salutatus consessum obtulit oĩbus senatoribus: atque adeo nisi honestos & bonæ famæ hoĩes ad salutationẽ non admisit. Iussitque quẽadmodum in eleusinis sacris dicitur: ut nemo ingrediatur: nisi q se innocentẽ nouit. Per p̃conem edixit: ut nemo salutaret principem: qui se furẽ esse nosset: ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur. Ipse adorari se uetuit: cum iam cœpisset Heliogabalus adorari regum more ꝑsarum. Erat p̃terea hæc illius sentẽtia solos fures de paup̃tate conqueri: dum uolunt scelera uitæ suæ tegere. Idem addebat sententiã de furibus notam: & græce quidẽ quæ latine hoc significat. Qui multa rapuerit: pauca suffragatoribus dederit: saluus erit. Quæ græce talis est.

præf. præt. sibi ex senatus auctoritate constituit præf. ubi a senatu accepit: alterum præf. præt. fecit: qui ne fieret: etiã fugerat dicens inuitos nõ ambientes in remp. collocãdos: senatorẽ nunq̃ sine oĩum senatorum qui aderant consilio fecit: ita ut p sententias oĩum crearetur: testimonia dicerent summi uiri: ac si fefellissent uel testes uel hi qui sentẽtias dicebant. Postea in ulnimum reiicerentur locum ciuium condẽnatione adhibita quasi falsi rei approbati sine ullius indulgẽtiæ ꝓposito. Idem senatores nõ nisi ad summorum in palatio uirorũ suffragium fecit dicens magnum uirum esse oportere q faceret senatorẽ. Idem libertinos nuuq̃ in equestrẽ locum redegit asserens seminarium senatorũ equestrẽ locum esse. Moderationis tãtæ fuit: ut nemo unq̃ ab eius latere submoueretur: ut oĩbus se blandũ affabilẽque p̃beret: ut amicos nõ solum primi ac secundi loci: sed etiam inferiores ægrotantes uiseret: ut sibi ab oĩbus libere quæ sentiebant dici cuperet: & cum dictum esset: audiret. Et cum audisset: ita ut res poscebat emendaret: atque corrigeret. Sin minus bene factum esset: aliquid etiã ipse conuinceret: idque in factum & sine amaritudine pectoris cõsensum oĩbus semper offerret: præter eos quos furtorũ densior fama ꝑstrinxerat: de absentibus semper requireret. Denique cum ei obiicerent nimiam ciuilitatẽ & Mãmea mater & uxor Mẽmia Sulpicii cõsularis uiri filia Catuli neptis: & sæpe dicerẽt molliorem sibi ptãtem & contẽptibiliorem imperii fecisti: ille respõdit. Sed securiorem atque diuturniorẽ. Dies denique nunq̃ transiit: quin nõ aliquid mãsuetum: ciuile: pium faceret: sed ita: ut ærarium non euerteret. Condẽnationes raras esse iussit. Et quæ factæ fuerant non indulsit. Vectigalia ciuitatibus ad ꝓprias fabricas deputauit. Fœnus publicum trientarium exercuit: ita ut pauperibus plærisque sine usuris pecunias dederit ad agros emẽdos reddẽdas de fructibus præf. præt. suis senatoriã addidit dignitatem: ut uiri clarissimi & essent: & dicerentur: quod antea uel raro fuerat: uel oĩo non fuerat eo usque: ut si quis imperatorem successorem præf. præt. dare uellet: laticlauiã eidem per libertum summitteret: ut in multorum uita Marius Maximus dixit: Alexander aũt iccirco senatores esse uoluit p̃f. præt. ne quis non senator de Romano senatore iudicaret. Milites suos sic ubique sciuit: ut in cubiculo haberet breues & numerum & tẽpora militantium: semperque cum solus eẽt & rationes eorum & numerum & dignitates & stipendia recenseret: ut esset ad oĩa instructissimus. Denique cum inter militares aliquid ageretur: multorum dicebat & nõĩa. De ꝓmouendis eẽt sibi annotabat: & ꝑlegebat cuncta pictacia: & sic faciebat diebus etiam pariter ãnotatis: & qs

&qualis esset insinuante ꝓmotus: cōmeatum populi Romani sic adiuuit: ut cum frumēta Heliogabalus euertisset: uicem de ꝓpria pecunia loco suo reponeret. Negociatoribus ut Romam uolentes concurrerent: maximam imunitatem dedit. Oleū quod Seuerus populo detat: quodque Heliogabalus imminuetat: turpissimis hoibus præfectutam annonæ tribuendo integrum restituit. Ius conferendi rōnes quod ipurus ille sustulerat: hic oibus reddidit: mechanica opera Romæ plurima instituit. Iudæis priuilegia reseruauit. Christianos eē passus est. Pōtificibus tm̄ detulit: & quin deciuiris atque auguribus: ut quasdam causas sacrorū se finitas iterari & aliter discingi pateretur. Præsides ꝓuinciarum: quos uere non factionibus laudari cōperit: & in itineribus secum semp in uehiculo habuit: & muneribus adiuuit dicens & fures a rep. pellēdos ac pauperandos: & integros esse redimendos atque ditandos. Cū edulitatē .P.R. abeo peteret: interrogauit per Curionem quam speciē caram putarent. Illi continuo exclamauerunt carnem bubulam atque porcinam: Tunc ille non quidē edulitatem ꝓposuit: sed iussit ne quis suminatā occideret: ne quis lactantem: ne quis uaccam: ne qs damalionem: tantumque intra biennium uel ꝓpe annum porcinæ carnis fuit & bubulæ: ut cum fuisset octominutalis libra: ad duos unūquemque utriusque carnis libra redigeretur. Causas militū contra tribunos sic audiuit: ut si aliquē repperisset tribunorū in crimine pro facti qualitate sine indulgentiæ ꝓposito puniret. De omnibus hoibus per fideles hoies suos semper quæsiuit. Et per eos quos nemo nosset hoc ageret: cum diceret oēs præda corrumpi posse. Seruos suos semp cum seruili ueste habuit: liberos cum ingenuorum. Eunuchos de ministerio suo abiecit: & uxori: ut seruos seruire iussit. Et cum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset: ad certum numerum eos redegit: nec quicquam in palatio curasset: nisi balneas fœminarū; cū plærosque eunuchos rationibus & ꝓcurationibus proposuisset Heliogabalus. Hic illis & ueteres sustulit dignitates. Idem tertiū genus hoium eunuchos esse dicebat: nec uidendum: nec in usu habendum a uiris: sed uix a fœminis nobilibus. Qui de eo fumum uendiderat: & a quodam militari centum aureos acceperat: in crucem tolli iussit: per eam uiam qua esset seruis suis ad suburbana impatoria iter frequentissimum: ꝓuinciales gestorias: ꝓsidales plurias fecit. Procōsulares ex senatus uolūtate ordinauit. Balnea mixta Romæ exhiberi ꝓhibuit: quod quidē iam ante ꝓhibitum Heliogabalus fieri permiserat. Lenonum uectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri uetuit: sed sumptibus publicis ad instaurationē theatri: circi: amphitheatri & ærarii deputauit. Habuit in aīo ut exoletos uetaret: quod postea Philippus fecit: sed ueritus est ne ꝓhibens publicū dedecus in priuatas cupiditates conuerteret: cum hoīs illicita magis poscant: ꝓhibitaque furore persequantur. Bracharia rorū: linteonum: uitrariorū: pallionum: plaustratiorū: argentariorum: aurificum: & cæterarū artium uectigal pulcherrimū instituit: ex eoque iussit thermas & quas ipse fundauerat & superiores populi usibus exhiberi: siluas etiam in thermis publicis deputauit. Addidit & oleū luminibus thermarum: cum antea nōan aurorā paterēt: & ante solis occasum clauderentur. Huius imperiū incruentum quidā litteris tradiderūt: qđ contra est. Nam & Seuerus est appellatus a militibus ob austeritatē: & in aīaduersionibus asp in quibusdā fuit. Opera ueterum principū instaurauit: ipe noua multa cōstituit. In his thermas noīs sui iuxta eas quæ Neronianæ fuerunt aqua inducta: quæ Alexandrina nunc dicitur nemus thermis suis de priuatis ædibus suis quas emerat: diruptis ædificiis fecit. Oceani solium primus inter principes appellauit: cum Traianus id non fecisset: sed diebus solia deputasset. Antonini Cararalli thermas additis fortionibus præfecit: & ornauit. Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus hoc ē porphyretico & lacedæmonio primus instītuit in palatio exornatis. Hoc genere marmorandi statuas colossas in urbe multas locauit artificibus undique cōquisitis. Alexandri habitu nūmos plurimos figrauit. Et quidē electros aliquantos: sed plurimos tamen aureos. A mulieribus famosis matrem & uxorē suā salutari uetuit. Conciones in urbe multas habuit more ueterū tribunorum & consulū. Congiarium populo ter dedit donatiuū militibus: ter carnem populo addidit. Vsuras fœneratorum cōtraxit ad trientes: pensiones etiā pauperibus consulens senatores si fœnerarentur usuras accipere primo uetuit: nisi aliquid muneris cā acciperent. Postea m̄ iussit: ut semisses acciperent donum: munus m̄ sustulit. Statuas summorū uirorum in foro Traiani collocauit undique translatas. Paulum & Vlpianū in magno honore habuit: quos p̄fectos ab Heliogabalo alii dicunt factos: alii ab ipso. Nam & consiliarius Alexādri & magister scrinii Vlpianus fuisse ꝓhibetur: qui tn̄ ambo assessores Papiniani fuisse dicuntur. Basilicā Alexandrinam instituerat inter campū Martium & septa agrippiana in lato pedum centum in longo pedum mille: ita ut tota colūnis penderet: quam efficere non potuit morte præuentus. Isim & Serapiū decenter ornauit additis signis & deliacis & oibus mysticis. In matrem Mammeam unice pius fuit: ita ut Romæ in palatio faceret dietas noīs Māmeæ: quas iperitum uulgus hodie ad Māmam

uocāt. Et in Baiano palatiū cum stagno: quod Mameæ noīe hodieque cēsetur. Fecit & alia
in Baiano opera magnifica in honorem affinium suorum: & stagna stupenda admisso mari.
pontes quos Traianus fecerat instaurauit pene in omnibus locis. Aliquos etiam nouos fecit:
sed instauratis nomen Traiani reseruauit. In animo habuit omnibus officiis genus uestiū p/
prium dare: & omnibus dignitatibus: ut a uestitu dignosceretur. Et omnibus seruis: ut in po
pulo possent agnosci: ne quis seditiosus esset: simul ne serui ingenuis miscerētur. Sed hoc Vl
piano Pauloque displicuit dicentibus plurimatū rixarū fore: si faciles eēnt hoīes ad iniuri/
as. Tum satis esse constituit: ut equites Romani a senatoribus claui qualitate discernerentur.
Penulis intra urbem frigoris causa ut senes uterentur: permisit: cum id uestimēti genus sem
per itinerarium aut pluuiæ fuisset. Matronas tamen intra urbē penulis uti uetuit: in itinere
permisit. Facundiæ fuit græcæ magis q̄ latinæ: nec uersu inuenustus. Et ad musicam pronus:
matheseos peritus. Et ita quidem: ut ex eius iussu mathematici publice proposuerit Romæ
ac si sint progressi: ut docerent. Haruspicinæ quoque peritissimus fuit: orneoscopos magnus
ut & uascones & hispanorum & Pannoniorum augures uicerit. Geometriam fecit: pinxit mi
re: cantauit nobiliter: sed nunq̄ alio cōscio nisi pueris suis testibus. Vitas principum bonorū
uersibus scripsit. Lyra: tibia: organo cecinit. Tuba etiam: quod quidē imperator nunq̄ ostē
dit. Palestes primus fuit: in armis magnus: adeo ut multa bella & gloriose gesserit. Consula/
tum ter iniit tm̄ ordinarium: ac primo nundinio sibi alios semper suffecit. Seuerissimus iu/
dex contra fures: appellans eosdem quotidianorum scelerum reos: & damnans acertime ac
solos hostes inimicosque reipu. uocans. Eum notarium qui falsum causæ breuem in consilio
imperatorio retulisset: incisis digitorum neruis: ita ut nunq̄ posset scriberē deportauit. Cū
quidam ex honoratis uitæ sordidæ & aliquando furtorū reus per ambitionem nimiam ad
militiam aspirasset: icirco quod per reges amicos ambierat: admissus statim in furto præ/
sentibus patronis detectus est: iussusque a regibus audiri dānatus est re probata. Et cum quæ
reretur a regibus quid apud eos paterentur fures: illi respōderunt. Crucē. Ad eorū rīsum in
crucē sublatus ē: ita & patrōis auctoribus dānatus ābitor est: & Alexādri quā pcipue tuebatur
seruata clæmētia ē. Statuas colossas uel pedestres nudas uel eqstres diuis īpatoribus i foro di
ui Neruæ: qd trāsitoriū dr: locauit oībus cū titulis & colūnis æreis: q̄ gestorū ordinē cōtine/
rent exemplo Augusti: qui summorum uirorum statuas in foro suo marmore collocauit ad
ditis gestis. Volebat uideri originem de romanorum gente trahere: quia eum pudebat syrū
dici: maxime quod quidam tempore festo: ut solent Anthiocenses: ægyptii: alexandrini: la/
cessitus erat conuiciolis: & syrum archisynagogum eum uocantes & archiereum. Anteq̄ de
bellis eius & expeditionibus & uictoriis loquar: de uita quotidiana & domestica pauca disse/
ram. Vsus uiuendi eidem hic fuit: primum ut si facultas esset: idest si non cum uxore cubuis
set: matutinis horis in lariosuo in quo & diuos principes sed optimos electos & aias sanctio/
res: in quis & Apollonium: & quantū scriptor suorum temporū dicit: Christum: Abraham:
& Orpheum: & huiusce deos habebat: ad maiorum effigies rem diuinam faciebat. Si id nō
poterat pro loci qualitate uel uectabatur: uel piscabatur: uel deambulabat: uel uenabatur.
Dehinc si hora permitteret: actibus publicis post multam operam dabat: icirco quod & res
bellicæ & res ciuiles: ut superius dictum est per amicos tractabantur: sed sanctos & fideles: &
nunq̄ uenales: & tractatæ firmabantur: nisi quid noui etiam ipsi placeret. Sane si necessitas co
geret: ante lucem actibus operam dabat: & in longam horam producebat: neque unq̄ tædia/
uit aut morosus: aut iratus resedit: fronte semper pari & lætus ad omnia. Erat enim ingētis
prudentiæ: & cui nemo posset imponere. Et quem si aliquis urbane rēptare uoluit: intellectus
tulit poenas. Post actus publicos seu bellicos seu ciuiles lectioni græcæ operam maiorem da/
bat de republica libros Platonis legens. Latina cum legeret: non alia magis legebat: q̄ de offi
ciis Ciceronis & de rep. Nonnunq̄ & oratores & poetas: in quis Serenum Ammonicum quē
ipse nouerat & dilexerat: & Horatium. Legit & uitam Alexandri: quem præcipue imitatus
est: & si in eo condēnabat ebrietatem & crudelitatem in amicos: q̄uis utrūque defendatur a
bonis scriptoribus: quibus sæpius ille credebat. Post lectionē operam palæstræ aut pheriste
rio: aut cursui: aut luctaminibus mollioribus dabat. Atque inde unctus lauabatur: ita ut cal
dariis uel nunq̄ uel raro piscinis semper uteretur: in eaque una hora prope maneret. Biberet
etiam frigidam claudiam ieiunus ad unum prope sextarium. Egressus balneas multum la/
ctis & panis sumebat: oua deinde mulsum: atque his refectus aliquando prādium inibat: ali
quando cibum usque ad coenam differebat: prandit tamen sæpius. Vsusque est Hadriani te
trapharmaco frequenter: de quo in libris suis Marius Maximus loquitur: cum Hadriani di
xerit uitam. Post meridianas horas subscriptioni & lectioni epistolarum semper dedit ope/
ram: ita ut ab epistolis libellis & a memoria semp assisterent. Nonnunq̄ etiam si stare per ua/
litudinem non possent: sederent: relegentibus cuncta libratiis: & his qui scrinium gerebant:

itaut Alexander sua manu adderet: si q̃d esset addendum: sed ex eius sententia q̃ disertior habebatur. Post epistolas omnes amicos simul admisit; cum omnibus pariter est locutus: neque unq̃ solum quenq̃ nisi p̃fectum suum uidit. Etquidē Vlpianum & assessores semper suos causa iustitiæ singularis. Cum aũt alterum adhibuit: & Vlpianum rogari iussit. Virgilium autem Platonem poetarũ uocabat; eiusque imaginē cum Ciceronis simulacro in secũdo larario habuit; ubi & Achillis & magnorum uirorum. Alexãdrum uero Magnum inter optimos & diuos in larario maiore consecrauit. Iniuriam nulli unquam amicorum comitumue fecit; nec magistris quidem aut principibus officiorum. Præfectis autem semper detulit asserens eum qui mereatur iniuriam pati ab imperatore damnandum esse nõ dimittendum. Si unquam alicui præsentium successorem dedit: semper illud addidit: gratias tibi agit resp. eumque muneratus est ita: ut priuatus pro loco suo posset honeste uiuere. His quidem muneribus: agris: bobus: equis: frumento: ferro impendiis ad faciendam domum marmoribus adornandum & operis quas ratio fabrica requirebat. Aurum & argentum raro cuiq̃ nisi militi diuisit; nefas esse dicens; ut dispensator publicus in delectationes suas & suorum conuerteret id: quod prouinciales dedissent. Aurum negociatorium & coronarium Romæ remisit Fecit Romæ curatores urbis quattuordecim; sed ex cõsulibus uiros quos audire negocia urbana cum p̃fecto urbis iussit: ita ut omnes aut magna pars adessent: cum acta fierent. Corpora omnium constituit uinariorũ: lupinariorũ: caligariorum: & oĩo omniũ artium. Hisque ex sese defensores dedit: & iussit quid ad quos iudices pertineret. Scænicis nunq̃ aurũ: nunq̃ argentum: uix pecuniã donauit. Pretiosas uestes quas Heliogabalus dederat: ẽt sustulit. Milites quos ostensionales uocant; non pretiosis sed speciosis claris uestibus ornabat: nec multũ insignia aut ad apparatum regium auri & serici deputabat: dicens imperiũ in uirtute esse nõ in decore. Clamydes hyrtas Seueri & tunicas asemas uel macrocheras ex purpura nõ magna ad usum reuocauit suum. In conuiuio aurũ nescit: pocula mediocria sed nitida semper hũit ducentarũ librarum argẽti pondus ministerium eius nunq̃ transiit. Nanos & nanas & moriones: & uocales exoletos: & omnia acromata & pantomimos populo donauit: qui aũt usui non erant; singulis ciuitatibus putauit alendos singulos: ne grauarentur specie mendicorũ. Eunuchos quos Heliogabalus & in cõsiliis turpibus habebat & p̃mouebat: donauit amicis addito elogio: ut si nõ redissent ad bonos mores; eosdem liceret occidi sine auctoritate iudicii. Mulieres infames; quarum infinitũ numerum dephẽderat: publicari iussit. exoletis omnibus deportatis; aliquibus etiã nuufragio mersis: cum quibus illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. Auratam uestẽ ministrorum uel in publico conuiuio nullus habuit. Cũ inter suos conuiuaretur; aut Vlpianũ aut doctos hoĩes adhibebat: ut haberet fabulas litteratas: quibus se recreari dicebat: & pasci. Habebat cum priuatim conuiuaretur & librũ in mẽsa & legebat: sed græca magis. Latinos aũt poetas lectitabat: publico cõuiuio ea simplicitate egit: qua priuata: nisi cum numerus accubantiũ crescebat & multitudo conuiuarum: qua ille offendebatur dicens se in theatro & circo manducare. Oratores & poetas nõ sibi panægyricos dicentes: quod exẽplo Nigri Pescennii stultum dicebat: sed aut orationes recitantes: aut facta ueterũ: quos ante rettuli: libenter audiuit: libentius tñ: si quis ei recitauit Alexãdri magni laudes: aut meliorum retro principũ: aut magnorum urbis Romæ uirorum. Ad Etheneum audiendorum & græcorũ & latinorum rhetorum uel poetarũ causa frequente processit. Audiuit aũt etiam forenses oratores causas recitantes: quas uel apud ipsum: uel apud p̃fectos urbis egerant. Agoni præsedit: & maxime herculeo ĩ honorem Magni Alexãdri. Solus post meridiem uel matutinis horis idcirco nunq̃ aliquos uidebat: q̃d emẽtitos de se multa cognouerat. Speciatim Verconium Turinũ: quem cum familiarem habuisset: ille oĩa uel fingendo sic uendiderat: ut Alexandri q̃si stulti hoĩs: & quem ille ĩ potestate hẽret: & cui multa persuaderet: infamaret imperiũ. Sicque omnibus persuaserat: quod ad nutum suum oĩa faceret. Denique hac illum arte deprehendit: ut quendã immitteret: qui a se quiddam publice peteret: ab illo aũt occulto quasi p̃sidium postularet: ut p̃ eo Alexandro secreto suggereret. Quod cum factum esset: & Turinus suffragium promisisset: dixissetque se quædam imperatori dixisse cum nihil dixisset: sed in eo pendere: ut adhuc impetraret euentum uendens: eumque iterum iussisset Alexander interpellari: & Turinus quasi agens aliud nutibus annuisset: neque tamen interim quicq̃ dixisset: impetratũ autem esset quod petebatur. Turinusque ab illo qui meruerat fumi uenditor ingentia præmia percepisset: accusari eum Alexander iussit: probatisque per testes oĩbus & quibus præsentibus quid accepisset: & quibus audientibus q̃d promisisset: in foro trãsitorio ad stipitem illum ligari præcepit & fumo apposito quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat: necauit p̃cone dicente. Fumo punitur: qui uendidit fumũ. Ac ne in una tñ causa uideret̃ crudelior fuisse: quæsiuit diligẽtissime anteq̃ eum dãnaret: & inuenit Turinum sæpe & in causis ab utraque parte accepisse: cũ euen

tis uenderet: & ab omnibus qui aut præposituras aut ꝓuincias acceperant. Spectacula freq̄ntauit cum summa donandi parsimonia: dicens & scænicos & uenatores & aurigas sic alēdos: quasi seruos nostros aut uenatores: aut muliones: aut uoluptarios: conuiuium neque opimū neque nimis parcum: sed nitoris summi fuit: ita tamen ut pura mantilia mitterentur. Sepius cocco clauata: aurata uero nunq̄ cum hæc haberet Heliogabalus iam cepisset: & ante ut quidam prædicant: Hadrianus habuisset. Vsus conuiuii diurnus hic fuit. Vini ad totum diem sextarii triginta: panis mundi pondo triginta: panis sequentis ad donandum pōdo quinquaginta. Nam semper de manu sua ministris conuiuii & panem & partes aut holerum: aut carnis aut leguminum dabat senili ꝓrsus maturitate patrem familias agens. Erant decreta & carnis diuersæ pondo triginta: erant & gallinæ oua: adhibebatur & anser diebus festis. Kalendis autem ianuariis & hilariis matris deum & ludis apollinatibus & iouis epulo & saturnalibus & huiusmodi festis diebus fasianus: ita ut aliquādo & duo ponerētur additis gallinaceis duobus: leporem quotidie habuit. Venationem frequentē sed eā cum amicis diuidebat: & his maxime: quos sciebat per se non habere. Nec diuitibus quicq̄ talium munerum misit: sed ab his semper accepit: habuit quotidie ex mullis sine pondere sextarios quattuor: cum pipere duo: & ne sit longum omnia inserere: quæ Gargilius Martialis eius temporibus scriptor singilatim persecutus est: omnia illi ad modum & rationem sunt præbita. Pomis uæhementer indulsit: ita ut secunda mēsa illi sæpius poneretur: unde ēt iocus extitit. Non secundā mensam Alexandrum habere: sed secundum. Ipse cibo plurimo reficiebatur: uino neque parce: neque copiose: affatim tñ. Friga semper pura usus: & æstate uino cum rosa condito Heliogabali tenuerat. Et qm̄ de lepusculis facta est mentio: quod ille leporem quotidie haberet: iocus poeticus emersit: iccirco quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos: qui leporē comederint: ut Martialis coci epigrāma significat: quod contra quandā Gelliam scripsit huiusmodi. Cum leporem mittis semper mihi Gellia mandas Septem formosus Marce diebus eris. Si uerum dicis: si uerum Gellia mādas Edisti nunq̄ Gellia tu leporem. Sed hos uersus Martialis in eam: quæ deformis esset cōposuit. Poeta uero temporum Alexandri hæc in eum dixit. Pulchrum quod uides esse nostrum regē. Quem syrum detulit ꝓpago: uenatus fecit: & lepus comesus. Ideoque continuum capit leporem. Hos uersus cum ad eum quidā ex amicis detulisset: respondisse ille dicitur græcis uersibus in hanc sententiam. Pulchrum quod putas esse regem uulgaui miserande de fabella: si uerum putas esse: non irascor: tanū comedas uelim lepusculos: ut fias animi malis repullis pulcher: nec inuideas liuore mentis. Cum amicos militares habuisset: ut usum Traiani quem ille post secundam mensam potandi usque ad quinque pocula instituerat reseruaret: unum tantum poculum amicis exhibebat in honorem Alexandri Magni: id aūt breuius nisi si quis quod licebat maius habere postulasset. Vsus Veneris in eo moderatus fuit. Exoletorum ita expers: ut quemadmodum supra diximus: legem de his auferendis ferre uoluerit. Horrea in omnibus regionibus publica fecit: ad quæ conferrent bona hi: qui priuatas custodias nō haberent. Balnea omnibus regionibus addidit: quæ forte non habebant. Nam hodieque multa dīcuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas: easdemque amicis suis maxime integris uiris donauit. Vectigalia publica in id contraxit: ut qui decem aureos sub Heliogabalo præstiterat: tertiam partem auri præstarent: hoc est tricesimam partem. Tuncque primum semisses aureorum formati sunt. Tunc ēt cum ad tertiā ptem auri uectigal decidisset: tremisses dicente Alexēdro etiam quartarios futuros: quod minus non posset. Quos quidem iam formatos in moneta detinuit: expectans ut si uectigal contrahere potuisset: & eosdem ederet. Sed cum non potuisset per publicas necessitates: conflari eos iussit. Et tremisses tñ solidosque formari: formas binarias: ternarias & quaternarias & denarias etiam: atque amplius usque ad libras quoque & centarias. Quas Heliogabalus inuenerat resolui præcepit: neque in usu cuiusq̄ uersari: atque ex eo his materiæ nomen inditum est: cum diceret plus largiendi hanc esse imperatori causam: si cum multos solidos minores dare possit dans decem uel amplius: una forma triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur. Vestes sericas ipse raras habuit: olloserīras nunq̄ induit: subsericam nunquam donauit. Diuitiis nullis inuidit. Pauperes iuuit: honoratos quos pauperes uere non per luxuriam aut simulationem uidit: semper multis commodis auxit agris: seruis: animalibus: gregibus: ferramentis rusticis. In thesauris uestem nunquam nisi annum esse passus est: eamque statim expendi iussit. Omnem uestem quam donauit ipse prospexit: Omne aurum: omne argentum: idque frequententer appendit. Donauit & ocreas & brachas & calciamenta inter uestimenta militaria. Purpuræ clarissimæ non ad usum suū sed ad matronarum si quæ aut possent: aut uellent: certe ad uendendum grauissimus exactor fuit: ita ut alexandrina purpura hodieque dicatur: quæ uulgo probiana dicitur: iccirco quod Aurelius Probus Bafiis præpositus id genus muricis repperisset. Vsus est ipse clamyde coccine sæpe. In urbe tamen semper togatus fuit: & in Italiæ urbibus. Prætextam & pictam

togam nunquam nisi consul accepit. Et eam quidem: quam de Iouis templo sumptam
ali quoque accipiebant aut prætores aut consules. Accepit prætextã etiam cum sacra face-
ret: sed loco pontificis Maximi non imperatoris: boni linteaminis appetitor fuit: & qui-
dem puri dicens si lintei iccirco sunt: ut nihil asperum habeant: quid opus est purpura: in li-
nea aurum autẽ mitti etiam demẽtiã iudicabat cum asperitati adderetur rigor. Fasceis sem
per usus est. Brachas albas habuit non coccineas: ut prius solebant. Gẽmarum quod fuit uen
didit & aurum in ærarium contulit dicens gemmas uiris usui non esse. Matronas autẽ regias
contentas esse debere uno reticulo atque in auribus & baccato monili & corona cum qua sacri
ficiũ facerent: & unico pallio auro sparso: & cyclade quæ sex unciis auri plus non hẽret. Pror
sus censuram suis temporibus de propriis moribus gessit. Imitati sunt eum magni uiri & uxo
rem eius matronæ pernobiles. Aulicum ministerium in id contraxit: ut essent tot homines i
singulis officiis: quot necessitas postularet. Ita ut annonas non dignitatẽ acciperent fullones:
& uestitores & pictores & pincernæ omnes castrenses ministri quemadmodum pestis illa insti
tuerat: sed annonas singulas uix binas: & cum argentũ in ministerio plus ducentis libris non
haberet nec plures ministros: argentũ & ministros antra quando poscebat: accipiebat ab ami
cis: quod hodieque fit si præstatura præfectis absente imperatore. Voluptates scænicas in cõ
uiuio nunq̃ habuit: sed summa illi oblectatio fuit ut catuli cũ porcellulis uiderẽt: aut perdi
ces inter se pugnarent: aut aues paruulæ sursũ & deorsum uolitarent. Habuit sane in palatio
unum genus uoluptatis: quo maxime delectatus est: & quo sollicitudines publicas subleua-
ret. Nam auaria instituerat pauonum: fasianorũ: gallinaceorũ: anatum: perdicũ etiã: hisque
uæhementer oblectabatur maxime palumborũ: quos habuisse ad uigintimilia dicitur: & ne
eorum pastus grauaret annonã: seruos habuit uectigales: qui eos ex ouis ac pullicenis ac pipio
nibus alerent. Thermis & suis & ueterum frequenter cum populo usus est. Et æstate maxime
balneari ueste ad palatium reuertens hoc solum imperatoriũ habens quod lacernã coccineã
accipiebat: cursorem nunq̃ nisi seruum suũ dicens ingenuum currere nisi in sacro certamine
non debere: Cocos: piscatores: fullones: & balnratores non nisi seruos suos habuit. Ita ut si qs
deesset: emeret. Medicus sub eo unus palatinus salarium accepit: cæterique omnes usque ad
sex fuerunt: qui annonas binas aut ternas accipiebant: ita ut mundas singulas consequeretur
alias alter. Iudices cum promoueret exemplo ueterum: ut & Cicero docet: & argento & neces
sariis instruebat: ita ut præsides prouinciarũ acciperent argẽti pondo uinea: phialas senas mu
lns: binos: equos binos: uestes forenses binas domesticas singulas balnrares singulas: aureos cẽ
tenos: coccos singulos. Et si uxores non haberent: singulas concubinas quod sine his esse nõ pos
sent: reddituri deposita administratione: mulas: mulos: equos: muliones: & coccos: cætera si
bi habituri si bene egissent in quadruplum reddituri: si male præter condemnationem: aut
peculatus aut repetundarum leges innumeras sanxit. Carrucas Romæ & rhedas senatoribus
omnibus ut argentatas haberent: permisit: interesse Romanæ dignitatis putans ut his tantæ
urbis senatores uterentur. Consules quoscunque uel ordinarios uel suffectos creauit: ex se-
natus sententia nominauit sumptum eorum contrahens: & nundina uetera Sardiniæ instituit
uel dies uel tempora. Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare: sed
ita ut post quæsturam præturas acciperent: & inde prouincias regerent: ærarios uero instituit
qui de arca fisci ederent munera eademque parciora. Habuit in animo ut munera per totum
annum dispergeretur: ut per triginta dies munus populo daretur. Sed cur id non faceret: in oc-
culto habetur: Capitolium septimo quoque die cum in urbe esset: ascendit: templa frequen-
tauit. Christo templum facere uoluit: eumque inter deos recipere. Quod & Hadrianus cogi
tasse fertur: qui templa ĩ omnibus ciuitatibus sine simulachris iusserat fieri: quæ hodie iccir
co quia non habent numina: dicuntur Hadriani: quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed pro-
hibitus est ab his qui cõsulẽtes sacra repperãt oẽs christianos futuros: si id optato euenisset:
tẽpla reliqua deserẽda. Oĩbus noĩbus ẽ a doenatus. His uero q rẽp. bene gesserãt: cõsularia or
namenta decreta sunt additis etiam sacerdotiis & agrorum possessionibus iis qui erant pau-
peres & æuo iam graues. Captiuos diuersarum nationum amicis donauit: si æras pueriles aut
iuueniles permisit. Si qui tamen regii aut nobiliores fuerint eos militiæ non tamen magnæ de
putauit. Sola quæ de hostibus capta sunt: limitaneis ducibus & militibus donauit: ita ut eo-
rum essent: si hæredes eorum militarent: nec unquam ad priuatos pertinerent: dicens attenti
us eos militaturos: si etiam sua rura defenderẽt. Addidit sane his: & animalia & seruos: ut pos
sent colere: quod acceperant: ne per inopiam hominum: uel per senectutem possidentium
desererentur rura uicina barbariæ: quod turpissimum ille ducebat. Post hæc cum ingen-
ti amore apud populum & senatum uiueret: & sperantibus uictoriam cunctis: & inuitis cum
dimittentibus ad germanicum bellum profectus est. Deducentibus cunctis per centum & qn
quaginta milia. Erat aũt grauissimũ reip. atque ipsi: quod germanorũ uastatiõibus gallia di

ripiebatur. Pudorêque augebat: qđ uictis iá parthis ea natio iminebat resp. ceruicibus: quæ semper etiá minuscalis impatoribus subiecta uidebatur. Magnis igitur itineribus lætis militibus contendit. Sed cum ibi quoque seditiosas legiones cõperisset abiici eas præcepit. Verú gallicanæ mẽtes: ut sese habent duræ ac retrogradæ: & sæpe imperatoribus graues: seueritaté hoīs nimiá & longe maioré post Heliogabalú non tulerunt. Denique agenté eum cum paucis in Britannia: ut alii uolunt in Gallia in uico cui Sicilia nomen est: nõ ex oium sententia: sed latrocinátiú modo quidá milites & hi præcipue qui Heliogabali præmiis efflorverant: cum cum Seuerú principé pati non possent: occiderunt. Multi dicunt a Maximino iussos tyrones qui ei ad exercendú dati fuerát: eú occidisse. Multi aliter. A militibus tamen cõstat: cú iniuriose quasi in puerú eundé & matré eius auará & cupidá multa dixissent. Imperauit ánis tredecim: diebus nouẽ. Vixit annis. xxix. mensibus. iii. diebus septem. Egit oīa ex cõsilio matris cú q̃ occisus est. Omĩa mortis hæc fuerunt. Cú natalé diem cõmendaret: hostia cruenta effugit: & ut se ciuiliter gerebat: ac permixtus populo erat: albá eius uestem cum qua constiterat: cruentauit. Laurus in palatio cuiusdá ciuitatis a qua ꝑficiscebatur ad bellú ingens & antiqua tota subito decidit. Arbores fici tres quæ ficus eas ferrẽt: quibus Alexãdrinarú nomen est: subito ante illius tentoriú deciderũt: cú tentoria impatoria his adnexa essent. Mulier Dryas eúti exclamauit gallico sermõe. Vadas: nec uictoriá spes: ne te militi tuo credas. Tribunal ascẽdit: ut cõcionaretur: & faustum aliquid diceret. Ita cœpit. Occiso imperatore Heliogabalo hoc tamé omini fuit: quod iturus ad bellú milites alloqui minus fausta oratione cœptauerat. Sed hec oīa uæhementissime cõtempsit. Profectusque ad bellú in loco supradicto ita occisus est. Pranderat forte publico: ut solebat conuiuio: id est apertis papilonibus cibo militari accepto: neque enim aliud a discũbentibus militibus in tentoriis est repertú. Et cum dormiret post conuiuiú hora diei fere septima. Vnus ex germanis qui scurrarú officiú sustinebat: ingressus dormientibus cunctis solo m̃ imperatore interuigilante infusus est: cui Alexander quid est hic inquit contubernalis? Num aliquid de hostibus nuncias? At ille metu perterritus & sperans nõ posse euadere: quod in tẽtoriú principis irruisset: ad cõtubernales suos uenit: eosque ad durum principé interimendú exhortatus est: qui subito plures armatique ingressi inermes & obsistentes cõtruncauerunt: ipsumque plurimis ictibus cõfoderunt. Aliqui dicunt oio nihil dictum sed tm̃ a militibus clamatú. Exi: recede: atque ita obtruncatú iuuené optimum. Sed oīs apparatus militaris: qui postea est ductus in Germaniá a Maximo: Alexãdri fuit & potentissimus quidé per armenios & osdroenos & parthos & oīs generis hoīum. Contempsisse Alexandrú morté cú ferocitas mentis qua milité semper attriuit: tum etiam illa declarant. Thrasibulus mathematicus illi amicissimus fuit: qui cum ei dixisset necessitaté esse: ut gladio barbarico periret. Primo lætatus est: quod sibi morté bellicá & imperatoriá crederet imminere. Deinde disputauit: ostenditque optimos quosque uiolenta morte cõsumptos. Cum diceret ipsum Alexandrú: cuius nomen teneret: Põpeium: Cæsaré: Demosthené: Tullium: & cæteros insignes uiros nõ quieta morte oppetisse. Tantúque animi habuit: ut putaret se diis cõparandú: si in bello periret: sed res eú fefellit. Ná & gladio barbarico & scurræ barbari manu: uerum non in bello sed belli tépore periit. Morté eius milites & qui exauctorati ab eo quondá fuerant: grauissime tulerunt: atque auctores cædis trucidarunt. Populus uero romanus: senatusque omnis cum prouincialibus cunctis neque tristius unq̃ neque asperius acceperunt: simul quod successoris asperitas atque rusticitas Maximini: utpote hominis militaris: cui cum filio post eum imperiú delatú est: grauioré fati necessitaté uidebatur ostendere. Senatus eum in deos rettulit. Cenotaphium in Gallia: Romæ sepulchrum amplissimú meruit. Dati sũt & sodales: q Alexádrini appellati sunt: addita & festiuitas matris noīe atque ipsius quæ hodieque Romæ religiosissime celebraretur natali eius die. Causa occidendi eius aballis hæc fuisse perhibetur: quod mater eius relicto bello germanico orienté ad iactantiá sui uellet redire: atque ob hoc esset iratus exercitus: sed hæc ab amatoribus Maximini ficta sunt: q uideri noluerunt impetatoré optimum ab amico suo interfectum cõtra iura Romana atque diuina. Hactenus imperium. p. r. eum principé habuit: qui diutius imperaret. Post eum certati irruẽtibus: & aliis semestribus: aliis annuis: plærisque ꝑ bienniú ad súmũ ꝑ trienniú iperãtibus usque ad eos prícipes qui latius impiú tetẽderũt. Aurelianũ dico: & deíceps: de q̃bus si uita suppeditauerit: ea quæ cõpta fuerit: publicabimus. Reprehẽsa sunt in Alexandro hæc qđ syrus esse nolebat: qđ aurú amabat: qđ suspiciosissimus erat: qđ uectigalia multa íueniebat: qđ se magnú Alexádrú uideri uolebat: qđ nimis seuerus i milites erat: qđ cutas priuatas agebat: q̃ oīa í rep. istituerat. Scio sane plærosque negare húc a senatu Cæsaré appellatú eẽ sed a militibus: q uerú. ꝑsus ignorat: dicere ꝑterea nõ húc fuisse cõsobrinú Heliogabali: q ut nos seq̃ntur historicos eius tpis legát & maxíe Acholiú: q & itinera huius pricipis scripsit. Soles q̃rere Cõstantine Maxime quid sit: qđ hoiem syrú & alienigená talé pricipé fecerit cú tot Ro/

mani generis; tot aliarũ prouinciarũ reperiantur improbi; impuri; crudeles; abiecti; iniusti libidinosi. Iam primũ possum de bonorũ uirorũ respondere sententia: potuisse natura quæ ubique una mater est; bonũ principẽ nasci. Deinde timore; quod pessimus esset occisus: hunc optimũ factũ: sed quia uerũ est suggerendũ: clæmentiæ ac pietati tuæ lecta referabo. Notũ est illud pietati tuæ quod in Mario Maximo legisti: meliorẽ esse remp. & prope tutiorẽ ĩ qua princeps malus est: ea in qua sunt amici principis mali. Siquidẽ unus malus potest a plurimis bonis corrigi. Multi autẽ mali non possunt ab uno q̃uis bono ulla ratione superari. Et id quidem ab homulio ipsi Traiano dictũ est cum ille diceret Domitianũ pessimum fuisse: amicos autẽ bonos habuisse: atque ideo illũ magis odio fuisse qui remp. peioris uitæ hominibus cõmẽdauerat; quia melius est unum malũ pati: q̃ multos. Et ut ad rem redeam. Alexander quidem & ipse optimus fuit. Nam hoc nemo uult nisi bõus; & optimæ matris cõsiliis usus ẽ: ac tamen amicos sanctos & uenerabiles habuit: non maliciosos; non furaces; non factiosos; non callidos; non ad malum cõsentientes; non bonorũ inimicos; non libidinosos; non crudeles; nõ circũuentores sui; non irrisores; nõ qui illum quasi fatuũ circunducerent. Sed sanctos; uenerabiles; cõueniẽtes; religiosos; amantes pricipis sui; & qui de illo nec ipsi riderẽt: nec risui esse uellent; qui nihil uenderent; nihil mentirentur; nihil fingerẽt; nunq̃ deciperent existimationem principis sui: sed amarent. Huc accidit: quod eunuchos nec in consiliis nec in ministeriis habuit. Qui soli principes perdunt: dum eos more gentiũ: aut regum persarũ uolunt uiuere: q eos a populo etiã amicissimũ principẽ mouent: qui internuncii sunt: aliud quã respõderetur sæpe referentes: claudentes principẽ suum: & agentes ante omnia ne quid sciat: qui cum empti sint & praui fuerint: quid tamen possunt boni sapere? Erat denique eius ipsius sententia. Ego de præfectorũ & consulũ & senatorũ capitibus mancipia ære empta iudicare non patiar. Scio imperator Constantine quo periculo ista dicantur apud imperatorẽ: qui talibus seruit: sed salua rep. posteaq̃ intellexisti; quid mali clades istæ habeant. Et quemadmodũ prĩcipes circumueniãt: & tu eos eo loci habes: ut nec chlamyde uti iusseris: sed de necessitatibus domesticis delegaris: iam illud insigne quod solum intra palatiũ præter præfectũ & Vlpianũ quidem neminẽ uidit. Nec dedit alicui facultatẽ uel fumorum uendendorũ de se uel sibi de aliis male loquendi maxime occiso Turino: qui illũ quasi fatuum & uæcordẽ sæpe uendiderat. His accessit quod amicos & parẽtes Alexander si malos repperit: aut puniuit: aut si uetus uel amicitia uel necessitudo non siuit puniri: dimisit a se dicens: his carior est mihi tota resp. Et ut scias qui uiri in eius consilio fuerint. Fabius Fabinus Sabini insignis uiri filius Cato temporis sui; Domitius Vlpianus iurisperitissimus: Aelius Gordianus Gordiani impatoris ipsa rep. uiri insignis; Iulius Paulus iurisperitissimus; Claudius Venacus orator amplissimus; Põponius legum peritissimus; Alphenus; Africanus; Florentinus; Martianus; Callistratus; Hermogenes; Venuleius; Tryphonius; Metianus; Celsus; Proculus; Modestinus. Hi oẽs iuris professores discipuli fuere splendidissimi; Papiniani; & Alexandri imperatoris familiares & socii; ut scribit Acolius: & Marius Maximus Catilius Seuerus cognatus eius uir oĩum doctissimus: Aelius Serenianus oĩum uir sanctissimus. Quintilius Caius Marcellus: quo meliorem ne historiæ quidẽ continent. His tot atque aliis talibus uiris: quid mali potuit cogitari uel fieri cum ad bonum sentirent? Et eos quidẽ malorũ cohors depulerat qui circũuenerãt Alexandrum primis diebus: sed prudentia iuuenis his malis occisis atque depulsis amicitia ista sancta conualuit. Hi sunt qui bonum principem suum fecerant. Et item amici mali qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt suis uitiis laborantes.

Maximini Duo Iulii Capitolini.

E fastidiosũ esset clæmẽtiæ tuæ Constantine Maxime singulos quosque prĩcipes uel principũ liberos p libros singulos legere: adhibui moderationem qua in unũ uolumen duos Maximinos patrẽ filiũque congererem;
n Seruaui deinceps hunc ordinẽ: quẽ pietas tua etiã ab Tatio Cyrillo clarissimo uiro: qui græca in latinũ uertit: seruari uoluit; quod quidẽ nõ ĩ uno tm̃ libro: sed ẽt in plurimis deinceps reseruabo. Exceptis magnis impatoribus: quorũ res gestæ plures; atque clariores lõgiorẽ desyderant textum Maximinus senior sub Alexãdro ĩpatore enituit. Militare aũt sub Seuero cœpit: hic de uico Thraciæ uicino barbaris barbaro ẽt patre & matre genitus: quorũ alter e Gothia: alter ex alanis genitus eẽ phibetur. Et patri qdẽ nomẽ Micca: matri Ababa fuisse dicitur: sed hæc noĩa Maximinus primis tẽporibus ipse pdidit. Postea uero ubi ad impium uenit; occuli præcepit: ne utroque parente barbaro genitus imperator esse uideretur. Et in prima quidem pueritia fuit pastor; nonnunquam procer qui latronibus insidiaretur: & suos ab incursionibus uindicaret. Prima stipẽdia equestria huic fuere. Erat eni magnitudine corporis cõspicuus: uirtute inter omnes milites clarus: forma uirili decorus: ferus moribus; asper; supbus contemptor

sæpe tamen iustus. Innotescendi sub Seuero imperatore prima hæc fuit causa. Natali Getæ filii minoris Seuerus militares dabat ludos propositis præmiis argenteis: id est armillis: torquibus: & balteolis. Hic adolescens & semibarbarus & uix adhuc latina lingua prope threica imperatorem publice petiit: ut sibi daret licentiam contendendi cum iis: qui iam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Seuerus miratus primum eum cum lyxis composuit sed fortissimis: quibus nec disciplinam militarem corrumperet. Tunc Maximinus sedecim lyxas uno sudore deuicit: sedecim acceptis præmiis munusculis non militaribus iussusque militare. Tertia forte die cum processisset Seuerus ad campum in turba exultantem more barbarico Maximinum uidit: iussitque statim tribuno: ut eum coerceret: ac Romanam disciplinam imbueret. Tunc ille ubi de se intellexit imperatorē locutum suspicatus barbarus: & notum se esse principi & inter multos conspicuum: ad pedes imperatoris equitantis accessit. Tum uolens Seuerus explorare quantus in currendo esset: equum admisit multis circuitionibus: & cum senex imperator laborasset: neque ille accurrendo per multa spatia desisset: ait ei: quid uis Threcisce? nunquid delectat luctari post cursum? Tum quantum libet: inquit imperator. Post hoc ex equo Seuerus descendit: & recentissimos quosque ac fortissimos milites ei comparari iussit. Tum ille more solito septē fortissimos uno sudore uicit: solusque oium a Seuero post argentea præmia torque aureo donatus est: iussusque inter stipatores corporis sui semper in aula consistere. Hinc igitur factus conspicuus inter milites clarus amari a tribunis: a commilitonibus suscipi: impetrare ab imperatore quod uellet: locis etiā militiæ a Seuero adiutus cū eēt adolescēs: lōgitudine aūt corpis & uastitate & forma atque oculorū magnitudine & candore inter omnes excelleret. Bibisse autē illum sæpe in die uini capitolinam amphoram constat: comedisse & quadraginta libras carnis. Vt autē Cordus dicit etiam sexaginta: quod satis constat: holeribus semper abstinuit: a frigidis prope semper: nisi cum illi potandi necessitas esset. Sudores sæpe suos excipiebat: & in calices uel in uasculum mittebat ita: ut duos uel tres sextarios sui sudoris ostenderet. Hic diu sub Antonino Caracallo ordines duxit centuriatos: & cæteras militares dignitates sæpe tractauit sub Macrino: quod eum qui imperatoris sui filium occiderat: uæhementer odisset: a militia desiit: & in Thracia in uico ubi gēitus fuerat: possessiōes comparauit ac semper cum Gotthis cōmercia exercuit. Amatus est autem unice a getis quasi eorum ciuis. Alani quicunque ad ripam uenerunt amicum eum donis uicissim recurrentibus approbabant. Sed occiso Macrino cum filio suo: ubi Heliogabalū quasi Antonini filium imperatorē comperit iam maturæ ætatis ad eum uenit: petitque: ut quod auus eius Seuerus iudicii circa se habuerit: & ipse haberet apud impurum hoīem ualere nihil potuit. Nam dicitur cum eo iocatus esse Heliogabalus turpissime dicens Maximine sedecim & uiginti & triginta milites diceris aliquando lassasse: potes tricies cum muliere perficere. Tū ille ubi uidit infamē principē sic exosum: a militia discessit: & tamen retentus est per amicos Heliogabali: ne hoc quoque illius famæ accederet: quod uirū temporis sui fortissimum: & quē alii Herculē: alii Achillem: alii Aiacem uocabant: a suo exercitu dimoueret. Fuit igitur Maximinus sub homine impurissimo tantum honore præditus tribunatus: sed nunq̄ ad manum eius accessit: nunq̄ illum salutauit: per totum trienniū huc atque illuc discurrens modo agris: modo ocio: modo fictis langoribus occupatus est. Vbi uero Maximinus comperit Alexandrum principē nominatum Romā contendit: quem Alexander miro cum gaudio: mira congratulatione suscepit: ut in senatu uerba faceret talia. Maximinus. p. c. Tribunus: cui ego latum clauum addidi: ad me confugit: qui sub impura illa bellua militare nō potuit: qui apud diuum parentem meum Seuerū tantus fuit: quantū illum fama comperistis. Statim denique illū tribunum legionis quartæ ex tyronibus: quā ipse cōposuerat: dedit: & cū in hæc uerba prouexit. Veteres milites tibi Maxime mi carissime atque amantissime iccirco non credidi: quod ueritus sum: ne uitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses. Habes Tyrones ad tuos mores: ad tuam uirtutē: ad tuum laborē: eos fac militiā addiscere: ut mihi multos Maximinos reip. optabiles solus efficias. Accepta igitur legione statim eam exercere cœpit. Quinta quaque die iubebat milites decurrere: in se simulacra bellorū agere: gladios: loricas: galeas: scuta: tūicas: & oia arma illorū quottidie circūspicere: calciamēta quin etiā ipse pspiciebat prsus. Vt autē se parem militibus pberet: sed cū eū qdā tribuni rephēderēt dicētes. Quid tm̄ laboras: cū eius loci iā sis: ut ducatū possis accipe: dixisse fertur. Ego uero quo maior fuero: tāto plus laborabo. Exercebat cū militibus ipse luctamia: quos senos & septenos iā grādæuos ad terrā psternēs. Denique inuidētibus cūctis cū qdā Tribunus superbior magni corpis uirtutis notæ: atque ideo ferocior ei dixisset: nō magnā rē facis: si Tribunus tuos milites uincis: ille ait: uis ne cōgrediamur? Cūque aduersarius adnuisset: uenietē cōtra se palma i pectus pcussū supinū reiecit: & continuo dixit date aliū sed tribunū. Erat præterea: ut refert Cordus: magnitudie tāta: ut octo pedes digito uideretur egressus pollice ita uasto:

ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. Iam illa prope in uulgi ore sunt posita: q̄d ama
xas manibus attraheret: rhedam honustam solus moueret: equo si pugnum dedisset: dentes
solueret: si calcem crura frangeret: lapides tophicios fricaret. Arbores teneriores scinderet.
Alii denique eum Crotoniatem Milonem: alii Herculem: Antæum alii uocant. His rebus cō
spicuum uirum Alexander magnorum meritorū iudex in suam perniciē omni exercitui præ
fecit gaudentibus cunctis ubique tribunis: ducibus: & militibus. Denique totum eius exerci-
tum qui sub Heliogabalo magna ex parte torpuerat: ad suam militarē disciplinam retraxit.
Quod Alexandro ut diximus: optimo quidem imperatori sed tamen cuius ætas ab initio cō-
temni potuerit: grauissimū fuit: nam cum in Gallia esset: & nō longe ab urbe quadam castra
posuisset: subito immissis militibus: ut quidam dicunt: ab ipso ut alii a tribunis barbaris Ale
xander ad matrē fugiens interemptus est Maximino iam imperatore appellato. Et causam q
dem Alexandri interimendi alii aliā fuisse dicunt. Quidam enim Mammeā dicunt auctorē
fuisse: ut filius deserto bello germanico orientē peteret: atque ideo milites in seditionem pro
rupisse. Quidam quod ille minus seuerus esset: & uoluisset ita in gallia legiones exauctora-
re: ut exauctorauerat in oriente. Sed occiso Alexandro Maximinus primū e corpore militari
& nōdū senator sine decreto senatus Augustus ab exercitu appellatus est filio sibimet in parti
cipatū dato: de quo pauca quæ nobis sunt cognita mox dicemus. Maximinus autē ea fuit sem-
per astutia: ut milites non uirtute regeret. sed etiā præmiis & lucris sui amantissimos redde-
ret. Nunq̄ annonā cuiuspiam tulit. Nunquā fuit qui sine exercitu miles faber aut alterius rei:
ut plærique sunt: artifex esset. Solis uenationibus legiones frequenter exercens. Sed inter has
uirtutes tam crudelis fuit: ut illum alii Cyclopem: alii Busiridem: alii Chironē: nōnulli Pha
larim: multi Typhonem uel Gigem uocarent. Senatus cum tantū timuit: ut uota in tēplis pu-
blice priuatimque mulieres etiā cum suis liberis facerēt: ne ille unq̄ urbē romā uideret. Audi
ebat enim alios in crucē sublatos: alios animalibus nuper occisis inclusos alios feris obiectos:
alios fustibus elisos: atque omnia hæc sine delectu dignitatis: cum uideretur disciplinā uelle
regere militarē: cuius exēplo ciuilia etiam corrigere uoluit: quod non conuenit principi: qui
uelit diligi. Erat enim ei persuasum: nisi crudelitate imperium non teneri. Simul & uereba-
tur: ne propter humilitatem generis barbarica nouitate contemneretur. Meminerat præte-
rea se Romæ etiam a seruis nobilium contemptum esse: ita ut ne a procuratoribus quidē eo
rum uideretur. Et ut se habent stultæ opiniones: tales eos contra sperabat futuros cum iam i-
perator esset: tantum ualet conscientia degeneris animi. Nam ignobilitatis tegēdæ causa om
nes conscios generis sui interemit. Nonnullos etiam amicos qui ei sæpe misericordiæ pauper
tatis causa plæraque donauerant. Neque enim fuit crudelius animal in terris. Omnia sic ui-
ribus suis ponens quasi non posset occidi. Denique cum immortalem se prope crederet ob
magnitudinem corporis uirtutisque muniis: quidam in theatro præsente illo dicitur uersus
græcos dixisse: quorum hæc erat latina sententia. Et qui ab uno nō potest occidi a multis occi
ditur. Elephas grādis ē: & occiditur: leo fortis ē: & occiditur. Tigris fortis est: & occiditur
Caue multos si singulos non times. Et hæc imperatore ipso præsente iam dicta sunt. Sed cū
Maximinus interrogaret amicos: quid mimus scurra dixisset: dictum est ei: quod antiquos
uersus cantaret contra homines asperos scriptos: & ille ut erat thrax & barbarus credidit. No
bilem circa se neminem passus est. Prorsus ut Spartici aut Athenionis exemplo imperabat.
Præterea omnes Alexādri ministros uariis modis interemit. Dispositionibus eius inuidit. Et
dum suspectos habet amicos ac ministros eius: crudelior factus est. Cum esset ita moratus: ut
ferarum more uiueret: tristior & immanior factus est factione Magni cuiusdam cōsularis ui
ri contra se parata: qui cum multis militibus & centurionibus ad eum confodiēdum consiliū
inierant: cum in se imperium transferre cuperet. Et genus factionis fuit tale: cum ponte iun-
cto in Germanos transisse Maximinus uellet: placuerat ut contrarii cum eo transirent. Pons
postea solueretur: ille in barbarico solo circumuentus occideretur: imperium Magnus arripe
ret. Nam omnia bella cœperat agere & quidem fortissime: statim ut factus imperator peri-
tus utpote rei militaris uolens existimationem de se habitam tenere: & ante omnes Alexādri
gloriam: quem ipse occiderat: uincere: quare imperator etiam in exercitio quottidie milites
detinebat. Eratque in armis ipse Magnus exercitio & corpore multa semper ostendens: & istā
quidem factionem Maximinus ipse finxisse perhibetur: ut materiam crudelitatis augeret.
Denique sine iudicio sine accusatione sine delatore sine defensione omnes interemit: omniū
bōa sustulit: ut plus quattuor milibus hoīum occisisse satiare nō potuit. Fuit etiā sub eodem
factio desciscētibus sagittariis osdroenis ab eodē ob amorē Alexādri & desyderiū: quē a Ma-
ximino apud eos occisū eē cōstabat: nec aliq̄d psuaderi potuerat. Denique ēt ipsi Ticū unum
ex suis sibi ducē atque imperatorē fecerūt: quē Maximinus priuatū iā dimiserat: quē quidē &
purpura circūdederūt: regioque apparatu ornarūt: & q̄̄ sui milites obsepierūt & iuitū q̄dē

Sed hic Titus dormiens domi suæ ab uno ex amicis suis interfectus est: qui sibi doluit illum esse præpositum Macedonio nomine: qui eum Maximino prodidit: quique caput eius ad imperatorem detulit. Sed Maximinus primo ei gratias egit: postea tamen ut proditorem odio habuit: & occidit. His rebus in dies immanior fiebat ferarum more: quæ uulneratæ magis exulcerantur. Post hæc transiit in germaniam cum omni exercitu & mauris & osdroenis & parthis & omnibus quos secum Alexander ducebat ad bellum. Et ob hoc maxime orientalia secum trahebat auxilia: quod nulli magis contra germanos: quam expediti sagittarii ualẽt. Mirandum autem apparatum belli Alexander habuit: cui Maximinus multa dicitur addidisse. Ingressus igitur germaniam transrhenanam per trecenta uel quadringẽta milia barbarici soli uicos incendit: greges abegit: prædas sustulit: barbarorum plurimos interemit: militem diuitem reduxit: cepit innumeros: & nisi germani per amnes & paludes & siluas confugissent: omnem germaniam i Romanam ditionem redegisset: ipse præterea manu sua multa faciebat: cum etiam paludem ingressus circumuentus est a germanis: nisi eum equo suo inhærentes liberassent. Habuit enim hoc barbaricæ temeritatis: ut putaret imperatorẽ manu etiã sua semper debere. Denique quasi aulæ quoddam prælium ĩ palude fecit plurimosque illic interemit. Victa igitur Germania: litteras Romam ad senatum & populum misit se dictante conscriptas: quarum sententia hæc fuit. Non possumus tantũ patres conscripti loqui: quantum fecimus per quadraginta milia germanorum uicos incendimus: greges abduximus: captiuos abstraximus; armatos occidimus: in palude pugnauimus. Peruenissemus ad siluas: nisi altitudo paludum nos transire non permisisset. Aelius Cordus dicit hanc omnino ipsius orationem fuisse: quod credibile est. Quid enim in hac est: quod non posset barbarus miles: qui pari sententia & ad populum scripsit sed maiore reuerentia iccirco quod senatum oderat a quo se contemni multum credebat. Iussit præterea tabulas pingi: ita ut erat bellum ipsũ gestum: & ante curiam proponi: ut facta eius pictura loqueretur. Quas quidẽ tabulas post mortem eius senatus & deponi iussit & exuri. Fuerunt & alia sub eo bella plurima: ex quibus semper primus uictor reuertit & cum ingentibus spoliis atque captiuis. Extat oratio eiusdẽ missa ad senatum: cuius hoc exemplum est. Breui tempore. p. c. tot bella gessi: quot nemo ueterum; tantum prædæ in Romanum solum attuli; quantum sperari non potuit. Tantum captiuorum adduxi: ut uix sola Romana sufficiant: reliqua orationis uerba non sunt ad rem necessaria. Pacata Germania Syrmium uenit Sarmathis inferre bellum parans; atque animo cõcupiens usque ad oceanum septentrionales partes in Romanam ditionem redigere; quod fecisset: si uixisset: ut Herodianus dicit græcus scriptor: qui ei quantum uidemus: in odium Alexandri plurimum fauit. Sed cum Romani eius crudelitatem ferre non possent: quod delatores euocaret: accusatorẽ immitteret: crimina fingeret: innocentes occideret: damnaret omnes quicunque in iudicium uenissent: ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret. Nec aliũde nisi malo alieno pecuniam quæreret. Deinde sine delicto consulares uiros & duces multos interimeret. Alios siccis uehiculis exhiberet alios in custodia detineret. Nihil denique prætermitteret: quod ad crudelitatem uideretur operari; contra eum defectionem pararunt; nec solũ Romani: sed quia & in milites sæuiebat: exercitus q in Africa erat subita & ingenti seditione Gordianum senem uirum grauissimum; qui erat proconsul: imperatorem fecerunt: cuius factionis hic ordo fuit. Erat fisci procurator in libya: qui omnes Maximini studio spoliauerat; hic per rusticanam plebem deinde & quosdam milites interemptus est per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant. Sed cum uiderent auctores cædis eius actoribus remediis sibi subueniendum esse; Gordianum proconsulem uirum: ut diximus: uenerabilem; natu grandiorem; omni uirtutum genere florentem: ab Alexandro ex senatusconsulto in Africam missum reclamantem; & se terræ affligentem opertum purpura imperare coegerunt; instantes cum gladiis & cum omni genere tælorum. Et primo quidem inuitus Gordianus purpuram sumpserat. Postea uero cum uidit neque filio neque familiæ suæ tutũ esse uolens suscepit imperium: & appellatus ab omnibus afris Augustus cum filio apud oppidũ Tisdrum. Inde per carthaginem uenit cum pompa regali & protectoribus & fascibus laureatis: unde Romam ad senatum litteras misit: quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum in odium Maximini gratanter acceptæ sunt. Appellati etiam Gordianus senex & Gordianus iuuenis a senatu Augusti. Interfecti deinde omnes delatores; omnes accusatores; omnes amici Maximini occisi sunt. Interfectus est Sabinus præfectus urbis percussus in populo. Vbi hæc gesta sunt senatus magis timens Maximinum aperte ac libere hostes appellat Maximinũ & eius filium. Litteras deinde mittit ad omnes prouincias: ut cõmuni saluti libertatique subueniant: quæ auditæ sunt ab omnibus. Denique ubique amici & administratores & duces: tribuni & milites Maximini interfecti sunt. Paucæ ciuitates fidem hosti publico seruauerunt: quæ proditis his qui missi ad eos fuerant: ad Maximinum cito per indices detulerunt. Litte-

ratū senatus exemplū hoc fuit. Senatus populusque Romanus p Gordianos prīcipes a tristis
sima bellua liberari cœptus, pcōsulibus: præsidibus: legatis: ducibus: tribuūs: magistratibus
ac singulis ciuitatibus & municipiis & oppidis & uicis & castellis salutem: quam nunc primū
recipere cœpit: dicit. Diis fauentibus Gordianū procōsulē uirum sanctissimū & grauissimū
senatorē principē meruimus: Augustū appellauimus. Nec solum illū sed etiā in subsidiū rei
publicæ obtinendæ: & ad scelera defendenda: & ad illam belluā Maximinū atque illius ami
cos ubicunque fuerint persequendos. A nobis etiā Maximinus cum filio suo hostis est iudica
tus. Senatusconsulti autē hoc fuit exemplū: cum uentum esset in ædem castrorū. vi. Kalen-
das iunias acceptas litteras Iulius Syllanus consul Africæ Gordiani impatoris patris patriæ
proconsulis recitauit. Inuitum me, p.c. iuuenes quibus Africa tuenda commissa est: ad impe
rium uocarunt. Sed intuitu uestri necessitatē libens sustineo. Vestrum est æstimare: quid ue
litis. Nam ego usque ad senatus iudicium incertus & uarius fluctuabo. Lectis litteris statim
senatus acclamauit. Gordiane Auguste dii te seruent: felix imperes: tu nos liberasti: salui si-
peres: tu nos liberasti: per te salua resp. omnes tibi gratias agimus. Itē consul retulit. p.c. De
Maximinis quid placet? Responsum est: hostes: hostes. Qui eos occiderit: præmium mere-
bitur. Item consul dixit: de amicis Maximini quid uideretur. Acclamatū est hostes: hostes: q
eos occiderit: præmium merebitur. Ita acclamatum est: inimicus senatus in crucem tollatur
Hostis senatus ubicunque feriatur: inimici senatus uiui exurantur. Gordiani Augusti dii uos
seruēt. Ambo feliciter agatis: ambo feliciter imperetis. Nepoti Gordiani præturam decerni
mus: nepoti Gordiani cōsulatum spondemus. Nepos Gordiani Cæsar appelletur: Tertius
Gordianus præturam accipiat. Vbi hoc senatusconsultum Maximinus accepit: homo natu
ra ferus sic exarsit: ut non hoīem sed belluā putares. Iaciebat se in parietes: nōnunq̄ terræ se p
sternebat. Exclamabat incondite arripiebat gladium: quasi senatū posset occidere: consciN-
debat uestem regiam: alios uerberibus afficiebat: & nisi de medio recessisset: ut quidam sunt
auctores: oculos filio adolescentulo sustulisset. Causa autē iracundiæ contra filium hæc fuit
Quod cum Romā ire iusserat: tum primū imperator factus est: & ille patris nimio amore ne
glexerat: putabat autē quod si ille Romæ fuisset: nihil ausurus esset senatus. Ardentē igitur
Maximinum iracundia amici intra cubiculum receperunt. Sed cum furorem suum tenere
non posset: ut obliuionem cogitationis acciperet: uino septimo die obruisse dicitur eousque:
ut quid gestum esset: ignoraret. Alia die admissis amicis qui eum uidere non poterant: sed ta
cebant: & qui factum senatus tacite laudabant: consilium habuit: quid facto opus esset: sed cō
silio ad concionē processit: in qua concione multa in afros: multa in Gordianum: plura in se-
natum dixit: cohortatusque milites ad cōmunes iniurias uindicandas: concio denique omnis
militaris fuit: cuius hoc exemplū est. Cōmilitones rem notam uobis proferimus. Afri fidem
fregerunt: quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt? Gordianus senex debilis & morti
uicinus sumpsit imperium. Sanctissimi autē. p.c. illi qui & Romulum & Cæsarē occiderunt:
me hostem iudicauerunt: cum pro his pugnarē: & ipsis uincerem: nec solum me: sed etiā uos:
& omnes qui mecum sunt: quos & senatui acceptissimos: & sibi aduersissimos esse credebant.
Quare factum est: ut diximus: ut Gordianum adolescentulū principem peterēt: qui statim
factus est. Nec prius permissi sunt ad palatium stipatis armatis ire: q̄ nepotem Gordiani Cæ
saris nomine nuncuparent. Vario tempore cum etiā de Isauria sentiunt & Gordianos patrem
ac filium Augustos uocarent: Ergo si uiri estis: si uires habetis: eamus contra senatum: & afros
quorū oīum bona uos habebitis. Dato igitur stipendio & quidem ingenti: Romā uersus cum
exercitu proficisci cœpit: Sed Gordianus in Africa primū a Capeliano quodam agitari cœ-
pit: cui mauros regenti successorem dederat. Contra quē filiū iuuenē cū misisset: acerrima
pugna interfecto filio ipse laqueo uitam finiuit sciens & in Maximino multū esse roboris: &
in Afris nihil uirium multū quinimo perfidiæ. Tūc Capelianus uictor pro Maximino om-
nes Gordiani partiū motu parnū in Africa interemit: atque proscripsit. Nec cuiq̄ pepercit
prorsus: ut ex animo Maximini uideretur hæc facere. Ciuitates denique subuertit: fana diri
puit: donaria militibus diuisit: plebē & principes & ciuitatē condidit. Ipse præterea militum
animos sibi conciliabat proludens ad īperiū: si Maximinus perisset. Hæc ubi Romā nuncia-
ta sūt: senatus Maximini & naturalē & iā necessariā crudelitatē timēs mortis duobus Gordia
nis Maximū Pupienū ex præfectis urbi: & qui plurimas dignitates præcipue gessisset ignobi
lem genere sed uirtutibus clarū: & Clodiū Balbinū moribus delicatiorē īperatores creauit.
Quibus a populo Augustis appellatis: per milites & eundem populum etiā paruulus nepos
Gordiani Cæsar est dictus. Tribus igitur īperatoribus cōtra Maximinū fulta resp. est. Horū
tamen maximus uita seuerior: prudentia grauior: uirtute constantior. Denique ipsi cōtra Ma
ximinū & senatus & Balbinus bellū crediderunt. Profecto igitur ad bellū Maximo contra
Maximinū: Balbinus Romæ bellis intestinis & domesticis seditionibus urgebatur: occisis præ

cipue per populū Gallicano & Moecenate: qui quidē populus a prætorianis laniatus est: cum Balbinus resistere seditionibus non satis posset: denique magna pars urbis incensa est. Et recreatus quidē iperator fuerat Maximinus audita morte Gordiani: atque eius filii Capeliani uictoria. Verū ubi aliud senatusconsultū accepit: quo Maximus & Balbinus & Gordianus iperatores appellati sunt: intellexit senatus odia esse perpetua: & se uere hostē oīum iudicio haberi. Acrior denique Italiā ingressus est. Vbi cū cōperisset Maximū contra se missum uehementius sæuiens quadrato agmine hemonā uenit. Sed prouincialiū oīum consiliū hoc fuit: ut sublatis omnibus quæ uictū præbere possent: intra ciuitates se reciperent: ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur: denique ubi primū castra in campo posuit: neque quicq̄ cōmeatus reperiret: incensus contra eum exercitus suus: quod fame in italia laborasset: in qua post alpes recreari se posse credebat: murmurare primū cœpit: deinde etiā aliqua libere dicere. Hæc cum uellet uindicare: multū exarsit exercitus: & odium tacitū in tempus distulit: quod loco suo statim prodidit. Plærique sane dicunt ipsam hemonā uacuā & desertā inuentā esse a Maximino stulte lætante: quod quasi ciuitas tota cessisset. Post hoc Aquileiā uenit: quæ cōtra eum armatis circa muros dispositis portas clausit. ..ec oppugnatio defuit Menophilo & Crispino consularibus uiris auctoribus. Cum igitur frustra obsideret Aquileiā Maximinus: legatos in eādem urbē misit. Quibus popolus pene consenserat: nisi Menophilus cum collega restitisset dicens etiā deum Bellenum per aruspices spopondisse Maximinū esse uincendum. Vnde etiā postea Maximini milites iactasse dicuntur Apollinē contra se pugnasse debere: nec illā Maximi Pupieni: aut senatus: sed deorū fuisse uictoriam. Quod quidē iccirco ab his fictum esse dicunt: quod erubescebant armati sic pene ab inermibus uicti. Ponte itaque cupis facto Maximinus fluuium transiuit: & de proximo aquileiā obsidere cœpit. Ingens autē oppugnatio & discrimen tunc fuit: cum se ciues sulfure & flammis cæterisque huiusmodi propugnaculis a militibus defenderent: quorū alii nudabantur armis: aliorū uestes incendebantur: aliorū oculi extinguebantur: diruebantur etiā machinamenta. Inter hæc Maximinus cū filio suo adolescente quem Cæsarem appellauerat: circumire muros quantum a teli iactu satis tutus esse posset: nunc suos uerbis: nunc oppidanos rogare. Verum nihil profecit. Nam multa & in eum crudelitatis causa & in filium qui speciosissimus erat: proba congesta sunt.

Quare Maximinus sperans suorum ignauia bellum trahi: duces suos interemit: eo tempore quo minime oportebat. Vnde sibi milites etiā iratiores reddidit. Huc accedebat: quod deficiebatur cōmeatibus quia senatus ad omnes prouincias & portuum custodes litteras dederat ne aliqd cōmeatuū ī Maximini potestatē ueniret. Miserat præterea per omnes ciuitates prætorios & quæstorios uiros: qui ubique custodias agerent: & omnia contra Maximinū defenderent: effectum denique est ut obsessi angustias obsidens ipse pateretur. Nunciabatur inter hæc orbem terrarū consensisse in odium Maximini. Quare timentes milites quorum affectus in albano monte erant: medio forte die cum a prælio quiesceretur: & Maximinum & filium eius quiescentes in tentorio positos occiderunt. Eorumque capita præfixa cunctis aquilegiensibus demonstrauerunt. In oppido igitur uicino statim Maximini statuæ atque imagines depositæ sunt: & eius præf. præt. occisus est cum amicis clarioribus. Missa etiam Romam capita sunt eorum. Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitatis patris indignus bonitate filii. Quibus mortuis ingens lætitia prouincialium dolor grauissimus barbarorum. Sed milites interfectis publicis hostibus recepti sunt ab oppidanis rogātes. Et primum ita: ut ante imagines Maximini & Balbini & Gordiani adorarent: cum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. Post hoc ingens ex Aquilegia commeatus castra quæ laborabant fame prætorii traductus est: fessisque militibus alia die in concionem uentum est: & omnes in Maximini & Balbini uerba iurarunt: Gordianos priores duos apellantes. Dici uix potest quāta lætitia fuerit: cum Romam per Italiā caput Maximini fertur occurrentibus cunctis ad gaudium publicum. Et Maximus quidem quem multi Pupienum putant apud Rauennam bellum parabat per germanorum auxilia: qui ubi comperit consensisse exercitum sibi & collegis suis: occisos autem esse Maximinos: statim dimissis germanorum auxiliis: quæ sibi contra hostem parauerat. Romam laureatas litteras misit: quæ in urbem ingentem lætitiam fecerunt: ita ut omnes per aras & templa & sacella & loca roligiosa gratias agerent. Balbinus autem homo timidior natura: & qui cum Maximini nomen audiret: etiā tremeret: hecathomben fecit: iussitque per omnes ciuitates pari supplicari sacrificio. Deinde Maximus Romam uenit: senatūque ingressus actis sibi gratiis concionem habuit: atque inde in palatium cum Balbino & Gordiano uictores se receperunt. Interest scire quale senatusconsultum fuerit: uel qui dies urbis: cum est nunciatus interemptus Maximinus. Iam primum is nuncius qui ex aquilegiensi urbe Romam missus fuerat: tanto impetu mutatis animalibus cucurrit: ut quarta die Romam ueniret. Cum apud Rauennam Maximum reliquisset: & forte dies ludorum esset: cum subito

sedente Balbino & Gordiano theatrum nuncius ingressus est atque anteq̃ aliquid indicaretur
omnis populus exclamauit. Maximinus occisus est: ita ut nuncius præuentus & imperatores
qui aderant gaudium publicũ nutu & consensu indicauerũt. Soluto igitur spectaculo omnes
statim ad suas religiones conuolarunt; atque inde ad senatum principẽ populus ad concionẽ
concurrerunt. Senatusconsultum hoc fuit: recitatis in senatu per Balbinum Augustum litteris
acclamauit senatus. Hostes populi Romani dii persequuntur. Iuppiter optime tibi gratias:
Apollo uenerabilis tibi gratias: Maxime Auguste tibi gratias: Balbine Auguste tibi gratias:
Tibi gratias Gordiane Auguste. Diuis Gordianis templa decernimus. Maximini nomen olĩ
etasium; nunc animis eradendum: hostis publici caput in profluentem abiciatur: corpus eius
nemo sepeliat: Qui senatui mortẽ minatus est: Qui senatui uincula minatus est: ut debebat:
interemptus. Sanctissimi imperatores gratias uobis agimus Maxime ne Balbine. Gordiãe dii
uos seruent. Victores hostium omnes desideramus; præsentiam Maximi omnes desidera-
mus. Balbine Auguste dii te seruent. Præsentem annum consules uos ornetis: in loco Maximi
Gordianus sufficiatur. Post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus hæc uerba habuit. p.
c. eraso nomine Maximiorum; appellatisque diuis Gordianis uictoriæ causa principibus no
stris Maximo; Balbino: & Gordiano statuas cum elephantis decernimus: currus triumpha
les decernimus; statuas equestres decernimus; trophæa decernimus. Post hæc misso senatu
supplicationes per totam urbem decretæ. Victores principes in palatium se receperunt: de
quorum uita in alio libro deinceps dicemus. Maximinus iunior de cuius genere supius dictũ
ipse pulchritudinis fuit tãtæ: ut passim amatus sit a ꝓcacioribus fœminis. Nõnullæ ẽt optaue
runt de eo concipere. Proceritatis uidebatur posse illius esse; ut ad staturam paternã perueni
ret. Si quidẽ anno uigesimo & primo periit in ipso flore iuuentutis: ut aliqui autẽ dicunt octa
uo decimo litteris & græcis & latinis imbutus ad primã disciplinam. Nam usus est magistro
græco litteratore Fabilio; cuius epigrãmata græca multa extant: maxime in imaginibus ipsi-
us pueri: quĩ uersus græcos fecit ex illis latinis Virgilii cum ipsum puerũ describeret: Qua
lis ubi oceani profusus lucifer unda Extulit os sacrũ cælo tenebrasque resoluit: Talis erat iu-
uenis primo sub nomine clarus. Grãmatico latino usus est Philemone: Iurisperito Modesti-
no: oratore Titiano filio Titiani seniore: qui prouinciarũ libros pulcherrimos scripsit: & qui
dictus est simia temporis sui: quod cuncta imitatus esset. Habuit & græcũ rhetorẽ Eugamiũ
sui temporis clarum. Desponsata illi erat Iunia Fadilla proneptis Antonini: quã postea acce-
pit Toxotius eiusdem familiæ senator: qui periit post præturã: cuius etiam poemata extant.
Manserunt autẽ apud eam arræ regiæ: quæ tales fuerunt: ut Iunius Cordus loquitur: ex iis:
qui harum rerũ perscrutatores fuisse dicuntur: monolium de albis nouẽ: ræticulũ de prasi-
nis undecim: dextrocherium cum costula de hyacinthis quattuor; ꝑter uestes auratas & oẽs
regias cæteraque insignia sponsaliorũ. Adolescens autẽ ipse Maximinus superbiæ fuit inso-
lentissimæ: ita ut etiam cũ pater suus homo crudelissimus plærisque honoratis assurgeret: il
le resideret. Vitæ lætioris; uini parcissimus. cibi auidus maxĩe siluestris ita: ut non nisi aptu
nam: anates; grues: & omnia captiua ederet. Infamabant eum ob nimiam pulchritudinẽ ami
ci Maximi & Balbini & Gordiani & maxime senatores; qui speciẽ illã uel diuinitus lapsam in
corruptam esse noluerunt. Denique illo tempore quo circũ Aquilegiam muros circumueniẽs
cum patre deditionẽ urbis petebat: nihil aliud ei q̃ spurcicies obiecta est: quæ longe ab illius
fuit uita. Vestibus tã accuratus fuit: ut nulla mulier nitidior eẽt in mundo. Amicis paternis ĩ-
mane quantũ obsecutus est: sed ut donaret ac largiretur. Nam in salutatiõibus superbissimus
erat: & manum porrigebat: & genua sibi osculari patiebatur: nonnunq̃ etiã pedes: quod nunq̃
passus est senior Maximinus: qui dicebat dii prohibeant: ut quisq̃ ingenuorũ pedibus meis
osculum figat. Et quoniã ad Maximinas reuertimur res iucũdæ ꝑtereundæ non sunt. Nã cum
esset Maximinus pedum: ut diximus octo & prope semis: calciamentũ eius destcampagum
regium quidã in luco: qui est inter Aquilegiã & Arciam posuerunt: quod constat pedẽ maius
fuisse hois uestigio atque mensura. Vnde etiã uulgo tractum est cũ de longis & ineptis homi
nibus diceretur Caliga Maximini. Quod iccirco indidi: ne quis Cordum legeret me ꝑter-
misisse crederet aliquid: quod ad rem pertineret. Sed redeam ad filium. De hoc adolescente
Alexander Aurelius ad matrem suã scribit Mãmeam cupiens ei sororẽ suam Theocliã dare: ĩ
hæc uerba. Mi mater si Maximinus senior dux noster & quidẽ optimus non aliquid in se bar
barum contineret: iam ego Maximino iuniori Theocliã tuam dedissem. Sed timeo ne soror
mea græcis munditiis erudita: barbarũ socerum ferre nõ possit: quãuis ipse adolescens & pul
cher & scholasticus: & ad græcas munditias eruditus esse uideatur. Hæc quidem cogito: sed
te tamen consulo: Maximinũ Maximini filium generũ uelis: an Messallã ex familia nobili
oratorẽ potentissimũ: eundẽque doctissimũ: & nisi fallor in rebus bellicis si applicetur: for-
tẽ futurum. Hæc Alexander de Maximino: de quo nos nihil amplius habemus: quod dicere

mus. Sane ne quid p̃termissum esse ũideatur: etiã epistolã indidi patris Maximini imperatoris iam facti: qui dicit iccirco: se etiã filium suum appellasse imperatorẽ: ut uideret uel in pictura uel in ueritate qualis esset iunior Maximinus in p̃tura. Fuit autẽ talis epistola. Ego cũ propter affectum quẽ pater filio debet: Maximinũ meum imperatorẽ appellari permisi: tũ etiã ut populus Romanus & senatus ille antiquus iura ret se nunq̃ pulchriorem imperatorem habuisse. Usus est autẽ idem adolescens & aurea lorica exemplo Ptolemæorũ: usus est & argentea. Usus & clipeo gẽmato inaurato & hasta inaurata. Fecit & spatas argenteas: fecit etiam aureas: & omnino quicquid eius pulchritudinẽ posset iuuare. Fecit & galeas gẽmatas: fecit & bucculas. Hæc sunt quæ de puero sciri & dici decuit. Reliqua qui uolet nosse de rebus uenereis & amatoriis: quibus enim Cordus aspergit eum dẽ legant. Nos enim hoc loco finem libri faciemus ad alia ut iubetur: uelut publico iure properantes. Omina sane imperii hæc fuerunt. Serpens dormienti caput cit[?]un dedit. Postea ubi eodẽ uitis intra annũ ingentes uuas purpureas attulit: & miræ magnitudinis facta est. Scutum eius sub sol carsit. Lanceola sic fixa ẽ fulmine: ut tota etiã per ferrum scinderetur: & duas partes faceret: quando dixerunt aruspices duos impetatores nõ diuturnos ex uno domo iisdem nominibus futuros. Lorica patris eius non ut solet ferrugine: sed tota porpureo colore infecta a pluri[m]is uisa est. Filio autẽ hæc fuerunt: cum grãmatico daretur: quædã parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit aureis litteris scriptos: ipse puerulus cũ ad cœnã ab Alexandro esset rogatus in patris honorẽ quod ei deesset uestis cœnatoria: ipsius Alexandri accepit. Cũ infans subito esset per publicũ uenien te uehiculo Antonini Caracalli: quod uacuũ erat: cõscendit: & sedit: & uix ægre quam mulionibus carrucariis deturbatus est. Nec defuerunt: qui cauendũ infantẽ dicerent Caracallo. Tum ille dixit. Lõge est: ut mihi succedat iste. Erat enim illo tẽpore inter ignobiles & nimis paruus. Mortis omina hæc fuerunt. Uenienti contra Maximũ & Balbinũ Maximino cũ filio mulier q̃dam passis crinibus occurrit lugubri habitu: & exclamauit. Maximini: Maximini: Maximini: neqne quicq̃ amplius dixit: & mortua est: uidebatur enim dicere uoluisse succurrite. Canes circum tentoriũ eius in secũda mansione ultra duodecim ulularũt: & animam quasi flendo posuerũt: ac prima luce mortui sunt. Deprehensi lupi urbẽ quingenti simul ingressi sunt in eam urbẽ: in qua se Maximinus contulerat. Plærique dicũt Hemonam: alii Archimeã: certe quæ deserta a ciuibus uenienti Maximino patuit. Longũ est omnia persequi: quæ qui scire desiderat: is uelim: ut sæpe dixi: legat Cordũ: qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit. Sepulchra corũ nulla extãt: in profluentem enim cadauera corũ missa sũt: & capita eorũ in campo martio insultãte populo exusta scribit Aelius Sabinus quod p̃tereundum non fuit: tantã pulchritudinem oris fuisse in filio: ut etiam caput eius mortui iam nigrum: iam sordens: iam maceratum defluente tabo uelut umbra pulcherrimus uideretur. Denique cum caput Maximini pilo circunferretur: & ex hoc ingens gaudiũ esset: prope par mœror erat: quod & filii caput pariter portaretur. Addit Desippus tantũ odiũ fuisse Maximini: ut intefectis Gordianis uiginti uiros sẽatus creauerit: quos opponeret Maximino: i quibus fuerunt Balbinus & Maximus: quos contra eum principes fecerunt. Idem addidit in cõspectu Maximini iam deserti a militibus Anolinũ & p̃fectum p̃torio ipsius & filiũ eius occisum. Nec desunt historici: qui dicunt ipsum Maximinũ ubi desertus ẽ: & ubi filiũ interẽptũ ante oculos suos uidit manu sua se interfecisse: ne quid ei muliebre contingeret. Prætereundũ ne illud quidẽ est quod tanta fide aquilegienses contra Maximinũ pro senatu fuerunt: ut funes de capillis mulierũ facerent: cum deessent nerui ad sagittas emittendas: quod aliquando Romæ dicitur factũ. Unde in honorẽ matronarũ templũ Ueneri Caluæ senatus dicauit. Sane quod nullo in loco tacendũ est: cũ & Desippus & Arrianus & multi alii græci scripserunt Maximũ & Balbinũ imperatores cõtra Maximinũ factos: Maximũ autem cum exercitu missum: & apud Rauennã bellum parasse. Aquileiã autẽ nisi uictorem non uidisse. Latini scriptores non Maximũ sed Pupienũ contra Maximinũ apud Aquileiã pugnasse dixerunt: eundemque uicisse: qui error unde natus sit: scire non possum: nisi forte idem est Pupienus: qui & Maximus. Quod ideo ectatum posui: ne quis me hoc nescisse crederet: quod re uera magnũ stuporem ac miraculum creat.

Iulii Capitolini Liber de rebus gestis Gordianorũ.

f

Verat quidem consiliũ Uenerabilis Auguste ut singulos quosque imperatores exemplo multorũ libris singulis ad tuã clementiã destinarẽ. Nam id multos fecisse uel ipse uiderã: uel lectione conceperã: sed improbũ uisum est uel pietatẽ tuã multitudine deriuere librorũ: uel meũ laborẽ plurimis uoluminibus occupare. Quare tres Gordianos hoc libro contexui cõsulens & meo labori & lectioni tuæ: ne cogereris plurios codices uoluẽ

do unam tamen pene historiā lectitare. Sed ne ego qui longitudinē librorū fugi multitudi-
nemque uerborū in eam incurrisse uidear: quā me urbane declinare confingo: iam rē aggre-
diar. Gordiani nō ut quidā imperiti scriptores loquūtur: duo: sed tres fuerūt. Idque docēte
Arriano scriptore græcæ historiæ docente: item Desippo græco auctore: potuerunt addisce-
re. Qui etiam si breuiter ad fidem tamen oīa persecuti sunt. Horū Gordianus senior id est
primus natus ex patre Metio Marullo: matre Vlbia Gordiana. Originē paternā ex græcorū
genere habuit: maternā ex Traiani imperatoris: patre: auo: proauo cōsulibus. Socero: proso-
cero: & item alio prosocero: & duobus obsoceris consulibus. Ipse consul ditissimus ac potentis
simus Romæ pompeianā domū possidens in prouinciis tantū terrarū habens: quantū nemo
priuatus. Ipse consulatū quem egerat cū Alexandro ad procōsulatū africæ missus est ex sena
tusconsulto. Sed priusq̃ de imperio eius loquar: dicā pauca de moribus. Adolescens cum eēt
Gordianus de quo sermo est poemata scripsit: quæ omnia extant: & quidē cūcta illa quæ Ci
cero ex Demerio & Aratum & Balchionas & uxoriū & Nilum: quæ quidem ad hoc scripsit:
ut Cicerōis poemata nimis antiqua uiderētur: scripsit p̃terea quemadmodū Virgilius æneī
dos. & Statius Achilleidos: & multi alii Eliados: ita etiā ille Antoniniados: hoc est Antoninū
pium & Antoninū Marcum uersibus disertissimis libris triginta uitam illorū & bella & pu-
blice priuatimque gesta perscribēs. Et hæc quidē puerulus. Postea uero ubi adoleuit in Athe
neo controuersiis declamauit audientibus etiā imperatoribus suis. Quæsturā magnificentis
sime gessit: ædilitatis suæ tempore duodecim populi Romani munera id est per singulos mē
ses singula de suo exhibuit ita: ut gladiatorū nonnunq̃ quinquagena paria exhiberet: nōnūq̃
minus cētenis qnq̃genis. Feras libycas una die cētū exhibuit. Vrsos una die mille. Extat silua
eius memorabilis: quæ picta est in domo rostrata CN. Pompeii: quæ ipsius & patris eius & p
aui fuit: quā Philippi temporibus uester fiscus inuasit. In qua pictura etiā nūc cōtinētur cer
ui palmati ducenti mixtis britannis. Et qui feri triginta: oues uero centū: Alces decem: tauri
cypriaci centū struthiones mauri miniati trecenti. Onagri triginta: Apri centum quinquagin-
ta: Ibices ducenti: Dāmæ ducentæ. Hæc autem omnia populo rapienda concessit die mune-
ris quod sextum edebat: p̃turam nobilem gessit post iurisditionē. Consulatum primum iniit
cum Antonino Caracallo: secundū cum Alexandro. Filios duos habuit unum cōsularem: q
cū ipso Augustus appellatus est: qui iuxta Carthaginē in africa bello assūptus est: & filiā Me
tiam Faustinam: quæ nupta est Iunio Balbo consulari uiro. In cōsularibus clarior fuit sui tem
poris consulibus: ita ut ei Antoninus inuideret modo prætextas eius: modo latum: modo cir
censes ultra imperatorium mirans modum. Palmatam tunicam & togam pictam primus Ro-
manorū priuatus suam propriam habuit: cū ante imperatores etiam de capitolio acciperēt
uel de palatio. Equos siculos cētum: cappadoces cētum permittentibus imperatoribus factio
nibus diuisit. Et per hæc populo satis carus qui semper talibus cōmouetur: Cordus dicit. In
omnibus ciuitatibus Campaniæ: ethruriæ: Vmbriæ: flaminiæ: piceni de proprio illum per
quatriduū ludos scænicos & iuuenalia edidisse. Scripsit & laudes soluta oratione omnium
Antotoninorū: qui ante eū fuerūt. Tantum autem Antoninos dilexit: ut sibi quoque: ut mul
ti dicunt Antonini: ut plærique autem asserunt. Antonini nomen ascripserit. Iam illud satis
cōstat: quod filium Gordianum nomine Antonini signo illustrauit: cum apud p̃fectum æra
rii more Romano professus filium publicis actis eius nomen insereret. Post consulatum pro
consul Africæ factus est: & admitētibus cunctis: qui Alexandri imperiū etiam in Africa clarū
per proconsulis dignitatem haberi atque esse uoluerunt: extat epistola ipsius Alexandri: qua
senatui gratias agit: quod Gordianum ad africam proconsulem destinauerit: cuius hoc exē-
plum est. Neque gratius mihi quicq̃. P. C. neque dulcius potuistis efficere: q̃ ut Antoninum
Gordianum proconsulem ad Africam mitteretis uirum nobilem: & magnanimum: disertū:
iustum: continentē: bonum: & reliqua. Ex quo apparet: quantus uir eo tempore Gordianus
fuerit: amatus est ab afris ita: ut nemo antea proconsulum: ita ut eum alii scipionē: Catonem
alii: Multi Murtium ac Rutilium aut Lælium dicerent. Extat eorum acclamatio: quæ a Iu-
nio in litteris relata est. Nam cum quadam die factum imperatorium legeret: ut a proconsu
libus Scipionibusque cœpisset: acclamatū est. Nouo Scipioni: uero Scipioni Gordiano procō
suli. Hæc & alia frequenter audiuit. Et erat quidem longitudine Romana: canicie decora: &
pompali uultu: ruber magis quam candidus: facie bene lata: oculis: ore: fronte uerendus.
Corporis qualitate subcrassulus. Moribus ita moderatus: ut nihil possis dicere: quod ille aut
cupide aut immodeste aut nimie fecerit. Affectus suos unice dilexit filium & nepotem ultra
morem: filiam & neptem religiose socero suo Annio Seuero tātum detulit: ut in familia eius
quasi filium migrasse se crederet: nunq̃ cum eo lauerit: nunq̃ illo præsente sederit. Ante præ
turam consul cum esset: aut in domo eius semper mansit. Aut si in pompeiana domo ad illū
uel mane uel sero processit: Vini parcus: cibi parcissimus: uestitu nitidus: lauandi cupidus:

ita ut & quarto & quinto in die lauaret æstate: in hyeme secundo. Somni plurimi ita: ut in triclinis si forte apud amicos sederet: etiam sine pudore dormiret: quod uidebatur facere per naturam non per ebrietatẽ atque luxuriẽ. Sed boni mores nihil ei profuerunt: hic enim uita uenerabilis cum Platone semper cum Aristotele cum Tullio cum Virgilio: cæterisque ueteribus agens: alium q̃ merebatur exitum: passus est. Nam cum temporibus Maximini hominis sæui atque truculenti proconsul Africam regeret: iam ex consulibus sibimet legato a senatu dato. Cũque quidam rationalis acrius contra plurimos afrorum sæuiret quã Maximinus ipse pateretur proscribẽs plurimos: interficiẽs multos. Et sibi ultro procurationem omnia uindicans retunsus deinde proconsule atque legato: cum nobilibus & consularibus uiris ipse minaretur cumque afri tam insolentes iniurias ferre nequirẽt: primũ ipsũ rationalem adiunctis sibi plærisque militibus occiderunt. Occiso deinde eo cum iam orbis terrarũ odio contra Maximinum arderet: cœperunt cogitare quemadmodũ inter Maximinos & rusticos uel afros ortæ inimicitiæ placarentur. Tunc quidã Mauritius nomine potens apud afros decurio iuxta Tysdrum nobilissime post hæc oratione apud plebem uel urbanam uel rusticam in agro suo uelut concionabundus est locutus. Gratias habeo diis imortalibus ciues: quod occasionem dederunt & quidem necessarium prouidendi nobis contra hoiem furiosissimũ Maximinum: Nos enim qui procuratorem eius moribus & uitæ consimilẽ occidimus: nisi facto imperatore salui esse non possumus: quocirca si placet: quoniã non longe est nobilissimus uir proconsul cum filio consulari legato: quorum utique mortem pestis illa est minata sublata de uexillis purpura: imperatores eos dicemus: adhibitisque insignibus Romano iure firmabimus Tunc acclamatũ est: æquum est: iustũ est. Gordiane Auguste dii te seruent: feliciter imperator es: cum filio imperes. His actis propere uentũ est ad oppidũ Tysdrum: inuentusque senex uenerabilis post iurisditionem iacens in lecto: qui circunfusus purpura humi se abiecit: ac retractans eleuatus est. Et cũ aliud facere nihil posset: euitandi periculi gratia: quod Maximinus necessario fautoribus dubie iminebat: imperatorẽ se appellari passus est. Erat autẽ iam octogenarius & plurimis prouinciis: ut diximus: ante præfuerat: populo Romano ita cõmendatus suis actibus erat: ut toto dignus uideretur iperio. Alii q̃ deoccisio iuuene Gordião filio suo quod Gordianus ante nesciebat: sed ubi rem cõperit: iam mortis uicinus & filio magis timens: maluit honestas causas habere mortẽ di: quã dedi uinculis & carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano imperatore iuuenes qui auctores huius facinoris erant: statuas Maximini deiecerunt: imagines perfregerunt: nomen publicitus eraserunt. Ipsum etiã Gordianũ africanũ apppellauerunt. Addunt quidam africani cognomentũ Gordiano iccirco inditum non quod in africa imperare cœpisset: sed quod de Scipionum familia originem traheret. In plurimis autem libris inuenio & hunc Gordianum & filium eius pariter imperatores appellatos: & Antoninos cognominatos. Alii uero Antonios. Post hoc Carthaginem uentum cum pompa regali & fascibus laureatis filiusque legatus patris exemplo Scipionum: ut Desippus græcæ historiæ auctor est: gladii potestate succinctus est. Missa deinceps legatio Romam est cum litteris Gordianorum hæc quæ gesta fuerant in Africa indicans quæ per Valerianum principem senatus: qui postea imperauit: gratanter accepta est. Missæ sunt & ad amicos nobiles litteræ: ut homines potentes & rem probarent: & amiciores fierent ex amicis. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinum imperatores senatus accepit: ut nõ solũ gesta hæc probarent: sed etiam uiginti uiros eligerent: inter quos erat Maximus: siue Pupienus: & Clodius Balbinus: qui ambo imperatores sunt creati: postea quam Gordiani duo in africa interempti sunt. Illos sane uiginti senatus ad hoc creauerat: ut diuideret his italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas. Tunc legiones a Maximino Romam uenerunt abolitionẽ præteritorum spondentes. Sed uicit Gordianorum legatio: quæ bona omnia pollicebatur: ita ut eidem crederetur: & ingens militibus stipendium populo agros atque cõgiaria promissa usque adeo autem magis Gordianis quam Maximinis est creditum: ut Vitalianus quidam qui prætorianis militibus præerat per audacissimos quæstorem & milites iussu senatus occiderunt: quod se antea crudeliter egerat: & tunc eius magis immanitas timebatur amica & familiaris moribus Maximini: de cuius morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt litteræ Maximini signatæ q̃si eiusdẽ annulo: & missi cũ quæstore milites: qui eas ferrent addentes quædam præter litteras secrem esse dicenda. Longam igitur porticum penuerunt: & cum ille ea quæ sibi erant secreto dicẽda: perquireret hortantibus: ut prius signum inspiceret epistolæ: dum considerat interemptus est. Persuasum deinde est militibus iussu Maximini Vitalianum interemptum: peractisque rebus in castris Gordianorum & litteræ & uulnis sunt propositi. Interest: ut senatusconsultum quo Gordiani imperatores appellati sunt: & Maximinus hostis litteris propagentur: non legitimo sed indicto senatus die consul iam domi conuentus cum

ꝑtoribus; ædilibus & tribunis plebis: uenit in curiam ꝓfecti urbis: tui nescio quid redoluerat
& qui publicas litteras non acceperat: a conuentu se abstinuit. Sed ꝓfuit: nam consul ante soli
tas acclamationes priusq̃ aliquid in Maximinum feliciter diceretur ait. P. c. Gordiani duo
pater & filius: ambo ex consulibus: unus uester ꝓconsul: alter uester legatus magno afrorũ
consilio iperatores sunt appellati. Gratias igitur agamus tydritanæ iuuentuti: gratias car-
thaginensi populo semper deuoto ab imani nos bellua: ab illa fera uindicauerunt. Quid ti-
mide auditis? quid circunspicitis? quid cunctamini? hoc est quod semper optastis: hostis est
Maximinus: dii faciant: ut esse iam desinat. Et Gordiani senis felicitatem atque prudẽtiam
iuuenis: uirtutem atque constantiam læti experiamur. Post hæc litteras legit gordianorum
ad senatum & ad se missas. Tunc clamauit senatus. Dii uobis gratias. Liberati ab hostibus su
mus: si penitus liberemur: Maximinum hostẽ omnes iudicamus. Maximinum cum filio diis
inferis deuouemus. Gordianos Augustos appellamus. Gordianos principes agnoscimus. Im
peratores de senatu dii conseruẽt: ipetatores nobiles uictores uideamus: iperatores nr̃os Ro
ma uideat: hostes publicos q occiderit: ꝓmiũ merebitur. Dicit Iunius Cordus istud senatus
consultum fuisse; quod quale sit aut quare sic appellatum: breui exponam: omnino exem-
plum senatusconsulti taciti nõ aliud est hodie: q̃ quod uestra clæmẽtia conuocatis ad interi
ora maioribus ea disponit: quæ non sunt oĩbus publicanda: de quibus adiuuare etiam sole
tis: ne quis ante rem cõpletam quicq̃ uel audiat uel intelligat. Hunc aũt apud ueteres neces
sitates publicæ repperetũt: ut si forte aliqua uis ab hostibus imineret: quæ uel cogeret humi-
lia captare cõsilia: uel aliqua constituere: quæ nõ prius oporteret dici: q̃ effici: uel si nollẽt
ad amicos aliqua ꝑmanere: senatusconsultum tacitũ fieret: ita ut non scribæ: nõ serui publi
ci: non censuales illis actibus iteressent: senatores exciperent: senatores oium officia censuali
um scribarumque cõplerent: ne quid forte ꝓderetur. Factum est ergo senatusconsultum ta-
citum: ne res ad Maximinum perueniret. Sed statim ille ut se habent hoium mentes: eorum
duntaxat: qui erubescunt per se ea non agnosci quæ sciunt: & qui humiles se putant: si cõmis-
sa non ꝓdant: oia cõperit Maximinus: ita ut exemplum senatuscõsulti taciti acciperet: quod
nunq̃ antea fuerat factitatum. Extat denique eius epistola ad ꝓfectum urbis talis. Senatuscõ
sultum tacitum nr̃orum illorum principum legi: quod tu ꝓfectus urbi factum esse fortasse
non nosti. Nam nec interfuisti: cuius exemplũ ad te misi: ut scires q̃uo romanam remp. rege
res. Enarrari aũt non potest: quæ cõmotio fuerit Maximini: cum audiuit contra se Africam
desciuisse. Nam senatus auctoritate percepta incurrerat in parietes: uestem scindere: gladi-
um arripere: quasi omnes posset occidere: ꝓrsus furere uidebatur. Præfectus urbi acceptis
litteris aetioribus: populum & milites allocutus est: dicẽs Maximinũ iam occisum. Ex quo
maius fuit gaudium: statimque deiectæ sunt statuæ atque imagines: qui hostis fuerat iudi-
catus. Vsus est sane senatus pendente bello ꝑtãte qua debuit. Nam delatores: calũniatores: ꝓ
curatores: & oẽm illam facẽ maximinianæ tyrannidis occidi senatus iussit. Atque parum fu
it: quod senatus iudicauerat: illud populi iudicium fuit: quod occisi tracti sunt: & in cloacã
missi. Tunc & ꝓfectus urbi Sabinus consularis uir fuste percussus occisus: & in publico dereli
ctus est. Hæc ubi comperit Maximinus: statim cohortatus est milites hoc genere concionis.
Sacrati cõmilitones: immo etiam mei consecranei: & quorum mecum plærique uere milita-
tis: dũ nos a Germania Romanã defendimus maiestatem: dum nos Illyricum a barbaris uin
dicamus: afri fidem punicam ꝓstiterunt. Nam duos nobis Gordianos: quorum alter senio
ita affectus est: ut nõ possit assurgete: Alter ita luxuriæ perditus: ut debilitatem habeat pro
senectute: imperatores fecerũt. Et ne hoc parum est: sed factum afrorum nobilis ille senatus
agnouit: & pro quorum liberis arma portamus: hic cõtra nos uiginti uiros statuerunt: & oẽs
uelut contra hostes sententias protulerunt. Qui nimmo agite ut uiros decet: properãdum
est ad urbem. Nam & uiginti uiri consulares contra nos lecti sunt; quibus resistendum est no
bis fortiter agentibus; uobis feliciter dimicantibus. Lentas militum mentes & suorum ala-
cres animos hac concione Maximinus sæpe cognouit. Denique statim ad filium scripsit: qui
longe post sequebatur: ut accelleraret: ne quid contra eum se absente milites cogitarent: litte
rarum exemplum tale Iunius Cordus dicit. Refert ad te stiparor meus Tycannius: quæ gesta
cognoui uel in Africa; uel Romæ; refert quæ sint militum mentes: quæso quantum potes
properes: neque ut solet: militaris turba plus faciat. Quid uerear ex eo audies; quem ad te
misi. Dum hæc aguntur in Africa contra duos Gordianos; Capelianus quidam Gordiano &
in priuata uita semper aduersus & ab ipso imperatore iam cum mauros Maximini iussu re-
geret: ueteranus dimissus cũ lectis mauris & tumultuaria manu accepto Gordiano successo
re Carthaginẽ petit: atque oẽs fide punica carthaginensiũ populos iclinauit. Gordianus tũ
fortunam belli experiri cupiẽs: filiũ suum iam natu graudiorem quadtagita & sex ãnos agẽ

tem: quem tunc legati loco; ut diximus habuerat: contra Capelianũ & maximinianos misit
uirũ: de cuius moribus suo loco dicemus. Sed cum ĩ re militari & Capelianus eẽt audacior;
& Gordianus iunior non tam exercitus quippe: q̃ nobilitatis deliciis tardabatur: pugna com/
missa uincitur; & in eodem bello interficitur. Fertur autem tanta multitudo Gordiani par/
tium in bello cecidisse; ut cum diu quæsitum sit corpus Gordiani iunioris: non potuerit in/
ueniri. Fuit p̃terea ingens; quæ raro in Africa est tempestas; quæ Gordiani exercitũ ante bel/
lum ita dissipauit; ut minus idonei milites p̃lio fierẽt; atque ita facilis esset Capeliani uicto
ria. Hæc ubi comperit senior Gordianus; cum in Africa nihil p̃sidii: & maximino multum
temporis & fides punica perurgeret; & acerrime Capelianus instaret. Luctus deinde mentẽ;
atque animum fatigaret; laqueo uitam finiuit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit; quos
ambos senatus Augustos appellauit; & postea inter diuos rettulit. Imperauerunt anno uno:
mensibus sex. Gordianus iunior hic gordiani senis proconsulis Africæ filius; qui cum patre
& ab afris & a senatu Augustus appellatus est. Litteris & moribus clarus fuit præter nobilita/
tem: quam ut nonnulli ab Antoninis; ut plurimi ab Antoniis duxit. Siquidem argumento ad
probandam generis qualitatem alii hoc esse dixerunt: quod Africanus gordianus senior ap/
pellatus ẽ cognomine Scipionũ; quod domum pompeianã in urbe habuit: quod Antonino/
rum cognomine semper est nuncupatus: quod Antonium filium suum ipse significari uoluit
ĩ senatu: quæ singula uidentur familias designare. Sed ego Iunium Cordum sequor: qui di
cit ex omnibus his familiis gordianorum coaluisse nobilitatem. Idem igitur natus patri pri/
mus ex Fabia Orestilla Antonii pronepte: unde Cæsarum quoque familiam cõtingere uide
batur. Et primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus. Mox in senatu Antonini nomen
est editum uulgo. Deinde Gordianus haberi cœptus; in studiis grauissimæ opinionis fuit;
forma conspicuus; memoriæ singularis; bonitatis insignis; adeo ut semper in scholis si qs pu
erorum uerberaretur: ille lachrymas non teneret. Sereño Sãmonico: qui patris eius amicissi
mus; sibi aũt p̃ceptor fuit: nimis acceptus & carus usque adeo ut omnes libros Sereni Sammo
nici patris sui; q̃ censebantur ad sexaginta & duo milia: qui Gordiano minori moriens ille re
linqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem tantæ bibliothecæ & copia splendore dona
tus in famam hoium litterarum decore puenit. Quæsturam Heliogabalo auctore prome/
ruit; iccirco quod luxurioso ĩperatori lasciuia iuuenis; non tamen luxuriosa neque infamis
p̃dicata est. Præturam Alexandro auctore urbanam tenuit: in qua tantæ iurisditionis gratia
fuit; ut statim consulatum quem pater sero acceperat: mereretur. Maximini seu eiusdẽ Ale/
xandri tẽporibus ad p̃consulatum patris missus legatus est; obsecutus atque illic ea quæ su/
pertus dicta sunt: contigerunt. Fuit uini cupidior: semper tñ undecunque conditi nunc rosæ
nunc masticæ; nunc absinthii; cæterisque rebus; quibus gula maxime delectaretur. Cibi par
cus; ita ut intra punctum temporis uel prandiũ si pranderet; uel cœnã finiret. Mulierũ cupi
dissimus: hũisse. n. decretas sibi concubinas uiginti & duas fertur. Ex quibus oibus ternos &
quaternos filios reliq̃t. Appellatusque est sui tp̃is Priamus; quem uulgo iocãtes; quod esset
natura p̃sperior: Priapũ: non Priamum sæpe uocitarent. Vixit in deliciis in hortis: in balne/
is; in amœnissimis nemoribus. Nec pater aspnatus est: sæpissime dicens illũ quandocunque
in summa claritate cito esse moriturũ. Vita sua nec tñ fortitudine a bonis unq̃ degenerauit:
semperque inter illustrissimos fuit: ciuibus nec reip. ad consolationẽ defuit. Denique etiã se
natus libentissime illum Augustũ appellauit: atque in co spem publicã posuit. Vestitu cul/
tissimus; seruis & oibus suis carus. Cordus dicit uxorem eum nunq̃ habere uoluisse. Contra
Desippus putat eius filium esse Gordianum terniũ: qui post hoc cum Balbino & Pupieno si/
ue Maximo puerulus adeptus est iperium. Cum senior Gordianus mathematicũ aliquãdo
consuleret de genitura huius: respondisse ille dicitur; hunc & filium ĩperatoris; & ipsum im
peratorem futurum. Et cum senior Gordianus rideret; ostendisse constellationẽ mathema
ticam ferunt; & de libris ueteribus dictitasse: ita ut p̃baret se uera dixisse. Qui quidẽ & seni
& iuueni; & diem & genus mortis; & loca quibus essent perituri; obstinata constantiæ uerita/
te p̃dixit. Quæ oia postea Gordianus senior in Africa iam ĩperator: & qñ nihil timebat: nar/
rasse p̃hibetur; de morte quin etiã sua filiique; & de genere mortis dixisse. Cantabat p̃terea
uersus senex: cum Gordianũ filiũ uidisset hos sæpissime. Ostẽdent terris hunc tm̃ fata: ne/
que ultra Esse sinent: nimiũ uobis romana p̃pago Visa potẽs supi: p̃pria hæc si dona fuissẽt
Extant dicta & soluta orõne & uersibus Gordiani iunioris: q̃ hodie ab eius affinibus frequẽ
tantur. Non magna; non minima; sed media & q̃ appareãt esse hois ingeniosi; sed luxuriãtis
& suũ discementis ingeniũ. Pomorum & holerũ auidissimus fuit; in reliquo ciborũ genere
parcissimus semper pomorũ aliq̃d recentiũ deuoraret: frigidarũ p̃cupidus. Nec facile per
æstatẽ nisi frigidas & q̃plurimas bibit. Ererat corporis uasti; q̃re magis ad frigidas urgeba/
tur. Hæc de Gordiano iuniore digna memoratu cõperimus; nõ. n. nos talia dicere uolumus

q̃ Iunius Cordus ridicule ac stulte cõposuit de uoluptatibus domesticis cæterisque ĩfimis re
bus:q̃ qui uelit scire ipsum legat Gordianũ: qui dicit & quos seruos habuerit unusquisque
principum:& quos amicos:& quot penulas:quot ue clamydes:quorũ etiã sciẽtia nulli ꝓdest.
Siquidem ea debeãt in historia poni ab historiographis:q̃ aut fugienda sint aut sequenda.
Sane quod p̃termittendũ esse nõ cẽsui:qa mirabile uisum est lectu apud Vulcatiũ Terentia
num:q & ipse histotiã sui temporis scripsit. In litteras misit Vulcatius Terentianus Gordia-
num seniorẽ Augusti uultum sic repsentasse:ut & uocem & morẽ & staturam eiusdẽ ostenta
re uideretur. Filium uero Põpeio simillimũ uisum:q̃uis Pompeius obesi corporis fuisse de
negatur. Nepotem aũt eius etiam nunc uidemus imagines Scipionis asiatici retulisse:quod
pro sua administratione tacendũ esse nõ credidi. Gordianus tertius post mortem duorum
Gordianorũ senatus trepidus & Maximinum uæhementius timens ex uiginti uiris:quos ad
remp. tuendã delegerat: Pupienum siue Maximũ & Clodium Balbinũ Augustos appella-
uit ambos ex cõsulibus. Tũc populus & milites Gordianũ puulũ annos agentẽ: ut plærique
asserunt undeci: ut nonnulli tredecĩ:ut Iunius Cordus dicit sexdeci: nã uigesimo & secũdo
anno eũ perisse asserit:petiuerunt:ut Cæsar appellaretur:raptusque ad senatũ :atque ĩde in
concione positus indumento ĩperatorio tectus; Cæsar est appellatus. Hic natus est: ut plures
asserunt ex filia Gordian :ut unus aut duo:nã amplius iuenire non potui: ex filio qui ĩ Afri
ca periit. Gordianus scilicet Cæsar factus apud matrẽ educatus est. Et cũ extinctis Maxmi
nis Maximus ẽt & Balbinus militari seditione ĩterempti essent;qui biennio ĩperauerãt: Go
dianus adolescens q̧ Cæsar eatenus fuerat:a militibus & populo & senatu & oĩbus gentibus
ingenti amore:ingenti studio & gratia:Augustus est apellatus. Amabatur aũt merito aui &
auunculi siue patris: q ambo ꝓ senatu & ꝓ populo ro. contra Maximinũ arma sumpserunt:
& militari uel morte uel necessitate perierunt. Post hæc ueterani ad curiã uenerunt:ut disce
rent qd actũ esset. Ex q̃bus duo igressi capitolium cum illic senatus ageretur ante ipsam arã
a Gallicano ex cõsulibus & Mœcenate ex ducibus ĩterempti sunt;atque bellum intestinum
ortũ est; cum essent armati ẽt senatores ignorãtibus ueteranis: quod Gordianus adolescens
solus teneret iperium. Desippus qdem asseruerat ex filio Gordiani tertiũ Gordianum esse
natum:& posteaq̃ constitit apud ueteranos quoque solum Gordianũ ĩperare inter populũ;
& milites;ac ueteranos pax roborata est:& hic finis belli ĩtestini fuit: cum esset delatus Gor
diano puero consulatus. Sed iudiciũ non diu iperatori Gordiani hoc fuit;quod eclipsis so-
lis facta est ut nox crederetur;neque sine luminibus accẽsis quicq̃ agi posset. Post hæc tñ uo
luptatibus & deliciis po. ro. uacauit; ut ea quæ fuerant aspere gesta mitigaret. Venusto & Sa
bino consulibus inita est factio in Africa contra Gordianum tertium duce Sabiniano; quem
Gordianus per p̃sidem Mauritaniæ obsessum a cõiuratis ita oppressit: ut ad eum tradendũ
Carthaginem omnes uenirent:& crimina confitentes & ueniam sceleribus postulantes. Fini-
ta igitur sollicitudine in Africa Gordiano iam iterum & Põpeiano consulibus bellum persi-
cum natum est:qñ & adolsecens Gordianus priusq̃ ad bellum ꝓficisceretur: & duxit uxorẽ
filiam Misithei doctissimi uiri:quem causa eloquentiæ dignum patẽtela sua putauit:& præ
fectum statim fecit:post quod non puerile iam & contemptibile uidebatur imperium. Siq-
dem & optimi soceri consiliis adiuuaretur:& ipse pro pietate aliquantulũ saperet: nec p spa
dones ac ministros aulicos matris uel ignorantiæ conuenientia uiderentur. Extat denique &
soceri eius ad eũ epistola & ipsius Gordiani ad socerum: qua intelligitur eius sæculum emẽ-
datius ac diligentius socero adiuuante perfectum: quarum exẽplum hoc est. Domino filio:
& Augusto Misitheus socer & p̃fectus. Euasisse nos grauem temporum maculam qua p spa-
dones & per illos qui amici tibi uidebantur: erant autem uæhementes inimici: omnia uende
bantur uoluptati:& ex eo magis quod tibi gratior emendatio est: ut si qua uitia fuerunt tua:
non fuisse satis constet mi fili uenerabilis:neque enim quisquam ferre non potuit datas eunu
chis suffragantibus militum p̃posituras:negatum laboribus p̃mium: aut interemptos aut li
beratos pro libidine atque mercede:quos non decebat; uacuatum ærarium per eos:qui quo-
tidie insidiosissime frequentabant initas factiones:ut tu deciperetis: cum iter se de bonis pes
simi quique haberent ante consilia tibimet suggerenda bonos pellerent; detestandos insinua
rent;omnes postremo tuas fabulas uenderent. Diis igitur gratias: quod uolente te ipõ emẽ
data respublica est. Delectat sane boni esse principis socerum: & eius qui omnia requirat:&
omnia uelit scire: & qui pepulerit homines: per quos antea uelut in auctione positus nundi-
natus est. Item Gordiani ad ipsum. Imperator Gordianus Augustus Misitheo patri & præ-
fecto. Nisi dii omnipotentes romanum tuerentur imperium:etiam nunc per emptos spado-
nes uelut in hasta positi uenderentur. Denique nunc denium intelligo neque felsociores
p̃torianis cohortibus p̃poni debuisse;neque Serapioni quartam legionem credendã fuisse.
Et ut omnia dinumerarem multa non esse faciẽda: quæ feci: sed diis gratias: quod te insinu

ante qui nihil uendis didici ea: quæ inclusus scire non poteram. Quid enim facerem: quod
ad mauros uenderet: & consilio cum Gaudiano & Reuerendo & Montano habito uel lauda
ret aliquos uel uituperaret. Et illorum cõsensu quasi testium quod dixerat approbarem mi
pater. Verum audias uelim miser est imperator: apud quem uera reticentur: qui cũ ipse pu-
blice ambulare non possit: necesse est ut audiat: & uel audita uel a plurimis roborata confir-
met. His epistolis intellectũ est adolescentẽ soceri cõsiliis emendatũ atque correptũ. Et Mi
sithei quidem epistolã græcam q̃dam fuisse dicunt: sed in hanc sententiam. Tantum aũt ua
luit eius grauitas & sanctimonia: ut ex obscurissimo præter nobilitatẽ gestis etiam Gordia-
num clarum principem fecerit. Fuit terræmotus eousque grauis iperante Gordiano: ut ci-
uitates etiam terræ hiatu cum populis deperirent: ob quæ sacrificia per totã urbem totum-
que orbem terrarũ ingentia celebrata sunt. Et Cordus q̃dem dicit inspectis libris sibyllinis
celebratisque omnibus q̃ illic iussa uidebãtur: mundanum malum esse sedatũ sedato terræ
motu. Prætextato & Attico consulibus Gordianus aperto Iano gemino quod signum erat in
dicti belli: profectus est cõtra persas cum exercitu igenti & tanto auro: ut uel auxiliis uel mi
litibus facile persas uincere posset. Fecit iter in Mesiam: atque in ipso procinctu quicq̃d ho-
stium in thraciis fuit: deleuit: fugauit: expulit: atque submouit. Inde per Syriã in Antiochiã
uenit: quæ a persis iam tenebatur. Illic frequentibus præliis pugnauit & uicit: Sapore persa-
rum rege submoto. Et post Artaxerxem Antiochiam recepit: Carras & Nitibi: quæ omnia
sub persarum imperio erant. Rex sane persarum tantum Gordianum principem timuit: ut
cum instructus esset: & suis copiis & nostris: tamen ciuitatibus ipse præsidia spõte deduceret:
easque integras suis ciuitatibus redderet: ita ut nihil quod ad eorum fortunas pertineret: at-
taminaret. Sed hæc omnia per Misitheum socerum Gordiani: eũdemque præfectum gesta
sunt. Effectum denique est: ut persæ qui iam in Italia timebantur: in regnum suum pugnan-
te Gordiano redirent: totumque orientem romana respublica detineret. Extat oratio Gor
diani ad senatum: qua de rebus gestis scribens Misitheo p̃fecto suo & socero ingentes gratias
agit: cuius partem indidi: ut ex eo uera cognosceres. Post hæc patres conscripti: q̃ dũ iter age-
mus gesta sunt: quæ ubique singulis digna sunt actitata etiam: persas ut breui multa conne-
ctam ab Antiochensium crucibus: quas iam nexas persico ferro gerebant: & reges persarum:
& leges amouimus. Carras deinde cæteras que urbes imperio romano reddidimus. Nitibin
usque peruenimus: & si dii fauerint: Tesiphona usque ueniemus. Valet tantum Misitheus p̃-
fectus & parens noster: cuius ductu & dispositione & hæc transegimus: & reliqua trãsigemus
Vestrum est igitur supplicatiões decernere: nos diis cõmendare: Misitheo gratias agere. His
in senatu lectis: quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt: utpote qui persas uicisset
ut triũpho psico triũpharet: Misitheo aũt q̃dragita ex equotũ & triũpalis currus & titulus
huiusmodi. Misitheo eminẽti uiro: parẽti principũ: p̃tori totius urbis: tutori reipu. senatus
populusque romanus uicẽ reddit. Sed ista felicitas longior esse non potuit. Nam Misitheus
q̃tum plærique dicũt: artibus Philippi qui post eum p̃fectus p̃torii est factus: ut alii morbo
extinctus est hærede romana rep. ut quicquid eius fuerat: uectigalibus urbis accederet. Cu-
ius uiri tanta in rep. dispositio fuit: ut nulla esset unq̃ ciuitas militanea potior: & q̃ posset ex-
ercitum po. ro. ac principem ferre: quæ totius anni in aceto: frumẽto & lardo atque hordeo
& paleis condita non haberet: minores uero urbes aliæ triginta dierum: aliæ quadragita: nõ
nullæ duorum mensium: q̃ minimum quindeci dierum. Idem cum esset p̃fectus: arma mili
tum semper inspexit. Nullum senem militare passus est: nullum puerum annonas accipere.
Castra omnia fossato circuibat: noctibus etiam plærũque uigilias frequentabat. Amabatur-
que ab omnibus: quod sic & temp. amaret & principem. Tribuni eum & duces usque adeo ti
muerunt & amauerunt: ut neque uellent peccare: neque ulla ex parte peccarent. Philippus
eum propter plæraque uehementer timuisse fertur: atque ob hoc p medicos isidias eius ui-
tæ parasse. & q̃dem hoc genere cũ effusione alui Misitheus laboraret: atque a medicis sisten
di uentris gratia poculũ iuberetur accipe: mutatis q̃ fuerant parata: id fertur datũ: quo ma-
gis solueretur: atque ita exaiatus est. Quo mortuo a Priano & Pappo cõsulibus i eius locum
p̃fectus p̃torii factus est Philippus arabs humili genere natus: sed supbus: q̃ se in nouitate at-
que enormitate fortunæ nõ tenuit: ita ut stati Gordiano q eum in locũ parẽtis adsciuerat: isi
dias p milites faceret. Quæ tales fuerũt: Misitheus tm̃ q̃tum diximus hũerat candistorũ: ut
uacillare dispositio romana nõ posset. Verũ artibus Philippi primũ naues frumẽtariæ sũt
auersæ. Deinde in ea loca deducti sunt milites: in quibus annona haberi nõ posset. Hic Gor
diano infestos milites statim reddidit: non intelligentes artibus Philippi iuuenẽ eẽ deceptũ.
Sed Philippus etiam hoc addidit: ut rumore per milites spargeret: adolescentẽ esse Gordia
num imperium non posse regere: melius esse illum imperare: qui militem gubernaret: qui
remp. sciret. Corrupit præterea etiam principes: effectumque: ut palam Philippus ad impe

rium poſceretur. Amici gordiani primum uæhementiſſime reſiſtebant. Sed cum milites fa
me urgerentur: imperium Philippo mandatum eſt: iuſſumque a militibus: ut quaſi tutor
eius Philippus cum eodem gordiano pariter imperaret. Suſcepto igitur imperio cum & Phi
lippus ſe contra gordianum ſuperbiſſime ageret: & ille ſe imperatorem atque imperatorum
prolem & uirum nobiliſſimæ familiæ recognoſceret: nec ferre poſſet improbitatem homi-
nis ignobilis apud duces & milites aſtare præfecto Metio gordiano affini ſuo in tribunali p-
ceſſit: ſperans poſſe imperium Philippo abrogari. Sed hac conqueſtione nihil egit: cum illũ
incuſaſſet: quod immemor beneficiorum eius ſibi minus gratus exiſteret. Et cum milites ro-
gaſſet: cum aperte duces ambiſſet: factione Philippi minor apd̃ omnes fuit. Denique cum ſe
uideret minorem haberi: petiit ut æquale ſaltem inter eos eſſet imperium: nec impetrauit.
Dehinc petiit: ut loco Cæſaris haberetur: nec id obtinuit. Petiit etiam: ut præfecti loco eēt
Philippo: quod & ipſum negatum eſt. Vltimæ preces fuerunt: ut eum Philippus ꝑ duce ha-
beret: & pateretur uiuere. Ad quod quidem pene conſenſerat Philippus ipſe tacitus: ſed
omnia per amicos agens nutibus atque conſiliis. Verum cum ſecum ipſe cogitaret amorem
populi romani: & ſenatus circa Gordianum & totius Africæ ac Syriæ totiuſque orbis Roma-
ni tum & nobilis eſſet & nepos: ac filius imperatorum: & bellis grauibus totam rempu. libe-
raſſet: poſſe fieri: ut ficta quandocunque militum uoluntate Gordiano redderetur imperi-
um recens: cum in Gordianum iræ militum famis cauſa uæhementes eſſent: clamantem an
te conſpectum duci iuſſit ac ſpoliari & occidi. Quod cum primum dilatum eſſet: poſt ut iuſ
ſit impletum eſt. Ita Philippus impie non iure obtinuit imperium. Imperauit Gordianus an
nis ſex. Et dum hæc agerentur: Argunthis ſcytharum rex finitimorum regna uaſſabat: ma-
xime quod comperérat Miſitheum periiſſe: cuius conſilio reſpublica fuerat gubernata. Phi
lippus autem ne a crudelitate nãciſci uideretur imperium: Romã litteras miſit: quibus ſcri
pſit Gordianum morbo periiſſe: ſeque a cunctis militibus electum. Nec defuit: ut ſenatus de
his rebus: quas non nouerat falleretur. Appellato igitur principe Philippo & Auguſto nũcu-
pato Gordianum adoleſcentem īter deos rettulit. Fuit iuuenis lætus: pulcher: amabilis: gra
tus omnibus: in uita iucundus: in litteris nobilis: prorſus ut nihil præter ætatem deeſſet im-
perio. Amatus eſt a populo & ſenatu & militibus ante Philippi factionem: ita ut nemo princi
pum. Cordus dicit omnes milites eum filium appellaſſe: ab omni ſenatu filiũ dictum: oēm
populum delicias ſuas Gordianum dixiſſe. Denique Philipppus cum eum interfeciſſet: ne-
que imagines eius tolleret: neque ſtatuas deponeret: neque nomē abraderet: ſed diuum ſem
per appellans etiam apud ipſos milites cum quibus factionem fecerat: ſerio animo & peregri
na calliditate ueneratus eſt. Domus Gordianorum etiam nunc extat: quam iſte Gordianus
pulcherrime exornauit. Et uilla eorum uia præneſtina ducentas columnas uno ſtilo habens:
quarum quinquaginta chriſteæ: claudianæ quinquaginta: ſymiades quinquaginta: numidi
cæ pari menſura ſunt. In qua baſilicæ cētenariæ tres. Cætera huic operi conueniētia: & ther
mæ quales præter urbem ut tũc nuſquam in orbe terrarum. Familiæ Gordiani hoc ſenatus
decreuit: ut a tutelis atque legationibus & a publicis neceſſitatibus niſi ſi uellent poſteri eius:
ſemper uacarent. Opera Gordiani Romæ nulla extant: præter quædam nymphia & balne-
as. Sed balneæ priuatis hominibus fuerunt: & ab eo in uſum priuatum exornatæ ſunt. Inſti-
tuerat porticum in campo martio ſub colle pedum mille: ita ut ab altera parte: qua mille pe
dum porticus fieret: atque īter eas pariter & ſpatium pedum quingentorum: cuius ſpatii hic
atque inde uiridaria eſſent lauro myrto: & buxo frequentata. Medium uero lichoſtratũ bre
uibus columnis altrinſecus poſitis & ſigillis per pedes mille: quod eſſet deambulatoriũ: ita
ut in capite baſilica eſſet pedum quīgentorum. Cogitauerat præterea cũ Miſitheo: ut poſt
baſilicam thermas æſtiuas ſui nominis faceret: ita ut hyemales in principio porticum pone-
ret: ſuo ſui eſſent uel uiridaria uel porticus. Sed hæc omnia nunc priuatorum & poſſeſſio-
nibus & hortis & ædificiis occupata ſunt. Fuerunt ſub Gordiano Romæ elephãti triginta &
duo: quorum ipſe duodecim miſerat: Alexander decem. Alces decē. Tigres decem. Leones
manſueti ſexaginta. Leopardi manſueti triginta. Belbi: id eſt hienæ decem: gladiorum fiſca
lium paria mille. Hyppotamis ex renocere unus. Arcoleontes decem. Camelopardali decē:
Onagri uigiti. Eq feri q̄draginta: & cætera huiuſmōi aīalia īnumera & diuerſa: q̄ oīa Philip
pus ludis ſæcularibus uel dedit uel occidit. Has aũt oēs feras mãſuetas & præterea efferatas
parabat ad triumphũ perſicũ: quod uotum publicum nihil ualuit. Nã oīa hæc Philippus
exhibuit ſæcularibus ludis & muneribus atque circēſibus: cũ mileſimũ ab urbe cõdita annũ
in conſulatu ſuo & filii ſui celebrauit: qđ de Cæſare mēoriæ traditũ eſt. Hoc etiã de Gordia
no Cordus eueniſſe pſcribit. Nã oēs q̄cunque illũ gladio appetiuerũt: q nouē fuiſſe dicũtur
poſtea interēpti a Philippis ſua manu ſuiſque gladiis: & iiſdē q̄bus illũ ꝑcuſſerãt īteremiſſe
dicitur. Triũ igr̃ Gordianorũ hæc fuit uita: qui oēs Auguſti appellati ſunt: duobus ī Afri-

ca interemptis persidis finibus: Gordiano sepulchrũ milites apud Circeum castrum fecerũt in finibus persidis titulum huiusmodi addentes & græcis & latinis: & persicis & iudaicis: & ægyptiacis litteris: ut ab omnibus legeretur. Diuo Gordiano uictori persarũ: uictori gotthorum: uictori sarmatharum: depulsori romanarum seditionum: uictori germanorũ: sed nõ uictori Philipporum: quod ideo uidebatur additum: quia in campis Philippis ab Alanis tumultuario prælio uictus abscesserat. Simul etiam quod a Philippis uidebatur occisus. Quẽ titulum euertisse Licinius dicitur eo tempore: quo est nactus imperium: cum se uellet uideri a Philippis originem trahere. Quæ omnia Cõstantine maxime iccirco sum secutus: ne qd tuæ cognitioni deesset: quod dignum scientia uideretur.

Maximus & Balbinus eiusdem Iulii Capitolini.

Nterremptis in Africa Gordiano seniore cũ filio: cũ Maximinus ad urbẽ furens ueniret: ut quod Gordiani Augusti appellati fuerãt: uidicaret: senatus pertrepidus in ædem Concordiæ septimo kalen. iunias concurrit: ludis apollinaribus remedium contra furorẽ hominis ĩprobissimi requirens. Cum igitur duo cõsulares & eminentes quidẽ uiri Maximus & Balbinus: quorum Maximus a plærisque ĩ historia reticetur: & loco eius Pupieni nomen infertur: cum & Desippus & Arapianus Maximum & Balbinum dicant electos contra Maximinũ post Gordianos: quorum alter bonitate: uirtute alter ac seueritate clari habebantur: ingressi essent curiã ac præcipue timorẽ Maximini aduẽrum ferrent: ostenderentque referente consule de aliis rebus qui primam sententiã erat dicturus: sic orsus est. Minora nos sollicitant: & prope aniles res feruentissimo tẽpore tractamus in curia. Quid enim opus est de restitutiõe templorũ: de Basilicæ ornatu: de thermis titianis: de exædificatione amphitheatri agere: cum imineat Maximus: quem hostem mecũ ante dixistis. Gordiani duo in quibus ρ̃sidium fuerat: interẽpti sunt: neque in præsenti ullum sit auxilium: quo respirare possimus. Agite igitur. p. c. principes dicite: quid moramini? ne dũ singillatim ptimescitis: in timore potiusq̃ in uirtute opprimamini. Post hæc tacentibus cũctis: cum Maximus qui & natu grandior erat: & meritis: & uirtute ac seueritate clarior dicere sententiam cœpisset: qua ostenderet duos principes esse faciendos. Vectius Sabinus ex familia Vlpiorum rogato consule: ut sibi dicere atque interfari liceret: sic orsus ẽ. Scio. p. c. hanc rebus nouis iesse oportere constantiã: ut rapienda sint consilia non quærenda. Verbis quinetiã plurimis abstinendum sit: atque sententiis ubi res perurgent: ceruices suas quisque respiciat: uxorem ac liberos cogitet: auitas patriasque fortunas quibus omnibus iminet Maximinus natura furiosus: truculentus: imanis. Causa uero ut sibi uidetur satis iusta: truculentior ille quadrato agmine castris ubique positis ad urbem tendit. Vos sedendo & consultando diem teritis: longa oratione opus non est: faciendus est impator: imo faciendi sunt principes. Vnus qui res domesticas: alter qui bellicas curet. Vnus qui in urbe resideat: alter qui obuiam cum exercitu latronibus pergat. Ego principes dico: uos firmate si placet: si minus meliores ostendite. Maximum igitur atque Balbinum: quorum unus in re militari tantus est: ut nobilitatem generis splendore uirtutis allexerit. Alter ita clarus nobilitate est: ut & morum lenitate reipub. sit necessarius & uitæ sanctimonia: quam a prima ætate in studiis semp ac litteris tenuit. Habetis sententiam. p. c. mihi fortasse periculosiorẽ q̃ uobis: sed nec uobis satis tutam: si non aut alios aut hos principes feceritis. Post hæc acclamatũ est uno consensu. Aequũ est: iustum est. Sentẽtiæ Sabini oẽs consentimus. Maxime & Balbine Augusti dii uos seruent: dii uos principes fecerunt: dii uos conseruent. Vos senatum a latronibus uindicate: uobis bellũ contra latrones mandamus. Hostis publicus Maximinus cum filio pereat: hostem publicũ uos persequmini. Felices uos iudicio senatus: felicẽ rempu. uestro ĩperio. Quod uobis senatus detulit: fortiter agite: quod uobis senatus detulit libenter accipite. His atque aliis acclamationibus imperatores facti sunt Maximus atque Balbinus. Egressi igitur a senatu: primum capitolium ascenderunt: ac rem diuinam fecerunt. Sed dum in capitolio rem diuinam faciũt. populus ro. imperio Maximi contradixit: timebant enim seueritatem eius hoĩes uulgares. Quare factum est: ut gordianum adolescentulũ principem peterent: qui statim factus est: nec prius permissi sunt ad palatium stipatis armis ire: q̃ nepotem gordiani Cæsaris nomine nuncuparent. Deinde ad rostra populum conuocarunt. Vbi cum orationem de senatus sententia: & de sua electione habuissent. po. r. cum militibus qui forte conuenerant: acclamauit Gordianum Cæsarem omnes rogamus. Hic nepos erat gordiani ex filia: ut quidã: uel ut alii ex filio: qui est in Africa occisus: annum agens ætatis quartum decimum: ut plærique dicunt qui statum raptus est: & nouo genere senatus cõsulti cum eadem die senatusconsultum factũ

esset: inductus in curiam Cæsar est appellatus. Prima igitur relatio principum fuit: ut duo
Gordiani diui appellarentur. Aliqui autem unum putāt appellatum seniorē uidelicet. Sed
ego libris: quos Iunius Cordus affatim scripsit: legisse memini ambos in deos relatos. Siqui-
dem senior laqueo uitam finiuit: iunior aūt in bello consumptus est. Qui utique maiorem
meretur reuerentiā: quod eum bella rapuere. Post has igitur relationes p̄fectura urbis i Sa-
binum collocata est: uirum grauem & Maximi moribus cōgruentem: p̄toriana in Pinarium
Valentem. Sed priusq̄ de actibus eorum loquar: placet aliqua dicere de moribus atque ge-
nere non eo modo: quo Iunius Cordus est ꝓsecutus oia: sed illo quo Suetonius Tranquillus
& Valerius Marcellus: quis Curius Fortunatius: q oēm hanc historiā perscripsit: plura con-
tigerit. Cordus uero tam multa: ut etiam plæraque & minus honesta perscripserit. Ma-
ximo pater fuit Maximus unus e plebe: ut nōnulli dicunt Phaber ferrarius: ut alii ueredari-
us: uehicularius fabricator: hunc suscepit ex uxore Prima noie. Cui fratres quattuor uiri fue-
runt & quattuor puellæ: qui oēs in pubertate interierunt. Nato Maximo carnem bubulā: &
quidem multam aquila in cellā eorum ꝓiecisse fertur: quæ angusto patebat impluuio: eam
denique cum iaceret: nec quisq̄ attingere auderet religionis timore: iterum sustulisse & in ꝓ-
ximum sacellum: quod erat Iouis p̄stiti detulisse. Id eo tēpore nihil uisum est ominis habere:
sed non sine causa factum probauit imperium. Pueritiam oēm in domo patris Pinarii fecit:
quem statim ad p̄fecturam p̄torii subuexit: ubi factus est imperator. Operā grāmatico: rhe-
tori non multam dedit. Siquidem semper uirtuti & militari seueritati studuit. Attamen mi-
litaris tribunus fuit: & multos egit numeros: & postea p̄turam sumptu pescenninæ Marcelli-
næ: quæ illum loco filii susceperat & aluerat. Inde ꝓconsulatum Bithyniæ egit: & deinceps
græcæ: ac tertio Narbone: missus p̄terea legatus sarmathas in illyrico contulit: atque inde tras-
latus ad Rhenū rē cōtra germāos satis feliciter gessit. Post hæc p̄fectus urbis prudētissimus
ac igeniosissius: & seuerissimus approbatus ē. Quare ueluti senatus ei hoi: qd nō licebat: no-
uæ familiæ imperium m̄ detulit confessis oibus eo tempore in senatu aptiorem non esse: qui
deberet principis nomen accipere. Et qm̄ etiam minora plærique desiderant. Fuit cibi aui-
dus: uini parcissimus: ad rem ueneream nimis rarus: domi forisque semper seuerus: ita ut & tri-
stis cognomen acciperet. Vultu grauissimus & retorridus: statura ꝓcerus: corporis qualitate
sanissimus: moribus aspernabilis: attamen iustus: neque unq̄ usque ad exitum negociorū uel
inhumanus: uel inclæmens. Rogatus semper ignouit: nec iratus est: nisi ubi cum irasci decuit.
Factionibus nunq̄ p̄buit: iudicii tenax fuit: neque alis potiusq̄ sibi credidit. Quare & a se-
natu multum dilectus est: & a populo timori habitus: siquidem sciebat populus eius censori-
am p̄fecturam: quam uidebat posse in īperio uæhementius conualescere. Balbinus nobilissi-
mus & iterum consul rector prouinciarum infinitarum. Nam & in Asiam & Africā & Bithyniā
& Galathiam & Pontum & Thracias & Gallias ciuilibus administrationibus rexerat: ducto
nonnunq̄ exercitu: sed rebus bellicis minor fuerat q̄ ciuilibus. Attamen bonitate: nimia san-
ctitate: ac uerecundia ingentē sibi amorem conciliauerat. Familiæ uetustissimæ: ut ipse di-
cebat: a Balbo Cornelio Theophane originem ducens: qui per. G. Pompeium ciuitatē meru-
erat: cum esset suæ patriæ nobilissimus: idemque historiæ scriptor. Statura æque procerus:
corporis qualitate cōspicuus: in uoluptatibus nimius: quem quidem adiuuabat diuitiarum
abundantia: nam erat a maioribus diues: & multa hæreditatibus per se ipse collegerat. Elo-
quentia clarus: poemata inter sui temporis poetas plurima fecit: p̄cipiti usu: uini: cibi: rei ue-
nereæ auidus: uestitu cultus: nec quicq̄ defuit: quod illum populo non cōmendabilem red-
deret. Amabilis etiam senatui fuit. Hæc de utriusque uita cōperimus. Denique nonnulli quē-
admodū Catonē & Cæsarē Salustius comparat: ita hūc quoque comparandū putāt: ut alte-
rum seuerum: clæmentem alterum: bonum illum: istum constantem. Illum nihil largientē
hunc affluentem copiis omnibus diceret. Hæc de moribus atque genere. Decretis ergo omni-
bus imperatoriis honoribus atque insignibus: percepta tribunitia potestate iure proconsula-
ri: pontificatu maximo: patris etiam & patriæ nomine meruerunt imperium. His gestis: cele-
bratisque sacris datis ludis scænicis: ludisque circensibus gladiatorio etiam munere: Maxi-
mus susceptis uotis in capitolio ad bellum contra Maximinum missus est cum exercitu ingē-
ti prætorianis Romæ manentibus. Vnde autem mos tractus sit: ut proficiscentes ad bellum
īperatores: munus gladiatoriū & uenatus darēt: breuiter dicendū est. Multi dicunt apud ue-
teres hanc deuotionē contra hostes factā: ut ciuium sanguine litato specie pugnarum se he-
mesis: id est uis quædam fortunæ satiaret. Alii hoc litteris tradunt: quod uerisimilius credo
iturtos ad bellum romanos debuisse pugnas uidere: & uulnera & ferrum: & nudas inter se co-
hortes: ne dimicantes in bello armatos hostes timerent: aut uulnera & sanguinem perhorre-
scerent. Et maximo quidem ad bellum profecto Romæ p̄toriani remanserunt. Inter quos
& populum tanta seditio fuit: ut ad bellum itestinum ueniretur. Vrbis Romæ pars maxima

incenderetur: templa fœdarentur: omnes plateæ cruore polluerentur: cum Albinus homo senior seditionem sedare non posset. Nam & in publicum processit: manus singulis quibusque tenuit: & pene ictum lapidis passus est. Alii dicunt etiam fusse percussum esse: neque sedasse tumultum: nisi infantem Gordianum purpuratum ad populum longissimi hominis collo superpositũ produxisset. Quo uiso populus & milites usque adeo placati sunt: ut amore illius in concordiam redirent. Neque unq̃ quisquã in illa ætate sic amatus est merito aui & auunculi: seu patris ut quidam dicunt: qui pro populo Romano contra Maximinũ in Africa uitam finierant. Tantum apud romanos memoria bonarum rerum ualet. Maximo igitur ad bellum profecto: senatus per omnes regiones consulares p̃torios: quæstorios: ædilitios tribunitios etiam uiros misit: ita ut unaquæque ciuitas frumentum: arma: & propugnacula: & muros pararet: ut p singulas urbes Maximinus fatigaretur. Iussum tunc tamen: ut omnia ex agris in ciuitate colligerentur: ne quid hostis publicus inueniret. Scriptum est p̃terea ad oẽs prouincias missis frumentariis: iussumque ut quicunque Maximinum iuuisset: in hostium numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum seditiones inter populum & milites ortæ sunt: Et cum mille edicta Albinus proponeret: nec audiretur: ueterani se in castra p̃toria contulerunt cum ipsis p̃torianis: quos cœpit populus obsidere: nec unq̃ ad amicitiam essent redacti nisi fistulas aquarias populus incidisset: in urbe aũt priusq̃ dictum esset milites pacatos uiri re: & tegulæ de rectis iactæ sunt: & omnia: q̃ domibus erant uasa proiecta. Atque ideo maior pars ciuitatis perit & multorum diuitiæ. Nam latrones se militibus miscuerunt ad uastãda ea: q̃ norant: ubi repperirent. Cum hæc Romæ geruntur: Maximus siue Pupienus apud Rauennam bellum parabat ingenti apparatu: timens uæhementissime Maximinũ: de quo sæpissime dicebat se non contra hominẽ: sed contra cyclopem bellũ gerere. Et Maximinus quidem apud Aquilegiã ita uictus est: ut a suis occideretur: caputque eius & filii perlatum ẽ Rauennam: quod a Maximo Romã transmissum est. Non tacenda hoc loco deuotio est Aquilegensium pro Romanis: qui etiã crines mulierũ pro neruis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur. Tantũ sane lætitiæ fuit in Balbino: qui plus timebat: ut hecatombẽ faceret. Statim Maximini caput allatum. Hecatombe autẽ tale sacrificiũ est. Centum aræ uno in loco cespiticiæ extruuntur: & ad eas centũ sues: centũ oues mactantur. Nam si ĩperatorium sacrificium sit centũ leones: centũ aquilæ: & cætera huiusmodi aĩalia centena feriunt. Quod quidẽ etiã græci quondã fecisse dicuntur: cum pestilentia laborarent: & a multis ĩperatoribus id celebratum constet. His igitur peractis: Balbinus cũ summa gratulatione Maximũ redeuntem e Rauenna cũ exercitu integro & copiis expectabat. Siquidẽ Maximinus ab oppidanis Aquilegiensibus: & paucis qui illic erãt militibus a Crispino & Melephilo cõsulatibus: qui a senatu missi fuerant: uictus est. Ipse autẽ Maximinus Aq̃legiã iccirco accesserat: ut oĩa tuta & integra usque ad alpes relinqueret. Ac si quæ essent barbarorum: qui Maximo fauerant reliquiæ: compesceret. Missi sunt denique ad eum legati senatores uiginti: quorum nomina sunt apud Cordum: in his consulares quattuor: prætorii octo: quæstorii cum coronis & senatusconsultum: in quo ei statuæ auratæ equestres decernebãtur. Ex quo quidem Balbinus subiratus est: dicens Maximum minus q̃ eum laborasse: cum ipse domi tãta bella compressisset: ille autem otiosus apud Rauennam resedisset. Sed tãtum ualuit bellum Maximo qui profectus est contra Maximinum: ut etiam uictoria decerneretur: quam impletam ille nesciuit. Exercitu igitur suscepto Maximini: ad urbem cum ingẽti pompa & multitudine Maximus ad urbem uenit mærentibus militibus: quod eum imperatorem: quem ipsi delegerant: perdiderant: & eos habebant: quos senatus legerat. Nec dissimulari poterat mæror: qui apparebat in frontibus singulorum: etiam quidem nec uerbis abstinebatur: q̃uis Maximus & apud milites sæpe dixisset obliuionem præteritorum esse debere: & stipendia magna donasset: & auxilia in ea loca quæ delegerant: dimisisset. Sed animi militum semel imbuti odio: refrænari nequeunt. Denique cum audisset senatus acclamationes: quæ milites tãgeret: actores contra Maximum & Balbinum extiterunt secum quottidie cogitantes quos imperatores facere deberent. Senatusconsulti autem: quo moti sunt: hæc forma est. Cum ingredienti urbem Maximo Balbinus & Gordianus & senatus & populus romanus obuiam processissẽt acclamationes primum publicæ fuerunt: quæ milites contingerent. Inde in senatum itũ est: ubi post illa: quæ communia solent esse festa: dictum est. Sapienter electi principes sic agũt: per imperitos electi principes sic pereunt: cum constaret a militibus factum esse Maximinũ Balbinum autem & Maximum a senatoribus. His auditis milites grauius sæuire cœperunt in senatu præcipue qui sibi triumphare de militibus uidebatur. Et Balbinus quidẽ cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente senatu & populo Romano regebant: senatui plurimum deferebatur: leges optimas condebant: moderate causas audiebant: res bellicas pulcherrime disponebant: & cum iam paratum esset: ut contra parthos Maximus pro-

ficiscerentur; Balbinus contra germanos; puer autem Gordianus Romæ remaneret. Milites occasionem quærentes occidēdorum principum cum primo iuuene uix possent; quia germani stipabāt Maximum atque Balbinū; quottidie ingrauescebant. Et erant qui dē discordiæ iter Balbinum & Maximū: sed tacitæ & quæ intelligerentur; potiusq̄ uiderentur. Cum Balbinus Maximum quasi ignobilem contēneret: Maximus Balbinum quasi debilē calcaret. Quare occasio militibus data est intelligentibus facile discordes imperatores posse interfici Ludis denique scænicis cum multi & milites & aulici occupati essent: & in palatio soli cum germanis principes remansissent: ipetum in eos fecerunt. Turbantibus igitur militibus cū primum nunciatū eēt Maximo turbā illam; tempestatemque uix euadi posse; nisi ad germanos mitteretur. Et forte in alia parte palatii germani cum Balbino essent: mittit ad Balbinū Maximus petens; ut ei p̄sidium mitteret. Sed ille suspicatus; quod cōtra se eos peteret; quem postulabat: monarchiā primum frustratus est. Denique usque ad litē peruentū est; in hac tamen se ditione illis contendentibus milites superuenerūt: atque ambos eos nudatos uestibus regalibus de palatio cum iniuriis produxerunt: & per mediā ciuitatem ad castra raptare uoluerunt magna ex parte laniatos. Sed ubi cōpererunt germanos ad defensionem illorū superuenire; ambos occiderunt; & in itinere medio reliquerunt. Inter hæc Gordianus Cæsar sublatus a militibus īperator est appellatus; idest Augustus; quia nō erat alius in p̄senti insultantibus senatui & populo: qui festati in castra receperūt. Germani sane nec sine causa pugnarent occisis iam īperatoribus suis extra urbē ubi suos habebāt; se contulerunt. Hūc finem habuerunt boni īperatores indignū uita & moribus suis. Nam neque Maximo siue Pupieno fortius; neque Balbino benignius fuit quicq̄; quod re ipsa intelligi pōt. Neque. n. cū esset potestas; malos senatus eligeret. Huc accedit; quod multis honoribus ac potestatibus explorati sunt; cum alter bis consul & p̄fectus: alter consul & p̄fectus ad īperium longæui peruenissent amabiles senatui & populo etiā; q̄a Maximinū iā leuiter p̄timescebant. Hæc sunt: q̄ de Maxio ex Herodiano græco scriptore magna ex parte collegimus. Sed multi nō Maximi uerum a Pupieno īperatore uictum apud Aquilegiā Maximinū esse dixerunt: & ipsum cum Balbino esse occisum; ita ut Maximi nomen p̄tereant. Tanta est autē historicorū inter se cæterum īperitia uel usurpatio; ut multi eundē Maximū quē Pupienū uelint dici; cū Herodianus uitæ suæ temporum scriptor; Maximum dicat non Pupienum; cum & Desippus græcorum scriptor Maximum & Balbinum īperatores dicat factos contra Maximinū post Gordianos duos; & a Maximo uictum Maximinum non a Pudieno. His accedit alia scriptorum imperitia; qui p̄fectum prætorii fuisse Gordianū paruulum dicunt; ignorantibus multis collo sæpe uectum; ut militibus ostenderetur. Imperarunt autem Maximus & Balbinus anno uno: cum Maximinus imperasset cum filio: ut quidam dicunt per triennium; ut alii per biennium. Nec reticendum est; quod Maximus cum & sibi & Balbino deferretur iudicio senatus imperium; Balbino dixisse fertur; ut Herodianus dicit. Quid tu Balbine & ego merebimur cum hanc tam immanem belluam exitio dederimus? Cumque Balbinus dixisset; senatus populique Romani feruentissimum amorem & orbis terratum: dixisse fertur Maximus. Vereor ne militum odium sentiamus & mortem. Domus Balbini etiānunc Romæ ostēditur in Carinis magna & potens; & ab eius familia hucusque possessa. Maximus quem Pupienum plærique putant: summæ extenuitatis sed uirtutis amplissimæ fuit; & scythici belli principium fuit & Histriæ excidium eo tempore. Vt autem Desippus dicit; Histricæ ciuitatis; Desippus Balbinum satis laudat; & dicit forti animo militibus occurrisse; atque ita interfectum; ut mortem non timeret; quem in omnibus disciplinis instructum fuisse dicit. Maximum uero negat eiusmodi uirum fuisse; qualē græci plærique dixerūt. Addidit p̄terea contra Maximinum aquilegiensium odiū fuisse: ut de crinibus mulierum suarum arcubus neruos facerent; atque ita sagittas emitterent. Desippus & Herodianus; qui horum principū historiam persecuti sunt; Maximum & Balbinū fuisse principes dicunt; delectos a senatu contra Maximinum post interitū duorum Gordianorum in Africa; cum quibus etiā puer tertius Gordianus electus est. Sed apud latinos scriptores plærosque Maximi nomen nō inuenio; & cum Balbino Pupienum imperatorem reperio; usqueadeo ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquilegiā pugnasse dicatur commemoratis historicis asserentibus ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse doceatur; sed resedisse apud Rauennam; atque sile pattatam audisse uictoriam; ut mihi uideatur idem esse Pupienus; qui Maximus dicitur. Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi; quæ scripta est a consule sui temporis de Pupieno & Balbino; in qua lætatur redditam ab his post latrones improbos esse rempublicam. Pupieno & Balbino Augustis Claudius Iulianus. Cum primum Iouis optimi Maximi & deorum īmortalium; senatusque iudicio & consensu generis humani suscepisse uos rē publicam a nefarii latronis scelere seruādam reddendāque romanis legibus dn̄i sanctissimi

& inuictissimi Augusti: quanquā nondū ex uestris litteris: sed tamen ex spiritu quod ad me
V. C. Celsus ælianus collega transmiserat comperissem: gratulatus sum urbi Romæ. cuius
ad salutem estis electi: gratulatus senatui: cuius pro iudicio quod in uos habuit reddidistis
pristinam dignitatem: gratulatus Italiæ: quam cum maxima ab hostibus uastatione defen-
distis: gratulatus prouinciis: quas inexplebili auaricia tyrannorū laceratas ad spem salutis
reduxistis. Denique de legionibus ipsis & auxiliis: quæ ubique terrarum iam uultus uestros
adorant: quid deposito dedecore pristino nunc in uestro nomine dignam Romani principa-
tus speciem receperunt. Quo circa nulla uox fortis: nulla oratio tam felix: nullum ingeni-
um tam fœcundum unquam fuerit: quod possit publicā felicitatem digne exprimere: quæ
quanta & cuiusmodi sint: iam in ipso exordio principatus uestri cognoscere potuimus: qui
leges Romanas æquitatemque abolitam & clæmentiam: quæ iam nulla erat: & uitam: & mo-
res & libertatem & spem successionum atque hæredum reduxistis. Hæc enumerare diffi-
cile est: nedū prosequi consentanea dicendi dignitate. Nam quod nobis uita per uos reddita
est: quam dimissis passim per prouincias carnificibus: scelatus latro surrexit: ut se ordini p-
fitererur iratum: quomodo dicā aut prosequar p̄sertim cū mediocritas mea non modo pu-
blicam felicitatē: sed ne peculiare quidē gaudium animi mei possit exprimere: cū eos Augu-
stos & principes generis humani uideā: quorū antehac perpetuo cultu mores & modestiam
meā tanquā ueteribus censoribus meis cuperē probata: & hæc esse confidā in priorum princi-
pum testimoniis uestris. Tamen ut grauioribus iudiciis gloriaret: dii p̄stent: præstabiliique
hanc urbi Romanæ felicitatē. Nā cū ad uos respicio: nihil aliud optare possum: quā quod
apud deos dicitur uictor Carthaginis precatus: ut scilicet in eo statu rempublicā seruaret:
in quo tunc esset: quod nullus melior inueniretur. Ita ego precor ut in eo statu uobis rempu-
blicam seruent: in quo eam uos adhuc nutantē collocauistis. Hæc epistola probat Pupienū
eundem esse: qui a plærisque Maximus dicitur nomine paterno. Siqui dē per hæc tempora
apud græcos non facile Pupienus: apud latinos non facile Maxius inueniatur. Et ea quæ sunt
gesta contra Maximinū mō a Pupieno: modo a Maxio acta dicantur. Sed Fortunatiano cre-
damus: qui dicit Pupienū Maximū dictū noie suo: cognoie uero paterno: ut oium stupore
legentibus aboliti uideantur.

Treuelii Pollionis Valerianus pater & filius.

Alerianus iperator nobilis genere parte Valerio cēsor antea: & per digni-
tatū oēs gradus suis tēpribus ad maximū in terris culmē ascēdens: cuius
p annos septuaginta uita laudabilis in eā conscenderat gloriā: ut post oēs
u honores & magistratus insigniter gestos: iperator fieret: non ut solet tu-
multuario populi cōcursu: non militū strepitu: sed iure meritorum: &
quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset oibus potestas p-
mendi arbitrii quē imperatorē uellent: alter nō esset electus. Et ut sciā-
tur: q̄ta uis in Valeriano meritorum fuit publicorum: ponam senatusconsulta: quibus ani-
maduertant oēs: quid de illo semper āplissimus ordo iudicauerit. Duobus Deciis consuli-
bus sexto kalendas nouēbres die cū ob iperatorias litteras in æde castorū senatus haberetur
ireturque per sententias singulorum: cui deberet cēsura deferri. Nam id Decii posuerant in
senatus amplissimi potestate: ubi primum prætor edixit. Quid uobis uidetur patres cōscri-
pti de censore deligendo: atque eum qui erat princeps? tunc senatus sententiam rogasset ab-
sente Valeriano iam ille in procinctu suo cum Decio tunc agebat: omnes una uoce dixerunt:
interrupto more dicendæ sententiæ Valeriani uita censura est. Ille de omnibus iudicet: qui
est omnibus melior. Ille de senatu iudicet: qui nullum habet crimen. Ille de uita nostra sen-
tentiam ferat: cui nihil potest obiici. Valerianus a prima pueritia censor fuit: Valerianus in
tota uita sua fuit censor. Prudens senator: modestus senator: grauis senator. Amicus bonorū:
inimicus tyrannorum: hostis criminum: hostis uitiorum: hunc censorem omnes accepimus:
hunc imitari omnes uolumus. Primus genere: nobilis sanguine: emēdatus uita: doctrina cla-
rus: moribus singularis: exemplum antiquitatis. Quæ cum essent sæpius dicta: addiderunt
omnes: atque ita discessum est. Hoc senatusconsultum ubi Decius accepit: omnes aulicos con-
uocauit: ipsum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in cōuentu summorum uirorum
tanto senatusconsulto. Felicem te inquit Valerianum totius senatus sententia: immo animis
atque pectoribus totius orbis humani suscipe cēsuram: quam tibi detulit Romana respubli-
ca: quam solus mereris iudicaturus de moribus nostris. Tu æstimabis: qui manere in curia de-
beant: tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges: tu censibus modum pones: tu ue-
ctigalia firmabis: diuides statū: respublicas recensebis. Tibi legū scribendarum auctoritas

dabitur. Tibi de ordinibus multum iudicandum est; tu arma respicies; tu de nostro palatio
tu de iudicibus; tu de præfectis eminentissimis iudicabis. Excepto denique præfecto urbis
Romæ; exceptis consulibus ordinariis & sacrorum rege; ac maxima uirgine uestalium: si ta/
men incorrupta permanebit; de omnibus sententias feres. Laborabunt autem etiam illi; ut
tibi placeant; de quibus non potes iudicare; hæc Decius. Sed Valeriano sententia huiusmo/
di fuit. Quæso sanctissime iperator; ne ad hanc me necessitatẽ alliges; ut ego iudicem de po
pulo; de militibus; de senatu; de omni penitus orbe iudicibus & tribunis ac ducibus. Hæc sũt
propter quæ augustũ nomen teneris; apud uos censura desedit; non potest hoc iplere priua/
tus. Veniã igitur eius honoris peto; cui uita ĩpar est confidenda; cui tẽpora sic repugnant; ut
censurã hominũ natura non quærat. Poterã multa & alia senatusconsulti iudicia principũ
de Valeriano proferre; nisi ex uobis plærisque nota essent; ut puderet altius uirum extolle/
re; qui fatali quadam necessitate superatus ẽ. Victus est enim a Sapore rege persarum; dum
ductu cuiusdam sui ducis; cui summã omnium bellicarum rerum agendarum commiserat
seu fraude; seu aduersa fortuna; in ea esset loca deductus; ubi nec uigor; nec disciplina quin
caperetur militaris quicquã ualore potuit. Captus igitur in ditionẽ Saporis peruenit; quem
cum gloriosæ uictoriæ successu minus honorifice quã deceret elatus superbo & elato animo
detineret; seque rursum romanorum rege; ne uili & abiecto mancipio loqueretur; litteras ab
amicis regibus; qui & ei contra Valerianum fauerant; plærasque missas accepit; quarum se/
riem Iulius refert. Sapori rex regum; Bel solus si scirẽ posse aliquando Romanos penitus uin/
ci gauderem tibi de uictoria; quam perfers. Sed quia uel fato uel uirtute gẽs illa plurimum
potest; uide ne quod senem iperatorem cepisti; & id quidem fraude male tibi cedat; poste/
riusque tuis cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint; a q̃bus sæpe uicti sunt
Audiuimus certe; quod galli eos uicerint; & ingentẽ illam ciuitatem incẽderint. Certe Gal
li Romanis seruiunt. Quid Afri? eos nõne uicerunt? certe seruiunt Romanis; de longioribus
exemplis & fortasse interioribus nihil dico. Mithridates ponticus totam Asiã tenuit; certe ui
ctus est; certe Asia romanorũ est. Si meum consiliũ requiris; utere occasione pacis; & Valeri/
anum suis redde; ego gratulor felicitati tuæ; si tamen illa uti tu scias. Valerius rex Caduso/
rum sic scripsit. Remissa mihi auxilia integra & incolumia gratante accepi; & captũ Valeri
anum principem principũ non satis gratulor; magis gratularer si redderetur. Romani enim
grauiores tunc sunt; quando uincuntur. Age igitur; ut prudentẽ decet; nec fortuna te inflam
met; quæ multos decepit. Valerianus & filium iperatorem habet; & nepotem Cæsarem; &
quid? habet & oẽm orbem illum Romanũ; qui contra te totus insurget? Redde igitur Vale
rianum; & fac cum Romanis pacẽ; nobis etiam ob gentes põticas profuturã. Arthabesdes rex
Armeniorum talem ad Saporem epistolã misit. In partem gloriæ uenio; sed uereor ne non tã
uiceris; q̃ bella seueris. Valerianum & filius repetit & nepos; sed duces Romani; & oẽs Gallia
& omnis Africa; & omnis Hispania; & omnis Italia; & omnes gẽtes; quæ sunt in Illyrico atque
in Oriente; & in Ponto; quæ cum Romanis consentiunt; aut Romanorũ sunt. Vnum ergo se
nem cepisti; & oẽs gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti; fortassis & nobis; qui auxi/
lia misimus; qui uicini sumus; qui semper uobis inter uos pugnantibus laboramus. Bactriani
& Hiberi & Albani & Thautoscythæ Saporis litteras nõ receperunt; sed ad Romanos duces
scripserunt auxilia pollicentes ad Valerium de captiuitate liberandũ. Sed Valeriano apud
persas consenescẽte; Odenatus Palmiraenus collecto exercitu rem Romanã ꝓpe in pristinũ
statum reddidit. Cepit regis thesauros; cepit etiam quas thesauris cariores habent reges par
thici concubinas. Quare magis reformidãs Romanos duces Sapor timore Balistæ atq; Ode/
nati in regnum suum ocius se recepit. Atque hic interĩ finis belli fuit ꝑsici. Hæc sunt digna
cognitu de Valeriano. Nunc ad Valerianum minorẽ reuertar. Valerianus minor alia q̃ Gal
lienus matre genitus; forma cōspicuus; uerecondia probabilis; eruditione pro ætate clarus;
motibus periucundus; atque a fratris dissolutione seiunctus; a p̃re absente Cæsar est appel
latus a p̃re; ut Celestinus dicit. Augustus; nihil hẽt prædicabile in uita; nisi quod est nobili/
ter natus; educatus optime; & miserabiliter interemptus. Et q̃m scio errare plærosq;; q Vale
riani iperatoris titulo in sepulchro legẽtes; illius Valeriani redditũ putãt corpus; q a persis
est captus. Ne ullus error obrepat; mittendũ in lr̃is censui. Hunc Valerianũ circa Mediola/
num sepultũ addito titulo. Claudii iussu Valerianus iperator. Non puto plus aliq̃d uel de
maiore Valeriano; uel de iuniore reqrendũ. Et q̃m uereor ne modũ uoluminis transeam; si
Gallienũ Valeriani filiũ; de quo iã nobis multus sermo fuit; uel Saloninũ filiũ ẽt Gallieni;
q & Gallienus dictus est; in libro adiunctus ad aliud uolumen transeam. Semper eni me uo
bis dedidi & famæ; cui negare nihil debeo; neque possum.

Eiusdem Gallieni duo.

Apto Valeriano: enuero unde incipienda est Gallieni uita: nisi ab eo pcipue
malo: quo eius uita depssa est. Nutāte rep. cum Odenatus iam orientis cepis-
c set īperium: & Gallienus cōperta pris captiuitate gauderet: urgebatur exerci
tus: murmurabāt duces: erat ingēs oīum mæror: qd īperator romanus in per-
fide seruiliter teneretur. Gallieno igr̄ & Volusiano consulibus: Macrianus &
Balista in unū coeunt: exercitus reliqs conuocāt: & cum romanū in oriēte nutaret imperiū:
quem facerēt iperatorē reqrunt. Gallieno tā neglīgēter se agēte: ut eius ne mētio quidē apd
exercitū fieret. Denique cū pluries eius rei cā cōuenissent: placuit ut Macrianū cum filiis su
is īperatores dicerēt: ac rēp. defensandā capesserēt. Sic igitur īperium delatū est Macriano:
& cā Macrianū īperandi cum filiis hæ fuerunt. Primum qd nemo eo tpe sapiētior ducum
hēbatur nemo ad res gerendus aptior. Deinde ditissimus: & q priuatis posset fortunis publi
ca explere dispēdia. Huc accedebat: qd liberi eius fortissimi iuuenes tota mēte in bellū rue-
bant: ut eēnt legionibus exēplo ad oīa militaria. Macrianus ergo undique collectis exerciti-
bus: Oriētis ptes petiit: atque ut posset late sibi delatū defendere & tueri impiū: bellum sic
īstruxit: atque copias sic parauit: ut esset oīum circunspectus: quæ contra eam poterant cogi
tari. Idem Macrianus Pisonem unum ex nobilibus pricipibus senatus ad Achaiam destina-
uit ob hoc: ut Valentem qui illic proconsulari īperio rēp. gubernabat: opprimeret. Sed Va-
lens cōperto qd Piso cōtra se ueniret: sumpsit ipium. Piso igr̄ in Thessaliā se recepit. Vbi mis-
sus a ualēte militibus cōpluribus īterfectus est. Ipse quoque impator appellatus cognomēto
Thessalicus. Hæc Macrianus retēto in Oriēte uno ex filiis: pacatis tn̄ rebus Asiā primum ue
nit: deinde Illyricū petiit: in Illyrico cum Aureolo īperatore q cōtra Gallienum īperium sū
pserat: duce Domitiano noīe manū cōseruit unum ex filiis secum hn̄s & triginta milia mili
tum ducēs. Sed uictus est Macrianus cū filio Macriano noie: deditusque oīs exercitus Aureo
lo ipatori. Turbata interī rep. totoque penitus orbe terrarū: ubi Odenatus cōperit Macria
num cum filio interēptum: regnare Aureolū Gallienum remissius ingerere festinauit ad al
terum filiū Macriani: cum exercitus hoc daret fortuna capiendū. Sed hi q erāt cū filio Ma
criani qeto noīe cōsentientes Odenato auctore pfecto Macriani Balista iuuenē occiderunt:
missoque p murum corpore: Odenato se oēs affatī dediderunt. Totius ppe igr̄ Orientis fa-
ctus est Odenatus īpator: cum Illyricū teneret Aureolus. Romā Gallienus idē Balista mul-
tos emiscenos ad quos cōfugerēt Macriani milites cum qeto & thesaurorū custodē īterfecit:
ita ut ciuitas pene deleretur. Odenatus īter hæc q̄si Gallieni ptes ageret: cuncta ei dēuncia
ri ex ueritate faciebat. Sed Gallienus cognito qd Macrianus cū suis liberis eēt occisus: q̄si se
curus rerū: ac pr̄e iā recepto libidini & uoluptati se dedidit. Ludos circēses ludosque scæni
cos: ludos gymnicos: ludiariā ēt uenationē & ludos gladiatorios dedit. Populūque q̄si uicto
rialibus diebus ad festiuitatē ac plausum uocauit: & cū plærique pris eius captiuitatē mære
rent: ille specie decoris qd pr̄ eius uirtutis studio deceptus uideretur: supra modū lætatus ē:
Cōstabat aūt censurā parētis eum ferre nō potuisse: uotiūque illi fuisse qd iminentē cerui
cibus suis grauitatē pr̄iam non hēret. Per idē tps Aemilianus apd Aegyptū sumpsit īperium
occupatis horreis multa oppida malo famis pssit. Sed hunc dux Gallieni Theodotus cōfli-
ctu hito cepit: atque īperatori Gallieno uiuū trāsmisit. Aegyptus. n. data Aemiliano
strangy milites sæuitū est ribus cum
Gallienus in luxuria & īprobitate psisteret. Cūque ludibriis & helluationi uacaret: neque
rēp. gereret: q̄ cum pueri fingunt p ludibria ptātes. Galli qbus insitū est eē leues ac degene-
rāres a ciuitate romana & luxuriosos pricipes ferre nō posse. Posthumū ad īperiū uocarent:
exercitibusque cōsentientibus: quo occupatū impatorem libidinibus q̄rebatur: contra hæc
Theodotus exercitum duxit. Cūque urbē in qua erat Posthumus obsidere cœpisset: decer
nentibus gallis: Gallienus muros circumiēs sagitta ictus est. Nā per annos septē Posthumus
spauit: & Gallias ab oibus circunfluētibus barbaris ualidissime uīdicauit. His coactus ma-
lis gallienus pacē cum Aureolo facit oppugnādi Posthumi studio lōgo bello tracto p diuer
sas obsidiones ac plia rem mō feliciter: modo īfeliciter gerit. Accesserat ptereahis malis qd
Scythæ Bithyniā inuaserāt: ciuitatesque deleuerāt. Denique Corinthum: quæ postea Nico-
media dicta est: incēsam grauiter uastauerunt. Denique q̄si cōiuratione totius mundi cōcus
sis orbis ptibus ēt in Sicilia quasi quod dā seruile bellū extitit latronibus euagātibus: qui uix
oppressi sunt. Et hæc oīa Gallieni contēptu fiebāt. Neque. n. quicq̄ est ad audaciā malis ad
spem bonorū bonis pmptius: q̄ cum uel malus timetur: dissolutus contēnitur īpator. Galli-
eno & Faustino cōsulibus inter tot bellicas clades ēt terræmotus fuit: & tenebræ p multos di
es. Auditū ptereā tonitruū terra mugiēte nō ioue tonāte. Quo motu multæ fabricæ deuora
tæ sunt cum habitatoribus. Multi terrore mortui: quod quidem malum tristius in Asiæ ur
bibus fuit. Mota ē & Roma: mota et Libya: hiatus terræ plurimis in locis fuerūt: cum aqua
salsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur deum quæsita:

inspectis Sibyllæ libris: factumque Ioui salutari: ut præceptum fuerat sacrificium. Nam & pestilentia tanta extiterat uel Romæ uel in Achaicis urbibus: ut uno die quinq; milia hominum pari morbo perirent. Sæuiente fortuna cum hinc terræmotus: inde hiatus soli ex diuersis partibus pestilẽtia orbem romanũ uastaret. Capto Valeriano gallis parte maxima obsessis: cum bellũ Odenatus inferret: cum Aureliolus perurgeret illyricum: cum Aemylianus ægyptum occupasset: Gotthi & clodius de quo dictum est superius; occupatis thraciis Macedoniã uastarunt: thessalonicã obsederunt: neq; usq̃ quies mediocriter salutẽ ostẽtare uisa ut ẽ. Quæ oĩa cõtemptu: ut sæpius diximus: Gallieni fiebant hoĩs luxuriosissimi. Et si esset securus: ad omne dedecus paratissimi. Pugnatum est in Achaia Macriano duce cõtra eosdẽ Gotthos. Vnde uicti per Achæos recesserunt. Scythæ autẽ hoc est pars Gotthorũ: Asiã uastabant. Tunc etiã tẽplum dianæ ephesiæ dispoliatum & incẽsum est: cuius opus est fama ĩ populos satis nota. Pudet numerare iter hæc tẽpora cum ista gererẽtur: quæ sæpe Gallienus malo generis humani quasi per iocum dixerit. Nã cum ei nũciatum eẽt ægyptum desciuisse: dixisse fertur. Quid sine lino ægyptio eẽ nõ possumus? Cum autẽ uastatã Asiã & elemẽtorũ cõcursionibus & scytharũ ĩcursionibus cõpisset. Quid inq̃t sine aphtonitis eẽ nõ possumus? Perdita gallia arrisisse ac dixisse phibetur. Nõ sine trabeatis sagis tuta resp. est? Sic deniq; de oĩbus partibus mundi cum ea somitteret: quasi detrimẽtis uilium ministeriorũ uideretur affici iocabatur. Ac neq̃d mali deesset Gallieni tẽporibus byzãtiorũ ciuitas clara naualibus bellis: claustrũ põticũ p eiusdẽ Galliẽi milites: ita oĩs uastata ẽ: ut prsus nemo superesset. Deniq; nulla uetus familia apud byzãtios ĩuenitur: nisi si aliq̃s pegrinatiõe uel militia occupatus euasit: qui antiq̃tatẽ generis nobilitatẽq; repsentet. Cõtra Postumum igitur Gallienus cum Aureolo & Claudio duce qui postea imperium obtinuit: pricipe generis Cõstantii Cæsaris nostri bellum initet cum multis auxiliis Postumus iuuaretur: celtis atq; frãcis in bellum cum Victorino pcessit cum quo iperiũ participauerat. Victrix Gallieni pars fuit pluribus pliis euẽtum ratione decursis. Erat enim in Gallieno subitæ uirtutis audacia: nã aliquãdo iniuriis grauiter mouebatur. Denique ad uindictã byzantiorũ processit: & cum nõ putaret recipi se posse muris receprusalia die oẽs milites inermes armorũ corona circundatos interemit fracto fœdere: quod pmiserat. Per eadẽ tempora etiã scythæ in Asia romanorũ ducũ uirtute ac ductu uastati ad propria recesserunt. Interfectis sane militibus apud Byzãtiũ Gallienus quasi magnum aliq̃d gessisset Romã cursu rapido cõuolauit. Cõuocatisq; patribus decẽnia celebrauit nouo genere ludorum noua specie põparum exquisito genere uoluptatũ. Iam primũ interrogatos patres & equestrem ordinẽ albatos milites & omni populo præeunte seruis etiam prope omnium & mulieribus cũ cæreis facibus & lampadis põe dẽtibus capitolium petit. Processerunt etiam altrinsecus centeni albi boues cornibus auro iugatis & dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes. Agnæ candẽtes ab utraque parte ducentæ præcesserunt & decẽ elephanti: qui tũc erãt Romæ. Mille ducenti gladiatores pompabiliter ornati. Cum auratis uestibus matronarũ mãsuetæ feræ diuersi generis ducentæ ornatu q̃ maximo affectæ. Carpenta cum mimis & omni genere histrionum pugiles facullis non ueritate pugilantes. Cyclopea etiã luserunt oẽs apenarii ita: ut mirãda quædã & stupenda mõstraret. Omnes uiæ ludis strepituque & plausibus psonabant: ipse medius cum picta toga & tunica palmata inter patres: ut diximus omnibus sacerdotibus p̃textatis capitoliũ petit. Hastæ auratæ altrinsecus quingenæ. Vexilla centena: pter ea quæ collegiorũ erant dracones & signa tẽplorũ oĩumque legionum ibant. Ibant p̃terea gentes simulatæ: ut Gotthi: Sarmathæ: franci persæ: ita ut nõ minus q̃ duceni globis singulis ducerentur. Hac pompa homo ineptus eludere se credidit populum Romanum: sed ut sunt Romanorũ facetiæ alius Postumo fauebat: alius Regiliano: alius Aureolo: aut Aemyliano: alius Saturnino. Nã & ipse iam imperare dicebatur. Inter hæc ingens querela de patre quem multum filius relinqueret: & quem externi utrinque uindicauerant. Nec tamen Gallienus ad talia mouebatur obstupefacto uoluptatibus corde: sed ab his qui circũ eũ erãt: requirebat: & quid habemus in prãdio? & quæ uoluptates paratæ sunt? Et q̃lis craserit cœna? q̃les circenses? sic cõfecto itinere celebratisque hecatõbis ad domũ regiã redit: cõuiuiisque & epulis depulsis alios dies uoluptatibus publicis deputabat. Prætereũdũ nõ ẽ haud ignobile facetiarũ genus. Nã cum rex persarũ quasi captiuorum p põpã rem ridiculã diceretur: qdã scurræ miscuerunt se psis diligẽtissime scrutãtes oĩa: atque uniuscuiusque uultum mira inhiatione mirãtes. A q̃buscum q̃reretur: quid nã agerẽt illa sollertia. Illi rẽspõderunt patrẽ pricipis quærimus. Quod cum ad Gallienum peruenisset: nõ pudore: nõ mœrore: nõ pietate cõmotus ẽ: scurrasque iussit uiuos exuri. Quod populus factum tristius quã quisq̃ æstimat: tulit. Milites uero ita doluerũt: ut nõ multo post uicẽ redderẽt. Gallieno & Saturnino cõsulibus Odenatus rex palmirenorum obtinuit totius oriẽtis ĩpium: iccirco p̃cipue q̃ se fortibus factis dignum tantæ maiestatis infulis declarauit. Gallieno aut nullas: aut luxuriosas: aut ineptas & ridicu-

las resagente. Deniq; statim bellum persis in uindictam Valeriani; quã eius filius negligebat;
indixit; Nisibin & Carras statim occupat: tradentibus sese Nisibinis atque Carrenis & incre/
pãtibus Gallienum. Nec defuit tamen reuerentia Odenati circa Gallienum. Nam captos sa/
trapas insultandi prope gratia: & ostentandi sui ad eum misit. Qui cũ Romã deducti essent
uincente Odenato triũphauit Gallienus nulla mentione patris facta: quẽ nec inter deos qui/
dem nisi coactus retulit: cum mortuũ audisset sed adhuc uiuentẽ. Nam de illius morte fal/
so cõpererat. Odenatus autẽ ad Thesiphontẽ parthorũ multitudinem obsedit. Vastansque
circũ omnibus locis innumeros hoẽs interemit. Sed cum sattapæ oẽs ex omnibus regionibus
illuc defensionis cõis gratia cõuolassent; Fuerũt longa & uaria p̃lia. Longior tamen Romana
uictoria. Et cum nihil aliud ageret; nisi ut Valerianũ Odenatus liberaret: instabat quottidie
ac locorũ difficultatibus in alieno solo imperator optimus laborabat. Dum hæc apud persas
geruntur: scythæ in Cappadociã peruaserunt illic captis ciuitatibus bello etiã uario diu aci/
es ad bithyniã contulerunt. Quare milites iterũ de nouo imperatore faciendo cogitauerunt;
quos oẽs Gallienus more suo cõplacare; atque in gratiã suã reducere nõ posset; occidit. Cum
tamen sibi milites dignũ principẽ quærerent: Gallienus apud Athenas Archon erat id est sũ
mus magistratus uanitate illa; qua & ciuis ascribi desiderabat; & sacris oibus interesse. Quod
neque Hadrianus in sũma felicitate; neque Antoninus in adulta fecerat ætate; cũ tãto studio
græcarũ docti sint litterarũ; ut raro aliquibus doctissimis magnorũ arbitrio cesserint uirorũ;
Ariopagitarũ p̃terea cupiebat ingeri numero cõtẽpta prope rep. Fuit eni Gallienus quod ne/
gari nõ potest; oratione; poemate; atque omnibus artibus clarus. Huius est illud epithalamiũ
quod inter centũ poetas p̃cipuũ fuit. Nam cũ fratrũ suorũ filios iungeret; oẽs poetæ græci la
tinique epithalamia dixissent. Idque per dies plurimos ille cum manus sponsorũ teneret; ut
quidã dicunt; sepius ita dixisse fertur. Ite air o pueri pariter sudate medullis Omnibus; inter
uos nõ murmura uestra columbæ; Brachia nõ hederæ; non uincant oscula conchæ. Longum
est eius uersus orationesque cõnectere; quibus suo tẽpore tam in poetas q̃ in rhetores emicuit
Sed aliud i iperatore quæritur; aliud i oratore uel poeta flagitatur. Laudatur sane eius opti
mũ factũ. Nã cõsulta Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui ubi cõperit ab Odenato per/
sas uastatos redactã Nisibin & Carras in potestatẽ romanã oẽm Mesopotamiã nostrã denique
Thesiphõtẽ esse peruẽtũ; fugisse regẽ; captos satrapas; plurimos persaꝝ occisos. Odenatũ p
ticipato impio Augustũ uocauit; eiusq; monetã qua persas captos traheret cudi iussit; quod
& senatus & urbs & oĩs ætas gratãter accepit. Fuit p̃terea idẽ ingeniosissimus; cuius ostẽdẽtia
cũ his scilicet pauca liber ponere. Nã cũ taurũ igentẽ in arenã misisset; exissetq; ad eũ feriẽdũ
uenator; neq; perductũ decies potuisset occidere; coronã uenatori misit; mussantibus quoq;
cunctis quid rei esset; quod homo ineptissimus coronaretur; ille per curionẽ dici iussit. Tau
rũ totiẽs nõ ferire difficile est. Idẽ cũ quidã gemmas ueras pro uitreis uẽdidisset eius uxori;
atq; illa re p̃dita uĩdicari uellet; surripi quasi ad leonẽ uẽditorẽ iussit. Deinde cauea caponẽ
emitti; mirãtibusq; cũctis rẽ tã rediculã; p curionẽ dici iussit. Impostură fecit; & passus ẽ. De/
inde negociatorẽ dimisit. Occupato tñ Odenato bello persico; & Gallieno rebus ineptissimis
ut solebat incũbẽte scythæ nauibus factis Heracleã peruenerũt; atq; inde cũ p̃da in solũ p̃pri
um reuerterũt; q̃uis multi naufragio perierũt nauali bello superati. Per idẽ tẽpus Odenatus
insidiis cõsobrini sui interẽptus est rũ filio Herode; quẽ & ipsũ iperatorẽ appellauerat. Tum
Zenobia uxor eius quod paruuli essent filii eius; qui superãt Therẽnianus & Timolaus; ipsa
suscepit imperiũ; diuq; rexit nõ muliebriter neq; more fœmineo; sed nõ solũ Gallieno quoq;
uirago melius iperare potuisset. Verũ etiãm ulris iperatoribus fortius atq; sollertius. Gallie
no sane ubi nunciatũ Odenatũ interẽptũ; bellũ persis ad serã nimis uindictã patris parauit.
Collectisq; per Heraclianũ ducẽ militibus sollertis p̃ricipis rẽ gerebat. Qui tñ Heraclianus
cũ cõtra persas profectus esset; a palmirenis uictus oẽs quos parauerat milites; p̃didit. Zeno/
bia palmirenis & orientalibus plærisq; uiriliter imperante. Inter hæc scythæ per euxinũ naui
gãtes histꝛ ingressi multa grauia i solo romano fecerũt. Quibus cõpertis Gallienus Cleocha
nũ & Athenũ byzãtios instaurãdis urbibus muniẽdisq; p̃fecit. Pugnatũq; est circa põtũ; & aby
zantiis ducibus uicti sunt barbari; Veneriano item duce nauali bello Gotthi superati sunt;
cum ipse Venerianus militari periret morte. Atque inde Cyzicum & Asiam deinceps achaiã
omnem uastauerunt; & ab Atheniensibus duce Desippo scriptore horum temporꝫ uicti sunt.
Vnde pulsi per epyrum Achenoniam Boetiam peruagati sunt. Gallienus interea uix excita/
tus publicis malis Gotthis uagantibus per illyricum occurrit; & fortuito plurimos interemit
Quo comperto scythæ facta carragine per montem gessacem fugere sunt conati. Omnes idẽ
scythas Martianus uaria bellorum fortuna agitauit; quæ omnes scythas ad rebellionem exci
tarent. Et hæc quidẽ Heracliani ducis erga rẽp. deuotio fuit. Verũ cũ Gallieni tãtã iprobita
tem ferre nõ possent; cõsiliũ inierunt Martianus & Heraclianus; ut alter eorũ iperiũ caper; &

Claudius quidẽ ut suo dicemus loco: uir o sũm optimus electus est: qui consilio non affuerat: esset que apud cunctos reuerentia: ut iuste dignus uideretur imperio: quẽadmodũ postea cõprobatũ est. Is enim Claudius a quo Constantinus uigilissimus Cæsar originẽ ducit. Fuit iisdẽ socius in appetendo imperio quidã Ceronius siue Cecropius dux Dalmatarũ: qui eos & urbanissime & prudentissime adiuuit. Sed cũ ĩperiũ capere uiuo Gallieno non posset: huiusmodi eũ insidiis appetendũ esse duxerunt: ut labẽ improbissimã malis fessa rep. a gubernaculis humani generis dimouerent: ne diutius theatro & circo addita rep. per uoluptatũ deperiret illecebras. Insidiarũ genus fuit tale. Gallienus ab Aureolo qui principatũ inuaserat: dissidebat: sperans quottidie grauẽ & intolerabilẽ tumultuarii imperatoris aduentũ. Hoc scientes Martianus & Cecropius subito Gallieno iusserãt nunciari Aureolũ iam uenire. Ille igitur militibus congregatis quasi certũ processit ad prælũ: atque ita missis percussoribus interemptus est. Et quidẽ Cecropii dalmatarũ ducis Gallienus dicitur esse percussus: ut quidã ferũt circa Mediolanũ: ubi continuo & frater eius Valerianus est interemptus: quẽ multi Augustũ multi Cæsarẽ: multi neutrũ fuisse dicunt: quod uerisimile non est. Siquidẽ capto iam Valeriano scriptũ inuenimus in fastis Valeriano imperatore consule: quis igitur alius potuit esse Valerianus nisi Gallieni frater? Constat de genere: non satis tamen constat de dignitate: uel ut cœperunt alii loqui de maiestate. Occiso igitur Gallieno seditio ingens militũ fuit cũ spe ꝑdæ ac publicæ uastatiõis ĩpatorẽ sibi utilẽ: necessariũ: fortẽ: efficacẽ: ad inuidiã faciẽdã dicerent raptũ. Quare consiliũ principũ fuit: ut milites eius quo solent placari genere: sedarentur. Promissis itaque per Martianũ aureis uicenis & acceptis: nã præsto erat thesaurorũ copia Gallienũ tyrannũ militari iudicio in fastos publicos retulerunt. Sic militibus sedatis Claudius uir sanctus ac iure uenerabilis: & bonis omnibus carus: amicus patriæ: amicus legibus: acceptus senatui: populo bene cognitus accepit imperiũ: hæc uita Gallieni fuit breuiter a me litteris intimata: qui natus abdomini & uoluptatibus dies ac noctes uino & stupris perdidit orbẽ terrarũ triginta prope tyrannos passus est Romanũ dehonestantes imperiũ: ita ut etiã mulieres eo melius imperarent. Ac ne eius prætereatur miseranda sollertia: ueris tẽpore cubicula de rosis fecit. De pomis castella cõposuit. Vuas triennio seruauit. Hyeme sũma melones exhibuit. Mustũ quẽadmodũ toto anno haberetur: docuit. Ficos uirides & poma ex arboribus recentia semper alienis mensibus præbuit: mantilibus aureis sẽper strauit. Gẽmata uasa fecit eadẽque aurea crinibus suis auri scobẽ aspersit: radiatus sæpe processit cũ chlamyde purpurea gẽmatisque fibulis & aureis Romæ uisus est. Vbi semper togati principes uidebantur: purpureã tunicã auratãque uirilẽ tãdẽq; manicatã habuit. Gẽmato baltheo usus ẽ: caligas gẽmatas annexuit cũ cõpages reticulos appellaret: conuiuatus in publico ẽ. Congiariis populũ molliuit. Senatui sportulã sedens erogauit. Matronas ad consulatũ suũ rogauit: iisdẽque manũ sibi osculantibus quaternos aureos sui nominis dedit. Vbi de Valeriano patre cõperit quod captus esset: id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur: sciebam me genuisse mortalẽ: dixit ille. Sciebam patrẽ meum esse mortalẽ. Nec defuit Annius Cornicula: qui eum quasi constantem principem falso sua uoce laudaret: peior tamen ille: qui credidit Sæpe ad tibicinem processit ad organum se recepit: cum processui & recessui canũ iuberet. Lauit die septimo æstate uel sexto: hyeme secundo uel tertio. Bibit in aureis semper poculis aspernatus uitrum dicens nil eo esse communius. Semper uina uariauit. Neque unquam in uno conuiuio ex uno uino duo pocula bibit. Concubinæ in eius tricliniis sæpe accubuerunt. Mensam secundam scurrarum & mimorum semper prope habuit. Cum iret ad hortos nominis sui: omnia palatina officia sequebantur. Ibant & præfecti & magistri officiorum omnium adhibebantur conuiuiis: & cœnationibus: lauabant etiam simul cum principe. Admittebantur sæpe etiam mulieres cum ipso pulchræ puellæ: cum illis anus deformes: & iocari se dicebat: cum orbem terrarum undique perdidisset. Fuit tamen nimiæ crudelitatis in milites: nã & terna milia & quaterna militum singulis diebus occidit. Statuam sibi maiorem colosso fieri præcepit solis habitu: sed ea imperfecta periit. Tam magna denique cœperat fieri: ut duplex ad colossum uideretur. Poni autem illam uoluerat in summo æsquiliarum monte: ita ut hastam teneret: per cuius caput infans ad summum posset ascendere. Sed & Claudio & Aureliano deinceps stulta res uisa est. Siquidem etiam equos & currum fieri iusserat pro qualitate statuæ: atque in acutissima base poni. Porticum flaminiam usque ad pontem miluiũ & ipse parauerat ducere: ita ut tetrastice fieret: ut autem alii dicunt pentastice: ita ut primus ordo pilas haberet: & ante se columnas cum statuis: secundus & tertius & deinceps diatessarcn columnas. Longum est cuncta in litteras mittere: quæ qui uolet scire: legat Palphurnium Suram: qui ephemeridas eius uitæ composuit. Nos ad Saloninum reuertamur.

Eiusdem Saloninus Gallienus.

Ic Gallieni filius fuit: nepos Valeriani: de quo quippe nihil est quod dignum
in litteras mittatur: nisi quod nobiliter natus: educatus regie: occisus deinde
h non sua sed patris causa. De huius nomine magna est ambiguitas. Nam multi
eum Gallienum: multi Saloninum historiæ prodiderunt. Et qui Saloninum:
iccirco quod apud Salonas natus esset: cognominatum ferunt. Qui autẽ Gal/
lienum patris nomine cognominatum: & aui Gallieni summi quondam in re/
publica uiri. Fuit denique hactenus statua in pede montis Romulei hoc est ante sacram uiam
intra templum Faustinæ aduentam ad arcum Fabianum: quæ haberet inscriptum Gallieno
minori Salonino additum: ex quo eius nomen intelligi poterit transisse decennium impe/
rii Gallieni: satis clarum est: quod iccirco addidit: quia multi eũ imperii sui anno perisse di/
xerunt. Fuisse autem & alias rebelliones sub eodem de quibus proprio dicemus loco. Si qui/
dem placuit triginta tyrannos uno uolumine includere: iccirco quod nec multa de his dici
possunt: & in Gallieni uita plæraque iam dicta sunt. Et hæc quidẽ de Gallieno hoc interim
libro dixisse sufficiat. Nam & multa ã in Valeriani uita in libro qui de triginta tyrannis in/
scribendus est: iã loquemur: quæ iterari ac sæpius dici minus utile uidebatur. Huic accedit:
quod quædam etiam studiose prætermisi: ne eius posteri multis rebus editis læderẽtur. Scis
enim ipse quales homines cum his qui aliqua de maioribus eorum scripserint: quantum ge/
rant bellum: nec ignota esse arbitror quæ dixit. M. Tullius in Hortensio: quem ad exemplũ
protreptici scripsit. Vnum penam tamen quod iucunditatem quandam sed uulgarem habu
it: morem tamen nouum fecit. Nam cum cingula sua plærique militantium qui ad conuiui/
um uenerant; ponerent; hora conuiuii Saloninus puer siue Gallienus his auratos consulla/
tosque baltheos rapuisse perhibetur: & cũ esset difficile in aula palatina requirere: quod pe/
risset: ac tacitis militibus uiri detrimenta pertulissent; postea rogati ad conuiuiũ cincti accu/
buerunt. Cumque ab his quæreretur: cur non soluerent cingulum: respondisse dicuntur.
Salonino defetimus. Atque hinc tractum morem: ut deinceps cum imperatore cincti discũ/
berent. Negare non possum alium e plærisque uideri huius rei ortum esse morem dicunt mi
litare prandium: quod dictum est prandium: ab eo quod ad bellum milites pareta cinctis
initum: cui rei argumentum est: quod a discinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ ic
circo posui: quia digna & memoratu uidebantur & cognitu. Nunc transeamus ad triginta ty
rannos: qui Gallieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. De quibus breuiter &
pauca dicenda sunt. Neque enim digni sunt eorum plærique: ut uolumen talium hominum
saltem nominibus occuparetur. Quamuis aliqui non parum in se uirtutis habuisse uidean/
tur: multũ etiam reip. profuisse. Tam uariæ item opiniones sunt de Salonini nomine: ut qui
seuerius putet dicere a matre sua Salonina appellatum esse: quamuis perdite dilexit Pipatam
nomine barbaram regis filiam. Gallienus cum suis semper flauo crine condit. De annis autẽ
Gallieni & Valleriani ad imperium pertinentibus adeo incerta traduntur: ut cum quinde/
cim annos eosdẽ imperasse constet id est Gallieni usque ad quintum decimum peruenisset.
Valerianus uero sexto sit captus: alii nouẽ annis: alii bis decẽ annis. Alii etiã Gallienũ iperas/
se in litteras mittant cũ cõstet & decẽnalia Romæ ab eodẽ celebrata: & post decennalia Got/
thos ab eo uictos: cũ Odenato pacẽ factã: cũ Aureolo initã esse cõcordiã: pugnatũ cõtra Postu
mũ: cõtra Lollianũ. Multa etiã ab eo gesta quæ ad uirtutẽ: plura tñ quæ ad dedecus ptinebãt
Nã & semper noctibus popinas dicitur frequẽtasse: & cũ lenonibus: mimis: scurrisque uixisse.

Eiusdem Triginta Tyranni.

Criptis iam pluribus libris non historico nec deserto sed pedestri alloquio ad
eã temporũ uenimus seriẽ in qua per annos quibus Gallienus & Valerianus
f rẽpublicã tenuerunt triginta tyranni occupato Valeriano magnis belli persici
necessitatibus extiterunt. Cũ Gallienũ non solũ uiri sed etiã mulieres contẽ/
ptui haberentur suis locis probabitur. Sed quoniã tanta obscuritas eorũ homi
nũ fuit: qui ex diuersis orbis partibus ad iperiũ cõuolabant: ut non multa de his uel dici pos/
sint a doctoribus uel requiri. Deinde ab oĩbus historicis qui græce ac latine scripserunt: ita
nõnulli ptereantur: ut eorũ noĩa frequententur. Postremo cũ tã uariæ a plærisque super his
nonnulla sint prodita: in unũ eos libellũ cõtuli equidẽ breuẽ: maxĩe cũ uel in Valeriani uel i
Gallieni uita plæraque de his dicta nec repetenda tamen satis constet.

Cyriades primus.

Ic patrem Cyriadem fugiens diues & nobilis cum luxuria sua & moribus per/
ditis sanctum senem grauaret: direpta magna parte auri argẽti etiam infinito
h pondere persas petiit: atque inde Sapori regi coniunctus atque sociatus cũ hor
tator belli Romanis inferendi fuisset: Odenatum primum: deinde Saporem
ad romanum solum traxit. Anthiochia etiam capta & Cæsarea Cæsareanum

nomen accepit; Atque inde uocatus Augustus cum omnem orientem uel uirium audacia uel terrore quateret: patrem uero interemisset: quod alii historici negant factum: ipse per insidias suorum cum Valerianus iam ad bellum persicũ ueniret, occisus est. Neque plus de hoc historiæ quicq̃ mandatum est: quod dignum memoria esse uideatur. Quem clarum perfugiũ & parricidiũ & asperia tyrannis & sũma luxuries litteris dederunt.

Postumus secundus.

h Ic uir in bello fortissimus; in pace constantissimus; in omni uita grauis; usque adeo ut Saloninum filium suum eidem Gallienus in Gallia positum crederet: quasi custodi uitæ: & morum & actuũ imperialium instituroti. Sed quantum plærique asserunt: quod eius non conuenit moribus; postea fidem fregit: & occiso Salonino sumpsit imperium. Vt autem uerius plærique tradiderunt: cum galli uæhementissime Gallienum odissent; puerum autem apud se imperare ferre non possent; eum qui commissum regebat imperium: imperatorem appellarunt: missisque militibus adolescentẽ interfecerunt. Quo interfecto ab omni exercitu & ab omnibus Gallis Postumus gratanter acceptus: talem se præbuit per annos septẽ; ut Gallias instaurauerit. Cum Gallienus luxuriæ & popinis uacaret: & amore barbaræ mulieris consenesceret. Gestum est tamen a Gallieno contra hunc bellum; tunc cum sagitta Gallienus est uulneratus. Siquidem nimius amor erga Postumum omnium erat in Gallicanorum gente populorum: quod submotis omnibus germanicis gentibus Romanum in pristinam securitatem reuocasset imperium. Sed cum se grauissime regeret more illo quo Galli nouarum rerũ semper sunt cupidi; Lolliano agente interemptus est. Siquis sane Postumi meritũ requirit; iudicium de eo Valeriani ex hac epistola; quã ille ad Gallos misit; intelliget. Trãsrhenani militis ducem: & Galliæ præsidem Postumum fecimus uirũ dignissimũ seueritate gallorũ præsente; quo non miles in castris; non iura in foro; non in tribunalibus lites; non in curia dignitas pereat. Qui unicuique proprium & suũ seruet. Virum quem ego præ cæteris stupeo: & qui locum principis mereatur iure: de quo spero quod mihi gratias agetis; quod si me fefellent opinio: quã de illo habeo; sciatis nusq̃ genitum repperiri: qui possit penitus approbari. Huius filio Postumo nomine tribunatum uocontiorum dedi adolescenti qui se dignum patris moribus reddet.

Postumus iunior tertius.

d Ehoc prope nihil est; quod dicatur: nisi quod a patre appellatus Cæsar ac deinceps in eius honore Augustus cum patre dicitur interemptus. Cum Lollianus in locum Postumi subrogatus delatum sibi a Gallis sumpsisset imperium Fuit autem; quod solum memoratu dignum est; ita in declamationibus disertus; ut eius controuersiæ Quintiliano dicantur insertæ; qué declamatoré romani generis acutissimum unius capitis lectio prima statim frõte demonstrat.

Lollianus quartus.

h Vius rebellione in Gallia Postumus uir omnium fortissimus interemptus est. Cum iam nutante Gallieni luxuria in ueterem statum Romanum reformasset imperium. Fuit quidem etiam fortissimus; sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos auctoritatem de suis uiribus tenuit. Interemptus autem est a Victorino Victorinæ uel Victoriæ filio; quæ postea mater castrorum appellata est; & Augustæ nomine affecta; cum ipsa per se fugiens tanti ponderis molem primum in Marium; deinde in Tetricum; atque eius filium contulisset imperia. Et Lollianus quidem non nihilum reipub. profuit. Nam plærasque Galliæ ciuitates nonnulla etiam castra Postumus per septem annos in solo barbarico ædificauerat; quæ interfecto Postumo subita irruptione germanorum & direpta fuerant & incensa; statum ueterem reformauit. Deinde a suis militibus quod in labore nimius esset; occisus est. Ita Gallieno perdente rempublicã in Gallia primum Postumus; deinde Lollianus; Victorinus deinceps; Postremo Tetricus. Nam de Mariono nihil dicimus. Affectatores Romani nominis extiterunt; quos omnes datos diuinitus credo: ne cum illa pestis inaudita luxuria impediretur; malis possidendi Romanum solum germanis daretur facultas; qui si eo genere tũc euasissent quo Gotthi & persæ cõsentientibus in Romano solo gentibus uenerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium. Lolliani autem uita in multis obscura est; ut & ipsius Postumi; sed priuata uirtute eius clara non nobilitatis pondere uixerunt.

Victorinus quintus.

p Ostumus senior cum uideret multis se Gallieni uiribus peti: atque auxilium non solũ militũ uerum etiã alterius principis necessarium: Victorinum militaris industriæ uirũ in principatũ uocauit imperii: & cum eodẽ contra Gallienũ conflixit. Cumque adhibitis ingentibus germanorũ auxiliis diu bella transissent: uicti sunt. Tunc interfecto etiã Lolliano solus Victorinus in imperio remansit: qui & ipse quod matrimoniis militum & militariũ corrumpendis operã daret: a quodam actuario cuius uxorẽ stuprauerat cõposita factione Agrippinæ percussus Victorino filio Cæsare a matre Victorina siue Victoria: quæ mater castrorũ dicta est: appellato qui & ipse puerulus statim est interemptus: cum apud Agrippinã pater eius esset occisus De hoc quod fortissimus fuerit & præter libidinẽ optimus imperator: a multis multa sunt dicta. Sed satis credimus Iulii Atheriani partem libri cuiusdã ponere in quo de Victorino sic loquitur. Victorino qui Gallias post Iuniũ Postumũ rexit: neminẽ existimo p̃ferendũ. Non in uirtute Traianũ non Antoninũ in clæmentia: non grauitate Neruã: non in gubernãdo ærario Vespasianũ: non in censura totius uitæ ac seueritate militari Pertinacẽ uel Seuerum. Sed oĩa hæc libido & cupiditas mulierariæ uoluptatis sic perdidit: ut nemo audeat uirtutes eius i litteras mittere: quẽ constat oĩum iudicio meruisse puniri. Ergo cũ id iudicii de Victorino scriptores habuerint: satis mihi uideor de eius dixisse moribus.

Victorinus iunior sextus.

d E hoc nihil amplius in litteras est relatũ q̃ quod nepos Victoriæ Victorini filius fuit: & a patre & ab auia sub eadem hora qua Victorinus interemptus Cæsar est nuncupatus: ac statim a militibus ita occisus. Extant denique sepulchra circa Agrippinã breui marmore impressa humilia: in quibus unus est ĩscriptus hic duo Victorini tyranni siti sunt.

Martius septimus.

u Ictorino Lolliano: & Postumio interemptis Martius ex fabro ut dicitur ferrario triduo tantũ imperauit. De hoc quid amplius requiratur: ignoro: nisi q̃d eum insigniorẽ breuissimũ fecit imperiũ. Nam ut cõsul qui ex meridianis horis consulatũ suffectũ tenuit a M. Tullio tali aspersus est ioco. Consulẽ habuimus tam seuerũ tamque censoriũ: ut in eius magistratu nemo prãderit: nemo cœnauerit: nẽo dormierit: de hoc etiã dici posse uidetur: qui una die factus ẽ imperator: alia die uisus est imperare: tertia interemptus est. Erat quidẽ strennuus: ac militaribus usque ad imperiũ gradibus euectus est: quẽ plærique Mamuriũ: nonnulli Vecturiũ opificẽ utpote ferrariũ nuncuparẽt. Sed de hoc nimis multa: de quo illud addidisse satis est. Nullius manus uel ad scribendũ uel ad implendũ fortiores fuisse: cum in digytis neruos uideretur habuisse nõ uenas. Nam & carra uenientia digyto salutari reppulisse dicitur: & fortissimos quosque uno digyto sic afflixisse: ut quasi ligni uel ferri obtusioris ictu percussi dolerẽt Multa duorũ digytorũ allisione contriuit. Occisus est a quodã milite: qui cum eius quondã operarius in fabrili officina fuisset contẽptus est ab eodẽ uel cum duxisset uel cum imperium cœpisset. Addidisse hæc uerba dicitur interemptor: hic est gladius: quẽ ipse fecisti: huius cõcio prima talis fuisse dicitur. Scio commilitones posse mihi obiici artem pristinã: cuius mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque quod uult. Vtinã semper ferrũ exerceã. Non uino: nõ floribus: non mulierculis: non popinis: ut facit Gallienus: indignus patre suo & sui generis nobilitate depereat. Ars mihi obiiciatur ferraria: dum me & exteræ gentes ferrũ attractasse suis cladibus recognoscant in Italia. Denique ut omnis alamania omnisque germania cum cæteris quæ adiacent gentibus Romanũ populũ ferratã putent gentem: ut specialiter ĩ nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis uelim fecisse uos principem: qui nunq̃ quicq̃ scierit tractare nisi ferrum. Quod iccirco dico: quia scio mihi a luxuriosissima illa peste nihil opponi posse: nisi hoc quod gladiatorum armorumque artifex fuerim.

Ingenuus octauus.

e Vsco & Basso consulibus cũ Gallienus uino & popinis uacaret: cũque se lenonibus: mimis: & meretricibus dederet: ac bona naturæ luxuriæ cõtinuatione dep deret. Ingenuus qui Pannonias tunc regebat: a mesiacis legionibus imperatorẽ dictus cæteris pannoniarũ uolentibus: neque in quodã melius consultum reip. a militibus uidebatur: q̃ quod instantibus sarmatis creatus est imperator: qui fessis rebus mederi sua uirtute potuisset. Causa autẽ ipsi arripiendi tunc imperii fuit: ne suspectus esset imperatoribus: quod erat fortissimus: ac reip. necessarius & militibus quod imperantes uæhementer mouet: acceptissimus. Sed Gallienus: ut erat neq̃ & perditus: ita etiã ubi necessitas coegisset: uelox fortis uæhemens crudelis. Denique Ingenuũ conflictu habito uicit: eoque occiso in omnes mesiacos tam milites quã ciues asperrime sæuit. Nec

quenq̃ suæ crudelitatis exortem reliquit. Vsqueadeo asper & truculentus: ut plærasq; ciuitates uacuas a uirili sexu relinqueret. Fertur sane idem ingenuus ciuitate capta intrasse domũ in qua se pugione transfodit; atq; ita uitam finisse: ne in tyranni crudelis potestatem ueniret. Extat sane epistola Gallieni; quam ad Celerem Verianũ scripsit; qua eius nimietas crudelitatis ostenditur. Quam ego iccirco interposui; ut omnes intelligerent hominem luxuriosũ crudelissimum esse; si necessitas postulet. Gallienus Veriano. Non mihi satisfacies; si tantũ armatos occideris; quos & fors in bellis interimere potuisset. Perimendus est omnis sexus uirilis; si & senes atq; impuberes sine reprehensione nostra occidi possent. Occidendus est quicunq; male uoluit: occidendus est quicunque maledixit contra me; contra Valeriani filium: contra tot principum patrem & fratrem Ingenuus factus est imperator. Lacera; occide; concide; animum meũ intelligere potes; mea mente irascere; qui hæc manu mea scripsi.

Regillianus Nonus.

f Ati publici fuit; ut Gallieni tempore quicunq; potuit; ad imperium prosiliret Regillianus deniq; in illyrico ducatum gerens imperator est factus auctoribus imperii mesiis; qui cum Ingenuo fuerant ante superati. In quorum parẽtes grauiter Gallienus sæuierat. Hic tamen multa fortiter contra sarmatas gessit; sed auctoribus roxolanis consentientibusq; militibus & timore prouincialium ne iterum Gallienus grauiora faceret; interemptus est. Mirabile fortasse uideatur; si quæ origo imperii eius fuerit; declaretur. Capitali enim loco regna promeruit. Nã cum milites cum eo quidam cœnarent; extitit Valerianus tribunus; qui diceret Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo: credimus quod a regno. Tum is qui aderat scholasticus: cœpit quasi grammaticaliter declinare: & dicere rex regis regio Regillianus. Milites: ut est hominum genus pronum ad ea quæ cogitant dixerunt. Ergo potest rex esse? item alius ergo potest nos regere? item alius deus tibi nomen posuit. Quid multa? His dictis cũ alia die mane processisset; a principibus imperator est salutatus. Ita quod aliis uel audacia uel iudicium detulit; huic iacularis astutia fuit; quod negare non potest uir in militari re semper probatus; & Gallieno iam ante suspectus; quod dignus uideretur imperio. Gentis Daciæ Decibali ipsius ut fertur affinis. Extat epistola diui Claudii ad hunc priuati; qua Regilliano Illyrici dici gratias agit ob redditum Illyricum; cum omnia Gallieni segnicia deperirent; quam ego repertam in athenis inserendam putaui; fuit enim publica. Claudius Regilliano multam salutem. Felicem remp. quæ te talem uirum habere rei castrensis bellius meruit; felicem Gallienum etiam; si ei uera nemo nec de bonis nec de malis nunciat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celsus stipatores principis nostri; qualis apud scupos in pugnando fueris; quot uno die prælia & qua celeritate confeceris. Dignus eras triumpho; si antiqua tempora extarent. Sed quid multa? Memor cuiusdam hominis cautius uelim uincas. Arcus sarmaticos & duo saga ad me uelim mittas; sed fiblatoria cum ipse misi de nostris. Hac epistola ostenditur; quid de Regilliano senserit Claudius; cuius grauissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubium est. Nec a Gallieno quidem uir iste promotus est; sed a patre eius Valerião; ut & Claudius & Macrianus & Ingenuus & Postumus & Aureolus; qui omnes in imperio interempti sunt; cum mererentur imperiũ. Mirabile autẽ hoc fuit in Valeriano principe; quod omnes quoscunque duces fecit; postea militũ testimonio ad imperiũ peruenerunt: ut appareat senem imperatorem in deligendis reip. ducibus talem fuisse; qualem Romana felicitas si continuari fataliter potuisset; sub bono principe requirebat. Et utinam uel illi qui arripuerant imperia; regnare potuissent. Vel eius filius Gallienus in ĩperio diutius nõ fuisset: ut libere se in suo statu resp. nostra tenuisset. Sed nimis sibi fortuna indulgendũ putauit; quæ cum & Valeriano bonos principes tulit. Et Gallienũ diutius q̃ oportebat; reipublicæ reseruauit.

Aurelius Decimus.

h Ic quoq; illyricianos exercitus regens in contemptu Gallieni ut omnes eo tempore coactus a militibus sumpsit imperiũ. Et cum Macrianus cũ filio suo Macriano contra Gallienum ueniret cum plurimis exercitus eius cœpit: aliquos corruptos fidei suæ addixit; & cum factus esset inualidus imperator; cumque Gallienus expugnare uirum forté frustra temptasset; pacem cũ eo contra Postumum pugnaturus fecit; quorum plæraq; & dicta sunt & dicenda. Hunc eũdem Aureolũ Claudius interfecto iã Gallieno conflictu habito apud eum ponté interemit: qui nunc pons Aureoli nuncupatur; atq; illic ut tyrannũ sepulchro humiliore donauit. Extat etiam nunc epigráma græcũ in hanc formá. Dona sepulchrorũ uictor post multa tyranni Prælia iam felix Claudius Aureolũ Munere prosequitur mortali & iure superstes; Viuere quem uellet; si pateretur amor Militis egregii uitá q̃ iure negauit Omnibus idignis & magis Aureolo. Ille tamen clæmens; qui corporis ultima seruans. Et pontem Aureoli dedicat & tumulum

K

Hos ego uersus a quodam grãmatico translatos ita posui: ut fidem seruarem: non quo melius potuerint transferri: sed ut fidelitas historica seruaretur: quam ego præ cæteris custodiendam putaui: qui id quod ad eloquentiam pertinet: nihil curo. Rem enim uobis proposui deferre non uerba: maxime tanta rerum copia: ut triginta tyrannorum simul uitas scribendas accesserim.

Macrianus Vndecimus.

c Apto Valeriano diu clarissimo principe ciuitatis fortissimo deinde imperatore ad postremum omnium infelicissimo: uel quod senex apud persas consenuit: uel quod indignos se posteros dereliquit. Cum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani & Macrianus primus dum intelligerent quærentibus etiam militibus principem unum in locum concesserunt: quærentes quid faciendum esset. Tuncq; constitit Gallieno longe posito Aureolo usurpante imperium debere aliquem principem fieri: & quidem optimum: ne quispiam tyrannus existeret. Verba igitur Balistæ quantũ Mæonius Asthanax qui consilio interfuit: asserit hæc. Mea ætas & professio & uolunras longe ab imperio absunt: & ego quod negare non possum: bonũ principem quæro. Sed quis tandem est: qui Valeriani locum possit implere? nisi talis qualis tu es o Macriane. Fortis: constans: integer: probatus in rep. & quod maxime ad imperium pertinet diues. Arripe igitur locum meritis tuis debitum: me præfecto q̃ diu uoles: uteris: tu cum rep. tantum bene agas: ut te romanus orbis factum principẽ gaudeat. Ad hæc Macrianus Frater Balista imperium prudenti non frustra est. Volo enim reip. subuenire: atq; illam pestem a legum gubernaculis dimouere: sed non hoc in me ætatis est. Senex sum ad exemplum: equitare non possum. Lauandum est mihi frequentius: edendum delicatius: diuitiæ me iam dudũ ab usu militiæ retraxerunt. Iuuenes aliqui sunt quærendi: nec unus sed duo uel tres fortissimi: qui ex diuersis partibus orbis romani remp. restituant. Quã Valerianus fato: Gallienus uitæ suæ genere perdiderunt. Post hæc intellexit cum Balista sic agere: ut de filiis suis uidetur cogitare: atq; adeo sic agressus est. Prudentiæ tuæ rempub. tradimus. Da igitur liberos tuos Macrianũ & Quietum fortissimos iuuenes olim tribunos a Valeriano factos: qui a Gallieno imperante quod boni sunt: salui esse non possunt. Tunc ille ubi electum se esse comperit. Do inquit manus de meo stipendium militi duplex daturus. Tu tantum præfecti mihi studium & annonam in necessariis locis præbe. Iam ego faxim: ut Gallienus sordidissimus fœminarũ oĩum duces sui parentis intelligat. Factus est igitur cũ Macriano & Quieto duobus filiis cunctis militibus uolentibus imperator. Ac statim contra Gallienum uenire cœpit ut cũque rebus in oriente derelictis. Sed cum quadraginta quinq; milia militum secum duceret in Illyrico uel in thraciarum: extremis congressus cum Aureolo uictus & cum filio interemptus est. Triginta deniq; milia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem uicit dux Aureoli fortissimus & uæhementissimus qui se originem diceret a Domitião imperatore trahere: atq; a Domicilla. De Macriano autem nefas mihi uidetur iudicium Valeriani præterire: quod ille in oratione sua quam ad senarum e persidis finibus miserat: posuit. Inter cætrea ex oratione diui Valeriani. Ergo patres conscripti bellum persicum gerens. Macriano autem totam remp. credidi quidem a parte militari ille uobis fidelis: ille mihi deuotus: illum & amat & timet miles. Vtrunq; res exegerit: cum exercitibus agit: nec. p.c. noua uel inopinata nobis sunt pueri eius uirtus in Italia: adolescentis in Gallia: iuuenis in Thracia: in Africa iam prouecti senescentis. Deniq; in illyrico & Dalmatia comprobata est: cum in diuersis prælijs ad exemplum fortiter faceret. Huc accedit: quod habet iuuenes filios romano dignos collegio nostra dignos amicitia: & reliqua.

Macrianus Iunior Duodecimus.

Vita de hoc in patris imperio prælibata sunt: qui nunq̃ imperator factus esset nisi prudentiæ patris eius creditum uideretur. De hoc plane multa miranda dicuntur: quæ ad fortitudinem pertineant iuuenilis ætatis. Sed ad facta aut quã
m tum in bellis minus ualet fortitudo. Hic enim uæhemens cum prudentissimo patre cuius merito imperare cœperat: a Domitiano uictus triginta: ut superius dixi: milibus militũ spoliatus est. Matre nobilis: patre tantũ forti: & ad bellum parato: atq; ab ultima militia in sũmũ perueniente ducatũ & splendore sublimi.

Quietus Tertiusdecimus.

Icut diximus Macriani filius fuit cum patre & fratre Balistæ iudicio imperator est factus. Sed ubi comperit Odenatus: qui olim iam orientem tenebat ab
h Aureolo Macrianum patrem: qui & cum eius frarre Macriano uictos milites in eius potestatem concessisset: quasi Gallieni partes uindicaret adolescẽtem cũ Balista præfecto dudum interemit. Idem quoq; adolescens grauissimus roma

no imperio fuit: ut uere Macriani filius Macrianus etiã frater qui duo afflictis rebus potuerunt rempu. gerere. Videtur non mihi prætereundũ de Macrianorũ familia: quæ hodieque floret: id dicere: quod speciale semper habuerunt. Alexandrum magnũ macedonem uiri in auro & argento: mulieres & in reticulis & dextrocheriis & in annulis & in omni ornamentorum genere exculptum semper habuerunt eousque: ut tunicæ & limbi & penulæ matronales in familia eius hodieq; sint: quæ Alexandri effigiem deliciis uariantibus monstrent. Videmus proxime Corneliũ Macrum in eadem familia uirũ cum cœnam in templo Herculis daret: pateram electrinam quæ in medio uultum Alexandri haberet: & in circuitu omnem historiam continere signis breuibus & minutulis pontifici propinare: quam quidem circunferri ad omnes tanti illius uiri cupidissimos iussit. Quod ieccirco posui: quia dicuntur iuuari in omni actu suo: qui Alexandrum expressum uel auro gestitant uel argento.

Odenatus Quartusdecimus.

■ Isi Odenatus princeps palmyrenorũ capto Valeriano fessis Romanæ reipub. uiribus sumpsisset imperium: in oriente res perditæ essent. Quare assumpto nomine primum regali cum uxore Zenobia & filio maiore: cui erat nomen Herodes minoribus Herenniano & Arimolao collecto exercitu contra persas profectus est: Nisibin primũ & orientis plæraque cum omni Mesopotamia in potestatem recepit. Deinde ipsum regẽ uictum fugere coegit. Postremo Thesiphonta usque: Saporem & eius liberos persecutus captis concubinis: capta etiã magna præda: ad orientem uertit: sperans qui Macrianũ qui imperare contra Gallienũ cœperat eo interempto: filium qui etiã interfecit Balistã: ut plærique asserunt regnũ usurpante: & ne ipse posset occidi. Cõposito igitur magna ex parte orientis statu a consobrino suo Meonio: qui & ipse imperiũ sumpserat: interẽptus est cum filio suo Herode: qui & ipse post reditum de perside cũ patre imperator est appellatus. Iratũ fuisse reipublicæ deum credo: qui interfecto Valeriano noluit Odenatũ reseruare. Ille plane cũ uxore Zenobia non solũ orientẽ quẽ iam in pristinũ reformauerat statũ: sed omnes omnino totius orbis partes reformasset. Vir acer in bellis & quantũ plærique scriptores loquuntur: uenatu memorabili semper inclytus: qui a prima ætate capiendis leonibus & pardis: ursis: cæterisque siluestribus animalibus sudorẽ officii uirilis impẽdit. Quique semper in siluis ac montibus uixit perferens calorẽ: pluuias & omnia mala quæ in se continent uenatoriæ uoluptates. Quibus duratus: solem ac puluerem bellis persicis tulit. Non aliter etiam coniuge assueta: quæ multorum sententia, fortior marito fuisse perhibetur. Mulierum omnium nobilissima orientalium fœminarum: & ut Cornelius Capitolinus asserit speciosissima.

Herodes quintusdecimus.

n On Zenobia matre sed priore uxore genitus Herodes cũ patre accepit imperiũ: homo omnium delicatissimus & prorsus orientalis & græcæ luxuriæ: cui erant sigillata tentoria & aurati papiliones & omnia persica. Denique ingenio eius usus Odenatus quicquid concubinarum regalium: quicquid diuinarum gemmarumque cepit: eidem tradidit paternæ indulgentiæ affectione permotus. Et erat circa illum Zenobia nouercali animo. Quare cõmendabiliorẽ patri eum fecerat: neque plura sunt: quæ de Herode dicantur.

Meonius sextusdecimus.

h Ic consobrinus Odenati fuit. Nec ulla re alia ductũs nisi damnabili inuidia imperatorem optimum interemit: cum ei nihil aliud obiiceret præter filii Herodis. Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse: quæ ferre non poterat: ut priuignus eius Herodes priore loco quam filii eius Herennianus & Timolaus principes dicerentur. Sed hic quoq; spurcissimus fuit: quare imperator appellatus per errorẽ breui a militibus pro suæ luxuriæ meritis interemptus est.

Balista decimusseptimus.

d E hoc utrum imperauerit scriptores inter se ambigunt. Multi enim dicunt Quieto per Odenatum occiso Balistæ ueniam datum tamen eum imperasse: quod nec Gallieno: nec Aureolo: nec Odenato se crederet. Alii asserunt priuatum cum in agro suo quem apud Daphnidem sibi compararat interemptum. Multi & sumpsisse illum purpuram: & more romão imperasse: exercitum duxisse & de se plura promisisse dixerunt. Occisum autẽ per hos quos Aureolus miserat ad comprehendendum Quietum Macriani filium: quem prædam suam esse dicebat. Fuit uir insignis: eruditus ad gerendam rempublicam. In consiliis uæhemens: in expeditionibus clarus: in prouisione annonaria singularis: Valeriano sic acceptus: ut eum quibusdam litteris hoc testimonio prosecutus sit. Valerianus Ragonio claro præfecto Illyrici & Galli[illegible]

Si quid in te bonæ frugis est quam esse scio parens Clare dispositionem Balistæ persequere: hac in forma rem pub. uides: nec ut ille prouinciales non grauet ut illic equos contineat: ubi sunt pabula: illic annonas militum mandet: ubi sunt frumenta. Non prouincialem: non possessorem cogat. Illic frumenta ubi non habet dare illis equum ubi non potes pascere: nec est ulla alia prouisio melior: q̄ ut in locis suis erogentur: quæ nascuntur: ne aut uehiculis aut sumptibus rempublicam grauent. Galatia frumentis abundat: referta est thracia: plenum est illyricum. Illic pedites collocentur: quanq̄ in thracia etiam equites sine noxa prouincialium hyemare possint. Multum enim ex campis fœni colligitur: iam ibi laridum: iam cæteræ species in his dandæ sunt locis: in quibus affatim redundant. Quæ omnia sunt Balistæ consilia: qui ex quadam prouincia unam tantum speciem præberi iussit: quod ea redūdaret: atq; ab eam milites submoueri: id quod publicitus est decretum. Est & alia eius epistola qua gratias Balistæ agit: in qua docet sibi præcepta gubernandæ reipublicæ ab eo dē data gaudens quod eius consilio nullum ascripticium id est uacantem haberet: & tribunum nullum stipatorem qui non uere pugnaret. Hic igitur uir in tentorio suo cubans a quodam gregario milite in Odenati & Gallieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipse uera non satis comperi: iccirco quod scriptores temporū de huius præfectura multa: de imperio pauca dixerunt.

Valens decimusoctauus.

Ic uir militaris simul etiam ciuilium uirtutum gloria pollens proconsulatu
Achaiæ dato a Gallieno tunc honore gubernabat: quem Macrianus uæhemen
h ter reformidans simul quod in omni genere uitæ satis clarum norat: simul qd
inimicum sibi esse inuidia uirtutum sciebat. Misso Pisone nobilissimæ tunc &
consularis familiæ uiro interfici præcepit. Valens diligentissime cauens & pru-
dens neq; aliter sibi posse subueniri existimans sumpsit imperium: & breui a
militibus interemptus est. Fuit & Valens superior: & bene uenit in mentem. Et cū de hoc Valente loquimur: etiam de illo Valente qui superiorum principum temporibus interemptus est: aliquid dicemus. Nam huius Valentis qui sub Gallieno imperauit: auunculus Magnus fuisse perhibetur. Alii tantum auunculum dicunt. Sed par in ambobus fuit fortuna: Nam & cum ille paucis diebus illyrico imperasset: occisus est.

Piso decimusnonus.

Ic a Macrino ad interficiendum Valentem missus ubi eum prouisum futuro-
rum imperare cognouit: thessaliam concessit: atq; illic paucis sibi consenienti
h bus sumpsit imperium: Thessalicusque appellatus interemptus est: uir summæ
sanctitatis & temporibus suis frugi dictus: & qui ex illa Pisonum familia du-
cere originem diceretur: cui se Cicero nobilitandi causa sociauerat. Hic omni
bus principibus acceptissimus fuit. Ipse denique Valens qui ad eum percussores misisse perhibetur: dixisse dicitur: non sibi apud deos inferos constare rationem: quod quamuis hostem tamen Pisonem suum iussisset occidi: uirum cuius similem romana respub. non haberet. Senatusconsultum de Pisone factum ad noscendam eius maiestatem libenter inserui. Die septimo Kalendas iulias cum esset nunciatum Pisonem a Valente interemptum: ipsum Valentem a suis occisum Aurelius Fuscus consularis primæ sententiæ: qui in locū Valeriani successerat: ait: consul consule. Cumq; consulatus esset diuinos inquit honores Pisoni decerno. p. c. Gallienum & Valerianum & Saloninum imperatores nostros esse confido. Neq; enim melior uir quisq̄ fuit neq; constantior: post quem citer consultum statuam inter triumphales & currus quadriiugos Pisoni decreuerunt. Sed statua eius uidetur: quadrigæ autem decretæ fuerant quasi transferendæ ad alium positæ sunt: nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt positæ: in quibus thermæ Diocliti anæ sunt exædificatæ tam æterni nominis quā sacrati:

Aemylianus Vigesimus.

T hoc familiare est populo ægyptiorum: ut uel furiosi ac dementes de leuibus
quibusq; ad summæ reipub. pericula perducantur: sæpe illi ob neglectas salu-
e tationes locum in balneis non concessum carnem & holera sequestrata: calcia-
menta seruilia & cætera talia usq; ad summum reip. periculum seditionis: ita
ut armarentur contra eos exercitus peruenerunt. Familiari ergo sibi furore cū
quadam die cuiusdam seruus curatoris: qui Alexandriam tunc regebat: mili-
tare ob hoc cæsus esset: quod crepidas suas meliores esse: quam militis diceret: collecta multitudo ad domum Aemyliani ducis auceps uenit: atq; eum omni seditionum instrumento & furore persecuta est: ictus est lapidibus. Petitus est ferro: nec defuit ullum seditionis tælum. Quare coactus Aemylianus sumpsit imperium: cū sciret sibi undecunque pereundum. Cō senserunt ei ægyptiacus exercitus maxime in Gallieni odium: nec eius ad regendam rempub.

uigor defuit. Nam thebaidem totamque ægyptum peragrauit: & quatenus potuit barbarorum
gentes forti auctoritate submouit. Deniq; Alexander uel Alexādrinus. Nam incertū id quoq;
habetur: uirtutum merito uocatus est. Et cum contra indos pararet expeditionē misso Theo-
doro duce Gallieno iubte dedit pœnas: siquidem strangulatus in carcere captiuorum uete-
rum more perhibetur. Tacendum esse non credo quod cum de ægypto loquor: uetus succes-
sit historia: simul etiam Gallieni factum: qui cum Theodoro uellet imperium proconsula-
re decernere: a sacerdotibus est prohibitus: qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandri-
am non licere: cuius rei etiam Ciceronem cum contra Gabinium loquitur: meminisse satis
nouimus. Deniq; non extat memoria rei frequentatæ: quare scire oportet: Hærennium Celsū
uestrum parentem consulatum cupit: hoc quod desiderat non licere. Fertur enī apđ Mēphin
i aurea columna ægyptiis esse litteris scriptum. Tunc demum ægyptum liberam fore: cum in
eam uenissent romani fasces & prætexta romanorum: quod apud Proculum grammaticum
doctissimum sui temporis uirum cum de peregrinis regionibus loquitur: inuenitur.

Saturninus uigesimus primus.

Ptimus ducum Gallieni tempore: sed a Valeriano dilectus Saturninus fuit.
Hic quoque cum dissolutionem Gallieni pernoctantis ī publico ferre non pos-
o set: & milites non exemplo imperatoris sui sed suo regeret: ab exercitibus sum-
psit imperium: uir prudentiæ singularis: grauitatis insignis: uitæ amabilis ui-
ctoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die qua est amictus a
militibus peplo imperatorio concione adhibita dixisse fertur. Commilitões
bonum ducem perdidistis: & malum principem fecistis. Denique cum multa strennue in im-
perio fecisset: quod esset seuerior & grauior militibus ab iisdem ipsis a quibus factus fuerat:
interemptus est. Huius insigne est: quod conuiuio discumbere milites: ne inferiora nudarent
tur: cum sagis iussit: hyeme grauibus: æstate perlucidis.

Tetricus senior uigesimus secundus.

Nterfecto Victorino & eius filio mater eius Victoria siue Victorina Tetticum
senatorem. pr. præsidatum in Gallia regentem ad imperium hortata: quod
i. eius erat: ut plæriq; loquūtur: affinis: Augustum appellari fecit: filiumq; eius
Cæsarem nuncupauit. Et cum multa Tetricus feliciter egisset: diuq; imperas-
set: ab Aureliano uictus cum militum suorum impudētiā & procacitatem ferre
non posset: uolens se grauissimo principi & seuerissimo dedit. Versus denique
illius fertur: quem statim ad Aurelianū scripserat. Eripe me his inuicte malis. Quare cū Au-
relianus nihil simplex neq; mite aut tranquillum facile cogitaret: Senatorē. pr. eundemque
consularem: qui iure præsidali omnes gallias rexerat. Per triumphū duxit eodem tempore:
quo & Zinobiam Odenati uxorem cum filiis minoribus Odenati Herenniano & Timolao:
pudore tamen uictus uir nimiū seuerus eum: quem triūphauerat correctionem totius italiæ
fecit: idest Campaniæ: Samnii: Lucaniæ: Bruttiorum: Apuliæ: Calabriæ: Ethruriæ: atq; um-
briæ: piceni: & flaminiæ: omnesq; annonariæ regionis: ac Tetricum non solum uiuere sed etiā
in summa dignitate manere passus est: cum illum sæpe collegam nonnunq̄ cōmilitonem ali-
quando etiam imperatorem appellaret.

Tetricus iunior uigesimus tertius.

Ic puerulus a Victoria Cæsar est appellatus: cum illa mater castrorum ab ex-
ercitu nuncupata esset: qui & ipse cum patre per triumphum ductus postea om-
h bus senatoriis honoribus functus est illibato patrimonio: quod quidem ad su-
os posteros misit: ut Gellius Fuscus dicit semper insignis. Narrabat auus me-
us hūc sibi familiarem fuisse: neq; quenq̄ illi ab Aureliano aut postea ab aliis
principibus esse prælatum. Tetricorum domus hodieque extat in monte ce-
lio inter duos lucos contra Isium Metellinum pulcherrima: in qua Aurelianus pictus est utri-
que prætextam tribuens & senatoriam dignitatem accipiens ab his sceptrum coronam ciuicā
pictutatam de musco. Quam cum dedicasset: Aurelianum ipsum dicuntur duo Tetrici ad-
hibuisse conuiuio.

Trebellianus uigesimus quartus.

Vdet iam persequi quanti sub Gallieno fuerunt tyranni uitio pessis illius: siq-
dem erat in eo luxuria: ut rebelles plurimos mereretur: & ea crudelitas ut iure
p timeretur. Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem ipsis Isau-
ris sibi ducem quærentibus: quem cum alii archipiratam uocassent: ipse se im-
peratorem appellauit. Monetā etiam cudi iussit: palatium in arce Isauriæ cō-
stituit: qui quidē cum se in intima Isaurorum loca munitus difficultatibus loco-
rum & montibus contulisset: aliquandiu apud cilicas imperauit. Sed per Gallieni ducē Cau-

hfolenm natione ægyptium fratrem Theodoti: qui Aemylianum ceperat: ad camptum dedu
ctus est uictus & occisus. Neq; tamen postea Isauri timore ne ĩ eos Gallienus sæuiret: ad æqua
litatem perduci quanuis principum humanitate potuerunt. Deniq; post Trebellianum pro
barbaris habentur: & cum in medio romani nominis solo regio eorum nouo genere custodia
rum quasi limes includitur locis defensa non omnibus. Nam non sunt statura decori: non uir
tute graues: non instructi armis: non consiliis prudentes; sed hoc solo securi: quod ĩ editis po
siti adiri nequeunt: quos quidem diuus Claudius pene ad hoc perduxerat: ut a suis semotus
locis ĩ Cilicia collocaret daturus uni ex amicissimis omnem isaurorũ possessionem; ne quid
ea postea rebellionis oriretur.

Herennianus Vigesimus quintus.

Denatus moriens duos paruulos reliquit Herennianum & fratrem eius Timo
laum: quorum nomine Zenobia usurpato ibi imperio diutius q̃ fœminam de
o cuit rempub. obtinuit paruulos romãi imperatoris habitu proferens purpura
tos eosdemque adhibens concionibus; quas illa uiriliter frequẽtauit. Didonẽ
& Semyramidem & Cleopatram sui generis principem inter cætera prædicãs.
Sed de eorũ exitu incentũ est. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interẽptos:
multi morte sua eẽ cõsũptos. Siquidẽ Zenobiæ posteri etiã nunc Romæ inter nobiles manẽt.

Timolaus uigesimus sextus.

E hoc ea putamus digna notatione quæ de fratre sunt digna. Vnum tamen est
quod eum a fratre separat; quod tanti fuit ardoris ad studia romana: ut bre
d ui consecutus quæ insinuauerat: grammaticus esse dicatut potuisse: quinetiã
summmum latinorum rhetorem facere;

Celsus uigesimus septimus.

Ccupatis partibus Gallicanis orientalibus quinetiã ponti thraciarum & illy
rici dum Gallienus popinatur: & balneis ac lenonibus reputat uitã: Afri quoq;
o auctore uiuo Passieno procõsule Africæ: & Fabio Põponiano duce limitis liby
ci Celsum imperatorem appellauerunt peplo deæ cælestis ornatum. Hic pri
uatus ex tribunis in Africa positus sagris suis uiuebat. Sed ea iustitia & corpo
ris magnitudine: ut dignus uideretur imperio. Quare creatus per quandam
mulierẽ Gallienã noĩe cõsobrinã Gallieni septimo die interẽptus est: atque ab eo etiã iter ob
scuros principes uix relatus est. Corpus eius a canibus consumptum est: sic omnibus qui Gal
lieno fidem seruauerant perurgentibus & nouo iniuriæ genere imago in crucem sublata per
sultante uulgo quasi patibulo ipse Celsus uideretur affixus.

Zenobia uigesima octaua.

Mnis cõsumptus est pudor siquidẽ fatigata rep. cousq; peruentũ est: ut Gallie
no nequissime agẽte optimæ etiã mulieres imperarẽt. Et quidẽ peregrina no
o mine Zenobia: de qua iam multa dicta sunt: quæ se de Cleopatraꝝ Ptolomæ
orũque gẽte iactaret: post Odenatũ maritũ imperiali sagulo perfuso per hu
meros habitu donis ornata diademate etiã accepto noĩe filioꝝ Herẽniani & Ti
molai diutius q̃ fœmineus sexus patiebatur: imperauit. Siquidẽ Gallieno ad
huc regẽte rẽp. regale mulier superba munus obtiuit: & Claudio bellis gothicis occupato: uix
denique ab Aureliano uicta & triumphata cõcessit in iura romana. Extat epistola Aureliani:
quæ captiuæ mulieri testimoniũ fert. Nã cũ a quibusdã reprehẽderetur: qđ mulierẽ ueluti
ducẽ aliquẽ uir fortissimus triũphasset: missis ad senatũ populũque romanũ litteris hac se
attestatione defendit. Audio. p. c. mihi obiici quod nõ uirile munus ĩpleuerim Zenobiã triũ
phando: ne illi qui me reprehendũt: satis laudarẽt: si scirent: qualis illa est mulier: q̃ prudẽs
in cõsiliis: q̃ cõstans in dispositionibus: q̃ erga milites grauis: q̃ larga cũ necessitas postulet: q̃
tristis cũ seueritas poscat. Possum dicere illiꝰ esse: qđ Odenatus persas uicit ac fugato Sapo
re Thesiphonẽ usque puenit. Possũ asserere tãto apud oriẽtales & ægyptioꝝ populos timori
mulierẽ fuisse: ut se nõ arabes: nõ sarracẽi: nõ armenii cõmouerẽt. Nec ego illi uitã cõseruassẽ
nisi eã scissem multũ romanæ reip. pfuisse: cũ sibi uel liberis suis oriẽtis seruaret ĩperiũ. Sibi
ergo habeãt ppria ꝝ uenena linguaꝝ hi: qbus nihil placet. Nã si uicisse ac triũphasse fœminã
nõ ẽ decoꝝ: qđ de Gallieno loquũtur: ĩ cuius cõtẽptu hæc bene rexit impiũ. Quid de diuo
Claudio sancto ac uenerabili duce: q eã q đ ipse gothicis eẽt expeditiõibus occupatis: passus
eẽ dicitur ĩpare: idq; occulte ac prudẽter: ut illa seueritate oriẽtales fines ĩpii ipse securus q̃ i
stituerat pperraret. Hæc oſo ĩdicat qđ iudicii Aureliãus hũerit de Zenobia: cuius ea castitas
fuisse dicitur: ut ne uirũ suũ qdẽ sciret: nisi tẽptatis cõceptiõibus. Na cũ semel cõcubuisset ex
pectatis mẽstruis cõtinebat se: si pgnãs eẽt. Sin minus iterũ ptãtẽ q̃rẽdis liberis dabat. Vixit re
gali põpa more magis psico. Adorata ẽ more regũ psarũ. Cõuiuata ẽ ĩ patoꝝ more romanoꝝ.
Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo gẽmis dependentibus per ultimam fim

briam.Media etiam coeli de ueluti fibula muliebri astricta brachio sæpe nudo. Fuit uultu subaquilo fusci coloris:oculis supra modum uigentibus nigris:spiritus diuini:uenustatis incredibilis:tantus candor in dentibus:ut margaritas eam plærique putarent habere non dentes.Vox clara & uirilis:seueritas ubi necessitas postulabat:tyrannorum bonorú principú clæmentia ubi pietas reqrebat.Larga prudéter:conseruatrix thesaurorú ultra fœmineú modú Vsa uehiculo carpentario:raro pilento:equo sæpius. Fertur aút uel tria uel quattuor milia frequenter cum peditibus ambulasse.Nata est hispanorú cupiditate:bibit sæpe cú ducibus:cum esset alias sobria:bibit etiá cum persis atque armenis:ut eos uinceret. Vsa est uasis aureis gēmatis ad cōuiuia:cuius & Cleopatra usa est in ministerio. Eunuchos grauioris ætatis habuit.Puellas nimis raras:filios latine loqui iusserat:adeo ut græce uel difficile uel raro loquerentur.Ipsa latinis sermonibus nō usque quaque ignara:sed ut loqueretur pudore cohibita:loquebatur & ægyptiace ad pfectum modum. Historiæ alexandrinæ atque orientalis ita perita:ut eam epithomasse dicatur.Latinam aút græce legerat:cum illam Aurelianus cepisset:atque in conspectum suum ductam sic appellasset.Quid o Zenobia ausa es insultare romanis imperatoribus?Illa dixisse fertur.Imperatorem te esse cognosco:qui uincis:Gallienum & Aureolum & cæteros principes non putaui.Victoriā mei similem credens in consortium regni uenire:si facultas locorú pateretur:optaui.Ducta est igitur per triumphú ea specie:ut nihil pōpabilius po.r.uideretur.Iam primum ornata gēmis ingentibus:ita ut ornamētorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortissima sæpissime restitisse:cum diceret se gēmarum onera ferre non posse.Vincti erant ꝑterea pedes auro:manus etiá cathenis aureis:nec collo aureum uinculum deerat:quod scurra ꝑsicus ꝑferebat:huic ab Aureliano concessum est.Fertur q; uixisse cú liberis matronæ iā more romano data sibi possessione in Tiburti:quæ hodie q; Zenobia dř nō longe ab Hadriani palatio:atq; ab eo loco cui nomen est Côche.

Victoria Tricesima.

On tā digna reserat:ut etiā Victorina siue Victoria in lřas mitteretur:nisi Galli
n eni mores hoc facerēt:ut memoria dignæ ēt mulieres cēferentur. Victoria .n. ubi filiú ac nepotēa militibus uidit occisos:Postumú deide Lollianú:Mariú ēt quē pricipē milites núcuparunt:interēptos:Tetricú de quo supius dictú est:ad iperium hortata est:ut uirile semp facinus auderet:īsignita ē ꝑterea hoc titulo:ut castrorú se diceret m̄rem. Cusi sunt eius numini ærei:aurei & argētei:quorú hodie q; forma extat apd treuiros quæ qdem non diutius uixit.Nam Tetrico īperante:ut plærique loquuntur:occisa. Vt alii asserunt:fatali necessitate consumpta.Hæc sunt:quæ de triginta tyrannis dicenda uidebantur:quos ego in unum uolumen iccirco contuli:ne si de singulis singula quæque narrarē:nascerentur indigne fastidia:& ea quæ ferre lector non posset. Nunc ad Claudium principem redeo:de quo speciale mihi uolumen ꝗuis breue merito uitæ illius uidetur edendú. Addito ffre singulari uiro:ita ut de familia tā sancta & tam nobili salt ē pauca referantur.Studiose in medio fœminas posui ad ludibriú Gallieni:quo nihil ꝑdigiosius passa est resp.Romana Duos ēt nunc tyrannos quasi extra numerum quod Gallieni essent tpibus:additurus unum qui fuit Maximini tēporibus:alterum qui Claudii:ut tyrannorú triginta uiri hoc uolumine tenerentur.Quæso qui expletú iam librum acceperas:boni consulas:atque hoc uolumini tuo uolens addas:quos ego quēadmodum Valentem superiorem huic uolumini sic post Claudiú & Aurelianum his qui inter Tacitum & Dioclitianú fuerunt:addere destinauerā. Sed errotē meum mæror historiæ diligentiæ tuæ eruditionis auertit. Habeo igitur gratiā:quod titulum meum prudentiæ benignitatis impleuit.Nemo in tēplo pacis dicturus est me fœminas in tyrannos cum risu & ioco tyrannas uidelicet & tyrannides:ut ipsi de me solent iactare posuisse.Habēt integrú numerú ex arcanis historiæ in meas lřas datú. Titus.n.& Cēsorinus:quorú unus ut dixi sub Maximino:alter sub Claudio fuit:ꝗ ambo ab iisdē militibus a quibus purpura uelati fuerāt:interēpti sunt.

Titus.

Ocet Desippus nec Herodianus tacet:oēsq; q talia legēda posteris tradiderút:Ti
d tú tri.maurorú:q a Maximino īter priuatos relictus fuerat:nmorē uiolētæ mortis:ut alii dicút:inuitú uero & a militibus coactú:ut plæriq; asserút:īpasse. Atque húc ītra paucos dies post uindicatā defensionē:quā cōsularis uir magnus Maximino parauerat:a suis militibus interemptú.Impa ste ārmēsibus sex. Fuit hic uir de primis sergä rēp.domi forisq; laudabilis:sed īperio parú felix.Alii dicút ab armenis sagittariis:quos Maximinus Alexādrinos & oderat:& offēderat:principē factú. Nec mireris tantā eē uarietatē de hoīe:cuius uix nomē agnoscitur. Huius uxor Calphurnia fuit scā & uenerabilis fœia de genere Censorinorum:idest Pisonum. Quam maiores nostri uniuiriá sacerdotē inter sacratissimas fœminas adorarent. Cuius statuam in templo Veneris adhuc uidimus argolicam sed auratam. Hæc uniones cleopatranas habuisse perhibetur. Hæc lancem centum libratum argenti:cuius plærique poetæ meminerunt:in qua maiorum eius expressa ostendú

tur historia. Longius mihi uideor processisse: q̃ res postulabat. Sed quid faciam? scientia naturæ facilitate uerbosa est. Quare ad Censorinum reuertar hominem nobilem: sed qui nõ tam bono q̃ malo reipublicæ septem diebus dicitur imperasse.

Censorinus.

Censorinus uir plane militaris & antiquæ in curia dignitatis bis consul: bis præfectus prætorii: ter præfectus urbi: quarto proconsul: tertio consularis: lega/
c tus prætorius secundo: quarto ædilitius. Tertio quæstorius: extra ordinem quoque legatione persica functus: etiam sarmatica. Post omnes tamen honores cum in agro suo degeret: senex atque uno pede claudicans uulnere: quod bello persico Valeriani temporibus acceperat: factus est imperator & scurarum ioco Claudius appellatus est. Cumque se grauissime gereret: neque a militibus ob disciplinam censoriam fieri posset: ab his ipsis a quibus factus fuerat: interemptus est. Extat eius sepulchrum: in quo grandibus litteris circa Bononiam incisi sunt omnes eius honores: ultimo tamẽ uersu ascripto. Felix ad omnia: infelicissimus imperator. Extat eius familia Cẽsorinorum nomine frequẽtata: cuius pars Thracias odio rerum romanarum: pars Bithyniam petiit. Extat etiam domus pulcherrima adiuncta gentibus flauiis: quæ quondam Titi principis fuisse perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyrannorum: qui cum male uobis quidem: sed bono animo causaberis. Da nunc cui uis libellum nõ tam diserte: q̃ fideliter scriptum: Neque ego eloquentiam uideor pollicitus esse sed rem: qui hos libellos quos de uita principum edidi: non scribo sed dicto: & dicto cũ ea festinatione: quam si quid uel ipse promisero uel tu petieris sic perurges: ut respirandi non habeam facultatem.

Eiusdem Treuellii Pollionis Diuus Claudius.

Feliciter uentum est ad principẽ Claudium: qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura in litteris digerendus est. De quo ego iccirco recusare nõ potui
f quod alios tumultuarios uidelicet imperatores ac regulos scripserã eo libro: quem de triginta tyrannis edidi: qui cleopatranam etiam stirpem & uictorianam & quæ nunc est: detinet. Siquidem eo res processit: ut mulierum etiã uitas scribi Gallieni comparatio effecerit. Neque enim fas erat eum tacerẽ principem: qui tantam generis prolem: qui bellum gotthicum sua uirtute confecit: qui manũ publicis cladibus uictor imposuit: qui Gallienum prodigiosum imperatorẽ: etiã si non auctor consilii fuit: tamen ipse imperaturus bono generis humani a gubernaculis publicis depulit qui si diutius in hac esset cõmoratus repu. Scipiones bonos & Camillos: oẽsque illos ueteres suis uirtutibus: suis consiliis: sua prouidentia reddidisset. Breue illius in imperio fuit tẽpus: sed breue fuisset etiam: si q̃tum hoĩum uita suppetit: tantum uir talis imperare potuisset. Quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus uetustissimis præferendum? In quo Traiani uirtus: Antonini pietas: Augusti moderatio: & magnorũ principum bona sic fuerunt: ut non nihil ab aliis exẽplum caperet. Sed etiam si illi non fuissent: hic cæteris reliquisset exemplum. Doctissimi mathematicorum centum uiginti annos homini ad uiuendum datos iudicant: neque amplius cuiq̃ iactitant esse concessum: etiam illud addentes Mosen solum dei: ut iudæorum libri loquuntur: familiarem centum uiginti quinque annos uixisse. Qui cum quereretur quod iuuenis interiret: responsum ei ab incerto ferunt numine: neminem plus esse uicturum. Quare etiam si centum & uiginti quinq; annos Claudius uixisset: necessariam quidem mortem eius expectãdam fuisse: ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone stupenda & mirabilis docet uita. Quid enim magnum ut ille domi forisque non habuit? Amauit parentes. Quid mirum? Amauit & fratres. Iam potest dignum esse miraculo. Amauit propinquos: res nostris temporibus cõparanda miraculo. Inuidit nulli: malos persecutus est. Fures iudices palam aperteque damnauit. Stultis quasi negligenter indulsit. Leges optimas dedit. Talis in rep. fuit: ut eius stirpẽ ad imperium summi principes eligerent: emendatior senatus optaret. In gratiam me quispiã putet Constantii Cæsaris loqui: sed testis est & tua cõscientia & uita mea nihil unq̃ cogitasse: dixisse: fecisse gratiosum. Claudiũ principẽ loquor: cuius uita: ꝓbitas: & oĩa quæ in rep. gessit: tantã posteris famam dedere: ut senatus po. q. r. nouis cum honoribus post mortẽ affecerit. Illi clypeus aureus: uel ut grãmatici loquũtur: clypeum aureũ senatus totius iudicio in Romana curia collocatum est: ut ẽt nunc uidetur. Expressa thorace uultus eius illi: quod nulli antea po. r. sumptu suo in capitolio añ Iouis optimi maximi templũ statuam aureã decem pedũ collocauit. Illa totius orbis iudicio in rostris posita est: colũna palmata: statua superfixa: librarũ argẽti mille q̃ngentarũ. Ille uelut futurorũ memor: gẽtes flauias: q̃ & Titi: nolo ãt dicer̃ Domitiani fuerãt: ꝓpugnauit: ille bellũ gotthicũ breui tp̃re ipleuit. Adulator igr̃ senatus: adulator po. r. adulatrices exteræ gentes: adulatrices prouinciæ: siquidẽ oẽs ordines: omnis ætas: oĩs

ciuitas statuis: uexillis: coronis: fanis: arcubus bonum principē aris ac templis honorauerunt
Interest eorū qui bonos imitantur principes: & totius orbis humani: interest cognoscere quæ
de illo uiro senatus consulta sint: ut omnes iudicium publicæ mentis agnoscant. Nam cum
esset nunciatum nono Kalendas Apriles ipso in sacrario matris sanguinis die Claudium im-
peratorem factum: neque cogi senatus sacrorum celebrandorum causa posset: sumptis togis
itum est est ad Apollinis templum: ac lectis litteris Claudii principis hæc in Claudium di-
cta sunt. Auguste Claudi dii te nobis præstent. Dictum sexagies. Claudi Auguste principē:
aut qualis tu es semper optauimus. Dictum quadragies. Claudi Auguste tu frater: tu pater:
tu amicus: tu bonus senator: tu uere princeps. Dictū octagies. Claudi Auguste tu nos ab Aure
olo uindica. Dictū quinquies. Claudi Auguste tu nos a Zenobia & a Victoria libera. Dictū
septies. Claudi Auguste Tetricus nihil fuit. Dictum septies. Qui primum ut factus est
imperator: Aureolum qui grauior republica fuerat: quod multum Gallieno placebat: con-
flictu habito a reipub. gubernaculis depulit tyrannum: quem missis ad populum edictis da
tis etiam ad senatum orationibus iudicauit. His accedit: quod arrogantem Aureolum & foe
dus petentem: imperator grauis & seuerus non audiuit responso tali repudiatū. Hæc a Gal-
lieno petenda fuerant: qui consentire moribus poterat & timere. Denique iudicio militum
apud Mediolanum Aureolus dignum exitum uitæ ac moribus suis habuit. Et hunc tamen
quidam historici laudare conati sunt: & ridicule quidem. Nam Gallus Antipater ācilla ho
norum & historicorum dehonestamentum principum de Aureolo habuit. Venimus ad im
peratorem nostri sui: ut magna eius uidelicet uirtus ab auro nomen acciperet. At ego scio sæpi
pius inter gladiatores bonis propugnatoribus hoc nomen appositum. Habuit proxime tuus
libellus numerarius hoc nomine in indice ludorum: sed redeamus ad Claudiū. Nam ut su-
perius diximus: illi gotthi qui euaserant eo tpe: quo illos Macrianus est persecutus: quosque
Claudius emitti non siuerat: ne quid fieret quod effectum est. Omnes gentes suorum ad
Romanas incitauerint prædas. Denique scytharum diuersi populi: peuci: trutungi: austor
gotti: uirtingui: sigipedes: celtæ etiam & eruli prædæ cupiditate in Romanum solū in repu.
uenerunt: atque illic plæraque uastarunt: dum aliis occupatus est Claudius: dumque se ad
ad bellum quod confecit: imperatorie instituit: ut uideātur facta Romana boni principis oc-
cupatione lentata. Sed credo: ut Claudii gloria accresceret: eiusque fieret gloriosior: toto pe
nitus orbe uictoria. Armatarum denique gentiū trecēta uiginti milia tunc fuere. Dicat nunc
qui nos adulationis accusat: Claudium minus esse amabilē armatorum trecenta uiginti mi
lia. Quis tandem Xerxes hoc habuit? quæ fabella istum numerum affinxit? Quis poeta cō
posuit? trecenta uiginti milia armotum fuerunt. Adde seruos: adde familias: adde caragi-
nem & epota flumina: consumptasque siluas. Laborasse denique terrā ipsam: quæ tantū bar
barici tumoris excerpit. Extat ipsius epistola missa ad senatum legēda ad populum: qua in-
dicat de numero barbarorum: quæ talis est. Senatui populoq; rom. Claudius princeps: hanc
autē ipse dictasse perhibetur. Ego uerba magistri memoriæ non requiro. p. c. militantes au-
dite quod uerum est. Trecenta uiginti milia barbarorum in Romanum solum armati uene-
runt: hæc si uicero: uos uicem reddite meritis: si non uicero scitote me post Gallienum uelle
pugnare. Fatigata est tota resp. Pugnauimus post Valerianū: post Ingenuum: post Regillia-
num: post Lollianum: post Postumū: post Celsum: post mille alios: qui contēptu Gallieni
principis a rep. defecerunt. Non scuta: nō spatæ: non pila iam supersunt. Gallias & Hispanis-
as uires reip. Tetricus tenet: & oēs sagittarios: qd' pudet dicere: Zenobia possidet. Quicquid
fecerimus: satis grande est. Hos igitur Claudius ingenti illa uirtute superauit. Hos breui tē
pore attriuit. De his uix aliquos ad patrium solum redire permisit. Rogo quātum pretium
est clypeus in curia tantæ uictoriæ: quantum una aurea statua: dicit Ennius de Scipione quan
tum statuam faciet po. r. quantā colūnam: quæ res tuas gestas loqtur. Possumus dicere Fla-
uium Claudium inimicum in terris principem non columnis: non statuis: sed famæ uiribus
adiuuari. Habuerunt præterea duo milia nautum: duplicem scilicet numerum: quā illum
quo tota pariter Græcia oisque Thessalia urbes Asiæ quondam expugnare conata est. Sed il
lud poeticus stilus fingit: hoc uera continet historia. Claudio igitur scriptores adulamur: q
duo milia nauiū barbararum: & trecēta uiginti milia armatorū deleuit: opp̄ssit: attriuit: q
carraginē tantam q̄tam numerus hic armatorū sibimet aptare potuit & parare. Nunc incen
dia fecit: nūc cū oibus familiis Romano seruitio deputauit: ut docetur eiusdē epistola: quā
ad Iunium Brocchū scripsit illyricum tuentem. Claudius Broccho. Deleuimus trecenta ui-
ginti milia gotthorū: duo milia nauiū mersimus. Tecta sūt flumina scutis: spatis: & lāceolis:
Oia littora operiuntur. Cāpi ossibus latēt tecti: nullū iter purum est: ingens carrago deser-
ta est. Tantū mulierū cepimus: ut binas & ternas mulieres uictor sibi miles possit adiungere
Et utinā Gallienum non esset passa respubli. utinā sexcētos tyrānos nō ptulisset. Saluis mi-

libus quos prælia sustulerunt: saluis legionibus quas Gallienus male uictor occidit: quantum esset additum reipublicæ: si quidē nunc uerba naufragii publici colligit nostra diligētia ad romanæ reipu. Pugnatum est enim apud mesios: & multa prælia fecerunt apud Martinopolim: multi naufragio perierunt: plærique capti reges: captæ diuersarum gentium nobiles fœminæ: impletæ barbaris seruis senibusque cultoribus romanæ puinciæ. Factus miles barbarus & colonus ex gottho. Nec ulla fuit regio: quæ gotthum seruū triumphali quodam seruitio non haberet. Quid boum barbarorum nostri uidere maiores? quid ouiū? qd equarum: quas fama nobilitat celticarum? Hoc totum ad Claudii gloriā pertinet. Claudius & securitate rempublicā: & opulentiæ nimietate donauit. Pugnatum pterea est apud byzantios ipsis qui superfuerant byzantiis fortiter facientibus. Pugnatum apud thesalonicenses: quos Claudio absente obsederant barbari. Pugnatum in diuersis regionibus: & ubiq; auspiciis Claudianis uicti sunt: gotthi prorsus: ut iam tunc Constantio Cæsari nepoti futuro uideatur Claudius securam parare rempu. Et postq̄ uenit in mentem: exprimenda est sors quæ Claudio data est: Perhibetur eo magis: ut intelligant omnes genus Claudii ad felicitatem reipu. diuinitus constitutū. Nam cum consuleret factus imperator quandiu imperaturus esset: sors talis emersit. Tu qui nunc patrias gubernas oras: & mundum regis: arbiter deorum in ueteres tuis nouellis regnabunt. Etenim minores reges facient suos minores. Idem cū in Appenino de se cōsuleret: responsum huiusmodi accepit. Tertia dum latio regnantem uiderit æstas. Idem cum de posteris suis. His ego nec metas rerum: nec tēpora pono. Item cum de fratre Quintillio: quē consortē habere uolebat imperii: responsum est. Ostendent terris hunc tantū fata. Quæ iccirco posui: ut sit oībus clarum Cōstantium diuini generis uirum sanctissimum decerni Cæsarē: & augustæ ipsum familiæ esse: & Augustos multos de se daturum: Saluis Diocliciano & Maximiano Augustis & eius fratre Gallerio. Sed dum hæc a diuo Claudio aguntur: Palmyreni ducibus Sabba & Timogene contra ægyptios bellū sumūt: atque ab his ægyptia peruicacia & indefensa pugnādi continuatione uincuntur. Dux tñ ægyptiorum Probatus Timogenis insidiis interēptus est. Aegyptii uero oēs se romano imperatori dederunt in absentis Claudii uerba iurātes Acinao & Orphito consulibus: auspicia claudiana fauor diuinus audiuit. Nam cum se hemimontū multitudo barbararum gentiū: quæ superfuerant: contulisset: illic ita fame ac pestilentia laborauit. Vt iā Claudius dedignaretur euincere. Denique finitum est asperrimū bellum: terroresque romani nois sunt depulsi: Vera dici fides cogit: simul ut sciant hi: qui adulatores nos existimari cupiūt: id quod historia dici postulat: nō tacere. Eo tēpore quo parta est plena uictoria: plærique milites Claudii secundis rebus elati: quæ sapientium quoque aīos fatigant: ita in p̄dam uersi sunt: ut non cogitarent a paucissimis se posse fatigari: dum occupati aīo atque corporibus auertendis p̄sidiis inseruiūt. Deniq; in ipsa uictoria ꝑpe duo milia militū a paucis barbaris: & hisq fugetant: interēpti sunt. Sed ubi hoc cōperit Claudius: oēs qui rebelles animos extulerant: cōducto exercitu rapit: atque in uincla Romam etiā mittit ludo publico deputatos. Ita id quod uel fortuna uel miles egerat: uirtute boni principis antiquatū est. Nec sola de hoste uictoria: sed etiam uindicta p̄sumpta est. In quo bello quod gestum est: equitum dalmatarū ingens extitit uirtus: quod originē ex ea prouincia Claudius uidebatur ostendere: q̄uis alii Dardanū & ab illo troianorū atque ipso Dardano sanguinē dicerent trahere. Fuerunt per ea tēpora & apud Cretam scythæ: & Cyprum uastare tēptarunt: sed ubique morbo exercitu laborante: superati sunt. Finito sane bello gotthico: grauissimus morbus increbuit: tunc cum etiā Claudius affectus morbo mortales reliquit: & familiare uirtutibus suis petiit cælum. Quo ad deos atque ad sydera demigrante: Quintillius frater eiusdem uir sanctus: & sui fratris ut uere dixerim frater: delatum sibi oīum iudicio suscepit imperium: non hæreditarium: sed meritou irtutum: qui factus esset imperator: etiā si frater Claudii principis non fuisset. Sub hoc barbari qui superfuerant: Antialo uastare conati sunt: Nicopolim etiam obtinere. Sed illi puincialium uirtute obtriti sunt. Quintillius autem ob breuitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. Nam septima decima die quod se grauē & serium contra milites ostēderat: ac uerum principem pollicebatur: eo genere quo Galba: quo Pertinax interēptus est. Et Desippus quidem Claudium non dicit occisum: sed tm̄ mortuū. Nec m̄ addidit morbo: ut dubiū sentire uideatur. Quoniā res bellicas diximus: de Claudii genere & familia saltē pauca dicēda sunt: ne ea q̄ scienda sunt p̄terisse uideamur. Claudius Quintillus: & Crispus fratres fuerūt. Crispi ex familia Claudia ex ea & Eurropio nobilissimo gentis dardanæ uiro Coustantius Cæsar est genitus. Fuerunt ēt sorores: quarum una Constantina noīe nupta tribuno assyriorū in primis ānis defecit. De auis nobis parū cognitū. Varia. n. plærique p̄diderunt. Ipse Claudius insignis morū: grauitate insignis: uita singulari & unica castimōia: uini parcus: ad cibum promptus: statura procerus: oculis ardentibus: lato & pleno uultu: digi

tisusque adeo fortibus: ut sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excusserit. Fecerat etiã adolescens in militia: cum ludicro martiali in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. Nam iratus ei qui non baltheum sed genitalia sibi contorserat: omnes dentes uno pugno excussit. Quæ res indulgentiam meruit pudore uindictæ: siquidem tunc Decius imperator: quo præsente fuerat perpetratum: & uirtutem & uerecundiam Claudii publice prædicauit: donatumque armillis & torquibus: a militum conggessu secedere præcepit: nequid atrocius q̃ luctamen exigit: faceret. Ipsi Claudio liberi nulli fuerunt. Quintillus duos reliquit. Crispus ut diximus: filiam. Nunc ad iudicia principum ueniamus: quæ illo a diuersis edita sunt: & eatenus quidem ut appareret: quandocũque Claudiũ imperatorem futurum. Epistola Valeriani ad Zosimionem ꝓcuratorem Syriæ. Claudium illyricianæ gẽtis uirum tribunum martiæ quintæ legioni fortissimæ dedimus: uirum deuotissimis quibusque ac fortissimis ueterum præferendum. Huic salarium de nostro priuato ærario da bis annuos frumẽti modios tria milia: hordei sex milia. Lardi libras duo milia. Vini ueteris sextarios tria milia quingentos. Olei boni sextarios centum qninquaginta: Olei secundi sextarios sexcentos. Salis modios uiginti. Cæræ põdo centum quinquaginta. Fœni: paleæ: aceti: holeris: hærbarum quantum satis est. Pellium tentoriarum decurias triginta: mulos annuos sex: equos annuos tres: camellas annuas decẽ: mulas annuas nouem. Argenti in opere annua pondo qnquaginta: Philippeos nostri uultus annuos centum quinquaginta. & in strenis quadragita septem: & trientes cẽtum sexaginta. Item in caueo scypho pondo undecim. Item ĩ caueos & scypho & zuma pondo undecim. Tunicas russas militares annuas: sagoclamydes annuas duas: Fibulas argenteas inauratas duas. Fibulam auream cum acum cypream unam. Balthẽũ argenteum inauratum unum: annulum bigemmeum. Vncialem brachialem unum unciarũ septem. Torquem libralem unum: cassidem inauratam unam. Scuta chrysographata duo: loricam unam quam refundat: Lanceas herculianas duas: aclydes duas: falces duas: falces fœnarias quattuor. Cocum quem refundat unum: mulionem quem refundat unum. Mulieres speciosas ex captiuis duas: Albam subsericã unam cum purpura gubitana: subarmalem unum cum purpura maura. Notarium quem refundat unum: structorem quem refundat unum. Accubitalium cypriorũ paria duo. Interualas puras duas. Togam quam refundat unam: latumclauum quem refundat unum. Venatores qui obsequantur duo: carpẽtarium unum. Curam prætorii unum. Aquatium unum. Piscatorem unum. Dulciarium unum.

Ligni quottidiani pondo mille si est copia: sin minus quantũ fuerit: & ubi fuerit: coctilium quottidiana batilla quattuor. Balneatorẽ unũ: & ad balneas ligna: sin minus lauaretur in publico. Iam cætera quæ propter minutias suas scribi nequeunt: pro moderatione p̃stabis: sed ita: ut nihil adderetur. Et si alicubi aliq̃d defuerit: nõ p̃stetur: nec in nummo exigatur. Hæc aũt oĩa iccirco specialiter non quasi tribuno: sed quasi duci detuli: quia uir talis est: ut ei plura etiã defendenda sint. Item ex epistola eius dẽ alia inter cætera ad Albautum Murenã p̃fectum p̃torii. Desine autẽ conqueri: quod adhuc Claudius est tribunus: nec exercitatus ducẽ loco accipit. Vnde etsã senatum & populũ conqueri iactabas: dux factus est: & dux totius illyrici: hẽt in potestatẽ Thracias: mysos: dalmatas: pannonios: dacos exercitus: uir ille summus nostro quoque iudicio spetet consulatum: si eius animo cõmodum est: quãdo uoluerit: accipiat: p̃torianam accipiat p̃fecturã: Sane scias tantum ei a nobis decretũ salarii: quantũ habet Aegypti p̃fectura: tantum uestium: quantũ proconsulatu africano detulimus: tantũ argenti: quantũ accipit curator illyrici Medarius: tantum ministeriorũ: quantum nos ipsi nobis per singulas quasque decernimus ciuitates: ut intelligant oẽs quæ sit nr̃a de uiro tali sententia. Item epistola Decii de eodẽ Claudio. Decius Messalæ p̃sidi Achaiæ salutẽ. Inter cætera tribunum constantissimũ ciuem castris senatui & reipu. necessariũ in thermophilas ire p̃cepimus: mandata eidem cura peloponnesiũ scientes neminem melius oĩa: quæ iniungimus esse curaturum. Huic ex regione Dardania dabis milites ducentos ex cataphractariis: centũ ex equitibus: sexaginta ex sagittariis creticis sexaginta: ex tyronibus bene armatos mille. Nã bene illi noui credũtur exercitus. Neque.n. illo qq̃ deuotior: fortior: grauior inuenitur. Itẽ epistola Gallieni: cum nunciatum esset per frumentarios Claudium irasci: quod ille mollius uiueret. Nihil me grauius accepit: q̃ quod notoria tua intimasti Clodium parentẽ amicũque nostrum insinuatis sibi falsis plærisque grauiter irasci. Quæso igitur mi Venuste si mihi fidem exhibes: ut eum facias a grato & Herenniano placari nescientibus hoc militibus dacisianis: qui iam seui sunt: ne grauiter referentur. Ipse ad eum dona misi: quæ ut libenter accipiat: tu facias. Curandum præterea est: ne bene hoc scire intelligat: ac uilus censere iudicet: & pro necessitate ultimum consilium capiat. Misi autem ad eum pateras gẽmatas: trilibres duas. Scyphos aureos gẽmatos: trilibres duos: discũ corymbiatum argenteũ librarũ triginta. Lanceam argẽteam pãpinatam librarum triginta. Patenã argẽteam hederatã librarũ

uiginti & trium. Voletaralieue cum argẽteam librarũ uiginti. Vrceos duos auro inclusos: ar
genteos librarum sex: & in uasis minoribus argenti libras uigintiquinque. Calices ægyptios:
operisque diuersi decem. Chlamydes ueri luminis limbatas duas. Vestes diuersas sedecim.
Albam subsericam paragaudem triuncem unam. Zãchas de nostris pertichas paria tria. Sin
gilones dalmatenses decem. Chlamydem dardanicam mantuelem unam: penulam illyrici
anam unam. Bardocuculum unum: cucutia uillosa duo. Oraria sarabdena quattuor. Aure
os ualerianos centum quinquaginta. Trientes saloninianos trecẽtos. Habuit & senatus iudicia
priusq̃ ad imperium perueniret ingentia. Nam cum esset nunciatum illum cum Macriano
fortiter contra gentes in Illyrico dimicasse: acclamauit senatus. Claudi dux fortissime ha
beas uirtutibus tuis deuotioni tuæ: Claudio statuã oẽs dicamus. Claudiũ consulẽ oẽs cupi
mus: q amat rẽp. sic agit: q amat principes sic agit. Antiq milites sic egerũt. Felicẽ te Claudi
iudicio principũ: felicem te uirtutibus tuis: consulem te præfectum: uiuas Valerie: ameris a
principe. Longũ est tam multa q̃ meruit uir ille perscribere. Vnũ tamẽ tacere nõ debeo: qđ
illum & senatus & populus ante imperiũ & in imperio: & post imperiũ sic dilexit: ut satis cõ
stet neque Traianum: neque Antoninos: neque quenq̃ alium principem sic amatum:

Flauii Vopisci Syracusii Diuus Aurelianus.

Ilaribus quibus omnia festa & fieri debere scimus & dici: impletis solennibus
uehiculo suo me & iudiciali carpento præf. urbis uir illustris; ac præfata teue
h rentia nominandus Iunius Tiberianus accepit: ibi cum animus a caussis atque
a negociis publicis solutus ac liber uacaret: sermonem multum a palatio usq;
ad hortos Varianos instituit. Et in ipso pcipue de uita pricipum. Cumque ad
templum Solis uenissemus: ab Aureliano principe consecratũ: quod ipse non
nihilũ ex eius origĩe sanguinẽ duceret. Quæsiuit a me qs uitã eius in lras rettulisset: Cui ego
cũ rñdissem. Neminem a me latinorum: græcorum aliquos lectitatos; dolorẽ gemitus sui
uir sanctus per hæc uerba profudit. Ergo Thersitẽ Sinonem cæteraque illa pdigia uetusta
tis; & nos bene scimus: & posteri frequentabunt diuum Aurelianum clarissimum principem
seuerissimum imperatorem: per quem totus Romano nomini orbis est restitutus; posteri ne
scient? Deus auertat hanc amentiam. Et tamen si bene noui ephemeridas illius uiri scriptas
hẽmus etiam bella charactere historico digesta: quæ uelim accipias: & per ordinem scribas:
additis quæ ad uitam pertinent. Quæ omnia ex libris linteis: in quibus ipse quottidiana sua
scribi pceperat: pro tua sedulitate condisces. Curabo aũt: ut tibi ex ulpia bibliotheca & li
bri lintei proferantur. Tu uelim Aurelianum ita ut est: quatenus potes: in litteras mittas. Pa
rum ipse qui me pceptis accepi libros græcos: & omnia mihi necessaria in manum sumpsi: ex
quibus & quæ digna erant memoratu: in unum libellum contuli. Tu uelim meo munere bo
ni cõsulas. Et si hoc contentus nõ fueris; lectites græcos: linteos etiam libros requiras: quos
ulpia tibi bibliotheca cum uolueris: ministrabit. Et quoniã sermo nobis de Treuellio Pollio
ne: qui a duobus Philippis usque ad diuum Claudium & eius fratrem Quintillum impera
tores tam claros. q̃ obscuros memoriæ prodidit: in eodem uehiculo fuit: asserente Tiberia
no: quod Pollio multa incuriose: multa breuiter prodidisset: me contra dicente: neminẽ scri
ptorum q̃tum ad historiam pertinet: non aliquid esse mentitum prodente q uinetiã in quo
Liuius: in quo Salustius: in quo Cornelius Tacitus; in quo denique Trogus manifestis testi
bus conuincerentur: pedibus in sententiã transitum faciens: ac manum porrigens iucundam
pterea scribe inquit ut licet securus quod uelis: dices habiturus mendaciorũ comites: quos
historicæ eloquentiæ miramur auctores. Ac ne multa & friuola præmisso diosus intexã: di
uus Aurelianus ortus ut plures loquuntur: Sirmii familia obscuriore: ut nõnulli Dacia ripẽ
si. Ego aũt legisse me memini auctorem: qui eum Mesia genitum prædicaret. Et euenit qui
dem: ut de eorum uirorum genitali solo nesciatur: qui humiliori loco & ipsi plærique solũ
genitale confingunt: ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem. Nec tamẽ magno
rum principum uiribus summa sciendi est: ubi quisque sit genitus: sed qualis in repu. fuerit.
An Platonem magis cõmendat quod atheniensis fuerat: q̃ quod unicum sapientiæ munus il
luxerit. Aneo minores inueniuntur Aristoteles stagyrita: eliatesque Zenon: aut Anacharsis
scytha: quod in minimis nati sunt uiculis: cum illos ad cælum omnis philosophiæ uirtus ex
tulerit: atque ut ad ordinẽ redeam. Aurelianus modicis ortus parentibus a prima ætate inge
nio uiuacissimus; uiribus clarus: nullum unq̃ diem pretermisit q̃uis festum: q̃uis uacantem:
quo non se pilo & sagittis cæterisque armorum exerceret officiis. Matrem quidem eius Cal
licrates tyrius: græcorũ longe doctissimus scriptor sacerdotum templi Solis: q i uico in quo
habitabant parentes: fuisse dicit. Habuisse quinetiam nonnihilum diuinationis: adeo ut ali
quando marito suo iurgans ingesserit: cum eius & stulticiam increparet & uilitatem: en im
peratoris patrem: Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit auspicia imperii

Aureliano hæc fuisse. Primum pueri eius peluem serpentem plærunque cinxisse: neq; unq̃
occidi potuisse. Postremo ipsam matrem q̃ hoc uiderat: serpenté quasi familiarem occide/
re noluisse. His accedit: quod ex palliolo purpureo: quod soli sui t͞pis imperator obtulerat:
sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit͞ ẽt illud: quod uinctũ fasciola Au
relianum aquila innoxie de cunis leuauerit: & in aram posuerit: q̃ iuxta sacellum forte sine
ignibus erat. Idẽ auctor est uitulũ matri eius natum miræ magnitudinis candidum se purpu
rantibus maculis: ita ut hẽret in latere uno aut in alio coronã. Multa superflua in eodẽ legis/
se memini: quippe qui asseuerat etiã rosas in eiusdem mulieris corte nato Aureliano exisse
purpureas odoris rosei floris aurei. Fuerũt & postea multa omina iã militaris futuri: ut res
monstrauit imperii. Nam ingrediente eo Antiochiã in uehiculo quod ꝓ͞ræ uulnere tũc equo
sedere non posset: ita palliũ purpureũ quod in honore eius expansum fuerat decidit: ut hu/
meros eius tegeret. Et cum in equum transire uellet: quia inuidiosum iunc erat uehiculis in
ciuitate uti: equus ẽ ei i͞peratoris applicitus: cui ꝑ festinationẽ insedit. Sed ubi coperit semet
ad suum transtulit. Data est ei p͞terea cum legatus ad persas isset patera: qualis solet i͞perato/
ribus dari a rege persarũ: in qua insculptus erat sol eo habitu: quo colebatur ab eo templo:
in quo mater eius fuerat sacerdos. Donatus eidem ẽt elephantus p͞cipuus: quem ille i͞perato/
ri obtulit: solusque oĩum priuatus Aurelianus elephanti dñs fuit. Sed ut hæc & talia omitta
mus: fuit decorus: & gratia uiriliter speciosus. Statura ꝓcerior: neruis ualidissimis: uini & ci/
bi paulo cupidior: libidinis raræ: seueritatis im̃ensæ: disciplinæ singularis: gladii exercendi
cupidus. Nam cum essent in exercitu duo Aureliani tribuni: hic & alius: qui cum Valeriano
captus est: huic signum exercitus apposuerat manu ad ferrum: ut si forte q̃reretur quis Au/
relianus aliquid uel fecisset uel gessisset: suggereretur Aurelianus manu ad ferrum: atque co
gnosceretur priuatim. Huius multa extant egregia facinora. Nam erũpentes sarmathas in Il
lyrico cum trecentis p͞sidiariis solus attriuit. Refert Theoclius Cæsareorum temporum scri
ptor Aurelianum manu sua bello sarmathico una die quadraginta & octo interfecisse. Plu/
rimis aũt & diuersis diebus ultra nongẽtos quinquaginta. Adeo ut ẽt ballistea pueri & salta
tiunculas Aurelianũ tales cõponerent: q̃bus diebus festis militariter saltarẽt: mille: mille:
mille: mille: mille decolauimus. Vnus homo mille: mille: mille decolauimus. Mille uiuat
qui mille occidit. Tantum uini h͞et nemo: q̃tum fudit sanguinis. Hæc uideo esse perfriuola
sed quia suprascriptus auctor ita eadem ut sunt latina suis scriptis inseruit: tacenda esse non
credidi. Idem apud Monciacũ tribunus legionis sextæ gallicanæ: francos irruẽtes cum uaga
rentur per totam Galliã sic affixit: ut trecẽtos ex his captos: septingẽtis interẽptis sub corona
uendiderit. Vnde iterũ de eo facta est cantilena: Mille sarmathas: mille francos semel & se/
mel occidimus: mille persas q̃rimus. Hic aũt ut supra diximus: militibus ita timori fuit: ut
sub eo posteaq̃ semel cũ ingenti seueritate castrẽsia peccata correxit: nemo peccauerit. Solus
denique oĩum militẽ qui adulterium eum hospitis uxore cõmiserat: ita puniuit: ut duarũ
arborum capita inflecteret: quas ad pedes militis deligeret: easdemque subito dimitteret:
ut scissus ille utrinque pẽderet. Quæ res ingentẽ timorem oĩbus fecit. Huius epistola milita
ris est ad uicariũ suum data huiuſmodi. Si uis tribunus esse: imo si uis uiuere: manus militũ
contine. Nemo pullũ alienum rapiat: ouẽ nemo contingat. Vuam nullus auferat: segetẽ ne/
mo deterat: oleũ: sal: lignũ nemo exigat: annona sua cõtentus sit. De p͞da hostis: nõ de lachry/
mis prouincialium h͞eant: arma tersa sint: ferramẽta samiata: calciamenta fortia. Vestis noua
uestem ueterẽ excludat. Stipendium in baltheo: non in põpa h͞eat. Torquem bi achialem &
annulum apponat: equum saginariũ suum defricet: captum aĩal non uẽdat: mulum centu/
riatum cõiter curet. Alter alteri quasi seruus obsequatur: a medicis gratis curentur. Aruspi/
cibus nihil dent: in hospitiis caste se agãt: qui litẽ fecerit uapulet. Inueni nuper in Vlpia bibli
otheca inter linteos libros epistolam diui Valeriani de Aureliano principe scriptã: quam ad
uerbum ut dicebat: insecui. Valerianus Augustus Antonio Gallo cõsuli. Culpas me familia
ribus l͞ris: q͞d Postumo filium meũ Gallienum magis q̃ Aureliano cõmiserim: cum utiq; se/
uerior & puer credẽdus fuerit & exercitus: nec tu id diutius iudicabis: si bñ scieris q̃tæ sit Au
relianus seueritatis. Nimius est: multus est: grauis est: & ad n͞ra iam non facit t͞pa. Testor aũt
oẽs deos: me ẽt timuisse: ne quid ẽt erga filium meũ seuerius si quid ille fecisset: cum ut ẽ na
tura prius ad ludrica: leuius cogitaret. Hac epistola indicat quantæ fuerit seueritatis: ut il/
lum Valerianus ẽt timuisse se dicat. Eiusdẽ Valeriani alia est epistola: q̃ laudes illius conti/
net: quam ego ex scriniis p͞fecturæ urbanæ ꝓtuli. Nã illi Romã uenien̄ salaria sui ordinis fuẽt
decreta. Exẽplum epistolæ. Valerianus Augustus Ceionio Albino p͞fe. urbi. Valemus quidẽ
singulis quibusque deuotissimis reip. uiris multo maiora deferre cõpendia: q̃ eorũ dignitas
postulat: maxime ubi honorẽ uita cõmendat. Debet. n. q͞d p͞ter dignitatẽ pretium esse meri/
torum: sed facit rigor publicus: ut accipe de ꝓuinciarum illatiõibus ultra ordinis sui gradũ

nemo plus possit. Aurelianum fortissimum uirum ad inspicienda & ordinãda castra oia destinauimus: cui tantum a nobis atque ab oi rep. cõi totius exercitus cõfessione debetur: ut digna illo uix aliqua uel nimis magna sint munera. Quid. n. in illo nõ clarum? quid nõ Coruinis & Scipionibus conferendũ? Ille liberator Illyrici: ille Galliarũ restitutor: ille dux magni totius exẽpli. Et tñ nihil preterea possum addere tanto uiro ad muneris grãm: patitur sobria & bene gerenda resp. Quare sinceritas tua mi parẽs carissime supradicto uiro afficiet q̃diu Romæ fuerit. Panes militares mundos sexdecĩ: panes militares castrẽses quadraginta. Vini mensalis sextarios q̃draginta: porcellum dimidiũ. Gallinaceos duos: porcina pondo triginta. Bubulæ pondo quadraginta: Olei sextarium unum: & item olei sextariũ unum. Liquaminis sextariũ unum: salis sextarium unum. Hærbas holerum q̃tum satis est. Sane q̃m ei aliquid p̃cipue decernendum est q̃diu Romæ fuerit: pabula extra ordinẽ decernes. Ipsi aũt ad sumptus aureos Antonianos diurnos binos: argẽteos Philippeos minutulos quinquagenos: æris denarios centum: reliqua per p̃fectos ærarii p̃bebuntur. Friuola hæc fortassis cuipiam & nimis leuia esse uideantur: sed curiositas nihil recusat. Habuit ergo multos ducatus: plurimos tribunatus. Vicarios ducum & tribunorũ diuersis tp̃ibus ,ppe quadraginta: usq; adeo ut ẽt Vlpii criniti: q se de Traiãi gñe referebat: & fortissimi re uera uiri & Traiani simillimi qui pictus est cum eodẽ Aureliano in tẽplo Solis. Quem Valerianus Cæsaris loco hẽre instituerat: uicem sumeret: exercitũ duceret: limitẽ restitueret: p̃dam militibus daret: thrachias bobus: equis: mancipiis: captiuis locupletaret: manubias in palatio collocaret. Quingentos seruos: duo milia uaccarũ: equas mille: ouium decẽ milia: caprarum quindecim in priuatam uillã Valeriani congereret. Tunc cum Vlpius Crinitus publice apud Byzantium sedenti Valeriano in thermis egit gratias dicens: Magnum de se iudicium hĩtum: quod eidem uicarium Aurelianum dedisset: quare eum statuit arrogare. Interest epistolas nosse Aureliano scriptas: & ipsam arrogationẽ. Epistola Valeriani ad Aurelianũ. Si eẽt alius Aureliane iucũdissime: qui Vlpii Criniti uicem posset implere: tecum de eius uirtute ac sedulitate conferrem. Nunc tecum requirere potuissem. Suscipe bellũ a pte Nicopolis: ne nobis ægritudo Criniti obsit. Fac quicquid potes. Multa nõ dico: in tua erit potestate militiæ magisterium. Habes sagittarios Ityræos trecentos: armenios sexcentos: arabas centum quinquaginta: saracẽos ducentos: mesopotamios auxiliares quadringentos: habes legionẽ tertiam felicẽ: & equites cataphractarios octingentos. Tecum erit Hariomundus: Haldegastes: Hildomundus: Carioulscus. Cõmeatus a p̃fectis necessarius in oĩbus castris est constitutus. Tuum est ,p uirtutibus tuis atque sollertia illic hyemalia & æstiua disponere. Vbi tibi nihil deerit: quætere p̃terea ubi carrago sit hostiũ: & uere scire q̃ti q̃ualesque sint: ut non uinum aut annona consumatur: aut talia faciantur: in quibus resp. constituta est. Ego de te tantũ deo fauente spero quantum de Traiano si uiueret: posset sperare resp. Neque. n. minor est: in cuius locũ fidẽq; delegi consulatum cum eodẽ Vlpio Crinito in annum sequentẽ: a die undecimo Kalẽdas ianuarias in locum Gallieni & Valeriani sperare te conuenit sumptu publico. Leuanda ẽ. n. paupertas eorum hoĩum: qui diu reipu. uiuentes pauperes sunt etiam nullorum magis. His quoque litteris indicatur q̃rus fuerit Aurelianus: & re uera: neque. n. quisq̃ aliquando ad sũmam rerum peruenit: qui non a prima ætate gradibus uirtutis ascenderit. Litteræ de consulatu Valerianus Augustus Alioxifidio p̃fecto ærarii. Aureliano cui consularũ detulimus ob paupertatẽ: qua ille magnus est: cæteris maior dabis ad editionẽ circensium aureos antoninianos trecẽtos: argenteos philippeos minutulos tria milia: in ære sestertium quinquagies. Tunicas mulicias uiriles decem: lineas ægyptias uiginti. Mantelia cypria paria duo: tapetia afra decem: tragula maura decem: porcos centũ: oues cẽtum: conuiuium aũt publicum edi iubebis senatoribus: equitibus romanis. Hostias maiores duas: minores quattuor. Et quoniã etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum: quæ ad tantum principẽ pertinerent: quæ lone odiosior uerbosiorue ea re uidear: quam fidei causa inserẽdæ credidi ex libris Acolii: qui magister admissionũ Valeriani principis fuit libro actorum eius nono. Cum consedisset Valerianus Augustus in thermis apud Byzantium præsente exercitu: p̃sente etiam officio palatino: assidentibus Memmio Fusco cõsule ordinario: Bebio Macro p̃fecto prætorii: Quinto uicario præsideo orientis. Assidentibus etiam a parte leua Auulnio Saturnino scythici limitis duce: Murentio ad ægyptum destinato: Iulio Triphone orientalis limitis duce: & Mœcobrunduſino præfecto annonæ orientis: & Vlpio Crinito duce illyriciani limitis & thracii: & Fuluio Boio duce rhetici limitis. Valerianus Augustus dixit. Gratias tibi agit Aureliane respublica: quod eam gotthorum potestate liberasti. Abundamus per te præda: abundamus gloria & his oĩbus: quibus romana felicitas crescit. Cape igr̃ tibi ,p rebus gestis tuis corõas murales quattuor: coronas uallares quinque: coronas nauales duas: coronas ciuicas duas. Hastas puras decẽ: uexilla bicolora quattuor. Tunicas ducales russas quattuor: pal

lia ꝓconsularia duo: togam p̄textam: tunicam palmatã: togam pictã: subarmalem ꝓfundũ:
sellã eburatã. Nã te consulẽ hodie designo scripturus ad senatũ: ut tibi deputet Scipionẽ: de
puteret & fasces. Hæc.n. ĩpator nõ solet dare: sed a senatu q̃n fit cõsul accipere. Post hæc Vale-
riani dicta: Aurelianus surrexit: atque ad manus accessit agens gr̃as militaribus uerbis: quæ
ꝓpria & ipsa apponenda decreui. Aurelianus dixit. Et ego dñe Valeriane imperator Augu-
ste ideo cuncta feci: ideo uulnera patienter excepi: ideo & equos & coniuratos meos lassaui:
ut mihi gr̃as ageret respu. & cõscientia mea. At tu plus fecisti: ago ego gr̃as bonitati tuæ: & ac
cipio cõsulatum quem das: deus faciat & deus certus: ut & senatus de me sic iudicet. Agenti-
bus igitur gr̃as oĩbus circunstantibus: Vlpius Crinitus surrexit: atque hac oratione usus est.
Apud maiores nr̃os Valeriane Auguste: quod & familiæ meæ amicũ ac ꝓprium fuit ab optĩ
mis quibusque in filiorũ locũ fortissimi uiri semp electi sunt: ut uel senescentes familias uel
fœtus matrimoniis iam caducos substitutæ fœcunditatis ꝓlis ornaret. Hoc igitur qđ Coc-
ceus Nerua in Traiano adoptãdo: quod Vlpius Traianus in Hadriano: quod Hadrianus in
Antonino: & cæteri deinceps ꝓposita suggestione fecerunt: iam in arrogãdo Aureliano: quẽ
mihi auicarium iudicii tui auctoritate fecisti: censui esse referendũ. Iube igr̃: ut lege agatur
sitque Aurelianus hæres sacrorum noĩs & bonorũ: totiusque iuris: Vlpio Crinito iam cõsu-
lati uiro ipse ac tu Crinite iudice cõsularis. Longũ est cuncta ꝑtexere. Nam & actæ sunt Cri-
nito a Valeriano gratiæ: & adoptio ut solebat ĩpleta. Memini me in quodã libro græco legis
se; quod tacendum esse non credidi: mandatum esse Crinito & Valeriano: ut Aureliãus ado
ptaretur: iccirco præcipue: quod pauper esset: sed in hoc medio relinquendũ puto: & quoni
am superius epistolã posui: qua sumptus Aureliano ad cõsulatum delatus est: quare posue-
rim rem quasi friuolam eloquendã putaui. Vidimus ꝓxime consularum Furii Placidi tãto
ambitu in circo editum: ut nõ præmia dari aurigis: sed patrimonia uiderẽtur. Cum darẽn-
tur tunicæ subsericæ lineæ paranigaudæ: darẽtur & equi ingemiscentibus frugi hominibus:
Factum est.n. ut iam diuitiarum sit non hoium consolatus: quia utique si uirtutibus defer-
tur: editorẽ spoliare nõ debẽt. Perierũt casta illa tpa: & magis ambitione populari peritura
sunt. Sed nos ut solemus: hanc quoque rem in medio relinquimus. His igitur tot ac talibus ꝓ-
iudiciis muneribusque fultus Claudianis tpibus tãtus enituit: ut post eum Quintillo quoq;
fratre eius intercẽpto: solus teneret imperiũ: Aureliano interfecto: cum quo Gallienus fece
rat pacẽ: hoc loco rãta est diuersitas historicorũ & q̃dem græcorũ: ut alii dicãt inuito Clau
dio ab Aureliano Aureolũ interfectum. Alii mãdante ac uolẽte: Alii ab imperatore iã Au-
reliano eundẽ occisum: alii uero adhuc priuato. Sed hæc quoq; media reliq̃mus ab ipsis petẽ
da: per quos in lr̃as missa sunt. Illud tñ constat oẽ cõtra meotidas bellum diuum Claudiũ
nulli magis q̃ Aureliano credidisse: Extat epistola: quã ego ut soleo fidei cã: imo ut alios an
nalium scriptores fecisse uideo: inferendã putaui. Flauius Claudius Valerio Aureliano suo
salutẽ. Expetit a te munus solitũ nr̃a resp. Aggredere: qd moraris? Tuo magisterio milites
uti uolo: tuo ductu tribunos. Gotthi oppugnãdi sunt. Gotthi a Thraciis amouẽdi: eorũ.n.
plærique Emimõtum Europamque uexant: qui te pugnãte fugerũt. Oẽs exercitus thracios:
oẽs illyricianos: totumq; limitẽ in tua ptãte constituo: solitã nobis ede uirtutẽ: Tecum erit &
frater Quintillus cum occurrerit. Ego aliis rebus occupatus summam belli illius uirtutibus
tuis credo. Misi sane equos decẽ: loricas duas: & cætera: quibus munire ad bellum euntẽ ne-
cessitas cogit. Secundis igr̃ ꝑlius usus auspiciis Claudianis remp. in integrũ reddidit: atq; ipse
statim; ut supra diximus: cõsensu oĩum legionũ factus est imperator. Equites sane oẽs ãn im-
perium sub Claudio Aurelianus gubernauit: cum offensam magr̃i eorum incurrissent: qđ
temere Claudio nõ iubẽte pugnassent. Itẽ Aurelianus cõtra sueuos & sarmathas iisdẽ tpibus
uehementissime dimicauit: ac florentissimã uictoriã rettulit: accepta est sane clades sub Au-
reliano a Marcomanis p errorẽ. Nam dũ is a frõte non curat occurrere subito: hostes erupẽ:
dumque illos a dorso ꝓsequi parat: oĩa circa Mediolanũ grauiter euastata sunt. Postea tñ ipsi
quoque marcomani superati sunt. In illo aũt timore: quo marcomani cuncta uastabãt: ingẽtes
Romæ seditiones motæ sunt pauẽtibus cunctis: ne eadẽ quæ sub Gallieno fuerãt: ꝓuenirẽt.
Quare cum libri sibyllini noti bñficiis publicis inspecti sunt: inuentũq; ut in certis locis sacri
ficia fierent: q̃ barbari transire nõ possent. Facta denique sunt ea: quæ ꝓcepta fuerãt in diuer
so cerimoniarũ genere: atque ita barbari restiterunt: quos oẽs Aurelianus carpti uagãtes occi
dit. Libet ipsius senatusconsulti formã exponere: quo libros inspici clarissimorũ iussit aucto
ritas. Die tertio idus Ianu. Fuluius Sabinus ꝑtor urbanus dixit. Referimus ad uos. p. c. ponti-
ficum suggestionẽ: & Aureliani principis lr̃as: quibus iubetur: ut inspiciantur fatales libri: q
bus spes belli terminãdi sacrato deorũ imperio cõtinetur. Scitis.n. ipsi quotiẽscunq; grauior
aliqs extitit motus: eos semp ĩspectos neq; prius mala publica eẽ finita: q̃ ex iis sacrificiorũ ꝓ-
cessit auctoritas. Tũc surrexit primæ sententiæ Vlpius Syllanus: atque ita locutus est. Seroni

nus.p.c.de reip.salute cõsulimus:sero ad fatalia iussa respicimus more languentiũ; q ad sũ
mos medicos nisi in sũma despatione nõ mittunt: pinde quasi perioribus uiris senator facien
da sit cura:cum oibus moribus occurri sit melius.Meministis.n.p.c.me i hoc ordine sæpe di
xisse iã tum cum primũ nunciatum est Marcomanos erupisse cõsulenda Sibyllæ decreta:
utendũ Apollinis bñficiis:recusasse uero quosdã & cum ingẽti calũnia recusasse: cum adulã
do dicerent tantã principis esse uirtutẽ;ut opus nõ sit deos cõsuli: pinde quasi & ipse uir ma
gnus nõ deos colar;non de diis immortalibus spet.Quid plura?audiuimus lras;qbus rogauit
opẽ dei;ut uir fortissimus adiuuetur.Agite igr põtifices; quia puri: quia mũdi:quia sancti;
quia uestitu asque sacris:Cõmodi templũ ascendite:subsellia laureata cõstituite; ueteranis
manibus libros euoluite;fata reip.quæ sunt eterna pquirite.Post hæc interrogati plærisq se
natores sentẽtias dixerunt:quas longũ est inectere.Deinde aliis manus porrigẽtibus; aliis pe
dibus in sentẽtias eũtibus;plærisq;uerbo cõsentientibus;conditũ est senatuscõsultum: itũ
deinde ad tẽplum:inspecti libri;pditi uersus;lustrata urbs:cãtata carmina: amburbiũ cele
bratum;ambarualia pmissa;atque ita solẽnitas;quæ uidebatur expleta est. Est epistola Au
reliani de libris sibyllinis:nã ipsam quoque indidi ad fidẽ rerũ.Miror uos pres sctĩ tãdiu de
apiendis sibyllinis dubitasse libris; pinde q̃si in xpianorum ecclesia: non in tẽplo deorũ oium
tractaretis.Agite igr:& castimonia pontificũ cerimoniisque solẽnibus iuuare principẽ neces
sitate publica laborantẽ.Inspiciãtur libri quæ faciẽda fuerint:celebrẽtur: quẽlibet sumptũ
cuiuslibet gẽris captos;quælibet aĩalia;regia nõ abnuo;sed libẽs offero: neque.n.indecorum
est diis iuuãtibus uincere;sic apd maiores nros multa finita sunt bella;sic coepta.Si q dẽ sum
ptuũ datis ad pf.æra.lrĩs decerni iussi;ẽ pterea uẽ æ auctoritatis arca publica;quã magis re
fertã ẽẽ repio;q̃ cupio. Cũ ãt Aurelianus uellet oibus simul facta exercitus sui cõstipatione
cõcurrere:tanta apud Placentiã clades accepta ẽ;ut Romanũ pene solueretur iperium.Et cã
quidẽ huius piculi perfidia & calliditas barbarici fuit motus.Nã cũ cõgredi apto marte non
possent:in siluas se dẽsissimas cõtulerunt;atque ita nros uespa incũbente turbarũt.Denique
nisi diuina ope post inspectionẽ librorum sacrificiorũque curas mõstris quibusdã speciebus
que diuinis iplicitĩ eẽnt barbari;Romana uictoria nõ fuisset.Finito plio marcomanico:Au
relianus ut erat natura ferocior;plenus irarũ Romã petit uindictæ cupidus; q̃ seditionum
aspitas suggerebat:inciuilius denique usus ipio;uir alias optimus seditionũ auctoribus inte
rẽptis:cruẽtius ea: q̃ mollius fuerãt curãda;cõpescuit; interfecti sunt.n.nõnulli ẽt nobiles se
natores cum his leue quiddã:& quod contẽni a mitiore principe potuisset:ut unus uel leuis
uel uilis testis obiiceret.Quid multa?Magnũ illud & qd iam fuerat:& qd nõ frustra spera
tum est:infamiæ tristioris ictu cõtaminauit iperium;timeri coepit prĩceps optimus nõ ama
ri;cum alii dicerẽt pfodiendum talem principẽ:nõ optandũ.Alii bonum quidẽ medicum;
sed mala rõne curantẽ.His actis cum uideret posse fieri:ut aliqd tale iterũ quale sub Gallie
no euenerat; pueniret:adhibito cõsilio senatus;muros urbis Romæ dilatauit. Nec tñ pome
rio addidit eo tpe sed postea.Pomerio aũt nemini principũ licet addere;nisi ei:qui agri bar
barici aliqua pte romanã rẽp.locupletauerit.Addidit aũt Augustus;addidit Traianus;ad
didit Nero;sub quo põtus polẽmiacus;& alpes coticæ romano noĩ tributæ.Trãsactis igr quæ
ad sectiones atque urbis statũ & ciuilia pertinebant:cõtra palmyrænos.i.cõtra Zenobiã;quæ
filiorum noĩe oriẽtale tenebat iperium;iter flexit.Multa in itinere ac magna bellorũ genera
cõfecit.Nã in Thraciis & in Illyrico occurrẽs barbaros uicit;Gotthorum quinetiã ducẽ Can
nabam siue Cãnabaudem cum quinque milibus hoĩum trãs Dãnubim interemit. Atque in
de p Byzantium in Bithyniã transitũ fecit;eãque nullo certamine obtinuit. Multa eius tam
pclara facta q̃ dicta sunt;sed oia libro inectere nec postũ fastidii euitatiõe;nec uolumus;sed
ad intelligẽdos mores atque uirtutẽ pauca libãda sunt.Nã cum Thyanã uenisset;eamque oc
clusam reppisset:iratus dixisse fertur. Canẽ in hoc oppido nõ relinquam. Tunc & militibus
acrius incũbentibus sæpe pdæ:& Heraclamone quodã timore ne inter cæteros occideretur;
priam suã pdente ciuitas capta est.Sed Aurelianus duo stari pcipua qd unũ seueritatẽ osten
deret;alterum lenitatẽ ex iperatoria mente mõstrauit. Nã & Heraclamonẽ pditorem priæ
suæ sapiẽs uictor occidit:& cum milites iuxta illud dictũ quo canẽ se relicturum apd Thya
nos negaret:euersionẽ urbis exposcerẽt: rñdit iis canẽ inqt negaui in hac urbe me relicturũ:
canes oẽs occidite.Grande principis dictũ;grãdius militum uocatum;nã dictum principis;
quo pda negabatur;ciuitas seruabatur: totus exercitus ita quasi ditaretur: accepit.Epistola
de Heraclamone.Aurelianus Augustus Mallio Chiloni.Occidi passus sum;cuius quasi be
neficio Thyanã recepi.Ego uero pditorẽ amare nõ potui:& libẽter tuli. Quod eum milites
occiderunt:neque.n.mihi fidem seruare potuisset;qui priæ non pepcit.Solus denique ex oi
bus qui oppugnabãtur;cãpis accepit.Diuitẽ hoĩem negare nõ possum;sed cuius bona eius li
beris reddidi;ne quis me cã pecuniæ locupletẽ hoĩem occidi passum esse;criminaretur.Ca

pta autem ciuitas eſt miro modo. Nam cum Heraclamon locum oſtendiſſet aggeris natura⸗
li ſpecie tumentẽ: qua poſſet Aurelianus cultus aſcẽdere: ille cõſcendit: atque elata purpura
chlamyde intus: foris militibus ſe oñdit: & ita ciuitas capta eſt: q̃ſi totus in muris Aureliani
fuiſſet exercitus. Taceri nõ debet res: quæ ad famã uenerabilis uiri ptinet. Fertur .n. Aureli⸗
anum Thyanæ ciuitatis euerſione uere dixiſſe: uere cogitaſſe: uerum Apolloniũ thyanæũ
celeberrimæ famæ auctoritatiſque ſapientẽ ueterem philoſophũ amicum uirum deorum
ipſum ẽt p noĩe frequentãdum recipiẽti ſe in tentoriũ ea forma: qua uidetur ſubito aſtitiſſe:
atque hæc latine: ut hõ pãnonius intelligeret: uerba dixiſſe. Aureliane ſi uis uincere: nihil eſt
quod de ciuium meorũ nece cogites. Aureliane ſi uis ĩperare: a cruore innocentiũ abſtine. Au
reliane clæmẽter te age: ſi uis uĩcere. Norat uultũ philoſophi uenerabilis Aurelianus: atque
in multis eius imaginẽ uiderat tẽplis. Denique ſtatim attonitus & imaginẽ & ſtatuas & tem⸗
plum eidẽ pmiſit: atque in meliorẽ redijt mentẽ. Hæc ego a grauibus uiris cõperi: & i ulpiæ
bibliothecæ libris relegi: & p maieſtate Apollonij magis credidi. Quid .n. illo uiro ſãctius?
uenerabilius? antiquius? diuiniuſque inter hoĩes fuit? Ille mortuus reddidit uitã. Ille multa
ultra hoĩes & fecit & dixit: quæ q uelit noſſe: græcos legat libros: qui de eius uita conſcripti
ſunt. Ipſe aũt ſi uita ſuppetat: atque ipſius uiri fauori uſquequaq; placuerit: breuiter ſaltẽ tã
ti uiri facta in lras mittã: non quo illius uiri geſta munere mei ſermonis indigeãt: ſed ut ea: q̃
mirãda ſunt: oĩum uoce pdicentur. Recepta Thyana Antiochiã ppoſita oĩbus ĩpunitate: bre
ui apud Daphnẽ certamine obtinuit: atque inde pceptis q̃tum pbatur uenerabilis uiri Apol⸗
lonij parẽs: humanior atque clæmẽtior fuit: Pugnatũ eſt poſt hæc de ſũma rerum cõtra Ze⸗
nobiã & Zabam eius ſociũ apud Emeſſam magno certamine. Cũq; Aureliani equites fatiga
ti iam pene diſcederẽt ac terga darent: ſubito ui numinis: quod poſtea pditum hortãte qua
dam diuina forma p pedites ẽt equites reſtituti ſũt. Fugata eſt Zenobia cum Zaba: & pleniſ
ſime pta uictoria. Recepto igr̃ oriẽtis ſtatu: Emeſſam uictor Aurelianus ingreſſus eſt: ac ſta⸗
tim ad tẽplum Heliogabali tetẽdit: quaſi cõi officio uota ſoluturus. Verum illic eam formã
numinis reppit: quã in bello ſibi fauẽtẽ uidit. Quare & illic tẽpla fundauit donarijs ingẽti⸗
bus poſitis: & Romæ Soli tẽplum poſuit maiore honorificẽtia conſecratũ: ut ſuo dicemus lo
co. Poſt hæc Palmyrã iter flexit: ut ea oppugnata laborum terminus fieret. Sed ĩ itinere a la⸗
tronibus ſyris male accepto frequẽter exercitu multa ppeſſus eſt: & in obſidione uſq; ad ictũ
ſagittæ periclitatus eſt. Epiſtola ipſius extat ad Mucaporẽ miſſa: in qua de eius belli difficul
tate ultra pudorẽ impalẽ fatetur. Romani me mõ dicũt bellũ cõtra fœiam gerer̃ quaſi ſola
mecum Zenobia & ſuis uiribus pugnet: atque hoſtium: q̃tum ſi uira me oppugnãdus eẽt in
cõſcientia & timore longe deteriore: dici non põt. Quantum hic ſagittarũ: qui belli appara
tus: q̃tum telorum: q̃tum lapidum: nulla pars muri eſt: quæ non binis & ternis baliſtis occu
pata ſit: ignes ẽt tormẽtis iaciuntur. Quid plura? nõ quaſi fœia pugnat quaſi pœnã timens:
ſed credo adiuturos romanã remp. deos: qui nunq̃ nr̃is conatibus defuerunt. Denique fuga⸗
tus ac p malis feſſus lras ad Zenobiã miſit deditionẽ illius petens: uitã pmittens: quarũ exẽ⸗
plum indidi. Aurelianus ĩperator Romani orbis & receptor oriẽtis: Zenobiæ cæteriſq;: quos
ſocietas tenet bellica. Spõte facerẽ debuiſtis id: qđ meis lr̃is nunc iubetur: deditionẽ pcipio
ĩpunitate uitæ ppoſita: ita ut illic Zenobia cũ tuis agas uitã: ubi te ex ſenatus ampliſſimi ſẽ⸗
rentia collocauero. Gẽmas: argentum: aurum: ſericũ: equos: camelos in ærarium ro. cõferas
Palmyrænis ius ſuũ ſeruabitur. Hac epiſtola accepta Zenobia ſupbius inſolentiuſque reſcri
pſit: q̃ eius fortuna poſcebat: credo ad terrorẽ. Nã eius quoque epiſtolæ exẽplum indidi. Ze
nobia regina oriẽtis Aurelião Auguſto. Nemo adhuc pter te qđ poſcis: lr̃is petijt. Virtute fa
ciendũ ẽ qcqd in rebus bellicis eſt gerendum. Deditionẽ meam petis: q̃ſi neſcias Cleopatrã
reginã pire maluiſſe: q̃ in q̃libet uiuere dignitate. Nobis pſarum auxilia nõ deſunt: q̃ iã ſpe⸗
ramus: p nobis ſunt ſarraceni: p nobis armenij: latrones ſyri exercitũ tuum Aureliane uicerũt
Quod ſi igr̃ illa uenerit manus: quæ undique ſperatur: pones pfecto ſupcilium: quo nũc mi
hi deditionẽ quaſi oĩfariam uictor impas. Hanc epiſtolã Nicomachus ſe tranſtuliſſe in græ
cum ex lingua ſyriorum dicit ab ipſa Zenobia dictatã: nam illa ſupbior Aureliãi græca miſ⸗
ſa eſt. His acceptis lr̃is Aurelianus nõ erubuit: ſed iratus eſt. Statique collecto exercitu ac du⸗
cibus ſuis undique Palmyrã obſedit: neque quicq̃ uir fortis reliquit: qđ aut ĩperfectum uide
retur aut incuratũ. Nã & auxilia quæ a pſis miſſa fuerãt: intercepit: & alas ſarracenas armeni
aſque corrupit: atque ad ſe mõ ferociter: mõ ſubtiliter trãſtulit. Denique poſt multa mulie⸗
rem potentiſſimã uicit. Victa igr̃ Zenobia cũ fugeret camelis: quos dromedas uocitant: atq;
ad pſas iter tenderet: eq̃tibus miſſis ẽ capta: atque in Aureliani ptãtem deducta. Victor itaq;
Aurelianus: totiuſque iã oriẽtis poſſeſſor cũ in uinculis Zenobiã teneret: cũ pſis: armenis: ſar
racenis: ſupior atque inſolẽtior egit ea: quæ rõ tpis poſtulabat. Tunc ille ueſtes quas in tẽplo
Solis uidemus conſertæ gẽmis tum pſici dracones & thyaræ: cum genus purpuræ qđ poſtea

necullagens detulit;nec romanus orbis uidit;de qua pauca saltē libet dicere. Meministis.n.
fuisse in tēplo Iouis optimi maximi Capitolini palliū breue purpureum lanestre: ad qđ cū
matronæ atque ipse Aurelianus iungeret purpuras suas;cineris specie decolorari uidebātur
cæteræ diuini cōparatione fulgoris;hoc munus rex persarum ab indis interioribus sumptum
Aureliano dedisse phibetur scribens. Sume purpurā qualis apud nos est. Nā postea diligen/
tissime & Aurelianus & Probus & pxime Diocletianus missis diligētissimis cōlectoribus; re/
quisiuerunt tale genus purpuræ;nec tñ inuenire potuerūt. Dicitur.n. sandix indica talē pur/
puram facere:si curetur. Sed ad incepta redeamus. Ingens tñ strepitus militū fuit oīum Ze/
nobiam ad pœnā poscentiū. Sed Aurelianus indignū existimās mulierē interimi occisis plæ
risque:qbus auctoribus illa bellū mouerat;parauerat;gesserat;triūpho mulierē reseruauit
ut populi r. oculis esset ostētui. Graue inter eos q cæsi sunt de Lōgino philosopho fuisse phi
betur:quo illa magistro usa eē ad græcas lras dicitur. Quē qdem Aurelianus iccirco dicitur
occidisse:qđ superbior illa epistola ipsius diceretur dictata cōsilio:q̄uis syrio eēt sermone con
texta. Pacato igr oriēte:in Europā Aurelianus rediit uictor: atque illic corporū copias affli
xit:& cum illum carpici senatus absentē uocasset:mandasse illico fertur. Supest.p.c.ut me
ēt carpisculū uocetis. Carpisculum.n. genus calciamēti eē satis notū est;qđ cognomē defor/
me uidebatur;cū & gotthicus;& sarmathicus;& armenicus;& pthicus; & adiabenicus dice/
retur. Rarū est:ut syri fidē seruent:imo difficile. Nā palmyræni qui iā uicti atque cōtusi fu/
erant: Aureliano rebus europēsibus occupato nō mediocriter rebellarūt. Sandarionē.n.quē
in psidio illic Aurelianus posuerat;cū sexcētis sagittariis occiderunt Achilleo cuidā parenti
zenobiæ parantes iperium. Verū adeo Aurelianus ut erat paratus ex Europa reuertit:atque
urbem quia ita merebatur:euertit. Crudelitas denique Aureliani:uel ut quidā dicunt seue
ritas;eatenus extitit;ut epistola eius feratur confessionē imanissimi furoris ostentans: cuius
hoc exēplum est. Aurelianus Augustus Cerronio Basso. Non oportet ulterius pgredi militū
gladios;iam satis palmyrænorum cæsum atque occisum est. Mulieribus non pepcimus:infā
tes occidimus;senes iugulauimus:rusticos interemimus;cui terras; cui urbē deinceps relin/
quemus? Parcendū est his;qui remāserūt. Credimus.n. paucos tam multorū suppliciis esse
correctos. Templum sane Solis;quod apud Palmyrā aquiliferæ legionis tertiæ;cum uexilli
feris & draconario & cornicibus atque liticinibus diripuerunt;ad eam formā uolo: quæ fuit
reddi. Habes trecentas auri libras Zenobiæ capsulis;habes argenti mille octingēta pōdo;De
palmyrænorum bonis habes gēmas regias. Ex his oībus fac cohonestari tēplum; mihi & diis
īmortalibus gratissimum feceris. Ego ad senatū scribam petēs;ut mittat pontificē; qui de/
dicet tēplum. Hæ lræ ut uidemus indicant satiatā eē imanitatem principis duri. Securior
denique iterum in Europā redit; atque illic oēs qui uagabantur hostes nota illa sua uirtute
contudit. Interim res per Thracias Europāque oēm Aureliano ingentes agente: Firmus quidā
extitit;qui sibi Aegyptū sine insignibus iperii quasi ut esset ciuitas libera;uindicauit. Ad quē
continuo Aurelianus reuertit;nec illi defuit felicitas solita. Nam Aegyptū statim recepit; at
que ut erat ferox aī;cogitationē ultius uæhemēter irascens;quod adhuc Tetricus Gallias ob
tineret;occidentē petiit;atque ipso Tetrico exercitum suum pdente;quod eius scelera ferre
non posset;deditas sibi regiones obtinuit. Princeps igr totius orbis Aurelianus pacatis oriē
tem gallis;atque undique terris;Romā iter flexit. De zenobia & Tetrico; hoc est de oriēte &
occidēte triumphū romanis titulis exhibetur. Non ab re est cognoscere qui fuerit Aureliā
triūphus. Fuit.n. speciosissimus;currus regii tres fuerunt. In his unus in Odenati argēto;au
ro;gēmis operosus atque distinctus. Alter quē rex persarū Aureliano dono dedit. Ipse quoq;
pari opere fabricatus. Tertius quem sibi zenobia cōposuerat; sperans se urbem romanā cum
eo uisurā;quod illam non fefellit;nam cum eo urbē igressa est uicta & triūphata. Fuit alius
currus quattuor ceruis iunctus;qui fuisse dicitur regis gotthorū;quo ut multi memoriæ tra
diderunt;capitoliū Aurelianus inuectus est;ut illic cæderet ceruos;quos cū eodem curru ca
ptos uouisse Ioui optimo maximo ferebatur. Præcesserunt elephāti uiginti; feræ mansuetæ
libycæ palestinæ diuersæ ducentæ;quas statī Aurelianus priuatis donauit;ne fiscum ānonis
grauaret. Tygrides q̄ttuor;cameli pardali;alces;cætera talia p ordinē ducta gladiatorū pa/
ria octingēta;pter captiuos gentiū barbararū blēmies;exomitæ;arabes;eudomenes;indi;ba
ctriani;hiberi;sarraceni;psæ cū suis quoq; muneribus. Gotthi;alani; roxolani;sarmatæ;
franci;sueui;uādali;germani religati manibus captiui præcesserunt. Inter hos ēt palmyræni
qui supfuerant principes ciuitatis & ægyptii ob rebellionem. Ductæ sunt & decem mulieres;
quas uirili hītu pugnātes iter gotthos cepat;cū multæ eēnt interēptæ; q̄s de amazonū gñe ti/
tulus īdicabat;plati sunt tituli gentiū noīa cōtinentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coc
cea;tūica galbia;braccis gallicis ornatus adiūcto sibi filio;quē impatorē ī Gallia nūcupaue
rat. Incedebat ēt zenobia ornata gēmis;cathēis aureis;q̄s aliis oñtabant;pferebātur corōæ oi

umciuitatū aureæ titulis eminentibus pditæ. Iam populus ipse Rō. iā uexilla collegiorū: atq;
castrorum: & cataphractarii milites & opes regiæ & omnis exercitus & senatus. Etsi aliquādo
tristior quod senatores triumphari uidebant: multum pompæ addiderant. Denique uix no/
na hora in capitolium peruenit. Sero autem ad palatium. Sequentibus diebus datæ sunt po/
pulo uoluptates ludorum scænicorum: ludorum circensium: uenationum: gladiatorū nau/
machiæ. Non pretermittendum uidetur: quod & populus memoria tenet: & fides historica fre
quentauit Aurelianum eo tempore quo proficiscebatur ad orientem bilibres coronas popu/
lo promisisse: si uictor rediret: & cum aureas populus speraret: neque Aurelianus aut posset:
aut uellet: coronas eum fecisse de panibus: qui nunc siliginei uocantur: & singulis quibusque
donasse ita ut siligineum suum quottidie toto æuo suo & unusquisq; reciperet: & posteris su/
is dimitteret. Nam idem Aurelianus & porcinam carnem populo romano distribuit: quæ ho
dieque diuiditur: leges plurimas sanxit: & quidem salutares: sacerdotia composuit: templū
solis fundauit: & pontifices roborauit. Decreuit etiam emolumenta architectis & ministris:
His gestis ad Gallias profectus uindelicos obsidione barbarica liberauit: deinde ad Illyricū
rediit: paratoque magno potius q̄ ingenti exercitu persis: quos eo quoque tempore quo Zeno
biam superauit: gloriosissime iam uicerat: bellum indixit. Sed cum iter faceret apud Zeno/
phorium mansionem: quæ est inter Heracliam & Byzantium malitia notarii sui: & manu Mu
caporis interemptus est. Et causa occidendi eius quæ fuerit: & quemadmodum sit occisus: ne
res tanta lateat: breui edisseram. Aurelianus quod negari non potest seuerus: truculentus: sā
guinarius fuit princeps. Hic cum usque eo seueritatem tetendisset: ut & filiam sororis occide
ret non in magna: neque in satis idonea causa iam primum in odium suorum uenit. Incidit
autem ut res fataliter agunt: ut Mnestheum quendam: quem pro notario secretorum habue
rat libertum: ut quidam dicunt: suum infensiorem sibi minādo redderet: quod nescio quid
de quo suspicatum esset Mnestheus: qui sciret Aurelianum neque frustra minari solere: neq;
si minaretur: ignoscere: breue nominū conscripsit mixtis his: quibus Aurelianus uere irasce/
batur: cum his de quibus nihil asperū cogitabat: addito etiā suo noīe: quo magis fidē faceret
ingestæ sollicitudinis: ac breue legit singulis: quorū noīa cōtinebat addens disposuisse Aure/
lianum eos oīs occidere: illos uero debere suæ uitæ si uiri sunt: subuenire. Hic cū exarsissent te
more qui merebātur offensam dolorē innocētes cum beneficiis atque officiis Aurelianus ui/
debatur ingratus: in supradicto loco iter facientē principē subito adorti interemerunt. Hic
finis Aureliano fuit principe necessario magis quā bono. Quo interfecto cum esset res prodi
ta: & sepulchrū ingens & templū illi detulerunt hi a quibus interemptus est. Sane Mnestheus
postea surreptus ad stipitē bestiis obiectus est: quod statuæ marmoreæ positæ in eodem loco
utrinq; significant: ubi & in columnis diuo Aureliano statuæ cōstitutæ sunt. Senatus mortem
eius grauiter tulit: grauius tamen po. Ro. qui uulgo dicebat Aurelianū pædagogum esse sena
torum. Imperauit annis sex minus paucis diebus: ac rebus magnis gestis inter diuos relatus est
Quia pertinet ad Aurelianum id qd̄ in historia relatum est: tacere nō debui. Nā multi ferunt
Quintillum fratrē Claudii: cum in pīsidio Italico esset: audita morte Claudii sumpsisse im
perium. Verū postea ubi Aurelianū cōperit imperare a toto exercitu delectum: cūq; cōtra eū
concionaretur: nec a militibus audiretur: incisis sibimet uenis die uigesimo imperii sui pīsse.
Quicquid sane scelerum fuit: quicqd male cōscientiæ uel etiā funestorū: quicquid deniq; fa/
ctionum Aurelianus toto penitus orbe purgauit: hoc quoq; ad rem ptinere arbitror Balbati
filios noie zenobia non Timolai & Herenniani imperium tenuisse quod tenuit. Fuit sub Aure
liano etiā monetariorum bellum felicissimo rationali auctore: quod acerrime seuerissimeq;
compescuit: septem tamen milibus suorum militum interemptis: ut epistola docet missa ad
Vlpium Crinitum ter consulem: qui eum ante adoptauerat. Aurelianus Augustus Vlpio pa/
tri. Quasi fatale quiddā incessit: ut omnia quæcunq; gessero: omnes motus ingrauescant. Ita
etiam seditio intramurana bellum mihi grauissimū peperit: monetarii auctore felicissimo
ultimo seruorum: cui procurationem fisci mandaueram: rebelles spiritus extulerunt. Hi cō/
pressi sunt septem milibus hiberorum ripatiensium & castrianorum & daciscorum interem
ptis. Vnde apparet nullam mihi a diis immortalibus datam sine difficultate uictoriam. Te/
tricum triumphatum correctorem Lucaniæ fecit: filio eius in senatu manente templum So/
lis magnificentissimum constituit: muros urbis Romæ sic ampliauit: ut quinquaginta prope
milia murorum eius ambitus teneant. Idem quadruplatores ac delatores ingenti seueritate
persecutus est: tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri in foro Traiani semel ius/
sit. Amnestia etiam sub eodem uictorum publicorum decreta est de exemplo atheniensium.
Cuius rei etiam Tullius in philippicis meminit. Fures prouinciales repetundarum: ac pecu/
latus reos ultra militarem modum est persecutus: ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusq;
puniret. In templo solis multum auri gemmarumq; constituit: cum uastatū Illyricū ac mesiā

deperditā uideret: prouinciā trans danubium Daciā a Traiano cōstitutā sublato exercitu; &
prouincialibus reliquit: desperans eā posse retineri. Abductosque ex ea populos in mesiā col/
locauit; appellauitque suā Daciā; quæ nunc duas mesias diuidit. Dicitur p̄terea huius fuisse
crudelitatis: ut plærisque senatoribus si multā ingereret factionē coniurationis ac tyrannidis
quo facilius eos posset occidere. Addunt nōnulli filiū sororis nō filiā ab eodē interfectū; plæ
rique autē etiā filiā sororis. Quā difficile sit imperatorē in locū boni principis legere & sena/
tus sanctioris grauitas probat; & exercitus prudentis auctoritas. Occiso nāque seuerissimo pri
cipe de imperatore deligendo exercitus retulit ad senatū; iccirco q̄d nullum de his faciendū
putabat; qui tam bonū principē occiderant. Verum senatus hanc eandē delectionē in exerci/
tum refudit sciens nō libenter iā milites accipere imparatores eos; quos senatus elegerit. Deniq;
id tertio factū est; ita ut per sex menses imparatorē romanus orbis nō habuerit; oēsque iudices
hi permanerent: quos aut senatus aut Aurelianus elegerat: nisi quod proconsul Asiæ Falconi
us probus in locū Arelli Fusci delegit. Non iocundū est ipsas inserere litteras; quas ad senatū
exercitus misit. Felices ac fortes exercitus senarui. p. q. r. Aurelianus imparator noster per frau
dem unius hois; & per errorem bonorū ac malorū interemptus est. Hunc inter deos referte sā
cti & domini. p. c. & de nobis aliquē dignū uestro iudicio principē mittite. Nos enī de his qui
uel errauerūt; uel male fecerunt imparare nobis neminē patimur. Rescriptū est senatusconsul
to. Cum die tertio nonas februarias senatus amplissimus in curiā pompilianā conuenisset; Au
relius Gordianus cōsul dixit. Referimus ad uos. p. c. lras exercitus felicissimi; quibus recita/
tis Aurelianus Tacitus primæ sentētiæ senator ita locutus est. Hic aūt est qui post Aurelianū
sententia oīum imperator est appellatus. Recto ordine cōsuluissent dii imortales. p. c. si boni
principes ferro inuiolabiles extitissent; ut longiorē ducerent uitā; neque cōtra eos aliqua esset
potestas his; qui necesse in fanda tristissima mēte cōcipiunt. Uiueret. n. princeps noster Aureli
anus; quo neque utilior fuit quisq̄. Respirare certe post infelicitatē Ualeriani; post Gallieni
mala imperante Claudio cœperat nostra resp. ad eadem reddita fuerat Aureliano toto peni
tus orbe uincente. Ille nobis gallias dedit; ille Italiā liberauit; ille Uindelicis iugum barbari/
cæ seruitutis amouit. Illo uiuente Illyricum restitutū est; redditæ romanis legibus Thraciæ;
ille proh pudor orientē fœmineo pressum iugo in nostra iura restituit. Ille persas insultantes
adhuc Ualeriani nece fudit; fugauit; oppressit; illū sarraceni; balmies; exomitæ; bactriani;
seres; hiberi; Albani; armenii; populi etiā indorum ueluti præsentē cœnæ uenerati sunt deū;
Illius donis quæ a barbaris gentibus meruit; refertū est capitolium quidecien milia librarum
auri ex eius liberalitate unum tenet templū; oīa in urbe fana eius micant donis. Quare. p. c.
uel deos ipsos iure conuenio; qui talē principem interire passi sunt; nisi forte secū eum esse ma
luerunt. Decerno igitur diuinos honores; id quod uos oēs existimo esse facturos. Nam de im
perarore deligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum. Est enim in tali genere sē
tentiæ nisi fiat quod dicitur; & electi periculum erit; & eligentis inuidia. Probata est sentētia
Taciti; attamen cum iterum atque iterum mitterent ex senatusconsulto quod in Taciti uita
dicemus. Tacitus factus est imperator. Aurelianus filiam solam reliquit: cuius posteri etiam
nunc Romæ sunt. Aurelianus namque proconsul Ciliciæ senator, optimus sui ueteris uitaq;
uenerabilis: qui nunc in sicilia uitam agit; eius est nepos. Quid hoc esse dicam tam paucos bo
nos extitisse principes; cum iam tot Cæsares fuerint; Nam ab Augusto in Diocltianum Ma/
ximianumque principes; quæ series purpuratorū sit; index publicus tenet. Sed in his optimi
ipse Augustus; Flauius Vespasianus; Titus; Cocceus Nerua; Diuus Traianus; diuus Hadria/
nus; Pius; & Marcus Antonini; Seuerus Afer; Alexander Mameæ; diuus Claudius; & diuus Au
relianus; Ualerianus enim cum optimus fuerit; ab omnibus infelix apparuit. Vides quæso quā
pauci sint principes boni; ut bene dictum sit a quodā mimico scurra Claudii huius tēporibus
in uno annulo bonos prīcipes posse pscribi; atque depingi. At cōtra quæ series malorū; ut eni
omittamus Vitellios; Calligulas; & Nerones; quis ferat Maximinos & Philippos; atque illā i
conditæ multitudinis fæcē; Tametsi Decios excerpere debeam; quorum & uita & mors uete/
ribus comparanda est. Et quæritur quidem quæ res malos principes faciat. Iam primum ni
amice licentia; deinde rerum copia; amici p̄terea improbi; satellites detestandi; eunuchi aua
rissimi; aulici uel stulti uel detestabiles; & quod negari nō pōt; rerū publicarū ignorātia. Sed
ego a p̄re meo audiui Dioclitianū pricipē iā priuatū dixisse; nihil eē difficilius q̄ bene ipare.
Colligunt se quattuor uel quinque; atque unum consilium ad decipiendum imperatorē capi
unt. Dicunt quid probandū sit. Imperaror qui domi clausus ē; uera nō nouit; cogitur hoc tm̄
scire; q̄d illi loquūtur; facit iudices; quos fieri nō oportet; amouet a rep. quos debeat obtinere
Quid multa; ut Dioclitianus ipse dicebat bonus; cautus; optimus uenditur imperator. Hæc
Dioclitiani uerba sunt: quæ iccirco inserui; ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bo/
no principe. Aurelianum quidem multi neque inter bonos neque inter malos principes po/

nunt: iccirco quod ei clæmentia imperatorũ dos prima defuerit. Verconius Herennianus pf. præt. Diocliani teste Asclepiodoto sæpe dicebat Dioclitianũ frequenter dixisse: cum Maximiani asperitatẽ deprehenderet: Aurelianũ magis ducẽ esse debuisse q̃ principẽ. Nam eius nimia ferocitas eidem displicebat. Mirabile fortasse uidetur: quod cõpertũ Diocliano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibetur. Sed de hoc posteri iudicabunt. Dicebat enim quodã tẽpore Aurelianus Gallicanas consuluisse dryadas sciscitantẽ utrum apud eius posteros imperium permaneret: cum illas respondisse dixit. Nullius clarius ĩ rep. nomen q̃ Claudii posterorũ futurũ. Et est quidẽ iã cõstantius imperator eiusdẽ uir sanguinis: cuius puto posteros ad eã gloriã: quæ a dryadibus pronunciata sit peruenire. Quod iccirco ego in Aureliani uita constitui: quia hæc ipsi Aureliano consulẽti responsa sunt. Vectigal ex ægypto ubi romæ Aurelianus uitrei chartalini stupæ atque anabolicas species eternas cõstituit. Thermas transtiberina regione Aurelianus facere parauit hyemales: quod aquæ frigidi aeris copia illic deesset: forum nominis sui ĩ hostiensi ad mare fundare cœpit. In quo postea prætorium publicum constitutum est. Amicos suos honeste ditauit: & modice: ut miserias paupertatis effugerent. Et diuitiarum inuidiã patrimonii moderatione uitarent. Vestem holosericã neque ipse in uestiario suo habuit: neq; alteri utendã dedit. Et cum ab eo uxor sua peteret: ut unico pallio bratteo serico uteretur: ille respondit. Absit ut auro fila pensentur: libra. n. auri tunc libra serici fuit. Habuit ĩ aĩo: ut aurũ neq; ĩ cameras: neq; in tunicas: neq; ĩ pelles: neq; in argẽtũ mitteretur: dicens plus auri esse in rerũ natura q̃ argenti: sed aurũ per uarios bratteãrũ filorũ & liquationũ usus perire. Argentum autẽ in suo usu manere. Idem dederat facultrẽ: ut aureis qui uellẽt & uasis uterentur & poculis. Dedit præterea potestatem: ut argẽtatas priuati carrucas haberẽt: cum antea ærata & eburata uehicula fuissent. Idem concessit: ut balteas matronæ tunicas haberent cæteras uestes: cum antea coloreas habuissent. Et ut fibulas aureas gregarii milites haberent. Idem primus cõcessit: cũ antea argenteas habuissent. Paragaũdas uestes ipse primus militibus dedit: cũ ante non nisi rectis purpureis accepissent & quidẽ aliis monolores: aliis dilores: trilores aliis: & usq; ad pentelores: quales hodie lineæ sunt. Panibus urbis Romæ unciã de ægyptio uectigali auxit: ut quadã epistola data ad præfectũ annonæ urbis etiã ipse gloriatur: Aurelianus Augustus Flabio Arabiano præfecto annonæ. Inter cætera q̃bus diis fauentibus romanã remp. iuuimus: nihil mihi est magnificentius: q̃ quod additamẽto unciæ omne annonarũ urbicarũ genus iuui: quod ut esset perpetuũ nauicularios niliacos apud ægyptum nouos & Romæ annicos posui: tiberinas extruxi ripas. Vadũ aluei tumentis effodi: diis & perennitati uota cõstitui. Almã cererẽ consecraui. Nunc tuũ est officium Arabiane iucundissime elaborare: ne meæ dispositiones in irritũ ueniant. Neq; enim populo ro. saturo quicq̃ potest esse lætius. Statuerat m̃ & uinũ gratuitũ po. ro. dare: ut quẽadmodum oleũ & panis & porcina gratuita præberentur: sic etiã uinũ daretur: quod perpetuũ hac dispositione cõceperat. Ethruriæ per Aureliã usq; ad alpes maritimas ingentes agri sunt: hiq; fertiles ac siluosi. Statuerat igitur dominis locorũ incultorũ: qui tñ uellet gratia dare: atq; illic familias captiuas constituere: uitibus montes conserere: atq; ex eo opere uinum dare: ut nihil redditũ fiscus acciperet: sed totum populo Ro. concederet. Facta erat ratio dogecuparũ nauiũ & operũ: sed multi dicunt Aurelianum ne id faceret: præuentũ: alii a præf. præt. sui prohibitũ: qui dixisse fertur. Si & uinum populo Ro. damus: superest: ut & pullos & anseres demus. Argumento est id uere Aurelianũ cogitasse: imo etiã facere disposuisse: uel ex aliqua parte fecisse: quod in porticibus tẽpli Solis fiscalia uina ponuntur non gratuita populo eroganda: sed pretio. Sciendũ tñ congiaria illum ter dedisse: donasse etiã po. ro. tunicas albas manicatas ex diuersis prouinciis: & lineas afras: atque ægyptias puras: ipsumque primũ donasse oraria populo Ro. quibus uteretur populus ad fauorẽ. Displicebat ei: cũ esset Romæ habitare in palatio: ac magis placebat ĩ hortis Salustii uel in Domitiæ uiuere. Miliarensem denique porticũ in hortis Salustii ornauit: in qua quottidie & equos & se fatigabat: quanuis esset nõ bonæ ualitudinis: seruos & ministros peccãtes corã se cædi iubebat: ut plæ rique dicunt: causa tenendæ seueritatis: ut alii studio crudelitatis. Ancillã suã quæ adulteriũ cũ seruo suo fecerat: capite puniuit. Multos seruos e familia propria qui peccauerãt legibus audiẽdos iudiciis publicis dedit. Senatũ siue senaculũ matronis reddi uoluerat: ita ut primæ illic quæ sacerdotia senatu auctore meruissent: calceos mulleos: & cæreos: & albos: & hederatios uiris oĩbus tulit: mulieribus reliq̃t. Cursores eo hĩtu quo ipse hẽbat: senatoribus cõcessit. Cõcubinas ingenuas hẽri uetuit. Eunuchorũ modũ pro senatoriis pfessionibus statuit: iccirco q̃d ad ingẽtia pr̃tia peruenissent. Vas argẽti eius nunq̃ trigita libras trãsiit. Conuiuium de assaturis maxime fuit: Vino ruso maxime delectatus est. Medicum ad se cum ægrotaret: nunquam uocauit: sed ipse se media præcipue curabat. Vxori & filiæ annulũ sigillaricium quasi priuatus instituit. Seruis suis uestes easdem imperator: quas & priuatus dedit præter duos senes: quibus quasi libertis plurimum detulit: Antistiũ & Gillonẽ:

qui post eum ex senatusſententia manumiſſi ſunt. Erat quidem rarus in uoluptatibus; ſed miro modo mimis delectabitur; uæhemētiſſime autem delectatus ē Fagone: qui uſque comultum comedit; ut uno die ante menſam eius aprum integrum; centum panes. Veruecem & porcellum comederet; biberet autem in fundibulo appoſito plus horca. Habuit tempus p̄ter ſeditiões quaſdā domeſticas fortunatiſſimū: populus aūt romanus eū amauit: ſenatus timuit.

Eiuſdem Tacitus.

q

Vod poſt exceſſum Romuli nouello adhuc romanæ urbis imp̄io factum pontifices penes quos ſerius ſcribendæ hiſtoriæ poteſtas fuit: in l̄ras rettulerunt: ut interregnū dum poſt bonū pricipē bonus alius quæritur: iniretur. Hoc poſt Aurelianū habito inter ſenatum exercitūque Romanū non inuido; non triſti; ſed grato religioſoque certamine ſex totis menſibus factum eſt. Multis tamen modis hæc ab illo negocio cauſa ſeparata eſt. Iam primum .n. cum interregnū initum eſt: poſt Romulum interreges tñ facti ſunt. Totuſque ille annus per quinos & quaternos dies ſiue ternos centū ſenatoribus deputatus eſt: ita ut qui ualerent; interreges eſſent ſinguli duntaxat. Quare factum eſt ut & plures annos interregnū iniretur; ne aliquis ſub æquali dignitate romani expers remaneret imp̄ii. Huc accedit q̄d etiā ſub conſulibus tribunisqui militaribus præditi imp̄io cōſulari; ſiquādo interregnū initum eſt; interreges fuerunt. Nec unq̄ ita uacua fuit hoc nōe romana reſp. ut nullus īterrex biduo ſaltē triduo ue crearetur. Video mihi poſſe obiici curules magiſtratus; apud maiores noſtros quadriēniū in rep. nō fuiſſe; ſed erant tribuni plebiscū tribunitia p̄tāte; quæ pars maxima regalis imp̄ii eſt. Tamen nō eſt proditum interreges eo t̄pe nō fuiſſe. Qui netiā ueterioribus hiſtoricis referētibus declaratum eſt: Conſules ab interregibus poſt creatos qui hērent reliquoꝝ comitia magiſtratuū. Ergo quod rarū & difficile fuit. Senatus. p. q. r. ꝑpeſſus eſt: ut imp̄atorē per ſex menſes dum bonus quæritur: reſp. nō hēret. Quæ illa cōcordia militū: quāta populo q̄es; quā grauis ſenatus auctoritas fuerit? Nullus uſq̄ tyrannus emerſit; ſub iudicio ſenatus & militū populiq; romani totus orbis eſt temperatus: nō illi principē quenq̄ ut recte facerent; nō tribunitiā p̄tātē formidabant; ſed q̄d eſt in uita optimū ſe timebāt. Dicēda eſt tñ cauſa tā feliciū moraꝝ & ſpeciatim in monumētis publicis inſerēda eadē poſteros humani generis ſtupenda moderatio; & diſcant qui regna capiunt; nō raptū ire imp̄ia ſed mereri. Interfecto ſane fraude Aureliano: ut ſuperiore libro ſcriptū eſt; calliditate ſerui nequiſſimi errore militariū; ut apud quoſlibet cōmenta plurimū ualent. Dūmodo irati audiunt: plærunq; temulenti certe cōſilioꝝ prope ſemper expertes reuerſi ad bonā mentē oibus eiſdemq; ab exercitu grauiter cōiuratis cœptū eſt quæri: & quis fieri debet ex oibus princeps. Tunc odio præſentiū exercitus qui creare imp̄atorē raptim ſolebat: ad ſenatū l̄ras miſit; de quibus priore libro iā dictū eſt petens: ut ex ordine ſuo principē legerent. Veꝝ ſenatus ſciens lectos a ſe principes militibus nō placere; rem ad milites rettulit. Dūmq; id ſæpius fit; ſextus peractus eſt menſis. Intereſt tñ: ut ſciatur quēadmodum Tacitus imp̄ator ſit creatus. Die. vii. Kal. octobres cum in curiā pōpilianā ordo ampliſſimus conſediſſet: Velius Cornificius Gordianus cōſul dixit. Referimus ad uos. p. c. quod ſæpe rettulimus. Imperator eſt diligendus; exercitus ſine principe recte diutius ſtare nō poteſt: ſimul quia cogit neceſſitas. Nam limitē tranſrhenū germani rupiſſe dicuntur; occupaſſe urbes ualidas; nobiles: diuites; & potentes. Iam ſi mihi de perſicis motibus nunciatur: cogitare tā leues eſſe mentes ſyroꝝ; ut regnare uel fœminas cupiant; potius q̄ noſtrā ꝑpeti ſanctimoniā. Quid Africā? quid Illyricū? quid Aegyptum; earūque oium partiū exercitum quoſque ſine principe credimus poſſe conſiſtere? Quare agite. p. c. & principem dicite: aut accipiet eum exercitus; quem elegeritis; aut ſi refutauerit; alterū faciet. Poſt hæc cum Tacitus qui erat primæ ſententiæ conſularis ſententiā incertā quā uellet; diceret: oīs ſenatus acclamauit. Tacite Auguſte dii te ſeruent; te delegimus; te principē facimus; tibi curā reip. orbiſque mandamus. Suſcipe imperium ex ſenatus auctoritate: tui loci; tuæ uitæ; tuæ mentis eſt; quod mereris. Princeps ſenatus recte Auguſtus creatur; primæ ſententiæ uir recte imperator creatur. Et quis melius q̄ grauis imperat? & quis melius q̄ l̄ratus imperat? Quod bonū fauſtum ſalutareque ſit: diu priuatus fuiſti. Scis quēadmodum debeas impare: qui alios principes pertuliſti. Scis quēadmodum debeas imperare: qui de aliis principibus iudicaſti. At ille. Miror. p. c. uos in locum Aureliani fortiſſimi imperatoris ſenem uelle principem facere; en membra quæ iaculari ualeant: quæ haſtile torquere; quæ clypeis intonare; quæ ad exemplum docendi militis frequēter equitare. Vix munia ſenatus īplemus: Vix ſentētias ad quas nos locus artat: ediſcimus. Videte diligētius quā ætatē ne cubiculo atque umbra in pruinas æſtuſque mittatis; ac ꝓbaturos ſenē īpatorē milites creditis? Videte; ne reip. nō eū quē uelitis pricipē deris; & mihi hoc ſolū obeſſe īcipiat; q̄d me unanimiter delegiſtis. Poſt hæ acclamationes ſenatus hæ fuerunt. Et Traiāus ad īpiū ſenex uenit; dixerūt decies. Et Hadriāus ad ipiū ſenex uenit: dixerūt decies

Et Antoninus ad imperium senex uenit: dixerunt decies. Et tu legisti incanaque menta Reges Romani dixerunt decies: & quis melius q̃ senex imperat? dixerunt decies. Imperatorem re non militē facimus: dixerunt uicies: tu iube milites pugnent: dixerunt tricies: habes prudētiā & bonū fratrē: dixerunt decies. Seuerus dixit caput imperare non pedes: dixerunt tricies. Animū tuū nō corpus eligimus: dixerunt uicies. Tacite Auguste dii te seruēt. Deinde oēs interrogati: pterea qui post Tacitū sedebat senator cōsularis Metius Falconius Nicomachus in hæc uerba disseruit. Semp quidē, p. c. recte atq; prudenter resp. magnificus hic ordo consuluit: neq; a quoq̃ orbis terræ populo solidior unq̃ expectata sapientia est. Attamē nulla unq̃ neq; grauior neq; prudētior in hoc sacrario dicta sentētia est. Seniorē principē fecimus: & uirū qui oībus quasi pater cōsulat: nihil ab hoc imaturū: nihil pperū: nihil asperū formidādū est. Oīa seria: cuncta grauia: & quasi ipsa resp. iubeat: augurāda sunt. Scit. n. qualē sibi principē semp optauerit: nec pōt aliud nobis exhibere: q̃ ipse desiderauit: & uoluit. Enimuero si recolere uelitis uetusta illa prodigia Nerones dico: & Heliogabalos: & Cōmodos seu potius semp incōmodos: certe nō hoīum magis uitia illa: q̃ ætatū fuerunt: dii auertāt pricipes pueros: & patres patriæ dici ipuberes: & qbus ad subscribēdū magistri litaru manus teneāt: quos ad cōsulatus dādos dulcia & circuli & quæcūq; uoluptas puerilis inuitet: quæ malū ratio est habere impatorē qui famā curare nō nouerit: qui qd sit resp. nesciat: nutritorē timeat: respiciat ad nutricem magnorū magistralium ictibus terroriq; subiaceat: faciat eos cōsules: duces: iudices: quorū uitas: merita: ætates: familias: gesta nō norit. Sed qd diutius, p. c. cōscripti ptrahor magis gratulemur: qd habemus principē senē: quā illa iteremus: quæ plus q̃ lachrymādo tolerantibus extiterunt. Gratias igitur diis imortalibus ago: atque habeo: & quidē pro uniuersa rep. Teque Tacite Auguste cōuenio petēs: obsecrās: ac libere pro cōi patria legibus deposcens ne paruulos tuos si te citius fata puenerint: facias Romani hæredes impii: ne sic rēp. patresque cōscriptos populūque romanū: ut uillulā tuā: ut colonos tuos: ut seruos tuos relinquas: quare circūspice imitare Neruas: Traianos: Hadrianos. Ingens est gloria morietis principis rēp. magis amare quam filios. Hac orōne & Tacitus ipse uæhementer est motus: & totus senatorius ordo cōcussus. Statimq; acclamatū ē. Oēs oēs in Deciū ad campum Martiū: ibi comitiale tribunal ascēdit: ibi præfectus urbis ælius Cesetianus sic locutus est. Vos sanctissimi milites & sacratissimi uos quirites habetis principē: quem de sententia oīum exercituū senatus elegit. Tacitū dico Augustissimū uirū: ut qui hactenus sentētiis suis rēp. iuuit nunc diu & iussis atq; consultis acclamatū est a populo. Felicissime Tacite Auguste dii te seruent: & reliqua quæ solent dici.

Hoc loco tacendū nō est plærosq; in litas rettulisse Tacitū absentē & in cāpania positū principem nuncupatū: uerū est nec dissimulare possum. Nā cum rumor emersisset illū īpatorē eē faciendū: discessit: atq; in baiano duobus mensibus fuit. Sed inde deductus huic senatuscōsulto interfuit: quasi uere priuatus & qui uere recusaret impiū: ac ne quis me græcorū alicui uel latinoꝝ existimet me temere credidisse. Habet in bibliotheca Vlpia in armario Sexto librū Elephantinū: in quo hoc senatuscōsultū pscriptū est: cui Tacitus ipse manu sua subscripsit. Nam diu hæc senatuscōsulta quæ ad principes ptinebant: in libris elephātinis scribebantur. Inde ad exercitus pfectus: ibi quoq; cū primū tribunal ascēdit Mesius Gallicanus præf. præ. in hæc uerba disseruit. Dedit sanctissimi cōmilitones senatus pricipē quē petistis: paruit pceptis & uoluntati castrensiū ordo ille nobilissimus: plura mihi apu duos pnte iperatore nō licet loqui. Ipsum igitur qui tuerī nos debet: loquentē dignāter audite. Post hoc Tacitus Augustus dixit. Et Traianus ad impiū senex uenit: sed ille ab uno deductus est. At me sanctissimi cōmilitones primū uos qui scitis pricipes approbare. Deinde amplissimus senatus dignū hoc noie iudicauit: curabo: enitar: efficiā ne uobis desint: si nō fortia facta: at saltē uobis atque imperatore digna cōsilia. Post hoc stipendiū & donatiuū ex more pmisit: & primā oratione ad senatū talē dedit. Ita mihi liceat. p. c. sic impiū regere: ut a uobis me cōstet electū: ut ego cuncta ex uestra facere sententia & ptāte decerni. Verū est igitur ea iubere atque sancire: quæ digna uobis digna modesto exercitu: digna populo ro. esse uideātur. In eadē orone Aureliano statuā aureā ponendā in capitolio decreuit. Itē statuā argenteam in curia: itē in tēplo solis. Itē in foro Diui Traiani: sed aurea nō est posita. Dedicatæ autē sunt solæ argētea. In eadē orone cauit: ut siquis argento publice priuatimque æs miscuisset: siqs auro argētum: siquis æri plūbum capitale esset cum bonoꝝ pscriptione. In eadē orone cauit: ut serui in dn̄orum capita nō interrogarētur: ne in causa maiestatis quidē addidit: ut Aurelianū oēs pictū haberent. Diuorum templū fieri iussit: ut quo essent statuæ principū bonoꝝ: ita ut iisdē natalibus suis: & parilibus & Kal. ianuariis & uotis libamina ponerētur. In eadē orone fratri suo Floriano cōsulatū petiit: & nō impetrauit: iccirco qd iā senatus oīa iuidia suffectoꝝ cōsulū clauserat. Dicitur aūt multū lætatus senatus libertate: qd ei negatus est consulatus: quem fratri petierat. Fertur denique dixisse: scit senatus: quem principē fecerit: patrimonium suū publicauit: qd habuit

in redditibus sestertiũ bis millies octingẽties. Pecuniã quã domi collegerat: in stipẽdiũ mili
tum uertit. Togis & tunicis iisdẽ est usus quibus priuatus. Meritoria intra urbẽ stare uetuit:
quod quidẽ diu tenere nõ potuit. Thermas oẽs ante lucemã Claudi iussit: nequid per noctẽ
seditionis oriretur. Corneliũ Tacitũ scriptorẽ historiæ Augustæ quod parentẽ suum eundẽ
diceret: in omnibus bibliothecis collocari iussit: ne lectorꝫ incuria deperiret librum per annos
singulos decies scribi publicitus in euicos archis iussit: & in bibliothecis poni: holosericã uestẽ
uiris omnibus interdixit. Domũ suã destrui præcepit: atque in eo loco thermas publicas fieri
priuato sumptu iussit: columnas centum numidicas pedum uicenũ ternũ ostiensibus dona-
uit. De proprio possessiones quas in mauritania habuit: sartis tectis capitolii deputauit. Ar-
gentum mensale quod priuatus habuerat: ministeriis conuiuiorũ quæ in templis fierent: de
dicauit. Seruos urbanos omnes manumisit utriusque sexus intra centũ tamen ne caniniã tran
sire uideretur. Ipse fuit uitæ parcissimæ: ita ut sextariũ uini tota die nunq̃ potauerit: sæpe in
tra heminã. Cõuiuiũ uero unius gallinacei: ita ut sinciput adderet: & oua p oibus oleribus af
fatim ministratis: lactucis impatienter indulsit. Somnũ enim se mercari illa sumptus effusi-
one dicebat: amariores cibos appetiuit. Balneis raro usus est: atque ualidior fuit in senectute.
Vitreorũ diuersitate atque operositate uæhementer est delectatus. Panem nisi siccũ nunq̃
comedit: eundemque sale atque aliis rebus conditũ. Fabricarũ peritissimus fuit: marmorũ
cupidus nitoris senatorii: uenationũ studiosus. Mensam denique suam nunq̃ nisi agrestibus
opimauit. Fasianã auẽ nisi suo & suorũ natali & diebus festissimis non posuit. Hostias suas sẽ
per domum reuocauit: iisdemque suos uesci iussit. Vxorẽ gemmis uti non est passus. Aurocla
uatis uestibus idem interdixit. Nã & ipse auctor Aureliano fuisse perhibetur: ut aurũ a uesti
bus & cameris & pellibus submoueret. Multa huius feruntur: sed longũ est ea in litteras mitte
re. Quod si quis oĩa de hoc uiro cupit scire: legat Suetoniũ Optatianũ: qui eius uitã affatim
scripsit. Legit sane senex minutulas litteras ad stuporẽ: nec unq̃ noctẽ intermisit: qua non ali-
quid uel scriberet: uel legeret: præter posterũ Kalendarꝫ diẽ. Nec tacendũ est: & frequenter
imitandũ tantã senatus læticiã fuisse: quo deligendi principis cura ad ordinẽ amplissimum
reuertisset. Vt & supplicationes decernerentur: & hecatombe pmitteretur singulis. Denique
senatores ad suos scriberent: nec ad suos tantũ: sed etiã ad externos. Mitterentur præterea lit
teræ ad prouincias scirent omnes socii: oẽsque nationes in antiquum statum reddidisse rẽp.
Ac senatũ principes legere: imo ipsum senatũ principẽ factum leges a senatu supplicaturos:
pacẽ ac bella senatu auctore tractãda: nequid denique deesset cognitioni plærasque huius-
modi epistolas in fine libri posui: & cũ cupiditate & sine fastidio: ut existimo: perlegendas.
Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit: ut oẽs qui Aurelianum occiderant: in-
terimerent: bonos malosue cum iam ille uindicatus esset. Et quoniã a Meotide multi barbari
eruperant: hos eosdem cõsilio atque uiribus: ut eo cõperisset. Ipsa aũt Meotide ita segregabãt
quasi accitu Aureliani ad bellum persicum cõuenissent auxilium daturi nostris si necessitas
postularet: cũ Tullius dicit magnificẽtius esse dicere quẽadmodum ceperit consulatum. At
isto uiro magnificũ fuit: quod tanta gloria cepit Imperium. Gessit autem propter breuitatẽ
temporum nihil magnum. Interemptus est enim insidiis militaribus: ut alii dicunt sexto mẽ
se: ut alii morbo interiit. Tamen constat factionibus eum oppressum mẽte atq; animo defecis
se. Hic idem mensem septẽbrẽ Tacitũ appellari iussit: iccirco quod eo mese & natus & factus
est imperator. Huic frater Florianus imperio successit: de quo pauca ponenda sunt.

Florianus.

Ic frater Taciti germanus fuit: qui post fratrem arripuit imperium non sena-
tus auctoritate sed suo motu quasi hæreditariũ esset imperium: cum sciret ad
h iuratum esse in senatu Tacitũ: ut cum mori cœpisset: non liberos suos: sed opti
mum aliquẽ principem faceret. Deniq; uix duobus mensibus imperium tenu-
it: & occisus est Tarsi a militibus: qui Probum audierant imperare: quem oĩs
exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari: ut illũ senatus opta
ret: miles eligeret: ipse populus romanus acclamationibus peteret: fuit etiam Florianus mo-
rum fratris imitator: nec tñ usquequaq;. Nã effusionem in eo frater frugi reprehẽdebat: hæc
ipsa imperandi cupiditas aliis eum moribus ostendit fuisse q̃ fratrem. Duo igitur principes
una extiterunt domo: quorum alter sex mensibus: alter uix duobus imperauerint quasi qui-
dam interreges inter Aurelianum & Probum post interregnum principes nuncupati: horum
statuæ fuerunt interamne duæ pedum tricẽnum ex marmore: quod illic eorum cenotaphia
constituta sunt in solo proprio: sed deiectæ fulmine ita contritæ sunt: ut membratim iaceant
dissipatæ: quo tpr: responsum est ab aruspicibus quandocunq; ex eorꝫ familia imperatorẽ ro
manum futurum seu per fœminã seu p uirum: qui det iudices parthis: ac persis: qui francos:
& alamanos sub romanis legibus habeat: qui per oẽm Africã barbarum nõ relinquat: qui Ta-

probanis perfidē impōnat: qui ad romanā insulā ꝓconsulē mittat: qui sarmathis oībus iudi-
cet: qui terrā oēm quā oceanus ambit captis oībus gētibus suā faciat: postea tñ senatui reddat
impiū: & antiquis legibus uiuat ipse uicturus annis centum uiginti & sine hærede moriturus
Futurū aūt eū dixerunt a die fulminis ꝑcipitatis statuis & confractis post annos mille. Non
magna hæc urbanitas aruspicū fuit; qui principē talē post mille annos futuꝝ eē dixerunt: qa
si post centū annos ꝓdicerēt; forte possent eoꝝ deprehēdi mēdacia pollicētes: cū uix remane
re talis possit historia. Ego tñ iccirco hæc inserenda uolumini credidi: ne quis me legens legis
se nō crederet. Tacitus cōgiariū po. ro. intra sex menses uix dedit. Imago eius postea ē in Qui
tilioꝝ una tabula quincuplex: in qua semel togatus; semel chlamydatus: semel armatus; se
mel palliatus; semel uenatorio habitu. De qua quidē epigrāmatarius ita allusit; ut diceret.
Non agnosco senē armatū; nō clamydatū inter cætera; sed agnosco togatū. Floriani & Taciti
multi extiterunt; quorū sunt posteri credo millesimū annū expectātes. In quos multa epigrā
mata quo iocati sunt aruspices impiū pollicētes. Hæc sunt; quæ de uita Taciti atque Floriani
digna memoratu comperisse memini. Nunc nobis aggrediendus est Probus uir domi forisq;
cōspicuus; uir Aureliano; Traiāo; Hadriāo; Antoninis, Alexādro; Claudioque ꝑferendus; nisi
quia in illa uaria: in hoc oia ꝑcipua tunc fuere; qui post Tacitū oīum iudicio bonoꝝ impator
est factus; orbēq; terraꝝ pacatissimū gubernauit; deletis barbaris gētibus; deletis etiā pluribus
tyrannoꝝ; qui eius tēporibus extiterunt; de quo dictū est; ut Probus diceretur; etiā si Probus
noīe non fuisset. Quē qdē multi ferūt sibyllinis libris fore ꝓmissū; qui si diutius fuisset orbis
terra barbaros nō hēret. Hæc ego in aliorū uita de Probo iccirco indidi; ne dies; hora momē
tū; ne aliqd sibi uidicaret; ne fatali necessitate absūptus Probo iclyro depirē. Nūc quo Clau
diū uolumē satisfactū arbitrās studio & cupiditati meæ. Omina ipsi Tacito hæc fuerē. Fana
ticus qdā ī tēplo siluani tēsis mēbris exclamauit tacita purpura; tacita purpura idq; septimo.
Quod qdē postea omini deputatū ē. Vinū quo libaturus Tacitus fuerat in tēplo Herculis fū
datū subito purpureū factū ē. Vitis quæ uuas āminias albas ferebat eo anno quo ille ipiū me
ruit; purascere plurima purpura facta sunt. Mortis omina hæc fuerūt pris sepulchrū dilru-
ptis lanuis se apuit; matris umbra se per diē & Tacito & Floriano uelut uiuētis obtulit; nā di-
uersis pribus nati ferebātur in larario dii oēs seu terræmotus seu casu aliquo cōciderūt. Ima-
go Apollinis; quæ a diis colebatur ex summo fastigio in lectulo posita sine hoīs cuiuspiā manu
dephensa ē. Sed hæc sunt quæ a plærisq; dicūtur. Nos ad Probū & ad Probi gesta insignia re-
feruemur. Et qm̄ me ꝓmisi aliquas epistolas eē posituꝝ; quæ creato Tacito pricipe gaudia se-
natus ōnderēt; his additis finē scribēdi faciā. Epistolæ publicæ. Senatus amplissimus curiæ
carthaginēsi salutē dicit. Quod bonū faustū felix salutareq; sit reip. orbiquero. dādi ius im
perii; appellādi pricipis; nūcupādi Augusti ad uos reuertit. Ad nos igitur referte; quæ magna
sunt. Oīs ꝓuocatio ꝑfecti urbis erit; quæ tñ a ꝓconsulibus; & ab ordinariis iudicibus emerse-
rit; in quo quidē etiā uestrā in antiquū statū redisse credimus dignitatē; siquidē primus hic
ordo ē; qui recipiēdo uim suā ius suū cæteris seruat. Alia epistola. Senatus amplissimus curiæ
Treuiroꝝ. Vt estis liberi & semp fuistis. Lætari uos credimus; creandi pricipis iudiciū ad se-
natū rediit; simul etiā ꝑfecturæ urbanæ appellatio uniuersa decreta ē. Eodē modo scriptū ē
Antiochiēsibus; Aquilegiēsibus; Mediolanēsibus; Alexādrinis; Thessalonicēsibus; Corinthi
is; & Atheniēsibus. Priuatæ aūt epistolæ hæ fuerūt. Autronio Iusto patri Autronius Tyberia
nus salutē. Nūc te pater sancte interesse decuit senatui amplissimo; nūc sentētiā dicere cū tm̄
auctoritatis amplissimi ordinis creuerit; ut re uera in antiquū statū reip. nos pricipes demus
nos facimus ipatores; nos deniq; nūcupamus augustos. Fac igitur ut cōualescas curiæ interlu-
turus antiquæ. Nos recepimus ius ꝓcōsulare; redierūt ad ꝑfectū urbis appellationes oīum po
testatū & oīum dignitatū. Itē alia. Claudius Sapilianus Cereio Metiano patruo salutē. Opti
mus pater sancte qd semp optauimus; in antiquū statū senatus reuertit. Nos pricipes facimus
nostri ordinis sunt prātes. Gratias exercitui Romano & uere romano; reddidit nobis; quā sem
per habuimus ptātē. Abite baianos puteolanosq; secessus. Da te urbi; da te curiæ. Floret Ro-
ma; floret tota resp. Imparores damus; pricipes facimus; possumus & ꝓhibere; qui cœpimus
facere. Dictū sapiēti sat est. Lōgū est oēs epistolas cōnectere; quas repperi; quas legi. Tñ illud
dico; senatores oēs ea eē læticia elatos; ut domibus suis oēs albas hostias cæderēt; imagines fre
quēter apirēt; albati sederēt; cōuiuia sūptuoliora ꝑuenirēt; āuquitatē sibi redditā crederēt.

Eiusdem Probus.

Ertū est qd Salustius Crispinus; quodq; M. Cato & Gellius historicæ sentētiæ mo
c doin lr̃as rettulecūt; oēs oīum uirtutes tātas eē quātas uideri eas uoluerint eorū in-
genia; qui uniuscuiusq; facta descripserint. Inde eē qd Alexāder magnus macedo
cū ad Achillis sepulchꝝ uenisset; grauiter ingemiscēs. Felicē te inquit iuuenis; qui
talē præconē tuaꝝ uirtutum reppcristi. Homerum intelligi uolens; qui Achillem tantum in

M

uirtutum studio finxit: quantum ipse ualebat ingenio. Quorsum haec pertineant mi Celse:
ne fortassis requiras: cur Probũ pricipẽ: cuius imperio oriens: occidens: meridies: septẽtrio: oẽsq;
orbis partes in totã securitatẽ redactæ sũt: scriptorũ inopia iã pene nescimus. Occidit proh pu
dor tãti uiri & talis historia: qualẽ nõ hñt bella punica: nõ terror gallicus: nõ motus põtici: nõ
hispaniẽsis astutia. Sed nõ patiar ego ille a quo dudũ solus Aurelianus ẽ expetitus: cuius uitã
q̃tũ potui psecutus Tacito Florianoq; iã scriptis nõ me ad ꝓbi facta cõscendere: si uita suppe
tet: oẽs qui supsunt usq; ad Maximianũ Diocletianũ dicturus. Neq; ego nũc facultatẽ eloquẽ
tiæq; polliceor sed res gestas: quas perire nõ patior. Vsus autẽ sũ: ne in aliquo fallã carissimam
mihi familiaritatẽ tuã: pcipue libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Diocletianis: &
itẽ ex domo tiberina: usus etiã ex registris scribarũ porticus ꝑphireticæ: actis etiã senatus ac po
puli: & qm̃ me ad colligenda talis uiri gesta ephemeris Turduli gallicani plurimũ iuuit uiri
honestissimi ac sincerissimi beneficiũ amici senis tacere nõ debui. CN. Põpeiũ tribus fulgẽ
tẽ triũphis belli parthici: belli sertoriani: belli mithridatici: multarũq; rerũ gestarũ maiesta
te sublimẽ quis tãdẽ nosset: nisi eũ M. Tullius: & T. Liuius in lr̃as retulissent? Paulũ Scipi
onem Africanũ: imo Scipiões oẽs: seu Lucios: seu Nasicas nõne tenebræ possiderẽt ac tegerẽt
nisi cõmẽdatores eorũ historici nobiles atq; ignobiles extitissent? Lõgũ est oĩa psequi: quæ ad
ad exemplũ huiuscemõi etiã nobis tacentibus usurpãda sunt. Illud tm̃ cõtestatũ uolo: me &
rem scripsisse: quã si qs uoluerit: honestius eloq͂o celsiore demõstret: & mihi q̃dem idai fuit
nõ Salustios: Liuios: Tacitos: Trogos: atq; oẽs disertissimos imitarer uiros in uita pricipũ & tẽ
poribus differendis: sed Mariũ Maximũ: Suetoniũ Trãq̃llũ: Fabiũ Marcellinũ: Gargilium
Martialem: Iuliũ Capitolinũ: Aeliũ Lãpridium: cæterosq; qui hæc & talia nõ tã diserte q̃ue
ræ memoriæ tradiderunt: Sum .n. unus ex curiosis: q̃d infinita scire nõ possum īcedẽtibus uo
bis: qui cũ multa sciatis: scire multo plura cupiatis: & ne diutius ea quæ ad meũ cõsiliũ ptinẽt
loquar: magnũ & pclarũ pricipẽ & qualẽ historia nr̃a nõ nouit: arripiã. Probus oriũdus e pan
nonia ciuitate syrmiẽsi: nobiliore m̃re q̃ pr̃e: pr̃imonio moderato: affinitate nõ magna: tã pri
uatus quã īpator nobilissimis uirtutibus claruit. Probo ut q̃dã in lr̃as rettulerunt: pater noie
Maximus fuit: qui cũ ordines honestissime duxisset: tribũatũ adeptus apud ægyptũ uita fũ
ctus ẽ uxore ac filio & filia derelictis. Multi dicunt Probũ Claudii ꝓpiquũ fuisse optimi &
sanctissimi pricipis: q̃d q̃a p unũ tm̃ græcorũ relatũ ẽ: nos in medio relinq̃mus. Vnũ tñ dico:
q̃d in Ephemeride legisse me memini: a Claudia sorore Probũ sepultum. Adolescẽs Probus
corpis moribus tã clarus est factus: ut Valeriani iudicio tribunarũ ꝓpe īberbis acciperet. Extat
epistola Valeriani ad Gallienũ: qua Probũ laudat adhuc adolescentẽ & imitationi oium ꝓ
ponit. Ex quo apparet neminẽ unq̃ peruenisse ad uirtutũ sũmã iã maturũ: nisi qui puer semina
rio uirtutũ generosiore cõcreuisset aliq̃d inclytũ designasset. Epistola Valeriani. Valeriãus pr̃
Gallieno filio Augustus Augusto. Et me cũ secutus iudiciũ q̃d semp de Probo adolescẽte pri
mo habui & oium bonorũ: qui eundẽ sui nois uirũ dicũt: tribunatũ in eum cõtuli datis sex co
hortibus sarracenis: credidis etiã auxiliaribus gallis cũ ea plagarũ manu: quã nobis Artabassis sy
rus mãcipauit. Te q̃so fili carissime: ut eũ iuuenem quẽ imitari pueris oĩbus uolo: in tãto ha
beas honore: q̃tũ uirtutes eius & merita p debito mentis splẽdore desiderãt. Alia epistola de
eodem ad præf. præt. cũ salario. Valerianus Augustus Muluio gallicano. præf. præt. Miraris
fortassis: q̃d ego īberbẽ tribunũ fecerĩ cõtra cõstitutũ diui Hadriani. Sed nõ multũ mirabe
ris si Probũ cogitas adolescẽtẽ uere ꝓbũ: nunq̃ .n. aliũ mihi cum eũ cogito: nisi eius nomen oc
currit. Quod nisi nomen hẽret: potuit hr̃e cognomen. Huic igitur dari iubebis: quoniã medi
ocris fortunæ est; ut eius dignitas icrementis iuuetur: tunicas russulas duas: pallia gallica duo
fibulata: ītegrulas paragaudias duas: patinã argenteã librarũ decẽ specellatã: aureos antoni
nianos centũ: argenteos aurelianos mille: æreos philippeos decẽ milia. Item in salario diur
no bubulæ põdo: porcinæ põdo sex: caprinæ põdo decẽ: gallinaceũ p biduũ: olei p biduũ sex
tariũ unũ: uini ueteris diurno sextarios decem cum larido bubulati salis: holerũ: lignorũ q̃tũ
satis est. Hospitia p̃terea eidem: ut tribunis legionũ p̃beri iubebis: & hæc q̃dem epistolis de
clarãtur. Non quarum ex Ephemeride colligi potuit cũ bello sarmathico iã tribunus trãsmis
so Danubio multa fortiter fecisset: publice in cõcione donatus est hastis puris quattuor: coro
nis uallaribus duabus: corona ciuica una: uexillis puris quattuor: armillis aureis duabus: tor
que aureo uno: patera sacrificali quinquelibri una. Quo q̃dem tp̃e Valeriũ Flaccũ adolescẽ
tem nobilem parentẽ Valeriani Equadorũ liberauit manu: unde illi Valerianus coronã ciui
cam detulit. Verba Valeriani pro cõcione habita. Suscipe Probe p̃mia pro rep. suscipe coro
nam ciuicã pro parente: quo q̃dem tp̃e legionem tertiã eidem addidit sub testimonio eiusmo
di. Epistola de legiõe tertia. Res gestæ tuæ Probe carissime faciũt: ut & serius tibi tradere ma
iores exercitus uidear: & cito tm̃ tradã: recipe in fidem tuã legionem tertiã felicem, quã ego ad
huc nulli nisi ꝓuecto iam credidi: mihi aũt eo tp̃e credita est: quo & me canosum: qui crede-

debat;cum gratulatiōe uidit. Sed ego in tenō expecto ætatem;cū & uirtutibus fulgeas:& mo
tibus polleas. Vestes tibi triplices dari iussi. Salariū duplex feci:uexillariū deputaui. Longū
est;si per res gestas tāti pcurrā uiri;quæ ille sub Valeriano;quæ sub Gallieno;quæ sub Aure-
liano;& Claudio priuatus fecerit. Quotiens murū cōscenderit:uallū diripuerit:hostē comi-
nus interemerit:dona pricipū emeruerit:remp. in antiquū statū sua uirtute reddiderit : do-
cet Gallieni epistola ad tribunos data;qui fuerit Probus. Gallienus Augustus tribunis exerci
tuū Illyricianorū. Etiā si patrem meū fatalis belli psicinecessitas tenuit:habeo tñ parētem Au
reliū Probū:quo laborāte possim esse securus:qui si affuisset:nunq̄ ille nenoiandus quidem
tyrānus sibi usurpasset iperium. Quare oēs suos cōsilus eius cupio parere : q & patris iudicio
pbatus ē & senatus. Non magnū fortassis iudiciū Gallieni esse uideatur principis mollioris :
sed qd negari nō pōt:ne dissolutus quidem quispiā se nisi in eius fidem tradit:sibi uirtutes exi
stimat pfuturas. Sed esto Gallieni epistola sequestretur. Quid Aureliani iudiciū;qui Probo
decimāos fortissimos exercitus sui;& cū quibus ipse ingentia gesserat:tradidit sub huiusmo-
di testimonio. Aurelianus Augustus Probo salutem dicit. Vt scias;quanti te faciā decimanos
meos sume;quos Claudius mihi credidit. Isti. n. sunt;qui quadā felicitatis progatiua præsu-
les nisi futuros principes hr̄e nō norunt. Ex quo itellectum est Aurelianū in aio hic habuisse:
ut siqd sibi scienti prudentique eueniret Probū pricipem faceret. Iā Claudii ; iā Taciti iudi-
cia de Probo. Longū est inectere q̄uis feratur in senatu Tacitus dixisse:cū eidem offerretur i
perium:debere Probū pricipem fieri. Sed ego senatuscōsultum ipsum iueni. Ipse autem Ta-
citus iperator primā talem ad Probum epistolā dedit. Tacitus Augustus Probo. Me qdem
senatus pricipem fecit de prudentis exercitus uoluntate. Attamen sciend ū tibi est tuis nūc hu
meris magis icubuisse rēp. q & quātus sis:oēs nouimus:scit senatus. Adesto igitur nr̄is necessi
tatibus tuæ familiæ;assere ut soles rēp. Nos tibi decreto totius orientis ducatus salarium qn-
cuplex fecimus:ornamenta militaria geminauimus. Cōsulatum in annū pximum nobiscum
decreuimus:te eni manet pro uirtutibus tuis capitolina palmata. Ferunt qdā Probo id proi
peni omine fuisse;qd Tacitus scripsit. Te manet capitolina palmata. Sed i hanc sententiā om
nibus semp cōsulibus scribebatur. Amor militū erga Probū ingens semp fuit. Neq;enim unq̄
ille passus est peccare militē. Ille quinēt Aurelianū sæpe a graui crudelitate deduxit. Ille sin
gulos manipulos adiit;uestes & calciamēta pspexit;siqd p̄dæ fuit:ita diuisit;ut sibi nihil p̄-
ter tela & arma seruaret. Quinetiā cū de p̄dato hic ex Alanis siue ex aliqua alia gente incer-
tū est;repertus esset equus nō decorus;neq;ingens. Qui q̄tū captiui loquebātur: cētū ad diem Equus
miliaria currere diceretur; ita ut per dies octo uel decē cōtinuaret;& oēs crederēt. Probū ta-
le aial sibimet seruaturū. Iā primū dixit:fugitiuo militi potius q̄ forti hic equus cōuenit. Dein
de in urnā militares iussit nomē suū mittere;ut aliqs eū forte ductus acciperet. Et cū essent i ex
ercitu qdā noie Probi alii quattuor milites;casu euenit;ut primū emergeret;cui Probo nomē
existeret:cū ipsius Probi ducis nomen missū nō eēt. Sed cū quattuor illi milites inter se cōten
derent;ac sorte sibi quisq; defenderet:iussit iterū agitari urnā;sed & iterū Probi nomen emer
sit:cūq; tertio & quarto fecisset : quarto Probi nomē effusū est. Tunc oīs exercitus equū illū
Probo duci dicauit. Ipsi sēt militibus quorū noia exierār:id uolētibus. Pugnauit & cōtra mar
mandas in africa fortissime;eos deniq; uicit:atq;ex libya Carthaginē trāsiit:radēq; a rebellio
nibus iudicauit. Pugnauit & singulari certamie cōtra quēdā Aradionē i africa eūdēq; pstra-
uit:& q a fortissimū ac pertinacissimū uiderat sepulchro igenti honorauit:qd adhuc extat
tumulo usq;ad ducētos pedes terræ lato p milites;quos ociosos eē nūq̄ ē passus. Extāt apud
ægyptū eius opa: quæ p milites struxit in plurimis ciuitatibus. In nilo aūt tā multa fecit ut ue-
ctigal frumentariū solus adiuuerit;pōtes;tēpla;porticus;basilicas labore militū struxit; ora
fluminū multa patefecit;paludes plærasq; siccauit;atq;in his segetes agrosq; cōstituit. Pugna
uit etiā cōtra palmyrenos Odenati & Cleopatræ ptibus ægyptū defendētes;prio feliciter;po
stea temere;ut pene caperetur:sed postea refectis uiribus ægyptū & oriētis maximā ptē i Aure
liani ptātē redegit. Cū igitur histor & tātis uirtutibus eniteret: Tacito assūpto fataliter ac Flo
riano ipiū atripiēte oēs oriētales exercitus eundē ipatorē fecerūt:nō inepta neq; inelegās fabu
la est scire quēadmodū ipiū Probus sūpserit. Cū ad exercitus nūcius uenisset:tū primū aius
militibus fuit p̄ueniré italicos exercitus;ne iterū senatus pricipē daret. Sed cū iter milites ser-
moēt;qs fieri deberet;& manipulatī in cāpo tribuni eos alloquerētur dicētes reqrendū eē
principē aliquē fortē:sanctū:uerecūdū:clæmētē:probū. Id qd p multos circulos:ut fieri al-
solet:diceretur q̄si diuio nutu undiq; ab oibus acclamatū est. Probe Auguste dii te seruēt: de
inde cōcursus & cespiticiū tribunal appellatusq; ipator ornatus etiā pallio purpureo:qd de sta-
tua tēpli oblatū ē:atq; id ad palatiū reductus inuitus & redactus:& sæpe dicēs. Nō. n. uobis
expedit milites:nō mecū bene agitis. Ego. n. uobis blādiri nō possū. Prima eius epistola data
ad Capitonē præf. p̄t. talis fuit. Impiū nūq̄ optaui:& inuitus accepi. Deponere mihi rē iudio-

lissimā nō licet. Agēda est psona: quā mihi miles imposuit. Te quæso capito uita mecū salua
resp. pfruaris annona & cōmeatus: & qcquid necessariū est; ubiq; milites pares; ego q̃tū in me
est: si recte oīa gubernaueris; pfectū alterū nō hēo. Itaq; milites cognito qđ iparet Probus: qui
quasi hæreditariū iperiū arripuerat: Florianū interemerūt: scientes neminē dignius impare
q̃ Probū. Ita ei sine ulla molestia totius orbis iperiū & militum & senatus iudicio delatū est
Et qm̃ mētionē senatus fecius: sciēdum ē qđ ipse ad senatum scripserit qđ itē ad eum ampli/
simus ordo rescripserit. Orō Probi pria ad senatū. Recte atq; ordie. p.c. pximo supiore āno
factum est; ut uřa clæmētia orbis terraꝝ pricipē daret: & qdē de uobis q & estis mundi prici/
pes: & semp fuistis: & in uřis posteris eritis. Atq; utinā id Florianus expectare uoluisset. Nec
uelut hæreditarium sibi uidicasset impium: uel illum; uel aliū quēpiā maiestas uřa fecis/
set. Nunc qm̃ ille impium arripuit: nobis a militibus delatum est nomen Augustum uidica/
tum. Quin etiā in illum a prudētioribus militibus qđ fuerat usurpatum: q̃so ut de meis meri
tis facturus qcquid iusserit uřa clæmētia. Itē senatus cōsultum die. iii. nonas februarias i æde
cōcordiæ. Inter cætera Aelius Scorpianus cōsul dixit. Audistis. p.c. līas Aurelii. Valerii: Pro
bi. De his qđ uidetur? Tunc acclamatum ē, Probe Auguste dii te seruēt. Oli dignus & fortis &
iustus; bonus ductor: bonus imperator. Exēplum militiæ; exēplum impii: dii te seruēt. Asser/
tor reip. felix ipes. Magr̃ militiæ felix ipes; te cū tuis dii custo diāt; & senatus antea te delegit.
Aetate Tacito posterior; cæteris prior. Quod ipium suscepisti; gr̃as agimus: tuere nos; tuere
rēp. bñ tibi cōmittimus; quos añ seruasti. Tu frācicus; tu gotthicus; tu sarmathicus; tu parthi
cus; tu oia; & prius fuisti semp dignus ipio; dignus triūphis: felix agas; feliciter ipes. Post hæc
Mālius Statianus; q priæ sniæ tūc erat: ita locutus ē. Diis imortalibus gr̃as & p̄ cæteris. p.c. Ioui
optio; q nobis pricipē talē: q̄lē semp optabamus; dederūt. Si recte cogitemus nō nobis Aure/
lianus; nō Alexāder; nō Antonini; nō Traianus; nō Claudius reqrēdi sūt; oīa i uno pricipe cō/
stituta sūt: rei militaris scīa; aius clæmēs; uita uenerabilis; exēplar agēdæ reip. atq; oium pro
gatiua uirtutū. Enīuero q mūdi psē; quā ille ñ uicēdo didicerit: testes sūt Marmaridæ i Afri
cæ solo uicti; testes frāci inuiis strati paludibus; testes germani & Alamāi lōge a Rheni submo
ti littoribus. Iā uero qđ sarmathas loquor? qđ gotthos? qđ pthos ac psas atq; oēm pōticū tra/
ctū? ubiq; uigēt pbi uirtutis isignia. Lōgū ē dicere quot reges magnaꝝ gētiū fugauerit: quot
duces manu sua occiderit: q̃tū armoꝝ sit; quæ ipse cepit priuatus; supiores principes quas illi
gr̃as egerit. Testes sūt līæ publicis isertæ monumētis: dii boni quotiēs ille donis militatibus
est donatus? quas militū laudes emeruit? Adolesēs tribunatus nō lōge post adolescētiā regem
das legiōes accepit. Iuppiter optīe maxīe; Iuno regia; tuq; uirtutū p̄sul Minerua; tu orbis con/
cordia; & tu Romana uictoria; date hoc senatui. p.q.r. date militibus; date sociis; atq; exteris
nationibus. Impet: queādmodū militauit. Decerno igitur. p.c. uotis oium cōcinētibus nomē
cæsareū; nomē Augustū; addo pcōsulare impiū; pris priæ reuerētiā; pōtificatū maximū; ius
tertiæ relatiōis; tribunitiā ptātē. Post hæc acclamatū est oēs oēs. Accepto igitur hoc senatus cō
sulto scđm orōnē pmisit pribus; ut ex magnoꝝ iudicū appellatōibus ipsi cognoscerēt; pcōsu
les crearēt; legatos cōsulibus darēt; ius p̄torii p̄sidibus darēt; leges quas Probus ederet: sena/
tus cōsultis pprus cōsecrarēt. Stati deide si q de iterfectoribus Aureliani supfuerāt; uario ge
nere uidicauit. Mollius m̃ moderatiusq; q̃ prius exercitus & postea Tacitus uidicauerāt. De/
side aiaduertit etiā i eos; q Tacito isidias fecerāt. Floriani sociis pepcit: qđ nō tyrānū aliquē ui
debātur secuti; sed sui pricipis frm. Recepit deide oēs europēses exercitus; q Florianū & ipa
torē fecerāt: & occiderāt. His gestis cū igēti exercitu gallias petit: q̃ oēs occiso Posthumo tur/
batæ fuerāt. Interfecto Aureliano a germanis possessæ. Tāta aūt illic p̄lia feliciter gessit: ut a
barbaris sexagita p gallias nobilissimas recipet ciuitates. Prædā deide oēm: qua illi p̄ter diui
nas tñ efferebātur ad gloriā. Et cū iā in nřa ripa: imo p oēs gallias securi uagarētur: cæsis pp̄e
quadrigētis milibus; q romanū occupauerār solū. Reliquas ultra nigꝛ fluuiū & Albā remo/
uit: tm̃ his p̄dæ barbaricæ tulit: q̃tū ipsi Romanis abstulerāt: cōtra urbes Ro. castra i solo bar/
barico posuit: atq; illic milites collocauit. Agros & horrea & domos & annonā trās rhenanis oi
bus fecit his si delicet: quos in excubiis collocauit: neccessatū est unq̃ pugnari: cum quottidie
ad eū barbaroꝝ capita deferrētur. Iā ad singulos aureos singula; quādiu reguli nouem ex di
uersis gentibus uenirent: atq; ad pedes Probi iacerent: qbus ille primū obsides ipauit; q stati
dati sūt: deide frumentū postremo ēt uaccas atq; oues dicitur iussisse. His acrius ut gladiis ñ
uterentur romanā expectaturi defensionē: si essent ab aliqbus uidicādi. Sed uisū est id nō pos
se fieri: nisi si limes romanus extenderetur: & fieret germania tota puicia. Maxie tñ ipsis regi
bus cōsentientibus in eos uidicatū est: q p̄dā fideliter nō red diderūt. Accepit p̄terea sedecim
milia tyronū; quos oēs p diuersas puicias sparsit: ita ut numeris uel limitaneis militibus qnq̃
genos: & sexagenos iterserere: dicens sentiendū esse nō uidendū: cū auxiliaribus barbaris ro
manus iuuatur. Cōpositis igitur rebus in gallia tales ad senatū līas dedit. Ago diis imortali/

busgr̃as.p.c.qa ur̃a in me iudicia cõprobarem. Subacta est ois quã tenditur late germania: no
uem reges gentiũ diuersaꝝ ad meos pedes imo ad ur̃os supplices stratiq; iacuerũt. Oẽs iã bar-
bari uobis arãt: uobis iã seruiũt. Et cõtra iteriores gentes militãt. Supplicatiões igr̃ ur̃o more
decernite. Nã & quadrigenta milia hostiũ cæsa sũt: & sedecĩ milia armoꝝ nobis oblata: & se-
ptuagita urbes nobilissimæ captiuitate hostiũ uidicatæ. Et oẽs penitus galliæ liberatæ; coro-
nas q̃s mihi obtulerũt oẽs Galliæ ciuitates aureas ur̃æ.p.c. clæmẽtiæ dedicaui. Eas Ioui optio
Maximo cæterisq; diis deabusq; ĩmortalibus ur̃is manibus cõsecrate. Præda ois recepta ẽ: ca-
pta ẽt alia: & qdẽ maior q̃ fuerat añ direpta. Arãtur gallicana rura barbaris bobus: & iuga ger
manica captiua p̃bent nr̃is colla cultoribus: pascũtur ad nr̃am alimoniã gẽtiũ pecora diuersa
rũ: equinũ pecus nr̃o iã fæcũdatur eqtatui: frumẽto barbarico plena sũt horrea. Quid plu-
ra? illis sola relinqmus: solo nos eoꝝ oia possidemus. Volneramus.p.c. germaniæ nouũ p̃si-
dẽ facere: sed hoc ad pleniora uota distulimus. Quod qdẽ credimus cõferre cũ diuia puidẽ
na nr̃os uberius fœcũdãt exercitus. Post hæc illyricũ petit prius q̃ ueniret rhetias sic pacatas
reliq̃t: ut illic ne suspicionẽ qdẽ ullius terroris relinq̃ret. In illyrico sarmathas; cæterasq; gen
tes ita cõfudit: ut p̃pe sine bello cũcta reciperet: quæ illi diripuerãt. Tetẽdit deide iter p thra-
cias: atq; oẽs gethicos populos fama reꝝ territos & antiq nois potẽtia p̃ssos aut in deditionem
aut in amicitiã recepit. His gestis oriẽtẽ petiit: atq; in itinere potẽtissimo quodã latrone Palfue
rio capto & ĩterfecto oẽm Isauriã liberauit populis atq; urbibus romanis legibus restitutis bar
baroꝝ q apud isaurios sũt: uel p terrorẽ uel p urbanitatẽ loca ĩgressus est: q cũ pagrasset hoc
dixit. Facilius ẽ ab istis locis latrones arceri: q̃ tolli: ueteranis oia illa q anguste adeũtur loca
priuata donata: addens: ut eoꝝ filii ab anno octauo decio mares dũtaxat ad militiã mitterẽ-
tur: ne añ latrociari q̃ militare discerẽt. Pacatis deniq; oibus Pãphiliæ ptibus cæterarũq; pui
ciaꝝ: quæ sũt Isauriæ uicina ad orientẽ iter flexit: blemias ẽt subegit: quoꝝ captiuos Romam
trãsmisit: q mirabilẽ sui uisũ stupẽtẽ populũ romanũ p̃buerit. Coptẽ p̃terea & Ptolemaidẽ
urbes ereptas barbarico seruitio romano addidit iuri. Ex quo tñ p̃fecit: ut parthi legatos ad
eũ mitterẽt: cõfitentes timorẽ pacẽq; poscẽtes: quos ille supbius acceptos magis timẽtes domũ
remisit. Fertur ẽt epistola illius repudiatis donis quæ rex pthoꝝ miserat: ad Narseũ talis fuis
se. Miror te de oibus: quæ nr̃a futura sũt: tã pauca misisse. Habeo interim oia illa: qbus gau-
des: q̃ si nos hr̃e cupiamus: scimus quẽadmodũ possidere debeamus. His acceptis lr̃is Narse-
us maxiẽ territus ex eo p̄cipue quod Coptẽ & Ptolemaidẽ cõpit a Blemia: qui eas tenuerũt uĩ
dicatas: cæsosq; ad internitionẽ eos q gẽtibus fuerãt añ terrori. Facta igr̃ pace cũ p̃sis ad thra-
cias redit: & cẽtũ milia basternaꝝ in solo romano cõstituit: q oẽs fidẽ seruauerũt. Sed cũ & ex
aliis gẽtibus plærosq; pariter trãstulisset id est ex gipedis gauthũnis & blãdulis: illi oẽs fidẽ
fregerũt. Et occupato bellis tyrãnicis Probo p torũ pene oẽ pedibus & nauigãdo uagati sũt
Nec paꝝ molestiæ romanæ gloriæ intulerũt: quos qdẽ ille diuersis uicibus uariisq; uictoriis
opp̃ssit: paucis cũ gloria domũ redeũtibus qđ Probi euasissent manus: hæc Probus cũ barba
ris gessit. Sed hũit ẽt nõ leues tyrãnicos motus. Nã & Saturninũ q oriẽtis ipiũ arripierat: uarii
s pliorũ generibus & nota uirtute supauit. Quo uicto tãta in oriente qes fuit: ut quẽadmodũ
uulgo loquebãtur mures rebelles nullus audiret. Deĩde cũ p̃culus & Bonosus apud Agrippi-
nã in Gallia ipiũ arripuissent: oẽsq; sibi in britãnias hispanias & bracatæ galliæ p̃uincias uidi
catet: barbaris semet iuuãtibus uicit: ac ne reqras plura uel de Saturnino uel de Proculo uel
de Bonoso suo eosdẽ ĩserã libro. Pauca de iisdẽ decet: imo ut poscit necessitas locuturus. Vnũ
sane sciendũ est: qđ Germani oẽs cũ ad auxiliũ essent rogati a Proculo: Probo potius p̃seruii-
re maluerũt. q̃ cũ Bonoso & Proculo esse gallis oibus & hispanis ac britãnis hic p̃misit: ut ui-
tes hẽrent: uinũq; cõficerent. Ipse almã mõtẽ in illyrico circa syrmiũ militari manu fossũ le-
ctauice dedit romanis etiã uoluptates: & q dem insignes delatis etiã congiariis triũphauit de
germanis & blemiis oium gentiũ: drũgos usq; ad qnqgenarios hoies añ triũphũ duxit: uena-
tionem in circo ãplissimã dedit: ita ut populus cũcta diriperet. Genus aũt speculi fuit tale. Ar
bores ualidæ p milites radicibus uulsæ cõnexis late lõgeq; trabibus affixæ sũt: terra deide in-
iecta: totusq; circus ad siluæ cõsitus speciem grãm nobis uiroris obtulit. Immissi deide p oẽs
aditus struthiones mille: mille cerui: mille apri: mille damæ: libycæ oues feræ: & cætera her-
baticá aĩalia: q̃ta uel ali potuerũt: uel inueniri. Immissi deĩde populares: rapuit qsq; qđ uolu
it. Addidit alia die in ãphitheatro una missione centũ iubatos leones: qui rugitibus suis toni
trua excitabãt: q oẽs cõtis ficus iterempti sũt nõ magnũ p̃bentes spectaculũ cũ occidebantur:
Neq; n. erat bestiaꝝ ipetus ille qui esse ab eis egredientibus solet. Occisi sũt p̃terea multi: qui
diligere uolebãt sagittis. Sed ibidem immissi centũ leopardi libyci; centũ deĩde syriaci: centũ
leæ & ursi simul trecenti; quaꝝ oium feraꝝ magnũ magis cõstat spectaculũ fuisse q̃ gra-
tũ. Edita p̃terea gladiatoꝝ paria trecenta a blemiis plærisq; pugnãtibus: qui p triũphũ erant
ducti; plærisq; germanis & & sarmathis nõnullis etiã latrõibus isauris. Quibus pactis bellũ p

ficũ parãs cũ p Illyricũ iter facere: a militibus suis p insidias iteremptus est. Causæ occiden-
di eius hæ fuere. Primũ qd nũq̃ militem ociosũ est ppessus. Siqdem multa opa militari ma-
nu pfecit: dicens annonã gratuitã militem comedere nõ debere. His addit dictũ eius graue; si
unq̃ eueniat salutare reip. breui milites necessarios nõ futuros: qd' ille cõperat aio: q hoc dice
bat nõne oẽs barbaras natiões subiecerat pedibus; qa totũ mũdũ fecerat iã romanũ: breui m-
qt milites necessarios nõ hẽbimus: qd est aliud dicere: Romanus iã miles erit; nullus ubiq; re
gnabit: oĩa possidebimus: secura resp. orbis terrarũ nõ arma fabricabit: nõ ãnonã pbebit uobis
habebũtur aratra: equus nascetur ad pacẽ: nulla erũt bella: nulla captiuitas. Vbiq; pax: ubiq;
romanæ leges: ubique iudices nři. Lõgius amore ĩpatoris opitimi pgredior: q̃ pedestris ser-
mo desiderat. Quare addã illud qd' pcipue tãto uiro fatalẽ pperauit necessitatẽ. Nã cũ Syr-
miũ uenisset: ac solũ patriũ effœcũ dari cuperet: & dilatari: ad siccãdã quãdã ĩ paludẽ multa
simul milia militũ posuit ĩgentẽ parãs fossã: qua deiectis in altũ nauibus loca Syrmiensibus p
futura siccaret: ac pmoti milites cõfugientẽ eũ in turrẽ ferratã: quã ipse speculæ eã & latissi-
mã exædificauerat: iteremerũt ãno ĩpii sui qnto. Postea tñ ingẽs ei sepulchrũ elatis aggeribus
oẽs pariter milites fecerũt eũ titulo huiusmodi inciso marmori. Hic Probus ĩpator & uere p
bus situs est uictor oĩum gentiũ barbararũ: Victor etiã tyrãnorũ. Cõferens ego cũ aliis impato-
ribus pricipẽ Probũ oĩbus ppe romanis ducibus: q fortes: q clæmẽtes: q prudẽtes: q mirabi-
les extiterũt. Intelligo hũc uirũ parẽ fuisse: aut si nõ repugnat inuidia furiosa meliorẽ: qnquẽ
nio. n. impii sui p totũ orbẽ terrarũ tot bella gessit: & quidẽ per se; ut mirabile sit queadmo-
dũ oĩbus occurreret plus: multa manu sua fecit: duces pclarissimos instituit. Nã & eius disci-
plina Carus: Diocletianus: Cõstãtinus: Asclepiodotus: Anibalianus: Leonides: Cecropius: Pi-
sonianus: Herẽnianus: Gaudiosus: Vrsinianus: Herculius: Maximianus: & cæteri quos patres
nři mirati sũt. Et de qbus nõnulli boni prĩcipes extiterũt: instituti sunt. Cõferat nũc: cui pla-
cet: uiginti Traiani Hadrianiq; annos; cõferat ppe totidẽ Antoninorũ. Nã qd de Augusto lo-
quar: cuius impii anni uix possunt credi: Malos aũt prĩcipes taceo: ipsa uox Probi clarissima
indicat: qd se facere potuisse pareret: qui dixit: breui necessarios milites nõ futuros. Ille uero
cõscius sui nõ barbaros timuit: nõ tyrãnos. Quæ dei de felicitas emicuisset: si sub illo prĩcipe
milites nõ fuissent: Annonã pricialibus daret: nullis stipẽdia: de largitionibus nulla errogarẽ
tur: æternos thesauros hẽret romana resp. Nihil expẽderetur a prĩcipe: nihil a possessore red
deretur: aureũ pfecto sæculũ pmittebat. Nulla futura erãt castra: nusq̃ lituus audiendus: ar
ma nõ erãt fabricãda: populus iste militãtiũ: qui nũc bellis ciuilibus rẽp. uexat: apparet studi
is incũbere: erudire artibus nauigare. Adde qd' nullus occideretur in bello: dii boni quid tñ
uos offendit Ro. resp. cui talẽ pricipẽ substulistis: Eãt nũc qui ad ciuilia bella milites parãt
ĩ germanorũ necẽ: armẽt dexteras fratrũ: hortẽtur in patrũ uulnera liberos & dignitatẽ Probo
detogẽt: quẽ ĩpatores nři prudẽter & cõsecrandã militibus & ornandã tẽplis; celebrãdã ludis
circẽsibus iudicarũt. Posteri probi uel odio inuidiæ uel timore romanã rẽ fugerũt. Et in Ita
lia circa Veronã ac Benacũ & Lariũ: atq; in his regionibus larẽ locauerũt. Sane qd' pterire nõ
potui cũ imago Probi ĩ Veronẽsi situ ita fulmine icta eẽt: ut eius ptexta colores mutaret; aru
spices respõderũt huius familiæ posteris tãtæ in senatu claritudinis fore: ut oẽs summis hono-
ribus fũgerẽtur. Sed adhuc neminẽ uidimus. Posteri aũt æternitatẽ uiderẽtur hẽre nõ modũ
Senatus mortẽ Probi grauissime accepit æque populus. Et cũ eẽt nunciatũ. Carũ impare uirũ
bonũ quidẽ: sed lõge a moribus Probi. Carini cã filii eius qui semp pessime uixerat: tã sena-
tus q̃ populus inhorruit. Metuebãt. n. unusq́sq; tristiorẽ pricipẽ: sed magis ĩprobũ metuebãt
hæredẽ. Hæc sũt quæ de Probo cognouimus; uel quæ digna memoratu existimauimus. Nũc
in alio libro & q dẽ breui de Firmo & Saturnino & Bonoso & Proculo dicemus. Non enim di-
gnum fuit; ut quadrigæ tyrannorum bono principi miscerentur. Post deinde si uita suppetit
Carum incipiemus propagare cum liberis.

Eiusdem Firmus: Saturninus: Proculus: & Bonosus.

Inusculos tyrãnos scio plærosq; tacuisse; aut breuiter pterisse. Nã & Suetonius Tran
m quillus emẽdatissimus & cãdidissimus scriptor Antoninũ Vindicem tacuit conten
tus eo qd eos cursim pstrixerat. Et Marius Maximus: qui Auidiũ Marci tẽporibus
Albinũ & Nigrũ Seaui nõ suis ppriis libris: sed aliẽis inexuit. Et de Suetonio nõ mi
ramur: cui familiare fuit amare breuitatẽ. Quid Marius Maximus homo oĩum uerbosissi-
mus qui & mythostoricis se uoluminibus iplicauit: nõ ad istã descriptionẽ: curãq; descendit.
Atq; cõtra Treuellius Pollio ea fuit diligẽtia; eaq; cura i edẽ dis bonis malisq; pricipibus: ut ẽt
trigĩta tyrãnos uno breuiter libro cõcluderet; qui Valeriãi & Gallieni nec multo supiorũ aut
inferiorũ fuere pricipũ tẽporibus. Quare nobis etiã si non tamen minima fuerit cura: ut di-
ctis Aureliano: Tacito: & Floriano: Probo etiam magno ac singulari pricipe: cũ dicendi eẽnt
Carus: Carinus & Numerianus: de Saturnino: Bonoso: Proculo & Firmo: q sub Aureliano
fuerãt: nõ taceremus. Scis. n. mi Basse q̃ta nobis cõtentio pxime fuerit: cũ amatore historiarũ

M. Frõteio: cũ ille diceret Firmũ: q̃ Aureliãi tp̃ibus Aegyptũ occupauerat: latrunculũ fuis/
senõ principẽ. Cõtra ego mecũq; Riffus: Celsus: & Ceionius: Iulianus & Fabius: Sosianus: con
renderẽt: dicentes illũ & purpura usum & pcussa moneta Augustũ eẽ uocitatũ: cũ ẽtnũmos
eius Seuerus Arcõtius ptulit. De græcis ãt ægyptiisq; libris cõuicit illũ auctocratera ĩ edictis
suis eẽ uocitatũ. Et illi q̃dẽ aduersum nõ cõtendenti hæc sola rõ fuit: q̃d̃ dicebat Aurelianũ
in edicto suo nõ scripsisse: q̃d̃ tyrãnum occidisset: sed q̃d̃ latrunculũ q̃ndã a rep. remouisset
pinde q̃si digni tãti priceps nõis debuerit tyrãnum appellare hoĩem tenebrarũ: aut nõ semp
latrones uocitauerunt magni pricipes eos: quos inuadẽtes purpuras necauerunt. Ipse ego ĩ Au
reliani uita prius q̃ de Firmo cuncta cognoscerẽ: Firmũ nõ ĩter purpuratos hũi: sed q̃si quẽ
dam latronẽ: q̃d̃ iccirco dixi: ne qs me oblitũ existmiaret mei. Sed ne uolumini q̃d̃ breuissi/
mum pmisi multa cõnectã: ueniamus ad Firmũ. Firmo pt̃ia Seleucia fuit: tãẽtsi plærĩq; græ
corũ alterã tradunt ignari eo tp̃re ĩpo tres fuisse Firmos: quorũ unus præf. Aegypti: alter dux
limitis Africãi idẽq; pcõsul. Tertius iste Zenobiæ amicus ac socius: q Alexandriã ægyptiorũ
incitatus furore puasit: & quẽ Aurelianus solita uirtutũ suarũ felicitate cõtriuit. De huius di
uitiis multa dñtur. Nã & uitreis q̃draturis bitumine aliis medicamẽtis insertis domũ ĩtro/
duxisse phibetur: & tñ hũisse de chartis: ut publice sæpe diceret: exercitũ se alere posse pa/
pyro & glutino. Idẽ & cũ blemiis societatẽ maximã tenuit & cũ sarracenis: naues quoq; ad in/
dos negociarias sæpe misit: Ipse quoq; dr̃ hũisse duos dẽtes elephãti pedũ denũ: e q̃bus Aure/
lianus ipse sellã cõstituerat facere additis aliis duobus: in q̃ Iuppiter aureus & gẽmatus sede/
ret cũ specie p̃textæ ponẽdus in tẽplo Solis a pẽninis sortibus additis: quẽ appellari uoluerat
Iouẽ cõsulem uel cõsulentẽ. Sed eosdẽ dentes postea Carinus mulieri cuidã dono dedit: q̃ le
ctum ex his fecisse narratur: qa & nũc scitur: & sciri apd̃ posteros nihil pderit. Taceo ita do/
num indicã Ioui optio maximo cõsecratã p deterrimũ principẽ: & ministerium libidinis fa
ctum uidetur p̃tiũ. Fuit tñ Firmus statura igenti: oculis foris eminẽtibus: capillo crispo: frõ/
te uulnerata. Vultu nigriore: reliq̃ pte corpis cãdidus: sed pilosus atq; hospidus: ita ut eum
plærĩq; cyclopẽ uocarẽt. Carne multa uescebatur: Strucionẽ ad diẽ comedisse fertur. Vini ñ
multũ bibit: aq̃ plurimũ: mẽte firmissĩus: neruis robustissimus: ita ut triariũ uinceret: cuius
Varro Adius meminit. Nã & incudẽ suppositã pectori cõstanter aliis tundentibus ptulit: cũ
ipse reclinus ac resupinus & curuatus ĩ manus pẽderet potius q̃ iaceret. Fuit tñ cõtentio cum
Aureliãi ducibus ad bibendũ: si q̃n eũ tẽptare uoluisset: Nã q dã Burburus nõie de numero
uexillariorũ notissĩus potator: cũ ad bibendũ eundẽ puocasset: situlas duas plenas mero du
xit: & toto postea cõuiuio sobrius fuit. Et cũ ei Burburus diceret. Quare nõ fæces bibisti? re/
spõdit ille. Stulte terra nõ bibitur. Leuia psequimur: cũ maiora dicẽda sit. Hic ergo cõtra Au
relianum sumpsit ĩpium ad defendendas ptes: q̃ superant Zenobiæ. Sed Aureliano de Car
ris redeunte supatus est. Multi dicunt laqueo uitam eum finisse: aliud edictis suis ostendit:
Nãq; cum eum uicisset: tale edictũ Romæ pponi iussit. Amãtissimo sui po. ro. Aureliãus Au
gustus. s. d. Pacato undiq; gentiũ toto qua patet orbe terrarũ: Firmum ẽt latronẽ ægyptiũ bar
baricis motibus æstuantẽ & foeminei ppudii reliquias colligentem ne plurimum loquar: fu/
gauimus: obsedimus: cruciauimus & occidimus. Nihil est romulei quirites: quod timere pos
sitis. Canon Aegypti qui suspensus per latronem improbum fuerat: integer ueniret: si uobis
cum senatu cõcordia: cum equestri ordine amicitia: cum p̃torianis affectio. Ego efficiam: ne
sit aliqua sollicitudo Romana. Vacate ludis. Vacate circensibus. Nos publicæ necessitates te
neant. Vos occupent uoluptates. Quare sanctissimi q̃rites & reliqua. Hæc nos de Firmo co/
gnouisse scire debuisti: sed digna memoratu. Nã ea q̃ de illo Aurelius Festiuus libertus Au/
reliãi sigillatim ptulit: si uis cognoscere: eundẽ oportet legas: maxime cum dicat Firmum
eundẽ inter crocodillos unctũ crocodillorũ adipibus natasse: & elephantũ rexisse: & hyppo
potamos edisse: & sedentem ingentibus structiõibus uectũ esse: & q̃si uolitasse. Sed hæc scir
q̃d pdest? Cũ & Iunius & Salustius taceãt res leues de his: quorũ uitas scribẽdas arripuerint:
nõ. n. scimus q̃les mulos Clodius hũerit: aut mulas. T. Annius Milo: aut utrũ tusco equo sede
rit Catilina an sardo. Vel q̃li chlamyde Põpeius usus fuerit an purpura. Quare finẽ de Fir/
mo faciemus uenientes ad Saturninũ: q cõtra Probũ impiũ sibimet ĩ oriẽtis ptibus uĩdicauit

De Saturnino.

S Aturninus oriũdus fuit gallis ex gẽte hoĩum ĩqetissima & auida semp uel faciẽdi
principis uel impii. Huic ĩter cæteros duces qui uere sũmus uideretur Aurelianus
limitis orientalis ducatũ dedit sapiẽter p̃cipiẽs ne unq̃ ægyptũ uideret. Cogitabat. n.
q̃tũ uidẽs uir prudẽtissimus gallorũ nãm: & uerebatur: ne si pturbidã ciuitatẽ uidisset: quo
eũ nã ducebat e societate quoq; hoĩum duceretur. Sũt. n. ægyptii: ut satis nosti uiri uẽtosi: furi
bũdi: iniuriosi: atq; adeo auidi nouarũ rerũ: liberi usq; ad cãtilenas publicas cupientes: uersifi
catores: epigrãmatarii: mathẽatici: aruspices: medici. Nã eis xp̃iani: samaritæ: & q̃bus p̃ñtia
sẽp tpa cũ enormi libertate displiceant. Ac ne qs mihi ægyptiorũ irascatur: & meũ eẽ credat:

qd' in lras rettuli: Hadriani epistolã Romã ex libris Phlegõtis liberti eius ꝓditã: ex q̃ penitus
aegyptioꝝ uita deregitur ididi. Hadrianus Augu. Seruiano cons. s. Aegyptũ quã mihi lauda
bas Seruiane carissime totã didici leuẽ: pendulã: & ad oia famæ momẽta uolitantẽ. Illi q̃ Se
rapĩ colunt: xp̃iani sunt: & deuoti sunt Serapi: q se xp̃i ep̃os dicunt. Nemo illic archisynago
gus iudæoꝝ: nemo samarites: nẽo xp̃ianoꝝ p̃sbyter: nõ mathematicus: nõ aruspex: nõ aliptes
Ipse ille pr̃iarcha cũ Aegyptũ uenerit: ab aliis Serapi dẽ adorare: ab aliis cogitur Xp̃m: genus
hoium seditiosissimũ: uanissimũ: iniuriosissimũ: ciuitas opulẽta: diues: fœcunda: in q̃ nẽo
uiuat ociosius. Alii uitꝝ cõflant: ab aliis charta cõficitur: oẽs certe lymphiões cuiusq; artis &
uidẽtur & hñt. Podagrosi qd' agãt hñt: cæci qd' agant hñt: cæci qd' faciãt: ne chyragrici qdẽ
apud eos ociosi uiuunt. Vnus illis deus ẽ: hunc xp̃iani: hunc iudæi: hunc oẽs uenerãtur & gẽ
tes: & utinã melius eẽt morata ciuitas digna ꝑfecto sui ꝓfunditate: q̃ ꝓ sui magnitudine toti
us Aegypti teneat principatũ. Huic ego cũcta cõcessi: uetera priuilegia reddidi: noua sic ad
didi: ut pñti grãs agerent. Deniq; ut primũ ide discessi: & i filium meũ Veꝝ multa dixerũt:
Et de Antonio q̃ dixerunt cõpisse te credo: nihil illis opto: nisi ut suis pullis alãtur: quos quẽ
admodũ fœcundãt: pudet dicere. Calices tibi albos: fortes: diuersi coloris trãsmisi: quos mi
hi sacerdos tẽpli obtulit tibi & sorori meæ specialiter dedicatos: quos tu uelis festis diebus cõ
uiuiis adhibeas. Caueas tñ: ne his Africãus nr̃ idulgẽter utatur. Hæc ergo cogitãs de ægypti
is Aurelianus iusserat: ne Saturninus Aegyptũ uideret & mẽte qdẽ diuina. Nã ut primũ ægy
ptii magnã ptãtem ad se uenisse uiderunt: stati clamauerunt, Saturnine Aug. dii te seruent:
& ille qdem qd' negari non põt uir sapiens: de Alexãdrina ciuitate mox fugit: atq; Palestinã
rediit. Ibi tñ cum cogitare cepisset tutum sibi nõ eẽ: si priuatus uiueret: deposita purpura ex
simulachro Veneris cum chlamyde uxoria militibus circunstãtibus amictus & adornatus ẽ
Auũ meũ sæpe dicentẽ audiui: se interfuisse: cũ ille adoraretur. Flebat inqt & dicebat: necessarium mi nõ arrogãter dicã: resp: uiꝝ pdidit. Ego certe instauraui Gallias. Ego a mauris pos
sessam Africã reddidi. Ego Hispanias pacaui. Sed qd ꝓdest? oia hæc affectato semel hono
re pierunt. Et cum eum aiarent uel ad uitã uel ad ipium: qa induerunt purpurã: in hæc uer
ba disseruit. Nescitis amici: qd mali sit ipare. Gladii & appendẽtibus ceruicibus iminẽt: ha
stæ undiq;: undiq; spicula: ipsi custodes timẽtur: ipsi comites formidãtur: non cibus ꝓ uolu
ptate: nõ iter ꝓ auctoritate: nõ bella ꝓ iudicio: nõ arma ꝓ studio: Adde qd' ois ætas in ipio
reprehẽditur. Senex est qspiã: inhabilis uidetur: additur his & furor: iam qd amabilẽ oibus
Probum dico? cui me æmulũ esse cupitis: cui libens credo: & cuius eẽ dux cupio: in necessita
tem mortis me trahitis: Hẽ solatiũ mortis: solus pire nõ potero. M. Saluidienus hanc ꝓpius
orõnem uere fuisse dicit: & fuit re uera nõ paꝝ litteratus. Nã & in Africa rhetoricæ opam de
derat: Romæ frequentauerat pgulas magistrales. Et ne lõgius ꝓgrediar: dicendũ est qd'
p̃cipue ad hunc ptinet. Errare quosdã scio: & putare hunc eẽ Saturninũ: q Galliẽi tpibus
impium occupauit: cum is lõge alius fuit. Etiã Probo pene uolens sit occisus. Fertur aũt Pro
bus & clæmentes ad eum lras sæpe misisse: & ueniã esse pollicitũ: sed milites q cũ eo fuerant
nõ credidisse. Obsessũ deniq; i castro quodã ab his quos Probus miserat: inuito Probo eẽ iu
gulatũ. Longũ est friuola quæq; cõnectere: & odiosum dicere. Quali statura fuerit: quo cor
pore: quo decore: qd biberit: quid comederit: ab aliis ista dicãtur. Quæ ꝓpe ad exẽplum ni
hil ꝓsũt. Nos ad ea quæ sunt dicenda redeamus. De Proculo.

Roculo pr̃ia Albingauni fuere positi in alpibus maritimis domi nobiles: sed maio
ribus latrocinãtibus: atq; adeo pecore ac seruis & his rebus quas adduxerat: satis di
ues. Fertur deniq; eo tpe quo sumpsit ipium: duo milia seruoꝝ suoꝝ armasse. Hu
ic uxor uirago: q illũ in hanc p̃cipitauit dementiã noie Sampso: qd' ei postea indi
tum ẽ. Nã antea Viturigã noiata est. Filius Herẽnianus: quẽ & ipm qnquenniũ si iplesset: ita
eni loq̃batur: dicasset ipio. Hõ qd' negari non põt optimus idẽq; fortissimus: ipse quoq; latro
cintis assuetus: q tñ armatã sẽp egerit uitã. Nã & multis legiõibus tribunus ꝓfuit: & fortia edi
dit facta: & qm nimia quæq; iucũda sunt: atq; hñt aliqd g̃ræ: cũ leguntur: tacendũ nõ est: qd
& ipse gloriatur in quadã sua epistola: quã ipam melius est ponere: q̃ de ea plurimũ dicere:
Proculus Metiano affini. s. d. Centũ ex Sarmathia uirgines cepi. Ex his una nocte decẽ inii
oẽs tñ quod in me erat mulieres intra dies qndeci reddidi. Gloriatur: ut uides rem ineptã &
satis libidinosã: atq; inter fortes se hẽri credit: si criminũ dẽsitate calescat. Hic tñ cũ eẽt post
honores militares cũ se iprobe libidinose: tñ fortiter regeret hortãtibus lugdunensibus: q &
ab Aureliano grauiter cõtusi uidebãtur. Et Probũ uæhemẽtissime pertimescebãt: in impe
riũ uocitatus ẽ ludo pene & ioco: ut Onescimus dicit: quod quidẽ apud nullum alium rep
perisse mescio. Nam cum in quodam conuiuio ad latrunculos luderetur: atque ipse decies
ipator exisset: quidã non ignobilis scura Aue inquit Auguste. Allataq; lana purpurea hume
ris eius iunxit: eumq; adorauit: timor inde conscioꝝ: atq; inde iã exercitus tẽptatio & ipeni.
Non nihil ũ tñ gallis ꝓfuit. Nã alamãnos q tunc adhuc germani dicebãtur: nõ sine gloriæ splẽ

dote cõtriuit: nunq̃ aliter q̃ latrocinãdi pugnans mõ. Hunc tñ Probus fugatum usq; ad ultimas terras & cupientẽ in fracoꝝ auxilium uenire: a qbus originẽ se trahere ipse dicebat: ipsis pdentibus frãcis: qbus familiare est ridẽdo fidẽ frãgere; uicit: & interemit. Posteri eius ẽt nũc apud albingaunos agunt: q ioco solent dicere sibi non placere esse uel principes uel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didicisse memini. Veniamus ad Bonosum: de quo multa minora condidi.

De Bonoso.

Onosus domo hispaniẽsi fuit oriũdus: origine britãnus: Galla tñ matre ut ipse dice-
b bat: rhetoris filius: ut ab aliis cõpi pædagogis lrarius: puulus pr̃em amisit: atq; a matre fortissima educatus lraꝝ nihil didicit. Militauit primũ inter ordinarios: deinde inter eqtes: duxit ordines: tribunatus egit: dux militis rhœtici fuit: bibit q̃tum hoium nemo. De hoc Aurelianus sæpe dicebat. Nõ ut uiuat natus est; sed ut bibat. Quẽ quidem diu in honore hũit cã militiæ. Nam si qñ legati barbaroꝝ undecunq; gentiũ uenissent: ipsis ppinabat: ut eos inebriaret: atq; ab his p uinum cuncta cognosceret. Ipse q̃tum liber bibisset: semper securus: & sobrius: & ut Onesimus dicit scriptor uitæ Probi adhuc in uino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem; ut quantum bibisset: tantum mingeret: neque unquam aut eius pectus: aut uneter: aut uessica grauaretur. Hic idem cum quodam tempore in Rheno romanas luxurias germani incendissent: timore ne pœnas daret: sumpsit imprium idque diutius tenuit: q̃ rebatur. Nam longo grauiq; certamine a Probo superatus laqueo uitam finiuit. Tunc qdem iocus extitit. Amphorã pendere nõ hoiem. Filios duos reliquit: quibus ãbobus Probus pepcit. Vxorẽ quoq; eius in honore hitam: & usq; ad mortẽ salario pstito Fuisse.n. dicitur: ut & auus meus dicebat; fœa singularis exẽpli & familiæ nobilis gẽtis gothicæ; quã illi Aurelianus uxorẽ iccirco dederat: ut peũ a gotthis cũcta cognosceret. Erat.n. illa uirgo regalis. Extant lræ ad senatũ Thraciaꝝ scriptæ de his nuptiis & donis; quæ Aurelianus Bonoso dari nuptiaꝝ cã iussit: quas ego inserui. Aurelianus Augustus Galloni auito.s. Supioribus lris scripserã ut optimates gotthicas apd̃ Perinthũ collocares decretis salariis nõ ut singuli accipent; sed ut septẽ simul unum cõuiuium hẽrent. Cum.n. diuisæ accipiunt & ille paꝝ sumunt: & resp. plurimum pdit. Nunc tñ quoniã placuit Bonoso huniã dari: dabis ei iuxta breue infrascriptũ oĩa quæ p̃cipimus; sumptu ẽt publico nuptias celebrabis. Breuis numerus fuit tũicas: palliolatas, hyacinthinas; subsericas: tunicã auro clauatã: subsericã librilẽ unam, iterulas dilores duas: & reliqua q̃ matronæ cõueniunt. Ipsi dabis aureos philippeos cẽtum: argenteos antoninianos mille: æris sestertium decies. Hæc me legisse teneo de Bonoso: & potui quidẽ hoꝝ uitã præterire: quos nemo q̃rebat. Attamen ne qd fidei deesset: ẽt de his quæ didicerã imitanda curaui. Supsunt mihi Carus: Carinus: & Humerianus: nã Diocletianus: & qui sequuntur maiore stilo dicendi sunt.

Eiusdem Carus.

Ato remp. regi: eamque nunc ad summum euehi: nunc ad minima retrahi: Probi mors satis pdidit. Nam cum ductã per tpa uariis uel erectã motibus: uel afflictam nunc tẽpestate aliqua: nunc felicitate uariata; oĩa ppe passa esset: quæ patitur i uno mortalitas uidebatur. Post diuersitatẽ maloꝝ iam secura cõtinuata felicitate: mẽsura post Aurelianum uæhementẽ principem Probo ex sententẽia senatus: & populi leges & gubernacula tẽperante. Sed ruina ingens uel naufragii modo: uel incendii accensis fataliter militibus: sublato e medio tali principe: in eam desperationẽ uotum publicũ redegit: ut timerent oẽs Domitianos: Vitelios & Nerones. Plus.n. timetur de incertis moribus principis: maxime in ea rep. quæ recentibus cõfossa uulneribus Valeriani captiuitatẽ; Gallieni luxuriam; triginta ẽt ppe tyrannorũ: cæsa ciuilium mẽbra sibimet uindicantiũ perpessa metuerit. Nã si uolumus ab ortu urbis repetere quas uarietates sit passa romana resp. inueniemus illã magis uel bonis floruisse: uel malis laborasse. Et ut a Romulo incipiã uero patre ac parẽte reip: quæ illius felicitas? qui fundauit: cõstituit: roborauitq; rempu. Atque unus oium conditorũ perfectã urbem reliquit. Quid deinde Numam loquar? qui frequentẽ bellis & grauidã triũphis ciuitatẽ religione muniuit. Venit igr̃ usq; ad Tarqni superbi tpa nr̃a respu. sed passa tẽpestatem de moribus regis nõ sine graui exitio semet ulta est. Adoleuit deinde usq; ad tpra gallicani belli; sed quasi quodã mersa nanfragio; capta p̃ter arcem urbe: plus pene mali sẽsit q̃ tunc boni hũerat. Reddidit se deinde integꝝ: sed eo usq; grauata est punicis bellis: ac terrore Pyrrhi; ut mortalitatis mala p̃cordiorum timore sentiret. Creuit deinde uicta Carthagine trans maria missis impiis: sed socialibus affecta discordiis; extenuato felicitatis sensu usq; ad Augustũ bellis ciuilibus cõfecta cõsenuit; per Augustũ deinde repata: si reparata dici põt libertate deposita. Tamen utrunq; ẽt si donum triste fuit: apud exteras gẽtes effloruit passa deinceps tot Nerones: per Vespasianũ caput extulit. Nec oĩ ita felicitate lætata: Domitianũ uulnerata imanitate per Neruam atque Traianũ usq; ad Marcũ solito melior. Cõmodi uecordia & crudelitate lacerata; nullus post hæc p̃ter Seueri diligentiã usque ad Alexandrum Mãmeæ sensit bonũ. Longũ est quæ sequantur uniuersa cõnectere. Ita.n. principe Valerião

nō potuit & Gallienū per decē annos passa est. Inuidit Claudio longinq̄tatem impii amans uarietatū ꝓpe & semꝑ inimica fortunæ iustꞇcia fuit. Et Aurelianus occisus est: & sic Tacitus absumptus: sic Probus cæsus: ut appareat nihil tam gratū esse fortunæ: q̄ ut ea quæ sunt i publicis actibus: euentuū uarietate mutētur. Sed quorsum talibus tēporum casibus detineūr? Veniamus ad Carū medium: ut ita dixeri: uirū inter bonos magis q̄ inter malos pricipes collocandum: & longe meliorē si Carinum nō reliquisset hæredē. Cari pa͞tria sic ambigue a plærisq; ꝓditur: ut ꝑsumpta grauitate dicere nequeā quæ illa uera sit. Onesimus. n. q̄ diligētissime uitā Probi scripsit: dicit Romæ illū & natū & lr̄is erudituū. Sed illyricianis parētibus fuisse cōtendit. Sed Fabius Cerilianus q tp̄a Cari: Carini & Numeriani sollertissime ꝑsecutus est; neq; Romæ: sed i Illyrico genitū: neq; Pānoniis: sed panis parētibus asserit natū. In Ephemeriti de quadā legisse me memini Carū mediolanēsem fuisse. Sed auo uiri Aquilegiēsis ciuitatis insertū; ipse cōnegari non pōt; ut epistola eius indicat: quā ꝓconsul ad legatū scripsit Cum eum ad bona hortaretur officia: Romanus uult uideri. Epistola Cari. Carus Manlius Aurelius ꝓcon. Ciliciæ Iunio legato suo. Maiores nr̄i Romani illi principes in legatis creādis hac usi sunt cōsuetudine: ut morum suorū specimē per eos oñderent: qbus remp. diligebāt. Ego uero si ita nō esset: aliter nō fecissem: feci aliter si te iuuāte non fallor. Fac igr̄: ut maioribus nr̄is. i. romanis nō discrepemus uiris. Vides tora epistola maiores suos romanos illū uelle intelligi. Indicat & ofo eius ad senatū data istā gn̄is ꝓrogatiuam. Nā cum p̄ inmū impator eēt creatus; sic ad senatorū ordinē scripsit. Inter cætera gaudendū est itaq; p. c. qđ unus ex uro ordine: uri ēt gn̄is impator est factus. Quare adnitemini: ne meliores pegrini: q̄ uri esse uideāιur. Hoc quoq; loco satis clarū est illum uoluisse intelligi se esse romanū. i. Roma ortū dum. Hic igr̄ p ciuiles militares gradus: ut tituli statuaꝝ eius indicāt ad præf. p̄t. a Probo factus; tantū sibi apud milites amoris locauit: ut interfecto Probo tāto principe: solus dignissimus uideretur impio. Nō me ꝑterit suspicatos eē plærosq;: & eos in fastos retulisse Cari factione interēptum Probū: sed neque meritū Probi erga Caꝝ: neque Cari mores id credi patiuntur. Simul q̄a Probi mortē & acerrime & cōstantissime uindicauit. Quid āt de eo Probus senserit: indicāt lr̄æ de eius honoribus ad senatū datæ. Probus Augustus amātissimo senatui suo. s. d. Inter cætera felix eēt nr̄a resp. si q̄lis Carus ē aut plærique u̅r̄m plures hēτem in actibus collocatos. Quare equestrē statuā uiro moꝝ ueteꝝ si uobis placeat decernendam cēseo. Addito eo: ut publico sūptu uel eidē exædificetur domus marmoribus a me delatis. Decet. n. nos talis integritatē remunerari uiri: & reliq̄. Ac ne minima quæque cōnectā: & ea q̄ apđ eos potcrūt inueniri. Vbi primū accepit i p̄ium: cōsensu oīum militū bellū ꝑsicum qđ Probus parabat aggressus est; liberis Cæsaribus nuncupatis; & ita q̄dē ut Carinū ad Gallias tuēdas cū uiris lectissimis destinaret. Secū uero Numerianū adolescentē cū lectissimū; tū ēt disertissimū duceret: & dr̄ q̄dem sæpe dixisse se miseꝝ: qđ Carinū ad Gallias principem mitteret: neq; illa ætas eēt Numeriani: ut illi gallicanū qđ maxie cōstantē principē q̄rit: crederetur i p̄ium. Sed hæc alias: nā extant iā lr̄æ Cari: q̄bus apđ præf. suū de Carini moribus quæritur; ut apparet ueꝝ eē qđ Onesimus dicit hūisse in aīo Caꝝ: ut Carino cæsareū abrogaret i p̄ium. Sed hæc ut dixius alias in uita Carini dicēda sunt. Nunc ad ordinē reuertāur. Ingenti apparatu & totis uiribus Probi ꝓfligato magna ex p̄te bello sarmathico: qđ gerebat cōtra ꝑsas ꝓfectus nullo sibi occurrente Mesopotamiā Carus cepit: & Thesiphontē usq; ꝑuenit. Occupatisq; ꝑsis domestica seditiōe ipatoris ꝑsi nomē emeruit. Veꝝ cum auidus gloriæ ꝑfecto suo maxie urgēte: q & ipsius & filii eius q̄rebat exitiū cupiens ipare longius ꝓgressus eēt; ut alii dicūt morbo: & plures fulmine interēptus ē. Negari non pōt eo tp̄e quo periit tm̄ fuisse subito tonitruū: ut multi terrore ipso exaiati eē dicātur. Cum igr̄ ægrotaret: atq; in tētorio iaceret: ingēti exorta tēpestate imani corruscatiōe: imaniori ut diximus tonitru: exaiatus est. Iunius Calphurnius q ad memoriā dictabat talē ad p̄f. urbis sup mortē Cari epistolam dedit; iter cætera cum inq̄t Carus princeps nr̄ uere carus ægrotaret: & tāti turbinis subito exorta tēpestas eēt; ut caligarēt oīa; neq; alter alteꝝ noscere ꝑmitteret: uis corruscationum deide tonitruū in modum fulguꝝ igniti syderis cōtinuata ūbratio oībus nobis ueritatis scientiā sustulit. Subito. n. eōclamatum ē impatorē mortuū: & post illud ꝑcipue tonitꝝ: qđ cūcta terruerat. His accessit qđ cubicularii dolētes principis mortē incēderunt tētorium. Vñ fama emersit fulmine interēptum eū: quē q̄tum scire possumus ægritudine constat absumptum. Hāc ego epistolā iccirco ididi: qđ plærıq; dicūt uim fati quandā eē ut ro. priceps Thesiphontē trāsire nō possit. Ideoq; Caꝝ fulmine absumptū: qđ eos fines trāsgredi cupet: q fataliter cōstituti sunt. Sed sibi hēat artes suas timiditas calcāda uirtutibus. Licet plane ac licebit ꝑ sacratissimum Cæsarē Maximianū ꝑsas uincere atq; ultra eos progredi: & futurum reor si a nostris non deseratur ꝓmissus numinum fauor bonum principē Carum fuisse: cum multa indicant; tum illud etiam: qđ statim est adeptus imp̄ium. Sarmathas adeo morte Probi feroces: ut inuasuros se non solum Illyricū: sed Thracias quoq; Italiāq; minarentur. Ita sic

inter bella pariendi cõtulit: ut paucissimis diebus pãnonias securitate donauerit: occisis sar
mathaꝝ sedeci milibus: captis diuersi sexus uiginti milibus. Hæc de Caro satis esse credo.
Veniamus ad Numerianũ: cuius est mẽtio, qui & patri mirabilior ꝓceꝝ suum facta uide/
tur historia. Et q̃uis Carinus maior ætate fuerit; prior ẽt Cæsar sit nuncupatus. Tamen ne/
cesse est; ut prius de Numeriano loquamur: qui pr̃is secutus ẽ mortẽ: post de Carino; quem
ur reip. necessarius Augustus Diocli tianus habitis cõflictibus interemit.

De Numeriano.

Vmerianus Cari filius moratus egregie & uere dignus impio: eloquentia etiã præ
pollens: adeo ut publice declamauerit: ferantur q; illius scripta nobilia: declamati
n oni: tñ magis q̃ tulliano accõmodatiora stilo. Versu aũt talis fuisse ꝑdicatur: ut oẽs
poetas sui tp̃is uicerit. Nam & cum Olympione meliano cõtendit: qui in halieuti/
ca: cynegetica: & nautica scripsit: quique oibus colonijs illustratus emicuit. Et Au/
relium Apollinarẽ iãboꝝ scriptorem: qui patris eius gesta in l'ras rettulit; iisdem q; recitaue/
rat editis ueluti radio solis obtexit. Huius oro fertur ad senatum missa tãtum hũisse eloq̃n/
tiæ: ut illi statua nõ quasi Cæsari: sed quasi rhetori decerneretur ponẽda in bibliotheca Vl/
pia: cui subscriptũ est. Numeriano Cæsari oratori tp̃ibus suis potentissimo. Hic patri comes
fuit bello persico: quo mortuo cum nimio fletu oculos dolere cepisset: quod illum ægritudi
nis genus: nimia utpote familiarissima cõfectus angustia incurrisset: & dum lectica portare/
tur; factione Arrii Apri soceri sui: qui inuadere conabatur impium; occisus est. Sed cum per
plurimos dies de imperatoris salute quereretur a milite: cõcionaretur que: Aper iccirco illum
uideri non posse; quod oculos inualidos a uento ac sole subtraheret: foetore tñ cadaueris res
esset prodita: oẽs inuaserunt Apꝝ: cuius factio latere nõ potuit; cum q; añ signa & principia ꝑ
traxere. Tunc hita est ingens cõtio: factum ẽt tribunal. Et cũ quæreretur quis uindex Nume
riani iustissimus fieret: quis daretur reip. bonus priceps; Dioclirianũ oẽs diuino cõsensu: cui
multa iam signa facta dicebantur impii; Augustũ appellauerũt. Domesticos tũc regentẽ uiꝝ
insignem; callidũ; amantẽ reip. amantem suoꝝ; & ad oia quæ tp̃s quæsierat paratum. Consi
lii semper alti: nõnunq̃ tamen effrontis sed prudentis. nimia pꝛuicacia motus: inquieti pectoris
cõprimentis. Hic cum tribunal conscendisset; atq; Augustus eẽt appellatus; & quæreretur
quẽadmodum Numerianus esset occisus; educto gladio Apꝝ præf. prær. ostentans ꝑcussit:
addens uerbis suis. Hic est auctor necis Numeriani. Sic Aper foedauit: & deformibus consili
is agens dignum moribus suis exitũ dedit. Auus meus rettulit se interfuisse concioni: cũ Dio
clitiani manu esset Aper occisus. Dixisse aũt dicebat Diocliitianũ percussisse. Gloriare Aper
magni Aeneæ dextera cadis. Quod ego miror de hoie militari; q̃uis plurimos plusq̃ milita
res uel græce uel latine uel comicoꝝ usurpare dicta; uel talium poetaꝝ. Ipsi denique comici
plærunque sic milites inducunt: ut eos faciant uetera dicta usurpare. Nam & lepus tute es; &
pulpamentũ quæris. Liuii Andronici dictum est: multaque alia; quæ Plautus Cecilius que
posuerũt. Curiosum nõ puto neque satis uulgare fabellã de Diocliitiano Augusto poneꝛ hoc
conuenientem loco; quæ illi data est ad omen impii. Auus meus mihi rettulit ab ipso Diocli
tiano cõpertum. Cum inquit Diocliitianus apud Thungros in Gallia in quadã caupona mo/
raretur in minoribus adhuc locis militans. Et tum Druia de quadã muliere curationẽ conuic
tus sui quottidiani faceret: atque illa diceret. Diocliitiane nimium auarus; nimium ꝑcuses:
ioco non serio Diocliitianus respõdisse fertur. Tunc ero largus cum impator fuero. Post qđ
uerbũ Druias dixisse fertur. Diocliitiane iocari noli: nam impator eris; cum Aprũ occideris
Semper exinde Diocliitianus in aĩo habuit impii cupiditatẽ; idque Maximiano conscio: atq;
auo meo: cuius hoc dictũ a Druiade ipse rettulerat. Deniq; ut erat altus; risit; & tacuit. Apros
tamen in uenationibus ubi fuit facultas; manu sua semp occidit. Denique cũ Aurelianus im
perium accepisset; cum Probus; cum Tacitus; cum ipse Carus; Diocliitianus dixit. Ego semp
apros occido; sed alter semp utitur pulpamento. Iam illud notũ est; atque uulgatum: quod
cum occidisset Aprum ꝑfectum præt. dixisse fertur eundẽ. Aprũ fatalem occidi. Ipsum Dio
clitianum idem auus meus dixisse dicebat: nullã aliam fuisse sibi cãm occidendi manu sua
Aprum: nisi ut impleret Druiadis dictũ; & suum firmaret impium. Nõ.n. tam crudelem se
innotescere cuperet primis maxime diebus impii: nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem
occisionis attraheret. Dictũ est de Caro; dictum ẽt de Numeriano: superest nobis de Carino.

De Carino.

Atinus homo oĩum contaminatissimus; adulter frequens; corruptor iuuẽtutis: pu
det dicere quod in l'ras Onesius rettulit: ipse quoque male usus genio sexus sui: hic
c cum Cæsar decretis sibi Galliis atq; Italia: Illyrico: Hispaniis ac Britãnis & Afri
ca relictus a pr̃e: cæsarianum teneret iperium. Sed ea lege: ut oĩa faceret: quæ Au/
gusti faciunt: enormibus sæuitiis & ingenti foeditate maculauit. Amicos optimos
quosque relegit: pessimum quẽque elegit: aut tenuit: p̃se, urbi unum ex cãcellariis suis fecit.

Quo fœdius nec cogitari potuit aliq̃n nec dici. Præfectum p̃to. quem hēbat: occidit. In eius locum Matronianum ueterē conciliatorē fecit. Vnum ex his notariis: quem stuprorū & libidinum cōsciuni semp atque adiutorē hūerat: inuito p̃fe cōsul pcessit. Supbas ad senatū lr̃as dedit: Vulgo urbis Romæ quasi populo ro. bona senatus pmisit. Vxores ducēdo ac reiiciendo nouē duxit pulsis plærisque p̃gnantibus. Mimis: meretricibus: pātomimis: cantoribus atque lenonibus palatiū impleuit. Fastidium subscribēdi tātum hūit: ut ipurum quendā: cū quo semp meridie iocabatur: ad subscribendū poneret: quē obiurgabat plærūque qd' bn̄ suam imitaretur manum. Hūit gēmas in calceis: nisi gēmata fibula usus nō est. Baltheū etiā sæpe gēmatū: ut regem deniq; illum Illyrici plærique uocitarēt. Præfectus nunq̃ cōsulibus obuiā pcessit. Hoibus improbis plurimū detulit: eosque ad cōuiuiū semp uocauit. Centū libras auium: cētum pisciū: mille diuersæ carnis in cōuiuio suo freq̄nter exhibuit. Vini plurimum effudit. Inter poma & melones natauit. Rosis mediolanēsibus & triclinia & cubicula strauit. Balneis ita frigidis usus est: ut solēt eē celæ suppositoriæ: frigidariis semp niualibus. Cum hyemis tpe ad quendā locum uenisset: in quo fons erat aqua prepida ut solet p hyemē naturaliter ea: quæ ī piscina usus esset: dixisse balneatoribus fertur. Aquam mihi muliebrē præparatis: atque hoc eius clarissimum dictum effertur. Audiebat pater eius quæ ille faceret: & clamabat. Non est meus. Statuerat denique Constantinum: qui postea Cæsar est factus: tunc autē præsidatum Dalmatiæ administrabat in locum eius subrogare: quod nemo tunc uir melior uidebatur. Illum uero ut Onesimus dicit occidere. Longum est si de eius luxuria plura uelim dicere. Quicunque ostiatim cupit noscere: legat etiam Fuluiū Asprianum usque ad tædium gestorū eius uniuersa dicentē. Hic ubi p̃rem fulmine absumptū: fratrem a socero interēptum: Diocli tianum Augustū appellatum cōperit: maiora uitia & scelera edidit: quasi iā liber a frænis domesticæ pietatis suorū moribus absolutus. Nec ei tn̄ defuit ad uindicādum sibimet īperium uigor mētis. Nam cōtra Dioclitianum multis p̃liis cōflixit Sed ultima pugna apud Marcū cōmissa uictus occubuit. Hic triū principū finis fuit: Cari: Numeriani & Carini. Post quos Dioclitianū & Maximianū principes dederūt iungētes talibus uiris Gallerium atque Cōstantium: quorum alter natus est: q acceptā ignominiam Valeriani captiuitate deleret: alter q Gallias romanis legibus redderet. Quartuor sane principes: mundi: fortes. sapiētes: benigni: & admodū liberales unum in rep. sentiētes: p̃terea senatus romani moderati po. amici pitāte graues: religiosi: & q̃les principes semp orauimus: quorum uitā singulis libris Claudius Eusthemus: q Dioclitiano ab epistolis fuit: scripsit. Quod iccirco dixi: ne qs me tantā rem q̃reret: maxime cum uel uirorū principum uita nō sine rephēsione dicatur. Memorabile maxime & Carini & Numeriani hoc hūit impium: qd' ludos populo ro. ornatos spectaculis dederunt: quos in palatio circa porticum stabuli pictos uidimus. Nam & Heurobatē q uelut inuētis cothurnatis ferretur: exhibuit: & Thicobatē qui p parietē urso eluso cucurrit: & ursos in circum agētes: & itē centū salpistas uno crepitu concinentes: & cētum capitaulas: choraulas: cētum et pitaulas: centū pātomimos & gymnicos mille pegmata: p̃terea cuius flāmis scæna cōflagrauit: quam Dioclitianus postea magnificentiorem reddidit. Mimos p̃terea undiq; aduocauit. Exhibuit & ludum sarmathicū: quo dulcius nihil est. Exhibuit cyclopē adornatum & græcis artificibus & gymnicis & histrionibus & musicis aurum & argētum: donata & uestis serica. Sed hæc oia nescio q̃tum ad populū grãæ heant: nullius sunt momenti apud principes bonos. Dioclitiani deniq; dictum fertur: cum ei qdam rōnalis suus editionē Cari laudaret: dicēs multū placuisse principes illos cā ludorū theatraliū ludorumq; circensiū. Ergo inqt bn̄ risus est impio suo Carus. Deniq; cū oibus gētibus aduocatus Dioclitianus daret ludos pcissime usus libertate: dicēs castiores eē oportere ludos spectare censorē. Legat hunc locū Iunius Mesala: quē ego libere culpare audeo. Ille. n. patrimoniū suum scænicis dedit hæredibus: abnegauit mr̃is tunicā: dedit mimæ lucernam p̃tis nimio & recte flaui e pallio aurato atque purpurato p syrmate tragœdus uteretur. Inscriptum est adhuc in choraule pallio tyrātino: quo ille uelut ipolito nobilitatis exultat. Messalæ nomē uxoris iā qd lineas petitas Aegypto loquar: qd tyro & sydona tenuitate perlucidas micātes purpura plumādi difficultate p nobiles: donati sunt a trabaticis birri petiti: donati birri canusini africanæ opes in scænarii prius uisæ. Et hæc qdem iccirco ego in lr̃as retuli: qd' futuros editores pudore tāgeret: ne p̃rimonia sua p scriptis legitimis hæredibus mimis: & latronibus deputarēt. Habe mi amice meū munus: qd' ego ut sæpe dixi nō eloquentiæ cā: sed curiositatis in lumē edidi: id p̃cipue agens: ut si qs eloquens uellet facta principū reserare: materiam non requiret habiturus meos libellos ministros eloquii: te quæso sis contentus nosque sic uoluisse scribere melius q̃ potuisse contendas.

HELII Spartiani: Iulii Capitolini: Treuellii Pollionis: Helii Lampridii: Volcatii Gallicani: ac Flauii Vopisci de uitis Romanorum imperatorum: FINIS.

EVTROPIVS Valenti Maximo Perpetuo Augusto.

Es Romanas ex uoluntate mansuetudinis tuæ ab urbe condita ad nostrã memoriã quæ in negociis uel bellicis uel ciuilibus eminebant; per ordinem temporum breui narratione collegi strictim; additis etiam his; quæ in principum uita egregia extiterunt; ut tranquillitatis tuæ possit mens diuina lætari; prius se illustrium uirorum facta in administrando imperio secutam; q̃ cognosceret lectionem.

Eutropii historiographi de gestis Romanorũ liber primus.

p RIMVS in Italia; ut quibusdam placet; regnauit Ianus: deinde Saturnus Iouem filium e Græcia fugiens in ciuitate quæ ex eius nomine Saturnia dicta est; habitauit; cuius ruinæ hactenus cernuntur in finibus Tusciæ haud procul ab urbe. Hic Saturnus quia in Italia latuit; ab eius latebra latium appellata est. Ipse enim adhuc rudes populos; domos ædificare; terras incolere; plantare uineas docuit; atq; humanis moribus uiuere; cum antea semiferi; glandium tantũmodo alimentis uitam sustentarent; qui aut in speluncis; aut frondibus uirgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiã eis nummos æreos primus instituit; pro quibus meritis; ab indocili & rustica multitudine deus est appellatus. Post hunc Picus eius filius; de quo fabulose dicitur quod a quadam famosissima maga Circe nomine ob contemptum eius amorem; in auem sui nominis sit mutatus. Post hunc filius eius Faunus qui fuit pater Latini; cuius mater creditur latinas litteras repperisse. Quibus regnãtibus, cl. anni feruntur reuoluti. Regnante tamen Latino; qui latinam linguam correxit; & latinos de suo nomine appellauit; Troia a græcis capta est. Cum apud hebræos Labdon tertium sui principatus annum ageret; & apud assyrios Tautanes; apud ægyptios Thous regnaret; expletis a mundi principio annis, iiii. m. xviii. A diluuio annis mille cccc. lxxvii. A natiuitate Abraæ. xliii. A natiuitate regis assyriorũ Nini ãnis octingẽtis. xxxv. A natiuitate Mosi anni. cc. & quinq;. Ante urbem autem conditam annis. ccc. & iiii. Ante primam quoq; olympiadem annis. cccc. & sex. Capta igitur Troia; Aeneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam uenit. Anno tertio post Troiæ excidium cum Tumo Dauni tuscorum regis filio dimicans eum interemit; eiusq; sponsam Lauiniam Latini filiam in coniugem accepit; de cuius etiam nomine Lauinium oppidum; quod construxerat; appellauit.

De Aeneæ regno — Ca. ii.

r Egnauit igitur Aeneas latinis annis tribus; quo uita decedẽte; regnũ suscepit Ascanius; qui & Iulius eiusdem Aeneæ filius dictus est; quem apud Troiã ex Creusa cõiuge genuerat; & secum in Italiam ueniens adduxerat. Qui Ascanius derelicto nouercæ suæ Lauiniæ regno; Albam longam condidit; & Siluium Posthumum fratrem suum Aeneæ ex Lauinia filium summa pietate educauit. Deinde Ascanius Iulium filium procreauit; a quo familia Iuliorum exorta est; paruulus; quia necdum regẽdis ciuibus idoneus erat; Ascanius cum octo & uiginti annis regnasset; Siluium Posthumum fratrem regni reliquit hæredem.

De Siluii regno & sua potestate. — Ca. iii.

i Iluius igitur Posthumus regnauit ãnis. xxviii. qui Posthumus ideo est appellatus quia post pr̃is mortem editus. Siluius; quia ruri fuerat educatus; a quo omnes albanorum reges Siluii sunt uocati. Post quem regnauit Aeneas Siluius annis. xxxi. Deinde Latinus Siluius regnauit annis quinquaginta; quo etiam tempore apud hebræos Dauid regnauit. Post cuius obitum regnauit Alba Siluius annis. xxxviii. Deinde Epitus eius filius annis. xxiii. Deinde Capis Siluius superioris regis filius annis octo &. xx. q Capuam in Cãpania condidit. Item Capetus Siluius Capis frater annis tredecim. Post quem Tiberinus Capeti filius annis nouem. Ab huius nomine Tiberinus fluuius dictus est; quod in eũ decidẽs extinctus est; qui prius Albula dicebatur. Successit huic Agrippa Siluius regnans annis quadraginta; cuius tẽpibus Homerus fuisse in Græcia perhibetur. Deinde Remus Siluius Agrippæ superioris filius regnauit annis decem & nouem. Iste præsidium albanorum inter montes ubi nũc Roma est posuit; qui ob impietatem fulmine ictus interiit. Post hunc regnauit Auẽtinus Siluius annis uiginti & septem; qui fuit Remi superioris regis filius; quique in eo monte qui nunc pars urbis est; mortuus ac sepultus; & eternum loco uocabulum dedit. Successor extitit Procas Siluius eiusdem Auentini filius; qui regnauit annis triginta & tribus. Eo tempore Sidonius mensuras & pondera repperit; cum apud hebræos Aza in Iudæa; & Hieroboam in Hierusalem regnarent. Isti quoq; Amulius succedẽs eius iunior filius regnauit annis quadraginta & tribus. Numitor Procæ regis maior filius a fratre Amulio regno pulsus; in agro suo uixit. Filia eius ad imẽdi partus gratia uirgo uestalis electa est. Quæ cum septimo patrui an

no geminos edidisset infantes: iuxta legem in terra uiua defossa est. Verum paruulos prope ripam Tibris expositos: Faustulus regii pastor armenti Accarentiam uxorem suam detulit. Quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis quæstuosi Lupa a uicinis appellabatur. Vnde & ad nostram usq; memoriam meretricum cellulæ lupanaria dicũtur. Pueri cum adoleuissent: collecta pastorum & latronum manu: interfectoq; apud Albã Amulio: auum Numitorem in regnum restituunt.

Romani imperii præconium. Ca. iiii.

Omanorum igitur imperium: quo neq; ab exordio ullũ fere minus: neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari: a Romulo exordium habet. Qui Rheæ Iliæ uestalis uirginis ut præmissum est filius: & quantum putatus est Martis cum Remo fratre uno partu editus est. Is cum inter pastores latrocinaretur. xviii. annos natus: urbem exiguam in Palatino monte cõstituit. x. Kal. martias. Olympiadis sextæ ãno. cccc. xviiii. post Troiæ excidium: siue ut placet Orosio. cccc. xvii. Ante sex annos q̃ decem tribus israel a Senacherib rege chaldæorum trãsferrentur in mõtes medorũ. Condita ergo ciuitate: quam ex nomine suo Romam uocauit: a qua & Romanis nomen inditum est: hæc fere egit. Condito templo: quod Asilum appellauit: pollicitus est ad eum cõfugientibus impunitatẽ. Quam ob causam multitudinem finitimorum: qui aliquam apud suos ciues offensam contraxerunt: ad se confugientem in ciuitatem accepit. Latini deniq; tuscique pastores: etiam transmarini phryges: qui sub Aenea: arcades qui sub Euandro duce influxerant. Ita e uariis quasi elementis congregauit corpus unum: populumq; Romanum effecit. Centum ex senatoribus legit: quorum consilio omnia egit: quos senatores propter senectutem: patres ob similitudinẽ curæ nominauit. Mille etiã pugnatores delegit: quos a numero milites appellauit. Tum cum uxores ipse & populus non haberent: inuitauit ad spectaculum ludorum uicinas urbis Romæ nationes: atq; earum uirgines rapuit anno ab urbe condita quarto. Tunc una uirginum pulcherrima cunctarum acclamatione rapientium Talassio duci Romuli decernitur. Vñ in nuptiarum solẽnitatibus Talassio uulgo clamitãt: qđ scilicet talis nupta sit: q̃ Thalassum hẽre mereatur. Cõmotis itaq; bellis propter raptarum iniuriã Cecinẽses uidelicet Antẽnates: Crustumii: Sabini: Fidenates: Bicẽtes. Hæc oĩa oppida urbẽ cingunt. Tunc ẽt Tarpeia uirgo sabinorum clypeis in monte obruta est: q ab eius noĩe Tarpeius est appellatus: in quo capitoliũ est cõstructum. Pepigere tñ Romani cũ sabinis: quorum filias rapuerãt amicitias: adeo ut sabinorum rex Tacius regnaret cũ Romulo: sabiniq; & romani unus populus efficerentur. Quo tpe Romani ad confirmandã coniunctionẽ: noĩa illorum suis proponebant noĩbus: & inuicẽ sabini romanorum. Et ex illo tpe cõsuetudo tenuit: ut nẽo Romanus sit absq; prænoĩe. Propter hanc ẽt societatẽ cum sabinorum more Romulus hastã ferret: quæ corum lingua Quiris appellabatur: Quirinus est dictus. Romani uero siue a quiribus. i. hastis: siue a Quirino quirites noĩari cœperunt. Remus deniq; a Fabio duce Romuli: non dubiũ qđ ex fratris uoluntate rastro pastorali extinctus est. Causa aũt eius interitus hæc fuit: qđ ad tutelam nouæ urbis uallum nõ posse sufficere increpauerit: eiusq; angustias saltu trãsilierit. Romulus uero cum apud paludẽ capream nusq̃ cõparuisset: anno regni. xxxviii. ad deos trãsisse creditus est: & Quirini noĩe cõsecratus. Deinde Romæ per cõtinuos dies senatores imperauerunt: & his regnantibus unus annus cõpletus est.

De Numa Pompilio. Ca. v.

Ostea Numa Pompilius rex creatus est: cũ apud hebræos Ezechias regnaret. Qui bellum nullũ quidem gessit: sed non minus ciuitati q̃ Romulus profuit. Nã leges Romanis moresq; cõstituit: q consuetudine præliorum iam latrones ac semibarbari uidebantur: & annũ descripsit in decẽ menses: q prius sine aliq̃ supputatiõe cõfusus erat: & infinita Romæ secreta ac tẽpla cõstituit: morbo decessit. xli. imperii anno. Regnãte Numa Glaucus primus ferri inter se glutinũ cogitauit.

De Tullio Hostilio. Ca. vi.

Vic successit Tullius hostilius: hic primus Romanorum purpura & fascibus est usus: Manasse in Iudæa regnãte. Hic bella parauit: albanos uicit: q ab urbe Roma duodecimo miliario sunt. Veientes & fidenates: quorum alii septimo miliario absunt ab urbe Romana: alii decimo octauo bello superauit. Vrbẽ ampliauit adiecto Celio monte. Cum. xxxii. annis regnasset fulmine ictus cum domo sua arsit. His tpibus Byzantiũ ciuitas est condita: quæ postea Cõstantinopolis est appellata.

De Anco. Ca. vii.

Ost hunc Ancus Martius Numæ ex filia nepos suscepit imperium. Quo ẽt tpe Iosias regnauit apud hebræos. Contra latinos dimicauit. Auentinũ montẽ ciuitati adiecit: & Ianiculũ apud hostiã ciuitatẽ supra mare. xvi. miliario ab urbe Roma cõdidit. xxiii. anno imperii morbo periit. Hoc tñ regnãte Epidãnus est cõdita: quæ postea Durachium noĩata est.

De Tarquino. Ca. viii.

Einde regnum Priscus Tarquinus accepit: hic numerum senatorum duplicauit. Circũ Romæ ædificauit. Ludos Romanos cõstituit: qui ad nr̃am memoriã permanent. Vi

cit etiam sabinos:& non parum agrorum sublatum hisdem Romæ urbis territorio iunxit. Primusq; triumphans Romam intrauit. Muros fecit & cloacas. Capitolium inchoauit. xxxvii. impii ãno p Anci Martii filios occisus est: cui regi ipse successerat. Regnãte Tarquino: Arion methymnæus a delphino Rhotemarum dicitur transportatus. Tunc est etiã Massilia condita. Eodemq; tempore hierusalem a Nabucho donosor rege chaldæorum subuersa est.

De Seruio Tullio Ca. viiii.

p Osthunc Seruius Tullius suscepit impium: genitus ex nobili fœmina: captiua tamen & ancilla. Regnauitq; annis. xxxiii. Quo regnante Baldasar imperabat chaldæis: sub quo Daniel scripturã misticam in pariete legit: & interpretatus est. Hic quoq; sabinos subegit. Montes tres: Quirinalem: Viminalem: Aesquilinũ urbi adiunxit. Fossas citra murum duxit. Primus oĩum censum ordinauit: qui adhuc per orbẽ terrarum incognitus erat. Sub quo Roma oĩbus in censum delatis habuit capita. lxxxiii. milia ciuium Romanorum cum his qui in agris erant. Occisus est scelere generi sui Tarquini filii eius regis; cui ipse successerat: & filiæ suæ: quam Tarquinus habebat uxorem.

De Tarquino Superbo. Ca. x.

l Vtius deinde Tarquinus Supbus septimus atq; ultimus iuasit imperium. Quo tẽpore ad relationem Cyri regis persarum reuersi sunt Hierosolimam iudæi. lxxii milia; cccc. Iste primus excogitauit uincula; taureas; fuste; slautumias; carceres; cõpedes: cathenas; exilia; metalla. Volscos q̃ gens ad Campaniã eũtibus nõ longe ab urbe ẽ: uicit: Gabios ciuitatem; Suessam & Pometiam subegit. Cum tuscis pacem fecit: & tẽplum Ioui in capitolio ædificauit. Postea Ardeam oppugnans. in. xviii. miliario ab urbe Roma positam ciuitatem imperium perdidit. Nam cum filius eius & ipse Tarquinus iunior nobilissimam fœminam Lucretiam Collatini uxorẽ stuprasset: eaq; de iniuria marito & patri & amicis questa fuisset; in omnium conspectu se occidit; propter quam causam Brutus parens & ipse Tarquinus; Collatinusq; populũ concitauit: & Tarquino ademit impium. Mox exercitus quoq; eum qui ciuitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat; reliquit: ueniensq; ad urbem rex portis clausis exclusus est. Cumq; iperasset annos triginta quinq;: cũ uxore & liberis suis fugit. Ita Romæ regnatum est per septem reges.

De Expulsione regum. Ca. xi.

a Nno. ccxliii. cum adhuc Roma ubi plurimum uix usq; ad quintum decimum milia possideret: Tarquinii sane temporibus castissima Iudith Olofernem peremit; hisdemq; temporibus Pythagoras philosophus claruit: qui Samo oriundus Crotone docuit: nouissime Metapontum adiit; ibique sepultus est. Hinc consules cœpere pro uno rege duo. Duo hac causa creati sunt: ut si unus malus esse maluisset: alter eum habens potestatem similem coerceret. Et placuit ne imperium longius q̃ annum haberent; ne propter insolentiam potestatis insolentiores redderentur; sed ciuiles semper eẽnt qui se post annum scirent esse priuandos. Fuerunt igitur anno primo expulsis regibus consules Lucius Iunius Brutus; qui maxime egerat ut Tarquinus pelleretur; & Tarquinus Collatinus maritus Lucretiæ. Sed Tarquino Collatino statim sublata est dignitas. Placuerat enim ne quisquam in urbe remaneret; qui Tarquinus uocaretur. Ergo accepto omni patrimonio suo ex urbe migrauit; & in loco ipsius factus est Lucius Valerius Publicola consul. Commouit tamen bellum urbi Romæ rex Tarquinus; qui fuerat expulsus: & collectis multis gẽtibus ut in regnum posset restitui dimicauit. In prima pugna Brutus consul & Arons regis Romani Tarquini filius; inuicem se occiderunt. Romani tamen ex ea pugna uictores recesserũt. Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ quasi cõmunem patrem per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium: & Tricipitinum collegam sibi fecit Lucretiæ patrem. Quo morbo mortuo iterum Oratium Puluillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinq; consules habuit: cum Tarquinus Collatinus ꝓpter nomen urbe cessisset; Brutus in prælio perisset: Spurius Lucretius morbo mortuus esset. Secundo quoq; anno iterum tarquinus ut reciperetur in regnum; bellum Romanis intulit auxilium ferente porsena tusciæ rege: & Romam pene cepit; ueruntamen a romanis quoq; uictus est. Tertio anno post reges exactos tarquinus cum suscipi non posset in regnum; neq; ei Porsena qui pacem cum romanis fecerat; præstaret auxilium: tusculum se contulit: quæ ciuitas non longe ab urbe est: atque per quattuordecim annos priuatus regno cum uxore consenuit. Quarto anno post reges exactos; cum sabini romanis bellum intulissent; uicti sunt: & de his triumphatũ est. Quinto anno Lucius Valerius ille Bruti collega: & quater consul fataliter mortuus est adeo pauper; ut collatis a populo nummis sumptum habuerit sepulturæ. Quem matrõæ sicuti Brutum p annum luxerũt. Nono anno post reges exactos cũ gener tarquinii ad iniuriã soceri uindicandam; ingentem collegisset exercitum: noua dignitas Romæ est creata: quæ dictatura

appellatur: maior q̃ consularis. Eodem anno etiam magister equitum factus est: qui dictatori obsequeretur: neque quicquam similius potest dici: q̃ dictatura antiqua huic imperii potestati: quam nunc tranq̃llitas nostra habet: maxime cum Augustus quoque Octauianus: de quo postea dicemus: & ante eum Caius Cæsar dictaturæ nomine atque honore regnauerunt. Dictator autem Romæ primus fuit Lertius: Magister equitum primus Spurius Cassius. Sextodecimo anno post reges exactos seditionem populus Romæ fecit: tanquam a senatu atque consulibus premeretur. Tum & ipse sibi tribunos plebis quasi proprios iudices & defensores creauit: per quos contra senatum & consules tutus esse posset. Eodem tempore Neemias concedente Xerxe persarum rege Iudæã uenit: muros urbemq̃ restituit. Sequenti ãno Volsci cõtra romanos bellum parauerunt: & uicti acie etiam Coriolos ciuitatem: quam habebant optimam perdiderunt. Decimooctauo anno postquam reges eiecti sunt: expulsus ab urbe Quintus Martius dux romanus qui Coriolos ceperat uolscorum ciuitatem: ad ipsos uolscos contendit iratus: & auxilia contra romanos accepit: romanos sæpe uicit: usque ad quintum miliarium accessit: oppugnaturus etiam patriam suam legatis qui pacem petebant repudiatis: nisi ad eum mater Veturia & uxor Volumnia ex urbe uenissent: quarum fletu & p̃catione superatus remouit exercitũ. Atq̃ hic secũdus post tarquinũ fuit: qui dux contra patriam suã eẽt. Caio Flauio & Lucio Virginio consulibus: trecenti nobiles hoĩes: qui ex Fabia familia erant contra ueientes bellum soli susceperunt: promittentes senatui & populo per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles: & qui singuli magnoꝶ exercituum duces esse deberent: in prælio conciderunt. Vnus omnino superfuit ex tanta familia: qui propter ætatem puerilem duci non poterat ad pugnam. Post hæc cẽsus in urbe habitus est: & inuenta sunt ciuium capita. cxviii. Sequenti tamen anno cum in Algido monte ab urbe duodecimo ferme miliario romanus obsideretur exercitus: Lucius Quintius Cincinatus dictator est factus. Qui agrum quattuor iugerum possidens manibus suis colebat. Is cũ in opere & arans esset inuentus: sudore deterso togam prætextatam accepit: & cæsis hostibus liberauit exercitum: iugumq̃ boum equis imposuit: uictoriamque quasi seruam tenẽs: subiugatos hostes præ se primus egit.

De decemuiris. Ca. xii.

a Nno. ccc. & altero ab urbe condita imperium cõsulare cessauit: & pro duobus cõsulibus decem facti sunt: qui summam potestatem haberent: ac decemuiri nominati sunt. Sed cum primo anno bene egissent: secũdo ex his Appius Claudius Virginii cuiusdam: qui honestis iam stipendiis contra latinos in monte Algido militabat filiam uirginem corrumpere uoluit: quam pater occidit: ne stuprum a decemuiris sustineret: & egressus ad milites mouit tumultum. Sublata est decemuiris potestas: ipsiq̃ damnati sunt.

De magna pugna populi romani. Ca. xiii

a Nno trientesimo decimoquinto ab urbe condita Fidenates contra Romanos rebellauerunt: auxilium præstabant his Veientes: & rex Veientium Tolũnius: quæ ambæ ciuitates tam uicinæ urbi sunt: ut Fidenæ uel Veientium decimooctauo miliario absint. Coniunxerunt se his Volsci. Sed Marco Aemilio dictatore: & Lucio Quintio Cincinato magistro equitum uicti etiam regẽ perdiderunt: Fidenæ captæ & excisæ. Post uiginti inde annos Veientani rebellauerunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus: qui primum eos uicit acie: mox etiam ciuitatem diu obsidens cepit ãtiquissimam Italiæ atque ditissimam. Postea cepit & Faliscos nõ minus nobilem ciuitatem. Sed commota est ei inuidia: quia prædam male diuisisset: damnatusque ob eam causam: & expulsus est e ciuitate. Statim Galli senones ad urbem uenerunt: & uictos Romanos undecimo miliario a Roma apud flumen Alliam secuti: etiam dimissa Clusii Tusciæ ciuitate: quam obsidebãt cum Brenno rege suo Romam uenerunt: & fere Romanum nomen deleuerunt: urbem occupauerunt: neque defendi quicquam nisi capitolium potuit. Quod cum diu etiam Romani fame laborarent: a Camillo qui in uicina ciuitate exulabat: Gallis superuentum est: grauissimeque uicti sunt. Postea tamen accepto etiam auro mille librarum ne capitolium obsiderẽt recesserunt. Sed secutus eos Camillus ita cecidit: ut & aurum quod his datum fuerat: & oĩa quæ acceperant militaria signa reuocaret. Ita tertio triumphans urbem ingressus est: & appellatus secundus Romulus: quasi & ipse patriæ cõditor. Circa hæc tempora ab Hesdra putatur historia ueteris testamenti conscripta. Plato quoque philosophus his fuisse temporibus perhibetur.

Eutropii de gestis Romanorum Liber Secundus.

Nno.ccclxv.ab urbe condita;post captam autem primo dignitates mutatæ
sunt;& pro duobus consulibus facti tribuni militares consulari ptāte. Hic
iam cepit Romana res crescere.Nam Camillus eo anno Volscorum ciuitatē
a quæ per.lxx.annos bellum cum Romanis gesserat:uicit;& Equorum urbē
& sutrinorum:atq; omnes deletis earundem exercitibus occupauit;& tres si
mul triumphos egit. Titus etiam Quintus Cicinatus Prenestinos usque ad
urbis Romæ portas cum bello uenerunt:persecutus ad flumen Alliam uicit
octociuitates;quæ sub ipsis agebant;Romanis adiunxit. Ipsam Prenestem aggressus in dedi
tionem accepit;quæ ab eo omnia gesta sunt uiginti diebus. Triumphusque ipsi decretus. Ve
rum dignitas tribunorum militarium non diu perseuerauit; Nam post aliquantum nullos
placuit fieri;& quadriennium ita in urbe fluxit;ut potestates sibi maiores non essent;plum
pserūt,tamen tribuni militares consulari potestate iterum dignitatem;& triennio perseue
rarunt;rursus consules facti.Lucio Genutio & Quinto Seruilio consulibus mortuus est Ca
millus;honor ei post Romulum secundus delatus est.His temporibus immensa per continu
um biennium Romanos pestis afflixit.Sequentique anno secutum estiatis triste prodigium
siquidem in medio urbis terra dissoluitur;uasto præruptoque hiatu subito inferna parue
runt.Quod cū diutius ibi maneret;cunctisq; terrorē inferret; tandem interpretantibus aru
spicibus quod uiui hois sepulturam expeteret;Marcus Curtius eques Romanus se in id bara
trum armatus iniecit;sicq; inclusum est.Interea Titus Quintus dictator aduersus Gallos;q
in Italiam uenerant;missus est.Hi ab urbe quarto miliario trans Anienem fluuium consede
runt.Ibi nobilissimus de senatoribus iuuenis Lucius Mallius prouocantem Gallum ad sin
gulare certamen congressus occidit;& sublato torque aureo;colloq; suo in perpetuum impo
sito Torquati sibi & posteris cognomen accepit.Galli fugari sunt. Mox per Caium Sulpitiū
dictatorem etiam uicti. Non multo post a Caio Martio tusci uicti sunt;& nouē milia capti
uorum ex his in triumphū deducta.Census iterum habitus est.Et cum latini qui a Romanis
subacti erant milites præstare nollent;ex Romanis tm̄ tyrones lecti sunt;factæq; legiones de
cem;qui modus sexagita uel amplius armatorum milia efficiebat;paruis adhuc romanis re
constanta tamen in re militari uirtus erat. Quæ cum pfecta esset aduersus Gallos duce Lu
cio Fusco;quidam ex Gallis unum ex Romanis qui esset optimus prouocauit;tum ille se.M.
Valerius tribunus militum obtulit:& cum processisset armatus;coruus ei supra dextꝫ bra
chium sedit;Mox cōmissa aduersus Gallum pugna:idem coruus alis & unguibus Galli ocu
los uerberauit;ne rectū posset aspicere.Ita uta tribuno Valerio interfectus non solum uicto
riam ei;sed etiam nomen dedit.Nam postea idem Coruinus est dictus.Ac propter hoc meri
tum annorꝫ trium & uiginti consul est factus. Tunc siquidē dilatata nox usq; ad plurimam
diei partem tendi uisa est;tunc etiam saxa de nubibus cecidere.Eodemq; tpre magnus Ale
xander natus est.Latini qui noluerunt milites dare;hoc quoq; a Romanis exigere ceperunt;
utanus consul ex eorꝫ;alter ex Romano populo crearetur.Quod cum esset negatum:bellū
contra eos susceptum est;& ingenti pugna superati sunt;ac de his pdomitis triumphatū est.
Statuæ consulibus ob meritū uictoriæ in rostris positæ sunt. Eodem anno etiam Alexādria
ab Alexandro Macedoniæ condita est.Iam Romani potentes esse cœperūt:bellum etiam in
centesimo & tricesimo fere miliario ab urbe apud samnites gerebatur:qui medii sunt inter
Picenum & Campaniā;& Apuliam gentē:si opulentiā q̄ras;aureis & argenteis armis;& disco
lorueste usq; ad ambitum ornatā.Si insidiarꝫ fallaciam;saltibus fere;& montium fraude
grassantem.Si rabiem & furorē;sacris legibus;humanisq; hospitiis in exitium orbis agitanrē
Si pertinaciā;sexagies rupto fœdere:ipsis hostibus animosiores sunt.Demq; prius q̄ cum Ro
manis confligerent;Alexandꝫ regem Epyrotarum germanum Olympiæ matris Alexandri
magni adierunt;qui traiectis in Italiam copiis bellū aduersus Romanos parabat;Lucani suf
fragium ferentes;maximo bello in Lucania uicere;in quo & ipse Alexander Epyrota extin
ctus est.Romani igitur aduersus samnites pro campanis & fidicinis bellum suscepere. Omni
um siquidem non modo Italiæ tantum:sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Campa
næ plaga est.Nihil hospitalius mari.Hic illi nobiles portus:Caieta:Misenus:tepentes fon
tibus Baiæ. Lucrinus & Auernus quædā maris hostia.Hic amici uitibus montes;Caulus Fa
lemus;Marsicus & pulcherrimus cunctorꝫ Vesubius.Vrbes ad mare:Formiæ:Cumæ:Pute
oli;Irculanium:Pōpcia;& ipsa caput urbiū Gapua;quæ quondā inter tres maximas Romā;
Carthaginēq; noiata.Pro hac urbe & his regionibus.p.r.samnites inuadit. Lucius Papirius
cursor cū honore dictatoris ab bellū pfectus est.Qui cum Romam redisset.Qu.Fabio ma
ximo magistro eqtum;quē apud exercitum reliqt;pcepit ne se absente pugnaret.Ille occasiōe
reperta;felicissime dimicauit:& samnathes deleuit;ob quam rem a dictatore capite dānatus
est;quod se uetante pugnasset.Sed ingenti fauore militum & populi liberatus est.Tāraq; Lu

cio Papirio seditio est cōmota: ut pene ipse interficeretur. Postea samnites Romanos Tiro Veclurio: & Spurio Posthumio consulibus apud Caudinas furculas angustiis locoꝝ cōclusos ingenti dedecore uicerunt. Quoꝝ dux Pontius in tantum usus est uictoriæ securitate: ut Herennium prem consulendum putaret utrum clausos occideret: an parceret subiugatis. Vtuiuos tamen dedecori seruare elegit. Nam uniuersum romanum exercitum turpiter captum armis etiam uestimentisq; nudatum: tantum singulis uilioribus opprimentis ob uerecundiā corporum tegendam: concessis sub iugo missum: seruitioq; subiectum: longum agere pompæ ordinem præceperunt: Sexcentis autem equitibus romanis in obsidatum receptis: onerariosignominia: cæteris rebus uacuos cōsules remiserūt. Sub tali tamē conditione pacis: qualis facienda Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis: quam sibi romani seruari a subiectis uolunt: ipsi subiecti samnitibus seruauissent: hodie aut omnino non essent: aut Samnio dominatui seruirent. Post interiecto siquidem anno iubēte senatu: cum samnitibus firmata: soluta est. Luciusque Papirius consul aduersus eos directus est: qui adeo tunc apud Romanos bellicosissimus habebatur: ut eum diceret Alexander in Italiam trāsuehi: Romani inter cæteros duces: hunc præcipue eligerent: qui Alexandri imperium sustineret. Congressu itaq; samnites cum Papirio superati sunt. Quoꝝ septem milibus sub iugum missis: Papirius de samnitibus triumphauit. Eo tempore Appius Claudius cēsor aquam claudiam induxit: & uiā Appiam strau t. Circa hæc tēpora Iaddus apud Hierosolimā pontifex extitit: cuius frater Manasses templum in monte Ganzim construxit. Samnites reparato bello Quintum Fabiū Maximum uicerunt: tribus milibus hominū occisis. Postea cum patre ei Fabius Maximus legatus datus fuisset: & samnites uicit: & plurima ipsorū oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus: Marcus Curius dentatus ambo consules contra samnites missi: ingentibus prælius confecerunt: ita ruinas ipsas urbium diruentes: ut hodie Samniū in ipso Sānio requiratur: nec inueniri facile possit. Tunc bellū cum samnitibus per annos. ix. & . xl. actum sublatum est: neq; ullus hostis fuit intra Italiam: qui Romanā uirtutem magis fatigauerit. Interiectis aliquot annis iterum se Galloꝝ copiæ contra Romanos tuscis: samnitibusq; iunxerunt. Sed cum Romā tenderent: a Cneo Cornelio Dolobella cōsule deletæ sunt. Eodem tpe Tarentinis qui iam in ultima Italia sunt: bellum indictū est: quia legatis Romanorū iniuriā fecissent. Hi Pyrrhū Epyri regē contra Romanos in auxiliū poposcerunt. Qui ex gn̄e Achillis originem trahebat. Is mox ad Italiā uenit. Tumq; primū Romani cōtra transmarinos hostes dimicauerunt. Missus est contra eos consul Publius Valerius Leuinus: qui cum exploratores Pyrrhi cepisset: iussit eos p castra duci: & ostendi oēm exercitum: tumq; dimitti: ut renunciarent Pyrrho quæcunq; a Romanis agerentur. Cōmissa mox pugna cum iam ilico Pyrrhus fugeret: elephantoꝝ auxilio uicit: quos incognitos romani expauerunt: sed nox prælio finem dedit. Leuinus tamen p noctem fugit. Pyrrhus ex romanis mille octingentos cepit: & eos summo honore tractauit: & occisos sepeliuit. Quos cum aduerso uulnere: & truci uultu etiam mortuos iacere uideret: tulisse ad cælum manus dicitur cum hac uoce. Se totius orbis dominū esse potuisse: si tales sibi milites contigissent. Post id Pyrrhus iunctis sibi Samnitibus: Lucanis. Brutiisq; Romam perrexit: omnia ferro ignēq; uastauit. Campaniam populatus est: atq; ad Preneste uenit miliario ab urbe. xviii. Mox terrore percussus exercitus quia cū tum consul sequebatur: in Campaniam se recepit: legati ad Pyrrhum de redimēdis captiuis missi ab eo honorifice suscepti sūt: captiuos sine p̄tio Romā misit: unū ex legatis Romanoꝝ Fabriciū sic admiratus est: cum eum pauperē esse cognouisset: ut quarta parte regni promissa sollicitare uoluerit ut ad se transiret. Contēptusq; a Fabricio est: ob quod cum Pyrrhus ingenti romanoꝝ admiratione teneretur: legatum misit: qui pacē cum eis æquis conditionibus peteret: præcipuum uirum Cineam nomine: ita ut Pyrrhus partem Italiæ: quam iam armis occupauerat: obtineret. Cineas legatus postera die q̄ ingressus Romam fuerat: & equestrem ordinem & senatum propriis nominibus salutauit. Pax tamen quam offerebat displicuit. Remandatum est Pyrrho a senatu: eum cum Romanis nisi ex Italia recessisset: pacē habere non posse. Tunc Romani iusserunt captiuos omnes quos Pyrrhus reddiderat: infames haberi: quod armati capi potuissent: nec ante eos ad ueterem statum reuerti: q̄ sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est: a quo cum quæreret Pyrrhus qualem Romam comperisset: Cineas dixit: Regum se patriam uidisse: scilicet illic fore tales omnes: qualis unus Pyrrhus apud Epyꝝ: & reliquā Græciam putaretur. Missi sunt cōtra Pyrrhū ducē. P. Sulpitius & Decius cōsules. Certamine cōmisso Pyrrhus uulneratus ē elephanti interfecti. xx. m. cæsa hostium: & ex Romanis tm̄ quinq; milia. Pyrrhus Tarētum fugatus. Interiecto anno cōtra Pyrrhū Fabricius ē missus: q prius inter legatos sollicitari nō poterat: q̄rta parte regni ꝓmissa. Tunc cū uicina castra ipse & rex hērent: medicus Pyrrhi nocte ad eum uenit ꝓmittens ueneno se Pyrrhum occisuꝝ: si sibi aliqd polliceretur: quem Fa

briciusuinctum reduci iussit ad dominum;Pyrrhoq; dici;quæ cōtra caput eius medicus spo pondisset. Tunc rex admiratus;eum dixisse fertur. Ille est Fabricius qui difficilius ab hone/state;quam sol a cursu suo auerti posset. Tunc rex ad Siciliam profectus est. Fabricius autem uictis Samnitibus & Lucanis triumphauit. Consules deinde Curius Dentatus: & Cornelius Lentulus aduersum Pyrrhum missi sunt. Curius contra eum pugnauit;exercitum eius ceci/dit;ipsum Tarento fugauit;castra cepit. Ea die cæsa sunt hostium.xxiii.milia. Curius in consulatu triumphauit. Primus Romam elephantes quattuor duxit. Pyrrhus etiam a Tarento mox recessit;& apud argos græciæ ciuitatem occisus est. Apud iudæos hoc tempore pontifex maximus Simon Oniæ filius;cui cognomentum Iusto fuit. Dehinc Tarentini Pyrrhi morte comperta;iterum noua arma aduersus romanos solicitant. Carthaginensium auxilia per le/gatos poscunt atq; accipiunt. Carthaginenses a romanis uincuntur: quamuis non dum hostes iudicati;senserunt tamen se posse a romanis superari. Caio Fabio Licinio;Caio Claudio Cā/nia consulibus.

Caput secūdum.

Nno urbis conditæ.cccclxi.legati Alexandrini a Ptolæmeo missi;Romam uenere:
a & amicitiam quam a romanis petierat;obtinuerunt;Quinto Gulone;Fabio picto/re consulibus;bellum picentes commouere;&ab insequentibus consulibus Publio Sempronio;Appio Claudio uicti sunt;& de his triumphatum est. Conditæ sunt a romanis ciuitates Ariminum in Gallia;& beneuentum in Samnio. Tūc etiam a romanis Cortona inuaditur;eo tempore pluribus locis e fontibus cruor fluxit. Et de nubibus in spem plu/uiæ lac descendit. Marco Attilio Regulo. Lucio Iunio Libone consulibus. Salentinis bellum indictum est;captiq; sunt cum ciuitate simul Brundusini;& de his triūphatū ē.

C.iii.

Nno.cccclxxvii.cum iam clarum urbis Romæ nomen esset;arma tamen extra Itali
a am mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur quæ copiæ romanoꝝ essent;census ē habitus;tum inuenta sunt ciuium capita.cclxxxxii.milia.cccxxxiii.q̄q̄ a condita urbe nunq̄ bella cessassent;& contra afros bellum susceptū est. Primū Appio Claudio;Quinto Fabio consulibus in Sicilia contra eos pugnatū est. Et Appius Claudius de afris & rege siciliæ Hierone triumphauit. Insequenti anno Valerio Marco & Octacilio consulibus In sicilia a romanis res magnæ gestæ sunt. Tauromimitani catanienses & præterea quinquaginta ciuitates in fidem acceptæ. Tertio anno in sicilia contra Hieronem regem siculoꝝ bellum p̄paratum est cum omni nobilitate syracusanoꝝ;pacem a romanis impetrauit;deditq; argenti ducenta talenta. Afri in sicilia uicti sunt;& de his secūdo Romæ triumphatum ē. Quinto anno Punici belli;quod contra afros gerebatur;primum romani Caio Duellio;& Cnæo Cornelio Asina consu. in mari dimicauerunt paratis nauibus rostratis;quas liburnas uocant. Con/sul Cornelius fraude deceptus est. Duellius commisso prælio carthaginensium ducem Hannonem uicit.xxx.& unam naues cepit.xiiii.mersit.vii.milia hostium cepit;tria milia occidit neq; ulla uictoria Romanis gratior fuit;quod inuicti terra iam etiam mari plurimum pos/sent. Caio Aquilio Floro;Lucio Scipione consulibus;Scipio Corsicam & Sardiniam uastauit multa milia inde captiuoꝝ adduxit;triūphū egit. Lucio Mallio Vulsone;Marco Attilio Re/gulo consulibus;bellum in africam translatū est contra Amilcarem carthaginensium ducem in mari pugnatum;uictusq; est. Nam perditis.lxiiii.nauibus retro se cepit. Romani.xxii.amiserunt. Sed cum in Africam transissent;primam clipeam Africæ ciuitatem in deditionem acceperunt;consules usq; ad Carthaginem processerunt;multisq; uastatis oppidis Mallius ui/ctor Romam rediit;&.xxvii.milia captiuorum cum ingentibus spoliis reduxit. Attilius Re/gulus in Africa remansit. Is contra afros aciem instruxit contra tres carthaginensium duces; Asdrubales duos;& Amilcarem dimicans;uictor fuit.xviii.m.hostium cecidit;quinq; milia cum.xviii.elephantis cepit. Inter hæc apud fluuium Bragadam Regulus serpentem miræ magnitudinis;qui milites multos qui ad aquam descenderant;deuorauerat;occidit;cuius corium centum uiginti pedum longitudinem habuit;Romamq; delatum;aliquandiu cunctis miraculo fuit. Tūc uicti carthaginēses pacē a romanis petierūt;quā cū Regulus nollet nisi du/rissimis cōditionibus dare;Afri auxiliū a lacedæmoniis petierūt;& dux adhuc & rex Xantippus;qui a lacedæmoniis missus;illi præfuit bello;cuius & uictor fuit romanorum dux Regulus uictus est ultima pernicie;nam duo milia tantum ex omni romano exercitu refugerunt; quindecim milia cū imperatore Regulo capta sunt.xxx.milia occisa. Xantippus illico ex Africa migrauit in Græciā;Regulus ipse i catenas cōiectus. Hac ptāte Ptolæmeus Philadelfus iu/dæos;q in ægypto erāt liberos eē pmisit. Et uasa Eleazaro pōtifici Hierosolimoꝝ uotiua trāsmittēs;diuinas scripturas i græcā uocē ex hebræa līgua p.lxx.iterp̄tes trāsferre curauit;quā in Alexādria bibliotheca hūit;quā sibi ex oī gn̄e lr̄aturæ cōpauerat. M. Aemilio Paulo Seruio Fuluio nobiliore cōsulibus;ambo romani cōsules ad Africā pfecti sūt;cū trecētaꝝ nauiū classe clipeā petūt;& cōfesti Carthaginēses uenerūt primū Afros naualī certāie supāt. Aemilius

consul centum & quattuor naues hostium demersit: triginta cum pugnatoribus cepit. xv. milia hostium aut occidit aut cepit. Militem suum ingenti præda ditauit. Et subacta Africa tūc fuisset: nisi quod tanta fames erat: ut diutius exercitus expectare nō posset. Consules cum uictrici classe redeuntes circa Siciliam naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit; ut ex quadringentis sexaginta nauibus octoginta seruari potuerunt. Neq; ullo tempore tāta maritima tempestas audita est. Romani statim ducentas naues reparauerunt: neq; in aliquo animus his infractus fuit. Hoc tempore argenteus nummus primum in orbe figuratus est. Cneus Seruilius Cepio: Cneus Sempronius Blesus consules cum ducentis sexaginta nauibus ad Africam pfecti sunt: aliquas ciuitates ceperunt prædam ingentem reducentes: naufragium passi sūt circa Palinurum promontorium. Itaq; cum continuæ calamitates romanis displicerent: decreuit senatus ut a maritimis prælijs recederetur: & tātum sexaginta naues ad præsidium italiæ saluæ essent. Lucio Cecilio Metello: Caio Furio Placido cōsulibus. Metellus in Sicilia Afrorum ducem Asdrubalem cum. cxxx. elephantis; & magnis copijs uenientem superauit. Apud Panormum. xx. milia hostium occidit: sex & uiginti elephantes cepit; reliquos errantes per numidas; quos in auxilium habebant collegit: & Romam deduxit ingēti pompa cum. cxxx; elephantorum numero omnia itinera compleret. Post hæc mala carthaginēses Regulum ducem quem ceperant petierunt: ut Romam proficisceretur: & pacem a romanis obtineret: & permutationem captiuorum faceret. Ille Romam cum uenisset inductus in senatum nihil quasi romanus egit: dixitq; ex illa die; qua in potestatem Afrorum uenisset: Romanum esse desiuisse; itaq; & uxorem a complexu remouit: & senatui suasit; ne pax cum pœnis fieret. Illos enim fractos tot casibus spem nullam habere. Tanti non esse; ut tot milia captiuorum propter se unum & senem: & paucos qui ex romanis capti fuerant: redderent. Itaq; obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admisit. Ipse Carthaginem rediit: offerentibusq; romanis; ut eum Romæ tenerent: negauit se in ea urbe mansurum: in qua postq̄ Afris seruierat dignitatem honesti ciuis habere non posset. Egressus igitur ad Africam: circuncisis palpebris ut usq; ad mortē cruciatu intolerabili ac dolore uigilaret: demū omnibus supplicijs extinctus est. Post Claudio Puchro: & C. Junio consulibus Claudius contra auspicia pugnauit; & a Carthaginensibus uictus est; nam ex ducētis uiginti nauibus; quas in Adriano adduxit portu cum. xxx. fugit. xx. cum pugnatoribus captæ sunt: demersæ cæteræ; octo milia hominum cæsa. xx. milia capta. Alius quoq; consul naufragio classem amisit; exercitum tamen saluum habuit; quia uicina littora erant; Anno etiam sequenti classis punica in Italiam transiuit; eiusq; plurimas partes longe, lateq; uastauit. Dum hæc agerentur apud Iudæam primo Eleazarum suscepit Manasses auunculus eius Caio Tuctatio Catullo; Aulo Postumio Allicano consulibus: anno belli punici. xxiii. a Carulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum trecentis nauibus in Siciliam. Afri contra ipsum quadringentas parauerunt. Nunq̄ in maritimis copiis sic pugnatum est. Luctatius Catulus nauem æger ascendit; uulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilibeum ciuitatē Siciliæ pugnatum est ingenti uirtute romanorū; nam septuaginta tres Carthaginensium naues captæ sunt. xxx. demersæ. xxxii. milia hostium capta xiii. occisa. Infinitum auri & argenti pondus in potestate romanorum redactum est. Ex classe romana. xii. naues demersæ. Pugnatum est sexto idus martias. Statim carthaginenses pacem petiuerunt ut redimi eos captiuos liceret: quos ex afris romani tendebant. Senatus iussit sine pretio eos dari: qui in publica custodia essent. Qui autem a priuatis tenerentur; ut pretio dominis reddito: Carthaginem redirent; atq; id pretium ex fisco magis q̄ a carthaginēsibus solueretur. Carthaginenses sane sub hac conditione cū romanis pacem fecerunt; ut eis per continuos. xx. annos persoluerent argenti puri tria milia talentorum. His diebus iudæorum pontifex Onias Simonis iusti filius clarus habebatur. Tunc etiam Quintus Ennius poeta Tarenti nascitur: qui Romæ docuit contentus unius ancillæ ministerio. Quintus Luctatius: Aulus Mallius consules creati sunt; bellum Faliscis intulerunt. Quæ ciuitas Italiæ opulenta quondam fuit; quod ambo consules intra sex dies q̄ uenerant transegerunt quindecim. m. hostiū cæsis; cæteris pace concessa agro tamen ex medietate sublato.

Eutropii historici clarissimi de gestis romanorum liber tertius.

f

Inito igitur punico bello; quod per. xxii. annos contractum est: Romani iam clarissima fama noti; legatos ad Ptolemeum ægypti regem miserunt auxilia promittentes; quia rex Syriæ Antiochus bellum ei intulerat. Ille gratias egit: auxilia non accepit: iam enim fuerat pugna transacta.

Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hieron Romam uenerat ad ludos: & ducenta milia modiorum tritici populo dono dedit. Lucio Cornelio Lentulo; Fuluio Flacco consulibus: cum quibus Hieron Romam uenerat etiam contra Ligures intra Italiam bellum gestum est.

Nā idē consules primi trans Padum Romanas duxere legiones: pugnatū est ibi cū Insubribus
& Liguribus: quorum interfecta sunt .xxiii. milia .v. milia capta sunt: & de his triumphatum
est. Sequēti anno in Piceno flumen sanguine effluxit: & apud tuscos cælum ardere uisum est:
& Arimini nocte multa luce fulgentes tres simul lunæ apparuere. Carthaginenses tamen bel
lare parare tentabant. Sardinenses qui ex conditione pacis romanis parere dedebant: ad rebel
landum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginēsium: & pacem impetrauit. Tito Mal
lio torquato: Caio Attilio consulibus de Sardis triumphatum est: & pace omnibus locis facta
Romani bellum nullum habuerunt: quod his post Romam conditam semel tantum Numa
Pompilio regnante contigerat: Lucius Posthumus Albinus. Cn. Fuluius Centumalus consu
les: bellū cōtra illyricos gesserunt: & multis ciuitatibus captis etiam reges in deditionem acce
perunt: ac tamen primum de illyricis triumphatum est. Aemilio consule ingentes Gallorum
copiæ alpes transierunt: sed pro romanis tota Italia consensit. Traditumq; Fabio historico q
ei bello interfuit septingenta milia hominum parata ad id bellum fuisse: sed res per consules
tantum prospere gesta est. xl milia hostium capta sunt: & interfecta septem milia: & trium-
phus Aemilio decretus. Gallorum siquidem animi feroces sūt: corpora plusq̄ humana erāt
sed experimentum deprehensum est: quod uirtus eorum: sicut primo impetu maior q̄ uiro
rum est: ita sequens minor q̄ fœminarum. Alpina corpora humenti cælo educata habent qd
dam simile niuibus suis: cum mox calore pugnæ statim sudorem emittunt: & leui motu qua-
si calefaciente sole laxantur. Hi Britomaro duce: non prius posituros se balthea iurauerunt:
q̄ capitolium incendissent: factumq; est. Nam uictos eos Aemilius in capitolio discinxit. Et
quia dux eorum de romano milite Marti suo torquem aureum deuotasset: de ipsis Ariobisto
nis reliquorumq; Gallorum torquibus: aureum trophæum Ioui erexit. Aliquot deinde an
nis euolutis post contra Gallos intra italiam pugnatum est: finitumq; est bellū Marco Clau
dio Marcello. Cn. Cornelio Scipione consulibus. Marcellus deinde cum imprudens in ma-
nus Gallorum incidisset: omniaq; infesta uidisset: neq; quo euadere posset haberet: in medi-
um hostium irrupit: quibus inopinata audacia perculsis: regem quoq; ipsorum Vrodoma-
rum occidit: atq; ubi spes salutis uix fuerat: inde opima retulit spolia. Postea idem Marcel-
lus cum collega suo Cornelio ingentes copias Gallorum peremit: Mediolanum expugnauit:
grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus: spolia Gallorum stipiti im-
posita humeris suis uexit. Minutio Ruso: Publio Cornelio consulibus Histris bellum illatū
est: quia latrocinati nauibus Romanorum fuerant: quæ frumenta exhibebant: ac multo Ro-
manorum sanguine fuso perdomiti sunt. Hac tempestate iudæorum pontifex Simon Oniæ
filius extitit.

De Hānibale. Ca. ii.

Odem anno bellum punicum secundum romanis illatum est per Hānibalem Car
e thaginensium ducem filium Amilcaris: qui iam dudum Amilcari patri ad aras iu
rauerat: cum adhuc nouem esset ānorum: se ut primum posset aduersus romanos
pugnaturum. Hānibal ergo Saguntum hispaniæ ciuitatem romanis amicam oppu-
gnate aggressus est: annum agens uicesimum suæ ætatis copiis congregatis. cl. milia peditum
& uiginti milia militum. Huic romani per legatos denunciauere: ut bello abstineret. Is lega-
tos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt: ut mandaretur Hānibali ne bel
lum contra socios populi Romani gereret: dura responsa a Carthaginensibus data sunt. Sagū
tini interea fame uicti sunt. Capti ab Hannibale ultimis pœnis afficiuntur: quibus hoc ante
portenderat triste prodigium. Nam cum pene enixa mulier esset: infans in uterum regressus
ciuitatis excidium significauit. Huius tantæ cladis auctor Hannibal poscitur: tergiuersanti-
bus pœnis: dux legationis romanorum. Quæ inquit mora est Fabius. In hoc ego sinu bellum
pacemq; porto: utrum eligitis: succlamantibus bellum. Igitur inquit accipite: & excusso in me
dia curia togæ gremio non sine horrore quasi plano sinu bellum ferret: effudit. Tum. P. Cor
nelius Scipio: cum exercitu in hispaniam profectus est. Tiberius Sempronius in Siciliam bel
lum Carthaginensibus indictum est. Hannibal relicto in hispania fratre Asdrubale: igne fer
ro rupes rescindit. Pyreneum trāsiuit: Alpes adhuc in ea parte inuias sibi patefecit. Traditur
ad italiam. lxxx. milia peditum: & uiginti milia equitum: septem & .xxx. elephātes adduxis-
se. Interea multi Ligures & Galli Hannibali se iunxerunt. Sempronius Gracchus cognito ad
Italiam Hannibalis aduentu e Sicilia exercitum Ariminum traiecit. Publius Cornelius Sci-
pio Hannibali apud ticinum primus occurrit. Commisso prælio fugatis suis & omnibus extī
ctis: ipse ab alio Scipione filio admodum iuuene liberatus: saucius tamen in castra rediit. Pu
gnatum deinde eodem consule ad trebiam fluuium. Iterumq; romani superati sunt. Sem-
pronius Gracchus & ipse cōflixit apud eūdem amnē: amissoq; exercitu pene solus euasit. In eo
bello etiā Hānibal sauciatus ē. Tūc se Hānibali multi Itali dedidere: q postq̄ i Aetruriā pri
mo uere trāsiret i sūmo Apēnino tēpestate correptus: biduo cōtinuo imobiliter stetit: niuibus

cum exercitu conlusus. Vbi magnus hominum numerus: iumenta q̃plurima: elephanti pene omnes frigore perierunt. Diis etiam tunc prodigiis Romani territi sunt. Nam & solis orbis imminui uisus est: & apud Afros palmæ in cælo uisæ: Sol quoq; cum luna pugnasse. Apud Capenas duæ lunæ ortæ sunt. In sardinia sanguinem duo scuta fuderunt. Faliscis cælum scindi uisum est. Apud Antium cruentæ spicæ in corbem cecidere. Igitur Hannibal ad Tusciam ueniens: Flaminio consuli occurrit: ipsum Flaminiũ interemit. Romanoꝝ. xxv. m. cæsa sũt. vi. m. capta. Cætera diffugerunt. Missus aduersus Hannibalem postea a romanis Quitus Fabius Maximus. Is eum differendo pugnam ab impetu fregit. Nam per summa montium iuga & abditos nemorum saltus castra ponens: Hannibalis feruorem elusit: moxq; inuenta occasione uicit. Victoq; Hannibale fertur de Fabio suis ita dixisse. Nunquid nõ dixi uobis quod mõtana hæc nubes maxima nos in campo ui tempestatis obrueret? C. iii.

q Vingentesimo & quadragesimo anno a condita urbe Lutius Aemilius Paulus: Publius Terentius Varro cuntra hannibalem mittuntur: Fabioq; succedunt. Qui Fabius ambos consules monuit ut hannibalem callidum & impatientem duceni non aliter uincerent q̃ prælium differendo. Verum cum impatientia Varronis consulis contradicente consule altero id est Aemilio Paulo apud uicum qui cannæ appellatur: i Apulia pugnatum esset: ambo consules ab hannibale uincuntur. Nam cum comperisset hannibal Aufidum amnem ingentes auras mane perflare: quæ arenaꝝ & pulueris agerent uertices: sic direxit aciem: ut tota uis a tergo suis; Romanis in ora & oculos incederet: eaq; de causa Romanorum exercitũ strauit. In ea pugna tria milia afroꝝ perierunt: magna pars de exercitu hannibalis sauciatur: nullo tamen punico bello Romani grauius accepti sunt. Periit autem in eo cõsul Aemilius Paulus saucius cũ in quodã saxo resedisset: offerente ei Lentulo equum quo fugeret: ut cladi superesset noluit: atq; ibi persedit: donec ab hostibus peremptus est. Perierunt autem ibi consulares: aut prætorii. xx. Senatores capti aut occisi sunt. xxx. nobiliores uiri. ccc. milites. xl. m. equites tria milia & quingenti. Varro consul cum quingentis equitibus Venusium fugit. Nec dubium est ultimum diem illum Romani status futurum fuisse: si hannibal mox post uictoriam ad peruadendam urbem contendisset. Varro Romam rediit: gratiæq; ei a senatu & populo actæ sunt: quod remp. non desperasset. Non autem uitæ cupiditate: sed reip. amore se superfuisse: reliquo ætatis suæ tempore approbauit. Nam barbam capillumq; summisit: & postea nunq̃ recubans cibum cepit. Honoribus quoq; cum ei deferrentur a populo: renunciauit dicens. Felicioribus magistratibus reip. opus esse. In omnibus tamẽ his malis nemo romanoꝝ pacis mentionem habere dignatus est. Serui quod nunq̃ ante manumissi: & milites facti sunt: & omnes quicunq; sceleribus & alieno fœnore obligati essent: liberantur: & milites facti sunt: qui numerus peruenit usq; ad sex. m. Post eam pugnam multæ Italiæ ciuitates: quæ romanis paruerunt: se ad hannibalem transtulerunt. Hannibal romanis obtulit ut captiuos redimerent: responsumq; est a senatu. Eos ciues nõ esse necessarios: qui cum armati essent: capi potuissent. Ille omnes postea uariis suppliciis interfecit: & tres modios annuloꝝ aureoꝝ Carthaginem misit: quos e manibus equitum romanoꝝ: senatoꝝ: & militum detraxerat. Deinde Sempronio Graccho: Quinto Fabio Maximo consulibus Claudius Marcellus ex prætore proconsul designatus hannibalis exercitum prælio fudit: primusq; post tãtas reip. ruinas: spem fecit hannibalem posse superari. Interea in hispania: ubi frater hannibalis Asdrubal remanserat cum magno exercitu: ut eam totam Afris subigeret: a duobus Scipionibus romanis ducibus uincitur: perdiditq; in pugna. xxv. milia hominum. Mituntur ei a Carthaginensibus ad reparandas uires. xii. milia peditum. iiii. milia equitum. xx. elephanti. Cẽterius penula centurio decerni sibi ultro bellum aduersum hannibalem petiit: a quo cũ octo milibus militum: quos in acie eduxerat occisus est. Post hunc Cneus Fuluius prætor ab hannibale uictus amisso exercitu uix euasit. Anno ab urbe condita. d. iii. Marcellus Claudius: & Syracusas opulentissimam urbem Siciliæ secunda expugnatione cepit: pro quo dicitur idem consul satis fleuisse pridie q̃ eam caperet pietate motus. Cap. iiii.

a Nno quarto postq̃ ad Italiam Hannibal uenit Cneum Fuluium proconsulem: undecim præterea tribunos: &. xvii. milia militum interfecit. Marcellus consul cum Hannibale apud Nolam triduum continuum dimicauit. Primo die pari pugna discessũ est: sequenti uictus: tertio uictor. viii. milia hostium interfecit: ipsum Hannibalem cum reliquis fugere in castra compulit. Hannibal multas ciuitates Romanorum per Apuliam: Calabriam: & Brutios occupauit. Quo tempore rex Macedoniæ Philippus ad eũ legatos misit promittens auxilia cõtra Romanos sub hac cõditione ut deletis romanis ipse cõtra Græcos ab Hannibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi & re cognita Romani in Macedoniã Marcũ Valerium & Leuinium ire iusserunt. In Sardiniã Titum Malliũ Torquatũ procõsules: nam etiam ea sollicitata ab Hãnibale romanos deseruerat. Ita uno tpe

quattuor locis pugnabatur. In Italia cōtra hānibalē. In hispania cōtra fratrē eius Asdrubalē
In Macedonia contra Pphilippum: in sardinia contra sardos: & alterum Hasdrubalem Car
thaginensem. Is a Tito Mallio proconsule: qui ad sardiniam missus fuerat: uiuus est captus:
occisa cum eo. xii. milia; capti mille quingenti: & a Romanis sardinia subacta. Mallius uictor
captiuos & Hasdrubalem Romam reportauit. Interea etiam Philippus a Leuinio in Macedo
nia uicitur: & in Hispania a scipionibus Asdrubal: & Mago tertius frater Hānibalis .C.v.
Ecimo anno postq̄ Hannibal in Italiam uenerat. P. Sulpicio: Cneo Fuluio consuli-
d bus Hannibal de Campania mouit exercitum: & cum ingenti clade omnium per
Sedecinum Suessanumq; agrum uia latina usq; ad quartum miliarium urbis acces
sit; equites eius usq; ad portas. Mox consulum metu cum exercitu uenientium Han
nibal ad Campaniam se recepit. In Hispania a fratre Asdrubale ambo Scipiones: qui per mul
tos annos uictores fuerant interficiuntur: exercitus tamen integer mansit. Casu enim magis
erant q̄ uirtute decepti. Quo tempore etiam a consule Marcello siciliæ magna pars capta est
quam tenere Afri ceperant: ex nobilissima urbe syracusana præda ingens Romam perlata est
Leuinius in Macedonia cum Philippo & multis Græciæ populis & rege Asiæ Attalo amicitiā
fecit: & ad siciliam profectus est. Annonem quendam afrorum ducem apud Agrigentum ci-
uitatem cum ipso oppido cepit; eumq; Romam cum captiuis nobilissimis misit. xl. ciuitates
In deditionem accepit. xxvi. expugnauit. Ita omnis sicilia recepta est. Macedonia fracta; ingē
ti gloria Romam regressus ē. Hānibal in Italiam Cneum Fuluium consulem subito aggres-
sus est; cum octo milibus hominum interfecit. Interea ad hispanias ubi occisis duobus scipio-
nibus nullus Romanus dux erat; Publius Cornelius Scipio mittitur filius Publii Scipionis; q
ibi bellum gesserat annos natus quattuor & uiginti: Vir Romanorum omnium & sua ætate &
posteriori tempore fere primus. Is etenim dum senatores ob metum Hannibalis Italiam re-
linquere deliberarent; cum tribunus militum esset: districto gladio id fieri uetuit. Primusq;
iurans ut patriæ defensor existeret; uniuersos similiter iurare coegit. Romanos ad spem uitæ
quasi ab inferis reduxit. Is Carthaginem hispaniæ cepit: in qua omne aurum & argentum &
belli apparatum Afri habebant: nobilissimosq; obsides: quos ab hispanis acceperant: Mago-
nē etiā fratrē Hannibalis ibi capit: quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post
hunc nunciū fuit. Scipio hispanorum obsides parētibus reddidit. Deniq; dū quædā adulto flo-
re uirgo pulcherrima ab eo cōprehēsa fuisset; eā paterna pietate seruauit; cōcedens parētibus
ut eā redimerēt: ad se ēt puellæ spōsū nobilissimi generis uirum uenire psuadens: ei ipsā quasi pī
us in matrimoniū genitor tradidit: dotisq; noīe puellæ pretiū qd' a parētibus eius acceperat:
cōdonauit; pro quibus factis maxime adnitēte puellæ spōso eiusq; parētibus; oēs fere hispani
ad eū transierūt. Post quæ Asdrubalē hannibalis fratrē uictū fugat: & prædā maximā capit.
Interea in Italia cōsul Publius Fabius Maximus Tarētū capit: in qua ingētes copiæ hānibalis
erant; & ibi etiam ducem Hānibalis Cartolonem occidit. xxv. milia captiuorum uendidit; præ-
dam militibus dispartiuit: pecuniam hominum uēditorum ad fiscum rettulit. Tum multæ
ciuitates Romanorum; quæ ad Hannibalem transierant; rursus se Fabio Maximo dediderunt.
In sequenti anno Scipio in Hispania egregias res egit; & per se & per fratrem suum Lutium Sci
pionem. lxx. ciuitates recepit. In Italia tamen male pugnaue runt. Nam Claudius Marcus cō-
sul ab Hannibale occisus est. Tertio anno postq̄ Scipio ad Hispaniam profectus fuerat: rur-
sus res inclytas gessit. Regem hispanorum magno prælio uictum in amicitiam accepit: & pri-
mus omnium a uicto obsides non poposcit. Desperans Hannibal Hispanias contra Scipionem
ducem posse retineri; fratrem suum Asdrubalem in Italiam cum omnibus copiis euocauit.
Is ueniens a consulibus Appio Claudio Nerone: & Liuio Salinatore apud Metaurum fluuiū
in insidias compositas incidit; strennue tamen pugnans occisus est. lviii. milia de eius exercitu
perempta sunt. v. m. capta. cccxliiii. ciuium romanorum inter eos reperta: & reuocata sunt.
Magnum pondus auri atq; argenti Romam delatum est. Hannibali caput sui fratris Asdru-
balis ante castra proiectum est. Quo uiso simul & clade pœnorum cognita: anno tertio deci-
mo postq̄ Italiam uenerat; refugit in Brutiam. Post hæc Hannibal diffidere iam de belli e-
uentu: & romanis ingens animus accessit. Itaq; ipsi euocauerunt ex Hispania. P. Corneliū
Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria uenit. Per idem tempus Herosolimis pontifex ma
ximus Onias Simonis filius claruit. Quinto Cecilio & Lutio Valerio cōsulibus omnes ciuita
tes quæ in Brutiis ab Hānibale tenebātur: Romanis se tradiderūt. Anno quartodecimo post
quam in Italiam Hannibal uenerat. Scipio qui multa bene in Hispania egerat: consul est fa-
ctus: & in Africā missus. Cui uiro diuinū quiddam inesse existimabatur: adeo ut putaretur
etiam cum numinibus habere sermonem. In Africa contra Annonem ducem Afrorum pugna
uit & exercitum eius interfecit. Secundo prælio castra cepit cum. iiii. milibus & quingentis mi
litibus; undecim milibus occisis; Syphacem Numidiæ regem qui se afris coniunxerat cepit: &

castra eius inuadit. Syphax cum nobilissimis numidis & infinitis spoliis: Romam a Scipione mittitur. Quare audita omnis fere Italia Hannibalem deserit: ipse a Carthaginensibus redire i Africã iubetur: quã Scipio uastabat. Ita anno. xvii. ab Hannibale Italia liberata est: quam flens dicitur reliquisse. Legati Carthaginensium pacem a Scipione petierunt: & ab eo ad senatum Romam missi sunt. xlv. diebus his induciæ datæ sunt: quousq; Romam ire & regredi possent: &. xxx. milia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem iussit cum Carthaginensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit: ne amplius q̃. xxx. naues hérent: & quingenta milia pondo argenti darent: captiuos & perfugas redderent. Interim Hãnibale ueniente ad Africam pax turbata est: multa hostilia ab Afris facta sunt. Legati tamen eorum ex urbe uenientes a romanis capti sunt: & iubente Scipione dimissi. Hannibal quoque frequentibus prælíis uictus a scipione petere etiam ipse cœpit pacem. Cum itaq; uétum esset ad colloquium iisdem conditionibus data est: quibus prius additis quingentis milibus pondo argenti: centum milibus librarum propter nouam perfidiam. Carthaginensibus conditiones displicuerunt: iusserunt Hannibalem pugnare. Infertur a Scipione & Massinissa rege Numidarum: qui amicitiam cum Scipione fecerat Carthagini bellum. Hannibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circũduci per castra iussit: ostendiq; etiam his totum exercitum: mox prandium dari & dimitti: ut renunciarent Hannibali: quæ apud Romanos uidissent. Interea prælium ab utroq; duce instructum est: quale uix ulla memoria fuit: cum peritissimi uiri copias suas ad bellũ educerent. Scipio uictor recedit: pene ipso Hannibale capto qui primum cum multis equitibus: deinde cum uiginti: postremo cum quattuor euasit. Inuenta in castris Hannibalis argenti põdo. xx. milia auri octingenta cætera supellectilia copiosa. Post id certamen pax cum Carthaginensibus facta est: Scipio Romam rediit: & ingenti gloria triumphauit: atq; Africanus ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundũ punicum bellum post annum nonum decimum q̃ ceperat.

Eutropii uiri clarissimi de gestis romanorum liber quartus.

t

Ransfacto punico bello secutum est Macedonicum contra Philippum regem. l. & quingentesimo primo anno ab urbe condita. Titus Quintus Flaminius aduersus Philippum regem mittitur: & prospere gessit: & pax ei allata est his legibus: ne græcis ciuitatibus: quas Romani contra eum defenderant: bellum inferret: ut captiuos & transfugas redderet: quinquaginta solas naues haberet: reliquas Romanis daret: & per ãnos decies quaterna milia pondo argenti præstaret: & obsidem daret filium suum Demetrium. Titus Quintus Flaminius etiam Lacedæmoniis intulit bellũ: & ducem eorum Nabidem uicit: & quibus uoluit conditionibus in fidem accepit: ingenti gloria triumphauit: duxit ante currum nobilissimos obsides Demetrium Philippi filium: & Armenem Nabidis. Romani captiui qui sub Hannibale per Græciam uenditi fuerant uniuersi recepti capitibus rasis sunt ob detersam seruitutem: currum triumphantis secuti sunt. Eodem tempore insubres Boii: a quibus Ticinũ ciuitas condita est: atq; Cenomanni contractis i unũ uiribus cum Amilcare Pœnorum duce: qui in Italia remanserat: Cremonam Placentiamq; uastantes: difficillimo bello: a Lucio Furio prætore sunt superati. Cõsul Marcellus in Aetruria a Boiis oppressus: magnam partem exercitus perdidit. Cui postea Furius alter consul auxilio accessit: atq; ita uniuersam Boiorum gẽtem igni ferroq; uastantes: prope modum usq; ad nihilum deleuerunt. Transacto bello Macedonico secutum est Syriacũ contra Antiochũ regem. P. Cornelio Scipione: Attilio Glabrione consulibus. Huic Antiocho Hannibal seiunxerat Carthaginem patriam suã metu ne Romanis traderetur: relinquens. Attilius Glabrio in Achaia bene pugnauit: castra regis Antiochi nocturna pugna capta sunt. Ipse fugatur. Philippo qui contra Antiochum Romanis auxilio fuit filius Demetrius redditus est. Publio Scipione Africano iterum: Tito Sempronio longo consulibus: apud Mediolanum decem milia Gallorum cæsa. Romanorum uero. v. milia occisa sunt. Minutius a Liguribus in extremum periculi adductus: & insidiis hostium circunuentus: uix Numidarum equitum industria liberatus est. L. Cornelio scipione. C. Lælio cõsulibus: scipio Africanus fratri suo Cornelio scipioni consuli legatus contra Antiochum profectus est. Hannibal qui cum Antiocho erat nauali prælio uictus est. Ipse postea Antiochus circa sypulum magnesiam Asiæ ciuitatem a consule Cornelio scipione ingenti prælio fusus est: auxilio fuit in ea pugna Romanis Eumenes Attali regis frater: qui Eumeniam in Phrygia condidit. Quinq; milia equitum eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tunc rex Antiochus pacem petiit: iisdem conditionibus data est a senatu q̃q̃ uicto: quibus ante offerebatur: ut ex Europa & Asia recederet: atq; intra taurum se contineret: decem milia talentorũ: &. xx. obsides præberet. Hannibalem concitatorem prælii dederet. Eumeni regi donatæ sunt a senatu omnes Asiæ ciuitates: quas Antiochus bello per-

diderat: & Rhodus qui auxilium romanis contra regem Antiochum tulerunt: multæ urbes concessæ sunt. Scipio Romam rediit: & ingenti gloria triumphauit. Nomen & ipse ad imitationem fratris Asianus accepit: quia Asiam uicerat: sicuti frater ipsius propter Africam domitam Africanus appellabatur. L. Bebius in Hispaniam proficiscens: a Liguribus circumuentus cum uniuerso exercitu occisus est: unde adeo ne nuncium quidem superfuisse constat: ut internitionem ipsam Romæ Massilienses nunciare curauerint. Marcus consul aduersus Ligures profectus: superatusq;.iiii. milia militum amisit. Spurio Posthumio Albino: Marco Philippo consulibus: Marcus Fuluius de ætholis triumphauit. Hannibal qui uicto Antiocho ne romanis traderetur ad Prusiam Bithyniæ regem fugerat: repetitus etiam ab eo est per Titum Quintum Flaminium: & cum tradendus esset romanis uenenum bibit: & apud Libissam in finibus Nicomediensium sepultus est. Eodem anno Scipio Africanus ab ingrata sibi urbe diu exulans apud Amiternum morbo periit. Tunc Vulcani insula: quæ ante non fuerat: repente in mari est edita. His quoq; diebus actum est: quod de Heliodoro Machabeorum narrat historia. Philippo rege Macedoniæ mortuo: qui & aduersum romanos bellum gesserat: & postea romanis contra Antiochum auxilium tulerat: filius eius Perseus in Macedonia rebellauit: ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adiutores habebat Cotum Thraciæ regem Illyrici regem Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asiæ rex Ariaratus Cappadociæ: Antiochus Syriæ: Ptolæmeus Aegypti: Massinissa Numidiæ. Prusias autē rex Bithyniæ; q̄q̄ sororem Persei uxorem haberet: utrisq; se æquū præbuit. Dux romanorū P. Licinius consul contra eum missus est: & a rege graui prælio uictus: neq; tamen romani q̄q̄ superati regi petenti pacem præstare uoluerunt: nisi his conditionibus: ut se & suos senatui: & populo romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Aemilius Paulus consul: & illyricū C. Anitius prætor contra Gentium: sed Gentius facile uno prælio uictus: mox se dedit. Matereius & uxor & duo filii: frater quoq; eius simul in potestate romanoꝝ uenerunt: bello itra xxx. dies perfecto. Ante cognitum est Gentium uictum: q̄ cœptum bellum nunciaretur. Cū Perseo autem Aemilius Paulus consul tertio nonas septembris dimicauit: uictusq; est rex cū. xx. milibus peditum eius occisis. Equitatus cum rege interfugit. Milites quos amiserat: Romanis se dediderunt. Rex cū deserereturab amicis uenit ī Pauli potestatem: sed honorem ei Aemilius Paulus: non quasi uicto adhibuit. Nam & uolentem ad pedes sibi cadere: non permisit: & iuxta se in cella collocauit. Macedonis & illyriis hæ leges a romanis datæ sunt: ut liberi essent: & dimidium eis tributorum præstarent: quæ regibus præstitissent. Vt appareret populum ro. pro æquitate magis q̄ auaritia dimicare. Itaq; in conuentu infinitorum populorum Paulus hæc pronunciauit: & legationes multarum gentium: quæ ad eum uenerant: magnificentissimo pauit conuiuio: dicens eiusdem esse hominis debere & bello uincere: & conuiui apparatu elegantem esse. Mox septuaginta ciuitates Epyri quæ rebellarunt cepit: prædā militibus distribuit: Romam ingenti pompa rediit: In naue Persei: quæ inusitatæ magnitudinis fuisse traditur: adeo ut. xvi. ordines dicatur habuisse remorum. Triumphauit etiam magnificentissime in curru aureo cum duobus filiis suis utroq; latere astantibus. Ducti sunt ante currum regis filii: & ipse Perseus quadragintaquinq; annos natus. Post eum etiam. C. Anitius de illyricis triumphauit. Gentius cum fratre & filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum reges multarum gentium Romam uenerant. Inter alios etiam & Attalus atq; Eumenes Asiæ reges: & Prusias Bithyniæ magno honore excepti sunt: & permittente senatu dona attulerunt in capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedeum senatui commendauit.

Caput secundum.

Nno ab urbe condita. d. c. Lucio Licinio: Lucullo Posthumio Altino consulibus:
a cum omnes romanos ingens celtiberorum metus inuasisset: & ex omnibus non esset qui ire in Hispaniam uel miles uel legatus auderet: Publius Scipio qui post Africanus erat: ultro sese militaturum in Hispaniam obtulit: cum tamen in Macedoniam forte iam deputatus esset. Itaq; profectus in hispaniam magnas strages gentium dedit: sæpius etiam militis q̄ ducis usus officium. Nam & barbarum prouocantem singulariter congressus occidit. Sergius autem Galba prætor a Lusitanis magno prælio uictus est: uniuersoq; exercitu amisso ipse cum paucis uix elapsus euasit. In sequenti anno Lucius Minutius in Hispania bene pugnauit. Marcellus postea consul res ibidem prospere gessit. Tertium deinde bellum contra Carthaginem suscipitur.

Caput. iii.

Excentesimo & altero anno ab urbe cōdita Lucio Mallio Censorino: & Marco Mal
s lio consulibus anno. li. postquam secundum punicum bellum transactum est Hi profecti Carthaginem carthaginensibus euocatis: iussisq; ut arma & naues traderent: tanta uis armorum repente tradita est: ut facile ex eis tota Africa potuisset armari. Qui post q̄ arma romanis tradiderunt relicta urbe recedere procul a mari decem mi

sibus passuũ habitare iussi sunt. Carthaginenses dolorem ac desperationem contulerũt: aut defensuri ciuitatem: aut cum ipsa sepeliendi. Moxq; sibi duos Asdrubales duces creauerunt: armaq; facere aggressi: postq̃ æs ferrumq; defecit: aurea: argenteaq; facere cœperunt. Consules cum aliquantam muri partem machinis diruissent: a carthaginensibus uicti sunt: atq; repulsi. Quos fugientes Scipio tunc tribunus militum repulso intra muros hoste defendit. Famea dux alius equitatui carthaginensium præerat. Igitur Scipio tunc Scipionis Africani nepos: tribunus ut dictum est militum ibi militabat: huius apud omnes ingens metus & reuerentia erat. Nam & paratissimus ad dimicandum & consultissimus habebatur. Itaq; per eũ multa a consulibus prospere gesta sunt. Neq; quicq̃ magis Asdrubal uel Famea uitabant: q̃ contra eam romanoꝝ partem cõmittere ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Massinissa rex Numidarum: per annos sexaginta fere amicus populi Ro. anno uitæ suæ. lxxxxvii. mortuus est: xliiii. filiis relictis. Scipionem diuisorem inter filios suos esse iussit. Cum igitur claꝝ Scipionis nomen esset: iuuenis adhuc consul est factus: & cõtra Carthaginem est missus: contra quã dum sex continuis diebus noctibusq; pugnasset: ultima carthaginenses desperatio: ad deditionem traxit: petentes ut quos belli clades reliquos fecisset: saltim seruire liceret: ac primum agmen milieꝝ satis miserabile post uiroꝝ descendit. Nam fuisse mulierũ uigintiquinq;. m. uiroꝝ triginta milia traditũ est. Rex Asdrubal se ultro dedit. Transfugæ qui Aesculapii templum occupauerant: uoluntario præcipitio dati: igne consumpti sunt. Vxor Asdrubalis se suosq; filios cũ fœmineo furore: in medium iecit incendiũ. Ipsa autem ciuitas. xvi. diebus continuis arsit: miserũq; spectaculũ suis uictoribus præbuit. Omnis multitudo captiuoꝝ exceptis paucis principibus uenũdata est. Diruta est autem Carthago omni murali lapide in puluerẽ comminuto: cuius fuisse situs huiusmodi dicitur: uiginti duo milia passuũ muro amplexa: tota pene mari cingebatur absq; faucibus: qui tribus milibus passuũ aperiebantur. Is locus murum triginta pedes latũ habuit: saxo quadrato in altitudine cubitoꝝ quadraginta a saxo cui Birse nomen erat: paulo amplius q̃ duo milia passuũ tenebat: ex una parte murus communis urbis & Birse imminens mari: quod mare stagnum dicitur: quoniam obiectu protẽtæ linguæ strãgulatur. Spolia ibi suẽta: quæ de uariaꝝ ciuitatũ excidiis Carthago collegerat: & ornamẽta urbiũ ciuitatibus Siciliæ: Italiæ: & Africæ reddidit: quæ sua recognoscebat. Ita Carthago septingentesimo anno postq̃ condita erat: deleta est. Ita quarto anno postq̃ cœptũ fuit bellum tertiũ terminatũ est. Scipio nomen quod auus eius acceperat: meruit: scilicet ut propter uirtutem eius etiam ipse Africanus iunior uocaretur. Eodem tempore Corinthum tunc toto orbe urbiũ longe omniũ opulentissimam imperante Numio consule Metellus prætor deuicit in qua infinitũ aurum: argentũ: æs: & ferrũ in conflagratione incendii commixtũ est. Vnde nouũ fluxit metalli genus: ad similitudinem cuius mixturæ usq; hodie æs Corinthiũ: uel uasa Corinthia dicuntur. Interim in Macedonia quidam Pseudo Philippus arma mouit: & Romanum prætorem Publiũ Panetiũ contra se missũ ad internitionem uicit. Post eum Quinteus Cecilius Metellus dux a romanis contra Pseudo Philippũ missus est: & uigintiquinq; milia ex militibus eius occisis Macedoniam recepit. Ipsum etiam Pseudo Philippũ in potestatẽ suam redegit. Corinthiis etiam bellum indictum est nobilissimæ ciuitati Græciæ propter iniuriam legatoꝝ romanoꝝ: hãc Numius cepit: & diruit. Tres igitur Romæ simul celeberrimi triũphi fuerunt: Africani ex Africa: ante cuius currum ductus est Asdrubal: Metelli ex Macedonia: cuius currũ præcessit Andariscus: qui & Pseudo Philippus dicitur. Numius ex Corintho ante quem signa ænea & pictæ tabulæ: & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sũt Iterum in Macedonia Pseudo Perses: qui se Persei filiũ esse dicebat: collectis seruis rebellauit: & cũ iam sedecim milia haberet armatoꝝ: a Tremellio quæstore superatus ẽ. His diebus Androgenus Romæ uisus: iussu aruspicũ in mare mersus est. Eodem tempore Metellus iceltiberia apud Hispanos res egregias gessit. Successit ei Quintus Põpeius: nec multo post Quintius quoq; Cepio ad idem bellũ missus est: in quod quidem Viriatus contra romanos in Lusitania gerebat. Quo metu Viriatus a suis interfectus est: cũ quattuordecim annos Hispanias aduersum romanos mouisset. Pastor primo fuit: mox latronum dux. Postremo tãtos ad bellum populos concitauit: ut assertor contra romanos Hispaniæ putaretur. Huic nanq; primus Sextus Vetulius prætor occurrit: qui toto exercitu cæso: uix fuga lapsus euasit. Deinde Caiũ Plautiũ prætorem idem Viriatus multis præliis fractũ: fugauit. Post hæc Claudiũ Vnimãmiũ cũ omni exercitu superauit. Deinde cũ interfectores eius premiũ a Scipione consule peterent: responsũ est nunq̃ romanis placuisse imperatores a suis militibus interfici. Eo tempore Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes: quadrimanus: oculis quatuor: auribus totidẽ naturam uirilem duplicem habens. In Bononiensi agro fruges in arboribus natæ sunt mense ianuario. Quintus Pompeius deinde consul a Numantinis: quæ Hispania ciuitas opulentissima fuit: superatus pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus consul. Iterũ

cũ Numantinis pacem fecit infamem: quam populus & senatus iussit infringi: atq; ipsum Mã
cinum hostibus tradi: ut in illo quasi auctore foederis uindicarent: cũ per continuos annos
quattuordecim cum solis quattuor milibus. xl. milia romanoꝝ protriuissent. Post tantam
igitur ignominiam qua a Numantinis bis romani exercitus fuerant subiugati: Publius Scipio
Africanus secundo factus consul: & ad Numantiam missus est. Is primũ militem uitiosum &
ignauũ exercendo magis q̃ puniendo sine aliqua acerbitate correxit. Mox pugna cũ Numan/
tinis commissa exercitus romanus oppressus Numantinoꝝ terga conuertit. Sed increpatione
& minis obiectantis sese consulis: tandem indignatus in hostem rediit: & quem fugiebat: fuge
re compulit: unde quanuis Scipio lætatus sit: tamen ultra bellũ aduersus eos audendum non
esse professus est. Itaq; urbem obsidione conclusit: uallo circundedit. Cumq; diu conclusæ fa
me laborarent: pugnæq; facultatem exposcerent: ut mori eis quasi uiris liceret. Nouissime lar
ga prius potione calefacti quæ madefactis frugibus confici solent: subito super romanos irru
pere. Atrox diu certamen: & usq; ad periculũ romanoꝝ fuit. Iterũq; romani pugnare se ad/
uersus Numantinos fugiendo probassent: nisi sub Scipione pugnassent. Numantini interfe/
ctis suis fortissimis bello cedunt: compositis tamen ordinibus: nec sicut fugientes in urbem re
uertuntur. Corpora interfectoꝝ ad sepulturam oblata accipere noluerunt. Clausaq; urbe cũ
cta pariter ferro ueneno atq; igne consumpti sunt. Romani nihil aliud quam securitatem ex
his adepti sunt: seq; magis euasisse Numantinos: q̃ uicisse dixerunt. Vnũ Numantinũ uicto/
ris cathena non tenuit: quicquid suppellectilis fuit: ignis assumpsit. Tunc Scipio Tiresũ quẽ
dam Celticũ principem consuluit: qua de causa Numantia aut prius inuicta: aut post euer/
sa fuisset. Tiresus respondit. Concordia uictoriam: discordia exitium præbuit. Hac tempe/
state apud iudæos occiso Iuda Machabeo frater eius Ionathas pontifex habebatur. Tũc etiã
daruit apud Brundusiũ Pacuuius tragoediaꝝ scriptor. Igitur Scipio multas hispaniæ ciuita
tes partim cepit: & partim in deditionem accepit. Numantiam a solo euertit: reliquam pro/
uinciam in fidem accepit. Eodem tempore Attalus rex Asiæ frater Eumenis mortuus est: hæ
redemq; populum romanũ reliquit: Ita imperio romano per testamẽtũ Asia accessit. Mox ẽt
Decimus Iunius Brutus de callecis & Lusitãis triũphauit magna gloria. Et post Scipio Africa
nus de Numantinis secundũ triumphũ egit. xiiii. anno postq̃ priorem de Africa egerat. Inte
rea in Sicilia bellum est seruile exortũ: ac per Fuluiũ & Rutilium amplius q̃ uiginti milia tũc
seruoꝝ trucidata sunt Minturnis. cccel. serui in crucem suspensi sunt apud Suessam uero. iiii.
milia seruoꝝ a Quinto Merello: & Cneo Seruilio oppressa narramur. Motum interim ĩ Asia
bellum est ab Aristonico Eumenis filio: qui ex concubina conceptus fuerat. Is Eumenis frater
Attali fuerat. Aduersus eum missus est. L. Crassus habens infinita regum auxilia. Nam & bi/
thyniæ rex Nicomedes romanos iuuit: & Mithridates Ponticus: cum quo bellum postea gra/
uissimum fuit: & Ariarates Cappadox: & Polemenes Paphlagon: uictus est tamen Crassus: &
ab hostibus captus est: qui magis mori eligens q̃ a barbaro abduci: uirgam qua equũ agebat:
Toculũ se tenentis iniecit: moxq; ab eo confossus est: caput enim Aristonico oblatũ est: corpus
Smyrnæ sepultum est. Postea Perpenna consul romanus: qui successor Crasso ueniebat audi
ta belli fortuna: ad Asiam celerauit: & acie uictũ Aristonicũ apud Stratonicensiũ ciuitatem
quo confugerat fame ad deditionem compulit. Aristonicus iussu senatus Romæ in carcere
strangulatus. Triumphari enim de eo non poterat: quia Perpenna apud Pergamũ Romam
rediens diem obierat. His diebus tanta per totam Africam locustarum multitudo conualuit
ut simul fruges & herbas: arborum folia: corticesq; corroderent: quæ repentino uento subla/
tæ in Africano sunt pelago demersæ. Sed cum eaꝝ acerbos fluctus per extenta littora pertu/
lissent: pestiferum odorem putrefacta congeries exhalauit. Vnde omniũ animantiũ auium
pecudumq; ac bestiaꝝ pestis existens uitium corruptionis ampliauit. Qua pestilentia in Nu/
midia. d. cccc. milia hominum: circa Carthaginem uero plusq̃. cc. m. Romanoꝝ uero militũ
qui ibi ad præsidium erant. xxx. milia extincta sunt. Lucio Cecilio Metello: & Tito Quin/
to Flaminio consulibus Carthago in Africa iussu senatus reparata est: quæ nunc manet annis
duobus & uiginti euolutis postq̃ a Scipiõe fuerat euersa: deducti sunt ciues romani. C. iiii.

a Nno sexcentesimo uigesimoseptio ab urbe condita Caius Cassius Longinus: & Sex
tus Domitius Caluinus consules Gallis transalpinis bellum intulerunt & Arbenno/
rum tunc nobilissimæ ciuitati atq; eorum regi Viturto: infinitamq; multitudinem
iuxta Rhodanum fluuium interfecerunt. Deniq; cum Viturtus paucitatem roma/
norum uix ad escam canibus quos in agmine habebat sufficere posse iactaret: & ipse. clxxx.
milia armatoꝝ haberet: conserta pugna a romanis superatus est. Ex cuius exercitu partim in
bello: partim submersi cum ponte: quem sibi iunctis nauibus supra Rhodanum extruxerant
cl. m. perierunt: præda ex torquibus galloꝝ ingens sublata est. Viturtus se Domitio dedidit:
atq; ab eo Romam destuctus est: magnaq; gloria consules ambo triumpharunt. Marco Por/

cio Catone:& Quinto Marco rege consulibus sexcentesimo trigesimo anno & tertio ab urbe
condita:Narbone in gallia colonia deducta est. Annoq; eodem a Licinio Metello:& Quinto
Lucio Sceuola consulibus de Dalmatia triumphatũ est. C.v.

Burbe condita anno sexcentesimo trigesimoquinto Caius Cato consul Scordiscis
a intulit bellum:ignominioseq; pugnauit. Caio Cecilio Metello & Cneo Carbone cõ
sulibus duo Metelli fratres eodem die alter ex Thracia:ex Sardinia alterum triũ
phum egerũt. Nunciatũq; Romæ est Cymbros e gallia in Italiam transisse. Post Sci
pio Nasica;& Calphurnio Bestia consulibus Iugurtæ Numidarũ regi bellum illatum est:qđ
Aderbalem & Hiempsalem Micipsæ filios:fratres suos reges:& populi romani amicos intere
misset. Missus aduersus eum consul Calphurnius bestia:qui corruptus regis pecunia pacem
cum eo flagitiosam fecit:& a senatu improbata est. Postea contra eundem in sequenti anno
Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoq; per fratrem ignominiose contra Numi
das pugnauit. Tertio missus Quintus Cecilius Metellus consul. Is exercitum ingenti seueritа
te & moderatione correctũ:cum nihil in quenq̃ corruptum faceret:ad disciplinam romanã
reduxit. Iugurtam uariis prælus uicit:elephantes eius occidit uel cepit: multas ciuitates ipsi
us cepit. Et cum iam finem bello positurus esset: successum est ei a Caio Mario. Is Iugurtam
& Bocchum Mauritaniæ regem:qui auxilium Iugurtæ ferre ceperat: pariter superauit. xx.
milia armatorum ad internitionem cecidit:aliquanta oppida Numidiæ cepit:belloque ter
minum posuit:capto Iugurta per quæstorem suum Cornelium Syllam ingentem uirum tra
dente Boccho Iugurtam:qui pro eo ante pugnauerat. A Marco Iulio Sillano collega Quinti
Metelli Cymbri in Gallia uicti sunt. Et a Minutio Rufo in Macedonia Scordisci & tribelli:&
Seruilio Scipione in Hispania Lusitani uicti sunt. Et duo triumphi de Iugurta: primus per
Metellum:secundus per Marium acti sunt:ante currum tamen Marii Iugurta cum duobus fi
liis ductus ẽ cathenatus:& mox iussu cõsulis in carcere strangulatus est. His diebus apud Hie
rosolimã Ioannes dux iudæorũ & pontifex extitit:qui ab eo quod hircanos bello uicerat:Hir
cani nomen acceperat:per id etiam tempus Cicero Arpini nascitur:matre Eluia nomine:pa
tre equestris ordinis ex regio Volscorum genere. Eodemq; tempore quædam uirgo romana
in Apuliam pergens ictu fulminis exanimata est:omnibus sine scissura aliqua uestimẽtis a dẽ
ptis:ac pectoris & pedum uinculis dissolutis:monilibus etiam annulis discussis illæso corpo
re nuda iacuit:equus quoq; eius pari modo frænis & cingulis peremptus iacuit dissolutis.

Eutropii uiri clarissimi de gestis romanorum liber quintus:

Vm bellum in Numidia contra Iugurtam geritur. Romani consules Mar
cus Manlius:& Quintus Cepio a Cymbris: & Theutonis: & Tigurinis: &
Ambronibus:quæ erant germanorum & Gallorum gentes:uicti sunt iux
d ra flumen Rhodanum & ingenti internitiõe attriti etiam castra soa:& ma
gnam partem exercitus perdiderunt: Timor Romæ grandis fuit: quantũ
uix Hannibalis tempore Punicis bellis:ne iterum Galli Romam uenirẽt.
Ergo Marius post uictoriam Iugurtinam secundo consul est factus:bellũ
que ei contra Cymbros & Theutonos decretum est. Tertio quoq; ei & quarto delatus est con
sulatus:quia bellum Cymbricum protrahebatur. Sed in quarto consulatu collegam habuit
Quintum Lutatium Catullum. Cum Cymbricis itaq; conflixit:ex duobus prælus. cc. milia
hostium cecidit. xxx. milia cepit:& ducem eorum Theutoniodum:propter quod meritũ ab
sens consul est factus. Interea Cymbri & Theutones:quorũ copia adhuc infinita erat:ad italiã
transierunt. Iterum a Caio Mario:& Quinto Catulo contra eos dimicatum est: sed a Catuli
parte felicius. Nam eo prælio quod simul ambo gesserunt. cxl. m. aut in pugna aut fuga cæsa
sunt. xl. milia capta. Romani milites ex utroq; exercitu. ccc. perierunt. Tria & triginta cym
bris signa sublata sunt:ex his exercitus Marii duo reportauit: Catuli exercitus. xxxi. Sed ab
eorum mulieribus grauiorem pene q̃ ab ipsis pugnam romani experti sunt:hæ & enim plau
stris in modum castrorum depositis:ipsæ desuper propugnantes diu obstitere romanis. Sed
cum ab eis ipsæ nouo cædis genere terrerentur:abscisis.n. cum crine ceruicibus:inhonesto satis
uulnere turpes relinquebantur:ferrum quod in hostes sumpserant:in se suosq; uerterunt. Nã
que aliæ concursu mutuo iugulatæ:aliæ apprehensis inuicem faciebus strangulatæ:aliæ funi
bus ad sua colla ligatis;equorũ cruribus protractæ interierunt:aliæ laqueo de subiectis plau
strorum temonibus pependerunt:quædam dum se suspenderet: duos filios tractis per colla
eorum laqueis ad suos pedes uinxit:ita his duobus prælus. cccxl. m. Gallorum occisa. cxl. mi
lia capta sunt:absq; innumera multitudine mulierum quæ furore fœmineo se suosq; paruu
los necauerunt. Is belli finis fuit:triumphus utriq; decretus est. Sexto Iulio Cæsare: & Lucio

Martio Philippo consulibus sexcentesimo quinquagesimo anno ab urbe condita: cum prope omnia alia bella cessarent. In Italia grauissimum bellum Picentes Marsi Pelignique mouerunt Qui cum annis numerosis in populo romano obedirent: tum libertatem sibi æquam asserere ceperunt: pernitiosum admodum hoc bellum fuit: Rutilius consul in eo occisus est: Cepio nobilis iuuenis: & Porcius Cato alius consul. Duces autem aduersus romanos picentibus marsis fuerunt Titus Vietius: Hierus Asianus: Titus Legennius: Aulus Cluentius a romanis contra eos bene pugnatum est. A Caio Mario qui sexies consul fuerat: & a Cneo Pompeio maxime tamen a Lucio Cornelio Sylla: qui inter alia egregia facta ita cluentium hostium ducem cum magnis copiis fudit: ut ex suis nec unum amitteret: quadriennio cum graui tamen calamitate hoc bellum tractum est. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Corneliũ Syllam consulem: cum antea in eodem bello ipse multa strenue prætor gessisset. In tempore ipso dira prodigia uisa sunt. Nam sub ortu solis globus igneus a regione septentrionis cum maximo cæli fragore emicuit. Apud Aretinos in conuiuio cruor e panibus quasi a uulneribus corporum fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum mixtis etiam testarum fragmẽtis terram latissime uerberauit. In samnitibus e uastissimo terræ hiatu flamma prorupit: & usque in cælum extendi uisa est. Tum etiam omnium generum animalia: quæ inter homines uiuere solita erant: relictis stabulis pascuisque cum balatu hinnitu mugituque miserabili ad siluas montesque fugerunt: canes quoque quorum natura est extra homines esse non posse lachrymosis ululatibus uagi luporum ritu oberrauerunt. Nec mora post grauia hæc prodigia ciuilia bella secuta sunt. Apud iudæos ea tempestate primus Aristobolus rex pariter & pontifex diadematis sumpsit insigne: Cap. ii.

a Nno urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo secundo primum Romæ bellũ ciuile commotum est: Eodem anno etiam Mithridaticũ. Causam bello ciuili Caius Marius sexies consul dedit. Nam cum Sylla consul contra Mithridatem gesturus bellum: qui Asiam & Achaiam occupauerat: mitteretur. Isque exercitũ in Cãpania paulisper teneret: ut belli socialis: de quo diximus: quod intra Italiã gestũ fuerat reliquiæ tollerẽtur: Marius affectauit: ut ipse ad bellũ Mithridaticũ mitteretur. Quare Sylla cõmotus cũ exercitu ad urbem uenit. Illic contra Marium & Sulpicium dimicauit: primus urbem armatus ingressus est. Sulpitium interfecit: Marium fugauit: atque ita consulibus ordinatis in futurũ annum Cneo Octauio: & Cornelio Cinna ad Asiam profectus est. Mithridates qui pontifex erat atque rex Armeniam minorem: & totum ponticum mare in circuitu in bosphoro tenebat. Primo Nicomedem amicum populi romani Bithynia uoluit expellere. Senatuique mandauit bellum se ei propter iniurias: quas passus fuerat illaturum. A senatu respõsum est Mithridati: si id faceret: quod bellum a romanis & ipse pateretur. Quare iratus Cappadociam statim occupauit: & ex ea Ariobarzanem regem & amicum populi romani fugauit. Mox etiam Bithyniam inuasit: & Paphlagoniã: pulsis ex ea regibus: amicis populi romani Polemene & Nicomede inde & Ephesum contendit: & per omnem Asiam litteras misit: ut ubicunque inuenti essent ciues romani uno die occiderentur. Interea etiam Matone ciuitas Achaiæ ab Aristone Atheniensi Mithridati tradita est. Miserat enim iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suũ cum. c. xx. milibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua græcia occupata est. Sylla Archelaum apud Pyræum non longe ab Athenis obsedit: ipsas cepit. Postea commisso prælio contra Archelaum ita eum dicit: ut ex. xx. milibus uix decem Archelao superessent. Ex Syllæ exercitu quattuordecim tantum homines interficerentur. Hac pugna cognita Mithridates. lxx. milia electissima ex Asia Archelao misit: contra quem Sylla iterum commisit. Primo prælio. xx. milia hostium interfecta sunt: & filius Archelai Diogenes. Secundo omnes Mithridatis copiæ extinctæ sunt. Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita Mithridates iussit cum Sylla de pace agere cepit. Interim Sylla etiam Dardanos Scordiscos Dalmatas & Mœsos partim uicit: alios in fidem accepit. Sed cum legati a rege Mithridate: qui pacem petebat: uenissent: non aliter se daturum esse Sylla respondit: nisi rex relictis his quæ occupauerat: ad regnum suum redisset. Postmodum ad colloquium ambo uenerunt. Pax inter eos ordinata est: ut Sylla ad bellum ciuile festinans: a tergo periculũ non haberet. Nam dum Sylla in Achaia & Asia Mithridatẽ uicit: Marius qui fugatus erat: & Cornelius Cinna unus ex consulibus: bellum in Italia repararunt. Et ingressi urbem Romam nobilissimos ex senatu: & consulares uiros interfecerunt: multos proscripserunt: ipsius Syllæ domo euersa: filios & uxorem ad fugam compulerunt. Vniuersus reliquus senatus ex urbe fugiens ad Syllam in græciam uenit: orans ut patriæ subueniret. Ille in Italiam tunc traiecit: bellum ciuile gesturus aduersus Norbanum & Scipionem consules. Et primo prælio cõtra Norbanum dimicauit non longe a capua: tum. vi. m. cecidit. vi. m. cepit: uiginti & quattuor suorũ amisit. Inde etiam ad Scipionem se conuertit: & ante prælium totum eius exercitum sine san

guine in deditionem accepit. Sed cum Romæ mutati consules essent: Marius Marii filius: ac Papirius Carbo consulatum accepissent. Sylla contra Marium iuniorem dimicauit: & .xv. milia eius occisis. cccc. de suis perdidit. Sylla deinde cum Campanio samnitum duce ex reliquis copiis ad portam collinam signa contulit. lxxx. milia hominum occidit. Mox etiam urbem ingressus tria milia hominum contra fidem datam inermes peremit. Cumq; magna crudelitate aduersus sontes insontesque sæuiret; Quintus Catulus palam Syllæ dixit. Cum quibus tandem uicturi sumus in bello armatos: si in pace inermes occidimus? Sylla dehinc Marium de caprili casa extractum uincire iussit: ductumq; trans tiberim: oculis effossis: membris minutatim fractis uel exactis trucidari. Marium Marii filium Preneste persecutus obsedit: & ad mortem compulit. Rursus pugnam grauissimam habuit contra Lampanium & Carinatem duces partis marianæ ad portam collinam. lxxx. milia hostium in eo prælio contra Syllam fuisse dicuntur: duodecim milia se Syllæ dederunt. Cæteri in acie in castris in fuga insatiabili ira uictoris consunsumpti sunt. Cn. quoq; Carbo consul alter ab Arimino in Siciliã fugit: & ibi per Cneum Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla annos unum & uiginti natum cognita eius industria tantis exercitibus præfecerat: ut secundus a Sylla haberetur. Occiso ergo Carbone Siciliam Pompeius recepit: transgressus inde ad Africam Domitium marianæ partis ducem: & Ierdam regem Mauritaniæ: qui Domitio auxilium ferebat: occidit. Post hæc Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphauit. Cneus etiam Pompeius qd nulli romanorum tributum erat: quartum & uigesimum annum agens de Africa triumphauit. Hunc finem habuerunt duo belli funestissima Italicum: quod sociale dictum est: & ciuile: quæ ambo tractata sunt per annos decem. Consumpserunt autem ultra centum quinquaginta milia hominum uiros consulares. xxiii. prætores. vii. ædilitios. lx. senatores fere. ccc. Post hæc tamen Sylla mortuo Lepidus marianæ partis aduersus Catulum Syllanum ducem consurgens: bellum reparauit: bis tunc acriter certatum est. Plurimi romanorum extincti. Albanorum ciuitas pro eo quod illuc Scipio Lepidi filius confugisset: expugnata: & capta est. Brutus in cisalpinam Galliam fugiens apud Regium interfectus est. Hoc tempore Hierosolimis Alexandra uxor Alexandri regnabat; ex cuius ætate iudæos rerum confusio & uariæ clades oppressere.

Eutropii uiri clarissimi de gestis romanorum liber sextus.

m Arco Aemilio Lepido: Quinto Catulo consulibus. Cum Sylla rempublicam composuisset; bella noua exarserunt. Vnum in Hispania: aliud in Pãphilia & Sicilia: Tertium in Macedonia: Quartum in Dalmatia. Nã Sertorius qui partium marianarum fuerat timens fortunam eorum: qui interempti erant: ad bellum commouit Hispanias. Missi sunt contra eum duces Quintus Cecilius: Metellus filius eius: qui Iugurtham regem uicit & Lucius Dominus prætor. A Sertorii duce Herculeo Domitius occisus est: Metellus uario successu: contra Sertoriũ dimicauit. Postea cum impar pugnæ solus Metellus putaretur: Cneus Pompeius ad Hispanias missus est: ita duobus ducibus aduersus Sertorium fortuna uaria sæpe pugnauit. Octauodecimo anno per suos occisus est: & finis ei bello datus est: per Cneum Pompeium adolescentem: & Quintum Metellum Pium: atq; omnes prope Hispaniæ in ditionem populi romani redactæ sunt. Ad Macedoniam missus ẽ Appius Claudius. Post consulatum leuia prælia habuit: contra uarias gentes quæ Verodopam prouinciam incolebant: atq; ibi morbo mortuus est. Missus ei successor. Cn. Scribonius Curio post consulatum. Is dardanos uicit: & usq; ad dãnubium penetrauit: triumphumq; meruit: & intra triennium finem bello dedit. Ad Ciliciam & Pamphiliam missus est post Seruilius ex consularibus uir strennuus. Is Ciliciam subegit. Liciæ urbes clarissimas oppugnauit: & cepit. In his Faselidam: Olympum: Coracum Ciliciæ regem. Isaurosq; aggressus ad deditionem redegit; atq; intra triennium bello finem dedit. Primus omnium romanorum in Isauriam iter fecit. Is reuertens triumphum accepit: & nomen Isaurici meruit. Ac in Illyricum missus est Cneo Cosconio proconsule. Is multam etiam partem Dalmatiæ subegit. Salonas cepit: & cõposito bello Romam post biennium rediit. Hisdem temporibus consul Marcus Aemilius Lepidus Catũlo collega ciuile bellum uoluit commouere. Intra tamen unam æstatem motus eius oppressus est. Ita uno tempore multi simul triumphi fuerunt. Metelli ex Hispania. Pompeii secundus ex hispania: Curionis ex Macedonia. Seruilii ex Isauria. Ca. ii.

a Nno urbis cõditæ sexcẽtesimo septuagesimo sexto. L. Licinio Lucullo: & .M. Aurelio Cotta cõsulibus mortuus ẽ Nicomedes rex bithyniæ: & p testamẽtũ. populũ ro. hæredẽ fecit. Mithridates pace rupta Bithyniã & Asiã rursus uoluit iuadere. Aduersus eũ ambo cõsules missi nõ unã hũere fortunã. Cotta apd' Calcedonẽ uictus ab eo acie: ẽ intra oppidũ coactus ẽ & obsessus. Sed cũ se inde mithridates Cyzicũ trãstulisset: ut cyzico ca

pto totā Asiā inuaderet: Lucullus ei alter cōsul occurrit. Ac dum mithridates in obsidiōe cy-
zici cōmoraretur: ipse eum a tergo obsedit: fameq; cōsumpsit: & multis pliis uicit. Postremo
Byzantiū: q nunc Cōstātinopolis est: fugauit: nauali quoq; plio duces eius Lucullus oppres
sit. Ita una hyeme & æstate a Lucullo ad centum fere milia hoīum regis extincta sunt. Anno
urbis Romæ. dc. lxxviii. Macedoniam puinciam. M. Licinius Lucullus accepit: cōsobrinus
eius qui contra Mithridatem bellū gerebat. Et in Italia nouum bellū subito cōmotum est.
Septuaginta. n. & quattuor gladiatores ducibus Parca: Orixo & Oenamao effracto Capuæ
ludo fugerunt. Vesubium montē occupauerunt. Vnde erumpentes Clodii pconis: qui eos
obsidione cinxerat: castra expugnauerunt: ipsoq; in fugam acto cuncta in pdam auerterunt.
Inde per Cosentiam & Metapontū circunducti: ingētia breui agmina collegerunt. Itaq; cum
cædibus: incendiis: rapinis: stuprisq; omnia miscerentur: multæq; se matronæ ob dolorē pu-
doris uiolati necassent: pene non leuius bellum mox q̄ Hannibal mouerunt. Nam multis du
cibus: & duobus simul Romanoꝝ consulibus uictis. lx. fere milium armatoꝝ exercitum cō-
gregauerunt. Victiq; sunt in Apulia a. M. Licio Crasso pconsule: & post multas calamitates
Italiæ tertio anno bello huic finis impositus est. Ca. iii.

Excentesimooctogesimo primo anno urbis conditæ. P. Cornelio tantum duo gra-
uia bella impio romano erant: mithridaticum & macedonicū. Hæc duo Luculli
s agebant. Lucius Lucullus & Marcus Lucullus. Lucius ergo Lucullus post pugnā
cyziecenam: qua uicerat Mithridatem: & naualem: qua duces eius oppresserat: per
secutus est eum: & recepta Paphlagonia atq; Bithynia ēt regnū eius inuasit. Sinopē & Misonci
uitates Ponti nobilissimas cepit. Secūdo bello apd' Gaueran ciuitatē: quo ingentes copias ex
omni regno adduxerat. Mithridates cum. xxx. milibus lectissima regis a quinq; romanorū
militibus uastata essent. Mithridates fugatus: & castra eius direpta. Armenia quoq; minor:
quam tenuerat: eidem sublata est. Susceptus tñ est Mithridates post fugam a Tigrane Arme
niæ rege: q tum ingēti gloria impabat. Persas sæpe uicerat. Mesopotamiā occupauerat & Sy
riam Phoenicesptem. Ergo Lucullus repetens hostē fugatum: ēt regnum Tigranis: q ai me
nis impabat ingressus est Tigranes certam ciuitatē Arzianē nobilissimam regni armeni acce
pit: ipsum regem cū sexcentis milibus clibanariis: & centū milibus sagittarioꝝ: & armatorū
uenientē decemocto militū hñs ita uicit: ut magnam prem armenoꝝ deleuerit. Inde Nisibi
profectus: eam quoq; ciuitatē cum regis fratre cepit. Sed hi quos in Ponto Lucullus relique
rat cum exercitus pte: ut regiones uictas ēt romanoꝝ tuerentur: negligenter se & auare agen
tes: occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt: atq; ita bellū renoua-
tum est. Lucullo paranti: capta Nisibi contra persas expeditionem successor est missus. Al-
ter autem Lucullus: qui Macedoniam administrabat: Bessis primus Romanorum itulit bel
lum: atq; eos ingenti plio in Hemo monte supauit: oppidū Vscudaniā: qd' bessi hitabant: eo
dem die quo aggressus est uicit. Cabulē cepit: & usq; ad Danubium penetrauit. Expugnauit
etiam gentes: quæ rhodopeis montibus circunfusæ sunt. Inter cætera dictu audituq; horri-
da quædam in captiuos agebant. Ruptis cum poculo opus esset humanorum capitum ossi-
bus cruentis capillatisq; adhuc ac per interiores cauernas male effuso cerebro oblitis: auide
ac sine horrore: tanq̄ ueris poculis utebantur. Inde multas supra Pontum positas ciuitates ag
gressus est. Illic Apolloniam uertit: Galatiam: Parthenopolim: Thomos: Histrum: Burziā
omnem cepit: belloq; confecto Romam rediit. Ambo tñ triumpharunt. Lucullus qui cōtra
Mithridatem pugnauerat: maiori gloria cum tantoꝝ regnoꝝ uictor redisset. Ca. iiii.

Onfecto bello macedonico: manente mithridatico: quod recedente Lucullo rex
collectis auxiliis reparauerat: bellum creticum ortum est. Ad id missus Cecilius
c Metellus ingentibus prælis intra triennium omnem prouinciam cepit: appella-
tusq; est Creticus: atq; ex insula triumphauit. Quo tempore Libya quoque Roma
no imperio per testamentum Appionis: qui rex eius fuerat accessit: in qua inclytæ
urbes erant Vernice: Ptolemais & Cyrene. Dum hæc aguntur: pyratæ omnia mari infesta-
bant: ita ut Romanis toto orbe uictoribus: sola nauigatio tuta non esset. Quare id bellum
Cneo Pompeio decretum est: quod intra paucos menses ingenti felicitate & celeritate con-
fecit: mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem in Armenia minore noctur
no prælio uicit: castra diripuit: quadraginta mille eius occidit: uiginti tantum de exercitu
suo perdidit: & duos centuriones Mithridates cum uxore fugit & duobus comitibus. Neque
multo post cum in suos sæuiret: & complures amicos suos necnon Exipodriam: Magaræque
filios suos trucidasset: Pharnaces alter filius eius exemplo fratrum territus: exercitum pa-
tris ad persequendum se missum cōciliauit: & mox aduersum patrem duxit. Mithridates
diu ex altissimo muro filium frustra pcatus: ubi inexorabilē uidit: ita fertur exclamasse.
Quoniā inqt Pharnaces mori iubet: uos si estis dii patrii: pcor ut quādocunq; hanc uocē ipse

audiata liberis suis. Statiq; descendens ad uxores; pellices ac filias suas uenenũ oibus dedit.
Quod cum ipse nouissimus oium hausisset; nec tñ ꝓpter remedia qbus se p̃muniet at; uene
no cõfici posset; Gallum quendã uitigis militẽ inuitauit; eiq; iugulũ ꝑbuit. Hũc finem hũit
Mithridates; periit aũt apd' Bosphorũ uir ingẽtis industriæ & consilii; q regnauit annis qua-
draginta; uixit quinquaginta duos; contra Romanos bellum habuit annis quadraginta. Ti-
grani deinde Põpeius bellũ intulit; ille se eidẽ dedidit; & in castra Põpeii .xvi. miliario ab Ar
taxata uenit; ac diadema suũ cum ꝓcubuisset ad genua Põpeii i manibus suis collocauit; qd'
ei Põpeius reposuit; honorificeq; eum hitum regni tñ pte mulctauit; & grandis pecunia adẽ-
pta est ei Suri; Phenice: Sophene. Septẽ. m. ꝓterea talentorũ auri & argenti. cccc. m. quæ popu
lo ro. daret; quia bellũ sine cã Romanis cõmouisset. Pompeius ẽt mox Albanis bellũ intulit
& eorũ regem Herodẽ scilicet prudẽter uicit. Postremo p epulas ac munera rogatus ueniã ei
ac pacem dedit. Hiberiæ quoq; regem artacem uicit acie; & in deditionẽ accepit. Armeniam
minorẽ Deiotaro Galatiæ regi donauit; qa socius belli mithridatici fuerat. Attalo & Pole-
moni Paphlagoniã reddidit. Aristarchũ colchis regem iposuit. Mox ituræos & arabes uicit.
Et cum uenisset in Syriam. Seleuciam uicinam Anthiochiæ ciuitatẽ; libertate donauit; quod
regem Tigranem non recepisset. Anthiocensibus obsidem reddidit; aliquantum agrorũ Da-
mascenis dedit; quo locus sibi spatiosior fieret; delectatus amoenitate loci & aquarũ abun
dantia. Inde ad Iudæam transgressus est. Hierosolimam caput gentis obsedit; non solum na-
tura loci; uerum etiam ingenti muro; fossaq; maxime munitam. Cum alias aliis legiões; diu
noctuq; succedere sine requie cogeret; uix tertio mense expugnauit. xiii. m. iudæorum occi-
sis; cæteris in fidem acceptis; muros ciuitatis euerti æquariq; solo imperauit; cuius circuitus
quattuor milium passuum dicitur fuisse. Cumq; aliquantos principes iudæorum securi p
cussisset; Hircanum sacerdotio restituit. Aristobolum captiuum Romam duxit. Hoc bellũ
orientis cum. xxii. regibus se gessisse ipse Pompeius narrauit. His gestis in Asiam se recepit; &
finem antiquissimo bello dedit. Marco Tullio Cicerone oratore; & Cneo Antonio consuli.
ãno sexcẽtesimo urbis conditæ. lxxxix. L. Sergius Catilina nobilissimi gñis uir; sed ingenii
prauissimi ad delẽdam patriam coniurauit cum quibusdam claris quidem; sed audacibus
uiris a Cicerone urbe expulsus est. Socii eius deprahensi in carcere strangulati sunt. Ab An-
tonio altero consule Catilina ipse uictus ꝑlio est; & interfectus. dc. xc. anno urbis conditæ. D.
Iunio Syllano. & L. Murena cõsulibus Metellus de Creta triũphauit. Põpeius de bello pyra
tico & mithridatico; nulla unq̃ põpa triumphi similis fuit. Ducti sunt añ eius currũ filii Mi-
thridatis; filii Tigranis; & aristobolus rex iudæorũ. Perlata ingẽs pecunia; auri argẽtiq; argentũ
infinitum. Hoc tpe nullum per orbem terrarũ graue bellum erat. Ca. v.

Nno urbis cõditæ. dc. xc. viii. C. Iulius Cæsar; q postea imꝑauit cum. L. Bibulo cõ
sul ẽ factus; decreta ẽ ei Gallia trãsalpina & cisalpina & comata. Postea senatus ad
a didit & Illyricũ cum legionibus denis. Primo uicit heluetios; q nunc squadi appel
lantur. Deinde uincẽdo bella grauissima usq; ad Oceanum britannicũ ꝓcessit. Ex
pugnauit nanq; in ea heluetios; tulingos; lacoboros; rauracos & boios; ex qbus xlvii. m. perẽ-
pta sunt; cætera effugerunt. Deinde Ariohiscũ regem cui auxiliabãtur Arudes; Marcomões;
Tribeci; Vangiones; Vrienres; Edusę; & Sueui fugere cõpulit; duasq; uxores eius; totidẽq; fi-
lias cepit; oẽmq; exercitũ p. l. m. passuũ insatiabiliter cecidit. Post hoc gentẽ helgarũ; cui ad-
hęserant bello uagii cũ. lx. m. armatorũ. Suessones cũ. l. m. Merui ꝑterea; quorũ adeo idomi
ta feritas erat; ut nunq̃ ad se mercatores accedere sinerẽt. Hi nihilominus. l. m. armatorũ ha-
bentes. Adrapates ẽt & ambiani; menappi; caleti; uelocaces; uelomãdi; atuatici; conduenses;
eburones; cerosimani; q uno noie germani uocãtur; quorũ oium cum his quos supra diximus
cclxxii. m. fuisse referũtur. Hi cum repẽte e siluis erũpentes; exercitũ Cæsaris ꝑteritum i fu
gam uertissent; tandẽ hortatu Cæsaris exercitus restitit; eosq; usq; ad internitionẽ pene dele
uit. Dehinc Titurius Albinus legatus Cæsaris albercos; eburiones; lixoniosq; icredibili cæde
deleuit. P. Cassius alter legatus ex aqtanis & cãtabris. xxxviii. m. iterfecit. Cæsar rursus ger
manos; q Rhenũ transierãt; & totas Gallias sibi subiicere pabant; bello adortus usq; ad inter
nitionẽ cecidit; quorũ ferũtur. cccc. xl. m. fuisse. Deinde facto põte rhenũ trãsgressus sueuos
maximã & ferocissimã gentẽ supauit; quorũ esse centũ pagos multi ꝓdidere; totãq; Germa-
niam pterruit; mox i Galliã se recepit. Domuit tãtãnis. ix. fere oẽm Galliã; q inter alpes & flu
men Rhodanũ; Rhenũ & Oceanũ est; & circuitus patet; ab his tricies cẽtena milia passuum.
Britãnis mox ẽt bellũ intulit; qbus añ eũ nec nomen qdem ro. cognitũ erat; eos quoq; uictos
obsidibus acceptis; stipẽdiarios fecit. Galliæ ãt tributi noĩe annũ ĩpauit sestertiũ q̃dringen-
ties. Germãosq; trãs Rhenũ aggressus imanissimis ꝓliis uicit. Inter tot successus ter male pu
gnauit; apd' arbenos semel pñs; & absens a Germania bis. Nam legati eius Titurius & Arũcu
leius per insidias cæsi sunt. Ca. vi.

Irca eadem tpa anno urbis conditæ .dcxcix. M. Licinius Crassus collega. Cn. Pom
peii magni cōsulatu secūdo cōtra Parthos missus ē: & cū circa Carras cōtra Omē
c & auspicia dimicasset: a Surena Orodis regis duce uictus: ad postremū īterfectus
est cum filio clarissimo eiusdē nois & pstantissimo iuuene. Reliquiæ exercitus per
Cassiū qstorem seruatæ sunt: q singulari aīo pditas res tāta uirtute restituit: ut psas rediens
trans Euphratē crebris pliis uinceret. Hinc iam bellū ciuile successit execrandū & lachryma
bile: quo pter calamitates: q prælis acciderūt: ēt romani nois fortuna mutata est. Cæsar. n.
rediēs e Gallia uictor: cepit poscere aliū consulatū: atq; cū sine dubietate aliq̄ ei deferretur:
contradictū est a Marcello cōsule: a Bibulo: a Pōpeio: a Catone: iussusq; ut demissis exerciti
bus ad urbē rediret: & ex Marcelli cons. auctoritate ad legiones: q apd' Luceriā erant: Pōpe-
ius cū imperio missus ē: pter quā iniuriā Cæsar ab Arimino: ubi milites congregatos hēbat:
aduersum patriam cū exercitu uēit: cōsules cū Pōpeio senatusq; ois: atq; uniuersa nobilitas ex
urbe fugit: & in Græciā trāsiuit: apd' Epyꝝ: Macedoniā: Achaiā Pōpeio duce senatus contra
Cæsarē bellu parauit: Cæsar uacuā urbē ingressus dictatorē se fecit: inde Hispanias petiit:
ibi Pōpeii exercitus ualidissimos & fortissimos cū tribus ducibus. L. Afrāio. M. Petreio: M.
Barsone supauit. Inde regressus in Græciā trāsiit: aduersum Pōpeiū dimicauit. Primū apd'
Durachiū primo plio uictus est & fugatus: euasit tn̄ qa nocte interueniente Pōpeius seq noluit.
Dixitq; Cæsar nec Pōpeium scire uincere: & illa tm̄ die se posse supari. Deīde in Thessalia
apd' Palephar sam cū pductis utrinq; ingētibus copiis dimicauerit. Pōpeii acies hūit. xl. m.
peditū; eqtes in sinistro cornu. dc. in dextro. d. pterea totius oriētis auxilia: totāq; nobilitatē
inumeros senatores; ptorios cōsulares: & q magnoꝝ iam bellorū uictores fuissent. Cæsar in
acie sua hūit peditū non itegra. xxx. m. eqtes mille. Nunq̄ adhuc romanæ copiæ in unū neq;
maiores neq; melioribus ducibus cōuenerant; totū terraꝝ orbē facile subacturæ: si cōtra bar
baros ducerētur. Pugnatū tn̄ est ingēti cōtentione. Cūq; diu utrinq; dubia forte cæderētur:
atq; ex alia pte Pōpeius inter hortandū diceret. Parcite ciuibus: nec tn̄ facerent: ex alio uero
Cæsar hoc facere urgeret dicens miles faciē feri. Tandē ois Pōpeii exercitus fugit: castra eius
direpta sunt. Ipse fugatus Alexandriā petiuit: ut a rege Aegypti: cui tutor a senatu datus fue-
rat pter iuuenilē eius ætatē acciperet auxilia: q fortunā magis q̄ amicitiā secutus occidit Pō-
peium: caput eius & annulū Cæsari misit: quo cōspecto Cæsar ēe lachrymas fudisse dr̄: tan
ti uiri intuēs caput: & generi quondā sui. Mox Cæsar Alexandriā uenit: ipi quoq; Ptolemeus
insidias parauit: Cæsar ui insistentiū hostiū pressus scaphā ascendit: q mox pōdere subseqn
tium aggrauata ac mersa p. cc. pastus ad nauē unā manu elauata: qua chartas tenebat natādo
puenit. Mox nauali certamine pulsatus: magna facilitate classem regiā aut depressit aut ce-
pit. Alexādrinis petentibus reddidit regē monitū: ut amicitiā magis romanā: q̄ arma experi
ilideret: q tn̄ ilico ut liber fuit: bellū intulit: sed cōtinuo cū toto exercitu suo & ipse deletus
est. Nam. xx. m. hoīum in eo bello cæsa referūtur. xii. m. cum. lxx. lōgis nauibus dedita: qn
genti ex uictoribus cecidisse dn̄tur. Rex ipse adolescēs scapha exceptus ut fugeret: multis in
silientibus mersus necatusq; est. Corpus eius ad littus deuolutū indicio loricæ aureæ cogni-
tum fuit. Cæsar Alexādria potitus: regnū Cleopatræ dedit Ptolomei sorori: cum qua con-
suetudinē stupri hūerat: q postea regio comitatu urbē ingressa est. Rediēs inde Cæsar Phar
nacem Mithridatis magni filiū: q Pōpeio in auxiliū apd' Thessaliā fuerat: rebellantē in Pō-
to & in multas populi ro. puincias occupātē uicit acie. Postea ad mortē coegit. Inde Romam
regressus tertio se cōs. fecit cū. M. Aemilio Lepido: q ei magr̄ eqtū dictatori añ annū fuerat.
Inde in Africā pfectus est: ubi īfinita nobilitas cū Iuba Mauritaniæ rege bellū reparauerat apd'
Capsā. Pugnauit Cæ. cū illis & uicit. Duces āt ro. erāt. P. Cornelius Scipio ex gn̄e ātiq̄ssimo
Scipionis africani. Hic ēt socer magni Pom. fuerat. M. Petreius Varro. M. Portius Cato. L.
Cornelius Faustus Sylla: dictatoris filius. Cōtra hos cōmisso plio post multas dimicatōes ui
ctor fuit cæsar: cato: Scipio: Petreius: Iuba ipsi se occideſt. Faustus Syllæ quondā dictatoris
filius Pom. gener a cæsare interfectus ē. Post annū cæsar Romā. iiii. triūphis ingressus ē: q̄rto
se cōs. fecit. & statī ad Hispāias ē pfectus: ubi Pōpeii filii. Cn. & Sextus ingens bellū pparaue
rant. Multa plia fueſt: ultimū apd' Mūdā ciuitatē: i quo adeo cæsar pene uictus ē: ut fugiēti
bus suis se uoluerit occidere: ne post tantā militaris rei gloriā inpatē adolescentiū natus an-
nos. lvi. uēiret: deniq; repatis suis uicit: & Sex. pōpeii filius maior occisus ē: minor fugit. Inde
cæsar bellis ciuilibus toto orbe cōpositis Romā rediit: & agere insolētius cepit: & cōtra cōsue
tudinē ro. libertatis. Cū ergo & honores ex sua uolūtate pstaret: q ad popolū ātea referebantur:
nec senatui ad se ueniēti assurgeret: aliaq; regia & pene tyrānica faceret: cōiuratū ē in eū
a. lx. uel āplius senatoribus eqtibus ro. pcipue fuerūt īter cōiuratos duo Bruti ex eo gn̄e Bru
ti: q primus Romæ cōsul fuerat: & reges expulerat: &. Cn. cassius & Seruilius casca. Ergo cæ
sar cū sena. die q̄dā īter cæteros uēisset ad curiā. xxiii. uulneribus fossus ē: uir quo nullus ūq̄

bellis magis enituit. Eius siq̃dē ductu undecies cētū nonaginta & duo. m. hostiū cæsa sunt. Nam quātū bellis ciuilibus fuderit; noluit annotare. Signis collatis qnqgesies dimicauit. M. Marcellus solus sup gressus; q. xxxix. uicibus pari mō fuerat pliatus. Adhuc nullus celerius scripsit: nemo uelocius legit; q̃ternas simul epistolas dictauit. Tātæ fuit bonitatis: ut quos armis subegerat; clæmētia magis uicerit. Eodē tpre tres simul exorti soles paulatim ĩ undē orbem coierūt. Inter cætera portētaq̃ in toto orbe facta sunt; bos in suburbano Romæ ad arantes locutus est; frustra se urgeri. Nō. n. frumēta sed hoīes breui defuturos. Libri. vii. Ca. i.

Nno ui bis cōditæ. dcc. sei e ac nono iterfecto Cæsare ciuilia bella repata sunt. Percussoribus. n. Cæsaris senatus fauebat: Sed Antonius cō. ptium Cæsaris ciuilibus
a bellis opprimere eos conabatur. Ergo turbata rep. multa Aōtōius scelera cōmittēs a senatu hostis iudicatur. Missi ad eū psequendū duo con. Pāsa & Hircius; & Octauianus adolescēs āno. xvii. natus pře Octauio senatore genitus: maternū genus ab Aenea p Iuliam familiā sortitus; Cæsaris nepos; quē ille testō hæredē reliq̃rat; & nomen suū ferre iusserat. Hic est q postea Aug. est dictus & rerū fortuna potitus. Quare pfecti cōtra Antoniū tres duces uicerūnt eū apd Mutinā; euenit tñ ut uictores con. ambo morerētur. Quare tres exercitus uni Cæsari paruerūt. Fugatus Ant. amisso exercitu cōfugit in Hispanias ad Lepidum; q Cæsaris magr̃ eqtum fuerat; & tum militū copias grādes hēbat; a quo susceptus ē. Mox Lepido opam dāte; Cæsar pacē cū Anto. fecit; & q̃si uindicaturus pr̃is sui mortē; a quo p testū fuerat adoptatus; Romā cū exercitu pfectus; extorsit ut sibi. xx. anno cōsulatus daretur. Senatū pscripsit cū Antonio ac Le. rēp. armis tenere cepit; p hos ēt Cicero orator occisus est; multiq; alii nobiles. Interea Brutus & Cassius iterfectores Cæsaris ingēs bellū mouerunt. Erāt. n. p Macedoniā & orientē multi exercitus; quos occupauerāt. Profecti sunt igr̃ cōtra eos Cæsar Octauiāus Aug. & M. Antonius. Remāserant. n. ad defendendā Italiā Lepidus. Apd' Philippos Macedoniæ urbē cōtra eos pugnauerunt. Primo p̃lio uictus est Ant. & Cæsar periit tñ dux nobilitatis Cassius. Secundo Brutū & infinitā nobilitatē quæ cum illis bellū gesserat interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est resp. ut Augustus Hispanias; Gallias & Italiā teneret: Antonius Asiā; Pontum & orientē. Sed in Italia. L. Antonius cōsul bellū ciuile cōmouit. Frater eius q cum Cæsare contra Brutū & Cassiū dimicauerat. Is apud Perusiū Tusciæ ciuitatem uictus & captus est; neq; occisus. Interim a Sexto Pōpeio. Cn. Pōpei filio ingens bellū in Sicilia cōmotū est; his q superfuerant ex ptibus Bruti Cassiiq; ad eū confluētibus: bellatum per Cæsarē Augustum Octauianum; & M. Antonium aduersus Sextum Pompeium pax postremo conuenit. Ca. ii.

O tpe. M. Agrippa in Aqtania rem psperegessit; & L. Ventidius Bassus irrumpētes in Syriā Persas tribus p̃liis uicit. Parthorū regis Orodis filium interfecit: eo ipso
c die quo olim Orodes Persarū rex p ducem Surenam Crassum occiderat. Hic primus de pthis iustissimū triumphū romæ egit. Interī Pōpeius pacē rupit; & nauali p̃lio uictus fugiēs ad Asiā iterfectus ē. Antōius q Asiā & orientē tenebat; r̃pudiata sorore Cæsaris Augusti Octauiani; Cleopatrā reginam Aegypti duxit uxorē. Cōtra psas ēt ipse pugnauit; primis eos p̃liis uicit; regrediens tñ fame & pestilentia laborauit. Et cum instarēt Parthi fugienti ipse p uictore cessit. His tpibus quoq; ingens bellū ciuile cōmouit cogēte uxore Cleopatra regina Aegypti: dum cupiditate muliebri optat ēt urbe regnare: uictus ē ab Augusto nauali pugna clara & illustri apud Accium; qui locus in Epyro est: ex qua fugit in Aegyptū: & desperatis rebus cum oēs ad Augustum trāsirent; & ipse se interemit. Cleopatra exornata diuersis ornatibus ad Cæsarē uenit; sperās eum ut cæteros sua specie ad libidinē illicere: sed ille se intra pudicitiā coartās; ad eius concupiscentiā minime inflexus: cā mox custodiri mandauit: quæ ea custodia elapsa; in p̃cioso sepulchro iuxta Antoniū suum se collocās; sibi aspidem admisit: & ueneno eius extincta est. Aegyptus p Octauianū Augustū impio ro. adiecta est; p̃positusq; eius factus est. Cn. Cornelius Gallus. Hunc primū Aegyptus romanū iudicē hūit. Ita bellis toto orbe cōfectis: Octauianus Aug. Romā redut. xii. anno postq̃ cōsul fuerat ex eo remp. p. xliiii. annos solus obtinuit. Ante. n. xii. annis cū Antonio & Lepido tenuerat. Deniq; cum de oriente uictor reuersus esset: tum primū Augustus eo qd' remp. auxerat: cōsalutatus est; atq; ex tunc summā rerum potestatem: quam Græci monarchiā uocant; adeptus est. His diebus trans Tiberim de taberna meritoria fons olei ex terra exundauit: ac per totū diem largissimo riuo fluxit: significans ex gentibus gratiam Christi. Tūc etiam circulus ad speciē cælestis arcus circa solē apparuit: Igitur cum quadragesimo secundo anno firmissimā uerissimamq; pacē Cæsar cōposuisset: Christus dn̄s in Bethleē natus est: cuius aduētui pax ista famulata est: Nullo tpe ante Cæsarem magis romana res floruit. Nam exceptis ciuilibus bellis: in qbus inuictus fuit: Romano adiecit ipio Aegyptū; Cantabriā; Dalmaciā; sæpe ante uictā; sed penitus tunc subactā; Pannoniā; Aqtaniā; Illyricū; Rhetiā; Vindelicos; & Talasso

in alpibus: oēs Ponti maritimas ciuitates. In his nobilissimas: Bosphoꝝ & Pōti Cappadociæ
Vicit aūt p̄lus dacos: germanoꝝ ingētes copias cecidit: ipsos quoq; trans Albē fluuiū sūmo-
uit: q in barbarico lōge ultra Rhenū est. Hoc tñ p Drusum priuignum suū administrauit: si-
cut p Tiberiō priuignū alteꝝ Pānonicum. Quo bello. cccc. m. captiuoꝝ ex Germania trans-
tulit: & supra ripā Rheni in Gallia collocauit. Armeniā a parthis recepit: obsides qđ nulli an-
tea: Persæ ei dederunt. Reddiderunt ēt signa romana: q̄ Crasso uicto ademerāt. Scythæ:
& indi: qbus antea romanoꝝ nomen incognitū fuerat: munera legatosq; ad eum miserunt.
Galatia quoq; sub hoc puincia facta est: cum antea regnū fuisset: primusq; eam. M. Lolius p
p̄tore administrauit. Tanto ēt amore apud barbaros fuit: ut reges populi. r. amici in honorē
eius cōderent ciuitates: q̄s Cæsareas noiarent: sicut in Mauritania a rege Ioba: & in Palestina
quæ nunc urbs est clarissima. Multi aūt reges ex regnis suis uenerūt: ut ei obsequerentur: &
hitu romano togati. s. ad uehiculū uel equum ipsius cucurrerūt. Adeo deniq; turbas: bella:
simultates execratus est: ut nisi iustis de cāis nunq̄ gēti cuiq̄ bellū indixerit: iactantisq; inge-
nii & leuissimi dicebat ardore triūphandi: & ob laureā coronā. i. folia infructuosa in discri-
men p incertos euētus certaminū securitatē ciuium p̄cipitare: neq; imparori bono qcq̄ minus
q̄ temeritatē congruere: satis celeriter fieri quicq̄d cōmode gereretur: armaq; nisi maioris
emollimēti spe nequaq̄ mouēda esse: ne cōpendio tenui iactura grani petita uictoria similis
sit hamo aureo piscātibus: cuius abrupti amissiq; detrimentū nullo capturæ lucro pensari
pōt: auūculi quoq; inuentū arguebat: q milites cōmilitones nouo blādoq; more appellās: dū
affectat carior fieri auctorē principis emolliuerat: deniq; erga ciues clæmēter uersatus est. In
amicos fidus extitit: quoꝝ p̄cipui erāt ob taciturnitatē Mecœnas: ob patientiā laboris: mode-
stiamq; Agrippa. Diligebat p̄terea Virgiliū: Flaccūq; poetas. Rarus q̄dē in recipiendas ami-
citias: ad retinēdas cōstantissimus: liberalibus studiis p̄sertim eloq̄ntiæ in tm̄ incumbens: ut
nullus ne in p̄cinctu q̄dem laberetur dies qn legeret: scriberet: declamaret. Auxit ornauitq;
Romā ædificiis multis isto gloriās dicto. Vrbē lateritiā reppi: relinquo marmorā. Fuit mi-
tis: gratus: ciuilis: ai lepidi: corpe toto pulcher: sed oculis magnis: quoꝝ acie clarissimorū si-
derum mō uibrans libēter accipiebat cedi ab intēdentibus tanq̄ Solis radiis aspectu suo: a cu-
ius facie dō q̄dam miles oculos auerteret: & interrogaretur ab eo cur ita faceret. ēndit. Quia
lumē oculoꝝ tuoꝝ ferre nō possum. Nec eñ uir tātus uitiis caruit. Fuit. n. paulū impatiēs: le-
uiter iracūdus: occulte inuidus: palā factiosus. Porro aūt dñandi supra q̄ existimari pōt cu-
pidissimus: studiosus aleæ lusor: cūq; esset cibo ac uino multū deditus: aliq̄tenus uero somni
abstinens: seruiebat tm̄ libidini usq; ad pbꝝ uulgaris famæ. Nā inter. xii. catamitos: toti dēq;
puellas accubare solitus erat. Abiecta quoq; uxore Scribonia amore alienæ cōiugis possessus
Liuiā quasi marito cōcedente sibi coniunxit: cuius Liuiæ iam erant filii Tiberius & Drusus:
Cūq; esset luxuriæ seruiens: erat tm̄ eiusdem uitii seuerissimus ultor more hoīum: q in ulci-
scendis uitiis: q̄bus ipsi uehementer indulgent: acres sunt. Anno. vii. &. lxx. ingressus Nolæ
morbo interiit: quanq̄ alii scribant dolo Liuiæ extinctū metuentis ne quia priuignæ filium
Agrippā: quem odio nouercali in insulā relegauerat: reduci cōpererat: eo summā rerū ade-
pto: pœnas pateretur. Igitur mortuū seu necatū multis nouisq; honoribus senatus cēsuit de-
corandū. Nam p̄ter id qđ antea p̄rem p̄riæ dixerat: tēpla tam Romæ q̄ urbes celeberrimas
ei cōsecrauit: cūctis uulgo iactātibus: utinā aut nō nasceretur: aut nō moreretur uir q non im-
merito & maxima pre dco similis est putatus. Neq;. n. facile ullus eo aut in bellis felicior fu-
it: aut in pace moderatior. xliiii. annis: qbus solus gessit impiū ciuilissime uixit. In cūctos li-
beralissimus: in amicos fidelissimus: quos tantis euexit honoribus: ut pene æq̄retur fastigio
suo. Impauit ānis. lvi. xii. cū Antonio. xliiii. solus: q certe nunq̄ aut reip. ad se potentiā traxis-
set: aut tādiu potiretur: nisi magnis naturæ studioꝝ bonis abūdasset. Ca. iii.

Nno ab urbe cōdita. dcclxvii. rēpu. beatissimā Tiberio successori reliq̄t: qui priui-
gnus ei mox gēer: postremo adoptiuus filius fuerat. Iste q̄a Claudius Tiberius Ne-
a ro dicebatur: elegārer a iocularibus Biberius Mero ob uinolentiā noiatus est: satis
prudens in armis: satisq; fortunatus añ sumptū impium sub Augusto fuit: ut non
īmerito reip. dñatus ei cōmitteretur. Inerat ei sciētia lraꝝ multa: eloq̄o clarior: sed ingenio
pessimo: truci: auaro: insidioso: simulās ea se uelle: q̄ nollet: his quasi infensus: qbus consul-
tum cupiebat. His uero quos oderat: quasi beniuolus apparēs. Repētinis responsionibus aue
cōsiliis melior: q̄ meditatis. Nusquā ipse pugnauit: bella p legatos suos gessit: suos quosdā re-
ges ad se per blāditias euocatos nunquam remisit. In quibus Archelaum Cappadocem: cu-
ius etiam regnum in prouinciæ formam redegit: & maximam ciuitatem appellari nomine
suo iussit: quæ nunc Cæsarea dicitur: cum Magaza antea diceretur. Hic uigesimo tertio im-
perii anno ætatis septuagintanouē cū immani furore insontes noxios suos pariter externosq;
puniret: resolutis artibus militiæ: Armenia p Parthos: Mesia a Dacis: Pānonia a Sarmathis.

Gallia a finitimis gentibus direptæ sunt; ipse ingenti omnium gaudio mortuus est in Câpania. xxiii. regnauit annis; obbiit ambiguis signis ueneni. Huius imperio. xv. anno dominus Ihesus Christus pdicationis suæ sumpsit initium; octauo quoq; decimo eiusdē anno Ihesus Christus filius dei pro nobis sese morti offerens crucifixus est. Ca. iiii.

Vccessit Tiberio Caius Cæsar; cognomento Gallicula Drusi priuigni Augusti filius; & ipsius Tiberii nepos sceleratissimus; & qui etiam Tiberii dedecora purgaret
s bellum contra germanos suscepit; & ingressus Sueuiam strēnue nihil fecit. Stupra sororibus intulit; ex una etiam natā filiam cognouit; cum aduersum cunctos ingenti auaritia: libidine: crudelitate sæuiret interfectus in palatio est anno ætatis suæ: xxxix. imperii. iiii. mense. x. dieque. viii. Ca. v.

Ost hunc Claudius fuit patruus Galliculæ Drusi: q apd' Maguntiācum filio monumentum habet; cuius Gallicula nepos erat. Hic Mediæ imperauit: multa gerēs
p tranquilla atque moderate; quædā crudeliter & insulse: Britannis intulit bellum; quos nullus Romanoꝝ post Caium Cæsarē attigerat; eaq; deuicta per. Cn. Sentium; Aulū Plautiū illustres & nobiles uiros triumphū celebrē egit: quasdam insulas etiam ultra Britânias in oceano positas; romano imperio addidit: quæ appellātur Orcades. Filio autē suo Britannici nomen iposuit: tam ciuilis autē circa quosdā amicos extitit; ut etiam Plautium nobilē uiꝝ: qui in expeditione britannica multa egregie fecerat: triumphantem ipse prosequeretur: & conscendenti capitoliū leuius incederet; uixit annos. lxiiii; imperauit. xiiii. post mortē consecratus est: diuusque appellatus. Ca. vi.

Vccessit huic Nero nepos Caii Galliculæ auunculo suo simillimus; qui Romanū imperium deformauit & minuit: inusitatæ luxuriæ sumptuūq;: ut qui exemplo
a Caii Galliculæ in calidis & frigidis se lauaret unguentis retibus aureis piscaretur: quæ blactis funibus extrahebat; infinitā senatus partem interfecit; bonis omnibus hostis fuit. Ad postremū se tanto dedecore prostituit: ut saltaret & cantaret in scæna; citharedico habitu uel tragico parracidia multa cōmisit; fratre matreque interfectis; urbem Romam incendit: ut spectaculi eius imaginē cerneret; qualis olim Troia capta arserat. In re militari nihil oīo ausus; Britanniā pene amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atq; euersa sunt. Armeniā parthi substulerunt; legionesq; romanas sub iugum miserunt. Duo tamen regna sub eo puinciæ factæ sunt: Pontus polemoniacus concedente rege Polemone: & alpes cottiæ rege defuncto; propter hoc romanæ urbi execrabilis ab oībus simul destitututus & a senatu hostis iudicatus; cum quæreretur ad pœnā: quæ pœna erat talis ut nudus per publicū ductus furca capiti eius inserta: uirgis usq; ad mortē cederetur: atq; ita pcipitaretur saxo: e palatio fugit: & in suburbano liberti sui quod est inter salariā & numētanam uiam: ad quartum urbis miliarium se interfecit. Aedificauit Romæ thermas: quæ ante neronianæ dictæ: nunc alexandrinæ appellātur. Obiit. xxxi. ætis anno: imperii. xiiii. atq; in eo omnis Augusti familia consumpta est. Denique omnibus flagitiis suis etiam hoc addidit; quod sanctos dei apostolos Petrum Paulumque trucidauit. Ca. vii.

Vic Seruius Galba successit antiquæ nobilitatis senator: cum. lxxiii. annum ageret ætatis; ab hispanis & gallis imperator electus est; mox ab uniuerso exercitu libē
h ter acceptus est; nam priuata eius uita isignis fuerat militaribus & ciuilibus rebus; sæpe consul; sæpe proconsul; frequēter dux grauissimi belli. Huius breue fuit imperium: & quod bona haberet exordia; nisi ad seueritatem propensior uideretur Insidiis Othonis occisus est; imperii mense. vii. iugulatus est in foro Romæ: sepultusq; ī hortis suis: qui sunt in Aurelia uia non longe ab urbe Roma. Ca. viii.

Vcius Otho occiso Galba inuasit imperium: materno genere nobilior q̄ paterno; neutro tñ obscuro; in priuata uita mollis & Neronis familiaris. In imperio documē
l tum sui non potuit ostendere. Nam cum his tpibus quibus Otho Galbam occiderat; etiam Vitellius factus esset a germanicis exercitibus īperator: bello cōtra eū suscepto; cum apud Bebriacum in Italia breui plio uictus esset; ingenres tamen copias ad bellū haberet; sponte semet occidit petentibus militibus; ne tam cito de belli desperaret euentu; cum tanti se non esse duxisset: ut propter eum ciuile bellum oriretur; uoluntaria morte obiit. xxx. & octauo ætatis anno; nonagesimo & . v. imperii die. Ca. ix.

Einde Vitellius imperio potitus est: familia honorata magis q̄ nobili. Nam pater eius non admodum clare natus; tres tñ ordinarios gesserat consulatus. Hic cū mul
d to dedecore imperauit: & graui sæuitia nobilitatis pcipue ingluuie & uoracitate. Quippe cum de die sæpe quarto uel quinto feratur epulatus; notissima certe cœna memoriæ mandata est: quam ei Vitellius frater exhibuit: in qua super cæteros sumptus duo milia piscium; septē milia auium apposita traduntur. Hic cum Neroni similis

esse uellet: atque id adeo præ se ferret: ut etiã exequias Neronis: quæ humiliter sepulræ fue
tant: honoraret: a Vespasiani ducibus occisus est: interfecto in urbe prius sabino Vespasiani
fratre: quem cum capitolio incendit. Interfectus autem est: & magno dedecore tractus p ur/
bem Romam publice nudus: erecta coma: & capite eius subiecto: ad mentum gladio sterco/
re inuoluto: & pectus ab omnibus obuiis appetitum. Postremo iugulatus & in Tiberim ,pie/
ctus est: etiam cõmuni caruit sepultura. Periit autem ætatis anno septimo & .l. imperii men/
se .viii. & die uno. Ca .x.

Espasianus huic successit: factus apud Palestinam princeps obscure quidẽ natus:
sed optimis uiris cõparandus: priuata uita illustris: ut q a Claudio in Germaniam
u deinde in Britanniã missus. Tricies & biscum hoste cõflixit: duas ualidissimas gen
tes .xx. oppida: insulam Vectã Britãniæ pximam impio Ro. adiecerit. Romæ se in
impio modetatissime gessit: pecuniæ tñ auidior fuit: ita ut eam nullis iniuste auferret: quã
cum omni diligentiæ puisione colligeret. Tamen studiosissime largiebatur: pcipue indigen
tibus. Nec facile añ eum cuiusq̃ principis uel maior est liberalitas cõparata uel iustior. Placi/
dissimæ bonitatis: ut q maiestatis quoq; cõtra se reos non facile puniret: ultra exilii pœnam.
Sub hoc Iudæa Ro. accessit impio: & Hierosolima q̃ fuit urbs nobilissima Palestinæ: Acha/
iam: Lyciam: Thodũ: Byzantium: Samnũ: quæ liberæ ante id tps fuerant. Item Thraciã: Ci
liciã: Comagenẽ: q̃ sub regibus amicis erant: in puinciaq; formã redegit. Offensaq; & amiciti
arum inmemor fuit. Conuicia a causidicis & philosophis in se dicta leniter tulit: diligens ta/
men coercitor disciplinæ militaris. Hic cũ filio Tito de hierosolimis triũphauit. Post hæc
cum senatui: populo: postremo cunctis amabilis ac iucũdus esset: pfluuio uentris extinctus ẽ
in uilla ppria circa sabinos: annũ agens ætatis .lxviii. impii: nonum & diẽ septimum: atq; in/
ter diuos relatus est. Genturã filioq; ita cognitam hũit: ut cum multæ coniurationes contra
eum fierent: quas patefactas ingenti dissimulatione contẽpsit: in senatu dixerit aut filios sibi
successuros aut neminem. Ca .xi.

Vic filius Titus successit: qui & ipse Vespasianus est dictus: uir oium uirtutũ gene
re mirabilis: adeo ut amor & deliciæ humani generis diceretur. Facũdissimus: bel
h licosissimus: moderatissimus. Causas latine egit: poemata & tragœdias græce cõ/
posuit: in oppugnatione hierosolimoq; sub pr̃e militans .xii. ppugnatores duode/
cim sagittaq; ictibus cõfixit. Romæ tãtæ ciuilitatis in impio fuit: ut nullum oio puniret. Cõ
uictos aduersum se cõiuratos ita dimisit: ut in eadẽ familiaritate: qua antea hũerit. Facilita/
tis & liberalitatis tãtæ fuit: ut cum nulli quicq̃ negaret: & cum ab amicis reprehẽderetur: re/
spondit. Nullũ tristem debere ab impatore discedere. Præterea cum quadã die in cœna re/
cordatus fuisset: nõ ulli illa die se qcq̃ pstitisse: dixerit amicis. Hodie diẽ pdidi. Hic Romæ
amphitheatrũ ædificauit: & .v. milia feraq; in dedicatione eius occidit. Per hæc inusitato fa/
uore dileptus: morbo periit in ea qua pater uilla: post bienniũ & mẽses octo: dies .xx. q̃ impa
tor erat factus ætatis anno altero & .xl. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit: ut oẽs tanq̃ in
ppria doluerit orbitate: senatus obitu ipius circa uesperã nũciato nocte irrupit in curiã: & tã
tas ei laudes grasq; cõgessit: q̃tas nec uiuo unq̃ egerat: nec pñti: & iter diuos relatus ẽ. C .xii.

Omitianus mox accepit impiũ frater ipsius iunior: Neroni aut Galligulæ aut Ti/
berio similior q̃ pri aut fratri suo: primis tñ annis moderatus in ipio fuit: mox ad
d ingẽtia uitia pgressus: libidinis: iracũdiæ: crudelitatis: auaritiæ: tm̃ i se odii fomi
tem cõcitauit: ut merita & pris & fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex senatu
dñm se & deũ primus appellari iussit. Nullã sibi nisi aureã & argenteam statuã in capitolio
passus est poni. Cõsobrinos suos interfecit. Supbia quoq; in eo exacrabilis fuit. Expeditiones
quattuor hũit: unã aduersum sarmathas: alterã aduersus cathos: duas aduersum dacos. De
dacis cathisq; duplicẽ triumphũ egit. De sarmathis solã lauream usurpauit. Multas quidẽ
calamitates hisdẽ bellis passus est. Nã in Sarmathia legio eius cũ duce iterfecta est: & a dacis
Appius sabinus cõsularis: & Cornelius Furcus præf. præt. cũ magnis exercitibus occisi sunt.
Romæ quoq; multa opa fecit: in his capitolium & foq; trãsitorium diuoq; porticus Isium ac
Serapeum & stadium. Quanta autẽ in primitiuos sanctos machinatus fuerit: si non semper
opere quod maluisset: tñ consiliis & cogitatione puto non deerunt qui scribent. Et quoniam
infamare plures quærũt pter proclinitatẽ ad malum: q̃ bene etiam facta laudare. Qui au
dax est & psumptuosus siue petens: ut faciat mala: quanq̃ si aliquanti p boni fecerit: pponde
rant tamen sua mala coram promptulis: ut & audeant quæq; pperam acta sciant differere:
si non insuper non scita cõfingere. Veq; cum ob scelera uniuersis exosus ẽ cepisset: iter fectus
est suoq; coniuratione in palatio anno ætatis .xxxv. impii .xv. Funus eius cum ingenti dedeco
re per uispiliones exportatum & ignobiliter est sepultum.

Eutropii uiri clarissimi de gestis Romanorum liber octanus.

p

Nno octingentesimo & quinquagesimo ab urbe condita: Verere & Valente cõ
fulibus resp. ad prosperrimum statum rediit: bonis principibus ingēti felici/
tate commissa. Domitiano. n. exitiali tyranno Nerua successit: in priuata uita
moderatus & strēnuus: nobilitatis mediæ: qui senex admodū opam dante Pe
tronio secūdo pfecto præt.. Item Petronio itei fectore Domitiani: imperator
est factus. Aequissimum se & utilissimū præbuit reip. diuina puisione consulu
it Traianum adoptādo. Mortuus est Romæ post annū &. iiii. mēses impii sui
ac dies octo: ætatis. lxx. & altero āno: atq; inter diuos relarus est. Ca. ii.
Vccessit ei Vlpius Crinitus Traianus natus italice in Hispania: familia antiqua ma
gis q̃ clara. Nam pater eius primū cõsul fuit. Impator aūt apud Agrippinā in Gal
s liis factus est: remp. ita administrauit: ut oibus principibus merito pferatur: inusi
tatæ ciuilitatis & fortitudinis fuit Ro. impii: qđ post Augustū defensum magis fue
rat: q̃ nobiliter ampliatū: fines longe lateq; diffudit. Vrbes trans Rhenū in Germania repara
uit: Daciam Decibalo uicto subegit, puincia trans Danubiū facta: in his agris quos nunc Tai
phali: nūc Victohali & Teruingi hñt. Ea puincia decies cētena milia passuū in circuitu tenu
it. Armeniā quam occupauerant parthi recepit: Sarmatho Syriæ occiso: q eam tenebat: alba
nis regem dedit. Hiberorum regem & sauromatharum & bosphoroanorum & arabum & os
droenorum & cholcorū insulam accepit. Carduenos: marcomedes occupauit: & Antemusi
um magnā Persidis regionē: Seleuciam & Tesiphontē: Babylonem. Messenios uicit ac tenuit
usq; ad Indiæ fines: & ad mare rubrū accessit: atq; ibi tres puincias fecit: Armeniā: Assyriā: Me
soporamiam cum his gentibus: q̃ ad eam attingunt. Arabiā postea in puinciæ formam rede
git. In mari rubro classem instituit: ut p eam Indiæ fines uastaret. Gloriam militarē ciuilita
te & moderatiōe supauit. Romæ & p puincias æqualē se oibus exhibens: amicos salurandi cā
frequentans: uel ægrotātes uel cum festos dies huisset: cõuiuia cū eis indiscreta uicissim hñs
sæpe in uehiculis eorū sedens: nullum senatorū lædens: nihil iniustum ad augendum fiscum
agens. liberalis in cunctos fuit: publice priuateq; ditans oēs: & honoribus augens: quos medi
ocri familiaritate cognouisset orbē terrarū ædificans: multas immunitates ciuitatibus tribuens
nihil non tranqllum & placidū agens: adeo ut oi eius ætate unus tm̃ senator dānatus sit: atq; is
tm̃ per senatū ignorante Traiano: ob hoc per orbē terrarū deo pximus nihil non uenerationis
meruit & uiuus & mortuus. Inter alia dicta hoc illius fertur egregiū: amicis. n. culpātibus q̃d
nimis circa omnes cõis esset: rñdit. Talem se imperatorē esse priuatis: quales esse sibi impera
tor priuatos optasset. Post ingentem sibi gloriā belli domiq; quæsitam: e persidē rediēs apd'
Seleuciam Isariæ, pfluuio uentris extinctus est. Obiit antem ætatis anno sexcesimo secundo:
mense nono: & die quarto: atq; inter diuos relatus est. Solus oium imperatorū intra urbem se
pultus est. Ossa eius collocata in urna aurea in foro: quod ædificauit sibi columna ibi posita
sunt: cuius altitudo centum. xl. pedes habet. Huius tm̃ memoriæ delatum est: ut usq; ad no/
stram ætatem non aliter in senatu principibus id clamaretur. Ne sis felicior Augusto: meli/
or Traiano: adeo in eo gloria bonitatis obtinuit: ut uel assentantibus uel uere laudantibus oc
casionem magnificentissimi præster exempli. Ca. iii.
Efuncto Traiano: Helius Hadrianus creatus est princeps sine aliquā quidem uo/
lūtate Traiani: sed operā dante Plotina Traiani uxore. Nam eum Traianus quāq̃
d consobrinæ suæ filium: uiuens noluerat adoptare. Natus est ipse italice in Hispa/
nia: qui Traiani gloriæ inuidens statim puincias tres reliquit: quas Traianus addi/
derat: idest Assyriam: Mesopotamiam: Armeniam. Reuocauit exercitus: ac finem imperii eē
uoluit Euphratem. Idem de Dacia facere conantem amici deterruerūt: ne multi ciues roma
ni barbaris traderentur. propterea qui a traianis uicta Dacia: ex toto oi be Romanorū infini/
ta seo copias hoium transtulerat ad agros & urbes colendas. Daciæ enim diuturno bello De/
cibali res fuerant exhaustæ: pacem tamen omnis imperii suo rpre habuit. Semel tm̃ per psu/
lem dimicauit: orbem Romanum circūiuit: & multa ædificauit. Facundissimus latino ser/
mone: græco eruditissimus fuit: non magnam clæmentiæ gloriam habuit: diligentissimus
tamen circa ærarium & militum disciplinā. Obiit in Campania: maior sexagenario: impe/
rii anno uigesimo. Senatus nolebat ei tribuere diuinos honores: tamen cū successor illius Ti
tus Aurelius Fuluius Antoninus hoc uæhementer exigeret: & uniuersi senatores palam resti
terunt: tandem obtinuit. Ca. iiii.
Rgo Hadriano successit Marcus Antoninus Fuluius Boionius: idem etiam Pius no
minatus: genere claro: sed non admodum uetere. Vir insignis: & qui merito Nu/
e mæ Pompilio conferatur. Ita ut Romulo & Traiano æquetur. Vixit ingenti hone
state priuatus in maiori imperio. Nulli acerbus: cūctis benignus. Iure militari mo
derata gloria: defendere magis prouincias q̃ amplificare studens. Viros æquissimos ad mi/

nistrandam rempublicam quærens:bonis honorem habens: improbos sine aliqua acerbita-
te detestans Regibus amicis uenerabilis non minusquam terribilis;adeo ut barbarorū pluri
mæ nationes depositis armis ad eum controuersias suas litesq; deferrent: sententiæq; eius pa
rerent. Hic ante imperium ditissimus;opes quidem suas stipendiis militum & circa amicos
liberalitatibus minuit. Verum ærarium opulentum reliquit. Pius propter clæmentiam di
ctus est. Obiit apud Orium uillam suam miliario ab urbe. xii. uitæ anno septuagesimo septi
mo;imperii uigesimotertio:atq; inter diuos relatus est;& merito consecratus. Ca. v.

Ost hunc imperauit. M. Antoninus Verus;haud dubie nobilissimus:quippe cum
eius origo paterna a Numa Pompilio:materna a Solentino rege penderet: & cum
p eo. L. Annius Antoninus Seuerus. Tumq; primū romana respublica duobus æquo
iure imperio administrantibus paruit;cū usq; ad eos singulos semper habuisset Au
gustos. Hi & gñe inter se cōiuncti fuerunt & affinitate. Nā Seuerus nepos Antonius gener An
tonini Pii fuit per uxorem Galeriā:& per Faustinam iuniorē Galeriæ consobrinam suam.
Hi bellum contra parthos gesserunt;qui post uictoriā Traiani cum primū rebellauerūt: Se
uerus & Antonius ad id ꝓfectus est:qui Anthiochiæ & circa Armeniā agens multa per duces
suos;& ingentia patrauit. Seleuciam Assyriæ urbē nobilissimam cum quingentis milibus ho
minum cepit. Parthicum thriumphū reuexit:cum frate eodemq; socero triūphauit. Obiit
tamen in Venetia cum Concordia ciuitate Altinum ꝓficisceretur: & cum fratre in uehiculo
sederet. Subito sanguine ictus casu morbi;quem græci apoplexim uocant. Vir ingenii parū
ciuilis;reuerentia tamen fratris nihil unq̄ atrox ausus. Hic cum obiisset undecimo imperii
anno;inter deos relatus est. Ca. vi.

Ost eum Antonius solus rempu. tenuit:quem mirari facilius quisq̄;q̄ laudare pos
set:a principio uitæ tranquillissimus:adeo ut ab infantia quoq; uultū nec ex gaudio
p nec ex mœrore mutauerit. Philosophiæ deditus stoicæ. Ipse etiā nō solū uitæ mo
ribus;sed ēt eruditione philosophus. Tantæ admirationis adhuc iuuenis;ut eum
successorē parauerit Hadrianus relinquere:adoptato tñ Pio Antonino genero eius. Iccirco ē
uoluerit:ut hoc ordine ad imꝑium ꝑueniret. Institutus est ad philosophiā per Apollonium
Calchedonensem. Ad scientiam litteraꝝ græcaꝝ per Cheronensis Plutarchi nepotem. Lati
nas autem eum litteras Fronto orator nobilissimus docuit. Hic cum oībus Romæ æquo iure
egit. Ad nullā insolentiā elatus est imperii fastigio:liberalitatis ꝓmptissimæ: ꝓuincias ingen
ti benignitate & moderatione tractauit. Contra germanos eo principe res feliciter gestæ sūt:
Bellum unum ipse gessit marcomanicum. Sed quantum nulla memoria fuit:adeo ut puni-
cis conferatur. Nam eo grauius est factum: quo uniuersi exercitus romani perierant. Sub eo
enim tantus casus pestilentiæ fuit:ut post uictoriam persicam Romæ ac per Italiam prouin-
tiasq; maximas hominum partes:militum fere omnes copiæ langore defecerint. Ingenti er-
go labore & moderatione cum apud Carnuntum iugi triennio perseuerasset: bellum mar-
comanicum confecit;quod cum Squandi: Vandali. Sarmathæ: Sueui: atq; omnis barbaria
commouit multa milia hominum interfecit:ac pannoniis a seruitio liberatis Romæ rursus cū
Commodo Antonino filio suo:quem iam Cæsarem fecerat triūphauit. Ad cuius belli sum-
ptum:cum ærario exhausto largitiones nullas haberet:ne quis indigeret. neq; prouincialibus
aut senatui aliquid uellet auferre. Instrumentū regii cultus:facta in foro diui Traiani secti
one distraxit uasa aurea:pocula crystallina & murina. Vxoriam ac suam syricam & auream
uestem & multa ornamenta gemmmarum:ac per duos continuos menses uenditio habita ē:
multumq; auri redactum. Post uictoriam tamen emptoribus precia restituit: qui reddere
comparata uoluerunt:molestus nulli fuit:qui maluit semel empta retinere. Hic permisit ui
ris clarioribus:ut conuiuia eodem cultu;quo ipse & ministris similibus exhiberent. In editio
ne munerum post uictoriam adeo magnificus fuit:ut centum simul leones exhibuisse trada
tur. Cum igitur fortunatam remp. & uirtute & mansuetudine reddidisset:obiit. xviii. impe
rii anno;uitæ. lxi. & oībus certatim adnitentibus inter diuos relatus est. Ca. vii.

Vius successor. L. Antoninus Cōmodus;qui nihil paternum habuit:nisi quod con
tra germanos feliciter & ipse pugnauit. Septembrē mensem ad nomen suum trans
h ferre conatus est:ut cōmodus diceretur:sed luxuriæ obscœnitate deprauatus;gla
diatoriis armis sæpissime in ludo;deinceps etiā in amphiteatro cum huiusmōi ho
minibus dimicauit. Obiit morte subita;adeo ut strangulatus: uel ueneno interfectus putare
tur:cum annis. xii. patrem:& octo mensibus imperasset:ex tanta execratione omnium: ut ēt
hostis humani generis mortuus iudicaretur. Ca. viii.

Vic successit Pertinax grandæuus:& qui cum septuagenariā attigisset ætatem: ꝓ-
h fecturam urbis tum agens:ex senatusc̄ōsulto imperare iussus. Octogesimo die im
perii ꝑtorianorum militum seditione:& Iuliani scelere occisus est. Ca. ix

Ost cum Salusus Iulianus rempublicam inuasit: uir nobilis & iure peritissimus: ne
p pos Salui Iuliani: qui sub diuo Hadriano perpetuum composuit edictũ. Victus
a Seuero apud Miluium põtem interfectus in palatio. Vixit mensibus septẽ postq̃
cœperat imperare. Ca.x.
Inc imperii romani administrationem Septimus Seuerus accepit: oriũdus ex Afri
ca prouincia tripolitana: oppido Lepti: solus omniũ & ante & postea ex Africa im
h perator fuit. Hic primum fisci aduocatus: mox militaris tribunus. Per multa dei/
de ac uaria officia atq; honores usq; ad administrationem totius reip. puenit. Per/
tinacem se appellari noluit: in honorem eius Pertinacis: qui a Iuliano fuit occisus. Parcus ad
modum fuit: natura sæuus: bella multa & feliciter gessit. Pescenniũ nigrũ: q in Aegypto & Sy
ria rebellauerat apud Cyzicũ interfecit. Parthos uicit & arabas interiores & azabenos. Ara/
basquoq; superauit: ut et, puinciam ibi faceret. Iccirco Parthicus: Arabicus & Azabenicus di
ctus est. Multa toto orbe romano reparauit. Sub eo et Clodius Albinus: q in occidendo Per
tinace socius fuerat Iuliano: & Cæsarem se in Gallia fecit: uictusq; apud Lugdunũ: & inter/
fectus ẽ. Seuerus tñ pter bellicam gloriã: et ciuilibus studiis clarus fuit & litteris doctus: phi/
losophiæ scientiã ad plenum adeptus: nouissimũ bellum in Britãnia hũit: utq; receptas pro
uincias omni securitate muniret: uallũ per. xxxii. passuũ milia a mari ad mare deduxit. De
cessit Eboraci admodũ senex: impii anno. xii. mẽse. iii. & diuus appellatus est. Nam filios
duos successores reliqt: Bassianum & Getam. Sed Bassiano Antonini nomen a senatu uolu
it imponi. Itaq; dictus est. M. Aurelius Antoninus: patriq; successit. Nam Geta hostis publi/
cus iudicatus: confestim periit. Ca.xi.
Arcus igitur Aurelius Antoninus Bassianus: idemq; Caracalla morũ fere paterno/
rum fuit: paulo aspior & minax. Opus Romæ egregiũ fecit lauacri: quæ Antonia/
m næ appellãtur. Nihil pterea memorabile. Impatiẽtis libidinis fuit: q nouercam su
am Iuliani uxorẽ duxerit. Defunctus est in Hosdorena apud Edessam moliens ad/
uersum pthos expeditionẽ anno impii. vi. mense secundo uix egressus ætatis quadragesimũ
tertium annum: funere publico clarus est. Cap.xii.
Einde Opilius Macrinus: q præf. pt. erat cum filio Diadumeno facti imperatores:
d nihil memorabile ex tẽporis breuitate gesserunt. Nam imperium eorum duorũ
mensium & unius anni fuit: seditione militari ambo pariter occisi sunt. Ca.xiii.
Reatus est post hos Aurelius Antoninus. Hic Antonini Caracallæ filius putabatur
Sacerdos aũt templi Heliogaballi erat. Is cum Romam ingenti & militum & sena/
c tus expectatione uenisset: probris se omnibus contaminauit. Impudicissime uixit
& obscœnissime: bienioq; post & octo mẽsibus interfectus est tumultu militari:
& cũ eo mater Symiamyra Ca.xiiii.
Vccessit huic Aurelianus Alexãder ab exercitu Cæsar: a senatu Augustus nomina
tus: iuuenis admodũ. Susceptoq; aduersus psas bello: xerxẽ eorũ regẽ gloriosissime
s uicit. Militarẽ disciplinam seuerissime rexit. Quasdam tumultuantes legiones in
tegras exauctorauit. Assessorem habuit uel scriniii magistrum Vlpianum iuris cõ
ditorem. Romæ quoq; fauorabilis fuit. Periit in Gallia militari tumultu. xiii. imperii anno:
& die octauo. In Mãmeam matrem suam unice pius.

Eutropii uiri clarissimi de gestis Romanorum liber nonus.

Ost hunc Maximus ex consortio militari primus ad imperiũ accessit sola mi
litum uoluntate: cum nulla senatus intercessisset auctoritas: neq; ipse senator
esset. Is bello aduersus germanos feliciter gesto: cum a militibus imperator es
set appellatus: a Pupieno Aquilegiæ occisus est: deserẽtibus eum militibus su
is: cum filio adhuc puero: cum quo imperauerat triennio & paucis diebus. Ca.ii.
Ostea tres simul fuerunt Augusti: Pupienus: Balbinus & Gordianus: duo superio
res obscurissimo genere: Gordianus nobilis: quippe cuius pater senior Gordianus
p consensu militum cum proconsulatum Africæ gereret: Maximiano imperante pri
ceps fuisset electus. Itaq; cum Romam uenissent Balbinus & Pupienus: in palatio
interfecti sunt: soli Gordiano imperio reseruato. Ca.iii.
Ordianus admodum puer cum Tranquillam Romæ duxisset uxorem: Ianum ge
minum aperuit: & ad orientem profectus Parthis bellum intulit: qui iam moliebã
g tur erumpere. Quod quidem mox feliciter gessit: præliisq; ingentibus persas af/
flixit. Rediens haud longe a romanis finibus interfectus est fraude Philippi: q post
eum imperauit. Milites ei tumultũ uigesimo miliario a Circessio: quod castrũ nũc

romanorum est Euphrate imminēs ædificauit. Exequiis Romam reuexit: ipsum diuum ap
pellauit. Ca.iiii.
Hilippi duo filius ac pater Gordiano occiso imperium inuaserunt: atque exercitu
incolumi reducto ad Italiam e Syria profecti sunt. His imperantibus: millesimus
p annus romanæ urbis ingenti ludorum apparatu & spectaculorum celebratus est.
Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: senior Philippus Veronæ: Romæ iunior
Annis quinque imperauerunt: inter diuos tamē relati sunt: ex quibus iunior Philippus adeo
seueri animi fuit: ut nullo cuiusquam commmmto ad ridendum solui potuerit: patremque
ludis sæcularibus petulantius cachinantem uultu auersato notauerit. Ca.v.
Ost hos Decius e Pannonia inferiori Bubaliæ natus imperium sumpsit: bellum ci-
p̄ uile quod in Gallia motum fuerat oppressit: filium suum Cæsarem fecit. Romæ
lauacrum ædificauit. Cum biennio ipse & filius eius imperassent: uterque in bar-
barico bello interfecti sunt: e quibus senior gurgite paludis immersus est: ita ut nec
cadauer eius potuerit inuniri: digno damnatus iudicio: qui persecutionē in christianos mo-
uens: inter cæteros beatissimum Laurentium leuitam & martyrē igne excoxit. Ca.vi.
Ox imperatores creati sunt Gallus Hostilianus: & Galli filius Volusianus. Sub his
m Aemilianus in Moesia res nouas molitus est: ad quem opprimendum cum ambo p
fecti essent: interamine interfecti sunt non completo biennio. Nihil omnino cla-
rum gesserunt. Sola pestilentia morbis atque ægritudinibus notus eorum princi-
patus fuit. Ca.vii.
Emilianus obscurissime natus: obscurius imperauit: siquidē maurus fuerat: ac ter
tio mense extinctus est. Ca.viii.
Inc Licinius Valerianus in Rhetia & Norico se agens: ab exercitu ipator: & mox Au
h gustus est factus. Galienus quoque Romæ a senatu Cæsar est appellatus. Horū im
perium Romano nomini perniciosum & pene exitiabile fuit: ita ut uel infelicita-
te principum uel ignauia: germani Rauennam usque uenirent: Valerianus in Me-
sopotamia bellum gerens a Sapore persarum rege superatus est. Mox etiam captus apd' par-
thos ignobili seruitute consenuit. Nam quandiu uixit rex eiusdem prouinciæ incuruato eo
pedem eius ceruicibus imponens: solitus erat equum conscendere. Ca.ix.
Alienus cum adolescens factus esset Augustus: imperium primum feliciter: mox
g commode: ad ultimum perniciose gessit. Nam iuuenis in Gallia & in Illyrico mul
ta strennue fecit occiso apud Mursiam Ingenuo: qui purpuram sumpserat: & Tre
belliano diu placitus & quietus. Mox in omnem lasciuiam dissolutus tenendæ rei
publicæ habenas probrosa ignauia & desperatione laxauit. Alamani exhaustis gallis in Itali
am penetrauerunt: Dacia quæ a Traiano ultra Danubium fuerat adiecta: amissa est. Græ-
cia: Macedonia: Pontus: Asia uastata per gotthos. Pannonia a sarmathis quadisque popula-
ta est. Germani usque ad Hispanias penetrauerunt. Parthi Mesopotamia occupata: Syriam
sibi ceperunt uindicare. Ca.x.
Vm iam desperatis rebus & deleto imperio romano: Posthumius in Gallia obscu-
c rissime natus purpuram sumpsit: & per annos decem ita imperauit: ut cōsumptas
pene prouincias: ingenti uirtute & moderatione reparauerit: qui seditione militū
interfectus est: qd' Maguntiacū qui aduersum eum rebellauerat: Lolliano res no-
uas moliente: diripiendam militibus tradere noluisset. Post eum Marius uilissimus opifex
purpuram accepit: & secundo die interfectus est. Ca.xi.
Ictorinus postea Galliarum accepit imperiū: uir strēnuissimus. Sed cum nimiæ li
u bidinis eēt: & matrimonia aliena corrumperet: Agrippinæ occisus est: Auctoriano
quodā machinante dolum imperii sui anno secundo. Ca.xii.
Vic successit Tertius senator: qui Aquitaniā honore præsidis administrans: abſēs
h a militibus impator electus est: & apud Burgidalā pur purpuram sumpsit. Sedi-
tiones multas militum pertulit. Sed dum hæc in Gallia agerentur: in oriente per
Odenatum persæ uicti sunt: defensa Syria: recepta Mesopotamia usq; ad Thesiphontē Ode
natus penetrauit. Ita Gallieno rempublicam deserente: romanum imperium in ocidente p
Posthumium: per Odenatum in oriente seruatum est. Gallienus interea fraude Aureoli du
cis sui: Mediolani cum fratre Valeriano occisus est imperii anno nono: Ca.xiii.
Laudius ei successit a militibus electus: a senatu appellatus Augustus. Hic gothos
c Illyricum: Macedoniamque uastantes: ingenti prælio uicit: Parcus uir atque mo-
destus: & iusti tenax: atque reipublicæ gerendæ idoneus. Aduersus ducenta milia
alamanorum haud procul a lacu Benaco in silua: quæ Lugana dicitur dimicās

tantam multitudinem fudit;ut ægre pars dimidia superfuerit:qui tamen intra imperium
biennium morbo periit:& diuus appellatus est. Senatus eum ingenti honore decorauit;scili
cet ut in curia clypeus ipsi aureus;ité in capitolio statua aurea poneretur. Ca.xiiii.
Vintillius post eum Claudii frater consensu militum imperator electus est. Vnicæ
q uir moderationis & ciuilitatis æquandus fratri uel præponendus consensu senatus
appellatus Augustus;septimodecimo imperii die occisus est. Ca.xv.
Ost eum Aurelianus suscepit imperium: Dacia ripensi oriundus: uir in bello po/
p tens:animi tamen modici:& ad crudelitatem perpensioris. Quique Gothos stré
nuissime uicit: Haud dissimilis fuit magno Alexandro seu Cæsari dictatori. Ná
Romanum orbem triennio ab inuasoribus receptauit. Cum Alexander annis tre/
decim per uictorias ingentes ad Indiam peruenerit: & Caius Cæsar decimo subeger gallos
aduersos ciues Romanos quadriennio congressus. Iste in Italia tribus prælius uictor fuit;apd'
Placentiam iuxta flumen Metaurum: ac fanum Fortunæ postremum in ticinensibus cam/
pis. Huius tempore apud dalmatas Septimius imperator effectus: mox a suis obtruncatur.
Iste primus apud romanos diadema capiti innexuit;gemmisque & aurata omni ueste;quod
adhuc fere incognitum Romanis moribus usus est. Hic muris ualidioribus & laxioribus ur/
bem sepsit. Templum Soli ædificauit;porcinæ carnis usum populo instituit. Superauit in
Gallia Tetricum:qui a militibus imperator electus apud catalaunos ipso Tetrico prodente
exercitum suum. Cuius assiduas seditiones ferre non poterat. Quinetiam per litteras occul
tas Aurelianum ita fuerat deprecatus; ut inter alia uersu Virgiliano uteretur. Eripe me his
inuicte malis:quem Claudius correptorem Lucaniæ prouexit: Aspergens hominem elegan
ti ioco sublimius habendum: aliquam Italiæ partem quam transalpem regnaret. Zenobiá
quoq; occiso Odenato marito;qui ocidentem tenebat: haud longe ab Antiochia sine graui p̃
lio cepit. Ingressusq; Romam nobilem triumphum quasi rector orientis ocidentisq; recepit
præcedentibus currum Tetrico & Zenobia. Hoc imperante etiam in urbe monetarii rebella
uerunt. Vitiatis pecuniis & felicissimo rationali interfecto; quos Aurelianus uictos ultima
crudelitate compescuit;plurimos nobiles capite damnauit. Sæuus & sanguinarius ac necessa
rius magis in quibusdam q̃ in ullo amabilis imperator. Trux omni tempore etiam filiis; so/
roris interfector: disciplinæ tamen militaris & morum dissolutorum magna ex parte corre/
ptor. Prouinciá Daciam;quam Traianus ultra Danubiũ fecerat;intermisit; uastato omni Il
lyrico & Mœsia; desperans eam posse retineri. Abductosque romanos ex urbibus & agris Da
ciæ;in media Mœsia collocauit;appellauitq; eam Daciam: quæ nunc duas Mœsias diuidit;
& est in dextera Danubio in mari fluẽti;cum antea fuerit in leua. Occiditur serui sui fraude
qui ad quosdam militares uiros amicos ipsius nomina pertulit annotata falso: malum eius
imitatus;tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaque ut præueniretur ab hisdem in
terfectus est in itineris medio; quod inter Constantinopolim & Hieracliam est. Stratæ uete/
ris & locus Cenofrurium appellatur. Mors tamen eius inulta non fuit: meruit quoque inter
diuos referri. Imperauit annos quinq; menses sex. Ca.xvi.
Acitus post hunc suscepit imperium;uir egregie morigeratus;& reip. gerendæ ido
neus. Nihil tñ potuit oñdere;infra.vi.mensem impii morte pũentus. Ca.xvii.
Lorianus qui Tacito successerat;duobus mẽsibus & diebus.xx.in imperio fuit;ne
que quicquam dignum memoriæ egit. Ca.xviii.
Ost hunc Probus uir illustris gloria militari; ad administrationem reipublicæ ac
p cessit. Gallias a barbaris occupatas ingenti præliorum felicitate restituit. Quosdá
imperium usurpare conatos;scilicet Saturninum in oriente; Proculum & Bonos/
sum Agrippinæ certaminibus oppressit. Vineas;gallos & pannonios habere permi
sit. Opere militari Almam montem apud Sirmium & Aureum alium montem apud Mœsi
am superiorem uineas conseruit;& prouincialibus colendas dedit. Hic cum bella innume/
ra gessisset;pace parata dixit in breui milites bene necessarios non futuros. Vir acer;strenu
us;iustus;& qui Aurelianum æquare gloria militari; morum tñ ciuilitate superaret. Interfe
ctus tñ é Sirmio tumultu militari in turre ferrata. Impauit annos.vi.mẽses.iiii. Ca.xviiii.
Ost hunc Carus est factus Augustus;Narbone natus in Gallia. Is confestim Cari/
p num & Numerianum Cæsares fecit;cum quibus regnauit duobus annis. Sed dum
belllum aduersum sarmathas gerit;nunciato persarum tumultu ad orientem p/
fectus res contra persas nobiles gessit;ipsos prælio fudit. Sohonem & Tesiphontem urbes
nobilissimas cepit. Et cum castra super Tigridem haberet; ictu diuini fulminis periit. Nu
mer ianus quoque filius eius; quem secum Cæsarem ad persas duxerat adolescés egregiæ
indolis;cum oculorum dolore correptus in lecticula ueheretur: impulsore Apro;q succes/

for eius erat; p insidias occisus est; & cum dolo occultaretur ipsius mors; quousq; Aper inua/
dere posset impiu; fœtore cadaueris pdita est. Milites.n. q eum sequebatur; fœtore cōmoti
deductis lecticulæ palliis; post aliquot dies mortem eius notam habere potuerūt. Interea Ca
rinus quem Cæsarem Parthos proficiscens; Carus in Illyrico; Gallia; Italia reliquerat; omni
bus se sceleribus coinquinauit plurimos innoxios fictis criminibus occidit; matrimonia nobi
lia corrupit. Condiscipulis quoq; q eum in auditorio uerbi fatigatione taxuerunt pniciosus
fuit; atq; oibus honoribus inuisus nō multo post pœnas dedit. Nā de Perside uictor exerci/
tus rediens cū Carū Augustū; fulmine; Numerianū Cæsarē insidiis pdidisset. C.xviii.
Iocltianum imperarorem creauit Dalmatia oriundum; uirum obscurissime natū
d adeo ut a plærisq; scribæ filius; a nōnullis Amili senatoris libertini fuisse credretur
Is primum militibus in concione iurauit; Numerianum suo dolo interfectum. Et
cum iuxta eum Aper; qui Numeriano insidias fecerat constitisset; in conspectu exer
citus manu Diocltiani percussus est gladio. Postea Carinum omnium odio & decertatione
uiuentem; apud Margum igenti prælio uicit; proditum a se exercitu suo quem fortiorem ha
bebat. Certe desertum inter Viminacium atque aureum montem ita rerum romanarum po
titus; cum tumultum rusticani in Gallia concitassent; & factionis suæ sæuæ clarum nomen i/
ponerent. Duces autem haberent Amandum & Elianum ad subigendos eos; Maximianum
Herculeum Cæsarem misit; qui lenibus prælus agrestes domuit; & partem Galliæ refotma
uit. Per hæc tenipora etiam Carausius; qui uilissime natus in serenæ militiæ ordine; famam
egregiam fuerat consecutus. Cum apud Bononiam qui tractum bellicæ & Armorici pacan/
dum mare accepisset; quod Franci & Saxones infestabant; multis barbaris sæpe captis; nec p̄/
da integra; aut prouincialibus reddita; aut imperatoribus missa; cum suspicio esse cepisset;
consulta ab ea admitti barbaros; ut transeuntes cum præda exciperet; atq; hac occasione dita
ret se; a Maximiano iussus occidi purpuram sumpsit; & Britannias occupauit. Itaq; cum per
omnem orbem terrarum res turbatæ essent; & Carausius in Britanniis rebellaret; Achileus
in ægypto Africam Quinquegentiani infestarent; Narseus orienti bellum inferret. Diocltia
nus Maximianū Herculeū ex Cæsare fecit; Augustū Cōstātiū & Maximianū Cæsares. Quo
rū Constātius per filiā nepos Claudii traditur. Maximianū Galeriū etiā affinitate cōniunge
ret. Constantius priuignā Herculii Theodorā accepit; ex qua postea sex liberos Cōstātini fra
tres hūit. Galerius filiā Diocltiani Valeriā primus Cōstātius hūit Helenā Cōstātini m̄rem
ambo uxores quas habuerāt; repudiare cōpulsi. Cum Carausio tamen cum bella frustra tē/
tata essent contra uirum rei militaris peritissimum; ad postremum pax conuenit. Eum post
septennium Alectus socius eius occidit; atq; ipse post eum Britannias triennio tenuit. Qui du
ctu Asclepidoti præfecti prætorio est oppressus. Ita Britanniæ decimo anno receptæ. Per idē
tempus a Constantino Cæsare in Gallia pugnatum est circa Lingonas; die una aduersam &
secundam fortunam expertus est. Nam cum repente barbaris ingruentibus intra ciuitatem es
let coactus tam præcipiti necessitate; ut clausis portis per murum funibus tolleretur; uix qui
que horis mediis aduentante exercitu sexaginta fere milia Alamanorum cecidit. Maximia/
nus quoque Augustus bellum in Africa profligauit domitis Quinquegentianis & ad pacem
redactis. Diocltianus obsessum Alexandriæ Achileum octauo fere mense superauit; eumq;
interfecit. Victoria acerbe usus est; totum ægyptum grauibus proscriptionibus cædibusque
fœdauit. Ea tamen occasione ordinauit prouide multa & disposuit; quæ ad nostram ætatem
manent. Galerius Maximianus primum aduersus Narseum prælium & secundum habuit in
ter Callinicum carrasque congressus cum inconsulte magis quam ignaue dimicassent; admo
dum enim parua manu cum copiosissimo hoste commisit; pulsus igitur ad Diocltianum p/
fectus; cum ei in itinere occurrisset; tanta insolentia a Diocltiano fertur exceptus; ut per ali/
qua passuum milia purpuratus tradatur ad uehiculum cucurrisse. Moxque tam per Illyri
cum Mœsiamque contractis copiis rursus cum Narseo Ormisdæ & Saporis auo in Armenia
maiori pugnauit; successu ingenti; nec minore consilio simul & fortitudine. Quippe qui etiam
speculatoris munus cum altero aut tertio equite suscepit. Pulso Narseo castra eius diripuit.
Vxores; sorores; liberos cepit; infinitam extrinsecus persarum nobilitatem Garam persicam
copiosissimam; ipsum in ultimi regni solitudines egit. Quare ad Diocltianum in Mesopota
mia cum præsidiis tamen morantem ouans regressus ingenti honore susceptus est. Varia de
inceps simul & uiritim bella gesserūt. Carpis & basternis subactis; Sarmatis uictis quorum na
tionum ingentes captiuorum copias in Romanis finibus locauerunt. Diocltianus mo/
rigeratus callide; fuit sagax præterea; & admodum subtilis ingenio; & qui seueritatem
suam aliena inuidia uellet implere. Diligentissimus tamen; & sollertissimus princeps;
& qui imperio Romano primus regiæ consuetudinis formam magis; quam Romanæ

libertatis inuexerat; adorariq; se iussit: cum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum uestibus calciamentisque addidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat; reliquaq; communia. Herculius autem propalam ferus & inciuilis ingenii; asperitatem suam etiam uultus horrore significans. Hic naturæ suæ indulgens Diocliriano in omnibus & senioribus consiliis obsequutus. Cum tamen ingrauescente eu oparum se idoneum Dioclitianus moderando imperio esse sentiret: auctor Herculius fuit in uitam priuatam concederent & stationem tuendæ reipublicæ uiridioribus iunioribusque mandarent; Cui ægre collega obtemperauit. Tamen utraque uno die priuato habitu imperii insigne mutauit. Nicomediæ Dioclitianus: Herculius Mediolani post triumphum inclytum: quem Romæ ex innumeris gentibus pompa ferculorum illustri: qua Narsei coniuges: sororesq; & liberi ante currum ducti sunt. Concesserunt tamen Salonam unus: alter in Lycaonia. Dioclitianus priuatus in uilla quæ haud procul a Salonis est; præclaro ocio senuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiundum imperium rogaretur: tanquam pestem aliquam detestans: in hunc modum respondit. Vtinam Salonæ posseris uisere holera nostris manibus instituta; profecto nunquam istud temptandum iudicaretis. Vixit annos septuaginta tres; ex quibus communi habitu prope nouem annis egit. Morte assumptus est; ut satis patuit per formidinem uoluntariam. Qui cum a Constantino atque Licinio uocatus ad festa nuptiarum per senectam quo minus interesse ualeret; excusauisset se rescriptis minacibus acceptis: quibus increpabatur quod Maxentio fauisset; ac Maximo faueret: suspectans necem dedecorosam; uenenum dicitur hausisse. Inusitata uirtute eius: ut solus omnium post conditum romanum imperium ex tanto fastigio sponte ad priuatæ uitæ statum ciuilitatemq; remearet. Contigit igitur ei quod nulli post natos homines: ut cum priuatus obiisset: inter diuos tamen referretur.

Eutropii uiri clarissimi de gestis romanorum liber decimus.

Is igitur abeuntibus in administrationem reipublicæ: Constantius & Galerius Augusti creati sunt; diuisusque est inter eos ita Romanus orbis: ut Gallias Italiam Africam Constantius: Illyricum Asiam orientem Galerius obtineret: sumptis duobus Cæsaribus; Constantius tamen conten-
h
tus dignitate Augusti Italiæ atque Africæ administrandæ sollicitudinem recusauit. Vir egregius & præstantissimæ ciuilitatis; diuitiis prouincialium ac priuatorum studens; fisci commoda non admodum affectans; dicensque melius publicas opes a priuatis haberi; quam intra unum claustrum reseruari. Adeo autem cultus modici: ut feriatis diebus se amicis numerosioribus esset epulandum; priuarorum ei argento hostiatim petito triclinia sternerentur. Hic non modo amabilis; sed etiam uenerabilis Gallis fuit; præcipue quod Dioclitiani suspectam prudentiam: & Maximiani sanguinariam temeritatem imperio eius euaserant. Obiit in Britannia eboraci principatus anno. xiii: atq; inter diuos relatus est. Ca. ii.

Alter ius uir & probe moratus & egregius in re militari cum italiam quoq; sinente Constantino administrationi suæ accessisse sentiret: Cæsares duos creauit: uidelicet Ma-
g
ximianum: quem orienti præfecit: & Seuerum cui Italiam dedit. Ipse Illyrico commoratus est. Constantino mortuo Constantinus ex obscuriori matrimonio eius filius in Britannia creatus est imperator: & in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romæ interea pretoriani excitato tumultu Maxentium Herculii filium: qui haud procul ab urbe in uilla publica morabatur: Augustum nuncupauerunt: quo nuncio Maximianus Herculius ad spem erectus resumendi fastigii: quod inuitus amiserat: Romam aduolauit e Lucania quam sedem priuatus elegerat in agris amoenissimis consenescens. Dioclitianumq; etiam per litteras adhortatus est: ut depositam resumeret potestatem: quas ille irritas habuit. Sed aduersum motum prætorianorum; atq; Maxentii Seuerus Cæsar Romam missus a Galerio cum exercitu uenit: obsidensq; urbem militum suorum scelere defossus est. Auctæ Maxentio opes confirmatumq; imperium: Seuerus fugiens Rauennæ interfectus est. Herculius tamen Maximianus post hæc in concione exercituum filium Maxentium denudare conatus seditionem & conuicia militum tulit. Inde ad Gallias profectus est: dolo composito tanquam a filio esset expulsus: ut Constantino genero iungeretur. Moliens tamen Constantinum reperta occasione interficere: qui in galliis & militum & prouincialium ingenti iam fauore regnabat. Cæsis Francis atq; Alamanis: captisque eorum regibus: quos etiam bestiis cum magnificum spectaculum inumeris parasset: obiecit. Detectis igitur insidiis per Faustam filiam: quæ dolum uiro nunciauerat: profugit Herculius Massiliam: ibiq; oppressus. Ex ea. n. nauigare ad filium præparabat; poenas dedit infaustissimi exitu z

Vir ad omnem asperitatem sæuitiamque procliuus:infidus:incommodus:ciuilitatis peni/
tus expers. Caput.iii.

p Er hæc tempora a Galerio Licinius imperator est factus:Dacia oriundus:notus ei
antiqua consuetudine:& in bello quod aduersum Narseum gesserat:laboribus strē
nuus:& officius acceptus. Mors Galerium confestim secuta est. Respublica tum ab
his quattuor imperatoribus tenebatur Constantino Maxentio filius Augustorum
Licinio & Maximiano nouis hominibus. Quinto tamen Constantinus imperii sui anno bel/
lum aduersum Maxentium ciuile commouit. Copias eius multis pſliis fudit. Ipsum postre/
mum Romæ aduersus nobiles omnibus exitus sæuientem apud pontem miluium uicit: Italia
que est potitus. Maxentium suppositum ferunt arte muliebri tenere mariti animum laborā
tis auspicio gratissimi partus cœpti a puero. Non multum deinceps in orientem quoq; aduer
sus Licinium Maximianus rex nouas molitus; uicinum exitium fortuita apud Tarsum mor/
te præuenit. Constantinus tamen uir ingens & omnia efficere nitens quæ animo præparasset
simul principatum totius orbis affectans; Licinio bellum intulit; q̃uis necessitudo illi:& affi
nitas cum eo esset. Nam soror eius Constantia nupta Licinio erat. Ac primo cum in pannonia
secundo ingenti apparatu bellum apud Cibalias instruentem repentinus oppressit:omnique
Dardania:Mœsia:Macedonia potitus numerosas prouincias occupauit. Varia deinceps inter
eos bella & pax reconciliata:ruptaq; est. Postremo Licinius nauali & terrestri prælio uictus;
apud Nicomediam se dedidit & contra religionem sacramenti Thessalonicæ priuatus occi
sus est. Hic Licinius annum dominationis fere post quintumdecimum uitæ proxime sexage
simum occidit. Auariciæ cupidine omnium pessimus; neq; alienus a luxu uenereo. Asper ad/
modum aut mediocriter impatiens: infestus litteris: quas propter inscitiam immodicam ui/
rus ac pestem publicam nominabat præcipue forensem industriam. Agaribus plane ac rusti/
cantibus quod ab eo genere ortus altusq; erat:satis utilis ac militiæ custos:ad ueterum insti/
tuta seuerissimus. Spadonum & aulicorum omnium uæhemens dominator:tineas: soricesq;
palatii eos appellans. Eo tempore res romana sub uno Augusto & tribus Cæsaribus:quod nū
quam aliis fuit:cum liberi constantini Galliæ orienti Italiæq; præessent. Verum īsolentia re
rum secundarum aliquantulum Constantinum ex illa fauorabilis animi docilitate mutauit
primum necessitudine persecutus egregium uirum & sororis filium commodæ indolis iuue/
nem iterfecit. Mox uxorem post numerosos amicos: Vir primo imperii tempore optimis pri
cipibus ultimo mediis comparandis. Innumeræ in eo animi corporisq; uirtutes claruerunt.
Militaris gloriæ appetentissimus: fortuna in bellis prospera fuit. Verum ita ut non superaret
industriam. Nam etiam Gotthos post ciuile bellum uarie profligauit: pace his ad postremū
data; ingentemq; apud barbaras gētes memoriæ gratiam collocauit. Ciuilibus artibus & stu
diis liberalibus deditus: affectator iusticiæ amoris; quē oēm sibi & liberalitate & docilitate q̄
suit. Sicut in nonnullos amicos dubius; ita in reliquos egregius. Nihil occasionū prætermit/
tens; quo opulentiores clarioresq; eos præstaret. Multas leges rogauit; quasdā ex bono & æquo
pluresq; superfluas: nonnullas seueras. Primusq; urbem nominis sui ad tantum fastigium ue
here molitus est; ut Romæ æmulam faceret. Bellum aduersus parthos moliens; qui iam Me
sopotamiam fatigabant: uno & trigesimo anno imperii ætatis sexto & sexagesimo. Nicome/
diam uilla publica obiit. Denunciata mors eius etiam per crinitam stellā quæ inusitatæ ma/
gnitudinis aliq̃diu fulsit. Eam græci cometā uocant: atq; inter diuos meruit referri. C.iiii.

i Successores filios tres reliquit: atq; unum fratris filium. Verum dalmaticus Cæsar
prosperrima indole; neq; patruo absimilis; haud multo post oppressus est facinore
militari:& Constantio patrueli suo sinente potius q̄ iubente. Constantium porro
bellum fratri inferentem:& apud Aquilegiam inconsultius prælium aggressum;
Constantii duces interemerunt. Ita respublica ae duos Augustos redacta est. Constantii im/
perium strennuum aliquandiu & iustum fuit. Mox cum & ualitudine improspera & amicis
prauioribus uteretur ad grauia uitia conuersus cum intolerabilis prouincialibus; militibus in
iocundus esset; factione Maxentii occisus est. Obiit haud longe ab Hispanis: ī castro cui He/
lene nomē est: anno imperii septimodecimo ætatis trigesimo; per omne tempus sine graui cru
delitate terribilis. Diuersa Constantii fortuna fuit; a persis enim multa & grauia perpessus;
sæpe captis oppidis: obsessis urbibus: cæsis exercitibus; nullumque ei contra Saporem regem
persarum prosperum bellum fuit; nisi quod apud Singarum haud dubiam uictoriam fero/
cia militum amisit; qui pugnam seditiose & stolide contra rationem belli diciam præcipiti
poposcerunt. Caput.v.

p Ost Constantis necem Maxentio Italiam Africam: Gallias obtinēte; etiam illyricū
nouas res habuit Vetranione ad imperium consensu militum electo; quem grandæ
uum iam & cūctis amabilem diuturnitate & felicitate militiæ ad tuendum Illyri/

cum principem creauerunt; Virum probum; & morum ueterum ac iucundæ ciuilitatis. Sed omnium liberalium artium expertem; adeo ut nec elementa quidem primarum litterarum: nisi grandæuus etiam imperator acceperit. Sed a Constantino qui ad ultionem fraternæ necis bellum ciuile commouerat abrogatum est Vetranioni imperium: qui nouo inusitatoq; more consensu militum deponere insigne compulsus est. Romæ quoq; tumultus fuit. Nepotiano Constantini sorori filio per gladiatoriam manum imperium uindicante: qui sæuis exordiis dignum exitium nactus est. Vigesimo enim atque octauo die a Maxentianis ducibus oppressus pœnas dedit. Caput eius pilo per urbem circumlatum est; grauissimæ proscriptiones & nobilium cædes fuerunt. Non multo post Maxentius apud Mursam profligatus acie ẽ: ac pene captus. Ingentes romani imperii uires ea dimicatione cõsumptæ sunt: ad quælibet bella externa idoneæ; quæ multum triumphorum possent securitatisq; conferre. Orienti mox Constantino Cæsar est datus patrui filius Gallus; Maxentiusque diuersis prœliis uictus uim uitæ suæ apud Lugdunum attulit imperii anno tertio mense septimo. Frater quoque eius Senonis quem ad tuendas Gallias Cæsarem emiserat. Per hæc tempora etiam a Constantino multis in ciuilibus gestis Gallus Cæsar occisus est. Vir natura ferox & ad tyrannidem pronior: si suo iure imperare licuisset. Siluanus quoque in Gallia res nouas molitus ante diem trigesimum & ipse extinctus est. Cap. vi.

s Olus in imperio romano eo tempore Constantius princeps & Augustus fuit. Mox Iulianum Cæsarem ad Gallias misit patruelem suum Galli fratrem: tradita in matrimõium sorore cum multa oppida barbari expugnassent: alia obsiderẽt; ubique fœda uastitas erat: romanumque imperium dubia iam calamitate nutaret: a quo modicis copiis apud Argentoratum Galliæ urbem ingentes alamanorum copiæ extinctæ sũt: Rex nobilissimus captus. Galliæ restitutæ. Multa postea per eundem Iulianum egregia aduersum barbaros gesta sunt. Submotiq; ultra Rhenum Germani: & finibus suis romanum imperium restitutum. Neq; multo post cum germani etiam exercitus a galliarum præsidio tollerentur consẽsu militũ Iulianus factus est Augustus. Interiectoq; anno ad Illyricum obtinendum profectus. Constantio parthicis prœliis occupato: qui rebus cognitis ad bellum ciuile cõuersus in itinere obiit inter Ciliciam Cappadociamq; anno imperii octauo & trigesimo: ætatis quinto & quadragesimo: meruitq; inter diuos referri. Vir egregiæ tranquillitatis: placidus nimium: amicis & familiaribus credens. Mox etiam uxoribus deditior: qui tamen primis imperii annis ingenti se modestia egerit: familiarium etiam locupletator: neq; inhonoratos siuens: quorum laboriosa expertus fuisset officia. Ad seueritatem tamẽ propensior: si suspicio imperii moueretur: mitis alias; & cuius in ciuilibus magis quam in externis bellis sit laudanda fortuna. Cap. vii.

h Inc Iulianus rerum potitus est: ingentiq; apparatu parthis intulit bellum. Cui expeditioni ego quoq; interfui. Aliquot oppida & castella persarum in deditionem accepit: uel ui oppugnauit. Assyriamq; populatus. Castra apud Thesiphontem statiua aliquandiu habuit. Remeansq; uictor dum se inconsultus prœliis iserit: hostili manu interfectus est sexto Kal. iulii. Imperii anno septimo ætatis altero & trigesimo: atq; inter diuos relatus est. Vir egregius & rempublicam insigniter moderaturus: si per fata licuisset. Liberalibus disciplinis apprime eruditus: græcis doctior: atq; adeo ut latina eruditione nequaq̃ cum græca scientia conueniret. Facũdia ingenti & prompta: memoriæ tenacissimæ atq; amplissimæ in quibusdam philosopho proprior. In amicos liberalis: sed minus diligens q̃ principem decuit. Fuerunt enim nonnulli qui uulnera gloriæ eius inferrent. In prouinciales iustissimus: & tributorum quatenus fieri posset oppressor: Ciuilis in cunctos: Mediocrem habens ærarii curam: Gloriæ auidus: ac per eam animi plærunq; immodici: Nimius religionis christianæ insectator: perinde tamen ut cruore abstineret. Marco Antonio non absimilis: quem etiam æmulari studebat. Ca. viii.

i Ouinianus genitus patre Varroniano: incola agri Singidonensis prouinciæ Panoniæ eius patri: cum liberos crebro amitteret: præceptum in somnio est: eum qui iã instante uxoris partu edendus foret diceret Iouinianum. Hic fuit insignis corpore: lætus ingenio: litterarum studiosus ad optinendum imperium. Consensu exercitus lectus ẽ. Cõmendatione patris militibus: q̃ sua notior: qui iã turbatis rebus exercitu quoque inopia laborante uno a persis atq; altero prœlio uictus: pacẽ cũ Sapore necessariã quidem sed ignobilẽ fecit. Mutatis finibus: ac nonnulla imperii romani parte tradita qđ ante eum annis. xxx. & uiginti duobus fere: ex quo romanũ imperiũ conditũ erat nunq̃ accidit: quin etiã legiones nfæ ita ut apud Claudiũ per Pontiũ Telesinũ: & Hispania apud Numãtiã: & in Numidia sub iugo missæ sunt: ut nihil tñ finiũ traderetur: & pacis cõditio nõ penitus reprehẽdenda foret. Ipsi fœderis necessitate tum cum integrum fuit multa reuoluisset. Sicut a romanis

omnibus his bellis quæcunque memoraui factum est. Nam Samnitibus & Numantinis & Numidis confestim bella illata sunt. Neque pax rara fuit: sed dum æmulum imperii uereretur intra orientem residens: gloriæ parum consuluit. Isque iter ingressus: atque Illyricum petens in Galliciæ finibus repentina morte obiit. Vir alias neque iners neque imprudens. Multi exanimatum opinantur nimia edulitate: inter cœnandum enim nitui se pulsis indulserat. Alii odore cubiculi quod ex recenti tectorio calcis graue quiescentibus erat. Quidam nimietate prunarum quas graui frigore adoleri multas iusserat. Decessit imperii mense septimo. Quarta decima Kal. martias ætatis: ut qui plurimum uel minimũ tradunt: tertio & trigesimo anno: ac benignitate principum: qui ei successerũt: inter diuos relatus est. Nam & ciuilitate propria & natura admodum liberalis fuit. Is statuerat romanæ rei Iouiniano codẽ & Varroniano consulibus: anno urbis conditæ millesimo centesimo nono & decimo. Quia autẽ ad inclytos principes uenerandosque peruentum est. Interim operi modum dabimus. Nam reliqua stilo maiore adiicienda sunt: quæ nunc non tam prætermittimus: quam ad maiorem scribendi diligentiam reseruamus.

Hucusque historiam Eutropius composuit: cui tamen aliqua Paulus Diaconus addidit: iubente domina Adilperga christianissima Beneuenti ductrice coniuge dñi Archi sapiẽtissimi principis: & ideo quæ sequũtur idẽ Paulus ex diuersis auctoritatibus proprio stilo cõnexuit.

Pauli Diaconi de gestis romanorum liber undecimus ad Eutropii historiam additus. C. i.

a Nno ab urbe condita millesimo centesimo nono decimo Valentinianus tricesimus octauus e Pannonia Cibaliensi editus cum esset tribunus scutariorum apud Niceam Augustus appellatus fratrem Valentem Constantinopoli in communionem regni assumpsit. Huius pater Gratianus mediocri stirpe ortus apud Cibalas Funarius appellatus est: eo quod uenali tium funem portanti quinque milites nequiuerint extorquere. Eo merito adscitus in militiam usque ad præfecturæ prætorianæ potentiam conscendit. Ob cuius apud milites commendationem: Valentiniano imperium resistenti illatũ est. Qui cum sub Iuliano Augusto christianitatis integram fidem gereret: cum ut dictum est scutariorum tribunus esset iussus ab imperatore sacrilego: aut imolare idolis: aut militia excedere: sponte discessit: nec mora Iuliano interfecto: Ioniano q; mortuo: Valentinianus qui pro nomine christi amiserat tribunatum: in locum persecutoris sui accepit imperium. Qui cum iam anno tertio imperii cum Valente fratre ageret: Gratianum filium necdum bene puberem hortatu socrus & uxoris Augustum creauit. Eodem anno apud atrabatas uera lana de nubibus pluuiæ mixta defluxit. Constantinopoli grando miræ magnitudinis decidens nõnullos hominum extinxit. Procopius apud Constantinopolim his diebus tyrannidem inuadens apud Phrygiam salutarem extinctus est. Plurimiq; eius partis cæsi atq; proscripti sunt: quod est considerandum. Per hæc tẽpora terræmotus per totum orbem factus est. Ita mare litus egressum est: ut Siciliæ: multarũq; insularũ urbes concussæ & subrutæ innumerabiles ferme populos ruinis oppresserũt. Valens interea ab Eudoxio arrianæ hæreseos episcopo baptizatus: in sæuissimã hæresim dilapsus est: conatusq; catholicos persequi: sed fratris auctoritate compressus est. Ea tempestate Athanaricus rex Gothorum christianos ingente sua crudelissime persequitur: & ad coronam martyrii sublimauit. Valentinianus Saxones gentem in oceani littoribus & paludibus inuiis sitam: uirtute atq; agilitate terribilem: romanis finibus eruptionem meditantem in Francorum finibus oppressit. Burgondionũ quoq; plusq̃. lxxx. milia armatorum ripæ Rheni fluminis insederunt. Qui tñ nõ multo post tpe christiani effecti sunt. Valentinus inter hæc in Britãnia anteq̃ tyrannidem inuaderet: oppressus est. Valentinianus anno imperii sui undecimo cum Sarmatæ sese per Pannonias diffudissent: eásq; uastarent bellum in eos parans dum apud Brigionẽ oppidũ Squadorũ legationi responderet: anno eius quinto & quinquagesimo: subita effusione sanguinis: quæ græce apoplexis uocatur: uoce amissa: sensu integer expirauit: qd quidẽ intẽperantia cibi ac securitate quæ artus diffuderat: accidisse plures detulerũt. Fuit aũt imperator egregius: uultu decens: sollerti ĩgenio: aĩo grauis: moribus Aureliano similis: sermone cultissimus: q̃q̃ esset ad loquendũ parcus: seuerus: uæhemẽs: infestus uitiis maxĩe auariciæ: seueritatẽ eius tñ himiã & parcitatẽ: quidã crudelitatẽ & auariciã interpretabãtur. Acer in his quæ memoratus sũ: Hadrianoq; pximus pbatur: pingere uenustissime pnouerat meminisse arma noua meditari: fingere cæra seu luto simulachra prudẽter uti locis tpibus: sermõe. Atq; ut breuiter cõcludã: si ei fidis hoĩbus: qbus sese cõsi fidissimis & prudentissimis dederat carere: aut pbatis uti licuisset: aut pfectus dubie priceps cnituisset. C. ii.

a Nno ab urbe condita millesimo centesimo uigesimo octauo Valens trigesimus nonus imperium orientis quattuor annis Valentiniano mortuo tenuit: Gratiano Valentiniani filio in occidentali parte regnante: qui sibi Valentinianum fratrem paruulum admodum socium creauit imperii. Hic enim Valentinianus dudum laudante uxore sua pulchritudinē Iustinæ: sibi eam sociauit in matrimonio: legesq; propter illam cōcessit: ut omnes qui uoluissent impune bina matrimonia susciperent. Nam diu populosas fore gentes: quia hoc apud eas solenne est. Accepta ergo ut diximus Valentinianus Iustina: edidit ex ipsa quattuor filios: Valentinianum quem sibi ut præmisimus Gratianus sociauit in regno: & Gratam Iustamq; & Gallam. Valens igitur impietatem quam dudum meditatus fuerat: operibus explens lege data ut monachi militarent: nolentes per tribunos & milites fustibus iussit interfici. Quorum innumera multitudo per uastas tunc ægypti solitudines diffusa constat: præcipue quæ apud nitriam martyrii consecuta est palmam: ac per singulas ubiq; prouincias aduersus catholicas ecclesias & rectæ fidei populos: diuersa sunt illata incommoda. Interea in Africæ partibus Thirmum sese excitatis Maurorum gentibus regem constituēs Africam Mauritaniamq; uastauit. Contra quem Theodosius Theodosii qui post imperio p̄fuit. Pater a Valentiniano missus: effusas Maurorum gētes multis præliis fregit. Ipsumquoq; Thirmum afflictum & oppressum ad mortem coegit. Qui posteaq̄ experientissima prouidentia Africam composuisset: stimulante inuidia iussu sa Valente interfici: apud Carthaginem baptizari in remissionem peccatorum præoptauit. Ac demum gloriosa morte accūbens percussori iugulum ultro præbuit. Ea tempestate gens Hunnorum diu in accessis seclusa mōtibus repentina rabie percita exarsit in Gotthos: eosq; conturbatos ab antiquis sedibus expulit. Gotthi transito danubio fugientes: a Valente sine ulla fœderis pactione suscepti sunt. Deinde propter intolerabilem auaritiam Maximi ducis: fame compulsi in arma surgētes: uicto Valentis exercitu sese per Thracias infudere omnia cædibus incendiisq; uastantes. Quibus cognitis Valens Antiochia egressus: cum aduersum Gotthos exercitum aptaret: sera peccati pœnitentia stimulatus: episcopos cæterosq; sanctos reuocari de exiliis impetrauit. Deniq; lachrymabili cum Gotthis bello commisso: ad primum Gotthorum impetum: perturbatæ equitū romanorum turmæ: nudatos pedites deseruere. Qui mox equitatu hostium septi: ac sagittarum nubibus obruti. Insuper cum amentes metu huc illucq; fugitarent: fūditus interiere. Ipse imperator cum sagitta saucius uersusq; in fugam ob dolorem nimium: sæpe equo laberetur: atq; in uilissimam casulam deportatus esset: superuenientibus Gotthis igneq; supposito concrematus est. Deniq; petentibus Gotthis ut eis episcopos mitteret a quibus fidei rudimenta susciperent. Valens doctores ad eos arriani dogmatis misit: sicq; uniuersa illa gens effecta est arriana. Iusto itaq; dei iudicio ab illis igne crematus est: quos ipse perfidiæ succenderat igne. Gotthi uero imperatore occiso: iam securi ad urbem properant constantinopolitanam: ubi adhuc Dominica Augusta Valentis uxor multa pecunia plebi largita ab urbis uastatione hostes submouit: regnum cognatis fideliter uiriliterq; seruauit. Cap. iii

a Nno ab urbe condita millesimo centesimo. xxxii. Gratianus quadragesimus ab Augusto post mortem Valentis sex annis imperium tenuit: q̄uis iam dudum ante cum patruo Valente & cum Valentiniano fratre regnaret. Igitur Gratianus admodum iuuenis cum inestimabilem multitudinem hostium romanis infusam finibus cerneret: fretus christi potentia: longe impari militum numero sese in hostem dedit. Et cōtinuo apud Argentariam oppidum galliarum formidolosissimum bellum incredibili felicitate confecit. Nam plusq̄. xxx. milia alamanorum minimo romanorum detrimento in prælio interfecta narrantur: hoc deniq; ei recta fidei cultura tribuit: nam cum usq; ad id tempus Italia arrianæ perfidiæ morbo langueret. Post Auxentii feram mortem cum Ambrosius ex pagano iudice subito apud Mediolanum diuino nutu episcopus fuisset ex cunctis electus: moxq; catholico baptismate tinctus: præsul esset ordinatus. Cumq; pro fide catholica libros Gratiano imperatori porrexisset: ac reuerentia qua debuerat susceptus esset: uniuersa statim ad rectam fidem Italia repullulauit. Eo tempore in Galliis apud Turonos multis beatissimis Martinus florebat uirtutibus: totoq; orbe doctrinis & scientia clarus apud Bethleem ciuitatem Palestinæ situs radiabat Hieronymus. Porro Gratianus cum animaduertisset Thraciam Daciamq; tanq̄ genitales terras possidentibus Gotthis Thaiphalisq; atq; omni pernicie atrocioribus cōmisit Alanis: extremum romano nomini periculum instare. Eadem prouisione qua quondā legerat Nerua Hispanum uirum: Traianumq; quem resp. reparata est accitum & ipse nihilominus æque ab Hispania Theodosium: fauentibus cunctis apud Sirmium purpuram induit ætatis annum tertium & trigesimum agentem: orientisq; & Thraciæ simul imperio præfecit. Itaq; Theodosius afflictam remp. ita dei reparandam credidit misericordia dei omnem fiduciam sui ad opem christi referens. Maximas illas scythicas gentes formidatas cunctis ma-

ioribus: Alexandro quoq; te illi magno euitatas; ac tunc extincto Romano exercitu: Romanis equis: armisque structissimas hoc est Alanos: Hunnos: & Gotthos incunctãter aggressus: magnis multisque prælis uicit. Vrbem Constantinopolim uictor intrauit. Et ne paruam ipsam romani exercitus manum assidue bellando deterreret: tunc extemplo fœdus cum Athanarico rege Gotthorum percussit. Athanaricus Constantinopolim ad Theodosium uenit: quem ille mira animi iocunditate & affectione recepit. Deniq; cum urbem Athanaricus intrasset: & tam ædificia ciuitatis q̃ exornati quasi ad diem festum populi frequentiã cerneret: ac per singula mente inhæreret. Cumq; deinceps imperatoris regiam ingressus: obsequia: officiaq; diuersa conspiceret: sine dubio inquit. Deus terrenus est imperator: Contra quem quicunq; manus leuare nisus fuerit: ipse sui sanguinis reus existit. Nec mora tamen superueniente ualitudine rebus humanis excessit. Cuius exequias imperator ipse præcedens: dignæ eum tradidit sepulturæ. Ac uniuersæ Gotthorum gentes rege defuncto aspicientes uirtutem benignitatẽq; imperatoris Theodosii romano sese imperatori dediderunt. In hisdem etiam diebus Parthi cæteræq; barbaræ nationes romano prius nomini inimicæ ultro Constannnopolim ad Theodosium misere legatos: pacemq; supplices poposcerunt: factumq; cum eis fœdus est. Interea cum Theodosius in ciuitate subactis barbarorum gentibus Thracias tandem ab hostibus liberas reddidisset: & Archadium filium suum cõsortem fecisset imperii: Maximus uir quidẽ strenuus & probus: atq; Augusto dignus: nisi contra sacramenti fidem per tyrãnidem emersisset: sed in Britannia inuitus ab exercitu imperator creatus: in Galliã transiit. At uero Gratianus dum exercitus negligeret: & paucos ex Alanis quos ingenti auro ad se transtulerat: ueteri ac romano militi anteferret. Adeoq; barbarorum comitatu & propria amicitia capi: ut nõnunquam eodem habitu iter faceret: odia contra se militum excitauit. Maximus ergo ab insulis Gratiani legionibus exceptus: eundem subita incussione perterritum in Italiam transire meditantem dolis circunuentum interfecit ætatis nouem & uiginti annos habentem. Fratremque eius Valentinianum Augustum etiam expulit. Valentinianus in orientem refugiens: a Theodosio paterna pietate susceptus est. Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter institutus. Carmen facere probatus: ornate loqui. Explicare controuersias rhetorum more nihil aliud die noctuq; agere q̃ spiculis meditari: summæq; uoluptatis: diuinæq; artis credere: destinata subire: parcus cibi: somniq; ac libidinis uictor: cunctisq; fuisset plenus bonis si ad cognoscendam reipublicæ gerendæ scientiam animum intendisset: a qua prope alienus non modo uoluntate: sed etiam exercitio fuit.

Pauli Diaconi de gestis romanorum liber duodecimus.

Nno ab urbe condita millesimo centesimo trigesimo octauo Theodosi-
us genitus patre Theodosio: matre Termantia quadragesimus primus im
perator interfecto per Maximum Gratiano: imperium romani orbis ob
a tinuit solus: mansitq; in eo annis. xi. cum iam in orientis partibus sex annis
Gratiano uiuente regnasset. Itaq; causis ad bellum ciuile permotus cum e
duobus Augustis fratribus: unius interfecti ultione: alterius restitutione
procuraret sese aduersum Maximum tyrannum sola fide maior: nam lõ
geminor uniuersi apparatus bellici comparatione proripuit. Aquileiæ tunc Maximus isede
tat: Andragatius comes eius summam belli administrabat. Qui cum largissimis militum co
pus astuto consilio omnes alpium & fluminum aditum communisset. Dum nauali expediti
one incautũ hostem præuenire parat: & obruere sponte: insuper eadem quæ obstruxera clau
stra deseruit. Ita Theodosius nemine sentiente alpes intrauit: atq; Aquileiam improuisus ad
ueniens: magnum hostem Maximum ac trucem: & ab immanissimis quoq; germanorum gen
tibus tributa ac dispendia solo terrore nominis exigentem: sine controuersia clausit: cepit: oc
cidit. Hanc Maximi perditionem beatus Martinus ante prædixit. Valentinianus recepto Ita
liæ potitus ĩperio ẽ. Andragatius comes cognita Maximi nece: præcipitem sese e naui in un
das dedit: ac suffocatus est. Theodosius incruentam uictoriam deo procurante suscepit. Vi-
ctorem quoq; Maximi filium: quem imperatorem pater Gallis infantili ætate reliquerat: ex
tinxit. Valentinianus iunior eum in Gallias transisset: ibiq; tranquille rempublicam ageret:
apud Viennam dolo Arbogastis comitis sui strangulatus: atq; ut uoluntariam sibi consciuisse
mortem putaretur: laqueo suspensus est: quo extincto Arbogastes tyrannum creauit Eugeniũ
eligens hominem cui titulum imperatoris imponeret: ipse acturus imperium. Vir barbarus
animo: consilio: manu: audacia: potentiaq; nimius contraxit undiq; innumeras inuictasq; co-
pias uel romanorum præsidiis: uel auxiliis barbarorum. Aliis potestate: aliis cognatione subni
xus. Deniq; extabat genere Francus: cultorq; sordidissimus idolorum. Igitur Eugenius atque

Arbogastes cum instructa acie alpium transitus teneret. Theodosius expers cibi ac somni orationi incumbens: totam noctem peruigil exegit: cum tamen se esse destitutum a suis sciret: ab hostibus circumseptum nesciret: fiducialiter arma corripiens: signoq; crucis signatum prælio dedit: ac se in bellum etiam si nemo sequeretur uictor futurus immisit. Nam consulrus Ioannes Anachorita cum uictorem spoponderat. Quem cum Arbitio hostilium partium comes ignarum circumpositis excepisset insidiis: conuersus mox ad reuerentiam Augusti: eum non solum periculo liberauit: uerum etiam auxilio instruxit. Cumq; ad congressionem uentum esset: uæhemens turbo uentorum a parte Theodosii in ora hostium ruit: qui ab eius parte spicula missa ualenter hosti infigeret: & hostili manu missa repelleret. Nec mora parua suorum data strage uictori se Theodosio hostilis exercitus prostrauit. Eugenius captus: atq; iterfectus est. Arbogastes sua se manu percussit: præmiserat nanque prius Theodosius decem milia armatorum gotthorum: quæ ab Arbogaste comite funditus deleta sunt. Quos utique Theodosio perdidisse magis lucrum q̃ detrimentum fuit. Ad cuius laudem ob insignem uictoriã poeta quidam eximius sed ifidelis inter cætera hos uersiculos cecinit. O nimium dilecte deo tibi militat æther: Et coniurati ueniunt ad classica uenti. Huic ferunt somnio nomen parentes monitos sacrauisse: quod in latinum a deo datum potest intelligi. De hoc etiam oraculo ĩ Asia diuulgatum est. Eum Valenti successurum: cuius nomen Th. o. atq;. d. litteris iniriaretur. Qua cognitione principii deceptus Theodosius cum sibi imperium deberi præsumeret scelestis cupidinis supplicia persoluit. Fuit autem Theodosius propagator reip. atq; defensor eximius: moribus & corpore Traiano similis: quantum scripta ueterum & picturæ docent: a quo & originem traxit. Sic eminens status: membra eadem: per cæsaries: os simile absq; eo q̃d illi aliquantulum uellendo steriles genæ: neque tamen ingentes oculi erant. Nescio an tanta gratia tantusque flos infantiæ: seu tanta dignitas in incessu fuisset. Mens uero prorsus similis: adeo ut nihil dici queat: quod non ex libris eius in istum uideatur transferri: clæmens animus: misericos: communis: solo habitu differre se a cæteris putans. In omnes honorificus. Verum effusius in bonis simplicia ingenia æque diligere. Erudita mirari: sed innoxia largiri. Magno animo: magno amore ciues uel priuato contubernio cognitos: eosque honoribus pecunia: beneficiis cæteris munerare; præsertim quorum erga se uel patrem aspero casu officia comprobasset. Illam tamen quibus Traianus aspersus est uioléntiam scilicet & cupidinem triumphandi usque adeo detestabatur: ut bella non mouerit sed iuenerit misteria lasciua: psaltriasque comessationibus adhiberi lege prohibuit. Consobrinarum nuptias tanq̃ sororum indixit: litteris mediocriter doctus: sagax plane: multumque diligens ad noscenda gesta maiorum: execrabatur cum legisset superbiam dominãrum præcipue perfidos & ingratos. Irasci sine rebus ĩdignis: sed subito flecti: unde quoq; dilatione modica emolliebatur interdum seuera præcepta: habuitq; a naturæ munere: quod Augustus philosophiæ doctore. Qui cũ uidisset eum facile commoueri: ne asperum aliquid statueret: monuit ubi irasci cœpisset. Quattuor atq;. uiginti græcas litteras memoria recenseret: ut illa concitatio quæ momenti est alia traducta parui temporis interiectu languesceret. Melior haud dubie quod est raræ uirtutis post auctam annis potentiam regalem: auri argentiq; pondera sublata: at tyrannis multis ex suo restituit. Inerat ei cura pietatis eximiæ. Colere patruum tanq̃ genitorem fratris mortui. Sororisq; liberos habere pro suis. Cognatos: affinesq; parentis animo complecti. Elegans lætumq; conuiuium dare: nec tamen sumptuosum: miscere colloquia pro personis: studio: dignitatibus: sermone cum grauitate iocundo: blandus pater: cõcors maritus exercebatur: neq; ad illecebras neq; ad lassitudinem ambulationibus cum esset ocium: animum reficiens. Regebat ualitudinem continentia uescendi. Huius & apud homines mansuetudo: & quanta extiterit apud deum deuotio: hoc uno monstratur exemplo. Nam cum apud Mediolanũ missarum fruiturus solennis ecclesiam uellet intrare: cumque beatus Ambrosius pro quodam facinore nisi publice pœniteret non admissurum se diceret: & prohibitionem humiliter pettulit: & satisfactionem non erubescens indictum ab episcopo pœnitentiæ modum: deuotus excepit. Huic sociata in coniugio Flaccilla fuit: ex qua Archadium & Honorium genuit: qua defuncta Galliam Valentiniani maioris & Iustinæ filiam. Valentiniani quoq; iunioris sororem in matrimonium duxit: quæ ei Placidam peperit: cui postea de matris nomine Gallæ cognomentum accessit. Itaq; quinquagesimum Theodosius annũ agens ætatis in pace apud Mediolanum rebus excessit humanis. Vtranq; rempu licam utrisque filiis Archadio & Honorio quietam relinquens. Corpus eius eodem anno Constantinopolim translatum atque sepultum est.

Pauli Diaconi de gestis romanorum liber decimustertius:

Nno ad urbe condita millesimo centesimo q̄dragesimonono Archadius Augustus in oriente factus. Honorius frater eius in occidente quadragesimosecundo loco commune imperium diuersis tantum sedibus tenere cœperunt. Quorum pater curam uiris potentissimis mandauerat habere. Id est Ruffino orientalis aulæ; Stilicom occidentalis imperii. Vixitque Archadius post patris excessum ānis duodecim. Imperiūq; summam Theodosio filio paruo admodum moriēs tradidit. Interea Gildo comes Africæ cognita Theodosii morte arbitratus minimam in paruulis spem fore: Africā iuri proprio cœpit usurpare. Huius frater Mascelzer germani perfidiam phorrescens: in Italiam rediit: Gildo duos eius filios: quos pater reliquerat: dolo circumuentos occidit. Ad hunc iam hostem bello insequendum: Mascelzer frater missus est. Mascelzer iam a Theodosio sciens quantum uiribus desperatissimis oratio hominis per fidem christi clæmētiam dei impetraret: Caprariam insulam adiit. Inde secum sanctos uiros adducens: cum quibus orationibus ac ieiuniis dies aliquot continuauit & noctes. Ante triduum quoque q̄ hosti contiguus fieret: cernit noctu beatum Ambrosium paulo ante defunctum: quando uictoriā caperet diem sibi indicantem & locum: ac tertio demum die post noctem orationibus hymnisque peruigilem: cum quinque solummodo milibus aduersus. lxxx. milia hostium p̄gens: eos dei nutu sine bello in deditionem accepit. Quo uiso auxiliarii Gildonis barbari ilico terga dedere. Gildo & ipse fugam arripiens ascensanaui: cum in Africam redisset: post aliquor dies strangulatus interiit. Sane idem Mascelzer rerum secundarum insolentia tumens ecclesiam dei temerare ausus est; atq; ex ea quosdam non dubitauit extrahere: secuta mox poena sacrilegum est: nam post aliquantulum temporis ipse punitus est. Interea Rufinus cui orientalis aulæ a Theodosio cura commissa est: malo perfidiæ deprauatus: cum barbaroꝝ solatiis regnum tentaret inuadere: morte iustissima poenas luit. Stilico quoq; occidentis tutor imperii immemor collatorum beneficiorum: immemor affinitatis: nam socer extabat Honorii. Regnum & ipse Eucherio filio affectans: ingentia reipublicæ intulit mala: nam sæpe cum delere posset barbaros fouit eos; sæpe Alaricum cum Gotthis suis uicit: sæpe conclusit: sæpeq; dimisit: cui quis fuerit exitus: suo melius loco dicetur. Inter hæc omnium antiquorum præsentiumq; hostium acta longe immanissimus Ragasus rex Gotthorum in totam repentino impetu inuadit Italiam. Nam fuisse in eius populo plusq̄ ducenta milia Gotthorum ferūt. Hic supra hanc incredibilem multitudinem indomitamq; uirtutem barbarus erat & Scytha: qui omnem humani generis sanguinem diis suis propinare deuouerat. Inuadit ilico Romam pauor infinitus: fit omnium paganorum in urbe concursus: declamatur a cunctis: sed hæc ideo perpeti quod neglecta fuerunt magnorum sacra deorum. Magnis querelis ubiq; agere: & continuo de repetendis sacris: celebrandisq; tractatur: fere ī tota urbe blasphemiæ ad nomē christi tanq̄ lues aliqua probris ingrauantur. Con ducūtur a romanis aduersus Ragasum duo pagani duces Gotthorum: Sarus & Virdinus Hunnorum: sed non sinit deus rem suæ potentiæ infidelium uirtute tueri. Contritus nanq; diuinitus Ragasus in aspero fesulani mōtis iugo: urgente undiq; timore concluditur. Agminaq; quibus angusta dudum uidebatur Italia: latendī spe in unum ac paruum montis uerticem truduntur: quo cum fame & siti conficerentur. Rex Ragasus solus spem fugæ sumens; captus a Romanis in uincula conicitur: ac paulisper retentus uita priuatur. Tanta uero multitudo captiuorum Gotthocum fuisse fertur: ut in uilissimarum pecudum modum singulis aureis passim greges hominum uenderentur. Interea Alaricus Italiam ingressus cum ab Honorio sedem: qua cum suo exercitu consistere posset experere. Honorius deliberato consilio ei Gallias concessit: qui dum ad Gallias pergens ob recuperationem iumentorum apud Polentiam aliquantulum resedisset; Stillico comes in perniciem reip. Gotthos pertentans: dum eos insidiis aggredi cuperet: belli summā Saulo pagano duci cōmisit: qui ipso sacratissimo die paschæ Gotthis nil tale suspicantibus: super eos irruit: magnāq; eorum partem prostrauit. Nam primū perturbati Gotthi ac propter religionem cedentes; demum arma corripiunt: more solito cohortantur: uictoremq; uirtute potiori p̄sternunt exercitū. Hinc ī rabiem furoris excitantur: captū iter deserentes: Romā cōtendunt pere: cuncta per quæ ierant: igni ferroq; uastantes. Nec mora uenientes urbē capiunt: deuastant: incendunt: dato tn̄ prius præcepto: ut si quis in sancta loca præcipue sanctoꝝ apostoloꝝ Petri & Pauli basilicas confugissent: hos imprimis inuiolatos securosq; sinerent: deinde quātū possunt p̄dæ inhiantes & sanguine temperarent. Capta itaq; Roma est millesimo centesimo sexagesimo quarto cōditionis suæ āno: die sane tertia: sponte Gotthi urbe discedunt: facto aliq̄tarum ædium incendio: sed ne tanto quidē: quantū olim a Cæsare factum est: Deinde per Cāpaniam: Lucaniā: Brutiāq; simili strage bacchantes Regiū peruenere: in Siciliā transfretare cupientes; quo cum transmeare ascensis nauibus uellent: perpessi naufragium plures suoꝝ ami

ferunt. Alaricus inter hæc dum quid ageret deliberat: apud Cosentiam morte subita de/
functus est. Gotthi Basentum amnem de alueo suo captiuorum labore deriuantes: Alaricũ
in medio eius alueo cum multis opibus sepeliunt: amnemq; meatui proprio reddentes: neqs
locum scire posset: captiuos qui interfuerant extingunt. Regem deinceps Athaulfum Alarici
affinem Gotthi constituentes Romam redeunt: siquid resi dui fuit: more locustarum eradũt
auferentes deinde Gallam Placidam Theodosii principis filiam: sororem Honorii: quam
sibi Athaulfus apud forum Cornelii connubio copulauit: quæ multo post reip. cõmodo fu/
it. Nam ad hoc mariti animum acerrimo ingenio subtilibusq; blandimentis eum inflexit: ut
ultro a romanis pacem expeteret: qui ad Gallias proficiscens: apud Barcilonem fraude suorꝫ
occisus est. Post quem Gensericus regnum capiens: dum pacem romanis seruare disponit: &
ipse a suis peremptus est. Caput secundum.

Einde Vuallia regnandi iura suscepit: ad hoc electus a Gotthis: ut pacem infringe/
d ret: ad hoc a deo ordinatus ut confirmaret. Interea comes Stilico Vuandalorum p/
fidæ & dolosæ gentis genere editus: Eucherium ut est dictum filium iam a puero
christianorꝫ persecutionem meditantem ut imperio substitueret: ante biennium ro
manæ irruptionis gentes copiis uiribusq; intolerabiles: hoc est Alamanorum: Sueuorꝫ: Vuan
dalorum: Burgondionum: ultro in arma suscitauit: easq; pulsare gallias uoluit: ut sub hac ne
cessitate a genero in filium extorquere posset imperium. Tandem ubi imperatori Honorio:
exercituq; romano hæc tam ingentia damna patefacta sunt: commoto iustissimo exercitu oc
cisus est Stilico: qui ut unum puerꝫ purpuram indueret: totius humani generis sanguinem de
dit. Occisus Eucheriusq; filius eius paucique cum hisdem satellites tantarꝫ molitionum puni/
ti sunt. Eodem tempore clarissima loca urbis fluminibus dirupta sunt: quæ inflãmari ab ho
stibus nequerũt. Inter hæc apud Britãnias Gratianus tyrãnus mox creatus occiditur. C. iii.

Vius loco Constãtinus ex infima militia propter solam spem nõis sine merito uirtu
h tis eligitur: qui ad Gallias trãsiens sæpe a barbaris incerto fœdere illusus detriméto
magis reip. fuit q̃ augmento. Tunc duo iuuenes locupletes Didimus: & Viridianus
acceptis propriis seruulis & uernaculis: sese patriamq; a barbaris & tyranno defen/
dere moliti sunt. Aduersum hos Constantinus Constantem filium ex monacho Cæsarem fa
ctum cum quibusdam fœderatis barbaris in Hispanias misit. Constans barbarorum fultus
auxilio: eos primo prælio peremit: quibus barbaris dum claustra pyrenei montis cõmissa fu
issent: ab eis tota quæ per Gallias bacchabatur ferocitas gentium Hispanarum prouinciis in/
tromissa est. Itaq; post multas strages incendia: & rapinas tandem diuisis sedibus: barbari ad
aratra conuersi romanorꝫ residuos ceperunt: ut socios amicosq; fouere.

Pauli Diaconi liber decimusquartus.

Gitur imperator Honorius dum uires reip. quottidianis cerneret labefa
ctari incõmodis: uirꝫ strennuũ & bellicosum Constantinum comitem ad
Gallias cum exercitu misit. Is mox ut Galliã ingressus est: continuo Con
i stantiũ tyrannũ apud arelatẽ extixit. Cõstans uero eius filius a Gerontio
suo comite Viennæ peremptus est. In cuius locum Gerontius Maximum
quendã substituens: a militibus suis iugulatus. Maximus deinde purpura
exutus in hispania exulans obiit: exinde Iouinus apud Gallias mox ut as/
surrexit: cecidit: Sebastianus tyrannus frater eius cõtinuo creatus occisus ẽ
Tertullus cõsul: qui se principẽ in senatu futurꝫ gloriatus est: pari nihilominus exitu periit.
Attalus a gotthis impator effectus est post modum captus a Constantino missusq; Honorio
truncata manu uitæ relictus est: Heraclius quoq; cũ Sabino genero cũ tribus milibus ac septi/
gentis nauibus ex africa Romã tendens. Sed per occursum comitis marini territus: & in fugam
uersus arrepta naui solus Carthaginẽ redit: ibiq; peremptus est. Hos oẽs Honorius optima reli
gione magnisq; Cõstãtii industria superauit: merito sane: nã his diebus ꝑcipiente Honorio: fa
uente Constantio: sopitis apud Africã hæreticis: pax ecclesiis redditur: in qua fulgentissimus
tunc apud Hiponẽ regiũ totiusq; magister ecclesiæ florebat Augustinus. Interea Vuallia got/
thorꝫ rex dei iudicio territus: Placidã apud se honeste habitã: exigẽte Constantio fratri Ho/
norio reddidit: pacẽq; cũ eo datis obsidibus pepigit: seq; pro romãis aduersũ barbaros q Hi/
spanias inuaserant pugnaturꝫ spopõdit. Mittũt e cõtrario Vuandalorꝫ Sueuorũq; reges prĩci
pi Honorio legationẽ in his uerbis. Tu cũ oĩbus pacem habe: oĩum obsides accipe. Nos nobis
cõfligimus: nobis perimus: Vicimus tibi: tuæ erit quæstus reip. si utriq; pereamus. His itaq; tã
tis incõmodis deo fauẽte sopitis: Honorius Gallã Placidã germanã suã Cõstantio suo comiti
fide integerrimo & igenii uiro iã dudũ ꝓmissã magno cunctorꝫ gaudio sociauit: ex quo Valẽ
tinianũ filiũ Cõstantius genuit: qui postea reip. imperiũ gessit. Hoc in tp̃e fœdus Cõstãtius
pepigit firmissimũ cũ rege gotthorꝫ Vuallia tribuens ei ad habitandũ Aquitaniã Galliæ pro

uinciā; eiusdēq; prouinciæ quasdā ciuitates uicinas. Cernēs itaq; Honorius ubiq; se Cōstantii uirtute & ingenio seu per bella; seu pacis moderatione tueri: eū cunctis adnitentibus apud Rauennā in regni cōsortiū adsciuit: qui nec dum septē mēsibus euolutis: ex hac luce subtractus ē. His diebus apud Bethleem palestinæ beatissimus Hieronymus expletis nonaginta & octo uitæ annis ad christum migrauit. Sequenti tpe maximus apud Hispanias factione Iouiniani: q tunc in re militari primus habebatur tyrānidē arripuit. Nec multo post supati utriq; & capti ab Honorii exercitu: eidē cū apud Rauennā triēnalia sua pageret: præsentantur. Hac tēpesta te britāni scotorū pictonūq; infestinationes non ferentes Romā mittunt: ac sui subiectione promissa cōtra hostes auxilia flagitant. Quibus statim ab Honorio missa militū legio: magnam barbarorū multitudinē strauit: cæterosq; britāniæ finibus expulit. Sed mox ut decesserc Romani: aduectis iterū nauibus hostes obuia quæq; sibi conculcāt ac deuotāt. Rursumq; aduolāt romani: cæsūque hostē trans maria fugant. Hoc tpe dū Vuandali Alanique Hispaniā infestarent; Honorius ad eas defensandas Castinū ducē cū exercitu dirigit: qui Castinus pclarū uirū Bonifaciū ac bellicis artibus exercitatū; inepto & iniurioso suo imperio ab expeditionis suæ societate abuertit. Bonifacius uero piculosum sibi; indignūque ratus eū sequi: quē discordē supbientēque expertus esset; celeriter se ad portū urbis atque inde ad Africā proripuit. Magnumque post modū reip. detrimentū: totiusque Africæ causa excidii extitit. Castinus uero tanto collega ob suā intemperantiā priuatus: nihil dignū in Hispaniis gessit. Inter hæc Placida Augusta a fratre Honorio pulsa: ad orientē cū Honorio & Valētiniāo filus pfecta: a Theodosio Augusto Archadii alterius germani sui filio honofice libenterque suscepta est. Honorius uero postq̄ cum minore de quo pmissum ē Theodosio Archadii germāi sui filio annis quindecim impasset: cū iam antea cū fratre annis ac sub patre duobus regnasset: remp. ut cupierat pacatā relinquēs: apud urbē Romā uita exemptus est; corpusque eius iuxta beati Petri apostoli atriū in Mausolo sepultū est. Huic soboles nulla fuit. Nā duæ Stiliconis filiæ: id est Maria & Hermantia; una post alterā ei coniugio sociatæ utræque dei indicio inopinata morte præuentæ; ex hac luce uirgines migrauere. Fuit sane Honorius motibus & religiōe patri Theodosio non ualde absimilis: cuius temporibus quanuis multa externa bella surrexerunt: uel nullo uel minimo sanguine quieuerunt. Ca. secundum:

Xempto rebus humanis Honorio: fultus præsidio Castini magistri militū: Ioannes
e inuadit īpetiū anno ab urbe cōdita millesimo cētesimo septuagesimo septio. Theodosius Archadii filius quadragesimus tertius regū romanorū orientale regebat īperium. Qui cōperto patrui sui Honorii funere: mox Valentinianū amitæ suæ Placidæ filiū Cæsarē effectū: cū matre sua Augusta ad recipiendū occidētis dirigit regnū. Quo tpe Ioannes dū Africā quā bonifacius obtinebat bellare poscit: ad defensionē sui infirmior factus est. Deniq; ueniens Placida Augusta & Valētinianus Cæsar mira cū felicitate cōtinuo optimuēt: regniq; gubernacula uictores arripiunt: quorū tūc milites crudeliter Rauennā depopulati sunt: eo quod illius maxime ciues tyrannicæ parti fauissent. Castinū uero magistrū militū dānat exilio: cuius arripuisse factiōe Ioānes tyrannidē credebatur. Data Etio uenia: eo qd Hunni quos per ipsū Ioānes accepat: eius studio remeassent ad ppria. Valētinianus igitur consensu totius Italiæ īperator efficitur. Itēq; ex decreto Theodosii Augustus appellatur. Dum hæc geruntur: Achillas nobile oppidū Galliarū a gotthis multa ui oppugnatū est; donec īminente Etio nō īpuniti ascēderūt. Bonifacius īter hæc apud Africā potētia gloriaq; augebatur. Mittūtur aduersus eū Marbotius & Galbio: qui dū Bonifaciū obsidere parāt: ab eo intercēpti sunt. Exinde gētibus quæ uti nauibus nesciebāt: dū a cōcertātibus in auxiliū uocātur: mare peruium factū est. Rursus cōtra Bonifaciū Sigisuuldus comes dirigitur. Bonifacius uero sentiēs senō post eturo Africā tenere; cernēsq; sibi periculum instare: in perniciem reipublicæ efferuescens: Vuandalorum Alanorumque gentē cū Gensericosuo rege ab Hispāis euocatos: Africæ ītromisit: qui cūctā pene Africā ferro: flāma: rapinis: crudelissime deuastāres: catholicā īsuper fidē arriana īpietate subuertere. Sub hoc turbine beatissimus de quo pmissū est: Augustinus hippōnēsis episcopus ne ciuitatis suæ ruinā cerneret; tertio eius obsidionis mense sex & septuaginta annis uitæ expletis; ex qbus quadraginta in clericatu seu episcopatu trāsegerat ad christū prexit. Eodē tpe pace totius orbis ex mirabili cōsensione Bonifacius ab Africa ad Italiā per urbē redit: accepta magistri militū dignitate. Qui cū resistētē sibi Etiū prælio superasset: paucis interiectis diebus morbo extinctus est. Etius uero cū deposita dignitate in agro suo degeret: ibiq; eū quidā eius æmulus repētino incursu opprimere tentasset, pfugit ad urbē atq; illinc ad Dalmatiā: deinde pannonias ad Hūnos peruenit: quorū amicitiis: auxilioq; usus pacē principū & ius interpollatæ ptātis obtinuit; nec multo post patriciatus etiā dignitatē adeptus est: post eā igitur quæ pmissa est Africæ cladē: data per Trigetiū ad habitādū Vuādalis Africæ portione pax eisdē necessaria magis q̄ utilis facta est. His ētēporibus Gundicatium

Burgundionū regē intra Gallias habitātē Etius patricius bello obtriuit: pacēq; ei supplicanti concessit. Interea gotthi pacis placida pturbant: & plæraq; municipia uicina suis sedibus occupant. Cūq; eēnt maxime oppido Narbonēsi infesti: ciuesq; eius lōga obsidione & fame affligerent: adueniēs comes Littorius hostes in fugā uertit: & ciuitatē allata frumēti copia a fame liberauit. Dehinc anno sequēti bellū aduersū gotthos hunnis auxiliātibus gestū est. Hac tēpestate Gensericus apud Africā intra habitationis suæ limites cupiēs catholicā fidē arriana impietate subuertere: quosdā nrorū episcopos eatenus psecutus est: ut eos priuatos iure basilicarū suarū etiā ciuitatibus pelleret cū ipsorū cōstantia nullis superbissimi regis terroribus cederet. His deniq; diebus Valentinianus Augustus ad Theodosiū pricipē suū fratruelē Cōstantinopolim pfectus est: filiāq; eius uxorē accepit: per idē tpus pyratæ multas insulas pcipue Siciliā populati sūt. Inter hæc Littorius: qui secūda ab Etio patritia ptāte Hunnis auxiliātibus perat: dū Etii gloriā supperare appetit: dūq; aruspicū responsis & dæmonū significationibus fidit: pugnā cū gotthis iprudēter cōseruit: ac primū qdē magnā hostiū stragē dedit. Postmodū uero suis pene oībus trucidatis: ipse a gotthis turpiter captus est. Postremo pax cū eisdē facta est: cū eā Romani post huius lachrymabilis belli pniciē humilius q̄ unq̄ antea poposcissent. Etio itaq; rebus quæ i Galliis cōponebātur intēto: Gensericus de cuius amicitia nihil metuebatur: Carthaginē dolo pacis inuadit: oēsq; opes eius excruciatis diuerso tormētorū genere ciuibus in ius suū uertit: nec ab ecclesiarū spoliatione abstinēs: quā sacris uasis exinanitas: & sacerdotū admistratione priuatas: nō iā diuini cultus loca: sed suorū esse iussit habitacula: in uniuersū captiui populi ordinē sæuus: sed pcipue nobilitati & religioni infestus: ut discedendo oīo nō posset agnosci hoībus magis an deo bellū intulisset. Igitur Carthago ab Vuādalis hoc mō capta ē: annis qngentis octogita & qnque euolutis: postq̄ romano cœpar iuri parere. Sequēti deide āno Gēsericus ad Siciliā trāsiēs dū magnis eā calamitatibus affligeret: accepto nūcio de Sebastiano: q ab Hispanis ad Africā tenderet: celeriter Carthaginē redit: ratus piculosū sibi ac suis fore: si uir bellandi pitus recipiēdæ Carthagini icubuisset. Verū ille amicū se magis q̄ hostē uideri nolēs: dū de regis barbari amicitiis ipi ouise psūpsit: ifelici morte pemptus ē. Post hoc ipator Theodosius bellū cōtra Vuādalos mouit: Ariouido & Ansila atq; Germano ducibus magna cū classe directis: q lōgis cūctationibus deferētes negociū: Siciliæ magis oneri q̄ Africæ psidio fuere: p hæc tpa hūnis thracias & illyricū sæua populatione uastātibus exercitus q Siciliæ morabatur ad defensionē oriētaliū puīcialiū reuertitur. Sub his fere diebus ita terribili terræmotu Roma cōcussa ē: ut plurimæ eius ædes ædificiaq; corruerint.

Britāni itaq; de qbus pmissū est: cū rursus scotorū pictonūq; incursiōibus pmerērur: mittunt Etio epistolā lachrymis erūnisq; refertā: eiusq; q̄tocius auxiliū efflagitāt: qbus cū Etius minime annuisset: eo qd cōtra uiciniores hostes occupatus existeret: qdā Britānorū strēnue resistētes hostes abigūt: qdā uero coacti hostibus subiiciūtur: Deniq; subactā Picti extremā eiusdē insulæ partē: eā sibi habitationē fecere: nec ultra exinde hactenus ualuerūt expelli. At uero residui britānorū dū cōtinuo scotorū ipetus formidarēt: ultra iā de romanorū psidio deffidētes Anglicorū gētes cū suo rege Vertegerno ad defensionē suæ patriæ inuitauere: quos amicabili societate exceptos: uersa in cōtrario uice hostes pro adiutoribus ipugnatoresq; sensere. Sequnti deinceps tpe gēs anglorū siue saxonū Britāniā tribus lōgis nauibus aduchitur: quorū dū iter psperū domi fama rettulisset: mittitur. Nihilominus exercitus multiplex qui socians prioribus: primū hostes pp̄ter quos petebatur abigit. Deide in Britones arma cōuertens: cōficta occasione quasi pro se eis militātibus minus stipēdia pparassent: totā ppe insulā ab oriētali eius plaga usq; ad occidētalē incēdio sibi seu gladio subegit. At uero Theodosius dū absq; uigintiuno supioribus annis: quos cū Honorio patruo regnauerat: septē & uiginti annis iperiū gessisset: ex quibus & cum Valentiniano genero uigintiquinq; transegit apud Constantinopolim morbo consumptus obiit: ibiq; sepultus est.

Pauli Diaconi liber quintus decimus.

Nno ab urbe cōdita milesimo ducētesimo quarto defuncto Theodosio quadragesimo quarto innumero: Martianus oriētali aulæ præficitur imperator:
a Cæterorū Valentiniani tpe huius uel supioris ipatoris curriculis ascribūtur. Igitur Valētinianus occidui rector iperii: pacis ea tēpestate fœdera cū Gēserico uuandalorū rege firmauit: certisq; spaciis Africa iter utrosq; diuisa est. Gēsericus nōdū de regū successu tumidus: ēt apud suos supbiret: ualida aduersus eū conspiratio est facta. Quorū molitiōe derecta diuersis ab eo excruciati piere suppliciis. Horū siqdē fūeribus nō minus uiriū amisit: q̄ si exupatus belli certamie fuisset. Interea rex hūnorū Attila dū cum fratre Blebla regnum intra Pannonias Daciamq; gereret: Macedoniam Mysiam: & Achaiam utrasque etiam Thracias immanissima rabie deuastaret. Bleblam suum germanum: regniq;

consortem peremit: eiusque sibi parere populos compulit: fultus itaque fortissimarum gen-
tium: quas sibi subiugarat præsidio: ad occidentale demoliẽdum animum intendit imperi
um. Erant siquidem subiecti eius dominio rex ille Gepidarum famosissimus Ardaricus.
Vualamir etiam gotthorũ regnator. Niso ipso cui tunc seruiebat rege nobilior fortissimæ ni
hilominus gentes Marcomani: Sueui: Squadi: pterea Heruli: Turtilingi siue Rugi cum ppri
is regulis: aliæq; pter has barbaræ nationes aquilonis in finibus cõmorantes. Horũ oium Atti-
la supbus imperiũ: quanq̃ uirtũ robore facile se posse adipisci putaret qđ cupet: non mino-
ri tñ consilii astutia: q̃ ut morũ fortitudine hostes aggredi satagebat: pu.densitaq; sagacitate
qua callebat: non sibi foreturũ s gotthi: q intra Gallias morabãtur: romanis auxilio iũgerẽ
tur: amicũ se gotthis simulans: aduersum romanos se asserit pliaturũ. Romanorũq; e diuer-
so quasi amicitias appetens in gotthos eorũ uidelicet hostes se pollicetur arma moturũ. Age-
bat itaq; hæc uersuta barbaries quatenus si hos posset a societate diuidere: facilius utrosq; sin
gulari certamine pculcaret. Quas eius astutias Etius nõ minori acumine puidens: legatos ad
Theodericũ: q eo tpe gotthis apud Tolosam regnabat: dirigit: q cum eo pacis fœdera socia
rent. Annuit iuxta Etii uotũ Romanorũ legatis Theodericus: iungitq; cum eis non minus sibi
prospiciens firmissimũ fœdus: pmittitq; se pariter pugnaturũ. Fuere interea Romanis auxi
lio Burgundiones. Alani cum Sangibano suo rege. Franci: Saxones: Riparii: Olibriones: Sar
mathæ: Armoritiani: Liticiani: ac pene totius populi occidẽtis. Quos oẽs Etius ne ipar Atti
læ occurreret: ad belli adsciuerat societatẽ. Conuenitur ex utra q; pte in campos catalauni-
cos: q centũ in longitudine leugis: & ex latitudine. lxx. leugis: ut gallis mos est metiri feruntur.
Attila itaq; primo ipetu mox ut Gallias ingressus est: Gundicariũ Burgundionũ regem
sibi occurrentẽ ptriuit. Deinde cum ad locũ certaminis uentũ esset: inqrit aruspicẽ si q̃d si-
bi de belli sorte uenturũ pdicaret. Qui arte dæmoniaca exta pecudũ pscrutans: Attilæ i fau-
sta denunciat: hoc tñ q̃tulũcunq; solatiũ fore: qđ summus de pte hostili i certamine ductor
occũberet. Attila dum hæc de Etii interitu: cuius mortẽ sitiebat denunciari putaret: non du
bitauit uel cum suorũ pditione bellum cõmittere: dummõ Etium suis motibus fortiter obsi
stentem possit extinguere. Cõmittit itaq; pugnã iam in uespere die uergente: ut si superetur
ab hostibus iminentis se noctis tenebris occultaret. Cõueniunt hinc inde fortissimæ natiões:
conferuntur acies: fit bellũ acre nimis & ptinax: quale uix ulla narratur historia: nec antea p̃
liandi ardore qeuere: q̃ eis nox supueniens pugnandi uoluntatẽ adimeret. Eo siquidem p̃lio
C. lxxx. milia hoium cæsa referuntur. Tantũq; est sanguinis effusum: ut paruulus q ibidem
labebatur riuulus: imodicus subito torrens effectus: cadauera secũ traheret pereptorũ. Atti
lam aũt de morte Etii sua suspicio fefellit. Nam incolumi Etio: rex ibi gotthorũ Theoderi-
cus occubuit. In quo p̃lio q̃uis neuter cessisset exercitus: cõstat tñ Attilã fuisse superatũ. Qui
cum die altera intra plaustrorũ munimenta se cõtinens erũpere nõ auderet: nec tñ cessaret tu
bis & clamore pstrepere: Turismũ dus Theoderici regis filius dolens de paterno funere: sta-
tuit Attilã obsidione coartare: & eum eiusq; exercitũ ad internitionẽ usq; delere. Tunc Atti-
la de uitæ fiducia iam desperans ex eqtatoriis ingentẽ pyram sellis cõstruxit: ut ibidẽ se got-
this iminentibus: supposito igne cremaret: ne aut quisq̃ de eius lætaretur uulnere: aut rex tã
tarum gentium in ptãtem hostiũ deueniret. Etius uero incaute ppendens romanos a gotthis
perempto Attila deprimi: nec deinceps aduersum gotthos si necessitas incũberet: hẽret sola-
tium: filio Theoderici quasi eius rebus cõsulens psuadet: ut domũ reuerteretur: regnum pa
ternum arriperet: ne si ab eius inuaderetur germanis: acerbius ei esset cum suis q̃ cum hosti-
bus dimicare. Hoc ille consiliũ tanq̃ p sua salute platum libẽter amplectens domum reuer
sus est: regnumq; paternũ suscepit. Cæterũ Etius & ob hoc talia machinatus est: ut Attilã ab
eius ipressione subduceret. Inscia heu mens hoium: q̃tum hac puisione detrimentũ patriæ:
dum auertere cupit ingessit. At uero Attila cernens se relictum: hostes ad propria remeasse:
erectis animis ac spe salutis eleuatus Pannonias repedauit: multoq; potiorem exercitum coa
ceruans Italiam furibundus introiit: ac primum Aquileiam ciuitatem in ipso Italiæ suã prin
cipio expugnare aggressus est. Quam cõtinuo triennio obsidens: cũ aduersus eam strẽnue ci
uibus repugnãtibus nihil pualeret. Iãq; murmur sui exercitus nõ ualentis famis tollerare pe-
nuriã audiret: cũ die q̃dam ciuitatẽ circuit: ut ex q̃ eã pte facilius posset expugnare inqreret:
cernit repẽte aues in ædificiorũ fastigiis nidificare solitas: q̃ ciconiæ uocãtur: uno ipetu ex ur-
be migrare: fœtusq; suos sublatos rostris p rura forisecus deportare. Aspicite inqt ad suos: iã
aues futurorũ p̃scias pituram reliq̃re ciuitatẽ. Statiq; adhibitis machinis: tormẽtisq; horta
tur suos acriter. Expugnat urbẽ: ac sine mora capit: diripiũtur opes: captiuãtur uel trucidã
tur ciues: residuũ direptiõis igni supposito flãma cõsumit. Fuerat siqdẽ i ea ciuitate fœiarũ
nobilissima Dugna noie: forma qdẽ eximia: sed cãdore pudiciæ ãplius decorata: hæc dũ hĩ
taculũ supra ipa urbis moenia hẽret: turrẽq; excelsã suæ domui iminentẽ: sub q̃ uitrissa flu-

uitreis labebatur fluentis: ne sordidissimis hostibus ludibrium fieret: animæq; pulchritudinem uelut illata libidine uiciaret: mox ut ingressum hostiũ captamq; urbem præsensit: e lũma se ea dẽtutre obuoluto capite in gurgitẽ p̃cipitem dedit. Metũq; amittẽdæ pudicitiæ memorabili exitu terminauit. Plura p̃terea eiusdem regionis castella imanis hostis: uel captiuitatis ciuibus succendit ac diruit. Concordiã Altinum siue Patauiũ uicinas Aquileiæ ciuitates filius instar demolitionis solo coæquauit. Exinde p uniuersas Venetiæ urbes: hoc ẽ Vincentiam: Veronã: Brixiam: Bergomũ: seu reliquas nullo resistẽte hũni bacchãtur. Mediolanum Ticinũq; pari sorte diripiũt: ab igne tñ abstinentes & ferro. Deinde Aemiliæ ciuitatibus similiter expoliatis: nouissime eo loco quo Mincius fluuius in Padum confluit: castrametati sunt. Vbi Attila cõsistens dum utrũ adiret Romam: an desisteret aĩo fluctuaret: non urbi cui infestus erat cõsulens: sed Alarici exemplũ patiens: q captæ a se urbi non diutius superuixit: Dum ergo has aĩo tẽpestates reuolueret: repente illi legatio placidissima a Roma aduenit. Nam p se uir sanctissimus Leo papa ad eum accessit. Qui cum ad regẽ barbaꝝ ingressus eẽt cuncta ut optauerat obtinens; nõ solũ Romæ: sed totius Italiæ salutem reportauit: territus nanq; nutu dei Attila fuerat: nec aliud Christi sacerdoti loq uoluit: nisi qđ ipse p̃optabat. Fertur itaq; post discessum põtificis interrogatũ esse Attilã a suis: cur ultra solitũ morem tã tam reuerentiã romano põtifici adhibuerit: quandoqdem pene ad oia quæ ubi ille impasset obtẽperaret. Tunc regem r̃ndisse: nõ se eius q aduenerat personã reueritũ esse: sed alium se uirũ iuxta eum in hitu sacerdotali adstantẽ uidisse: forma augusta & canicie uenerabilẽ: illumq; euaginato gladio sibi terribiliter mortẽ minitantẽ: nisi cuncta quæ ille expetebat explesset. Igr̃ Attila tali mõa sua sæuicia repressus relicta Italia Pannonias repetit: ad quẽ Honoria Valẽtiniani principis germana: dum a fratre ob decus pudicitiæ districte seruaretur: suum eunuchũ dirigit quatenus eam sibi a fratre in matrimoniũ extorqueret. Accepto itaq; hoc Attila nuncio: q iam Italiæ fines excesserat: nec statim fatigato exercitu regredi poterat. Mandat Valentiniano ĩpatori: minitãs peiora se p̃xime illaturꝰ Italiæ: nisi mox ei suam germanam cum pte regni debita trãmisisset. Qui reuersus ad proprias sedes: supra plures quas hẽbat uxores: puellã ua: de decorã Ildicõ noĩe sibi in matrimoniũ iunxit. Ob cuius nuptias profusa cõuiuia exercẽs: dum tñ uini q̃tum nunq̃ antea insemul bibisset: cum supinus qesceret eruptione sanguinis: q ei de naribus solitus erat effluere: suffocatus & extinctus est. Eadẽ deniq; apđ Constantinopolim nocte Martiano impatori in somnis dñs apparens: arcũ Attilæ fractum oñdit. Quo scilicet armoꝝ genere gens illa fidere in bello maxime solet. Dũ hæc geruntur: apđ Britanniã Pelegianæ hæreseos assertores britãnoꝝ temptant subuertere fidẽ: quia galloꝝ epis auxiliũ petentes: ad rectæ fidei defensionẽ sanctissimũ uirũ Germanum: multisq; iam uirtutibus claꝝ altiodorensis ecclesiæ epm accipiunt. Et Lupum tracasenũ p̃sulem atq; apostolicæ gratiæ uiꝝ: qui non minus signoꝝ miraculisq̃ doctrinæ uerbis: oẽs ad sanæ fidei confessionẽ te adduxerat. Ecce aũt adhuc ibidem sanctis epis existẽtibus; ualida saxonum pictonũq; manus Britanniã aduehitur. Nihilominus britones mox arma corripiẽtes hostibus obuiã pergunt: cum qbus beatissimus Germanus eps sponte se offerẽs una pgit ad p̃lium. Cũq; ipse dux belli añ confectã aciem cõstitisset: itaq; hostes conglobati p̃pius aduẽtarent: non tubæ clangoribus: nõ gladiis fidens: ĩperat solũmodo sanctus antistes: ut cũ ipse prior inclamasset: oẽs uoce consona eundem r̃nderent sermonẽ. Moxq; eleuata magna uoce Alleluya sonauit: eumq; oĩs exercitus sublato ad sidera clamore Alleluya r̃ndisset: cũctaq; p circuitum loca resultassent: cõtinuo tantus hostes pauor inuadit: ut dissoluta acie fugam arripientes: acsi singuloꝝ ceruicibus gladius imineret: tremebundi ad p̃pria refugerent. Igr̃ quia uirtus semp inuidiã parit: Valentinianus ĩperator q̃tum res docuit p̃speros Etii successus: ut p̃missum est; pertimescens: eum simulq; Betiũ senatorem nobilissimũ gladio pemit. Ita uir bellicosissimus Etius: & quondã Attilæ regis potentissimi terror occubuit: cum quo pariter & occidentis ĩperium salusq; reip. corruit: nec hactenus ultra ualuit releuari. Sed nequaquã Valentiniano mors Etii ĩpune cessit: nam & & ipse anno sequẽti a Trasila Etii milite cũ. xxx: annis ĩperium gessisset: cõfossus interiit. Equitibus cum Theodosio socero uigintiquinq;: cũ Martiano quinque imperauit; Mortuo Valentiniano regni iura Maximus apud urbem inuadens: necdum duobus expletis mensibus a Romanis perẽptus est. Continuo aduectis ex Africa nauibus adest Gẽsericus cum ualidissimo suæ gentis exercitu: fultus insuper p̃sidio maurorum cum adhuc Romanæ ecclesiæ beatissimus Leo ageret pontificatum. Percussis itaque Romanis tam terribili nuncio: nobilibusque simul aut popularibus ex urbe fugientibus: urbem omni præsidio uacuam Gensericus obtinuit. occurrentes sibi extra portam eodem sancto Leone epo: cuius supplicatio ita eum deo adiuuãte liniuit: ut quia omnia ptãti eius essent tradita: ab igne m̃ & cæde abstinerent: atque supplicus. xiiii. interim dies secura & libera scrutatione oibus opibus suis Roma uacuata est. Multaq; milia capituoꝝ put cuiq; ætate an

arte placuerunt: cum regina Eudosia: quæ Gensericũ ad hoc facinus inuitauerat: duabusq; eius filiabus Carthaginẽ adductæ sunt. Capta itaque hoc mõ a Genserico Roma est: postq̃ eam primo Alaricus inuaserat. Sed iam uice expletis ab eo tpe.xliii.annis a conditione sua M.cc.atque octo euolutis. Relicta itaque urbe p Campaniã sese uuãdali mauriq; effundẽtes: cuncta ferro flãmisque cõsumunt: quicquid supesse põt diripiunt. Captiuamque nobilissimam ciuitatẽ ad solũ usque adiciunt: captiuant: p̃dantur. Nolã nihilominus urbem ditissimam: aliæque q̃plures pari ruina psternuntur. Neapolim pterea quasque ob infirmitatẽ capere non poterãt: rebus agrariis exinanitas relinquunt: quicunque gladio sup fuerant: captiuitatis iugo subiiciũtur. Inter has pcellas uir pissimus Paulinus Nolãæ urbis eps: postq̃ quicqd hẽre potuit: in captiuorũ redemptionẽ expendit: nouissime cũ nihil ei aliud nisi ipse sibi solummodo supesset: pcuiusdã uiduæ filio maremas non ualens ferre pus uisceribus lachrymas: cum eadẽ ad Africam pficiscens: quo iam hostes descenderãt: sese barbaro uiro uicecario in seruitiũ tradidit: cuius sanctitas, cum apud eandẽ barbaram gentẽ dei nutu cognita fuisset: demũ cum oĩbus suis ciuibus ad urbẽ ppriam remeauit. At uero Gensericus postq̃ ditatus Italiæ opibus ad Africã regressus est: Valentiniani principis natã: quam ab urbe captiuitatis sorte abduxerat: Transmũdo filio suo in matrimoniũ copulauit: ex qua Hildericus natus est: q quartus postmodũ a Genserico in Vuandalis apd' Africã regnauit. Recedẽte igr̃ ab urbe Genserico: romani in sequenti mẽse exinanitæ reip. ĩpatorem Auitũ p̃ficiunt. Visigotthæ quoque circa hæc tpa cum rege suo Theoderico theoderici filio transcẽsis Pyrenei iugis: Hispanias suadunt. At uero Martianus imperator cum apud Constantinopoli.vii.annis regnũ administrasset: facta suorũ cõspiratione pemptus est.

Pauli diaconi libri.xvi caput primum:

Nno ab urbe cõdita.M.cc.xi.post Martiani iperatoris interitum: Leo quintus ac quadragesimus romanorũ regũ apud urbem Constantinopoli augustali potitus est dignitate: q deinceps sequenti tpe Leonẽ suum filiũ sui iperii con

a fortem effecit. Exẽpto quoq; in Italia humanis rebus Auito: Maiorianus apud Rauennã inuadit ipum: qd' cum ppe annis.iiii.obtinuisset: haud pcul a Tertrionensi ciuitate iuxa Hiriã flumen occisus est. Statimq; Seuerus apd' Rauennam iperator efficitur & Augustus appellatur. Tertio huius iperii anno Biorgot rex alanorũ cum exercitu aduenieus: occurrẽte patritio Ricimere supatus nõ longe a' Bergomo ciuitate Venetiæ: atq; extinctus est. Seuerus cum q̃ttuor annis impasset: morte propria apud urbẽ occubuit. Eodẽ tpe egresso inopinate igne magna Constãtinopolis ædium strage cremata est. Deinde totius cõsensu militiæ post Seueri mortẽ iura iperii Antemius suscepit. Sequẽti anno Seruandus gallorũ p̃fectus impium tentãs inuadere: iussu Antonii principis in exiliũ trusus est. Rursus annali emẽso spacio: Romanus patritius ipiũ afrau dolẽter saragẽs arripere dignitatẽ: p̃cipiente Antemio capite cæsus est. His quoq; diebus Gensericus iterũ Italiam aduẽtare nauibus cupiẽs: a Basilico patritio nauali supatus certamine Carthaginem inglorius repedauit. At uero in orientis ptibus Asper patritius Leoni Augusto insidias moliẽs: suum filiũ Cæsarem effecit. Leo uictorẽ exercitũ statim e Sicilia uocans: patritium cum nonello Cæsare alioq; eius germano: digno uitæ mulctauit excidio. Hoc dmq; ipso in tpe iter Antemium principẽ: eiusq; generũ Ricimerem patritiũ: q tunc Mediolani positus ẽrat: Liguriæ magnus discordiarũ fomes exortus est: qbus se uir senectute cõspicuus Epiphanius ticinensis eps interponens: eos primũ ad concordiam reuocauit. Deinde barbarica pfidia fœdus Ricimer rũpens: erat.n.gotthus psapia: cum manu mox ualida urbẽ contẽdit: atq; apd' Anitionis pontẽ castra cõposuit. Diuisa itaq; Roma est: ut qdam fauebant Antemio: qdam uero Ricimeris pfidiam sequebantur. Inter hæc Olibrius a Leone Augusto missus adui bẽuenit: uiuoq; adhuc Antemio regiã adeptus est ptãtem. Billimer Galliarũ rector cognita aduersus Antemiũ conspiratione Ricimeris Antemio ferre p̃sidium cupiẽs: Romã pperauit. Is cũ Ricimere apd' Adriam pontẽ pliũ cõmittens: cõtinuo ab eo supatus atq; occisus est. Extincto Billimere mox uictor Ricimer urbẽ inuadẽs quarto iam anno agentẽ iura iperii Antemium gladio trucidauit. Præter famis deniq; morbiq; penuriã: qbus eo tpe Roma affligebatur: insuper ẽt grauissime deprædata est: & exceptis duabus regionibus: in qbus Ricimer cum suis manebat: cætera oĩa sunt p̃datorũ auiditate uastata: sed non diutius de pfidia lætatus est Ricimer. Nã post mẽsem tertiũ excruciatus lãgoribus & ipe interiit. Mortuo Ricimere Olibrius imperator Gundibarũ eius nepotem patritium effecit. Olibrius quoq; dum sepẽ menses imperium gessisset: morte propria Romæ defunctus est. Cap.ii.

Ost huius funus Lucretius domesticus a Gundibaro patricio totius ẽt uulũtate ex

p ercitus apd' Rauennã impator efficitur. Anno deĩde seqnti inopinate nepos p̃ficius cũ exercitu ueniens Liceriũ regia exuit ptãte: eumq; apd' Salonas Dalmatiarũ urbẽ

episcopum ordinauit. Eo tpe cum apud tolosam uuisigotthoꝝ populis Euricus regnaret: ac per Italiæ: Galliæ fines inter nepotē & Euricum Lititiū fomenta creuissent: bellūq; e diuerso utriq; pparent. Interueniēte Epiphanio de quo pmissum est: ticinēsi epo fœderis inter eos iura firmata sunt. Haud, pcul ab his tpibus theodericus cognomento Strabo triarii filius cum magna ostrogotthoꝝ multitudine usq; ad quartum urbis miliariū armatus aduenit. Nulli tñ romanoꝝ noxius: cōtinuoq; ad Illyricum reuersus extinctus est. Exigit nūc locus dicere: quam ob cām gotthoꝝ alii ostrogotthæ: alii uero uuisigotthæ sint dicti: oppotunūq; est aliquantulū ad superiora tpa regredi: quatenus hoꝝ ratio uocabuloꝝ possit exponi. Tēporibus Valentiniani superioris Augusti: cum intra thraciæ fines gotthoꝝ tunc populi cōmuniter hitarent: bifarie per Alaricum ac Fridigernum diuisi decreuerunt: ut utranq; rempu. idest Frigidernus cum suis orientalē: Alaricus uero cum suo exercitu occidentalē opprimeret. Hi ergo q cum Frigiderno in orientali remanserāt pte: lingua patria ab oriente ostrogotthæ. i. orientales gotthi dicti sunt. Isti uero q occiduas petiere regiōes ab occidēte uuisigotthæ. i. occidentales gotthi sunt appellati. Ille igitur Augustus postq̄ orientale decem & septē annis rexit imperium: diem clausit extremum. Ca. iii.

m Ortuo Leone Zeno continuo augustalem nactus est dignitatē: Leone itaq; de quo pmissum est: quem pater Leo in regni asciuerat ptātem. Mater sua Zenonis impiū formidans: occulte clericum fecit. Exigente uæhementer Zenone ut filium pderet: pro eo alium forma similē obtulit. Qui Leo deīceps in clericatu ad Iustiniani usq; tpa uixit. Ipse quoq; anno Augustulus apud Italiam aduersus nepotē cum exercitu ueniens: effugato eo imperii regimen inuasit. Annali deinceps circulo euoluto cum rege uuandaloꝝ Genserico fœdus initum est ab Horeste patritio. Hæc dum apud romanos geruntur: Adouacer cum fortissima heruloꝝ multitudine: fretus insuper turtilingoꝝ siue scyrorum auxiliis: Italiam ab extremis Pannoniæ finibus properare contendit: qui dum adhuc per noricoꝝ rura exercitū duceret: cognita Seuerini fama Christi dñi serui: q illis tunc degebat in locis: adeo ut sibi benedictionē petiturus accessit. Qui dū benedictione pcepta ab eius egredi cellula uellet: & caput ne in superliminari hostii eo qđ procerae eēt staturæ allideret inclinasset: a dei uiro futuroꝝ pscio noxtalia audiuit. Vade nunc ad Italiā: uade Adouacer uilissimis interim aiantium pellibus indutus multis cito plura largiturus. Hæc ille uerba rerum exitu cōprobauit: nam aliquantis postmodū annis totius Italiæ insup & urbis usus ē potestate. Ingresso itaq; Italiā Adouacre: statim ei apud Liguriæ terminos Orestes patritius occurrit: qui aduersus fortissimā multitudinem nihil se p ualere conspiciens: maxime tum cū iam qdam suoꝝ deseruissent: metu trepidus intra Ticinum se munitionis fiducia conclusit; Mox adueniens cum exercitu Adouacer expugnatā fortiter ingreditur ciuitatem: uastantur uniuersa rapinis: sæuit ubiq; gladius: diuina quoq; priuataq; ædificia ignis absumit. Captus demum Horestes ab hostibus Placentiā usq; pducitur: ibiq; gladio detrūcatur. Exinde per uniuersas idem barbari urbes diffusi: cuncta sine aliqua tarditate Italiā iuri, pprio subdidere: multasq; tunc ciuitates parantes resistere: extinctis hitatoribus ad solū usq; deiecere. Adouacer itaq; psperos sibi cernens successus accrescere: statim regiā arripuit ptātem. Augustulus qdem qui imperii psumpserat dignitatē: cernens uniuersam Italiā Adouacris uiribus subdi: inopinabili metu pterritus: sponte miserabilis purpurā abiiciens cum uix. xi. mēsibus remp. obtinuisset: imperialē deposuit maiestatē. Ita Romanoꝝ apud Romam imperiū toto terraꝝ orbe uenerabile: & augustalis illa sublimitas: quæ ab Augusto quondam Octauiano cœpta est: cum hoc Augustulo periit. Anno ab urbis conditione. M. cc. xxix. A Caio uero Cæsare: qui primo singularem arripuit principatum anno. cccc. xvii. Ab incarnatione uero domini anno quadringentesimo septuagesimo quinto. Ca. iiii.

i Gitur deiecto ab augustali dignitate Augustulo: urbē Adouacer ingressus totius Italiæ adeptus est regnū: qđ cum annis. xiiii. nullo inqetante tenuisset: ab orientis tunc ptibus ueniens gotthoꝝ rex Theodericus Italiā possessurus īrauit. Sed ut adliqdum ob quam cām uel unde aduenerit possit agnosci: necesse est aliquātisp ad supiora repedare. Vualamir ostrogotthoꝝ rex: de quo supiori bello pmissum est: qđ Italiæ hūnoꝝ regi subiectus extiterit: mox ut Attila occubuit: ab hūnoꝝ se suoq; dño auitæ libertatis memor excussit. Idē quoq; & Gepidaꝝ rex Ardaricus: cæteræq; hūnis subiectæ faciunt natiōes. Hūni uero uolētes Vualamiꝝ eiusq; exercitū nō solū se a suæ ditionis iugo excussisse: sed ēt cæteris nationibus: ut similia facerēt intētores fuisse. Mox ut fugitiua mācipiua eos insequtes ad seruitutem pristinā armis aggressi sūt reuocar. Cōglobatis itaq; suis sup hūnos Vualamir irruit: tātaq; i eos cæde grassatus ē: ut de reliquo q sup fuerāt hūni: ostrogothorū arma formidarēt. Leo deniq; impator cū gotthis post hæc Illyricū uastātibus: fœdus iniuit At Theodericū Thiodimeris filiū ex Arilena concubina genitū: ab Vualamire eius patruo

obsidem accepit. Occiso deinde Vualamire a syris: Thiodimer eius germanus regia iura susscepit. Diuiso deinceps regno Theodimer orientis: Vindimer uero occidui sortitur imperium deuastandum. Sed mox ut Vindimer italiã ingressus est: rebus excessit humanis: successorẽ Vindimer filium relinquens. Vindimer uero acceptis a Diceriõ tunc ĩperatore muneribus: Gallias cõtendit: seseq; cum parentibus uisigotthis iungens: unum populum effecit. Interea dum suaui patrata uictoria Vindimer domũ reuertitur: Theodericum filiũ a Leone imperatore missum gratanter excepit: q Theodericus dum iam octauum decimũ annum ageret: & inscio patre aliquantis secum satellitibus ascitis: uicinam sibi sarmatharũ gentẽ inuadens: opima ex eorũ nauibus patri spolia: pdamq; copiosam reportauit. Thiodimere itaq; uita decedente: uniuersis adnitentibus ad regni gubernacula theodericus ascendit. Quod factum cum ad Zenonem Augustum perlatũ esset: gratanter accepit: eumq; ad se rursus euocatum Constantinopoli magno simul honore & diuitiis extulit: intantum ut ẽt cõsularibus eum fascibus sublimaret: quæ dignitas post ĩperiale fastigiũ digna est: æneamq; illi equestrẽ statuam añ suum palatiũ collocaret. At uero dũ huiuscemodi theodericus deliciis apud Constãtinopolim afflueret: gens illius. i. ostrogotthæ dum eis per fidei sanctionem pdas agere more solito non liceret: nec tñ ab ĩperatore oblata stipendia sufficere possent: cœpere non minimam egestatis penuriam pati. Execrantur fœdus compositum: uituperant futilem pactionem: mittũtq; continuo ad theodericũ: qui dicerent. Quas cum ipse græcorũ epulis supflueret: illi inopiæ miserias sustinerent. Hortantur ut si suis sibiq; consulem uelit: citius redeat: quatenus ne cũcta gens pessundetur: & nouas ad hitandum sedes exqrant. His theodericus cognitis: ad Augustũ Zenonem confestĩ accedit: questus isuper: penuriamq; suorũ exponit: Italiam sibi dari postulat: absolutionẽ afflagitat: a diciés qđ si superare Adouacrem possit: Italiamq; obtinere: ad eius redundaret gloriã: a quo directus fuisset: si in bello superatus foret: nihilominus lucris accresceret: quandoqdem quotidianorũ stipendiorũ exactoribus careret. Talia Zeno audiens contristatus qdem est: eo quod cum nollet admittere. Attamẽ deliberato consilio reip. utilitati pspiciens: eius petitionibus annuit. Italiam ei p pragmaticum tribuens: sacri etiam uelaminis dono confirmauit. Senatum illi populumq; Ro. cõmendans abire permisit. Egressus igitur Constantinopolim Theodericus ad Ostrogothas reuertitur: hortaturq; continuo: ut q̃primum parati sint: quatenus possessuri Italiam proficiscantur. Attamen prius q̃ ad Italiam aduentaret: Trapstilam gepidarum regem insidias sibi mollientẽ bello superans extinxit. Busamq; burgarorum regem magna simul cum suis agminibus cædeprostrauit. Egressus itaq; a Mysia cum omni ostrogotthorum multitudine: uniuersaq; supellectili per Sirmium pannoniasq; iter faciens: ad Italiam uenit. Ac primum iuxta Sontium flumen: quod non longe ab Aquileia labitur: castra componens: dum uberrimis quæ eo loco habentur pascuis fatigata aliquantulum ex itineris longitudine iumenta reficeret. Ibi mox ei cum grandi suorum exercitu totius adouacer Italiæ uiribus occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens magno superatum prælio: postremo in fugam conuertit. Exinde Theodericus monens cum Veronam uenisset: iterum aduersus eum Adouacer non minori q̃ prius belli sese apparatu opponit. Contra quem theodericus haud procul Veronensi urbe confligens: nimia eius exercitum cæde contriuit. Ipsumq; pariter & oẽm illius multitudinẽ dare terga coegit. Qui dum fugæ metu se præcipites in Athesim fluuium mergunt: ex magna parte rapidissimis eius gurgitibus impliciti suffocantur. Theodericus uero dum ipso impetu subsequitur fugientes: Veronam ilico pauore ciuibus cõsternatis inuadit. Adouacer autem cum his qui euaserant fugiens: Romam contendit. Sed obseratis continuo portis: exclusus est. Qui cum sibi denegari introitum cerneret: omnia quæ attingere potuit: gladio flammisq; consumpsit. Inde quoq; egrediens: Rauennam ingressus est. Ibiq; quibus se tueri aduersum hostes munitionem præparare obstacula cepit. Theodericus itaq; a Verona digrediens Mediolanum peruenit: ubi dum cõsisteret: magna ad eum multitudo militum pluresq; Italiæ populi conuenere. Sed paucis intériectis diebus: rursus dediti totus exercitus: Tuffa quodam nomine instigante: Odouacris se partibus reddidit. Ea res theodericum in tm̃ pterruit ut se suumq; exercitum apud ticinensem urbem muniret. Talium rerum uarietates burgũdionum rex Gudubadus aspiciens Liguriã cum ingenti exercitu ingressus: cuncta quæ reperire poterat pro uoluntate diripiens: infinitam secum ad Gallias captiuorum multitudinem adduxit. Theodericus itaq; aliquandiu intra munitiones exercitum retinens: demum relictis ibi matre: sororibus: uniuersaq; uulgi multitudine nihil plane dubius de Epiphanii uiri sanctissimi fide: cũ expeditis armatorũ cuneis ad Odouacris obsidionẽ rauennã prexit: dũq; eo loco cui Pinetũ nomen est: nõ pcul ab urbe castra posuisset: p continuum pene triennium Odouacrem obsedit. Qui cum frequenter ex urbe cum suis egrediens eius exercitũ inquietaret: nouissime noctu in castra irruens magna theoderici exercitũ strage prostrauit. Victus

ad extremum fortissime gotthis resistentibus in urbem confugit. Nec multo postea a Theo-
derico in fide susceptus: ab eo truculente pereptus est. Egressis deniq; a ticinensi urbe post
triennium gotthis eandem mox urbē Rugi inuasere cuncta p circuitū loca simulq; & ciuitatē
per cōtinuum bienniū populatione uastātes: cum beatissimus Epifanius superesset: cuius in tā
tis periculis sanctitate ciues releuabantur afflicti. Hic a Theoderico Gallias ad Gonduba-
dum p captiuis redimēdis directus: excepta innumera multitudine p quibus primū tribuit
sex milia captiuorum ob solam sanctitatis suæ reuerentiā sibi cōcessa secū reduxit. Igitur The
odericus extincto apd' Rauennā Adouacre: totius Italiæ adeptus ē ditionē. Nec multo post
Romā p fectus a romanis magno gaudio susceptus ē: qbus ille singulis tritici ad subsidiū an
nis. xx. milia modiorum cōcessit. Dum hæc apud Italiā gerūtur: a bulgaris uniuersa Thracia
deuastatur. Constātinopolis ēt ipsis diebus maximo cōflagrauit incēdio. Ast uero apd' Afri-
cā Honoricus q mortuo Gēserico in regnū successerat: arriana pfidia trusis in exiliū effuga
tisq; āplius q. cccxxxiiii. catholicis epis & ecclesiis eorum clausis plebē uariis suppliciis affecit.
Erq dē inumeris manus abscidēs: liguas eorum præcidit: nec tñ loquellā catholicæ cōfessionis
eripere potuit. Apd' Britāniam quoq; Ambrosius Aurelianus: q solus forte romanæ gētis Sa
xonum cædi supfuerat: purpurā induit. Victoresq; saxones Britonū ducens exercitū supera
uit sæpe. Atq; ex eo tpe nunc hi nūc illi palmā uictoriæ habuerūt. Donec saxones potētiores
effecti: tota per lōgum insula potirentur. Theodericus interea ut sui regni uires cōstabiliret
Audefredam Ludouici francorum regis filiam sibi in matrimoniū iunxit: Almafredā germa
nam suam uuādalorum regi Honorico: eius Almafredæ filiam Malabergā toringorum regi Er-
menfredo: Theodicodo quoq; & Ostrogoto ex cōcubina filias: alteram Alarico uisigottho-
rum regi: alteram Sigismūdo burgundionum cōsociauit. Amalasunthā uero tertiam filiā
Eutharico ex alamanorum stirpe uenienti euocato ab Hispania tradidit. Nec fuit aliqua uici
na Italiæ gens: quæ Theodorico aut cōiunctionis affinitate: aut pactionis fœdere sociata nō
fuerit. Zeno itaque Augustus cum per annos. xvii. reipublicæ pfuisset: apud urbem Consta
tinopolim uitæ terminum accepit.

Pauli Diaconi de gestis Romanorum liber. xvii.

Essante iam Romanæ urbis īperio: utilius aptiusq; mihi uidetur ab annis do-
minicæ incarnationis supputationis lineam deducere: quo facilius qd quo
tpe actum sit possit agnosci. Anno ab incarnatione dñi. cccxcii. post Zenonis
e excessum: Anastasius purpurā induit: q. xlvii. in regnum numero extitit. Hic
romani decus imperii Eurichianæ hæreseos illuuie maculauit. Huius tempo
ribus tanta propter Symachi Laurentii electionem Romæ dissensio facta est:
ut Faustus senatorum nobilissimus & exconsul: & alius exconsul Probinus Lau-
rentii partibus fauentes aduersus Faustum exconsulē cæterosq;: q Symacho adhærebant:
pontifici bellū inferrent: multasq; cædes & homicidia in medio urbis faciētes: plærosque ex
sacerdotali numero: multos ēt clericorum: perplures ciuium romanorum extinguerent. Eo tem-
pore Transamandus qui fratri Honorico apud Africam in uuādalorum regna successerat: fra
tris uel patris Genserici secutus perfidiam: clausis catholicorum ecclesiis ducentos uiginti epi-
scopos in Sardinia exilio relegauit. Quibus beatus papa Symachus quotidiana subsidia mi-
nistrare non destitit. Inter has tempestates beatus Fulgentius in confessione fidei & sciētia flo
ruit. His ipsis apud Africam diebus dum Arrianus qdam Olympius nomine corpus aqs bal-
nealibus abluens: īdigna quædā & blasphemia de sanctæ trinitatis fide uerba euomeret: ueni
ente subito ignito cælitus iaculo uisibiliter combustus est. Barbas quoq; quidam arrianus epi
scopus dum contra regulam fidei minorem scilicet patre filium & spiritum sanctum assere-
recupiēs baptizaturus dixisset. Baptizo te ego Barbas in nomine patris maioris: & filii mino
ris in spiritu sancto. Statim aqua: quæ ad baptizādum allata fuerat: nusq̃ comparuit. Quod
aspiciens qui baptizandus erat: confestī ad ecclesiam catholicam confugiens iuxta morem fi
dei baptismum Christi suscepit. Theodericus uero dum per idem tempus pacifice apud Ita
liam regnaret: p singula quæq; celebriora loca regia sibi habitacula cōstruxit. Anastasius ita
que dum in hæresi qua delapsus fuerat p seueraret: duasq; in Christo naturas: deitatis uide
licet & humanitatis Euthichiū hæresiarcham sequens denegaret: Hormisda papa: q Syma-
cho successerat: direxit Enodium ticinensem epm: aliosq; cum eo Cōstantinopolī legatos cū
catholicæ fidei inscripto: quatenus Anastasiū ad ecclesiæ reduceret gremiū. Is non solū salu
bria eorum monita spreuit: sed insuper ēt a suis aspectibus eos non sine contumelia expulit: na-
uiq; fragili impositos mandat ne uspiam per totā Græciam ad aliquam ciuitatum accederēt
q̃ eius impiam temeritatem diuina continuo ultio subsecuta est. Nam cum iam septimum &
uigesimum imperii annum ageret: ictu fulminis percussus interiit. Ca. ii.

Nno ab icarnatione dñi quinquagesimo octauodecimo: punito Anastasio hæreti/
a co Iustinus catholicus augustali potitus ẽ solio: ad hunc ob cãm reintegrandæ fidei
directus ab Hormisda põtifice uir sanctitate ꝓcipuus Germanus Capuanæ urbis
eps digne susceptus est. Multorũ ꝗ dubia corda in fide solidauit. Eo tpre apd' Afri
cam defuncto Transamũdo Vuandaloꝝ rege arrianæ pfidiæ Hildericus eius filius ex capti
ua Valentiniani principis filia ortus: adeptus est regnum. Qui non prẽm hæreticũ: sed ma/
tris catholicæ monita sequens: rectæ fidei cultor enituit. Hunc pater Trasmundus ad mor/
tem ueniens: quia cernebat eum catholicæ pti fauere: sacramẽti nodis astringere curauit; ne
unq̃ in suo regno catholicis cõsuleret. Qui mox ut suus genitor uita caruit: prius q̃ ẽt regni
iura assumeret: uniuersos epos: quos Trasamũdus in exiliũ coegerat regredi fecit: eisq; ec/
clesias reformate cœpit. Septuaginta iam & quattuor euolutis annis: ex quo a Genserico pri
mitus apd' Africam ecclesiæ fuerãt destitutæ. At uero in oriẽtis ptibus dũ adhuc eo tpre p lo
ca singula arriana hæresis uigeret: Iustinus ardore orthodoxæ fidei oĩmodis satagere cepit:
ut hæreticoꝝ nomen extingueret. Statuitq; ut ubiq; eoꝝ ecclesias catholica religione cõsecra
ret. Quod dũ in Italia rex Theodericus arriana lue pollutus: audisset Ioannẽ papã simulq;
cum eo Theodoꝝ importuuũ atq; Agapitũ cõsulates uiros: aliũ ꝗ Agapitũ patriciũ Constã
tinopolim ad Iustinũ principẽ dirigit: mãdat p eos interminitãs: ut nisi q̃tocius hæreticis ec/
clesias suas redderent: eosq; in pace degere sinerent uniuersos Italiæ populos ipse gladio exti
gueret. Qui puenientes ad Augustũ: cum ab eo digne ut competebat suscepti essent: magnis
cum de sua suorũq; salute sollicit fletibus postulãt: ut suæ legationis seriẽ quanq̃ eẽt iniu/
sta libenter exciperet: Italiæque pituræ cõsuleret. Quoꝝ fletibus Iustinus pmotus eis qd' pete
batur cõcessit: arrianosq; suo iuri reliqt. Dum hi i itinere demorãtur: theodericus rabie suæ
iniqtatis stimulatus; Symachũ exconsulẽ ac patriciũ & Boetiũ seniorẽ & exconsulẽ catholi/
cos uiros gladio trucidauit. Hil diebus extracto a frãcis Alarico uuisigotthoꝝ rege: Theode
ricus p Ibbam suum comitẽ plusq̃. xxx. m. francoꝝ cædens thiodẽ suum armigeꝝ post mor
tem Alarici tutorẽ Amalarici nepotis cõstituit. Ioannes uero põtifex reuertens a Cõstantino/
poli dum cũ his cũ qbus ierat ꝓfectus ad theodericũ Rauennã fuisset: Theodericus ductus
malitia: qd' eum Iustinus catholicæ pietatis defensor honorifice suscepisset: cũ simul cum io
cis carceris afflictione pemit. Sed hanc eius imanissimam crudelitatẽ mox aĩaduersio diui
na secuta est. Nã nonagesimo octauo post hoc facinus die: subita morte defunctus ẽ: cuius ani
mam solitarius qdã apd' Lipparã insulã uir magnæ uirtutis aspexit: inter Ioannẽ papã & Sy/
machum patriciũ deduci: & in Vulcani ollam: q̃ ei loco ꝓxima erat demergi. Igr̃ theoderi/
co tali mõ punito: gotthi sibi Alaricũ: de quo p̃missum est: ex theoderici filia ꝓcreatum: cũ
eadẽ Amalasimanda m̃re sua in regnũ p̃ficiunt. At uero Iustinus cum augustalem dignitatẽ
annis. xi. administrasset: apud Constantinopolim in pace quieuit. Caput tertium.
Nno ab icarnatione dñi qngẽtesimo uigesimo nono Iustinianus sororis Iustini filius
a romanoꝝ principũ nonus ac q̃dragesimus; augustalẽ adeptus ẽ pricipatũ. Qui mox
ut ipia alia uita suscepit ad reparationẽ reip. statusaĩum intẽdit. Ac primũ qui p Bel
lisariũ patriciũ ingẽtẽ uiꝝ psas aggressus ẽ: qui trãsgressis romanoꝝ terminis: eorũ
regiões grauiter populabãtur: quos Bellisarius magnis p̃lus fudit: atq; ex uolũtate pricipis Cõ
stãtinopolim triũphãs ingressus ẽ. Interea Atalaticus gotthoꝝ rex: cũ nõdũ ꝓ expletis quattuor
annis regnasset: imatura morte p̃uẽtus uitæ subtractus ẽ: cuius mater Amalasiũcula post eius
funus theodatũ sociũ asciuit in regnũ. Sed Theodatus idẽ immemor collati bñficii eã post ali/
qd' tẽps in balneo strãgulati p̃cepit: & qa ipsa dũ adiuueret se: suũq; filiũ pricipi cõmẽdauerat
Audita Iustinianus Augustus eius morte: grauimox aduersus Theodatũ iracũdia exarsit. Sẽ
tiens theodatus sibi infenium hẽre principẽ: beatum papã Agapitum Constantinopolĩ diri/
git: quatenus apud Iustinianũ ei factoꝝ impunitatẽ impetraret. Qui sanctus pontifex dum
Iustinianum principẽ adisset: facta eum eodẽ de fide collatione: ꝓpit eum in euthichotis
dogma corruisse: a quo primitus graues beatus antistes minas ppessus est. Sed cum illius in/
concussam in fide catholica Iustinianus constantiã cerneret: siquidem ad hoc usq; uerbis ꝓgres
sum fuerat: ut talia a p̃sule audiret. Ergo ad Iustinianum impatorẽ christianissimũ uenire
desideraui: sed Diocitianũ inueni. Tandẽ ex uolũtate dei eius monitis acqescens: ad catho/
licæ fidei confessionẽ cum multis pariter: q similiter desipiebãt regressus est. Antinũ quoq;
eiusdẽ regiæ ciuitatatis epm p̃fatæ hæreseos defensorẽ conuictũ publice cõmunione priua/
uit: ac persuaso principe in exilium coegit. Nec multum post idem pontifex apud eandem
urbem diem obiit. Caput quartum.
Nterea ad Afticã quam iam multis ãnis Vuãdali possidebant: a Iustiniano cũ exer
citu Bellisarius missus est: q mox p̃lio cũ uuandalis cõmisso: eoꝝ magnas copias fu
dit: regemq; ipsoꝝ Gelimerũ uiuum capiens: Constantinopolĩ misit. Carthago

R

quoq; post annum suæ excessionis .lxxxxvi. recepta est. Porro dum Agapitus pontifex qui a Iustiniano principe pacem Theodato postularet apud Constantinopolim obiisset: Iustinianus Bellisarium patritium multis iam plus gloriosum aduersus theodatum dirigit: utque etiam Italiam a gotthorum seruitio liberaret. Bellissarius itaq; dum aliquantum temporis apud Siciliam moram faceret: rex gotthorum Theodatus extinctus est. Huius in loco Guitigis successit: qui mox ut regnum inuasit: Rauennam profectus Amalasimundæ reginæ filiam per uim secum auferens: sibi matrimonio iunxit. Conceptas ergo contra Theodatum Bellisarius belli uires in Guitigem conuertit. Egressusq; ex Sicilia ad Campaniam Neapolim uenit: quem neapolitani ciues noluerunt excipere. Qui indignatus acriter ad eiusdem urbis expugnationem totis se uiribus erexit. Aliquantisq; fortiter inpugnando diebus deductis: tandem per uim capiens ingressus est. Tantaq; non solum in gotthos: qui ibi morabantur: sed etiam in ciues ira deseuit: ut non ætati: non sexui: postremo non sanctis monialibus uel ipsis etiam sacerdotibus parceret: uiros in conspectum coniugum miserabili usu perimens. Superstites matres ac liberos captiuitatis iugo abduxit: cuncta rapinis diripiens. Nec a sacrosanctis ecclesiis expoliandis abstinuit: indeq; egrediens Romam properauit. Quo Romam ingresso gotthi qui in urbe morabantur noctu inde egressi: relictis patentibus portis Rauennam fugiunt. Guitigis ut talia comperit mox aduersus Bellisarium Romam cum ingenti exercitu uenit. Bellisarius non aptum sibi tempus ad bella conitiens: intra uibis se moenia clausit eamq; circumsepsit. Gotthi urbem obsidentes: uniuersa per circuitum direptionibus & incendiis absumunt: quoscunq; romanos repetiunt: gladio extinguunt: cuncta sacra loca denudantes: ipsis etiam uenerabilium martyrum sepulchris manus impias inferunt. Continue urbem inpugnatur: sed cauta Bellisarii defensatur industria: Præter belli instantiam: angebatur insuper Roma famis penuria. Tanta siquidem per uniuersum mundum eo anno maxime apud Liguriam fames excreuerat: ut sicut uir sanctissimus Datius Mediolanensis antistes retulit: pleræq; matres infelicium natorum membra comederent. Cumq; per annum continuum gotthi Romam obsedissent: demum territi Rauennam redierunt. Bellissarius uero proficiscens Neapolim: eamq; ut competebat ordinatam relinquens Romam regressus est. Statimq; etiam Theodora Augusta præceptio allata est: ut papam Siluerium conuictum accusatione falsorum testium in exilium truderet: eo quod Antimum hæreticum constantinopolitanum episcopum reuocare noluisset: quod Bellisarius licet nolens nihil moratus effecit. Pulsus deniq; papa Siluerius ad Pontiam insulam etiam ibique & exul absobiit. Guitigis uero coactor rursus in unum magno gotthorum exercitu cum Bellisario conflixit: factaq; maxima suorum strage in fugam conuersus est. Quem Iohannes magister militum cognomento Sanguinarius noctu fugientem persequens uiuum comprehendit: Romamq; ad Bellisarium adduxit. Patrata Bellisarius uictoria Constantinopolim rediit: secum Guitigis deferens: quo uiso Iustinianus ualde lætatus est: eumq; non multum post patritium effectum: administrationem illi iuxta persarum terminos tribuit: ibiq; Guitigis degens uitam finiuit. Bellisarius uero dignis euectus honoribus iterato ad Africam aduersus Guntarith mittitur: qui Vuandalos rursus sollicitans: apud eos arripuerat regnum. Bellissarius ut Africam attigit: Guntarith sub dolo pacis illico peremit: residuosq; uuandalorum reipu. iugo substrauit. Victor exinde Bellissarius Romam uenit. Auream crucem centum librarum preciosissimis gemmis exornatam: in qua suas uictorias descripserat: beato Petro per manus papæ Vigilii obtulit. His apud Cassinum temporibus post solitariam uitam sancto degens cœnobio stupendis beatissimus pater Benedictus: nec minus futurorum presensus radiabat uirtutibus. Hac etiam ætate gens Longobardorum amica tunc populi Ro. apud Pannonias degebat: quibus in regni gubernaculo Audoin præerat: Is eo tempore cum Turisendo Gepidarum rege confligens: per Alboin suum filium iuuenem strenuum uictoriam nactus est. Deniq; inter ipsas Alboin sese acies Turismandum turisendi regis filium appetentem: alacriter aggressus extinxit: perturbatisq; hac occasione gepidis suis uictoriam peperit. At uero apud urbem Romanam papa Vigilius ob eandem: qua & decessor suus causam indignatione Augustæ per Antimum Scribonem ductus Constantinopolim: indeq; in exilium actus est. Capto igitur Guitigis: gotthi transpadani Chelpidarum sibi regem constituunt: qui eodem anno perimitur. Cui successit Erarius: & ipse nondum anno expleto iugulatus. De hinc sibi Badtulam: qui & Totila dicebatur in regnum præficiunt. Moxq; collecto undiq; exercitu uniuersam rursus Italiam inuadunt. Exinde per Campaniam uiriq; dei Benedicti patris cœnobium iter facientes peruenerunt: perq; Lucaniæ ac bruttiorum fines Regium proficiscuntur. Nec mora siculum transgressi fretum Siciliam inuadunt. Inde quoque Romam petunt: eamq; obsidionibus circuncludunt. Quæ tantam tunc famis penuriam perpessa est: ut præ magnitudine inopiæ natorum suorum carnes comedere uellent. Fessis nimium Ro. nec ualentibus mœnia tueri: Totila a porta hostiensi urbem ingressus est. Qui parcere romanis cupiens: per totam noctem clangere buccinam iubet: quo se a gotthorum gladiis aut ecclesiis tuerentur: aut quibuscunq; locis occulerent. Habitauitq; aliquanto tempore cum romanis: quasi pater cum filiis. Hanc illi ut uidetur conciam benignitatem: qui nimiæ antea crudelitatis extiterat beati patris Benedicti: quem olim adierat: monitio contulit. Elapsi sunt ab urbe aliq; e numero senatorum Constantinopolim afflicti properant: quibus calamitatibus Roma subiiceretur: principi narrant: qui statim Narsem eunuchum suum: &

cubicularium cum manu ualida mittit: ut afflictæ Romæ q̃ocius subueniat. Is ad Italiã ueniens magno cum gotthis certamine cõflixit. Quibus ad iternitionẽ pene consũptis: regẽ Totilã: q ultra iã. x. annos regnauerat: ĩterfecit: uniuersãq; Italiã ad reip. iura reduxit. Quia uero restãt adhuc: q̃ de Iustiniani Aug. felicitate dicãtur: in seq̃nti deo p̃sule libello p̃mẽdasũt.

Pauli diaconi de gestis romanorum liber decimus octauus & ultimus.

c Vm iam ut p̃missum est romanorũ defierit apd' italos ipum; plurimæq; gentes irruerent cõtra ipos: ad iusq; ptransierat: pelasgũ hac tẽpestate Iustinianus Augustus romanũ eundẽ felici sorte regebat ipium: q & bella p̃spere gessit: & in cãis ciuilibus mirificus extitit. Nã p bellisariũ patritiũ p̃sas fortiter deuicit; perq; ipm bellisariũ Vuandalorũ gentẽ capto eorũ rege Gelismero usq; ad internitionẽ deleuit. Africãq; totã post annos. xcvi. imperio Ro. restituit: rursusque bellisarii uiribus gotthorũ in Italia gentẽ; capto Guitigis eorũ rege supauit. Maurosque post hæc Africã infestãtes; eorũque regẽ Attilã: p Iohannẽ excõsulem mirabili uirtute p̃strauit; pari ẽt mõ ut alias gẽtes belli iure cõpressit; quam ob cãm pp honorũ oĩum uictorias; ut Alamanicus; Gotthicus; Alanicus; Vuãdalicus; Africanusque diceretur; hẽre hæc nomina meruit. Leges ẽt romanorũ q̃rum p̃lixitas nimia erat: & ĩutilis dissonãtia mirabili breuitate correxit. Nam oẽs constitutiõẽs principũ: q̃ utique in multis uoluminibus hẽbantur: intra. xii. libros coartauit. Idẽ quoque uolumẽ codicẽ Iustiniani appellari p̃cepit; rursusque singulorũ magr̃atuum siue iudicũ leges: q̃ usque ad duo milia pene libros erãt extẽsæ: itra l. librorũ numerum redegit; eumque codicẽ digestorũ siue pãdectarum uocabulo nuncupauit. Quattuor ẽt institutionum libros: in q̃bus breuiter uniuersaꝝ legum textus cõpræhenditur: nouiter cõposuit; nouas quoque leges q̃s ipse statuerat in unum uolumẽ redactas. i. codicem nouellã nuncupari sanciuit. Extruxit quoq; idẽ pricepsitra Constantinopolĩ urbẽ ipi dño q est sapiẽtia dei patris tẽplum: qd' græco uocabulo agiã sophiã. i. sanctã sapientiã nominauit. Cuius opus adeo cuncta ædificia excellit: ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inueniri. Erat. n. hic princeps fide catholicus: in operibus rectus; in iudiciis iustus: ideoq; oĩa ei concurrebãt ĩ bonũ. Huius tp̃ibus Cassiodorus apd' urbẽ Romã tam sæculari q̃ diuina scientia claruit; q inter cætera quæ nobiliter scripsit: psalmoꝝ occulta p̃cipue potentissime reserauit. Hic primũ cõsul; deniq; senator; ad postremũ uero mõachus extitit. Hoc ẽt tp̃e Dionysius alba in urbe Roma cõstitutus; paschale calculum mirãda argumentatione cõposuit. Tuncq; nihilominus Arator Ro. ecclesiæ subdiaconus poeta mirabilis: apostolorum actus uersibus hexametris exarauit. His quoq; diebus beatissimus Bñdictus pr̃ & primus ĩ loco; q sublacus dicitur; qui ab urbe Roma. xl. milibus passuum abest: & postea in castro Casini; quod Claꝝ appellatur: & magnæ uitæ meritis: & apostolicis uirtutibus effulsit. Ca. ii.

i Igitur cũ circunquaq; Lõgobardoꝝ uictoriæ p̃sonarẽt; Narseus calcularius impialis; q tunc p̃erat Italiæ bellum aduersus Totilã gotthoꝝ regẽ p̃parans; cum iam pridem Longobardos fœderatos hẽret; legatos ad Alboin dirigit; q̃tenus ei pugnaturo cum gotthis auxiliũ ministraret. Tunc Alboin electã e suis manum direxit; q romanis aduersus gotthogetas suffragiũ ferrent; q per maris adriatici sinũ in Italiã transuecti sociati romanis pugnã inierunt cũ gotthis. Quibus usq; ad internitionẽ deletis; pariter cum suo Totila rege onerati multis muneribus uictores ad p̃pria remearunt: omniq; tp̃e quo Lõgobardi Pannoniã possederunt; Romanæ reip. aduersus æmulos adiutores fuerũt. His temporibus Narses ẽt Bucellino duci bellũ intulit; quẽ Thẽdepartus rex francoꝝ cũ in Italiã introisset: reuersus ad Gallias cũ Anungolio duce ad subiiciendã Italiã reliq̃rat. Tunc quoq; apud Cõstantinopolĩ Priscianus Cæsariẽsis grãmaticæ artis; ut ita dixeri p̃funda rimatos ẽ. Qui Bucellinus cũ pene totã Italiã direptionibus uastaret: & Thendepro suo regi de p̃da Italiæ munera copiosa cõferret: & cũ in Cãpania hyemare disponeret: tandẽ in loco cui Tanecũ nomẽ est; graui bello a Narsete supatus extinctus ẽ. Aminghus uero dũ Auidin gotthorũ comiti cõtra Narsetẽ rebellãti auxiliũ ferre conatus fuisset; utriq; a Narsete supati sunt: Audi captus Constãtinopolim exulatur. Aminghus uero q ei auxiliũ p̃buerat: Narsetis gladio p̃imitur. Tertius uero frãcoꝝ dux noie Leutharius bucellini germanus: dũ multa p̃da onustus ad p̃riam cuperreuerti: inter Veronã & tridentũ: iuxta lacum benacũ p̃pria morte defunctus est. Habuit nihilominus Narses certamẽ aduersus Sindual brentoꝝ regẽ: q adhuc de herulorum stirpe remãserat: quos secũ in Italiã ueniens solũmodo Odouacer adduxerat. Huic Narses fideliter sibi primũ adhærẽti: multa bñficia cõtulit. Sed nouissime supbe rebellantem & regnare cupientẽ: bello supatum & captũ celsa de trabe suspendit. Eo quoq; tp̃e Narses patritius p Agisthen magr̃m militũ; uiꝝ bellicosũ & fortẽ; uniuersos Italiæ fines obtinuit. Hic Narses q dẽ p̃timus chartularius fuit: deinde p̃pter uirtutẽ meriro patriciatus honorẽ meruit. Erat aũt uir piissimus: in religione catholicus: in paupes munificus: in recuperandis

bisilicis studiosus satis: uigiliis & oronibus in tm̃ studens: ut plus supplicationibus ad eum pfusis: q̃ armis bellicis uictoriã obtineret. Inter hæc Iustiniano principe uita decedente: Iustinianus minor remp. apd' Constantinopolim tegendã suscepit. His quoq; tpribus Narses patritius: cuius ad oĩa studium uigilabat: Vitalem epm̃ Altinæ ciuitatis: qui an̄ annos plurimos ad francorum regem cõfugerat: hoc est ad Agothiensem ciuitatẽ tãdem apprehẽsum apd' Siciliam exilio dãnauit. Igitur deleta uel supata Narses omni gotthorum gente: & his quoq; de quibus diximus: pari mõ deuictis: dum militum auri & argenti seu cæterarum rerum diuitias acquisisset: magnã ab his, pbus q multa contra hostes eorum laborauerat inuidiã pertulit: q contra eum Iustino Augusto & eius coniugi Sophiæ in hæc uerba suggesserũt dicentes. Quia expedierat romanos gotthis potius seruire: q̃ græcis: ubi Narses eunuchus imperat & nos seruitio opprimit: & hoc noster piissimus princeps ignorat. Aut libera nos de manu eius: aut certe & ciuitatẽ Romam & nosmetipsos gentibus tradimus. Cũq; hæc Nerses audisset: hæc breuiter rettulit uerba. Si male feci cum romanis: male inueniã. Tunc Augustus in rm̃a diuersus Narsetem cõmotus est: ut statim in Italiã Longinũ pfectum mitteret: q Narsetis locũ obtineret. Narses uero his cognitis ualde ptimuit: & in tm̃ maxime a Sophia Augusta territus est: ut regredi ultra Constãtinopolim nõ auderet. Cui illa inter cætera: qd' eunuchus erat hoc fertur mandasse: ut cum puellis in Genitiolanarum faceret pensans diuidere. Ad quæ uerba Narses dicitur hæc responsa dedisse. Talem se telam orditurum: qualem ipsa dum uiueret: deponere non posset. Itaq; odio metuq; exagitatus in Neapolim Campaniæ ciuitatem secedens legatos mox ad Longobardorum gẽtem dirigit: ut paupera Pãnoniũ rura desererent: & ad Italiam cunctis repletis diuitiis possidendã uenirent. Simulq; multimoda pmorum genera: aliarũque rerum species: quarum Italia ferax est mittit: quatenus eorum ad ueniendũ aĩos possit allicere. Longobardi læta nuncia: & quæ ipsi pcipitabant: grataner suscipiunt. Deniq; futuris commodis aĩos attollunt: continuo apd' Italiam terribilia nocte signa uisa sunt: hoc est igneæ acies in cælo apparuerunt: eos qui postea effusus est sanguine corruscantes. Narses uero de Campania Romam regressus: ibidem non post multum tempus ex hac luce subtractus est. Cuius corpus positum in locello plumbeo cum omnibus eiusdem diuitiis Cõstantinopolim est perlatum. Per hæc tempora apud Constãtinopolim ut supra præmissum est: Iustinianus minor regnabat: uir in omni auaritia deditus: contemptor pauperum: senatorum spoliator. Cui tanta fuit cupiditatis rabies: ut archas iuberet ferreas fieri: in quibus ea quæ rapiebat auri talenta congregaret. Quem etiam ferunt in hæresim pelagianam delapsum. Hic cum a diuinis aurem cordis auerreret: iusto dei iudicio amisso rationis intellectu: amens effectus est: Hic & Tiberium Cæsarem adsciuit: qui ei palatium uel singulas prouincias gubernaret: hominem iustum: utilem: strẽnuum: sapientẽ: elemosynarium: in iudiciis æquum: in uictoriis clarum: & qd' his oĩbus supereminet uerissimũ christianũ. Hic cum multa de thesauris: quos Iustinianus aggregauerat: paupibus erogaret. Sophia Augusta frequentius increpabat eum: quod remp. redegisset in paupertatem: dicens. Quod ego multis annis congregaui: tu infra paucum tempus, pdige dispergis. Aiebat autem ille. Confido in domino: quia non deerit pecunia fisco nostro: tantum ut pauperes elemosynam accipiant: aut captiui redimantur: hoc ẽ magnus thesaurus: dicẽte domino. Thesaurizate uobis thesauros in cælo: ubi neq; erugo: neque tinea corrumpit: & ubi fures non effodiunt nec furantur. Ergo de his quæ deus tribuit cõgregemus thesauros in cælo: & dominus nobis augere dignabitur in sæculo. Cor. n. in quo sapientiæ & scientiæ intellectus habitat: thesaurum uerum & summũ semper possidet. Ex uero autem sapientiæ & scientiæ intellectu caritas nascitur: quæ cõmunicata quanto pluribus fuerit: tanto crescit fortius. At ubi caritas creuerit: quomõ ex deo: qui caritas est: materiale communicatiuum deerit? Cap. iii.

i Gitur cum Iustinianus. xi. annis regnasset: amentiam quam incurrerat tandem cũ uita finiuit. Bella sane quæ per Narsetem patritium gotthis uel frãcis illata superius per anticipationem diximus: huius temporibus gesta sunt. Deniq; & qui Romã temporibus Benedicti papæ uastantibus omnia per circuitum Lõgobardis famis penuria laboraret: multa frumẽti milia nauibus ab Aegypto dirigens: eam sub studio misericordiæ releuauit. Mortuo igitur Iustiniano: Tiberius Constantinus Romanorum regũ quinquagesimus sumpsit imperium. Hic cum ut superius diximus Iustiniano adhuc Cæsare palatium regeret: & multas quotidie elemosynas faceret: magnam ei dominus copiam subministrauit. Nam deambulans per palatium uidit in pauimento domus tabulam marmoream: in qua erat crux dominica sculpta: & ait. Crucem domini qua frontem nostrã & pectora munire debemus: eam sub pedibus conculcamus: & dicto citius iussit eandem tabulam auferri de fossa. Qua leuata atq; erecta inueniunt subter & aliam hoc signum hñtem: qui & ipsam iussit auferri. Qua amota repperetunt & tertiam: iussuq; eius cũ hæc fuisset ablata: inueniunt

magnum thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Sublatumq; aurum paupibus
adhuc abundantius q̃ consuetus fuerat largitur. Narses quoq; patritius Italiæ cum in quadā
ciuitate intra Italiam domum magnam haberet: ad supra memoratam urbē aduenit: ibiq;
in domū suā occulte cisternā magnā fodit: in qua multa milia centenarioꝶ auri atq; argenti
reposuit: interfectisq; oībus consociis: uni tm̄modo hoc p iuramentū ab eo exigens commē-
dauit. Defuncto uero Narsete: supradictus senex ad Cæsarem Tiberiū ueniens dixit. Si mi-
hi aliquid prodest inquit: magnam rem Cæsar dicam. Cui ille. Dic ait: quid uis: pderit. n.
tibi: si quod nobis profuturum esse narraueris. Thesaurum inquit Narsetis reconditum ha
beo: quod in extremo uitæ positus celare non possum. Tunc Cæsar Tiberius gauisus mittit
usq; ad locum pueros suos. Præcedente uero sene hi sequuntur attenti: pecunienteq; ad ci-
sternam: deopertāq; ingrediuntur: in qua tm̄ auri uel argenti repertū est: ut per multos dies
uix a deportantibus potuisset euacuari. Quæ ille pene oīa secundum morē suum erogatio
ne largiflua dispensauit egenis. Hic cum augustalem coronā accepturus esset: eomq; secun-
dum cosuetudinē ad spectaculū cum populis expectaret: insidias ei pparauit Sophia Augu-
sta: ut Iustinianum Iustini nepotem ad dignitatem imperatoriam sublimaret. Ille per loca sā
cta prius procedens: deinde uocato ad se pontifice urbis cum consulibus ac pfectis palatiū in
gressus indutus purpura: diademate coronatus: throno imperiali impositus: cum immensis
laudibus in regni gloria est confirmatus: quod eius aduersarii audientes: nihilq; ei qui in do
mino spem suam posuerat officere ualentes: magno sunt confusionis pudore cooperti. Trās
actis autem paucis diebus Iustinianus pedibus se proiecit imperatoris ob meritū gratiæ. xv.
ei auri centenaria deferens: quem ille secundum patientiæ suæ meritum colligens sibi in pa-
latio assistere iussit. Sophia uero Augusta immemor promissionis quam quondam in Tibe-
rium habuerat: insidias ei temptauit ingerere. Procedente autem eo ad uillam: ut iuxta ritū
imperialem. xxx. diebus ad uindemiam iocundaretur. Vocato clam Iustiniano: uoluit eum
sublimare in regno: quo comperto Tiberius cursu ueloci Constantinopolim regreditur: ap-
prehensamque Augustam omnibus thesauris expoliauit: solum ei uictum quotidianum in
alimento relinquens. Segregatisque pueris eius ab ea: alios fidelibus suis posuit: qui ei pare-
rent. Mandans prorsus ut nullus de anterioribus ad eam haberet accessum. Iustinianum ue
ro uerbis solummodo obiurgatum: tanto in post eum amore dilexit: ut filio eius filiam suā
promitteret: rursusq; filio filiam suā expeteret. Sed hæc res minime quam ob causum ne-
scio ad effectum peruenit. Huius exercitus ab eo directus persas potentissime debellauit: ui
ctorque regrediens tantam molem prædæ cum uiginti pariter elephantis detulit: ut humā-
næ crederetur posse sufficere cupiditati: Ca. iiii

Iberius igitur Constantinus postquam imperium septem rexerat annis: sentiens si-
c bi diem mortis imminere: una cum consilio Sophiæ Augustæ Mauritium genere
cappadocem uirum strennuum ad imperium elegit: ornatamque suam filiam re-
galibus ornamentis eam tradidit ei dicens. Sit tibi imperium meum cum hac puel
la concessum: utere eo felix: memor semper ut æquitate & iusticia delecteris. Hæc postquā
dixit de hac luce ad eternam patriam migrauit. Magnum luctum populis de sua morte reli
quens. Fuit enim summæ bonitatis: in elemosynis promptus: in iudicio iustus: in uindicando
cautissimus: nullum despiciens: sed omnes in bona uoluntate complectens: omnes diligens:
ipse quoq; est dilectus a cunctis. Quo defuncto Mauritius indutus purpura: redimitus dia-
demate: ad curiā pcessit: acclamatisq; sibi laudibus: largita populo munera: primus ex græ-
corum gñe in impio confirmatus est. Hoc tpe Mauritius impator Chlidoperto francoꝶ regi
l. milia solidos p legatos suos direxit: ut cum exercitu sup longobardos irrueret: eosq; de Ita-
lia exterminaret: qui cum innumera francoꝶ multitudine in Italiā subito introiuit. Longo-
bardi uero in ciuitatibus se cōmunientes intercurrentibus legatis: oblatisq; muneribus pacem
cum Chlidoperto fecerunt. Qui cū ad Gallias remeasset: cognito impator Mauritius: quia
cum Lōgobardis fœdus inierat: qđ ei ob detrimentū longobardoꝶ dederat: repetere cepit:
Sed ille suaꝶ uiriū fretus potentia p hac re ne responsum reddere uoluit. His ita gestis Authari
rex Brixillū ciuitatē sup Padi marginē positā expugnare aggressus est: in q̃ Drocruph dux a
Lōgobardis confugerat: seq; partibus impatoris tradēs: sociatus militibus Longobardorum
exercitui fortiter resistebat. Iste ex sueuoꝶ: hoc est alamanoꝶ gēte oriundus inter Longobar
dos creuerat: & q a erat forma idoneus: ducatus honorē meruerat. Sed occasionē ulciscendæ
suæ captiuitatis repit: cōtra Lōgobardoꝶ ilico arma surrexit. Aduersus quē Lōgobardi gra
uia bella gesserūt. Tandēq; eum cū militibus quos iuuabat exupantes Rauennā cedere cōpu
lerunt. Brixillus capta est: muriq; eius usq; ad solū destructi sunt. Post hæc Authari rex cum
Smaragdo patritio: q tunc Rauēnæ pērat usq; in annum tertiū pacem fecit. Deniq; per Bene
dictum papam Pelagius Romanæ ecclesiæ pōtifex absq; iussione principis ordinatus est: co

quod Longobardi Romam per circuitum obsiderent: ne posset quisquam a Roma progredi. Hic Pelagius Heliæ aquilegiensi episcopo nolenti tria capitula Calcedonēsi synodo suscipere epistolam satis utilem misit. Quam beatus Gregorius cum esset adhuc diaconus cōscripsit. Rursum Mauricius Augustus legatos ad Childepertum mittens: eum ut contra Lōgobardos exercitum in Italiam dirigeret persuasit. Childepertus existimās suam adhuc germanam apud Constantinopolim uiuere: legatis Mauricii acquiescens: ut suam possit sororē accipere: iterum aduersus Longobardos francorum exercitum ad Italiā direxit: contra quos dum Longobardorum acies properarent. Franci & Alamani inter se dissensionem habentes sine ullius cōquisitione ad patriam sunt reuersi. Eo tempore fuit diluuium in finibus Venetiarum & Liguriæ: seu cæteris regionibus Italiæ: quale post Noe tempora creditur non fuisse. Factæ sunt lacunæ possessiones seu uillæ hominumque pariter & animātium magnus interitus. Destructa sunt itinera: dissipatæ uiæ. Tantum tunc Athesis fluuius excreuit: ut circa basilicam sancti Zenonis martyris: quæ extra Veronensis urbis muros sita est usque ad superiores fenestras aquæ pertingerent. Licet sicut beatus Gregorius postea papa scripsit: in eādem basilicam aqua minime introiuit. Vrbis quoque eiusdem Veronensis muri ex parte aliqua: eadem sunt inundatione subrupti. Facta est autem hæc inundatio sextodecimo kalēdas nouembris. Sed & tantæ coruscationes & tonitrua fuerunt: quantæ fieri uix æstiuo tempore solent. Post duos quoque menses eadem urbs ueronensium magna ex parte incendio concremata est. In hac diluuii effusione intantum apud urbem Romam fluuius Tiberius excreuit: ut aquæ eius super muros urbis influerent: & maximas in ea regiones occuparent. Tunc per alueum eiusdem fluminis cum multa serpentum multitudine draco etiam magnæ miræque magnitudinis per urbem transiens: usque ad mare descendit. Subsecuta est statim hanc inundationem grauissima pestilentia: quam inguinariam appellant: quæ tantæ populum stragi destinauit: ut de inextimabili multitudine populi uix pauci remanerēt. Primumque Pelagium papam uirum uenerabilem perculit: & sine mora extinxit. Deinde pastore interempto sese per populum extēdit. In hac tanta tribulatione beatissimus Gregorius: qui tunc leuitā erat: a cūctis generaliter papa electus est: qui dum septiformem letaniam fieri ordinasset: unius præ spatio dum hi deum precarētur: octuaginta ex eis subito ad terram corruētes spiritum exhalarunt. Septiformis autem letania dicta est: quia omnis urbis populus a beato Gregorio in septem partibus deprecaturus dominum est diuisus. In primo nanq; choro fuit omnis clerus: in secundo omnes abbates cum monachis suis: in tertio omnes abbatissæ cum congregationibus suis: in quarto omnes infantes: in quinto omnes laici: in sexto uniuersæ uiduæ: in septimo omnes mulieres coniugatæ. Ideo autem de beato Gregorio plura dicere omittimus: quia iam ante aliquot annos eius uitam deo auxiliante texuimus: in qua ea quæ dicenda erāt iuxta tenuitatis nostræ uires uniuersa descripsimus. Hoc tēpore idem beatus Gregorius Augustinum & Melitum & Ioannē cum aliis pluribus monachis timentibus deum in Britanniā misit: eorumque prædicatione ad Christum Anglos conuertunt. His diebus defuncto Helia aquilegiensi patriarcha: postquam quindecim annis se sacerdotem gesserat: Seuerus huic succedens regendam suscepit ecclesiam: quem Smaragdus patritius ueniens de Rauēna in gradus per semetipsum basilica trahens Rauēnam eum in curiam duxit: cum aliis tribus ex Histria episcopis: id est Ioanne parentino & Seuero atq; Vindemio: necnon esset Antonio iam sene ecclesiæ defensore: quibus comminans exilia atq; uiolentiam inferens cōmunicare compulit: Ioanne Rauennati episcopo trium capitulorum damnatori: quia tempore papæ Vigilii uel Pelagii Romanæ ecclesiæ defuerant societate. Exempto uero anno e Rauenna ad gradus reuersi sunt: quibus nec plebs communicare uoluit: nec cæteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patritius a dæmonio non iuste correptus successorem Romanorum patritiatus accipiens Constantinopolim remeauit. Post hæc facta synodus decem episcoporum in Marniano congregatur: Vbi receperunt Seuerum patriarcham Aquilegiensem dantem libellum erroris sui: quia trium capitulorum damnatoribus communicarat Rauennæ. Nomina uero episcoporum: qui se ab hoc scismate continuerunt hæc sunt: Petrus de Altino clarissimus: Ingemunus de Sabione: Angelus Tridentinus: Iunior Veronensis: Horontius Vicentinus: Rusticus de Trausio: Fonteius feltrinus: Agellus de Altilo: Laurentius belunensis: Maxentius iuliensis: & Adrianus polensis. Cum patriarcha autem communicauerunt isti episcopi: Seuerus Parentinus: Ioannes patritius: Vindemius & Ioannes.

Caput quintum.

Igitur Mauricius Augustus postquam unum & uiginti ānis rexit imperium cum filiis Theodosio & Tiberio Constantinoque a Foccace: qui fuit strator prisci patricii occiditur. Fuit aūt utilis reipublicæ: nam sæpe contra hostes dimicans: uictoriam obtinuit. Hunni quoque qui & Auarres appellantur: eius uirtute

deuicti sunt; His diebus defuncto Seuero patriarcha; ordinatur loco eius Iohannes abbas patriarcha in Aquilegia uetere: cum consensu regis: etiam Gisulfi ducis. In gradus quoque ordinatus est a Romanis Candidianus antistes. Rursus mense nouembri: & decembri stella cometes apparuit. Candidiano uero defuncto apud gradus ordinatur patriarcha Epiphanius: qui primicerius notariorum ab episcopis qui erant sub romanis: & ex illo tempore cœperunt esse duo patriarchæ. Foccas igitur ut præmissum est extincto Mauritio eiusque filiis romanorum regnum inuadit. Per octo annorum curricula principatus est. Hic rogante papa Bonifacio statuit sedem romanæ ecclesiæ: ut caput eēt omnium ecclesiarum: quia ecclesia constantinopolitana: primum se omnium ecclesiarum scribebat. Idem alio papa Bonifacio petente iussit in ueteri fano quod pantheon uocabatur: ablatis idolatriæ sordibus: ecclesiam beatæ semper uirginis Mariæ & omnium sanctorum martyrum fieri: ut ubi quondam omnium non deorum: sed dæmoniorum cultus agebatur: ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum. Huius tempore parasini & ueneti per orientem & ægyptum ciuile bellum faciunt: ac sese mutua cæde prosternunt. Persæ quoque aduersus rempublicam grauissima bella gerentes multas romanorum prouincias & ipsam Hierosolimam auferunt: & destruentes ecclesias: sancta quoque profanantes: inter ornamenta locorum sanctorum uel communium: etiam uexillum dominicæ crucis abducunt. Contra hunc Foccacem Heraclianus: qui Africam regebat: rebellauit: atque cum exercitu ueniens: eum uita regnoque priuauit: remque publicam romanam Heraclius eiusdem filius regendam suscepit. His diebus defuncto Heraclio Augusto apud Constantinopolim Heracloneus eius filius cum matre Martina regni iura suscepit: rexitque imperium duobus annis. Quo uita descendente successit in loco eius Constantius germanus eiusdem filius Heraclii: imperauitque mensibus sex. Hoc etiam mortuo Constantinus eiusdem filius ad regni dignitatem ascendit; tenuitque regnum annis uiginti octo.

Caput sextum.

c Irca hæc tempora regis persiacum coniunx nomine Cæsara de perside exiens cum paucis suis fidelibus priuato habitu propter christianæ fidei amorem Constantinopolim uenit. Quæ ab imperatore honorifice suscepta post aliquot dies ut desiderabat baptismum cōsecuta est: & ab Augusta de sacro fonte leuata est. Quod uir eius persarum rex audiens: legatos Cōstantinopolim ad Augustū direxit: quatenus eidem uxorē suā redderet: qui ab imperatore uenientes: uerba regis persarum nunciant: qui requirebat suam reginam. Imperator hoc audiens: reique omnino ignotans eis responsum reddidit dicens. De regina quam quæritis fatemur nos nihil scire præter q̃ quod ad nos hic aliqua mulier priuato habitu aduenit. Legati uero responderunt dicentes. Si placet nostro cōspectui uolumus hanc quam dicitis mulierem uidere: quæ cum iussu imperatoris aduenisset: mox ut eam legati conspiciunt: ad eius uestigia prouoluuntur: eique uenerabiliter quia eam uir suus requireret suggerunt. Quibus illa respondit. Ite renunciare regi uestro & domino: quia nisi sicut ego iam credidi ita & ipse in christum crediderit me iam ultra consortem tori habere non poterit. Quid multa? Legati reuersi ad patriam uniuersa quæ audierāt regi renunciant. Qui nihil moratus cum sexaginta milibus uiris Constantinopolim pacifice ad imperatorē uenit: a quo gratanter & satis digne susceptus est; qui cum uniuersis christum dominum credens pariter cum omnibus sacri baptismatis unda perfusus: & ab Augusto de fonte leuatus catholica fide confirmatus est multisque muneribus ab Augusto honoratus: accepta sua coniuge lætus & gaudens ad suam patriam repedauit.

Caput septimum.

h Isdiebus Constantinus; qui & Constans est appellatus: Italiam a Longobardorum manu eruere cupiens Constantinopolim egressus per littora iter habens: Athenas uenit. Indeque mare transgressus Tarentum applicuit. Qui tamen prius ad solitarium quendam: qui prophetiæ spiritum habere dicebatur abiit: studiose ab eo sciscitans utrum gentem Longobardorum quæ in Italia habitabat superare & obtinere posset a quo cum seruus dei spatium unius noctis expetisset: ut pro hoc ipso dominum supplicaret; facto mane ita eidem Augusto respondit. Gens Longobardorum superari modo ab aliquo non potest; quia regina prædam ex alia prouincia ueniens: basilicam beati Ioannis baptistæ in Longobardorum finibus construxit; & propter hoc ipse beatus Ioannes pro Longobardorum gente continuo intercedit. Veniet autem tempus quando ipsum oraculum habebitur despectui: & tunc gens ipsa periet. Quod nos ita factum esse probauimus; quia ante Longobardorum perditionem eandem beati Iohannis Basilicam; quæ utique in loco: qui Modicia dicitur est constituta; per uiles personas ordinari conspeximus; ita ut indignis personis & adulteriis non uitæ merito: sed præmio datione largiretur. Igitur ut diximus cum Constans Augustus Tarentum uenisset; egressus exinde Beneuentanorum fines

inuasit: omnesq; per quas pene uenerat Longobardorum ciuitates cœpit. Luceriamq; opulentam Apuliæ ciuitatem expugnatam fortius inuadens diruit: & ad solum usque prostrauit. Agerentiam sane propter munitissimam loci positionem capere minime potuit. Deinde cum omni suo exercitu Beneuentum circundedit: & eam uæhementer expugnare cœpit. Vbi tunc Romaldi filius adhuc iuuentulus ducatum tenebat: qui statim ut imperatoris aduentum cognouit: nutritium suum nomine Sesualdum: ad patrem Grimoaldum transpadum direxit.

Obsecrans eum ut quantocius ueniret: filioq; suo ac beneuentanis: quos ipse nutrierat potenter succurreret. Quod Grimoaldus rex audiens: statim eum exercitu filio laturus auxilium Beneuentum pergere cœpit. Quem plures ex Longobardis in itinere relinquentes: quia expoliasset palatium: etiam non reuersurus repeteret Beneuentum. Exercitus interim Constantis Beneuentum diuersis machinis uæhementer expugnabat: & contra Romoaldus cum Longobardis fortiter resistebat. Qui quamuis cum tanta multitudine congredi manu propter paucitatem exercitus non auderet: frequenter tamen cum expeditis iuuenibus hostium castra irrūpens: magnas eisdem inferebat undiq; clades. Cumq; Grimoaldus eius pater iam properaret eundem nutricium eius: de quo præmisimus: ad filium misit: qui ei suum aduentum nunciaret: qui cum prope beneuentum uenisset a græcis captus: imperatori delatus est: qui ab eo unde ueniret requirens: ille se a Grimoaldo rege uenire dixit: eundemq; regem citius aduentare nunciauit. Statimq; imperator territus: consilium cum suis init: quatenus cum Romoaldo pacisceretur: ut Neapolim possit reuerti: acceptaq; obside Romoaldi sorore: cui nomē Gisa fuit: cum eodem pacem fecit. Eius uero nutricium Gesualdum: ad muros duci præcepit: mortem eidem minatus: si aliquid Romoaldo aut ciuibus de Grimoaldi aduentu nunciaret. Sed potius quidem asseueraret: eundem uenire minime posse. Quod ille se facturum ut ei pcipiebatur promisit: sed cum prope muros aduenisset: uelle se Romoaldū uidere dixit: quo cum Romoaldus citius aduenisset: sic eum allocutus est. Constans esto domine Romoalde: & habens fiduciam: noli turbari: quia tuus genitor citius tibi præbiturus auxilium adest. Nā scias eum ista nocte iuxta Saticrum fluuium cum ualido exercitu manere tantum obsecro: ut misericordiam exhibeas cum mea uxore & filiis: quia gens ista perfida me uiuere non sinet.

Cumq; hoc dixisset: iussu imperatoris caput eius abscissum: atq; cum belli machina: quam petrariam uocant in urbem proiectum est. Quod caput Romoaldus sibi iussit deferri: idque lachrymis osculatus: dignoq; in loco tumulari præcepit. Metuens subito Grimoaldi regis aduentum imperator: dimissa beneuenti obsidione Neapolim proficiscitur: cuius tamen exercitum Micola capuanus comes: iuxta fluenta caloris fluminis: qui usq; hodie pugna dicitur: uæhementer attriuit. Postquam uero imperator Neapolim peruenit: unus ex eius optimatibus cui nomen Saburrus erat: ab Augusto ut fertur uiginti milia militum expetiit. Seq; cū Romoaldo pugnaturum: uictoremq; spopondit. Qui cum accepto exercitu ad locum cui nomē Foritius est: aduenisset: ibiq; castra posuisset. Grimoaldus qui iam Beneuentum aduenerat: hæc audiens: contra eum proficisci uoluit. Cui filius Romoaldus. Non est opus inquit: sed tātum nobis partem de uestro exercitu tribuite. Ego deo fauente cum eo pugnabo: & cum uicero maior utiq; gloria potentiæ uestræ ascribetur. Factumq; est ut accepta aliqua parte de patris exercitu: pariterq; cum suis hominibus contra Saburrum proficiscitur: qui prius q̄ bellū cum eo iniret: a quattuor partibus tubas insonare præcepit. Cumq; utræq; acies forti intentione pugnarent: tunc unus de regis exercitu nomine Amangus: qui contum regium ferre erat solitus: quendam Græculum eodem contu utrisq; manibus fortiter percutiens: de sella super quam equitabat sustulit: eumq; in aera supra caput suum leuauit. Quod cernens greco ūni exercitus: immenso pauore perterritus in fugam conuertitur: ultimaq; pernicie cæsus: sibi fugiens mortem: Romoaldo & Longobardis uictoriam peperit. Ita Saburrus: qui se imperatori suo uictoriæ trophæum de Longobardis promiserat patrare: ad eum cum paucis remeans: ignominiam deportauit. Romoaldus uero patrata de inimicis uictoria: Beneuentum triumphans ingressus est: patriq; gaudium: & cunctis securitatem sublato hostium timore cōuexit

At uero Constans Augustus: cum nihil se contra Longobardos gessisse conspiceret: omnes sæuitiæ suæ minas contra suos: hoc est romanos contorsit. Nam ingressus Neapolim Romam perrexit: cui sexto ab urbe miliario Vitalianus papa cum sacerdotibus & romano populo occurrit. Qui Augustus cum ad beati Petri lumina peruenisset: obtulit ibi pallium auro textū: & manens apud Romam diebus duodecim omnia quæ fuerant antiquitus instructa ex ære: in ornamentum ciuitatis deposuit in tantum ut etiam basilicam beatæ Mariæ: quæ aliquando Pantheon uocabatur: & condita fuerat in honorem omnium deorum: & iam ibi per concessionem superiorum principum: locus erat omnium martyrum discoperiret: tegulasq; æreas exinde auferret: easque simul cum omnibus aliis ornamentis Constantinopolim transmitteret. Deinde reuersus imperator Neapolim in itinere tyreno perrexit ciuitatem regiam.

Ingressusq; Siciliam per indictionem septimam habitauit Syriacusas: & tales afflictiones in suo populo seu habitatoribus uel possessoribus Calabriæ: Siciliæ: Africæ: atq; Sardiniæ exercuit: quales antea nunq̃ auditæ sunt: ita ut etiam uxores a maritis uel filii a parentibus separarentur. Sed & alia multa & inaudita harum regionum populi sunt perpessi: ita ut alicui spes uitæ non relinqueretur. Nam & uasa sacra: uel cimilia sanctarum dei ecclesiarum: imperiali iussu: & græcorum auaritia sublata sunt. Mansit autem imperator in Sicilia ab indictione septima: usq; in duodecimam. Sed tandem tantarum iniquitatum pœnas luit. At qui dum se in balneo lauaret: a suis extinctus est. Et ibidem magna cum solennitate a suis ut decuit tumulo traditus est.

Caput octauum.

Interfecto igitur apd' Syracusas Cõstãte ĩpatore Merẽtius in Sicilia regnũ arripuit.
i Sed absq; orientalis exercitus uolũtate: cõtra quẽ Italiæ milites: alii p Histriã: alii p ptes Cãpaniæ: alii uero a partibus Africæ & Sardiniæ uenientes: in Syracusas eũ uicaptiuarũt. Multiq; ex iudicibus eius obtruncati Cõstãtinopolim pducti sunt: cũ qbus pariter & falsi ĩperatoris caput est deportatũ. Hæc audiens gẽs sarracenoꝝ: quæ iã Alexandriã & ægyptũ p̃uaserat: subito cũ multis nauibus ueniẽtes: Siciliã ĩuadũt. Syracusas ĩgrediũtur multãq; stragẽ faciũt populoꝝ: uix paucis euadẽtibus p mũitissima castra & iuga cõfugerũt mõtiũ. Auferẽtes quoq; prædã nimiã & oẽm illũ quẽ Cõstans Augustus a Roma abstulerat ornatũ ĩ ære & diuersis speciebus: sicq; Alexãdriã simul reuersi sunt. Porro regis filia: quã de Beneuento obsidis noie sublatã diximus: Siciliã ueniẽs diẽ suũ clausit extremũ. Igitur extincto ut diximus apud Siciliã Cõstante Augusto: punitoq; qui ei successerat Merẽtio tyrãno: romanoꝝ regnũ Cõstãtinus Cõstantii Augusti filius suscepit regẽdũ: romanisq; prĩcipatus est annis decẽ & septẽ. Cõstantii sane tẽporibus Theodorus archiepiscopus & Adriãus his tpibus abbas existens: uir æque doctissimus a Vitaliano tunc papa missi in Britãniã: plurimas ecclesias Anglorum doctrinæ ecclesiasticæ fruge fœcũdarunt. E quibus etiã Theodorus archiepiscopus peccãtiũ iudicia q̃ris. Sed pro unoquoq; peccato qs pœnitere debeat: mirabili & discreta cõsideratione uenustissime ac multũ notabiliter descripsit. Dum hæc geruntur: hæresis apud Constãtinopolim orta est: quæ ita opinãdo errauit: quia unã in dño nr̃o iesu xp̃o uoluntatẽ & operationẽ asseuerabat. Hanc aũt hæresim excitarunt Gregorius patriarcha constãtinopolitanus: Macharius Pirrus Paulus & Petrus. Quã ob cãm Constantinus Augustus centum quinquaginta episcopos cõgregari fecit: inter quos fuerũt etiã legati sanctæ romanæ ecclesiæ missi ab Agatone papa Ioannes diaconus: & Ioãnes Portuensis episcopus: qui oẽs eandẽ hæresim damnauerunt. Ea hora tantæ araneaꝝ telæ in medio populi ceciderũt: ut oẽs mirarentur: ac per hoc significatũ est: quod sordes hæreticæ prauitatis depulsæ sunt: & Gregorius quidẽ patriarcha correctus est. Cæteri uero in sua defensione perseuerãtes: anathematis sunt ultione cõpulsi. Eo tẽpore Damianus Tycinẽsis ecclesiæ episcopus sub noie Mansueti Mediolanensis archiepiscopi: ac de causa satis utilem: rectæq; fidei epistolã cõposuit: quæ in præfata synodo non mediocre suffragiũ tulit. Recta autẽ & uera fides est: ut sicut in domino nostro iesu christo duæ sunt naturæ: hoc est dei & hominis: sic etiã duæ credantur esse uoluntates siue operationes. Vis audire de eo quod deitatis est? Ego inquit & pater unum sumus. Vis audire quod humanitatis? Pater maior me est. Certe secundum humanitatẽ cum euãgelista ait: Iesus autẽ dormiebat in puppi super ceruical. Vide diuinitatem. Tunc surgens imperauit uentis & mari, & facta ẽ tranquillitas magna. Hæc est sexta synodus uniuersalis Constantinopoli celebrata: & græcorum sermone conscripta: tempore papæ Agathonis: & obsequente & resistente Constantino principe intra septa palatii sui.

Caput nonum.

Ehinc apud Constantinopolim imperator moritur Constantinus: & eius minor filius Iustinianus romanorum regnum suscepit: cuius per decem annos gubernacula
d tenuit: ac Africam a sarracenis abstulit & cum eisdem pacem terra mariq; fecit. Hic Sergium pontificem: quia in errorem illius synodi: quam Constantinopoli fecerat: fauere & subscribere noluit: misso Zacharia protospatario suo iu[illegible] Constantinopolim deportari. Sed militia Rauennæ: uicinarumq; partium: iussa principis nefanda contemnens: eũdem Zachariam cum contumeliis ab urbe Roma & iniuriis expulit. Contra hunc Iustinianũ Leo augustalem dignitatem arripiens: eum imperio priuauit: regnumq; romanorum tribus annis regens: Iustinianum exulem in Ponto seruauit. Rursusq; Tyberius contra hunc Leonem insurgens: regnum eius inuasit. Eumq; toto quo ipse regnauit tempore in eadem ciuitate in custodia permaxima tenuit. Hoc tempore Aquilegiæ ob imperitiã fidei: quintum uniuersale concilium suscipere diffidit: donec salutaribus beati papæ Sergii monitis instructa: & ipsa huic cum cæteris Christi ecclesiis annuere consentit. Facta est autem hæc synodus Constantinopoli temporibus papæ Iulii sub Iustiniano principe contra Theodorum: & omnes hæreticos: qui beatam Mariam solum hominem non deum: & hominem genuisse affir-

mant: In qua synodo catholice est institutum: ut beata Maria semper uirgo Theothocos di
ceretur: quia sicut catholica fides habet non solum hoiem: sed uere deum & hoiem genuit.
Hoc tpe apud Gallias in francoꝝ regnũ Anchis Amulfi filius: qui de noie Anchisæ quõdã tro
iani creditur appellatus: sub noie maioris domus gerebat pricipatũ. At uero Iustinianus qui
amisso pricipatu in põto exulabat: auxilio Terebelli Burgaroꝝ regis regnũ rursus recipiens
eos qui se expulerãt patritios occidit. Leonẽ quoq; & Tiberiũ qui locũ eius usurparãt: cepit:
& in medio circo corã oĩ populo iugulari pcepit. Gallicinũ uero patriarchã Cõstãtinopolita
nũ erutis oculis Romã misit: Cyrũq; abbatẽ qui eũ in põto exulẽ aluerat: epm in loco Gallici
ni cõstituit. Hic cõstantinũ papã ad se uenire iubẽs: honorifice suscepit ac remisit. Quem pro
stratus i terra pro suis peccatis itercedere rogãs: cũcta eius ecclesiæ priuilegia renouauit. Qui
cũ exercitũ in põto mitteret: ad cõprehẽdendũ Philippũ: quẽ ibi relegauerat: multũ eũ idẽ
uenerabilis papa ꝓhibuit: ne hoc facere deberet. Sed tñ inhibere nõ potuit. Exercitus quoque
missus cõtra Philippũ fuerat ad partẽ se Philippici cõtulit: eũq; imparorẽ fecit: qui Cõstanti
nopolim cõtra Iustinianũ ueniẽs: cũ eo ab urbe miliario duodecio pugnauit: uicit & occidit:
regnũq; eius adeptus ẽ. Impauit autẽ Iustinianus cũ filio Tiberio i hac scda uice annis sex: quẽ
Leo i expulsiõe illius naribus detruncauit. Qui post iteꝝ assumpto ĩpio: quoties defluẽtẽ gut
tã reumatis manu detersit: pene totiẽs aliquos ex his q cõtra eũ fuerãt: iugulari pcepit. At ue
ro Philippicus q & Dardanis post q̃ ipiali dignitate cõfirmatus ẽ. Cyꝝ de quo dixeramus de
põtificatu electũ ad gubernãdũ monasteriũ suũ: Põtum redire pcepit. Hic Philippicus Con
stãtio papæ lrãs praui dogmatis direxit: quas ille cũ apostolicæ sedis cõsilio respuit: & huius
rei cã fecit picturas i porticu sancti Petri: quæ & gesta sex sanctaꝝ synodũ uniuersaliũ cõtinet.
Nã & huiusmõi pictura cũ hẽrentur in urbe regia Philippicus iusserat auferri. Statuit popu
lus ne hæretici ipatoris nomen aut chartã aut figurã solitas susciperent. Vnde nec eius effigies i
ecclesia introducta est: nec nomen ad missarum solemnia platum. Cap. x.

h

Ic cum annũ unum & sex mẽsibus regnũ gessisset: cõtra eũ Anastasius q & Arthemi
us dictus est insurgẽs: eum regno expulit: oculisq; priuauit: nec tñ occidit. Hic Ana
stasius lrãs Cõstãtino papæ Romã p scholasticum patritium & exarchũ Italiæ dire
xit: qbus se fautorẽ catholicæ fidei: & sanctæ sextæ synodi uel cõcilii pdicatorẽ esse
declarauit. Hoc tpe Anastasius ipator classẽ in Alexãdriã cõtra sarracenos direxit: cuius exer
citus ad aliud uersus cõsiliũ ab itinere medio Cõstãtinopolitanã urbẽ regressus: Theodosiũ
orthodoxũ inqrens: ipatorẽ elegit. Atq; coactũ in solio ipiali cõfirmauit. Qui Theodosius
apud Nicẽã ciuitatẽ Anastasiũ graui ꝑlio uicit: datoq; sibi sacramẽto eũ clericũ fieri: ac pſby
terũ fecit ordinari. Ipse uero ut regnũ suscepit: mox in regia urbe imaginẽ illã uenerãdã i qua
sanctæ synodus erãt depictæ: & a Philippico fuerat deiecta: pristino in loco erexit. His die
bus ita tiberis fluuius inundauit: ut alueũ suũ egressus: multa romanæ fecerit exitia ciuitati:
ita ut uia lata ad unã & semis staturã excresceret. Atq; sci Petri usq; ad põtẽ miluiũ aquæ descẽ
dẽtes cõtingerẽt. Mãsit aũt diebus septẽ: donec a gẽtibus letanias crebras ciuibus octauo demũ
die reuersæ sunt. Inter hæc defuncto ipatore Theodosio: q uno solũ mõ ĩperiũ rexerat anno:
eius in loco Leo Augustus subrogatur. Hoc ẽt tpe eadẽ sarracenoꝝ gens cũ imẽso exercitu Cõ
statinopolĩ circũdedit: ac p cõtinuũ triẽniũ obsedit: donec ciuibus multa instãtia ad deũ cla
mãtibus: plurimi coꝝ fame & frigore: bello: pestilẽtia: fameq; pirẽt: ac sic ptes obsidionis ab
scenderẽt. Qui inde egressi uulgaroꝝ gentẽ: quæ est supra danubiũ: bello aggrediũtur: & ab
hac quoq; uicti: ad suas naues refugiũt. Qui cũ altũ peterẽt: irruẽte subita tẽpestate plurimis
ẽt mersis siue cõtritis nauibus pierũt. Intra Cõstãtinopolim uero trecẽta milia pestilẽtia pie
runt. Hac tẽpestate Leo ipator apud Cõstãtinopolim scoꝝ imagines depositas incẽdit: roma
noq; põtifici similia faceresi impialẽ grãm hre uellet: mãdauit. Sed põtifex hoc facere cõtẽ
psit: oẽs quoq; Rauẽnæ exercitus uel Venetiaꝝ talibus iussis uno aĩo restiterũt: & nisi eos põti
fex ꝓhibuisset: impatorẽ sup se cõstituere aggressi fuissent. Eo tpe Lõgobardoꝝ rex Lintprã
dus Rauennã obsedit: classem iuasitatq; destruxit. Tũc Paulus patritius extra Rauennã misit
qui põtificẽ interimerẽt. Sed Lõgobardis ꝓ se defensiõe põtificis repugnãtibus: Spoletanis in
solario positis: & ex aliis ptibus Lõgobardis tuscis resistẽtibus: cõsiliũ rauẽnatiũ dissipatum
est. Rursus cũ Rauennã Lintprãdus regis nepos: & Peredeo Vicẽtinus dux obtinerent: irruẽti
bus subito Venetis: Lintprãdus ab eis captus est. Peredeo uiriliter pugnãs occubuit. Per idem
tpus Leo Augustus ad peiora progressus est: ita ut cõpelleret omnes Constantinopolim habi
tantes: tam ui q̃ blandimentis: ut deponerent ubicunq; haberent imagines: tam saluatoris quã
eius sanctæ genitricis uel omnium sanctorum: easq; in medio ciuitatis incendio concremari fe
cit: & quia plærique populo tale scelus fieri præpediebant: aliquanti ex eis capite truncati: alii
parte corporis mulctati sunt. Huius errori Germanus patriarcha non consentiens: a propria
sede depulsus est: & eius in loco Anastasius præsbyter ordinatus est.

In hoc codice continentur uitæ imperatorum romanorum a diuo Iulio Cæsare usque ad Numerianum a diuersis auctoribus elegantissime compositæ.

Caii Suetonii Tranquilli de uita.xii.Cæsarum libri.xii:

Hadriani uita pe Helium Spartianum.
Aelii Veri uita per Helium Spartianum.
Antoninus Pius per Iulium Capitolinum.
Marcus Antonius philosophus per Iulium Capitolinum.
Verus per eundem Iulium capitolinum.
Didius Iulianus per Helium Spartianum:
Commodus Antoninus per Helium Lampridium:
Helius Pertinax per Iulium Capitolinum.
Auidius Cassius per Vulcatium Gallicanum.
Seuerus per Helium Spartianum.
Pescennius Niger per Helium Spartianum;
Antoninus Caracalus per Helium Spartianum.
Antoninus Geta per Helium Spartianum.
Antoninus Varius Heliogabalus per Helium Lampridiū;
Diadumenus Antoninus per Helium Lampridium.
Opilius Macrinus per Helium Lampridium.
Clodius Albinus per Helium Lampridium.
Alexander Seuerus per Helium Lampridium.
Maximinus pater & filius per Iulium Capitolinum.
Ordiani tres per Iulium Capitolinum.
Maximus siue Pupienus:& Balbinus per eundem;
Valeriani duo per Iulium Capitolinum.
Galieni duo per Iulium Capitolinum.
Saloninus Galienus per Iulium Capitolinum:
Triginta tyranni per Iulium Capitolinum

Cynades.	Posthumi duo.	Lollianus:
Victorini duo.	Marius.	Ingenuus.
Regillanus.	Aureolus:	Macrini duo:
Quietus.	Odenatus.	Herodes.
Meonius:	Balista.	Valentes duo:
Piso.	Aemylianus:	Saturninus.
Tetrici duo.	Trebellianus.	Herennianus:
Timolaus.	Celsus:	Zenobia.
Victoria.	Titus.	Censorinus:

Diuus Claudius per Trebellianum Pollionem.
Diuus Aurelianus per Flauium Vopiscum.

Tacitus per eundem.	Florianus per eundem:
Probus per eundem:	Firmus per eundem.
Proculus per eundem:	Bonosus per eundem.
Carus per eundem.	Carinus per eundem.

Numerianus per eundem Flauium Vopiscum.

Eutropii: ac Pauli Diaconi de gestis romanorum historia ab urbe condita usq; ad Anastasii tempora seriatim ac succincte notata:

Habes candide lector Cæsarū uitas paruo ære: quas olim anxius quærebas maxima lucubratione a uiris præstantissimis emendatas.
Quæ omnia accuratissime Venetiis impressa sunt per Bernardinum nouariensem anno a natali christiano.M.cccc.lxxxyiiii.Kal.octobribus:

F I N I S

